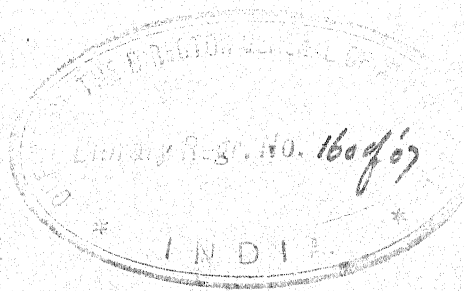

JĀTAKATTHAVANNANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

—23—

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

9240

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. IV.

BPa8
Fau

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGERUP.

1887.

[All Rights Reserved.]

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. ~~2999~~ ~~2940~~ 9240

Date. 3. 8. 58

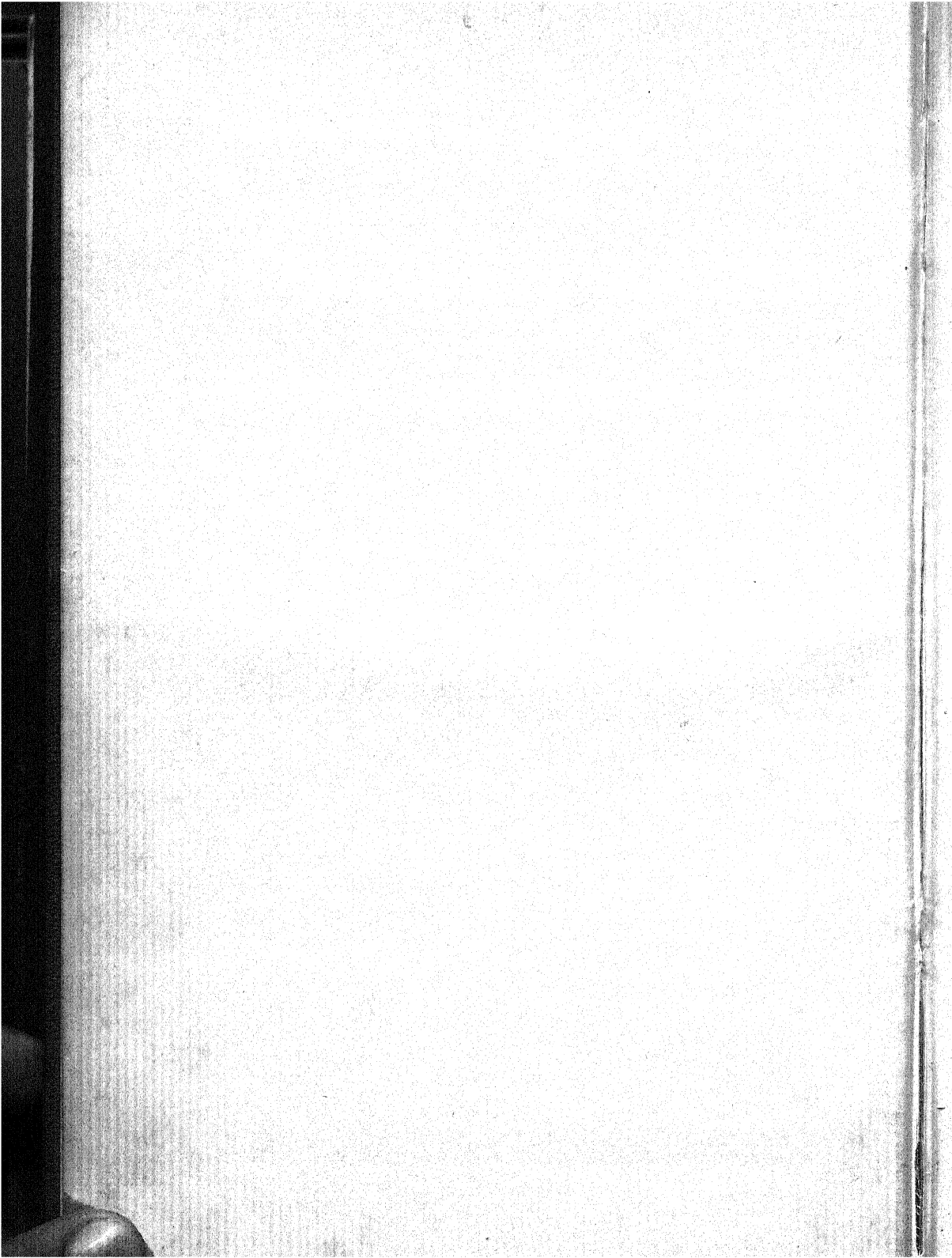
Call No. Bpa 8

Fau

TO
COLONEL D U N C A N
LATE BRITISH RESIDENT AT MANDALAY
AND
THE REV. S U B H Ū T I
BUDDHIST PRIEST IN CEYLON

WITHOUT WHOSE MATERIAL ASSISTANCE IN PROVIDING ME WITH
MANUSCRIPT I SHOULD NOT HAVE BEEN ABLE TO EDIT THE JĀTAKA

THIS VOLUME IS MOST RESPECTFULLY INSCRIBED.

PRELIMINARY REMARKS 5.

My MSS. for this volume have been the same as for the former: C^k C^s B^d and occasionally B^s, and further B^f from p. 1 to p. 242.

I have, it is true, in 1885 from Prince Devawongse, Minister of Foreign Affairs to the King of Siam, received a Pāli-Siamese MS. containing part of the Jātaka, but that does not go farther than to the Macchajātaka, vol. II p. 178 of the printed text.

This Siamese MS. begins, differently from C, in the following way¹:

NAMO etc.

Vanditvā sirasā setṭham
Buddham appatipuggalam
ñeyyasāgaram uttiṇṇam
tiṇṇam saṁsārasāgaram |
Tatheva paramam santam
gambhiram duddhasam aṇum
bhavābhavakaram suddham
Dhammam saddhammapūjitam |
Tatheva paṇagham Saṅgham
asaṅga saṅgham uttamaṁ
uttama dakkhiṇeyyānam
santindriyam anāsavaṁ |
Takanatassa etassa paṇāmena visesato
ratanattaye visese navisesādare name |

Dhirātidhiraḍhirehi āgamaññūhi viññūhi apādānatthakatham bhante
kātabban ti visesato punappanādareneva yācito ham yasassati tasmā-
ham sāpadānassa sesato dīpissa Piṭakattaye yathā Pālinayeneva
atthasaṁvaṇṇanam bhu subham

¹ Being unable to correct the text in all instances, I prefer giving it as it stands in the Codex.

Kena kattha kadā c' etaṃ
 bhāsitaṃ dhammam uttamaṃ
 kimattha bhāsitaṃ c' etaṃ
 etaṃ vatvā vidhiṃ tato
 Nidānakosasallatthaṃ ca
 sukhattahaṇadhāraṇā
 tasmā tantaṃ vidhiṃ patvā
 pubbāparavisesataṃ
 Purāṇasihaḷabhāsāya
 Porāṇaṭṭhakathāyaṃ ca
 ṭhapitaṃ taṃ na sādheti
 sādhuṇaṃ taccitticitaṃ
 Tasmā tam upanissāya
 Porāṇaṭṭhakathānayaṃ
 vivajjetvā viruddhatthe
 visesatthappakāsayaṃ
 visesavaṇṇanaṃ seṭṭhaṃ
 karissāṃ' atthavaṇṇanaṃ ti

ca paṭiññātata¹ | Sā paṇāyamamadānassatthavaṇṇanā dūrenidānaṃ etc.

But looking at the various readings of different Jātakas of the MS., I find that it agrees with C in as many instances as with B, besides having several readings of its own.

Therefore, if we are to judge from this MS. alone, there really appear to be three different redactions of the canonical Buddhist writings, a Cingalese, a Burmese and a Siamese (C.B.S.), the last of which takes up, it seems, an intermediate position between the two former.

Kopenhagen, April 3, 1887.

¹ The previous passage is in the Codex written out in one without any punctuation and without the verses being marked.

ABBREVIATIONS.

1. A. = atīte.
B. or Bo. = Bodhisatto.
Bh. = Bhagavā.
D. = Dasabalo.
G. = Gotamo.
M. = Mahāsatto.
R. = rajjam.
S. = Satthā.
T. = Tathāgato.
V. = viharanto.
 2. A. ā. = atītaṃ āhari.
A. B. = atīte Bārāṇasiyaṃ.
A. k. = ārabba kathesi.
 3. Dh. k. s. = dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ.
E. k. s. = etarahi kathāya sannisinṇā.
S. J. v. = Satthā Jetavane viharanto.
 4. S. p. j. s. = saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi.
 5. A. B. Br. r. k. = Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjam
kārente.
 6. S. i. d. ā. j. s. = Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakaṃ
samodhānesi.
 7. I. d. ā. s. p. j. s. = imaṃ desanaṃ āharitvā saccāni pakā-
setvā jātakaṃ samodhānesi.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 35 read *C^k Bf.*
 — 5 l. 36 read ¹¹ *C^{ks}* and ¹⁴ *C^{ks}*.
 — 15 l. 29 add: 4. Cfr. Morris, B. & C. p. 74.
 — 22 l. 28 add: 5. Cfr. Morris, B. & C. p. 86.
 — 27 l. 32 add: 6. Cfr. Morris, B. & C. p. 99.
 — 43 l. 16 read *yañce*.
 — 47 l. 24 dele , .
 — 54 l. 22 read *aññatra*.
 — 62 l. 26 read *r k. Bodhisatto*.
 — 71 l. 18 add: (Cfr. III $\frac{313}{10-11}$).
 — 71 l. 24 add: (Cfr. Milindap. p. 402).
 — 71 l. 31 read *ruddho*.
 — 100 l. 32 add: 3. Cfr. Morris, B & C. p. 89.
 — 101 l. 23 read (III $\frac{29}{4}$).
 — 107 l. 16 read *tāyam eva*.
 — 109 l. 1 read *jññatarāsīti*.
 — 119 l. 30 add: 6. Cfr. Morris B. & C. p. 92.
 — 236 l. 32 add: 7. Cfr. Morris, B. & C. p. 73.
 — 286 l. 22 read *ramaṇīyā*.
 — 320 l. 14 all three MSS. posemi for *pesemi*?
 — 320 l. 33 read *Pischel* for *Morris*.
 — 371 l. 20 add: (Cfr. $\frac{362}{25}$).
 — 375 l. 25 add: 1. Cfr. Morris, B. & C. p. 88.
 — 398 l. 6 add: (Cfr. Saṃyutta-Nikāya ed. by L. Feer p. 2).
 — 413 l. 3 read *jīvitapariccāgaṃ*.
 — 494 l. 31 add after ¹⁰: so *Bā* for *-pariyayaṃ*.

Vol. III. Preliminary Remarks after Rangoon add: (*Bf.*).

- 24 l. 1 add: (Cfr. Milinda p. 172).
 — 32 l. 26 add: (Cfr. Milinda p. 220).
 — 98 l. 25 read *Paṭṭhapādā*.
 — 109 l. 11 add: (Cfr. supra p. 24 l. 22).
 — 120 l. 23 add: (Cfr. II $\frac{355}{8}$).

Vol. III. 157 l. 8 read osiñcañ.

- 185 l. 6 read pādena.
 - 196 l. 10 add (Cfr. Suttanipāta v. 253 etc.).
 - 223 l. 15 read appapañño.
 - 254 l. 23 read āharitvā.
 - 264 l. 22 read sirīsayanā.
 - 281 l. 5 read gaṇhitukāmā.
 - 305 l. 16 add: (Cfr. Saṃyutta p. 204—205).
 - 331 l. 6 add: (Cfr. II $\frac{51}{25} \frac{52}{6}$).
 - 347 l. 32 read Bf -sambha-.
 - 371 l. 25 read ruyha.
 - 411 l. 6 read sīlasaṃvuto.
 - 450 l. 21 read mamēdañ (cfr. p. 446 l. 12) or mamā-y-idañ.
 - 471 l. 20 add: (Cfr. Saṃyutta p. 31).
 - 472 l. 10 etc. add: (Cfr. Saṃyutta p. 20—22).
-

X. DASANIPĀTA.

1. Catudvārajātaka.

Catudvāramidaṃ nagaraṃ ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ dub-
bacaṃ¹ ā. k. Paccuppannavatthun Navanipātassa paṭhamajātaka
vitthāritam eva, idha pana S. taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ dub- 5
baco“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „pubbe pi tvaṃ bhik-
khu dubbacatāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā khuracakkaṃ āsāde-
sīti“³ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Kassapa dasabalassa kāle Bārāṇasiyaṃ asīti-
koṭivibhavassa seṭṭhino⁴ putto Mittavindako nāma ahoṣi. 10
Tassa mātāpitāro sotāpannā ahesuṃ, so pana dussīlo assaddho.
Atha naṃ aparabhāge pitari kālakate⁵ mātā kuṭumbaṃ vicā-
rentī āha: „tāta tayā dullabhamanussattaṃ⁶ laddhaṃ, dānaṃ
dehi, sīlaṃ rakkha⁷, uposathakammaṃ kara⁸, dhammaṃ supā-
hīti“. „Amma na mayhaṃ dānādihi attho, mā maṃ kiñci 15
avaca, ahaṃ yathākammaṃ gamissāmi“ evaṃ vadantaṃ⁹ pi
naṃ ekadivasaṃ puṇṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja
abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṃ samādiyitvā
vihāraṃ gantvā sabbarattīṃ dhammaṃ sutvā ehi, ahaṃ te
sahassaṃ dassāmi“¹⁰. So „sādhū“¹¹ ti dhanalobhena uposathaṃ 20
samādiyitvā bhuttaṭātarāso vihāraṃ gantvā divasaṃ vitināmetvā
rattīṃ yathā ekaṃ pi dhammapadaṃ kaṇṇaṃ na paharati tathā

¹ Bā dubbacabhikkhuṃ. ² Bā adds bhikkhu. ³ Cks -do-, Bā āhasesīti, Bā
bhārasīti. ⁴ Bā adds eko. ⁵ Bā kālakāka-. ⁶ Bā -bhamma-. ⁷ Bā -khāhi
⁸ Bā karohi. ⁹ Bā caran-.

ekasmiṃ padese nipajjitvā niddaṃ okkamitvā punadivase pāto
 va mukhaṃ dhovitvā gehaṃ gantvā nisīdi. Mātā pan'assa
 „ajja me putto dhammaṃ sutvā pāto va dhammakathikatheraṃ¹
 ādāya āgamiṣsatīti“ yāguṃ² khādaniyaṃ bhojaniyaṃ paṭiyāde-
 5 tvā āsanaṃ paññāpetvā³ tassāgamaṇaṃ⁴ patimānenti⁵ taṃ eka-
 kaṃ āgataṃ disvā „tāta dhammakathiko kena nānīto“⁶ ti vatvā
 „na mayhaṃ dhammakathiken“⁷ attho“ ti vutte⁸ „tena hi yā-
 guṃ⁹ pivā“ ti āha. So „tumhehi mayhaṃ sahaṣsaṃ paṭi-
 sutam, taṃ tāva me detha, pacchā pivissāmīti“ āha. „Piva tāta,
 10 pacchā¹⁰ gaṇhissasīti“. „Gahetvā va pivissāmīti“. Ath' assa
 mātā sahaṣsabhaṇḍikaṃ purato ṭhapesi. So yāguṃ⁹ pivitvā
 sahaṣsabhaṇḍikaṃ gahetvā vohāraṃ karonto nacirass' eva
 vīsaṃ¹¹ sataṣaṣsaṃ uppādesi. Ath' assa etad ahoṣi: „nāvaṃ
 upaṭṭhapetvā¹² vohāraṃ karissāmīti“. So nāvaṃ upaṭṭhapetvā¹²
 15 „amma ahaṃ nāvāya vohāraṃ karissāmīti“ āha. Atha naṃ
 mātā „tvaṃ tāta ekaputtako, imasmiṃ ghare dhanam pi ba-
 huṃ¹³, samuddo anekādinavo, mā gamīti“ vāresi. So „ahaṃ
 gamissāṃ' eva, na sakkā maṃ vāretuṃ“ ti vatvā „ahaṃ¹⁴ tāta
 vāressāmīti“ mātaraṃ hatthe gahito¹⁵ hatthaṃ vissajjāpetvā
 20 mātaraṃ paharitvā pātetvā antaraṃ katvā gantvā¹⁶ nāvāya sam-
 uddaṃ pakkhandi. Nāvā sattame divase Mittavindakaṃ nissāya
 samuddapitṭhe niccalā aṭṭhāsi. Kālakannisalākā vāriyamānā¹⁷
 Mittavindakass' eva hatthe tikkhattuṃ pati. Ath' assa uḷum-
 paṃ¹⁸ datvā „imaṃ ekaṃ nissāya bahū¹⁹ mā vinassantu“ ti
 25 taṃ samudde²⁰ khipiṃsu, tāvad eva nāvā javena samuddaṃ²¹
 pakkhandi. So pi uḷumpe²² nipajjitvā ekaṃ dīpaṃ²³ pāpuṇi.
 Tattha phalīkavimāne²⁴ catasso petiyo addasa. Tā sattāhaṃ

¹ Bā -kattheram. ² Cks -gu. ³ Bā pañña-. ⁴ Bā tassa āg-. ⁵ Bā paṭimānenta.
⁶ Ck tena āni-, Bā kena nānīto. Cb Ba kena ā-. ⁷ Bā -na. ⁸ Cks -o. ⁹ Bā
 -gum. ¹⁰ Bā adda te dassāmīti. ¹¹ Bā vīsaṣaṣṣāḍhikaṃ, Bā vīsaṣaṣṣāḍhika.
¹² Bā upaṭṭha-, Cks uṭṭhā-. ¹³ Bā -hu, C -huṃ corr. to hu. ¹⁴ Bā abantaṃ.
¹⁵ Bā adda pi. ¹⁶ Bā omitsga-. ¹⁷ all three MSS. -salākāṃ, Cā vāpiya-, Bā cāriya-
 māno, Bā kariyamāno. ¹⁸ C uln- corr. to uḷu-, Bā ulu-. ¹⁹ Cks -u. ²⁰ Bā -dda-
 piṭhe. ²¹ Bā mahāsa-. ²² Bā ulu-. ²³ Bā dīpaṃ, Cā ekadīpaṃ. ²⁴ Cā Bā -li-.

dukkhaṃ anubhavanti sattāhaṃ sukhaṃ. So tāhi saddhiṃ
 dibbasampattiṃ anubhavi. Atha naṃ tā¹ dukkhānubhavanat-
 thāya gacchamāna, „sāmi, mayaṃ sattame divase āgamiṣṣāma,
 yāva mayaṃ āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā"
 'ti vatvā agamaṃsu. So tāṇhāvasiko hutvā tasmiṃ yeva pha- 5
 lake nipajjitvā puna samuddapitṭhena gacchanto aparaṃ pi
 dīpaṃ² patvā tattha rajatavimāṇe aṭṭha petiyo disvā eten' eva
 upāyena aparasmiṃ dīpake maṇivimāṇe soḷasa aparasmiṃ³ kana-
 kavimāṇe dvattiṃsa petiyo disvā tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ
 anubhavitvā tāsam pi dukkhaṃ anubhavitum gatakāle puna 10
 samuddapitṭhena gacchanto ekaṃ pākāraparikkhittaṃ catudvā-
 raṃ⁴ nagaraṃ⁵ addasa, ussadanirayo⁶ kira so bahunnaṃ⁷ nerayi-
 kasattānaṃ kammakaraṇānubhavanatṭhānaṃ⁸, Mittavindakassa
 pana alaṃkatapaṭiyattaṃ nagaraṃ viya hutvā upaṭṭhāsi. So
 „imaṃ nagaraṃ pavisitvā rājā bhaviṣṣāmi⁹“ cintetvā pavisitvā 15
 khuracakkaṃ ukkhipitvā⁹ paccamānaṃ nerayikasattaṃ addasa,
 ath' assa taṃ¹⁰ tassa sīse khuracakkaṃ padumaṃ¹¹ hutvā upaṭ-
 ṭhāsi, ure pañcaṅgikabandhanaṃ¹² uracchadapasādhanaṃ hutvā
 sarīrato galantaṃ¹³ lohitaṃ lohita candanavilepanaṃ¹⁴ hutvā
 paridevanasaddo madhuragītasaddo¹⁵ hutvā upaṭṭhāsi. So tassa 20
 santikaṃ gantvā „bho purisa ciraṃ tayā padumaṃ dhāritaṃ,
 dehi me etan“ ti āha. „Samma, na-y-idaṃ padumaṃ, khura-
 cakkaṃ¹⁶ etan“ ti. „Tvam mayhaṃ adātukāmatāya evaṃ vada-
 sīti“. Nerayikasatto cintesi: „mayhaṃ kammaṃ khīṇaṃ
 bhaviṣṣati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatena bha- 25
 vitabbaṃ, dassāmi 'ssa khuracakkaṃ“ ti. Atha naṃ „ehi bho,
 gaṇha imaṃ padumaṃ¹⁷“ ti vatva khuracakkaṃ tassa sīse khipi,
 taṃ tassa matthakam¹⁸ piṃsamānaṃ¹⁹ bhassi. Tasmiṃ khaṇe

¹ Bā adds tattha. ² Bā dipakaṃ. ³ Bā adds dipake. ⁴ Bā - ra. ⁵ Bā -ram.
⁶ Cks -dā-. ⁷ Bā -hūnaṃ ⁸ Cks -bhāvatṭhā-. ⁹ Bā adds sīse. ¹⁰ Ck naṃ.
 Bā omits taṃ. ¹¹ Bā adds viya. ¹² Bā -kaṇḍa-. ¹³ Bā gal-. ¹⁴ Bā omits
 lohita, and adds viya. ¹⁵ Bā -rasarogī-, and adds viya. ¹⁶ Cks -kam. ¹⁷ Bā
 iman, omitting pa-. ¹⁸ Cks -kaṇḍa-. ¹⁹ Cks piṃsamānaṃ. Bā khipamaṇaṃ.

Mittavindako tassa khuracakkabhāvaṃ ñatvā „tava khuracakkaṃ
gaṇha, tava khuracakkaṃ gaṇhā“ 'ti vedanāmatto¹ paridevi.
Itaro antaradhāyi. Tadā Bodhisatto² mahantena parivārena
ussadacārikam caramāno taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi. Mittavindako
5 taṃ ulloketvā³ „sāmi devarāja, idaṃ maṃ⁴ cakkaṃ saṇhakara-
ṇī⁵ viya tilāni piṃsamānaṃ⁶ otarati, kin nu kho mayā pāpaṃ
katan⁷“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Catudvāram idaṃ nagaraṃ āyasaṃ daḥhapākāraṃ⁸,
oruḍḍhapatiruddho⁹ 'smi, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā. 1.
- 10 2. Sabbe apihitā¹⁰ dvārā, oruḍḍho 'smi yathā dvijo,
kimādhikaraṇaṃ yakkha cakkābhinihato ahan ti. 2.

Tattha daḥhapākāraṃ ti thirapākāraṃ, daḥhatorāṇaṃ ti pi pāṭho, thira-
dvāraṇaṃ ti attho, oruḍḍhapatiruddhosmīti anto katvā samantā pākārena
ruddho, palāyanatṭhānaṃ na paññāyati, kiṃ pāpaṃ pakatan ti kin nu kho
15 mayā pāpakammaṃ kataṃ, apihitā ti thakitā, yathā dvijo¹¹ ti pañjare
pakkhitto sakuṇo viya, kimādhikaraṇaṃ ti¹² kiṃ kāraṇaṃ, cakkābhinihato
ti cakkena abhinihato.

Ath' assa devarāja¹³ kāraṇaṃ kathetuṃ¹⁴ cha gāthā abhāsi:

3. Laddhā satasahassāni atirekāni vīsati
- 20 anukampakānaṃ ñātīnaṃ vacanaṃ samma nākari. 3.
4. Lamghī samuddaṃ pakkhandi sāgaraṃ appasiddhikaṃ,
catūhi¹⁵ aṭṭh' ajjhagamā aṭṭhāhi pi ca¹⁶ soḷasa (= III p. 207.) 4.
5. Soḷasāhi¹⁷ ca battiṃsa¹⁸, atriccho¹⁹ cakkam āsado,
icchāhatassa posassa cakkaṃ bhamati matthake. 5.
- 25 6. Uparivisālaṃ duppūraṃ icchāvisatagāmininī²⁰
ye va²¹ taṃ anugijjhanti te honti cakkadhārino. 6.
7. Bahū²² bhaṇḍaṃ apahāya²³ maggaṃ appaṭivekkhiya
yesaṃ c'etaṃ asaṃkhātā²⁴ te honti cakkadhārino. 7.

¹ Bā -patto, B^s -naṃ patto. ² Bā adds rukkhadevatā hutvā. ³ Bā olo-. ⁴ Bā
imaṃ in the place of idaṃ maṃ. ⁵ C^s Bā -ni. ⁶ C^k piṃsaṃsa-, Bā siṃsamānaṃ.
⁷ Bā paka-. ⁸ C^{ks} daḥhatorāṇaṃ. ⁹ Bā -paṭi-. ¹⁰ C^{ks} hi pi-. ¹¹ C^k Bā dijo.
¹² Bā adds kiṃ adhikaraṇaṃ. ¹³ Bā omits de-. ¹⁴ Bā adds devaputto. ¹⁵ Bā f-
tubbihi. ¹⁶ C^k ca omitting pi, C^s catu omitting pi, Bā aṭṭhāsi vāpi, B^s attha pi
vā ca, B^f aṭṭhāhi sā ca. ¹⁷ C^k -sāpi, C^s -sāri, Bā f- sabbhi. ¹⁸ C^{ks} -sā. ¹⁹ C^s
-ceha, C^f -cehaṃ. ²⁰ C^k -nī, C^s -ni, Bā visaragāmini. ²¹ C^{ks} omīti va. ²² Bā s-
u. ²³ C^s avhāya, B^f vahāya, Bā ca ohāya, B^s bahubhaṇḍa ca ohāya. ²⁴ C^{ks} -kha-.

s. Kammañ samekkhe vipulañ ca bhogañ,
icchañ na seveyya anattasañhitam¹,
kareyya vākyam anukampakānam,
tañ tādisañ nātivatteyya cakkam ti.

8.

Tattha laddhā satasahassāni² atirekāni vīsati ti tvañ uposatham³ 5
katvā mātu santikā sahasaṃ gahevā vohāraṃ karonto satasahassañ⁴ ca atire-
kāni vīsati labhivā, nākari⁵ tena dhanena atuṭṭho nāvāya samuddam pavisanto
samudde ādinavañ⁶ kathetvā mātara vāriyāmāno pi anukampakānam nātinam
samma vacanañ⁷ nākari⁸, sotāpannañ mātara paharivā antarañ katvā nik-
khanto yevāsīti dīpeti, laṃghiti nāvaṃ ullāṃghanasamattamañ(?), pakkhanditi 10
pakkhanto si, appasiddhikañ⁹ ti mandasiddhiñ¹⁰ vināsaḥulam, catūhi¹¹
aṭṭhā 'ti atha nañ nissāya tṭhāya nāvāya phalakañ datvā samudde khitto
pi¹² tvañ¹³ mātarañ nissāya ekadivasañ katassa uposathakamassa nissan-
dena phalikavimāne catasso itthiyo labhivā tato rajatavimāne aṭṭha mañvivimāne
soḷasa kanakavimāne dvattiṃsa adhigato si¹⁴, atriccho¹⁵ cakkam āsado ti 15
atha tvañ yathā laddhena asantuṭṭho atra uttaritarañ labhissamīti evaṃ laddhañ
laddhañ atikkamanalobhasamkhātāya¹⁶ atricchāya samannāgatattā atriccho¹⁷
pāpappuggalo tassa uposathakamassa khīṇattā dvattiṃsa itthiyo atikkamivā
imañ petanagarañ āgantvā tassa mātupahāradānaakusalassa nissandena idañ
cakkam sampatto si, atricchan ti pi pāṭho, atra atra icchamāno ti¹⁸ attho, 20
atricchā ti pi pāṭho, atricchāya¹⁹ 'ti attho, bhamatīti tassa te icchāhatassa
posassa idañ cakkam matthakañ nipīṇasamānañ²⁰ idāni kumbhakārakacakkam²¹
viya matthake bhamatīti attho, ye va²² tañ anugijjhantīti taṇhā nām' esā
gacchanti uparūpari visālā hoti samuddo viya ca²³ duppūrā rūpādisu tassa tassa
icchanaicchāya viṣaṭagāmini²⁴, tañ evarūpañ taṇhañ ye anugijjhanti giddhā²⁵ 25
gathitā hutvā punappuna²⁶ allīyanti, te honti cakkadhārino ti te evaṃ
paccantā²⁷ khuracakkam dhārenti, bahum²⁸ bhañḍan ti mātāpitunnañ²⁹
santakañ bahum³⁰ dhanam ohāya, maggan ti³¹ gantabbañ appasiddhikañ
samuddamaggañ apaccavekkhivā, yathā tvañ paṭipanno evaṃ evaṃ aññesaṃ pi
yesaṃ c'etañ asaṃkhātāñ³² avīmaṃsitāñ te³³ yathā³⁴ tvañ tath' eva taṇhāva-
sikā³⁵ hutvā dhanam pahāya³⁶ gamanamaggañ anavekkhivā paṭipanna³⁷ 30
cakkadhārino honti, kammam samekkhe ti tasmā paṇḍito puriso attano³⁸
kattabbakammañ³⁹ sadosaṃ nu kho niddosaṃ ti samekkheyya paccavekkheyya,

¹ Bā atthasāñhi-. ² Cks -na. ³ Bā -ssāni. ⁴ Bā -vañca. ⁵ Cs samma-corr. to sacca-, Bā sammā-. ⁶ Cs na-. ⁷ Cks -yan. ⁸ Bā ddbani. ⁹ Bā -tubbhi. ¹⁰ Bā si. ¹¹ Cbs tañ. ¹² Bā sīti. ¹³ Cks -cchañ. ¹⁴ Cks -nakālābhāsāñ-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Cks add pi. ¹⁷ Ck -cchā. ¹⁸ Bā omits ni. ¹⁹ Cā -kāra-. ²⁰ Cks omit va. ²¹ Ck omits ca. ²² Bā visara-. ²³ Bā gijjhā. ²⁴ Bā -nañ. ²⁵ Bā iccanta. ²⁶ Bā -u. ²⁷ Bā -tūnañ. ²⁸ Cks maggañ gacchanti. ²⁹ Bā -kha-. ³⁰ Cks ye, Bā vo. ³¹ Ck tathā, Cs ta or na. ³² Cks -ko. ³³ Bā ohā-. ³⁴ Bā pati-. ³⁵ Bā -nā. ³⁶ Bā -bbañka-.

vipulañca bhogan ti attano dhammaladdham dhanarāsim pi avekkheyya, nātivatteyyā 'ti taṃ tādisaṃ puggalaṃ idaṃ cakkhaṃ na ativatteyya¹ nāvattareyya², nātivattetīti pi pāṭho, nāvattaratīti attho.

Taṃ sutvā Mittavindako „iminā devaputtena mayā kata-
5 kammaṃ tatvato³ nātaṃ, ayaṃ mayhaṃ paccanapamāṇaṃ pi jānissati, pucchāmi⁴ naṃ“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

9. Kīva ciraṃ nu me yakkha cakkhaṃ sirasi⁵ ṭhassati,
kati vassasahassāni, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 9.
Ath' assa kathento Mahāsatto dasamaṃ gātham āha:

10 10. Atisaro accasaro Mittavinda, suṇohi me:

cakkhaṃ te sirasi-m-⁶ āviddhaṃ, na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti. 10

Tattha atisarīti pi atisaro, atisarissatīti pi atisaro⁶, accasaro ti tass' eva vevacanaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: ambho Mittavindaka⁷ supāhi⁸ mama vacanaṃ, tvaṃ hi atidāruṇassa kammaṃ katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagaṇa-
15 nāya vipāko paññāpetun ti⁹ aparimāṇaṃ atimahantaṃ vipākadukkhaṃ sarissasi¹⁰ paṭipajjissasīti¹¹ pi atisaro, tena te ettakāni vassasahassāni vattun na sakko-
mīti, sirasimāviddhaṃ ti yaṃ pana te idaṃ cakkhaṃ sirasi¹² āviddhaṃ kumbhakāracakkam¹³ iva¹⁴ bhamati¹⁵, na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti¹⁶ taṃ¹⁷ tvaṃ yāva te kammavipāko na khīyati tāva jīvamāno na mokkhasi¹⁸, kammavi-
20 pāke pana khīṇe idaṃ cakkhaṃ pahāya yathākammaṃ gamissasīti.

Idaṃ vatvā devaputto attano ṭhānaṃ¹⁹ eva gato, itaro pi mahādukkhaṃ paṭipajji.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Mittavindako²⁰ dubbacabhikkhu ahoṣi, devarājā²¹ aham evā“ 'ti. Catudvārajātakaṃ²².

25

2. Kaṇhajātaka.

Kaṇho vatāyaṃ puriso ti. Idaṃ S. Kapilavatthum nissāya²³ Nigrodhārāme viharanto sitapātukaṃ mām ā. k. Tadākira S.

¹ Cks nāti-. ² Cks nātivatteyya. ³ Bā tatthato, B^s tathato? ⁴ Bā pucchis-
sāmi. ⁵ Cks sirasmiṃ. ⁶ Bā tattha atisaro ti atiparīti pi atisaro atisariss-
atīti pi atisaro. ⁷ Bā -da. ⁸ Bā -ṇo-. ⁹ Bā vipākaṃ vattanti. ¹⁰ Cks
pariss-. ¹¹ Ck -pajjasīti, Bā patipaccissasīti. ¹² Bā sirasmiṃ. ¹³ Ck -raṃ
ca-, C^s -rāṃ ca- corr. to -raca-. ¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Cks add taṃ. ¹⁶ Cks -si.
¹⁷ Bā omits taṃ. ¹⁸ Bā pamo-. ¹⁹ Bā devaṭhā-. ²⁰ Bā adds ayaṃ. ²¹ Bā
adds pana. ²² Bā adds paṭhamāni. ²³ Bā upanī-.

sāyaṇhasamaye Nigrodhārāme bhikkhusaṅghaparivuto jaṃghāvihāraṃ¹
 anucaṃkamanto aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Anandathero²
 „ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na³
 ahetu Tathāgataṃ sitaṃ pātukaronti, pucchissāmi tāvā“ 'ti añjalim⁴
 paggayha sitakaraṇaṃ pucchi. Ath' assa S. „bhūtapubbaṃ Ānanda⁵
 Kaṇho nāma isi ahosi, so imasmiṃ bhūmippadese⁶ vihāsi jhāyī jhānarato,
 tassa silatejena Sakkabhavanaṃ kampitī“ sitakāraṇaṃ vatvā tassa
 vatthuno apākaṭattā⁶ therena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasiyaṃ⁷ asītikoṭivibhavana aput-
 takena brāhmaṇena sīlaṃ samādiyivā putte patthite Bodhisatto¹⁰
 tassa brāhmaṇiyā kucchismiṃ nibbatti, kālavappaṭtā paṇ'
 assa nāmagahaṇadivase Kaṇhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So
 soḷasavassakāle maṇipaṭimā⁸ viya sobhaggappatto⁹ hutvā pitarā
 sippuggahaṇatthāya pesito Takkasilāya¹⁰ sabbasippāni ugga-
 hetvā paccāgañchi¹¹. Atha naṃ pitā anurūpena dārena saṃ-
 15 yojesi. So aparabhāge mātāpitunnaṃ¹² sabbaissariyaṃ paṭipajji.
 Ath' ekadivasam ratanakotṭhāgārāni viloketvā varapallama-
 majjhagato suvaṇṇapaṭṭaṃ¹³ āharāpetvā „ettakaṃ dhanam
 asukena¹⁴ uppāditam ettakaṃ asukena“ 'ti pubbañātihi su-
 vaṇṇapaṭṭe¹⁵ likhitāni akkharāni disvā cintesi: „yehi imaṃ²⁰
 dhanam uppāditam te na paññāyanti, dhanam eva paññāyati,
 eko pi idaṃ¹⁶ gahetvā gato n' atthi, na kho pana sakkā dhanam
 bhaṇḍikaṃ bandhitvā paralokaṃ netum, pañcasādhāraṇabhāvena¹⁷
 hi¹⁸ asārassa dhanassa¹⁹ dānaṃ sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena
 asārassa kāyassa silavantesu abhivādanādikammaṃ sāro, anic-
 25 catābhibhūtaṃ asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo
 sāro, tasmā asārehi bhogehi sārāgahaṇattham dānaṃ dassāmīti“
 so āsanā utṭhāya²⁰ rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ āpu-
 chitvā mahādānaṃ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanam

¹ Bā -gha-. ² Bā -datthe-. ³ Bā tana. ⁴ Bā -linh. ⁵ Bā -mipa-. ⁶ Cs apa-,
 Ck apāhaṭattā, B^s apaka-. ⁷ Bā adds ekena. ⁸ Bā -pati- ⁹ Bā sobhaggayasag-
 gapatto. ¹⁰ Bā -yaṃ. ¹¹ Bā -gacchi. ¹² Bā -tūnaṃ. ¹³ Bā -pattam. ¹⁴ Bā
 adds nāma. ¹⁵ Bā -patte. ¹⁶ Bā adds dhanam. ¹⁷ Bā pañcannaṃ verānaṃ
 sā-. ¹⁸ Bā omits hi. ¹⁹ Bā asāradussadha-. ²⁰ Bā vu-.

aparikkhiyamānam¹ disvā „kiṃ me dhanena, yāva maṃ jarā
 nābhibhavati tāvad eva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā brahmalokaparāyano bhavissāmīti“ cintetvā gehe
 sabbadvārā² i vivarāpetvā „dinnaṃ ñeva³ harantū“⁴ 'ti asuci viya
 5 jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevan-
 tassa nagarā nikkhamitvā Himavantapadesaṃ pavisitvā isipab-
 bajjaṃ pabbajitvā attano vasanattāya ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ
 olokeno imaṃ thānaṃ patvā „idha vasissāmīti“⁵ ekaṃ inda-
 vāruṇikarukkhaṃ⁶ gocaragāmaṃ katvā adhiṭṭhāya tass' eva
 10 rukkhassa mūle vihāsi, gāmantasenāsaṇaṃ pahāya āraññako
 ahosi, paṇṇasālaṃ akatvā rukkhamaṇiko ahosi abbhokāsiko
 nesajjiko, sace⁷ nipajjitukāmo⁸ bhūmiyaṃ yeva nipajjati, dan-
 tamusaliko⁹ hutvā anaggipakkam eva khādati, thusaparikkhit-
 taṃ kiñci na khādati, ekadivase ekavāraṃ eva khādati,
 15 ekāsaniko ahosi. Khamāya¹⁰ paṭhaviāpatejavāyusamo¹¹ hutvā ete
 ettake dhutaguṇe samādāya vatti¹². Imasmiṃ kira jātake Bodhi-
 satto paramappiccho¹³ ahosi. So nacirass' eva abhiññā ca samā-
 pattiyo ca nibbattetvā jhānakīlikāṃ¹⁴ kilanto tatth' eva vasati,
 phalāphalattham pi aññattha na gacchati, rukkhassa phalitakāle
 20 phalaṃ khādati, pupphitakāle pupphaṃ khādati¹⁵, sapattakāle¹⁶
 pattāni¹⁷ khādati, nippattakāle¹⁸ papaṭikaṃ¹⁹ khādati²⁰. Evaṃ
 paramasantuṭṭho hutvā imasmiṃ thāne ciraṃ vasi. So eka-
 divasam pi²¹ pubbaṇhasamaye tassa rukkhassa pakkāni²² gaṇ-
 hanto pana loluppacārena utṭhāya aññasmiṃ padese na gaṇhāti²³.
 25 Yathānisinno va hatthaṃ pasāretvā hatthappamāṇe thāne²⁴ thitāni
 phalāni saṃharati, tesu pi manāpāmanāpaṃ avicinitvā sampatta-
 sampattam eva gaṇhi. Evaṃ paramasantuṭṭhassa tassa silatejena
 Sakkassa Paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Taṃ
 kira Sakkassa āyukkhayena vā uṇhaṃ hoti puññakkhayena vā

¹ Ck -kkhi-, Bā -kkha-. ² Bā yeva. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā nipajjati. ⁵ Bā -la-.

⁶ Bā chamā-. ⁷ Bā -pamo, Bā -yuparamo. ⁸ Bā vasati. ⁹ Ck -mapariccho.

¹⁰ Bā -kiḷaṃ. ¹¹ Ck omit khā-. ¹² Bā omits sa. ¹³ Bā -ttaṃ. ¹⁴ Ck Bā nipa-.

¹⁵ Bā pappati-. ¹⁶ Bā -saṃ, omitting pi. ¹⁷ Bā adds phalānigaṇhi. ¹⁸ Bā gaṇhabhi.

¹⁹ Ck hatthampamāṇe thāne, Bā hatthappasādathāne.

aññasmiñ vā mahānubhāvasatte¹ tañ ṭhānañ patthente² dhammi-
kānañ vā mahiddhiyasamaṇabrāhmaṇānañ³ silatejena⁴ uṇhañ
ahosi. Sakko „ko nu kho mañ⁵ cāvetukāmo“ ti āvajjitvā
imasmiñ padese vane⁷ vasantañ Kaṇhañ isiñ rukkha-
phalāni uccinantāñ disvā cintesi: „ayañ isi ghoratapo⁵
parimāritindriyo⁶, imañ dhammakathāya sīhanādañ nadāpetvā
sukhākāraṇañ sutvā vareña⁹ santappetvā imassa rukkhañ
dhuvaphalañ katvā āgamissāmi“ so mahantenānubhāvena
sīghañ otarivā tasmiñ rukkhamūle tassa piṭṭhipasse ṭhatvā
„attano avañne kathite kujjhissati nu kho no“ ti vīmaṁsanto¹⁰
paṭhamāñ gātham āha:

1. Kaṇho vatāyañ puriso, kaṇhañ bhuñjati bhojanañ
kaṇhe bhūmipadesasmiñ¹⁰, na mayhañ manaso piyo ti. 11.

Tattha kaṇhañ¹¹ ti kālavaṇṇaṇ¹², rukkhaphalabhojanatāya kaṇho¹³. 15

Kaṇho tassa¹⁴ vacanañ sutvā „ko mu kho mayā saddhiñ
kathetīti¹⁵“ dibbacakkhunā upadhārento „Sakko“ ti ñatvā ani-
vattitvā¹⁶ anoloketvā va dutiyañ gātham āha:

2. Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo,
yasmiñ pāpāni kammāni sa ve kaṇho Sujampatīti. 12. 20

Tattha tacasā ti tacena kaṇho nāma na hotīti attho, antosāro ti
abbhantare sīlasamādhīpaññāvimuttīñāpadassanasārehi samaunnāgato, evarūpo
hi bāhitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti, sa ve ti yasmiñ pana pāpāni¹⁷ kam-
māni so yattha katthaci kule¹⁸ jāto yena kenaci sarīraṇaṇṇena samannāgato pi
kālako va. 25

Evañ ca pana vatvā imesañ sattānañ kaṇhabhāvakarāni
pāpakammāni ekavidhādīhi bhedehi vitthāretvā sabbāni pi tāni
garahitvā¹⁹ sīlādayo guṇe pasaṁsitvā ākāse candañ utthāpento

¹ Ck -ve-, Cs -ve-, Bs -vasattehi. ² Bs adds na vā. ³ Bā -ddhikasa-. ⁴ Cs
adds tadā silatejena, Bā dānatejena vā. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bā adds ṭhānā. ⁷
Bā omits vane. ⁸ Bā paramajitindriyo. ⁹ Cks sukāraṇaṇ suvarena, Bs sukha-
kāraṇaṇ sāvetvā vareña. ¹⁰ Bāf -mippa-. ¹¹ Bā -ho. ¹² Bā -ṇo. ¹³ Bā bhojananti
rukkhaphalabhojanañ in the place of rukkha- - - ¹⁴ Bā isi sakkassa. ¹⁵ Ck
-theti, Cs -theti corr. to -thetīti. ¹⁶ Cks ni-. ¹⁷ Bā pāpakāni. ¹⁸ Bā -lesu. ¹⁹
Bā -hetvā.

viya Sakkassa dhammaṃ desesi'. Sakko tassa dhammakathaṃ
sutvā pamudito, somanassajāto Mahāsattaṃ vareṇa nimantento
tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe² subhāsite

5 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 13.

Tattha etasmiṃ ti yaṃ idaṃ tayā sabbaññū-Buddhena viya sulapitaṃ
tasmiṃ sulapite tumhākaṃ eva ca anucchavikattā patirūpe² subhāsite, yaṃ
kiñci ti yaṃ yaṃ³ kiñci manasā icchasi sabbaṃ te taṃ varaṃ taṃ⁴ icchitaṃ
patthitaṃ dammiti attho.

15 Taṃ sutvā Mahāsatto cintesi: „ayaṃ 'kin nu kho attano
avaṇṇe kathite kujjhissati no' ti maṃ vīmaṃsanto mayhaṃ
chavivaṇṇaṃ ca bhojanaṃ ca vasaṇaṭṭhānaṃ ca garahitvā⁵ idāni
mayhaṃ akuddhabhāvaṃ nātvā pasannacitto varaṃ deti, maṃ
kho pan' esa 'Sakkissariya-Brahmissariyānaṃ atthāya brah-
15 macariyaṃ caratīti' pi maññeyya, tatr' assa nikkamkhābhāvat-
thaṃ⁶ 'mayhaṃ paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu parasam-
pattiyaṃ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu majjhatto
va bhavēyyaṃ' ti ime mayā cattāro vare gaheṭuṃ vaṭṭatīti“ so
tassa nikkamkhābhāvatthāya cattāro vare gaṇhanto catutthaṃ
20 gātham āha:

4. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara

sunikkodhaṃ suniddosaṃ nillobhaṃ vattim⁷ attano

nisnehaṃ abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti. 14.

Tattha varaṃ ce me ado ti sace tvaṃ mayhaṃ varaṃ adāsi, sunik-
25 kodhaṃ ti akujjhanavasena suṭṭhunikkodhaṃ, suniddosaṃ ti adussanavasena
suṭṭhuniddosaṃ, nillobhaṃ ti parasampattisū suṭṭhunillobhaṃ, vattimattano⁷
ti evarūpaṃ attano pavattim, nisnehaṃ ti puttadhītādīsū saviññāpakesu dhana-
dhaññādīsū vā aviññāpakesu attano santakesu pi⁸ nisnehaṃ apagatallobhaṃ,
abhikaṃkhāmi⁹ ti evarūpaṃ imehi catuāṅgehi⁹ samannāgataṃ attano vuttim
30 abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti ete nikkodhādike caturo mayhaṃ vare
dehīti vadati, kim pan' esa na jānāti yathā na sakkā Sakkassa santikā¹⁰ va-
raṃ¹¹ gaheṭvā va¹² 'me¹³ kodhādayo haritun ti: no na jānāti, Sakke¹⁴ pana va-

¹ Bā -ti. ² Bā paṭi-. ³ Bā omits one yaṃ. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā -he-. ⁶ Bā
nikkhamka-. ⁷ Bāf vu-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā catuāṅgī-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā taṃ. ¹²
Bā vareṇa. ¹³ C^s meme, Bā omits me. ¹⁴ Bā adds kho.

raṁ dadante¹ na gaṇhāmīti vacanaṁ na yuttan ti ca tassa ca nikkamkhābhā-
vatthāya² gaṇhi.

Tato Sakko cintesi: „Kaṇhapāṇḍito varaṁ gaṇhanto ati-
viya anavajjavare³ gaṇhi, etesu varesu guṇadosaṁ etam eva
pucchissāmīti“. Atha naṁ pucchanto pañcamaṁ gātham āha: 5

5. Kin nu kodhe va⁴ dose vā lobhe snehe va⁵ brāhmaṇa
ādinavaṁ sampassasi⁶, tam me akkhāhi pucchito ti. 15.

Tass' attho: brāhmaṇa kiṁ nu tvaṁ kodhe vā dose vā lobhe vā snehe
vā ādinavaṁ passasi⁷, tam tava me pucchito akkhāhi, na hi mayaṁ tattha ādinavaṁ
pajānāma 'ti. 10

Atha naṁ Mahāsatto „tena hi suṇāhīti“ vatvā catasso
gāthā abhāsi:

6. Appo hutvā bahu⁸ hoti vaḍḍhat' eso⁹ akhantijo,
āsaṅgi bahupāyāso, tasmā kodhaṁ na rocaye. 16.

7. Duṭṭhassa paṭhamā¹⁰ vācā parāmāso¹¹ anantarā 15
tato paṇi tato daṇḍo satthassa paramā gati,
doso kodhasamutṭhāno, tasmā dosaṁ na rocaye. 17.

8. Ālopasahasākārā nikatī vañcanāni ca
dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhaṁ na rocaye. 18.

9. Snehasaṁgathitā ganthā senti manomayā puthu, 20
te bhusaṁ upatāpentī, tasmā snehaṁ na rocaye ti. 19.

Tattha akhantijo ti yo¹² anadhivāsikajātikassa akhantito jāto¹³ kodho
paṭhamaṁ paritto hutvā bahu hoti aparāparaṁ vaḍḍhatī tassa vaḍḍhanabhāvo
Khanthivādijātakena c'eva Culladhammapālijātakena ca vaṇṇetabbo, api ca Tissā-
maccassa p' ettha¹⁴ bhariyaṁ ādīn katvā sabbaṁ sajanasaparijanaṁ māretvā 25
pacchā attano mārivatthūṁ kathetabbaṁ, āsaṁgīti āsaṁgakarāṇo¹⁵, yassa
uppañjati taṁ āsattaṁ lagitaṁ¹⁶ karoti taṁ vatthūṁ vissajjetvā gantuṁ na deti
nivattitvā nivattitvā¹⁷ akkosanādīni kāreti, bahupāyāso ti bahunā kāyikacetasika-
dukkhasaṁkhātēna upāyāsena kilamathena samannāgato, kodhaṁ nissāya hi kodha-
vasena ariyādīsukatavitikkamā diṭṭhadhamme c'eva samparāye ca vadhabandhana- 30

¹ Bā dente. ² Bā -kha-. ³ Bā -jje-. ⁴ Bāf vā. ⁵ Bā ca. ⁶ Cks -passi. Bf
ādinava tvampassi. ⁷ Cks passi. ⁸ Ck Bā -ū. ⁹ Bā vaḍḍhateso, Cks vaḍḍheteso. ¹⁰
Bāf pharusā. ¹¹ Cks para-. ¹² Bā so. ¹³ Ck joto, Bā omits jāto. ¹⁴ Bā cettha.
¹⁵ Bā āsaṁgisabhāvakarāṇo. ¹⁶ Bā laggi-. ¹⁷ Bā only one nī-

- vippaṭṭisārādīni¹ c'ev a pañcavinibandhanakammakaraṇādīni² ca bahūni dukkhāni anubhavantīti kodho bahupāyāso nāma, tasmā ti yasmā esa evaṃ anekādīnavo tasmā kodhaṃ na rocemi, duṭṭhassa³ 'ti kodhanalakkaḥaṇa³ kodhena kujjhitvā aparabhāge dussanalakkaḥaṇa dosena duṭṭhassa paṭhamāni tāva are dāsa
- 5 pessā 'ti⁴ pharusavācā niccharati⁵, vācāya antarā ākaḍḍhanavikaḍḍhanavasena hatthaparāmāso tato anantarā upakkamanavasena pāpi pavattati, tato daṇḍo⁶, daṇḍappahūre⁷ atikkamitvā⁸ pana ekatodhāraubhatodhārassa satthassa paramā gati⁹ sabbapariyantā satthanipphatti¹⁰ hoti, yadā hi satthena paramā jīvītā voropetvā pacchā ten' eva satthena attānaṃ jīvītā voropeti tadā doso matthakaṃ
- 10 patto hoti, doso kodhasamuṭṭhāno ti yathā anambilaṃ takkaṃ vā kañjikaṃ¹¹ vā pariṇāmanavasena parivattitvā ambilaṃ hoti taṃ ekajātikaṃ pi samānaṃ ambilaṃ anambilaṃ ti nānā vuccati tathā¹² pubbakāle kodho pariṇamitvā aparabhāge doso hoti, so akusalamūlattaṇa ekajātiko pi samāno kodho doso ti nānā vuccati, yathā ca anambilaṃ ambilaṃ evaṃ so pi kodhato samuṭṭhāṇi kodhasamuṭṭhāno, tasmā ti yasmā evaṃ anekādīnavo doso tasmā dosam pi na rocemi,
- 15 ālopaśahasākārā ti divādivass'eva¹³ gāmaṃ paharitvā vilumpanāni¹⁴ ca āvudhaṃ sarīre ṭhapetvā idaṃ¹⁵ nāma me dehīti sahasākārā ca¹⁶, nikati vañcanāni cū 'ti patirūpakaṃ¹⁷ dassetvā parassa haraṇaṃ nikati nāma, sā asuvaṇṇam eva suvaṇṇaṃ ti kūṭakahāpaṇaṃ¹⁸ ca kahāpaṇo ti datvā parasantakagahaṇe¹⁹
- 20 datṭhabbā, paṭibhānavasena pana upāyakusalatāya parasantakagahaṇaṃ vañcanaṃ²⁰ nāma, tass' evaṃ pavatti datṭhabbā: eko kira ujujātiko gāmikapuriso araṇṇato sasakaṃ ānetvā nadītīre ṭhapetvā nahāyitum otari, ath' eko dhutto taṃ sasakaṃ sīse katvā nahāyitum otīṇo, itaro uttaritvā sasakaṃ apassanto ito c' ito ca vilokesi²¹, taṃ enaṃ dhutto kiṃ²² vilokesīti vatvā imasmiṃ me²³ ṭhāne
- 25 sasako ṭhapito taṃ na passāmīti vutte andhabāla²⁴ na tvaṃ²⁵ jānāsi sasakā nāma nadītīre ṭhapitā palāyanti passa²⁶ ahaṃ attano sasakaṃ sīse ṭhapetvā va nahāyāmīti, so appaṭibhānatāya evaṃ bhavissatīti pakkāmi, ekakahāpaṇena migapotakaṃ gahetvā puna taṃ datvā dvikahāpaṇakagghanakassa²⁷ migassa gahitavattuṃ p' ettha²⁸ kathetabbaṃ, dissanti lobhadhammesū 'ti Sakka²⁹
- 30 ime alobhādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu³⁰ lobhābhībhūtesu sattesu dissanti, na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti, evaṃ lobho anekādīnavo, tasmā lobham pi na rocemi, snehasaṃgathitā ganthā ti ārammaṇesu allīyanalakkaḥaṇa snehena saṃgathitā³¹ punappuna uppādasena³² ghaṭitā suttana

¹ Bā -bandhavippati-. ² Bā pañcavidhabandhana-. ³ Bā kujjhana-. ⁴ Bā adosaṃ passa ti in the place of are-. ⁵ Bā nicchāreti. ⁶ Bā omits daṇḍo, ⁷ Bā -rena. ⁸ Bā upakka-. ⁹ Bā paramā māreti in the place of pa-. ¹⁰ Bā nipphutti. ¹¹ Bā kañjikaṃ. ¹² Cks tadā. ¹³ Bā -vāseva. ¹⁴ Bā viluppamānāni. ¹⁵ Cks idan. ¹⁶ Bā va. ¹⁷ Bā paṭi-. ¹⁸ Bā -ṇe, omitting ca kahāpaṇo, ¹⁹ Bā -ṇena. ²⁰ Bā -nan. ²¹ Ck olo-. ²² Bā kimbo. ²³ Bā omits me. ²⁴ Cks -le. ²⁵ Ck adds na. ²⁶ Bā -yanti passa, Cks -yanti tassa. ²⁷ Bā paḍgha-. ²⁸ Bā adds dipetvā. ²⁹ Ck omits sakka. ³⁰ Bā -venasu-. ³¹ Bā -itvā. ³² Bā -danava-.

pupphāni viya baddhā nānappakāresu ārammaṇesu pavattamānā abhijjhākāyaganthā,
 senti manomayā puthū ti te¹ puthusu ārammaṇesu uppannā suvaṇṇādīhi
 nibbattāni suvaṇṇādīmayāni ābharāṇādīni² viya manena nibbattatā manomayā
 abhijjhākāyaganthā tesu ārammaṇesu senti anusenti, te bhusaṃ upatāpentīti
 te evaṃ³ anusayitā balavatāpaṃ janentā⁴ bhusaṃ upatāpentī atikilamenti, tesāṃ 5
 pana bhusaṃ upatāpane 'sallaviddho va ruppatitī' gāthāya vatthum 'piyājātikā kho
 gāhapatī sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhutikā' 'piyatojāyate⁵
 pemato jāyate⁶ soko' ti ādīni suttāni ca āharitabbāni, api ca Maṅgalabodhisattassa⁷
 dārake datvā balavasokena hadayaṃ phali, Vessantarabodhisattassa mahantaṃ
 domanassaṃ udapādi, evaṃ pūritapāramīnaṃ mahāsattānaṃ p' ete⁸ apatāpaṃ 10
 karonti⁹ yeva, yaṃ snehe ādīnava, tasmā sneham pi na rocemīti.

Sakko pañhavissajjanaṃ¹⁰ sutvā „Kaṇhapaṇḍita, tayā ime
 pañhā Buddhalilhāya sādhukaṃ kathitā, ativiya tuṭṭho 'smi te,
 aparam pi¹¹ varaṃ gaṇhāhīti“ vatvā dasamaṃ gātham āha:

10. Etasmiṃ¹² te sulapite patirūpe subhāsīte 15
 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 20.
 Tato Bodhisatto anantaraṃ gātham āha:

11. Varaṃ¹³ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
 araṇṇe me viharato niccaṃ ekavīhārino
 ābādhā na¹⁴ uppajjeyyūṃ antarāyakaṃ bhusā ti. 21. 20

Tattha antarāyakaṃ¹⁵ ti imassa¹⁶ tapokamimassa antarāyakaṃ¹⁷.

Taṃ sutvā Sakko „Kaṇhapaṇḍito varaṃ gaṇhanto na
 āmisasanniṣṣitaṃ¹⁸ gaṇhāti¹⁹, tapokammaniṣṣitaṃ eva gaṇhā-
 tīti¹⁹“ cintetvā bhiyyosomattāya pasanno aparam pi varaṃ
 dadamāno itaraṃ gātham āha: 25

12 Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 22.

B. pi varagahaṇāpadesena²⁰ dhammaṃ desento osānagātham
 āha:

¹ Bā tesu. ² Bā -ṇāni. ³ Ck^s etaṃ. ⁴ Bā balavantāsaṇjanentā. ⁵ C^s sujāyate
⁶ Bā omits pe- jā-, and adds soko me bho jāyate. ⁷ Bā suma-. ⁸ Bā pemaṇi.
⁹ Bā karoti. ¹⁰ Ck^s -he-, Bā -hā-. ¹¹ Bā -raṃ, omitting pi. ¹² Bā -im. ¹³
 Ck^s -raṇ. ¹⁴ Bāf mā. ¹⁵ Bā adds bhūsa. ¹⁶ Bā adds me. ¹⁷ C^s -karā corr.
 to -kārā, Bā -karā. ¹⁸ Bā adds varaṃ. ¹⁹ Bā -ha-. ²⁰ Ck^s varaṃgahana-, Bā
 varaṃgahaṇā-, C^s varagahaṇa-.

13. Varam cemeado Sakka sabbabhūtānam issara (Milindap. p. 334.)
na mano vā sarīraṃ vā maṃkate¹ Sakka kassaci
kadāci upahaññetha, etaṃ Sakka varam vare ti. 23.

Tattha mano vā ti manodvāraṃ vā, sarīraṃ vā ti kāyadvāraṃ vā,
5 vacīdvāraṃ pi² etesaṃ gahaṇena gahitam evā 'ti³ veditabbam, maṃkate⁴ ti
mama kāraṇā, upahaññethā⁵ 'ti upaghātaṃ⁶ āpajjeyya aparisuddham assa,
idaṃ vuttaṃ hoti: Sakka devarāja, mama kāraṇā maṃ nissāya mama anatta-
kāmatāya kassaci sattassa kismici⁷ kāle idaṃ tividham pi⁸ kammadvāraṃ na⁹
upahaññetha¹⁰, pāṇātipātādīhi dasahi akusalakammapathehi vimuttaṃ parisud-
10 dham eva bhaveyyā 'ti.

Iti M. chasu pi ṭhānesu varam gaṇhanto nekkhammanis-
sitam eva gaṇhi, jānāti c' esa sarīraṃ¹¹ nāma vyāhidhammaṃ,
na taṃ sakkā Sakkena avyādhidhammaṃ¹² kātuṃ, sattānaṃ
hi¹³ tīsu dvāresu parisuddhabhāvo na sakkāyatto va¹⁴, evaṃ
15 sante pi tassa dhammadesanattaṃ ime vare gaṇhi. Sakko
pi taṃ rukkhaṃ dhuvaphalaṃ¹⁵ katvā Mahāsattaṃ vanditvā
sirasi añjaliṃ¹⁶ patiṭṭhapetvā „ārogā¹⁷ idh' eva vasathā“ 'ti
vatvā sakatṭhānam gato. B. pi aparihīnañjhaṇo brahmalokūpago
ahosi.

- 20 S. i. d. ā. „Ānanda pubbe mayā nivutthabhūmippadeso v' eso¹⁸“
ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahoṣi, Kaṇhapāṇḍito¹⁹ aham
evā“ 'ti. Kaṇhajātakaṃ²⁰.

3. Catuposathikajātaṃ.

- Yo kopaneyyo ti. Idaṃ Catuposathikajātaṃ Puṇṇakajātake
25 āvibhavissatīti²¹. Catuposathikajātaṃ²².

¹ Cks maṃkato, Bā maṃkute. ² Cks -raṃ vā. ³ Cks eva, omitting ti. ⁴ Cks maṃkato, Bā maṃkute. ⁵ Cks -haññethā. ⁶ Bā adds mā. ⁷ Ck -smi, Cs -smicci corr. to -smici, Bā -smiṃvi. ⁸ Cks -dhamhi. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Cks -haññetha, Bā -haññethā ti. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -dhikadha-. ¹³ Bā -nañca, omitting hi. ¹⁴ Bā na sakkā sakkena attānaṃ sakko va. ¹⁵ Bā madurapha-. ¹⁶ Cks -lim, Bā lī. ¹⁷ Bā Cs a-. ¹⁸ Cks ceso. ¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ Bā adds dutiyaṃ. ²¹ Cks -ssati. ²² Bā adds tatiyaṃ.

4. Saṁkhajātaka.

Bahussuto ti. Idam S. J. v. sabbaparikkhārādānaṁ
 ā. k. Sāvatthiyaṁ kir' eko upāsako Tathāgatassa dhammadesanaṁ
 sutvā pasannacitto svātānāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṁ
 kāretvā alaṁkaritvā punadivase¹ kālaṁ ārocāpesi. S. pañcasatabhikkhu-
 parivāro² tattha gantvā paññattavarāsane³ nisīdi. Upāsako⁴ Buddha- 5
 pamukkhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvā „puna svātānāyā“
 'ti evaṁ sattāhaṁ nimantetvā mahādānaṁ pavattetvā sattame divase
 sabbaparikkhārādānaṁ adāsi. Taṁ⁵ pana dadamāno upāhanadānaṁ
 ussannaṁ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṁghāto⁶ sahas-
 sagghanako ahosi, dvinnāṁ aggasāvakaṇaṁ⁷ pañcasataggha nakā, 10
 sesānaṁ⁸ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ satagghanakā⁹ ti. Iti so sabba-
 parikkhā radānaṁ datvā attano parisāya saddhiṁ Bhagavato santike
 nisīdi. Ath' assa S. madhurena sarena aumodanaṁ karonto „upāsaka,
 ulāran te“ sabbaparikkhārādānaṁ, attamano hohi, pubbe anuppanne Buddhe
 paccekabuddhassa ekaṁ upāhanasaṁghātaṁ datvā nāvāya bhinnāya 15
 appatitthe samudde¹⁰ upāhanadānanissandena¹¹ patitthaṁ labhiṁsu,
 tvaṁ pana Buddha-pamukkhassa saṁghassa¹² sabbaparikkhārādānaṁ
 adāsi, tassa te upāhanadānaṁ¹³ kasmā patitthā na¹⁴ bhavissatīti“
 vatvā tena yācito a. ā.:

A. ayaṁ Bārāṇasī Molinī nāma ahosi. Molinīnagare 20
 Brahmadaṭṭe rajjaṁ kārente Saṁkho nāma brāhmaṇo
 addho mahaddhano¹⁵ catusu nagaradvāresu nagaramajjhe nive-
 sanadvāre¹⁶ ti chasu tṭhānesu dānasālā¹⁷ kāretvā devasikaṁ
 cha satasahassāni vissajjento¹⁸ kapaṇiddhikānaṁ¹⁹ mahādānaṁ
 pavattesi. So ekadivasaṁ cintesi: „aham gehe dhane khīṇe 25
 dānaṁ dātuṁ na sakkhissāmi, aparikkhīṇe yeva dhane nāvāya
 Suvannabhūmiṁ gantvā dhanam āharissāmi“ so nāvam bandhā-
 petvā bhaṇḍassa pūretvā²⁰ puttadāraṁ āmantetvā „yāvāhaṁ²¹

¹ Bā adds tathāgatassa. ² Bā -bhikkhusata-. ³ Bā -tte-. ⁴ Bā adds saputtadāra-
 parijano, ⁵ Bā taṁ. ⁶ Bā -to. ⁷ C^{ks} dinnaṁ, and omit agga, Bā divi-. ⁸ Bā -ni-.
⁹ C^k -ranto, C^s -ranto corr. to- rante, Bā -raṁ te. ¹⁰ Bā mahāsa-. ¹¹ Bā
 -dānassa ni-. ¹² Bā bhikkusa-. ¹³ Cā -dānassaphalaṁ. ¹⁴ Bā na patitthā. ¹⁵
 Bā adds mahābhogo pahūtavittapakaraṇo pahūtaḍḍhanadhaññasuvannaparajato. ¹⁶
 Bā adds cā. ¹⁷ Bā -lāyo. ¹⁸ Bā -etvā. ¹⁹ Bā -kāḍinaṁ. ²⁰ Bā pūrāpetvā.
²¹ Bā yāva a.-

āgacchāmi tāva me dānaṃ anupacchindantā¹ pavatteyyāthā“
 'ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattaṃ ādāya upāhanaṃ
 āruhya majjhantikasamaye pattaṇagāmābhimukho pāyāsi. Tasmīṃ
 khane Gandhamādane eko paccekabuddho āvajjitvā² dhanā-
 5 haraṇatthāya gacchantāṃ disvā „mahāpuriso dhanāṃ āharitūṃ
 gacchati, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo no“ ti
 āvajjitvā „bhavissatīti“ ñatvā „esa maṃ disvā chattaṃ ca
 upāhanaṃ ca mayhaṃ datvā upāhanadānaṇissandena³ samudde
 bhinnāya nāvāya paṭiṭṭhaṃ labhissati, karissāmi 'ssa⁴ aruggahan“
 10 ti⁴ ākāsenāgantvā tassāvidūre otaritvā caṇḍavātātape aṅgāra-
 santharasadisāṃ uṇhāvālukaṃ maddanto tassābhimukho⁵
 āgañchi⁶. So taṃ disvā va „puññakkhettaṃ me āgataṃ, ajja
 mayā ettha bījaṃ⁷ ropetūṃ vaṭṭatīti“ tuṭṭhacitto vegena taṃ⁸
 upasaṃkanitvā vanditvā „bhante mayhaṃ anuggahatthāya⁹
 15 thokaṃ maggā okkamma imaṃ rukkhamaṇaṃ upagacchathā“
 'ti vatvā tasmīṃ rukkhamaṇaṃ¹⁰ upasaṃkamante¹¹ rukkhamaṇe
 vālukaṃ ussāpetvā uttarāsaṃgaṃ paññāpetvā¹² paccekabuddhaṃ
 nisīdāpetvā vāsitaṇḍāvitena udakena pāde dhovitvā gandha-
 telena makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā puñcitvā¹³
 20 gandhatelena makkhetvā tassa paṭimuñcitvā¹⁴ „bhante ima
 upāhanā āruhya chattaṃ matthake katvā gacchathā“ 'ti chat-
 tupāhanaṃ¹⁵ adāsi. So tassānuggahatthāya¹⁶ taṃ gahetvā
 pasādasāṇvaddhanatthaṃ¹⁷ passantass' ev' assa uppatitvā Gan-
 dhamādanam evāgamāsi¹⁸. B. pi taṃ disvā ativiya pasannacitto
 25 pattaṇaṃ gantvā nāvaṃ abhirūhi. Ath' assa mahāsamuddaṃ
 paṭipannassa sattame divase nāvā vivaram adāsi, udakaṃ
 ussiñcituṃ nāsakkhimsu. Mahājano maraṇabhayaabhīto attano
 attano devatā namassitvā mahāviraṇaṃ viravi. M. ekaṃ

¹ C^s -cchindāntā, B^d -cchinditvā. ² B^d -jje-. ³ B^d -dānassa ni-. ⁴ C^s ssaṃ, C^s ss. ⁵ B^d tassa a-. ⁶ B^k āgacchi. ⁷ B^d dānabijam. ⁸ C^s naṃ, B^d omits taṃ. ⁹ B^d -haṇatthāya. ¹⁰ B^d -le. ¹¹ B^d -saṅkamante. ¹² B^d paññā-, ¹³ B^d pucchi-. ¹⁴ B^d pati-. ¹⁵ B^d -ttaṃ upā-. ¹⁶ B^d tassa a-. ¹⁷ C^s pā-, B^d vaḍḍha-. ¹⁸ B^d eva a-.

upatthākaṃ gaheṭvā sakalasarīraṃ telena makkhetvā sappinā
 saddhiṃ sakkharacūṇaṃ yāvadatthaṃ khāditvā tam pi' khā-
 dāpetvā tena saddhiṃ kūpakayaṭṭhimatthakaṃ āruyha „imāya
 disāya amhākaṃ nagaran“ ti disaṃ vavatthapetvā maccha-
 kacchapaparipanthato attānaṃ mocento tena² saddhiṃ usabha- 5
 mattaṃ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṃ pāpuṇi. M. pana
 upatthākena saddhiṃ samuddaṃ taritum ārabhi. Tassa taran-
 tass' eva satta³ divasā gatā⁴. So tasmim pi kāle loṇodakena
 mukhaṃ vikkhāletvā uposathiko ahosi yeva. Tadā pana catūhi
 lokapālehi Maṇimekhalā nāma devatā⁵ „sace⁶ nāvāya bhinnāya 10
 tisaṇagatā⁷ vā silasampannā vā mātāpitidevatā vā⁸ manussā
 dukkhappattā honti te rakkheyyāsīti“ samudde ārakkhatthāya⁹
 ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhaṃ pamajjitvā sat-
 tame divase samuddaṃ oloketi sīlācārayuttaṃ¹⁰ Saṃkhabrah-
 maṇaṃ disvā „imassa sattamo¹¹ divaso¹¹ samudde patitassa, 15
 sace amarissa¹² ativiya gārayhā¹³ abhaviṣsaṃ“ ti¹⁴ saṃvigga-
 mānasā¹⁵ ekaṃ suvaṇṇapātiṃ nānaggarasassa¹⁶ dibbabhojanassa
 pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā
 „brāhmaṇa tvaṃ sattāhaṃ nirāhāro, imaṃ dibbabhojanaṃ
 bhuñjā“ 'ti¹⁷ āha. So taṃ oloketvā¹⁸ „apanehi tava bhattaṃ, 20
 ahaṃ uposathiko“ ti¹⁹. Ath' assa upatthāko pacchato āgac-
 chanto devataṃ adisvā saddam eva sutvā „ayam brāhmaṇo
 pakatisukhumālo sattāhaṃ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhayena
 vilapati maññe, assāsissāmi²⁰ nan“ ti cintetvā paṭhamaṃ gātham
 āha:

1. Bahussuto sutadhammo si Saṃkha,
 diṭṭhā tayā samaṇabrāhmaṇā ca,

25

¹ Ck hi. ² Bd upatthakena. ³ Ck tassa, Bd sattamo. ⁴ Bd divaso jāto. ⁵ Bd devadhitā. ⁶ Bd has added samudde. ⁷ Bd -naṇḍa-. ⁸ Bd -pitu devatā vā tathā corr. to -pitupaṭhakā vā tathā. ⁹ Bd -kkhanatthāya. ¹⁰ Bd -rasaṇiyu-. ¹¹ Ck -e. ¹² Bd sace so marissati. ¹³ Bd -reyhaṃ me. ¹⁴ Bd bhaviṣṣati ti. ¹⁵ Bd -mānahadayā hutvā. ¹⁶ Bd -rasa. ¹⁷ Ck jati, C^s -jāni corr. to -jāti? ¹⁸ Bd ullo-. ¹⁹ Bd adds āha. ²⁰ so all three MSS.

ath' akkhane dassayase vilāpaṃ,
añño nu ko te paṭimantako¹ mayā ti. 24.

Tattha sutadhammo ti dhammo pi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ
santike suto, diṭṭhā ti tesāṃ paccaye dadantena veyyāvaccāṃ karontena
5 dhammikasamaṇabrāhmaṇā tayā diṭṭhā, evaṃ akaronto hi passanto pi te na
passati yeva, athakkhane ti atha' akkhane sallapantassa kassaci abhāvena
vacanassa anokāse, dassayase ti ahaṃ uposathiko ti vadanto vilāpaṃ
dassesī², paṭimantako¹ ti mayā añño ko tava paṭimantako¹ paṭivacanadāyako³,
kimkāraṇā evaṃ vipalapasīti.

10 So tassa vacanaṃ sutvā „imassa sã⁴ devatā na paññāyati
maññe“ ti cintetvā „samma nāhaṃ maraṇassa bhāyāmi, atthi
pana me añño paṭimantako¹“ ti vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Subbhu subhā⁴ suppaṭimuttakambu
paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā

15 bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadeti,
saddhā cittaṃ tam ahaṃ no ti brūmīti. 25:

Tattha subbhū⁵ ti subhamukhā⁶, subhā ti pāsādikā uttamarūpadharā,
suppaṭimuttakambū⁷ ti paṭimuttasuvannālamkāra, paggayhā⁸ ti suvaṇṇa-
pātiyā bhattaṃ gahetvā ukkhipitvā, saddhā cittaṃ ti saddhā c' eva⁹ tuṭṭhacittaṃ
20 ca⁷, saddhaṃ⁸ cittaṃ⁹ ti pi pātho, tass' attho: saddhaṃ¹⁰ ti saddahantaṃ¹¹, cit-
tan ti tuṭṭhacittaṃ, tamahaṃ no tīti¹² tam ahaṃ¹³ devataṃ uposathikattā
paṭikkhipanto no ti brūmī¹⁴, na vipalapaṃi sammā¹⁵ ti.

Ath' assa so tatiyaṃ gātham āha:

3. Etādisaṃ brāhmaṇa disva yakkhaṃ

25 puccheyya poso sukham āsasāno¹⁶,

uṭṭhehi, naṃ¹⁶ pañjalik' ābhīpucchā:

devī nu si¹⁷ tvaṃ uda mānusi nū¹⁸ ti. 16.

Tattha sukhamāsasāno¹⁶ ti etādisaṃ yakkhaṃ disvā attano sukhaṃ
āsiṃsanto paṇḍito puriso ambhakaṃ sukhaṃ bhavissati na bhavissatīti puccheyya.
30 uṭṭhehi¹⁹ udakato uṭṭhānakāraṃ dassento uṭṭhaha¹⁹, pañjalik' ābhīpucchā²⁰

¹ Bā pati-. ² Ck -ti. ³ Bā omits sã. ⁴ Bf sumbhā subhā, Bā subhamukhā in the place of s. s. ⁵ so Cks for -mukā? Bā tattha subhamukhā ti. ⁶ Bā veca. ⁷ Ck ti. ⁸ Ck Bā saddhā. ⁹ Ck citta. ¹⁰ Ck Bā saddhā. ¹¹ Ck saddahatthaṃ. ¹² Ck devataṃ no tīti tamahaṃ devataṃ no tīti in the place of tamahaṃ notīti. ¹³ subbhū --- tamahaṃ wanting in C°. ¹⁴ Bā -mīti. ¹⁵ Bā āsamāno, Bf āsisamāno. ¹⁶ Ck taṃ. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bā āsamāno. ¹⁹ Bā uṭṭhehi taṃ. ²⁰ Bā adds sa.

pañjaliko hutvā abhipuccha, uda mānusi nū 'ti udāhu mahiddhikā siddhatapā¹
mānusi tvaṇ ti.

B. „yuttaṃ kathesīti“ taṃ pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Yaṃ tvaṃ sukhenaḥhisamekkhase maṃ²

bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadesi

5

pucchāmi taṃ nāri mahānubhāve:

devi nu si³ tvaṃ uda mānusi nū 'ti. 27.

Tattha yaṃ tvaṇ ti yasmā tvaṃ sukhena maṃ abhisamekkhase piyacak-
khūhi olokesi, pucchāmi taṇ ti tena kāraṇena taṃ pucchāmi.

Tato devatā dve gāthā abhāsi:

10

5. Devī ahaṃ Saṃkha mahānubhāvā

idhāgatā sāgaravārimajjhe⁴

anukampikā no ca paduṭṭhacittā,

tav' eva⁵ atthāya idhāgatāsmi⁶. 28.

6. Idh' annapānaṃ sayanāsanaṃ ca

15

yānāni nānā vividhāni⁷ Saṃkha

sabbassa ty-āhaṃ paṭipādayāmi⁸

yaṃ kiñci tuyhaṃ manasābhipatthitan ti. 29.

Tattha idhā 'ti imasmiṃ samudde, nānā vividhānāni⁹ bahūni ca
anekappakārāni ca hatthiyānaassayānādāni atthi, sabbassa tyāhan ti tass'¹⁰ 20
annapānādino sabbassa sāmikaṃ katvā taṃ te annapānādinaṃ paṭipādayāmi dadāmi,
yaṃ kiñciti aññaṃ pi yaṃ kiñci tava manasā icchitaṃ sabbaṃ te dammīti.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ devatā¹¹ samuddapiṭṭhe mayhaṃ
'idaṇ c' idaṇ ca dammīti' vadati, kin nu kho esā¹² mayā katena
puññakammena dātukāmā udāhu attano balena, pucchissāmi 25
tāva nan“ ti cintetvā pucchanto sattamaṃ gātham āha:

7. Yaṃ kiñci yitthaṃ va¹³ hutaṃ va¹⁴ mayhaṃ

sabbassa no issarā tvaṃ sugatte¹⁵,

sussoṇi subbhuru¹⁶ vilākamajjhe

kissa me kammassa ayaṃ vipāko ti. 30.

30

¹ Bā si tvaṇ atha. ² Cks tvaṇ. ³ Cks si. ⁴ Bā sālapādīmajjhe. ⁵ Cks tameva,
Bā tatheva, Bf bhaveva. ⁶ Cks -gatosmiṃ, Bā -gatāsmiṃ. ⁷ Bā vidhā-, Bf nā
vidhā-. ⁸ Cks -ma, Bf -dessāmi. ⁹ all three MSS. vidhā-. ¹⁰ Bā tassa. ¹¹
Bā devadhītā. ¹² Cks esa. ¹³ Ck omits va, Cs has ba, Bāsf ca. ¹⁴ Bāsf ca. ¹⁵
Bā sabhatte. ¹⁶ Bā subbhamusu, Bf sumbhamu.

Tattha yit̐than ti dānavasena yajitaṃ. hutaṃ ti āhunapāhunavasena dinnāṃ, sabbassa no issarā tvaṃ ti tassa amhākaṃ puññakamassa sabbassa tvaṃ issarā, imassa ayaṃ vipāko imassa ayaṃ¹ ti jānituṃ samatthā ti attho, sussoṇṇi sundaraūrulakkhaṇe, subbhurū 'ti² sundarabhamuke, suvilākā-
5 mājje³ ti suṭṭhuvilaggitanumājje, kissa me ti⁴ mayā katakammesu katara-
kammassāyaṃ⁵ vipāko yenāhaṃ appatit̐the samudde patiṭṭhaṃ labhāmīti.

Taṃ sutvā devatā „ayaṃ brāhmaṇo yaṃ⁶ kusalakammaṃ kataṃ taṃ maṃ⁷ 'na jānātīti' saññāya⁸ pucchati maññe, kathessāmi dāni 'ssā⁹ 'ti kathenti⁹ at̐thamaṃ gātham āha:

- 10 s. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṃ
ugghat̐thapādaṃ¹⁰ tasitam kilantaṃ
paṭipādayi Saṃkha upāhanāhi¹¹,
sā¹² dakkhiṇā kāmāduhā tav' ajjā 'ti. 31.

Tattha ekabhikkhuṃ ti taṃ paccekabuddhaṃ sandhāyāha, ugghat̐tha-
15 pādan¹³ ti uphavalukāya ghat̐thapādaṃ¹⁴, tasitaṃ ti pipāsitaṃ, paṭipādayīti
paṭipādesi yojesi¹⁵, kāmāduhā ti sabbakāmadāyikā.

M. etaṃ¹⁶ sutvā¹⁷ „evarūpe pi nāma appatit̐the mahā-
samudde mayā dinnāṃ upāhanadānaṃ mama sabbakāmadadaṃ
jātaṃ, aho sudinnaṃ me paccekabuddhassa dānaṃ¹⁸ ti tut̐tha-
20 citto navamaṃ gātham āha:

9. Sā hotu nāvā phalakūpapannā
anavassutā erakavāṭayuttā,
aññassa yānassa na h' atthi bhūmi,
ajj' eva maṃ Moliniṃ pāpayassū 'ti. 32.

25 Tass' attho: devate evaṃ sante mayhaṃ ekaṃ nāvāṃ māpehi, khuddikaṃ¹⁸
pana ekadonikaṃ¹⁹ nāvāṃ mā²⁰ māpehi, yaṃ pana māpesi²¹ sā hotu nāvā bahūhi
susibbītehi²² phalakehi upapannā udakapavesanābhāvena²³ anavassutā erakena

¹ Cks imissāyaṃ. ² Bd subbhamūti. ³ read: -bhamu, kesu: vi-? ⁴ Cks add kissa. ⁵ Bd -massa ayaṃ. ⁶ Bd yante. ⁷ Bd kammaṃ. ⁸ Bd paññāya. ⁹ all three MSS. -ti. ¹⁰ Bd -ṭṭa-, Bf ugghat̐tipā-. ¹¹ Bdf -nāni. ¹² Bd dasā. ¹³ Bd -ṭṭa-. ¹⁴ Ck ghat̐ta-, Bd ghat̐thitapā-. ¹⁵ Bd yojesiṭi attho, Cks add na mama sabbakāmadadaṃ jātaṃ. ¹⁶ Cs taṃ. ¹⁷ Bd taṃ sutvā mahāsatto. ¹⁸ Bd -dda-. ¹⁹ Bd -kappamāṇaṃ. ²⁰ alt three MSS. omit mā. ²¹ Bd -pessasi. ²² Cks -siddhi-? ²³ Bd -nassābh-.

sammā gahetvā gacchantena¹ vātena yuttā, t̥hapetvā hi nāvaṃ³ aññassa yānassa⁵ ettha bhūmi n'atthi, tāya pana nāvāya⁴ maṃ ajj'eva Molinīnagaraṃ pāpayā⁵ ti.

Devatā⁶ tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanaṃ mayāṃ nāvaṃ māpesi, sā dīghato aṭṭhausabhā ahoṣi, vitthārato catu-
usabhā⁷, gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā, tassā indanīlamayā tayo⁸ 5
kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni, rajatamayāni⁸ sītāni, sovaṇṇa-
mayān'eva⁹ phiyārittāni¹⁰ ahesum. Devatā taṃ nāvaṃ sattan-
naṃ ratanānaṃ pūretvā brāhmaṇaṃ ālingitvā alaṃkātanaṃ vāya
āropesi, upaṭṭhākaṃ paṇ'assa na olokesi, brāhmaṇo attanā
katakalyāṇato tassa pattim adāsi, so anumodi, tadā devatā taṃ¹¹ 10
pi ālingitvā nāvāya paṭiṭṭhāpesi. Atha naṃ nāvaṃ Molinī-
nagaraṃ netvā brāhmaṇassa ghare dhanam paṭiṭṭhāpetvā attano
vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi.

Satthā abhisambuddho hutvā

10. Sā tattha vittā¹² sumanā patitā

15

nāvaṃ sucittaṃ abhinimminivā¹³

ādāya Saṃkhaṃ purisena saddhim

upānayaī nagaraṃ sādhumman ti 33.

imaṃ osānagātham abhāsi.

Tattha sā ti bhikkhave sā devatā tattha samuddamaṃ tassa vacanaṃ 20
suvā vuttisaṃkhātāya pītiyā samannāgatattā vittā¹⁴, sumanā ti¹⁵ sunda-
ramaṇā¹⁶ pāmujjena paṭitacittā hutvā citraṃ¹⁷ nāvaṃ nimminivā¹⁸ taṃ¹⁹
brāhmaṇaṃ paricārakena²⁰ saddhim ādāya sādhumman atiramaṇiyan nagaraṃ
upānayaī.

Brāhmaṇo pi yāvajīvaṃ aparimitadhanaṃ²¹ gehaṃ ajjhā- 25
vasanto dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā āyupariyosāne²² sapariṣo
devanagaraṃ pūresi²³.

¹ Cks -tenā. ² Cks nāvā, Bā dibbanāvaṃ. ³ Cks omīti yānassa. ⁴ Bā nāvāya
corr. to dibbanā-. ⁵ Bā pāpayassu. ⁶ Bā devatā corr. to devadhītā. ⁷ Cks
catuttha us-. ⁸ Cks -yā, ⁹ Bā -yāni ca. ¹⁰ Cks piyā-. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Ck
vitthā, Bāf tuṭṭhacittā in the place of tattha vittā. ¹³ Ck -nimminivā. ¹⁴ Bā
cittā corr. to tuṭṭhacittā. ¹⁵ Bā has added sumanā ti, Cks omīti them. ¹⁶ Ck
suramaṇā, Bā sundaramaṇasā. ¹⁷ Bā vicitra. ¹⁸ Ck nimminivā. ¹⁹ Bā omīti
taṃ. ²⁰ Bā -rik-. ²¹ Bā amita-. ²² Bā jīvitapa-. ²³ Bā paripū-.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsako sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā devatā¹ Uppalavaṇṇā ahoṣi, puriso² Ānando, Saṃkhabrahmaṇo aham evā³ ‘ti. Saṃkha-jātakaṃ⁴.

5. Cullabodhi-jātaka.

5 Yo tē imaṃ visālakkhin ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ kodha-
naṃ ā. k. So kira bhikkhu niyyānikasāsane pabbajitvāpi kodhaṃ
niggaheṭṭuṃ nāsakkihi, kodhano ahoṣi upāyāsabahuḷo, appam pi vutto
samāno abhisajji kuppi vyāpajji patitṭhiyī⁴. S. tassa kodhanabhāvaṃ⁵
sutvā pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ kodhano⁶“ ti⁷ pucchitvā
10 „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu, kodho nāma vāretabbo, evarūpo
hi idhaloke ca paraloke ca anattakārako nāma n’ atthi⁸, tvaṃ⁹ nikko-
dhassa Sambuddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi, porāṇakapaṇḍitā
bāhiraāsane pabbajitvāpi kodhaṃ na karimsū¹⁰“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsinigame¹⁰ eko brāhmaṇo
15 aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇī
puttaṃ patthesi. Tadā Bodhisatto Brahmaloḷkā cavitvā tassa
brāhmaṇiyā¹¹ kucchiyaṃ nibbatti, tassa nāmagahaṇadivase
Bodhikumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa vayappattakāle Takka-
silaṃ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgatassa aniccha-
20 mānass’ eva mātāpitaro samajātikakuḷā¹² kumārikaṃ ānesuṃ.
Sāpi Brahmaloḷkā cutā va uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā.
Tesaṃ anicchamānānaṃ nēva aññamaññaṃ āvāhavivāhaṃ karimsu.
Ubhinnaṃ pi¹³ pana tesaṃ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo,
saṃrāgavasena¹⁴ aññamaññaṃ olokaṇaṃ nāma nāhoṣi¹⁵, su-
25 pinena¹⁶ pi nehi¹⁷ methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṃ
parisuddhasilā, ahesuṃ. Athāparabhāge M. mātāpitūsu kālaka-
tesu¹⁸ tesaṃ sarīrakiccaṃ katvā taṃ pakkosivā „bhadda tvaṃ

¹ B^d devatā corr. to devadhīta. ² B^d upaṭhākāpu-. ³ B^d adds catutthaṃ. ⁴ C^k -tṭhiyī, B^d patitṭhāsi, B^s patitṭhāyī. ⁵ C^k kodhabhā-. ⁶ B^d has added sī. ⁷ B^d adds taṃ. ⁸ B^d has crossed out nāma natthi. ⁹ C^k omits tvaṃ. ¹⁰ B^d kāsikani-. ¹¹ B^d tassā, omitting brāhmaṇiyā. ¹² C^s -ka- corr. to -kā-, B^d samānajaṭikā-. ¹³ B^d -naṃ, omitting pi. ¹⁴ B^d sarā-. ¹⁵ C^k nahosi. ¹⁶ B^d -ine. ¹⁷ B^d omits nehi. ¹⁸ B^d kālāṃ-.

imañ asītikotiḍḍhanam gahevā sukhena jīvāhīti“ āha¹. „Tvañ
 pana ayyaputtā“ ti. „Mayhañ dhanena kiccañ n’ atthi, Hima-
 vantapadesaṃ pavisitvā pabbajitvā attano patiṭṭhañ karissāmīti“.
 „Kiñ pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānañ yeva² vaṭṭatīti“.
 „Itthīnam pi vaṭṭati bhaddhe“ ti. „Tena hi ahañ tayā chaḍḍi- 5
 takheḷapiṇḍam³ na gaṇhissāmi⁴, mayhañ pi dhanena kiccañ
 n’ atthi, ahañ pi pabbajissāmīti“.
 „Sādhū bhaddhe“ ti. Ubho
 pi⁵ mahādānañ datvā nikkhamitvā ramaṇīye bhūmibhāge assa-
 mañ katvā pabbajitvā uñchāphalāphalehi⁶ yāpento⁷ tattha
 dasamattāni samvaccaraṇī vasimsu, jhānañ pana nesañ na 10
 tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukheñ⁸ eva dasasaṃvaccaraṇā
 vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ⁹ carantā anu-
 pubbena Bārāṇasīṃ patvā rājuyyāne vasimsu. Ath’ ekadivasañ
 rājā uyyānapālaṃ paṇṇākāraṃ ādāya āgatañ disvā „uyyāna-
 kilikaṃ¹⁰ kilissāma, uyyānañ sodhehīti“ vatvā tena sodhitasajji- 20
 taṃ¹⁰ uyyānañ mahantena parivārena agamāsi. Tasmīñ khaṇe
 te ubho pi janā uyyānassa ekasmiṃ passe pabbajjāsukhena
 vītināmetā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubho
 nisinnake disvā paramapāsādikaṃ uttamarūpadharaṃ parib-
 bājikaṃ¹¹ olokeno paṭibaddhacitto ahoṣi. So kilesavasena 25
 kampanto „pucchissāmi tāva ‘ayañ paribbājikā imassa kiñ
 hotīti“ Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā „pabbajita ayañ te parib-
 bājikā kiñ hotīti“ pucchi. „Mahārāja, kiñci na hoti, kevalaṃ
 ekapabbajjāya pabbajitā, api¹² kho pana me gihikāle pāda-
 paricārikā ahoṣīti“. Taṃ sutvā rājā „ayañ kir’ etassa kiñci 30
 na hoti, api¹² kho pana gihikāle pādapariacārikā kir’ assa ahoṣi,
 sace paṇāhañ imañ issariyabalena gahevā gaccheyyañ kiñ
 nu kho esa karissati, parigaṇhāmi¹³ tāva nañ“ ti¹⁴ cintetvā
 upasaṃkamitvā paṭhamam gātham āha:

¹ B² has added kiñ karissatha tumhe, and scratched out tvañ; so reads B² also. ² B² -naññeva. ³ C² chaḍḍhi-. ⁴ C² -mīti. ⁵ B² has added jānā. ⁶ C² uccāpha-, B² uccācariyāyañ pha-, B² uñchāriyā pha-. ⁷ so all three MSS. ⁸ B² -kañ. ⁹ B² -kilāñ. ¹⁰ B² susodhitam sus-. ¹¹ C² add disvā. ¹² B² add ca. ¹³ B² parigaṇhissāmi. ¹⁴ C² tāvanti.

1. Yo te imaṃ visālakkhim piyaṃ sammillabhāsiniṃ¹
ādāya balā gaccheyya kin nu kayirāsi brāhmaṇā 'ti. 34.

Tattha sammillabhāsiniṃ¹ ti mandahasitabhāsiniṃ², balā gaccheyya
'ti balakkārena ādāya gaccheyya, kin nu kayirāsīti tassa tvaṃ brāhmaṇa kiṃ
5 kareyyāsīti.

Ath' assa kathaṃ sutvā M. dutiyaṃ gātham aha:

2. Uppajja³ me na mucceyya na me mucceyya jīvato⁴
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippam eva nivāraye ti. 35.

Tass' attho: mahārāja sace imaṃ gahetvā gacchante kismici mama abbhan-
10 tare kopo uppajjeyya so me anto uppajjitvā na mucceyya yāvāhaṃ jīvāmi tāva
me na mucceyya, nāssa anto ghanasannivesena⁵ paṭiṭṭhātum dassāmi, atha kho
yathā uppannaṃ rajaṃ vipulā meghavuṭṭhi khippaṃ nivārayati⁶ tathā khippam
eva taṃ⁷ mettābhāvanāya niggahetvā vāressāmīti.

Evam M. sīhanādaṃ nadi. Rājā pan' assa kathaṃ sutvāpi
15 andhabālātāya paṭibaddhaṃ attano cittaṃ nivāretum asakkonto
aññataraṃ amaccaṃ ānāpesi: „imaṃ paribbājikaṃ rājanive-
sanaṃ nehīti“. So „sādhū“ 'ti paṭisunītvā „adhammo loke vattati,
ayuttan“ ti ādini vatvā paridevamānaṃ ñeva naṃ ādāya pāyāsi.
B. tassā paridevanasaddaṃ sutvā ekavāraṃ oloketvā puna na
20 olokesi. Taṃ rodantiṃ paridevantiṃ rājanivesanaṃ eva nayimsu.
So pi Bārāṇasirājā uyyāne papañcaṃ akatvā va sīghaṃ gha-
raṃ⁸ gantvā taṃ paribbājikaṃ pakkosāpetvā mahantena yasena
nimantesi. Sā⁹ yasassāguṇaṃ¹⁰ pabbajjāy' eva¹¹ ca guṇaṃ
kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manaṃ alabhanto taṃ
25 ekasmiṃ gabbhe karitvā cintesi: „ayaṃ paribbajikā¹² evarūpaṃ
yasaṃ na icchatī, so pi tāpaso evarūpaṃ mātugāmaṃ gahetvā gac-
chante¹³ kujjhivā olokitamattam pi na akāsi, pabbajitā kho pana
bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattam pi me kareyya,

¹ B^{dsf} sammillahāsi-. ² C^k mandanāhasitabhāsini, C^s manāhasitabhāsini, B^d mandahasini. ³ C^s -jja? B^{dsf} -jje. ⁴ C^{ks} jīvi-. ⁵ B^d antogharassannivāsena.
⁶ C^{ks} -yeti, B^d -reti. ⁷ B^d naṃ. ⁸ B^d gharaṃ corr. to taraṃ. ⁹ B^d add
pana. ¹⁰ B^{ds} yasassa ag-. ¹¹ B^d -jjāya eva. ¹² B^d adds silavati kalyāṇadhammā.
¹³ B^d -to. ¹⁴ B^d -mīti.

gacchāmi tāva, jānāmi¹⁴ 'kiñ karonto nisinno'¹⁴ ti sañhātum asak-
konto uyyānam agamāsi. B. pi cīvaram sibbento¹ nisīdi. Rājā
mandaparivāro² va padasaddam akaronto saṇikaṃ upasaṃkamī. B.
rājānam anoloketvā cīvaram eva sibbi. Rājā „ayaṃ kujjhivāmayā
saddhiṃ na kathetīti³“ maññamāno „ayaṃ kūtātāpaso 'kopassa'⁴ 5
uppajjitum na dassāmi, uppanne⁵ pi naṃkhippam eva niggahessā-
mīti' paṭhamam eva gajjitvā idāni kodhen' eva thaddho⁶ hutvā
mayā saddhiṃ na sallapatīti⁶“ saññāya tatiyaṃ gātham āha:

3. Yan nu pubbe vikatthittho⁷ balamhi va⁸ apassito⁹

sv-ājja¹⁰ tuṇhikkhako¹¹ dāni saṃghātiṃ sibbam acchasīti. 36. 10

Tattha balamhi va⁸ apassito⁹ ti balanissito viya butvā tuṇhikkhako¹²
ti kiñci avadanto, sibbamacchasīti sibbanto acchasi.

Tam sutvā M. „ayaṃ rājā 'kodhavasena maṃ nālapatīti'
maññati¹³, kathessāmi dāni 'ssa uppannassa kodhassa vasaṃ
agatabhāvan¹⁴“ ti cintetvā catuttham gātham āha: 15

4. Uppajji me, na muccittha, na me mucceyya¹⁵ jīvato,
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippam eva nivārayin¹⁶ ti. 37.

Tass' attho: mahārāja uppajji¹⁷ me, na na¹⁸ uppajji, na pana me muc-
cittha, nāssa paṭṭhayitvā¹⁹ hadaye ṭhātum adāsīṃ, iti so mama jīvato na 'muc-
citth' eva, rajaṃ va vipulā vuṭṭhi viya khippam eva naṃ nivārayin ti. 20

Tam sutvā rājā „kin nu kho esa kopam eva sandhāya
vadati udāhu aññam kiñci sippam²⁰ sandhāya kathesīti²¹, puc-
chissāmi tāva nan²²“ ti cintetvā pucchanto pañcamam gātham
āha:

5. Kin te uppajji no²² mucci, kin te no²³ mucci jīvato, 25
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi katamam tvaṃ nivārayīti. 38.

¹ Bā sibbanto. ² Cā manāpari-, Cā mauapa- corr. to manāpa-, Bā manta-, Bā manda-. ³ Bā sallapasīti. ⁴ Bā kodhassa. ⁵ Bā -naṃ. ⁶ Bā baddho. ⁷ Cā Bā -kattittho, Cā -katthittho corr. to -katthito, Bā kattitto. ⁸ Cā ca, Bā balamiva. ⁹ Cā -no. ¹⁰ Bā svajja. ¹¹ Cā -ikkako, Bā ikkato, Bā -ikato? Bā -ikabho. ¹² Cā ikkako, Cā -ikkako corr. to -ikkhako, Bā -ikkato. ¹³ Bā maññeti. ¹⁴ Cā apagata-. ¹⁵ Bā muccittha, ¹⁶ Bā -yi. ¹⁷ Cā -jja. ¹⁸ Bā omits one na. ¹⁹ so Cā; Bā paṭṭhayitvā. ²⁰ Cā omits sippam. ²¹ Cā kathesīti. ²² Cā na. ²³ Cā na, Bā nā.

Tattha kin te uppajji no¹ muccīti kin tava uppajji c' eva na ca mucci.

Tam sutvā B. „mahārāja, evaṃ kodho² anekādinavo³ mahāvināsadāyako, eko mama uppajji uppannaṃ ca tam⁴ mettā-
5 bhāvanāya nivāresin“ ti kodhe ādinavaṃ kathento

6. Yamhi jāte na passati ajāte sādhu passati
so me uppajji no¹ mucci kodho dummedhagocaro. 39.

7. Yena jātena nandanti amittā dukkhamesino
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 40.

10 8. Yasmiṃ ca jāyamānasmiṃ sadatthaṃ nāvabujjhati
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 41.

9. Yenābhībhūto kusalaṃ jahāti
parakkare vipulaṃ cāpi atthaṃ
sa bhīmaseno balavā pamaddi

15 kodho mahārāja na me amuccatha. 42.

10. Kaṭṭhasmiṃ manthamānasmiṃ⁵ pāvako nāma jāyati,
tam eva kaṭṭhaṃ ḍahati⁶ yasmā so jāyate gini. 43.

11. Evaṃ mandassa posassa bālassa-m-avijānato⁷
sārambhā jāyate kodho, so pi ten' eva ḍayhati⁸. 44.

20 12. Aggīva tiṇakaṭṭhasmiṃ kodho yassa⁹ pavaddhati (Grimblot, 7
nihiyati tassa yaso kālapakkhe va candimā. 45. [S.P. p. 299.]

13. Aneḍho⁹ dhūmaketu va kodho yass' upasammati
āpūراتi tassa yaso sukkapakkhe va candimā ti 46.

ime gāthā āha.

25 Tattha na passatīti attatthaṃ pi na passati pag eva paratthaṃ, sādhu
passatīti attatthaparatthaṃ¹⁰ ubhayatthaṃ¹¹ sādhu passati, dummedhagocaro
ti nippaṇṇānaṃ āhārabhūto¹², dukkhamesino ti dukkhaṃ icchantā, sadatthaṃ
ti attano atthabbhūtaṃ atthato c' eva dhammato ca vaḍḍhiṃ¹³, parakkare ti
vipulam pi atthaṃ uppannaṃ parato kāreti, apanetha na me iminā attho ti
30 vadati, sa bhīmaseno ti so bhīmāya bhayajaniyā mahatiyā kilesa-

¹ Cks na. ² Cks omit kodho. ³ Bā bahuādinavo. ⁴ Bā nari. ⁵ Bā mattha-, Bf madda-
mā-. ⁶ Bāf da-. ⁷ Bāf omit m. ⁸ Ck yassu, Cs yassū. ⁹ Bā anidho, Bf aniddho.
¹⁰ Cks -ttha. ¹¹ Cks -tthe. ¹² Bā ādhāra-, Bā adds karoti. ¹³ Ck -i, Cs -i, Bā buddhi.

senāya samañnūgato¹, pammaddīti attano balavabhāvena² ulāre pi satte gahetvā attano vase karaṇa maddanasamatto, na me amuccathā 'ti mama santikā mokkhaṃ na labhi, hadaye vā pana me khīraṃ³ viya muhuttaṃ dadhibhāvena na patitthiyyatthā⁴ 'ti attho, kaṭṭhasmiṃ manthamānasmiṃ⁵ 'ti araṇisaḥite mathiyamāne⁶, matthamānasmiṃ ti pi pāṭho, yasmā ti yato kaṭṭhā jāyati tam⁷ 5 eva dahati, gīṇīti aggi, bālāsamavijānato ti bālāsa avijānantassa, sārambhā jāyate ti ahaṃ tvaṃ ti ākaḍḍhanavikaḍḍhanaṃ karontassa kāraṇuttariya-lakkaṇasārambhā⁸ araṇimatthanāya⁹ viya pāvako kodho jāyati, so pi tenevā 'ti so pi bālo ten' eva kodhena kaṭṭhaṃ viya agginā dayhati¹⁰, anedho¹¹ dhūmaketu vā 'ti anindhano aggi viya, tassā 'ti tassa adhiyāsanaḥantiyā samannāgatassa 10 puggalassa sukkapakkhe¹² cando viya laddho yaso aparāparaṃ āpūrati.

Rājā M-ssa dhammakathaṃ sutvā tuṭṭho ekaṃ amaccaṃ ānāpetvā¹³ paribbājikaṃ ānāpetvā¹⁴ „bhante nikkodhatāpasa¹⁵, ubho pi tumhe pabbajjāsukhena vītināmentā idh' eva uyyāne vasatha, ahaṃ vo dhammikaṃ¹⁶ rakkhāvaraṇaguttim¹⁷ karissāmī- 15 ti“ vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubho pi tatth' eva vasiṃsu. Aparabhāge paribbājikā kalam akāsi. B. tassā kālakatāya Himavantaṃ pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā¹⁸ brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḥa-parāyaṇo ahoṣi. 20

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā paribbājikā Rāhulamātā ahoṣi, rājā Anando, paribbājako ahaṃ evā“ 'ti. Cullabodhi-jātakaṃ.

6. Kaṇhadīpāyanajātaka.

Sattāhamevāhan ti. Idam S. J. v. ekaṃ¹⁹ ukkaṇṭhita- 25 bhikkhuṃ ā. k. Vatthum Kusajātaka āvibhavissati. S. tam bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ²⁰ ukkaṇṭhito²¹“ ti pucchitvā „saccaṃ“

¹ Bā has added balavā. ² Bā balabhā-. ³ Bās patiṭṭhahitthā. ⁴ Bā matha-haṇasmiṃ? ⁵ Bā matthi-. ⁶ Bā ka-, Cks -bho. ⁷ Ck araṇiṃ-, Cs araṇiṃ-. ⁸ Bā da-. ⁹ Bā anindho. ¹⁰ Cks add va. ¹¹ Ck ānā-. ¹² Bās āharāpetvā. ¹³ Bā adds te ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -caraṇa-. ¹⁶ Bā adds cattāro. ¹⁷ Bā omits ekaṃ. ¹⁸ Bā adds bhikkhu. ¹⁹ Bā adds si.

ti yutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē bāhīrakapab-
bajjāṃ pabbajitvā atirekapaññāsavassāni anabhiratā brahmacariyaṃ
carantā hirottappabhedabhayaena attano ukkaṇṭhitabhāvaṃ kassaci na
kathesuṃ, tvaṃ kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa
5 garuno Buddhassa sammukhe thatvā catuparisamajjhe ukkaṇṭhita-
bhāvaṃ āvikarosi, kimatthaṃ attano hirottappaṃ na rakkhasīti“
vatvā a. ā.:

A. Vamsaraṭṭhe¹ Kosambiyaṃ Kosambiko nāma rājā
rajjaṃ kāresi. Tadā aññatarasmiṃ nigame dve brāhmaṇā
10 asitikoṭṭidhanavibhavā aññamaññaṃ piyasahāyakā kāmesu
dosaṃ disvā mahādānaṃ pavattetvā ubho pi kāme pahāya
mahājanassa rodantassa paridevantassa² nikkhamitvā Hima-
vantapadese assamapadaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya³
vanamūlaphalāphalena yāpentā⁴ paññāsavassaṃ⁵ vasiṃsu, jhānaṃ
15 uppādetuṃ nāsakkhiṃsu⁶. Te paññāsavassaccayena loṇambilase-
vanatthāya janapadaṃ carantā Kāsiraṭṭhaṃ⁷ pāpuṇiṃsu⁸.
Tatr' ekasmiṃ⁹ nigamagāme¹⁰ Dīpāyanatāpasassa gihisahāyo¹¹
Maṇḍavyo¹² nāma atthi. Te ubho pi tassa santikaṃ aga-
maṃsu. So te disvā va attamano¹³ pañnasālaṃ kāretvā ubho
20 pi catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tattha tīṇi cattāri vassāni
vasitvā taṃ āpucchitvā cārikaṃ carantā Bārāṇasīṃ patvā Ati-
muttakasusāne¹⁴ vasiṃsu. Tattha Dīpāyano yathābhirantaṃ
viharitvā puna tass' eva sahāyakassa santikaṃ gato. Maṇḍavya-
tāpaso¹⁵ tatth' eva vasi. Ath' ekadivasaṃ eko coro antonagare
25 corikaṃ katvā dhanarāsīṃ¹⁶ ādāya nikkhamanto „coro“ ti ñatvā
paṭibuddhehi gharasāmihehi c'eva ārakkhamanussehi ca anu-
baddho¹⁷ niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṃ pavisitvā
tāpasassa pañnasāladvāre bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā¹⁸ palāyi. Dhana-
sāmikā¹⁹ bhaṇḍikaṃ disvā „are duṭṭhajaṭila tvaṃ rattīṃ corikaṃ

¹ Bā vāmīkaraṭṭhe, B^s vamsika-. ² Bā -tasseva. ³ C^s Bā ucchā-. ⁴ C^{ks} -to. ⁵ B^{ds}
-ssāni. ⁶ Bā na-. ⁷ Bā kāsikara-. ⁸ Bā saṃpā-. ⁹ B^s tatra tasmiṃ. ¹⁰ Bā
nigame. ¹¹ C^{ks} gihī-, Bā hīhī-. ¹² C^s maṇḍabba, C^k Bā -byo. ¹³ C^k attano.
¹⁴ C^{ks} -kaṃ-, B^{ds} adhimuttika-? ¹⁵ Bā -bya-. ¹⁶ C^s dhanasāpaṇi, B^{ds} dhanasā-
raṇi. ¹⁷ B^{ds} -bandhanto. ¹⁸ C^{ks} chaḍḍhe- ¹⁹ B^{ds} manussā.

katva divā tāpasarūpena carasīti“ tajjētvā pothetvā taṃ ādāya
 netvā rañño dassayim̐su. Rājā anupaparikkhitvā va „gacchatha,
 naṃ sūle uttāsethā“ 'ti āha. Taṃ susānaṃ netvā khadira-
 sūlaṃ¹ āropayim̐su. Tāpasassa sarīre sūlaṃ na pavisati. Tato
 nimbasūlaṃ āharim̐su, tam pi na pavisati. Ayasūlaṃ² āharim̐su, 5
 tam pi na pavisati. Tāpaso „kin nu kho me pubbakamman“
 ti olokesi. Ath' assa jātissaraññaṃ uppajji, tena pubbakam-
 maṃ olovento addasa³. Kiṃ pan' assa pubbakamman ti:
 Koviḷārasūle makkhikāvedhanaṃ⁴. So kira purimabhava vad-
 dhakiputto⁵ hutvā pitu rukkhatacchanatṭhānaṃ gantvā ekaṃ 10
 makkhikaṃ gahetvā koviḷārasakalikāya⁶ sūle viya⁷ vijjihi. Tam
 enaṃ pāpaṃ⁸ imaṃ ṭhānaṃ patvā gaṇhi. So⁹ „na sakkā ito
 pāpā¹⁰ muccitun“ ti ñatvā rājapurise āha: „sace maṃ sūle
 uttāsetukāṃ" attha¹¹ koviḷārasūlaṃ āharathā“ 'ti. Te tathā
 katvā taṃ sūle uttāsetvā ārakkhaṃ datvā pakkamim̐su. Ārak- 15
 khikā paṭicchannā hutvā tassa santikaṃ āgacchante olokenti.
 Tadā Dīpāyano „ciraditṭho¹² me sahāyo“ ti Maṇḍavyassa¹³ san-
 tikaṃ āgacchanto „sūle uttāsito“ ti taṃ divasaṃ ñeva antarā-
 magge sutvā taṃ ṭhānaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhito „kiṃ samma
 kārako sīti“ pucchitvā „akārako 'mhīti“ vutte „attano mano- 20
 padosaṃ rakkhituṃ sakkhi na sakkhīti“ pucchi. „Samma yehi
 ahaṃ gahito n'eva tesāṃ na rañño upari mayhaṃ manopadoso
 atthīti“. „Evaṃ sante tādisassa silavato chāyā mayhaṃ sukhā“
 ti vatvā Dīpāyano sūlaṃ nissāya nisīdi¹⁴. Ath' assa sarīre
 Maṇḍavyassa sarīrato lohitabindūni patim̐su, tāni suvaṇṇavaṇṇa- 25
 sarīre¹⁵ patitapatitāni sukkhitvā kālākāni sampajjim̐su, tato paṭ-
 ṭhāya ca so Kaṇhadīpāyano nāma ahosi. So sabbarattim̐ tatth' eva
 nisīdi. Punadivase ārakkhapurisā gantvā taṃ pavattim̐ rañño
 ārocesuṃ. Rājā „anisāmetvā va¹⁶ me katan“ ti vegena tattha

¹ Bds -le. ² Bd tato aya-. ³ Ck -si. ⁴ Cks -vedanaṃ. ⁵ Ck -kī-. ⁶ Bs
 -salākaya? ⁷ Bd omits viya. ⁸ Bds pāpakammaṃ. ⁹ Bd adds taṃ. ¹⁰ Bd adds
 mayā. ¹¹ Bd -kāmāttha. ¹² Bd ciraṃ-. ¹³ Bd -byassa. ¹⁴ Bd -dati. ¹⁵ Bd
 -vaṇṇe-. ¹⁶ Bd omits va.

gantvā „pabbajita kasmā sūlaṃ nissāya nisinno sīti“¹ Dīpāyanaṃ
 pucchi. „Mahārāja imaṃ tāpasam rakkhanto nisinno 'smi',
 kiṃ pana tvaṃ imassa kārakabhāvaṃ vā akārakabhāvaṃ vā
 ñatvā evaṃ karo'sīti?“. So kammassa asodhitabhāvaṃ ācikkhi.
 5 Ath'assa so „mahārāja raññā nāma nisammakārīnā bhavittabbaṃ,
 'alaso gihī³ bhogakāmo⁴ na sādhu'“⁵ 'ti ādīni vatvā dham-
 maṃ desesi. Rājā Maṇḍavyassa niddosabhāvaṃ ñatvā „sūlaṃ
 harathā“⁶ 'ti āṇāpesi. Sūlaṃ harantā haritum na sakkhimsu.
 Maṇḍavyo āha: „mahārāja, ahaṃ pubbe katakammadosena eva-
 10 rūpaṃ ayaṃ⁵ patto, mama sarīrato sūlaṃ haritum na sakkā,
 sace pi mayhaṃ jīvitam dātukāmo kakacaṃ⁶ āharāpetvā imaṃ
 sūlaṃ cammasamaṃ⁷ chindāpehīti“. Rājā tathā kāresi. Anto-
 sarīre sūlo anto yeva ahosi. Tadā kira so sukhumaṃ sakalika-
 hīraṃ⁸ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṃ⁹ pavesesi, taṃ tassā
 15 antosarīre yeva ahosi, sā tena kāraṇena amaritvā attano āyuk-
 khayen' eva mari, tasmā ayam pi na mato ti. Rājā tāpase vanditvā
 khamāpetvā ubho pi uyyāne vasāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya
 Maṇḍavyo¹⁰ Aṇimaṇḍavyo nāma jāto. So rājānaṃ upanissāya
 tatth' eva vasi. Dīpāyano pana tassa vanaṃ¹¹ phāsukaṃ katvā
 20 attano gihisahāya-Maṇḍavyassa santikaṃ eva gato. Taṃ paṇṇa-
 sālāṃ pavisantaṃ disvā sahāyassa ārocesuṃ¹². So sutvā¹³ tuttha-
 citto saputtadāro bahuṃ gandhamālatelaphāṇitādiṃ ādāya taṃ
 paṇṇasālāṃ gantvā Dīpāyanaṃ vanditvā pāde dhovitvā¹⁴ makkhetvā
 pānakaṃ pāyetvā Aṇimaṇḍavyassa pavattim suṇanto nisīdi. Ath'
 25 assa putto Yaññadattakumāro nāma caṃkamanakoṭiyaṃ bheṇḍu-
 kena¹⁵ kīḷi. Tatra c' ekasmiṃ vammike āsīviso vasati. Kumārassa
 bhūmiyaṃ pabaṭabheṇḍuko¹⁶ gantvā vammikabile āsīvisassa mat-
 thake pati. So ajānanto bile hatthaṃ pavesesi. Atha naṃ kuddho
 āsīviso hatthe ḍasi, so visavegamucchito¹⁷ tatth' eva pati. Ath'assa

¹ B^d -smīti. ² B^d kāresīti. ³ C^s gihī, B^d gihī. ⁴ C^s repeat kāmo, B^d alaso
 gihī gāmahogini, cfr. III p. 154. ⁵ B^d bhayaṃsam. ⁶ C^k cakataṃ corr. to kakacaṃ,
 C^k kkamaṃ? corr. to kakacaṃ. ⁷ C^k cammaṃ sa-. ⁸ B^d -kaṃ hīraṃ. ⁹ B^d
 vecca-. ¹⁰ C^s omit maṇḍavyo. ¹¹ C^k vanaṃ, C^s vanaṃ corr. to vanaṃ. ¹² B^d
 disvā eko puriso sahāyakassa ārocesi. ¹³ B^d add's va. ¹⁴ B^d adds telena. ¹⁵ B^d
 gen-. ¹⁶ B^d -gen-. ¹⁷ B^d -gena mu-.

mātāpitāro sappena datṭhabhāvaṃ¹ ñatvā kumāraṃ² ukkhipitvā
tāpasassa santikaṃ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā „bhante,
pabbajitā nāma osadhaṃ vā parittaṃ vā jānanti, puttakaṃ no
nīrogaṃ³ karoṭhā“⁴ ‘ti āhaṃsu⁴. „Ahaṃ osadhaṃ na jānāmi,
nāhaṃ vejjakammaṃ karissāmīti“⁵. „Pabbajito ti⁵ tena hi bhante
imasmim kumārake mettaṃ katvā saccakiriyaṃ karoṭhā“⁶ ‘ti⁶.
Tāpaso „sādhū saccakiriyaṃ karissāmīti“⁷ vatvā Yaññadattassa
sīse hatthaṃ ṭhapetvā paṭhamam gātham āha:

1. Sattāham evāhaṃ pasannacitto (= Morris, Cariyāp. p. 100)
puññatthiko acariṃ⁷ brahmacariyaṃ, 10
athāparaṃ yaṃ caritaṃ mama-y-idaṃ⁸
vassāni paññāsa samādhikāni
akāmakā vā hi ahaṃ carāmi,
etena saccena suvatthi hotu,
hataṃ visaṃ, jīvatu Yaññadatto ti. 47. 15

Tattha athāparaṃ yaṃ caritaṃ tiatha tasmā⁹ sattāhā¹⁰ uttari yaṃ¹¹
brahmacariyacaraṇaṃ, akāmakā vā hīti pabbajjaṃ aniechanto yeva, etena
saccena suvatthi hotū ‘ti sace atirekapaññāsa vassāni anabhirativāsaṃ¹²
vasantena mayā kassaci ajānāpitabhāvo saccāṃ etena saccena Yaññadattakumā-
rassa sotthi¹³ hotu jīvitaṃ paṭilabbatū ‘ti. 20

Saha saccakiriya Yaññadattassa thanappadesato¹⁴ uddhaṃ
visaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvisi. Kumāro akkhīni ummīletvā
mātāpitāro oloketvā „ammā“¹⁵ ‘ti vatvā parivattitvā nipajji. Ath’
assa pitaraṃ Kaṇḍadīpāyano āha: „mayā tāva mama balaṃ
kataṃ, tvam pi attano balaṃ karohīti“¹⁶. So „aham pi¹⁵ saccāṃ
karissāmīti“¹⁶ puttassa ure hatthaṃ ṭhapetvā dutiyaṃ gātham
āha:

2. Yasmā dānaṃ n’ abhinandim¹⁶ kadāci
disvānāhaṃ atithim vāsakāle

¹ B^d ḍaṭṭha-. ² B^d -rakaṃ. ³ all three MSS. ni-. ⁴ B^d ti āha taṃ sutvā
tāpaso āha. ⁵ B^d omits pabbajito ti. ⁶ B^d adds vutte. ⁷ C^k acariyaṃ, B^d
ācari. ⁸ C^{ks} mama-, B^r mama idaṃ. ⁹ B^d tasmim. ¹⁰ C^s -ha. ¹¹ B^d adds
mama. ¹² B^p -rataṃ vā-. ¹³ B^s adds bhāvo. ¹⁴ B^d vinappa-. ¹⁵ B^d pi ahaṃ.
¹⁶ C^s B^d nābhinandi.

- na cāpi me appiyatām¹ avedum
 bahussutā samanabrāhmaṇā ca
 akāmako vā hi ahaṃ dadāmi,
 etena saccena suvatthi hotu,
 5 hataṃ visam, jīvatu Yaññadatto ti. 48.

Tattha vāsakāle ti vasanattāya gehaṃ āgatakāle, na cāpi me appiyatām¹
 avedun ti bahussutāpi pana samanabrāhmaṇā ayaṃ n'eva dānaṃ abhinandati
 na amheti imaṃ mama appiyabhāvaṃ n'eva jānimsu, ahaṃ² hi te piyacakkhūhi
 yeva olokeṃti dīpeti, etena saccenā³ 'ti sace ahaṃ dānaṃ dadamāno pi³
 10 vipākaṃ asaddahitvā attano anicchāya dammi anicchanabhāvaṃ ca⁴ mama pare
 na⁵ jānanti etena saccena suvatthi hotū⁶ 'ti attho.

Evam tena⁶ saccakiriyāya katāya kaṭṭho uddham visam
 bhassitvā paṭhavim pāvisi. Kumāro utthāya nisīdi, tṭhatum
 pana na sakkoti. Ath' assa pitā mātaraṃ aha: „bhaddo mayā
 15 attano balaṃ kataṃ, tvaṃ dāni¹ saccakiriyaṃ katvā puttassa
 utthāya⁸ gamanabhāvaṃ karohīti“. Sā⁸ „atthi mayhaṃ ekaṃ¹⁰
 saccam, tava pana santike kathetum na sakkomīti¹¹“. „Bhad-
 de yathātathā me puttaṃ ārogaṃ¹² karohīti“. Sā „sādhū“ 'ti
 sampatichhitvā saccam karonti tatiyaṃ gātham āha:

- 20 3. Āsīviso¹³ tāta pahūtatejo
 yo taṃ aḍatthi¹⁴ patarā¹⁵ udicca,
 tasmiṃ ca¹⁶ me appiyatāya ajja
 pitari¹⁷ ca te n' atthi koci viseso,
 etena -pe- Yaññadatto ti. 49.

25 Tattha tātā¹ 'ti puttaṃ ālapati, pahūtatejo¹⁸ ti balaviseso, patarā¹⁵ ti
 padarā¹⁹, ayam eva vā pāṭho, udicca²⁰ 'ti uddham nātvā²⁰ vammikabilato
 utthito²¹ ti attho, pitari²² ca²² te ti te pitari²³, atthakathāyaṃ pana ayam
 eva vā pāṭho, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta Yaññadatta asmiṃ ca āsīvise tava ca

¹ Cks -tū. ² Bā ahaṃ. ³ Bā omits pi. ⁴ Cks anicchitabhā-, Bā anicchanabhāvaṃ, omitting ca. ⁵ Bā neva in the place of pare na. ⁶ Bā e tena. ⁷ Bā idāni.
⁸ Ck vu-. ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Ck eka Bā ekañca. ¹¹ Bā sakkāti. ¹² Bā ar-.
¹³ Cks as-. ¹⁴ Bā aḍassi virālā aṭacchi, Bā aḍassi. ¹⁵ Bā satarā, Bā bilārā. ¹⁶
 Bā va. ¹⁷ Ck -rī. ¹⁸ Bā bahuta-. ¹⁹ Bā vigulā ti vivarā satarā ti satasarasā,
 Bā vilārā ti vivarā. ²⁰ so Cks for thatvā? Bā uddharitvā in the place of u. n.
²¹ Bā utthāya. ²² Ck -rī, Bā omits ca. ²³ Bā pitari va te, Bā pitari ca tava.

pitari appiyabhāvena mayhaṃ koci viseso n' atthi, taṃ ca pana appiyabhāvaṃ
ṭhapetvā ajja mayā koci¹ jānāpitapubbo nāma n' atthi, sace etaṃ saccam etena
saccena tava sotthi hotu².

Saha saccakiriyāya sabbam visam bhassitvā paṭhaviṃ pāvisi,
Yaññadatto nibbisena sarīrena utṭhāya kīlitaṃ āradhho. Evaṃ 5
putte utṭhite Maṇḍavyo Dīpāyanassa ajjhāsayaṃ pucchanto
catuttham gātham āha:

1. Santā dantā yeva paribbajanti
aññatra Kaṇhā anakāmarūpā,
Dīpāyana kissa jigucchamāno 10
akāmako carasi brahmacariyan ti. 50.

Tass' attho: ye keci³ khattiyādayo kāme pahāya idhaloke pabbajanti te
aññatra Kaṇhā bhavantaṃ Kaṇham ṭhapetvā aññe akāmarūpā nāma n' atthi,
sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṃ samitattā santā tīṇi⁴ dvārāni yathā nibbisevanāni
honti tathā tesam damitattā dantā hutvā abhiratā va⁵ brahmacariyaṃ caranti, 15
tvaṃ pana bhante Dīpāyana kiṃkāraṇā tapaṃ jigucchamāno akāmako hutvā
brahmacariyaṃ carasi, kasmā puna agāram eva na ajjhāvasīti.

Ath' assa so kāraṇaṃ kathento pañcamaṃ gātham āha:

2. 'Saddhāya nikkhamma punaṃ nivatto,
so elamūgo va⁶ bālo⁷ vatāyaṃ', 20
etassa vādassa jigucchamāno
akāmako carāmi brahmacariyaṃ
viññūpasatthaṃ ca⁸ sataṃ ca⁹ ṭhānaṃ,
evaṃ p' ahaṃ¹⁰ puññakaro bhavāmīti. 51.

Tass' attho: Kaṇho kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā tāva mahantaṃ 25
vibhavaṃ pahāya agārā nikkhamitvā yaṃ pajahi puna tadattham eva nivatto, so
ayaṃ lālamukho vata¹¹ gāmadūrako viya¹² bālo¹³ vatā 'ti imaṃ¹⁴ vādaṃ jiguc-
chamāno ahaṃ attano hirottappabhedabhayena aniechamāno pi brahmacariyaṃ
carāmi¹⁵, kiñca¹⁶ bhiyyo: pabbajjāpuññaṃ ca nāma¹⁷ etaṃ viññūhi Buddhādhi
pasatthaṃ¹⁷ tesam nēva¹⁸ ca¹⁹ sataṃ nivāsanaṭṭhānaṃ, evaṃ²⁰ imināpi kāra- 30
ṇena ahaṃ puññakaro bhavāmi, assumukho pi rudamāno brahmacariyaṃ carāmi
yevā 'ti.

¹ Cks kenaci. ² Bā hotū ti. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā cakkhādini. ⁵ Bā abhiramitvā ca. ⁶
Cks ca, Bf omits va. ⁷ Ck Bā balo, Bf selo, C^s bāle. ⁸ Bā viññūppasatthaṃ va. ⁹ Bā
va. ¹⁰ Bā evamaham, Bf evamā puñña-. ¹¹ Bā te. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā ba. ¹⁴ Bā
idam. ¹⁵ Ck carasi. ¹⁶ Cks kiñci. ¹⁷ Bā -satthaṃ. ¹⁸ Bā yeva. ¹⁹ Bā va. ²⁰ Cks adds pahaṃ.

Evam so attano ajjhāsayaṃ kathetvā puna Maṇḍavyaṃ
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Samaṇe tuvaṃ¹ brāhmaṇe addhike² ca
santappayāsi annapānena³ bhikkhuṃ,
5 opānabhūtaṃ va gharaṃ tavā-y-idaṃ⁴
annena pānena upetarūpaṃ,
atha kissa vādassa jigucchamāno
akāmakō dānam imaṃ⁵ dadāsīti. 52.

Tattha bhikkhuṃ ti bhikkhaṃ carantānaṃ⁶ bhikkhaṃ ca sampādetvā
15 dadāsi⁷(-?), opānabhūtaṃ vā 'ti catumahāpathe⁸ katasādhāraṇā⁹ pokkha-
raṇī viya.

Tato ca¹⁰ Maṇḍavyo attano ajjhāsayaṃ kathento sattamaṃ
gātham āha:

7. Pitaro ca¹¹ me āsu¹² pitāmahā ca¹¹
15 saddhā, ahū¹³ dānapatī vadaññū,
taṃ kullavattaṃ¹⁴ anuvattamāno
'māhaṃ kule antimagandhino ahum'
etassa vādassa jigucchamāno
akāmakō dānam imaṃ dadāmi. 53.

- 20 Tattha āsū¹⁵ 'ti padassa saddhā ti iminā sambandho, saddhā ahesun ti
attho, ahū ti saddhā hutvā¹⁶ uttari dānajeṭṭhakā c' eva detha karoṭhā ti vutta-
vacanassa¹⁷ atthajānanakā ca ahesun, taṃ kullavattan¹⁸ ti taṃ kulavattaṃ¹⁹,
aṭṭhakathayā²⁰ pana ayam eva vā pāṭho, māhaṃ kule antimagandhino
a hun ti ahaṃ attano kule sabbapaccchimako c' eva kulapalāpo²¹ ca mā assan²²
25 ti sallakkhetvā etaṃ kulantimo kulapalāpo²³ ti vādaṃ jigucchamāno ahaṃ
anicchamāno pi idaṃ dānaṃ dadāmi ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā Maṇḍavyo attano bhariyaṃ pucchanto²⁴
aṭṭhamam gātham āha:

¹ Cks tvam. ² Bā andhi-. ³ so Bf; Bā annapānehi, Cks annenapānena. ⁴ Cks tava-, Bā tava sariraṃ, Bf tavassidaṃ. ⁵ Bā idaṃ. ⁶ Bā bhikkhaṃ ca varadantānaṃ.
⁷ Bā dadāmi. ⁸ Bā cā-. ⁹ Cks katha-, Cks katha- corr. to kata-, Bā khata-.
¹⁰ Bā omits ca. ¹¹ Bā va. ¹² Bā āsuṃ. ¹³ all four MSS. -u. ¹⁴ Bā kulavattaṃ.
¹⁵ Cks ahū. ¹⁶ Bā adds tato. ¹⁷ Bā vuttanayena va-. ¹⁸ Bā kulavatan. ¹⁹ Cks kulla-. ²⁰ Bā -yam. ²¹ Bā -palāso. ²² Bā assun. ²³ Cks kulantimā - -, Bā etaṃ kulam antimo kulapalāso. ²⁴ Bā phucchamāno.

s. Daharim kumārim asamatthapaññam
 yan t' ānayim nātikulā sugatte
 na vāpi¹ me appiyataṃ² avedi
 aññatra kāmā paricārayantī³,
 atha kena vaṇṇena mayā te⁴ bhoti
 samvāsadhammo ahu evarūpo ti. 54.

5

Tattha asamatthapaññan ti kuṭumbaṃ vicāretum appaṭṭibalaññam⁵
 atitaruṇim űeva samānam, yantānayin ti yan taṃ ānayim, yaṃ⁶ ahaṃ daharam
 eva samānam taṃ nātikulato űnesin ti vuttaṃ hoti, aññatra kāmā pari-
 cārayantī⁷ ettakaṃ kāmā vinā kāmā anicchāya maṃ paricārayantāpi attano
 appiyabhāvaṃ pi maṃ na jānāpēsi, sampiyāyamānarūpā va⁸ maṃ paricāri⁹,
 kena vaṇṇena¹⁰ 'ti kena kūrāpēna, bhotīti taṃ ālapati, evarūpo ti āsivisa-
 samānapaṭṭikūlabhāvena¹¹ mayā saddhim tava samvāsadhammo evarūpo piyasani-
 vāso viya kathaṃ jāto ti.

10

Ath' assa sā kathenti navamaṃ gātham āha:

15

9. Ārā dūre na idha¹¹ kadāci atthi
 paramparā nāma kule imasmiṃ,
 taṃ kullavattaṃ¹² anuvattamānā
 'māhaṃ kule antimagandhinī ahuṃ'
 etassa vādassa jigucchamānā
 akāṃikā baddha¹³ carāmi¹⁴ tuyhaṃ ti. 55.

20

Tattha ārā dūre ti aññamaññavevacanaṃ, atidūre ti vā¹⁵ dassenti¹⁶
 evam āha, idhā 'ti nīpātamaṃ, na kadāci attho, paramparā ti purisapa-
 ramparā, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmi¹⁷, imasmiṃ amhākaṃ nātikule dūrato paṭṭhāya
 yāva sattamā kulaparivattā¹⁸ purisaparamparā nāma n' atthi, ekitthiyāpi sāmikaṃ
 chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo¹⁹ nāma n' atthīti, taṃ kullavattaṃ²⁰
 ti²¹ ahaṃ pi taṃ kullavattaṃ kulapameṇim anuvattamānā attano kule pacchimikā
 palāpabhūta²² mā assaṃ²³ ti sallakkhetvā etaṃ kulantimā kulagandhinīti²⁴ vādaṃ
 jigucchamānā akāṃikāpi²⁵ tuyhaṃ baddha²⁶ carāmi, veyyāvaccakārikā padacārikā²⁷
 jāt' amhīti²⁸.

30

¹ Cks cāpi ² Cks Bf -tā. ³ Cks -ti, Bā parivārayantā, Bf -cārayantā. ⁴ Bāf hi.
⁵ Cks apaṭi-. ⁶ Bā ānayissam. ⁷ Bā -yantāti. ⁸ Bā ya. ⁹ Cks -ra. ¹⁰ Bā
 -tikku. ¹¹ Bāf yidha. ¹² Bāf kulavattaṃ. ¹³ Cā baṇḍa, Bā paṭha, Bf patta.
¹⁴ Bā varami. ¹⁵ Bā add taṃ. ¹⁶ Cks dasseti, Bā dassenti. ¹⁷ Bā adds idha.
¹⁸ Bā -vattā. ¹⁹ Cā aññaṃ purisaṃ gahitapubba, Cā aññaṃ purisaṃ gahitapubbā.
²⁰ Cā Bā kula-. ²¹ Bā hi hoti. ²² Bā palāla-, Bā palāsa-. ²³ Bā assun. ²⁴
 Cā -dhini, Cā -dhini. ²⁵ Bā -kāsi. ²⁶ Cā baṇḍa, Bā paṭha. ²⁷ Bā padapariā-
²⁸ Bā -tasmīti.

Evañ ca pana v. atvā „mayā sāmikassa santike abhāsita pub-
bañ¹ guyhañ bhāsitañ, kujjheyya pi² me ayañ, amhākañ kulū-
pakatāpasassa sammukhā³ yeva nañ khamāpessāmīti“ cintetvā
khamāpentī dasamañ gātham āha:

- 5 10. Maṇḍavya bhāsissañ abhāsaneyyañ,
tañ khamy:atañ puttahetu mam' ajja,
puttapemā na idha par' atthi⁴ kiñci,
so no ayañ jīvati Yaññadatto ti. 56.

Tattha tañ khamy:atan ti tañ khamyatu⁵, puttahetu mama jñā⁶ 'ti⁷
10 mama bhāsitañ ajja imaṣṣa puttassa hetu khamiyatu⁷, so no ayañ ti yassa
puttassa kāraṇā mayā etañ bhāsitañ so no putto jīvati, imaṣṣa jīvitābhen'eva⁸
me khamā sāmi. ajja paṭṭhāya tava vasavattinīnañ⁹ bhavissāmīti.

- Atha nañ Maṇḍavyo „utthehi bhadde, khamāmi te, ito
pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahosi, ahañ¹⁰ te appiyañ na
15 karissāmīti“ āha. B. pi Maṇḍavya āha: „āvuso tayā dussañ-
gharañ dhanāñ sarigharitvā kammañ ca phalañ ca asaddahitvā
dānañ dentena ayuttañ katañ, ito paṭṭhāya dānāni saddahitvā
dadeyyāsīti“. So „sādhū“ 'ti sampatichhitvā¹¹ B-añ āha:
„bhante tayā¹² amhākañ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhiratena¹³
20 brahmacariyañ carantena¹⁴ ayuttañ katañ, ito paṭṭhāya dāni¹⁵
yathā tayi katā kāra mahapphalā honti evañ cittañ pasādetvā
suddhacitto jhānābhirato hutvā brāhmacariyañ carā¹⁶ 'ti. Te
M-añ vanditvā utthāya agamaṃsu. Tato paṭṭhāya bhariyā
sāmike sasnehā¹⁷ ahosi, Maṇḍavyo pasannacitto saddhāya dānañ
25 adāsi, B. anabhiratiñ vinodetvā jhānābhīññañ uppādetvā Brahma-
loka-parāyano ahosi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇ-
ṭhito¹⁸ sotāpatti phalle patitṭhahi): „Tadā Maṇḍavyo Ānando ahosi,

¹ Bā -sitabbañ. ²

yāsi. ³ Bā -khe.

tañ. ⁷ Ck^s khalīyatu, Bā khamiyyatu. ⁸ Ck^s -lābhova. ⁹ Bā vasānvattini. ¹⁰

Bā ahampi. ¹¹ Bā add maṇḍabyo. ¹² Ck^s yadā. ¹³ Bā add hutvā, B^s has -rato hutvā.

¹⁴ B^s -nto. ¹⁵ Bā id-.

¹⁶ Bā carāhi. ¹⁷ Bā sneho. ¹⁸ Bā add bhikkhu.

C^s kujjheyanapi, C^k kujjhe pi, Bā kujjheyyāsi, B^s jigucchey-
yāsi. ⁴ Bā panatthi, B^r paritti. ⁵ Bā khamyapiyyatu. ⁶ Bā add

bhariyā Visākhā, putto Rāhulo, Ānimaṇḍavyo Sāriputto, Kaṇhadīpāyano aham evā“¹ ti. Kaṇhadīpāyanajātakaṃ.

7. Nigrodhajātaka.

Navāhametaṃ jānāmiti. Idam S. Veḷuvane v. Devadattaṃ
ā. k. Ekadivasam hi' tena „āvuso Devadatta, S. tava bahūpakāro, 5
tvam hi Satthāraṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, upasampadaṃ labhi,
Tepitakaṃ Buddhavacanāṃ uggaṇhi, jhānaṃ uppādesi, lābhasakkāro
pi te Dasabalass' eva santako“² ti bhikkhūhi vuttena³ tiṇasalākaṃ
ukkhapitvā „ettakam pi samaṇena Gotamena mayhaṃ katagunaṃ⁴ na
passāmiti“⁵ vutte dhammasabhāyaṃ kathaṃ samutṭhāpesuṃ. S. āgantvā 10
„kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“⁶ ti pucchitvā
„imāya nāmā“⁷ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto
akataññū mittadūbhī yevā“⁸ 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Rājagahe Magadhamahārājā nāma rajjāṃ kāresi.
Tadā Rājagahaseṭṭhi attano puttassa janapadaseṭṭhino dhītaraṃ 15
ānesi. Sā vaṃjhā ahoṣi. Ath' assā aparabhāge sakkāro pari-
hāyi. „Amhākaṃ puttassa gehe vaṃjhitthiyā vasantiyā kathaṃ
kulavaṃso vadḍhissatīti“⁹ yathā sā¹⁰ suṇāti evam pi kathaṃ
samutṭhāpenti. Sā taṃ sutvā „hotu, gabbhinīlāyaṃ katvā ete
vañcessāmīti“¹¹ cintetvā attano atthacārikaṃ dhātīmi¹² „amma 20
gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontīti“¹³ gabbhinipari-
hāraṃ pucchitvā sutvā utukālaṃ¹⁴ paṭicchādetvā ambilādirucikā¹⁵
hutvā hatthapādānaṃ uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo
koṭṭhāpetvā¹⁶ bahalā¹⁷ kāresi, divase divase pi pilotikāveṭhanena¹⁸
udaravadḍhanaṃ vadḍhesi¹⁹, thanamukhāni kālāni²⁰ kāresi, 25
sarīrakiccaṃ karontī pi aññatra tassā²¹ dhātīyā aññesaṃ sam-
mukhe²² na karoti. Sāmiko pi 'ssā gabbhaparihāraṃ adāsi.
Evam²³ nava māse vasitvā „idāni janapade pitu gharaṃ gantvā
vijāyissāmīti“²⁴ sassusasare āpucchitvā rathaṃ abhiruyha mahantena

¹ Bds add bhikkhū. ² Bds vutte. ³ Bds kataṃ-. ⁴ Bds omits yevā. ⁵ Cks sādhu.

⁶ Bds dhātī āha. ⁷ Bds utunikāle. ⁸ Bds -diniru-. ⁹ Bds koṭṭā-. ¹⁰ Bds pahalaṃ

¹¹ Bds adds ca. ¹² Bds dassesi. ¹³ Bds kālākāni. ¹⁴ Cks tassa, Bds tayā. ¹⁵

Bds aññe pi sammukkhathāne. ¹⁶ Cks eva.

parivārena Rājagahā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Tassā
 pana purato purato eko sattho gacchati, satthena vasitvā gataṭ-
 ṭhānaṃ eṣā pātārāsakāle pāpuṇāti. Ath' ekadivasam tasmiṃ
 satthe ekā duggatitthi rattiṃ ekasmiṃ nigrodharukkhamūle
 5 puttaṃ vijāyitvā pāto¹ satthe gacchante „ahaṃ vinā satthena
 gantum na sakkhissāmi², sakkā kho pana jīvantiyā puttaṃ
 labhitun“ ti nigrodhamūle³ jalābuñ⁴ c' eva gabbhama-
 laṇ ca attharitvā puttaṃ chaḍḍetvā agamāsi⁵. Dārakassāpi
 devatā rakkhaṃ gaṇhimsu, so hi na yo vā so vā, B. yeva⁶
 10 pana tadā tādisaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Itarā pātārāsakāle
 taṃ ṭhānaṃ patvā „sarīrakiccaṃ karissāmi⁷“ tāya dhātiyā
 saddhiṃ nigrodhamūlaṃ⁷ gatā suvaṇṇavaṇṇaṃ dārakaṃ disvā
 „amma nipphannaṃ no kiccaṃ“ ti pilotikā⁸ apantvā ucchañ-
 gapadesaṃ lohiteṇa ca⁹ gabbhamaleṇa ca¹⁰ makkhetvā attano
 15 gabbhavuṭṭhānabhāvaṃ ārocesi. Tāvad eva naṃ sāpiyā parik-
 khipitvā haṭṭhatuttho pariṇāso Rājagahaṃ paṇṇaṃ pesesi. Ath'
 assā sassusasurā „vijātakālato paṭṭhāya pitu kule kiṃ karissati,
 idh' eva āgacchati“ ti pesayimsu. Sā paṭinivattitvā Rājaga-
 haṃ eva pāvisi. Tatra naṃ sampaṭicchitvā dārakassa nāmaṃ
 20 karontā nigrodhamūle jātattā Nigrodhakumāro ti nāmaṃ karimsu.
 Taṃ divasaṃ ñeva seṭṭhisuṇisāpi¹¹ vijāyanatthāya kulagharaṃ
 āgacchanti¹² antarāmagge ekissā rukkhāsākhāya heṭṭhā puttaṃ
 vijāyi, tassa Sākhakumāro ti nāmaṃ karimsu. Taṃ divasaṃ
 ñeva seṭṭhiṃ nissāya vasantassa tunnakārassa¹³ bhariyāpi pilo-
 25 tikantare puttaṃ vijāyi, tassa Pottiko¹⁴ ti nāmaṃ karimsu.
 Mahāseṭṭhi ubho pi te dārake „Nigrodhakumārassa jātadivase¹⁵
 jātā“ ti ānāpetvā¹⁶ ten' eva saddhiṃ samvaddhesi. Te ekato
 vaddhitvā vayappattā Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇ-
 himsu. Ubho pi seṭṭhiputtā ācariyassa dve sahaṇṇāni adamsu.

¹ Bā adds va. ² Bā mīti, C^s -mīti corr. to -mī. ³ C^{ks} -mūlajāle. ⁴ C^k jalā-
 mukhañ, C^s jalābuñ, Bā jalapuñ. ⁵ C^k Bā āg-. ⁶ Bā adds so-. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā
 -kāyo. ⁹ Bā -teneva. ¹⁰ C^{ks} omīti ca. ¹¹ Bā anuse-. ¹² Bā gacchanti. ¹³
 Bā tunnakārakassa. ¹⁴ C^s potta-, Bā potthi-. ¹⁵ Bā -saññeva. ¹⁶ Bā āharāpetvā.

Nigrodhakumāro Pottikassa attano santike sippaṃ paṭṭhapesi. Te nipphannasippā ācariyaṃ āpucchitvā nikkhantā „jēnapada-cārittaṃ jānissāmā“¹ 'ti anupubbena Bārāṇasīṃ patvā ekasmiṃ devakule² nipajjimsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso. „Sve phussarathaṃ yojessāmā“³ 'ti nagare bheriṃ⁵ carāpesuṃ. Tesu pi sahāyesu rukkhamūle nipajjitvā niddāyantesu Pottiko paccūsakāle utthāya Nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi³. Tasmiṃ rukkhe vutthakukkuṭesu⁴ uparikukkuṭo heṭṭhākukkuṭassa sārīre vaccaṃ pātesi. Atha naṃ⁵ so „ken' etaṃ pātitaṃ“ ti āha⁶. „Samma, mā kujjhi, mayā¹⁰ ajānantena pātitaṃ“ ti⁷. „Are tvaṃ mama sarīraṃ attano vaccaṭṭhānaṃ⁸ maññasi⁹, mama pamāṇaṃ na jānāsīti“. Atha naṃ itaro¹⁰: „are tvaṃ 'ajānantena me katan' ti vutte pi kujjhasi¹¹ yeva, kiṃ pana te pamāṇaṃ“ ti āha. „Yo¹² maṃ māretvā maṃsaṃ khādati¹³ so¹⁴ pāto va sahaṃsaṃ labhati¹⁵,¹⁵ kasmā¹⁶ ahaṃ mānaṃ na karissāmīti“. Atha naṃ itaro āha: „are ettakamattena tvaṃ mānaṃ karosi, maṃ pana māretvā yo thūlamaṃsaṃ khādati so pāto va rājā hoti, yo majjhimamaṃsaṃ khādati so senāpati hoti, yo atṭhinissitaṃ¹⁷ khādati so bhaṇḍāgāriko hotīti“ āha. Pottiko tesāṃ kathaṃ sutvā „kin²⁰ no sahaṃsena, rajjam eva varan“ ti saṇikaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā uparisayitakukkuṭaṃ¹⁸ gahetvā māretvā aṇḍārakesu¹⁹ pacitvā thūlamaṃsaṃ Nigrodhassa adāsī majjhimamaṃsaṃ Sākhassa atṭhimaṃsaṃ attanā khādi, khāditvā ca pana „samma Nigrodha tvaṃ ajja rājā bhavissasi, samma Sākha tvaṃ senāpati bhavissasi, ahaṃ pana bhaṇḍāgāriko“ ti vatvā „kathaṃ jānāsīti“ puṭṭho taṃ pavattim ārocesi. Te tato²⁰ pi pātārāselāya Bārāṇasīṃ pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappi-sakkharāyuttaṃ pāyāsaṃ²¹ bhuñjitvā nagarā nikkhamitvā

¹ B^d -cārikaṃ carissāmā. ² B^d rukkhamūle. ³ B^d nisīno hoti. ⁴ C^s vutta-, B^d dvīsu nivutta-. ⁵ B^d adds itaro. ⁶ C^{ks} ahaṃ. ⁷ B^d adds āha. ⁸ C^{ks} vaccaṇaṭṭhā-. B^d vaccaṭṭhā-. ⁹ B^d adds kiṃ. ¹⁰ B^d adds āha. ¹¹ C^{ks} kujjhi-. ¹² B^d adds pana. ¹³ B^d khādeti. ¹⁴ C^{ks} omit so. ¹⁵ B^d labhissati. ¹⁶ B^d tasmā. ¹⁷ B^d adds maṃsaṃ, cfr. vol. II ⁴¹²/₄. ¹⁸ B^d -taṃ ku-. ¹⁹ B^d -re. ²⁰ B^d tayo. ²¹ B^d pātārāsaṃ.

uyyānaṃ pavisiṃsu¹. Nigrodhakumāro silāpatṭe nipajji, itare
 dve bahi nipajjiṃsu. Tasmim samaye pañca rājakakudhā-
 bhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussarathaṃ vissajjesum. Tassa
 vitthāarakathā Mahājanakajātake āvibhavissati. Phussaratho
 5 uyyānaṃ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito
 „uyyāne puññavatā sattena bhavitabban“ ti uyyānaṃ pavisitvā
 kumāraṃ disvā pādato² sāṭakaṃ apānetvā pādesu lakkhaṇānī
 upadhāretvā “tiṭṭhatu Bārāṇasīrajjaṃ³, sakala-Jambudīpassa
 pi⁴ rājā bhavitum yutto“ ti sabbatālāvācare⁵ paggaṇhāpesi.
 10 Nigrodhakumāro pabujjhivā mukhato sāṭakaṃ apānetvā
 mahājanaṃ oloketvā parivattitvā⁶ nipanno thokaṃ vītināmetvā
 silāpatṭe pallaṃkena nisīdi. Atha naṃ purohito jānuna⁷ paṭi-
 ṭṭhāya „rajjaṃ te deva pāpuṇātīti“ vatvā „sādhū“ ‘ti vutte
 . tatth’ eva ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisīñci. So rajjaṃ patvā
 15 Sākhassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā mahantena sakkārena nagaraṃ
 pāvīsi. Pottiyo pi tehi⁸ saddhiṃ űeva agamāsi⁹. Tato paṭṭhāya
 M. Bārāṇasiyaṃ dhammena rajjaṃ kāresi. So ekadivasaṃ
 mātāpitunnaṃ saritvā Sākhaṃ āha: „samma, na sakkā
 mātāpitūhi vinā vattitum, mahantena parivārena gantvā mātā-
 20 pitaro no ānehīti“. Sākho¹⁰ „na me tattha kammaṃ atthīti“
 paṭikkhipi. Tato Pottikaṃ ānāpesi. So „sādhū“ ‘ti tattha
 gantvā Nigrodhassa mātāpitaro „putto vo¹¹ rajje paṭiṭṭhito,
 etha gacchāma“ ‘ti āha. Te „atthi no tāta vibhavamattā¹²,
 alaṃ tattha gamanenā“ ‘ti paṭikkhipiṃsu. Sākhassāpi mātā-
 25 pitaro avoca, te pi na icchiṃsu, attano mātāpitaro avoca,
 „mayāṃ¹³ tunnakammena¹⁴ jīviṣṣāma, alaṃ“ ti paṭikkhipiṃsu.
 So tesāṃ manāṃ alabbhitvā Bārāṇasim eva paccāgantvā¹⁵, „senā-
 patissa ghare maggakilamathaṃ vinodetvā pacchā Nigrodhaṃ
 passissāmīti“ cintetvā tassa nivesanadvāraṃ gantvā „sahāyo

¹ Bā pā-. ² Bā pādantato. ³ Bā -sīyaṃ rajjaṃ. ⁴ Bās adhipati in the place of pi. ⁵ Ck -tālāvācare, Bā sabbatūriyāni. ⁶ Cks -vattetvā. ⁷ Bā jānuna, C jānuna. ⁸ Cks omit tehi. ⁹ Ck āg-. ¹⁰ Bā adds sāmi. ¹¹ Ck vā, Bā te. ¹² Bās -mattāṃ. ¹³ Bās add tāta. ¹⁴ Bā tunnakāarakakammena. ¹⁵ Bā paccāg-.

kira te Pottiyo nāma āgato' ti senāpatissa ārocethā¹ " 'ti dovārikaṃ āha. So tathā akāsi². Sākho pana „ayaṃ³ mayhaṃ rajjaṃ adatvā sahāyassa Nigrodhassa adāsīti⁴ tasmiṃ veraṃ bandhi, so taṃ kathaṃ sutvā va kuddho āgantvā „ko imassa sahāyo, ummattako dāsiputto, gaṇhatha tan⁵ ti vatvā hattha-
pādañānukapparehi koṭṭhāpetvā⁶ gīvāya⁷ gāhāpetvā nīharāpesi. So cintesi: „Sākho mama santikā senāpatiṭṭhānaṃ labhivā akataññū mittadūbhī' maṃ koṭṭetvā⁸ nīharāpesi, Nigrodho pana paṇḍito kataññū sappuriso, tass' eva santikaṃ gamissā-
mīti⁹ so rājadvāraṃ gantvā¹⁰ „Pottiyo kira nāma te sahāyo
dvāre thito¹¹ ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā taṃ āgacchantāṃ disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthā-
raṃ katvā massukammādīni kārāpetvā sābbābharanapati-
maṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena¹² tena saddhiṃ sukhanisino mātāpitunnaṃ pavattiṃ pucchitvā anāgamana-
bhāvaṃ suṇi. Sākho pi „Pottiyo maṃ rañño santike pari-
bhindeyyā 'ti, mayi pana gate kiñci vattuṃ na sakkhissatīti¹³ tatth' eva agāmasi. Pottiyo tassa santike yeva rājānaṃ āmantetvā “deva ahaṃ maggakilanto 'Sākhassa gehaṃ gantvā
vissamityā idhāgamissāmīti' āgamiṃ¹⁴, atha maṃ Sākho
'nāhaṃ¹⁵ jānāmīti' vatvā koṭṭhāpetvā¹⁶ gīvāya¹⁷ gāhāpetvā
nīharāpesīti saddaheyyāsi tvaṃ etan¹⁸ ti vatvā tisso gāthā
abhāsi:

1. Na vāhaṃ etaṃ jānāmi ko vāyaṃ kassa vā ti vā
yathā Sākho vadi¹⁹ evaṃ Nigrodha kin ti maññasi. 57.
2. Tato galavinītena purisā niddhāpayiṃsu²⁰ maṃ
datvā mukhapahārāni Sākhassa vacanaṃkarā. 58.
3. Etādisaṃ dummatinā akataññuna²¹ dubbhinā
kataṃ anariyaṃ²² Sākhena sakhinā te janādhīpā 'ti. 59.

¹ Bā -cehi. ² Bā adds so cintesi. ³ Cks ahaṃ, Bā omits ayaṃ. ⁴ Bā nan. ⁵ Bā koṭṭā-.

⁶ Bā -yaṃ. ⁷ Cks -dubhi, Bā dubbhi. ⁸ Bā koṭṭāpe-. ⁹ Bā adds deva. ¹⁰ Cks-rasapari-
bho-. ¹¹ Cs -mi, Bā idhāgamīti. ¹² Bā add taṃ. ¹³ Bā koṭṭā-. ¹⁴ Bā -yaṃ. ¹⁵ Cks

evan. ¹⁶ Bā yadi, Bf cari. ¹⁷ Bā niddā-. ¹⁸ Bā -nā. ¹⁹ Bā anadiyaṃ.

Tattha kinti maññasīti yathā mañ Sākho avadī¹ kiñ tvam pi evam
eva maññasī udāhu aññathā² maññasī, mañ Sākho evam vadeyyā³ 'ti⁴ saddhāsi,
tañ⁴ na saddhāsi, galavinītenā⁵ 'ti galaggahena, dubbhinā ti mittadub-
bhinā.

- 5 Tam sutvā Nigrodho catasso gāthā abhāsi:
4. Na vāham etañ jānāmi na pi me koci saṃsati
yam me tvam⁵ samma akkhāsi Sākhena katanam⁶ katañ. 60.
5. Sakhīnam sājīvakaro mama Sākhassa c' ūbhayañ,
tvam no 's' issariyañ dātā manussesu mahantatañ,
10 tay' amhā labbhita iddhi⁷, ettha me n' atthi saṃsayo. 61.
6. Yathāpi bījañ aggissimā dayhati na virūhati
evam katañ asappurise nassati na virūhati. 62.
7. Kataññumhi ca⁸ posamhi silavante ariyavuttine
sukhette viya bījāni katañ tamhi na nassatīti. 63.
15 Tattha⁹ saṃsati¹⁰ ācikkhati, katanam katan ti ākaḍḍhanavikaḍ-
ḍhanapothanakottaṇasamkhātāñ¹¹ katanam¹² katan ti attho, sakhīnam sājīva-
karo ti samma Pottiya tvam sahāyakānañ sājīvakaro¹³ jivikāya uppādetā¹⁴,
mama Sākhassa cūbhayan ti mayhañ ca Sākhassa ca ubhinnam pi sakhīnañ
ti attho, tvam no sissariyañ ti tvam no āsi issariyañ dātā¹⁵, tava santikā
20 amhehi imañ laddham¹⁶, mahantatañ ti mahantabhāvañ.

Evam¹⁷ pana¹⁸ ettakañ kathente Nigrodhe Sākho tatth'
eva atthāsi. Atha nañ rājā „Sākha imañ Pottikañ sañjānā-
sīti“ pucchi. So tuñhi ahosi. Ath' assa rājānañ¹⁹ āṇāpento²⁰
atthamañ gātham āha:

- 25 8. Imañ ca jammañ nekatikañ asappurisasintakañ²¹
hanantu Sākhañ sattihi²², nāssa icchāmi jivitañ ti. 64.
Tattha jammañ ti lāmakam, nekatikañ ti vañcakañ²³.

Tam sutvā Pottiko „mā esa bālo mañ nissāya nassatū“
'ti cintetvā navamañ gātham āha:

¹ B^s acari. ² B^d yathā. ³ B^d si. ⁴ B^d me. ⁵ C^{ks} tañ. ⁶ B^d katañ na, B^f
kaḍḍhanam, C^s kantañ. ⁷ so C^{ks}; B^f B^d labhita iddhi. ⁸ B^d va. ⁹ B^d add me. ¹⁰
B^d add mañ. ¹¹ C^{ks} -kodhana sam-. ¹² B^d katañ na. ¹³ B^d su-. ¹⁴ C^s -to, B^d
-detvā. ¹⁵ allthree MSS. āsi, C^s -yadātā. ¹⁶ B^d imañ sampatti amhehi laddham. ¹⁷ B^d
evañca. ¹⁸ B^d add vatvā. ¹⁹ C^{ks} rājānañ, B^d rājadañam. ²⁰ C^s ānā-. ²¹ C^s cittakañ,
B^d cintitañ. ²² C^{ks} sahinti? C^s santihi, B^d sattihi? ²³ B^d vañcanikañ.

9. Khamyat' assa mahārāja, pāṇā duppaṭiāṇayā,
khama deva asappurisassa, nāssa icchām' ahaṃ vadhan ti. 65.

Tattha khamyatassā 'ti khamyatam¹ assa, etassa asappurisassa khamathā
'ti attho, duppaṭiāṇayā ti matassa nāma pāṇam paṭiānetum² na
sakkā.

5

Rājā tassa vacanam sutvā Sākhassa khami, senāpatitṭhānam
pi Pottiyassa³ dātukāmo āsi⁴, so pana na icchi. Ath' assa
sabbasenīnam⁵ vicāraṇāraham bhaṇḍāgārikatṭhānam nāma
adāsi. Pubbe⁶ kir' etaṃ ṭhānantaram nāhosi, tato paṭṭhāya
jātam⁷. Aparabhāge Pottikabhaṇḍāgāriko⁸ puttadhītāhi vaḍ- 10
ḍhamāno attano puttadhītānam ovādasena osānagātham
āha:

10. Nigrodham eva seveyya,
na Sākham upasamvase, (J. I. p. 152. Māhavastu
Nigrodhasmiṃ⁹ matam seyyo I. p. 366. Dh. p. 329.) 15
yañce Sākhasmi¹⁰ jīvitan ti. 66.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi akataññū
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sākho Devadatto ahosi, Pottiko Ānando.
Nigrodho aham evā“ 'ti. Nigrodhajātakaṃ.

8. Takkaḷajātaka.

20

Na takkaḷā¹¹ santi na ālupānīti¹². Idam S. J. v. ekam
pituposakam upāsakam ā. k. So kira ekasmiṃ daliddakule¹³
paccājāto¹⁴ mātari kālakatāya pāto va utṭhāya¹⁵ dantakatṭhamukho-
dakādīni karonto bhatim vā kasim vā katvā laddhavibhavanurūpena
yāgubhattādīni sampādetvā pitaram posesi. Atha nam pitā āha: 25
„tāta tvaṃ ekako va anto ca bahi ca kattabham karosi, ekam te kula-
dārikam ānessāma¹⁶, sā te gehe kattabham karissatīti“. „Tāta
itthiyo nāma gharam āgatā n' eva mayham na tumhākam cittasukham¹⁷
karissanti, mā evarūpaṃ cintayittha, aham yāvajīvam tumhe posetvā

¹ Bā khamatu ² Bā pati-. ³ Bā -yasseeva. ⁴ Bā ahosi. ⁵ Bā -senānam, C^s
-senīnam. ⁶ Bā adds pi. ⁷ Bā jānāti. ⁸ Bā -ko-. ⁹ C^s -smi. ¹⁰ C^k Bā
-smiṃ. ¹¹ C^k -lā. ¹² C^k ālu-, Bā āluvā-. ¹³ C^s Bā -li-. ¹⁴ Bā^s pacchā-.
¹⁵ Bā upaṭṭhāya. ¹⁶ Bā ānema. ¹⁷ Bā cittam-.

tumhākaṃ accayena jāniṣṣāmi¹“. Ath' assa pitā aniccamānakassa² ekam kumārikaṃ ānesi, sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārikā ahoṣi nicavutti. Sāmiko pi 'ssā „mama pitu upakārikā“ ti tussitvā laddhaṃ laddhaṃ manāpaṃ manāpaṃ āharitvā deti, sāpi taṃ sasurass' eva³ upanāmeti³. Sā aparabhāge cintesi: „mayhaṃ sāmiko laddhaṃ laddhaṃ pitu adatvā mayhaṃ eva deti, addhā pitari nisheho jāto, imaṃ mahallakaṃ eken' upāyena mama sāmikassa paṭikkulāṃ katvā gehā nīharāpessāmi⁴“ sā tato paṭṭhāya udakaṃ atisitaṃ vā accuṇhaṃ vā⁵ atiloṇaṃ vā aloṇaṃ vā bhattaṃ uttaṇḍulaṃ vā atikilinnā⁵ vā⁶ ti⁶ evamādiṇi tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṃ kujjhante „ko imaṃ mahallakaṃ upaṭṭhātum sakkhissati⁷“ pharusāni vatvā kalahaṃ vaḍḍheti⁷. Tattha tattha kheḷapiṇḍādiṇi chaḍḍetvāpi sāmikaṃ ujjhāpesi⁸, „passa⁹ pitu kammaṃ, 'idaṃ c' idaṃ ca mā karīti⁹“ vutto¹⁰ kujjhati, imasmiṃ gehe pitaraṃ vā¹¹ vāsehi maṃ vā“ ti. Atha naṃ¹² so „bhaddhe, tvaṃ daharā, yattha katthaci jīvituṃ sakkhissasi, mayhaṃ pitā mahallako, tvaṃ tassa¹² asahantī imahā gehā nikkhamā“¹³ ti āha. Sā bhītā „ito¹³ paṭṭhāya evaṃ na karissāmi¹⁴“ sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmen' eva paṭijaggituṃ ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbālho Sattu santikaṃ¹⁴ dhammasavanāya agantvā¹⁵ tassā pakatiyaṃ ṭhitakāle agamāsi¹⁶. Atha naṃ S. „kiṃ upāsaka sattatṭhādivasāni dhammasavanāya nāgato sīti“ pucchi. So taṃ kāraṇaṃ kathesi. „Idāni tāva¹⁷ tassā kathaṃ agahetvā pitaraṃ na nīharāpesi, pubbe pana¹⁸ etissā kathaṃ¹⁹ gahetvā pitaraṃ āmakasusānaṃ netvā āvāṇe nikhaṇi²⁰, maraṇakāle ahaṃ²¹ 25 sattavassiko hutvā mātāpitunnaṃ guṇaṃ kathetvā pitughātakammaṃ²² nivāresiṃ, tadā tvaṃ mama kathaṃ sutvā tava pitaraṃ yāvajīvaṃ paṭijaggitvā sagga-parāyano jāto, sv-āyaṃ mayā dinnaovādo²³ bhavantara-gatam pi taṃ²⁴ na vijahīti²⁵ iminā kāraṇena tassā kathaṃ gahetvā²⁶ idāni tayā pitā na nīhaṇo²⁷“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

80 A. B. Br. r. k. aṇṇatarasmiṃ Kāsigāme ekassa kulassa²⁸ ekaputto ahoṣi nāmena Vasiṭṭhako²⁹ nāma. So mātāpitaro

¹ Bā pabbajissāmi. ² Ck - mānatassa, Bā - mānasseva. ³ Cks - mesīti. ⁴ Bā adds āhari sūpaṃ. ⁵ Bā - kilinaṃ, Cks - kilantaṃ. ⁶ Bā omits ti. ⁷ C - esi, Bā - etvā. ⁸ Bā kujjhā-. ⁹ Bā has added te. ¹⁰ Bā - e. ¹¹ Bā mā added afterwards in the place of vā. ¹² Bā et-. ¹³ Bā ito. ¹⁴ Bā - ke. ¹⁵ Cks āg-. ¹⁶ Ck āg-. ¹⁷ Bā satthā idāni tuvaṃ. ¹⁸ Bā adds te. ¹⁹ Bā adds sutvā. ²⁰ Ck nikhaṇitvā, C - nikkhaṇitvā, Bā khīpitvā. B - āvāṇaṃ khaṇitvā. ²¹ Bā omits ahaṃ. ²² Ck kammaṃ, C - takakammaṃ, Bā - takakammaṃ. ²³ Bā dinno-. ²⁴ Cks naṃ. ²⁵ Bā - hatī. ²⁶ Bā ag-. ²⁷ Bā nīhato. ²⁸ Bā kulaghare. ²⁹ Bā pavīṭhako corr. to savi-.

patijagganto aparabhāge mātari kālakatāya pitaraṃ posesīti
 sabbaṃ¹ paccuppannavatthuniyāmen² eva kathetabbaṃ. Ayaṃ
 pan³ ettha viseso: Tadā sā itthi „passa pitu kammaṃ, idaṇ
 c⁴ idaṇ ca mā karīti⁵ vutto⁶ kujjhatīti⁷“ vatvā „sāmi pitā te
 caṇḍo pharusso niccaṃ kalahaṃkaro⁸, jarājiṇṇo vyādhipiḷito⁹ 5
 nacirass¹⁰ eva marissati, ahaṃ¹¹ etena saddhiṃ ekagehe vasitum
 na sakkomi, sāyaṃ p¹²esa¹³ katipāhen¹⁴ eva¹⁵ marissat¹⁶ eva¹⁷, tvaṃ
 etaṃ āmakasusānaṃ netvā āvāṭaṃ khaṇitvā tattha naṃ pak-
 khipitvā kuddālena sīsaṃ chinditvā¹⁸ jīvitakkhayaṃ pāpetvā
 upari paṃsunā chādetvā āgacchā¹⁹ ‘ti āha. So²⁰ punappuna 10
 vuccamāno²¹ „bhaddo purisaṃmāraṇaṃ²² nāma bhāriyaṃ, kathaṃ
 naṃ māressāmīti²³“ āha. „Ahaṃ te upāyaṃ ācikkhissāmīti²⁴.
 „Acikkha tāvā²⁵‘ ti. „Sāmi, tvaṃ paccūsakāle pitu nipannaṭ-
 ṭhānaṃ gantvā yathā sabbe suṇanti evaṃ mahāsaddaṃ katvā
 ‘tāta asukagāmetumhākakaṃ dhāraṇako²⁶’ atthi, mayigate na deti, 15
 tumhākaṃ accayena na dassat²⁷ eva, sve yānake nisīditvā pāto
 va gacchissāmā²⁸’ ti vatvā tena vuttavelāyaṃ eva vuṭṭhāya²⁹
 yānakaṃ yojetvā tattha naṃ nisīdāpetvā āmakasusānaṃ netvā
 āvāṭe nikhaṇitvā³⁰ corehi acchinnaṃsaddaṃ katvā³¹ sīsaṃ³²
 nahāyitvā āgacchā³³‘ ti. Vasiṭṭhako³⁴ „atth³⁵ esa upāyo³⁶“ ti 20
 tassā vacanaṃ sampaticchitvā yānakaṃ gamanasajjakaṃ³⁷
 akāsi. Tassa pan³⁸ eko³⁹ sattavassiko putto atthi paṇḍito
 vyatto, so mātu vacanaṃ sutvā „mayhaṃ mātā pāpadhammā,
 pitaraṃ me pitighātakammaṃ⁴⁰ kāreti⁴¹, ahaṃ imassa pitighā- 25
 takammaṃ⁴² kātum na dassāmīti⁴³“ saṇikaṃ⁴⁴ gantvā ayyakena
 saddhiṃ nipajji. Vasiṭṭhako⁴⁵ pi itarāvuttavelāya⁴⁶ yānakaṃ yoje-
 tvā „ehi tāta uddhāraṃ sodhessāmā⁴⁷“ ti pitaraṃ yānake nisīdā-
 pesi. Kumārako pi paṭhamataraṃ yānakaṃ abhirūhi. Vasiṭṭhako⁴⁸

¹ Bā adds vatthu. ² Bā -e. ³ Bā -karoti. ⁴ Bā ahaṃ ca. ⁵ Bā nisaṃsayāṃ so.

⁶ Bā -hena. ⁷ Bā -ti yeva. ⁸ Bā bhind-. ⁹ Bā adds tāya. ¹⁰ Bā -nāya. ¹¹

Cks -ma-. ¹² Bā uddhā-. ¹³ Bā C^s -mī. ¹⁴ Bā uṭṭhāya. ¹⁵ Bā -taṃ khaṇitvā.

¹⁶ Bā adds māretvā āvāṭe pakkhipetvā. ¹⁷ Bā adds bhinnitvā. ¹⁸ Bā pavīṭhako

pi corr. to sav-. ¹⁹ Bā -sajjaṃ. ²⁰ Cks eke. ²¹ Bā pitu-. ²² Bā -si. ²³ Bā

santikaṃ. ²⁴ Bā pavīṭhako corr. to sav-. ²⁵ Bā -rā corr. to -rāya. ²⁶ so all three MSS.

taṃ nivāretuṃ asakkonto ten' eva saddhiṃ āmakasusānaṃ
gantvā pītaṃ ca puttaṃ¹ ca yānakena saddhiṃ ekamante
ṭhapetvā sayam otarivā kuddālapīṭakaṃ ādāya ekasmiṃ
paṭicchannaṭṭhāne² caturassaāvāṭaṃ khaṇitum ārabhi. Kumāro³
5 otarivā tassa santikaṃ gantvā ajānanto viya kathaṃ⁴ samuṭṭhā-
petvā paṭhamam gātham āha:

1. Na takkaḷā⁵ santi na ālupāni⁶
na biḷāliyo⁷ na kalambāni⁸ tāta,
eko araṇṇāmaṃhi susānamajjhe

10 kimatthiko tāta khaṇāsi⁹ kāsuna ti. 67.

Tattha na takkaḷā¹⁰ ti piṇḍalukandā na santi¹¹, ālupānīti¹² āluka-
kandā¹³, biḷāliyo¹⁴ ti biḷārivallīkandā, kalambānīti tālakandā¹⁵.

Ath' assa pitā dutiyaṃ gātham āha:

2. Pitāmaho tāta sudubbalo te

15 anekavyādhīhi dukhena¹⁶ phuṭṭho¹⁷,
tam ajj' ahaṃ nikhaṇissāmi sobbhe,
na hi 'ssa taṃ jīvitam rocayāmiti. 68.

Tattha anekavyādhīhīti anekehi vyādhīhi uppannena dukkhena
phuṭṭho¹⁷, na hissa taṃ ti ahaṃ hi assa tava pitāmahassa taṃ dujjīvitam na
20 icchāmi, evarūpā jīvita maraṇam ev' assa varan ti maññamāno taṃ sobbhe
nikhaṇissāmiti.

Taṃ sutvā kumāro upaḍḍhagātham¹⁸ āha:

3. Saṃkappam etaṃ paṭiladdha pāpaṃ¹⁹
accāhitaṃ²⁰ kamma²¹ karosi luddan ti.

25 Tass' attho: tāta tvaṃ pītaṃ dukkhā mocessamīti²² maraṇadukkhena
yojento etaṃ pāpakaṃ saṃkappaṃ paṭiladdhā²³ tassa ca saṃkappassa vasena
hitam atikkamma ṭhitattā accāhitaṃ kamma karosi luddan ti.

Evaṃ ca pana vatvā pitu hatthato kuddālaṃ gahetvā
avidūre aññaṃ²⁴ āvāṭaṃ khaṇitum ārabhi. Atha naṃ pitā

¹ Bā kumārakaṇ. ² Bā -nne ṭhāne. ³ Bā -rako. ⁴ Ck taṃ. ⁵ Cks Bf -lā. ⁶ Bds -vāni. ⁷ Ck biḷā-. ⁸ Bā kaḷ- corr. to kal-, Ck kalambīyo. ⁹ Ck Bdf kha-
ṇasi. ¹⁰ Ck -lā. ¹¹ kandā na santi wanting in Cks. ¹² Bds -vānīti. ¹³ Cks
-da, Bā āluva-. ¹⁴ Ck biḷā-. ¹⁵ Bā kāla-. ¹⁶ Bdf dukkhena. ¹⁷ Cks phuṭṭho.
¹⁸ Bā -ḍḍhagā-. ¹⁹ Bā pāpakaṃ. ²⁰ Cks asāhi-. ²¹ Bdf kammaṃ. ²² Bā
pamo-. ²³ Bā -laddham. ²⁴ Bā aññataraṃ.

upasaṃkamtivā „kasmā tāta āvātaṃ khaṇasīti“ pucchi. So¹
tassa kathento tatiyaṃ gāthaṃ pūresi²:

3^b. Mayāpi tāta paṭilacchase tuvaṃ
etādisaṃ kamma jarūpanīto³,
taṃ kullavattaṃ⁴ anuvattamāno
aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 69. 5

Tass' attho: tāta aham pi etasmiṃ⁵ sobbhe taṃ mahallakakāle nikhaṇis-
sāmi, iti kho tāta mayāpi kate⁶ imasmiṃ sobbhe tuvaṃ jarūpanīto⁷ etādisaṃ
kammaṃ paṭilacchase, yaṃ etaṃ tayā pavattitaṃ kulavattaṃ anuvattamāno
vayappatto bhariyāya saddhiṃ vasanto aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 10

Ath' assa⁸ pitā catutthaṃ gāthaṃ āha:

4. Pharusaḥi vācāhi pakubbamāno
āsajja maṃ tvaṃ vadase kuniāra,
putto mama⁹ orasako samāno
ahitānukampi me tvaṃ si puttā 'ti. 70. 15

Tattha pakubbamāno ti abhībhavanto, āsajjā 'ti ghaṭṭetvā.

Evam vutte paṇḍitakumārako ekaṃ paṭivacanagāthaṃ dve
udānagāthā ti tisso gāthā abhāsi:

5. Na t' āhaṃ¹⁰ tāta ahitānukampī
hitānukampi te aham pi tāta,
pāpaṃ ca taṃ kamma¹¹ pakubbamānaṃ
arahāmi no vārayitum tato hi. 71. 20

6. Yo¹² mātaraṃ¹³ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
adūsa¹⁵ke hiṃsati pāpadhammo¹⁶,
kāyassa bhedā abhisamparāyaṃ
asaṃsayaṃ so nirayaṃ pareti¹⁷. 72. 25

7. Yo¹⁸ mātaraṃ¹⁹ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
annena pānena upatṭhahāti

¹ Cks omit so. ² Bā gāthamāha. ³ Bāf kammaṃ jaro-. ⁴ Bāf kula-. ⁵ Bā eka-. ⁶ C^s tate, Bā nikkhaṇite. ⁷ Bā jaro-. ⁸ Bā tassa in the place of athassa. ⁹ C^s mamaṃ. ¹⁰ Bā natahaṃ corr. to na cāhaṃ. ¹¹ Bā kammaṃ. ¹² Cks so. ¹³ Cks add vā. ¹⁴ Cks saviṭṭha, Bāf saviṭṭha. ¹⁵ Cks -ko, Bā -ko corr to -ke. ¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ C^s paroti, C^s papoti, Bā pureti, Bāf upeti. ¹⁸ Cks so. ¹⁹ all three MSS. add vā.

kāyassa bheda abhisamparāyaṃ
asaṃsayam so sugatim paretīti¹. 73.

Imaṃ² pana puttassa dhammakatham sutvā pitā aṭṭhamam
gātham āha:

- 5 s. Na me tvaṃ putta ahitānukampī
hitānukampi me tvaṃ si putta,
ahaṃ ca taṃmātara vuccamāno
etādisaṃ kamma³ karomi luddan ti. 74.

Tattha ahaṃca taṃmātara ti ahaṃ ca te mātara, ayaṃ eva vā pāṭho.

- 10 Taṃ sutvā kumārako⁴ „tāta, itthiyo nāma uppanne dose
aniggayhamānā punappuna pāpaṃ karonti, mama mātā yathā
puna evarūpaṃ na karoti tathā naṃ paṇāmetum⁵ vaṭṭatīti“
navamaṃ gātham āha:

9. Yā te sā bhariyā anariyarūpā
15 mātā mam' esā sakiyā⁶ janettī
niddhāmase⁷ taṃ sakā agārā,
aṇṇam pi te sā dukkham āvaheyyā 'ti. 75.

- Vasiṭṭhako⁸ paṇḍitaputtassa katham sutvā somanassajāto
hutvā „gacchāma tātā“ 'ti saddhim puttena ca pitarā ca yānake
20 nisīditvā pāyāsi. Sāpi kho anācārā „nikkhamtā no gehā kāla-
kaṇṇīti“ haṭṭhatuṭṭhā allagomayena puñchitvā⁹ pāyāsaṃ pacitvā
āgamanamaggaṃ oloketi te āgacchānte disvā „nikkhamtaṃ
kālakappaṃ puna gahetvā āgato“ ti kujjhivā „are niggatika¹⁰
nikkhamtaṃ kālakappaṃ puna ādāya āgato sīti“ paribhāsi¹¹.
25 Vasiṭṭhako¹² kiñci avatvā yānakaṃ mocetvā „anācāre kiṃ
vadesīti“ taṃ sukoṭṭhitaṃ koṭṭhetvā¹³ „ito paṭṭhāya imaṃ
gehaṃ mā pāvisīti¹⁴“ pāde gahetvā nikkaḍḍhi. Tato
pitarāṃ ca puttaṃ ca¹⁵ nahāpetvā sayam pi nahāyitvā¹⁶

¹ Bā pureti, Bf upeti. ² Cks idaṃ. ³ Bāf kammaṃ. ⁴ Bā -ro. ⁵ Ck pana-, Bā panā-. ⁶ Bāf jātiyā. ⁷ Bāf niddhāpaye. ⁸ Bā saviṭṭhako. ⁹ Cs pucchitvā, Bā upalimpetvā, Bs upalimpitvā. ¹⁰ Bā nikatika. ¹¹ Cks -hāsi. ¹² Cks saviṭṭha-, Bā pavitha-corr. to sav-. ¹³ Bā -koṭṭi-koṭṭe-. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Cks add sayam. ¹⁶ Cks omit sayampi nahāyitvā.

tayo pi pāyāsaṃ paribhuñjimsu. Sāpi pāpadhammā
 katipāhaṃ aññasmiṃ gehe vasi. Tasmim kāle putto pitaraṃ āha:
 „tāta mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātu
 mamkubhāvakaranatthaṃ¹ ‘asukagāme mama mātuladhītā atthi,
 sā mayhaṃ pitaraṃ ca puttaṃ ca maṇ ca paṭijaggissati, taṃ⁵
 ānessāmīti’ vatvā mālāgandhādini ādāya yānakena nikkhamitvā
 khettaṃ anuvicaritvā sāyaṃ āgacchathā“ ‘ti. So tathā akā-
 si. Paṭivissakakule itthiyo „sāmiko kira te aññaṃ bhariyaṃ
 ānetuṃ asukagāmaṃ nāma gato“ ti tassā ācikkhimsu. Sā
 „idāni ‘mhi paṭṭhā, n’atthi me puna okāso“ ti bhītatasi tā hutvā¹⁰
 „puttaṃ eva yācissāmīti“ saṅkaṃ puttassa santikaṃ gantvā
 tassa pādesu patitvā „taṃ ṭhapetvā“² añño mama paṭisaranāṃ
 n’ atthi, ito paṭṭhāya tava pitaraṃ ca pitāmahaṃ ca alaṃka-
 tacetiyaṃ viya paṭijaggissāmi³, puna mayhaṃ imasmiṃ ghare
 pavesaṃ⁴ karohīti“ āha. So „sādhu amma, sace puna eva-¹⁵
 rūpaṃ na karissatha⁵ karissāmi⁶, appamattā hothā“ ‘ti vatvā
 pitu āgamanakāle dasamaṃ gātham āha:

10. Yā te sā⁷ bhariyā anariyarūpā

mātā mam’ esā sakiyā⁸ janettī

dantā kaṇeru⁹ va vasūpanitā

20

sā pāpadhammā punar āvajātū ‘ti. 76.

Tattha kaṇeru⁹ vā ‘ti¹⁰ idāni sā ānañjakāraṇaṃ¹¹ kārītā hatthinī viya
 dantā vasaṃ upanītā nibbisevanā, punarāvajātū ‘ti puna imaṃ gehaṃ
 āgacchatū ‘ti.

Evaṃ so pitu¹² kathetvā gantvā mātaraṃ ānesi. Sā sāmi-²⁵
 kaṃ ca sasuraṃ ca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā¹³ dham-
 mena samannāgatā hutvā sāmikaṃ ca sasuraṃ ca puttaṃ ca
 paṭijaggi, ubho pi ca puttassa ovāde ṭhatvā dānādini puññāni
 karitvā¹⁴ saggaparāyanā ahesuṃ.

¹ Ck -kārāṇa-. ² Bā tāta ṭhapetvā taṃ. ³ Bā -mīti. ⁴ Bā -sanaṃ. ⁵ Ck^s
 na karissa e, Bā na karissasī, ⁶ after karissasī Bā has added ti na karissāmi
 tātā ti tena hi. ⁷ Bā omits sā. ⁸ Bā satiyā? corr. to jātiyā, B’ jātiyā. ⁹
 Bāf kaṇeru. ¹⁰ Bā adds tāta. ¹¹ all three MSS. āṇ-. ¹² Bā adds dhammaṃ.
¹³ Ck^s -ta. ¹⁴ Bā karetvā.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pituposako sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi): „Tadā pitā ca putto ca sunisā ca ete¹ yeva ahesuṃ, paṇḍitakumārako pana² aham evā³ ti. Takkaḷa-jātakam.

5

9. Mahādhammapāla-jātaka.

Kinte vatan ti. Idam S. paṭhamagamanena Kapilapuram gantvā Nigrodhārāme v. pitu nivesane raṇṇo asaddahanaṃ ā. k. Tadā hi Suddhodana-mahārājā vīsatisahassabhikkhuparivārassa Bhagavato attano nivesane yāgukhajjakam datvā antarābhatte
 10 sammodanīyam karonto „bhante tumbhākam padhānakāle devatā āgantvā ākāse thatvā ‘putto te Siddhatthakumāro apāhāratāya mato’ ti mayham ārocesun“ ti āha, Satthārā ca „saddahi³ mahārājā“ ti vutte „na saddahiṃ bhante⁴, ākāse thatvā kathentiyo pi pana⁵ devatā ‘mama puttassa bodhitale buddhattam apatvā⁶ parinibbānam nāma n’
 15 atthīti’ paṭikkhipin“ ti āha. „Mahārāja pubbe⁷ tvaṃ Mahādhammapālakāle pi ‘putto te mato, imāni ‘ssa atṭhīnīti’⁸ dassetvā vadantassa pi disāpāmokkhācariyassa ‘amhākam kule taruṇakāle kālakiriya nāma n’ atthīti’ na saddahi, idāni pana kasmā saddahissatīti“⁹ vatvā tena yācito a. ā.:

20 A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe Dhammapālagāmo nāma ahosi, so Dhammapālakulassa vasanatāya etaṃ nāmaṃ labhi, tattha dasannaṃ kusalakammapathadhammānaṃ pālanato Dhammapālo tv-eva¹⁰ paññāto brāhmaṇo¹¹ paṭivasati. Tassa¹² kule antamaso dāsakammakarāpi dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti uposathakam-
 25 maṃ¹³ karonti. Tadā B. tasmim kule nibbatti, Dhamma-pāla kumāro tv-ev’ assa¹⁴ nāmaṃ karimsu. Atha naṃ vayap-pattam pitā sahassam datvā sippuggahaṇatthāya¹⁵ Takkaṣilaṃ pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ uggaṇhi¹⁶, pañcannaṃ māṇavakasatānaṃ jeṭṭhantevāsiko ahosi.
 30 Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kalam akāsi. Acariyo māṇava-

¹ Cks te. ² Bā -māro pi. ³ Bā saddahasi pana. ⁴ Bā adds ti. ⁵ Bā omits pana. ⁶ Cks āpatvā, Bā app-. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā adds atṭhīni. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā teva. ¹¹ Bā adds tattha. ¹² Bā tasmim. ¹³ Bā -satham, omitting kamman. ¹⁴ Bā tevassa. ¹⁵ Cks sippagah-. ¹⁶ Bā gaṇhi.

parivuto¹ nātigaṇena saddhiṃ rodanto² susāne tassa sarīrakiccaṃ
 kāreti³, tattha ācariyo ca nātivaggo c' assa antevāsikā ca
 rodanti paridevanti, Dhammapālo c' eko⁴ na rodati na pari-
 devati, api ca kho pana tesu pañcasatesu māṇavesu susānā
 āgama⁵ ācariyassa santike nisīdītvā „aho evarūpo nāma 5
 ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāle yeva mātāpitūhi
 vippayutto maraṇaṃ patto“ ti vadantesu „sammā⁶ tumhe
 ‘taruno’ ti bhaṇatha, atha kasmā⁷ taruṇakāle yeva mato⁸, ayuttaṃ
 taruṇakāle maritun“ ti aha. Atha naṃ te āhaṃsu: „kiṃ pana
 samma tvaṃ imesaṃ sattānaṃ maraṇasabhāvaṃ⁹ na jānāsīti“. 10
 „Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāle yeva
 marantīti“. „Nanu aniccā sabbe saṃkhārā hutvā abhāvino“
 ti. „Saccaṃ aniccā¹⁰, daharakāle pana sattā na maranti,
 mahallakakāle¹¹ aniccataṃ¹² pāpuṇantīti“. „Kiṃ pana samma¹³
 Dhammapāla tumhākaṃ gehe na keci¹⁴ marantīti“. „Daharakāle 15
 pana¹⁵ na maranti, mahallakakāle yeva marantīti¹⁶. Kiṃ pan'
 esā tumhākaṃ kule¹⁷ paveṇīti“. „Āma kule¹⁷ paveṇīti“.
 Māṇavā taṃ tassa kathaṃ ācariyassa ārocesum. Atha naṃ
 so pakkosāpetvā pucchi: „saccaṃ kira tāta Dhammapāla tumhā-
 kaṃ kule daharakāle na mīyantīti“. „Saccaṃ ācariyā“ ti. 20
 So tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya acchariyaṃ
 vadati, imassa pitu santikaṃ gantvā pucchitvā sace etaṃ sac-
 caṃ aham pi tam eva dhammaṃ paripūressāmīti¹⁸“. So put-
 tassa kattabbakiccaṃ katvā sattaṭṭhādivasaccayena Dhamma-
 pālaṃ pakkosāpetvā „tāta ahaṃ vippavasissāmi¹⁹, tvaṃ yāva 25
 mamāgamanā ime māṇave sippaṃ vācehi“ vatvā ekass’

¹ Bā -vakapa-. ² Bā adds kandanto. ³ Bā -resi, Ck -resiti corr. to -reti. ⁴
 Bā veko. ⁵ Bā gamma. ⁶ Bā -a. ⁷ Ck a kasmā, Bā kasmā. ⁸ Bā marati
 nanu. ⁹ Bā -nabbhāvaṃ. ¹⁰ Cks -aṃ. ¹¹ Bā adds pana maranti, C^s pana sattā
 na maranti mahallakakāle. ¹² Ck aniccaṃtaṃ, C^s aniccaṃtaṃ corr. to aniccantaṃ.
¹³ Bā omits samma. ¹⁴ Cks kiñci, Bā teci corr. to keci. ¹⁵ Bā adds sattā. ¹⁶
 Bā -ranti. ¹⁷ Bā kula. ¹⁸ Bā purissāmīti. ¹⁹ Cks -vassissāmi, Bā khippaṃ
 āgamiissāmi in the place of vi-.

eḷakassa¹ aṭṭhīni gaheṭvā dhovitvā vāsetvā pasibbake katvā ekaṃ
 cullupatṭhākaṃ ādāya Takkasilato nikkhamitvā anupubbenā
 taṃ gāmaṃ patvā „kataraṃ Mahādharmapālassa gehaṃ“ ti
 pucchitvā gantvā dvāre aṭṭhāsi. Brāhmaṇassa dāsamanussesu
 5 yo yo paṭhamāṃ addasa so so ācariyassa hatthato chattaṃ
 gaṇhi, upāhanaṃ gaṇhi upatṭhākassāpi² hatthato pasibbakaṃ
 gaṇhi, „puttassa vo³ Dhammapālakumārassa ācariyo dvāre
 10 ṭhito⁴ ti kumārassa pitu ārocethā“ ti ca vuttā te „sādhū“ ti
 vatvā⁴ ārocayimṃsu. So vegena dvāramūlaṃ gantvā „ito ethā“
 15 ti taṃ gharaṃ ānetvā⁵ pallaṃke nisīdāpetvā sabbāṃ pāda-
 dhovanādikiccaṃ akāsi. Ācariyo bhuttabhōjano sukhakathāya
 nisinnakāle „brāhmaṇa putto te Dhammapālakumāro paññavā
 tiṇṇaṃ vedānaṃ aṭṭhārasannaṃ ca sippānaṃ nipphattiṃ patto,
 api kho⁶ pan' ekena aphāsukena jīvitakkhayaṃ patto, sabbe
 20 saṃkhārā aniccā, mā socitthā“ ti āha. Brāhmaṇo pāṇiṃ
 paharitvā mahāhasitaṃ hasi, „kin nu brāhmaṇa hasasīti“ ca vutte
 „mayhaṃ putto na marati, añño koci mato bhavissatīti“ āha.
 „Brāhmaṇa, putto yeva mato⁷, aṭṭhīni disvā saddahā“ ti
 aṭṭhīni⁸ niharitvā „imāni te puttassa aṭṭhīnīti“ āha. „Etāni
 25 eḷakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayhaṃ pana putto
 na marati, amhākaṃ⁹ kule yāva sattamā kulaparivaṭṭa taruṇa-
 kāle matapubbā nāma n'atthi, tvaṃ musā bhaṇasīti“. Tas-
 miṃ khane sabbe pi pāṇiṃ paharitvā mahāhasitaṃ hasimṃsu.
 Ācariyo taṃ acchariyaṃ disvā somanassappatto hutvā „brāh-
 30 maṇa, tumhākaṃ kulapaveniyaṃ daharānaṃ amaraṇena na sakkā
 ahetukena bhavituṃ, kena vo¹⁰ kāraṇena daharā na mīyanti“
 pucchanto paṭhamāṃ gātham āha:

1. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ,
 kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
 30 akkhāhi me brāhmaṇa etaṃ atthaṃ,
 kasmā hi tuyhaṃ daharā na mīyare ti. 77.

¹ Bā ekassa e-. ² Bā -kassa pi-. ³ Bā te? ⁴ Bā gantvā. ⁵ Cks atine-. ⁶ Cs
 pi mo, Bā api va kho. ⁷ Bā ate corr. to te. ⁸ Cks omit aṭṭhīni. ⁹ Bā adds
 hi. ¹⁰ Bā omits vo.

Tattha vatan ti vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti seṭṭhacariyaṃ,
kissa suciṇṇassa 'ti tumbhakaṃ kule daharānaṃ amaraṇaṃ nāma katara-
sucaritassa vipāko¹.

Taṃ sutvā brāhmaṇo yesaṃ guṇānaṃ ānubhāvena tasmiṃ
kule daharā na miyanti te vaṇṇayanto

5

2. Dhammaṃ carāma, na musā bhaṇāma,
pāpāni kammāni vivajjayāma²,
anariyaṃ parivajjemu sabbam,
tasmā ti³ amhaṃ daharā na miyare. 78.

3. Suṇoma dhammaṃ asataṃ sataṃ ca,
na cāpi dhammaṃ asataṃ rocayāma,
hitvā asante na jahāma sante,
tasmā -pe-. 79.

10

4. Pubbe va⁴ dānā sumanā bhavāma, (J. III p. 300.)
dadam pi ce⁵ attamanā bhavāma,
datvāpi ce nānutappāma pacchā -pe-. 80.

15

5. Samaṇe mayaṃ brāhmaṇe addhike ca
vanibbake yācanake dalidde
annena pānen⁶ abhitappayāma⁶ -pe-. 81.

6. Mayaṃ ca bhariyaṃ nātikkamāma,
amhe ca bhariyā nātikkamanti,
aññatra tāhi brahmacariyaṃ carāma -pe-. 82.

20

7. Etāsu ve jāyare suggavāsu⁷
medhāvino honti pahūtapaññā
bahussutā vedaguno⁸ ca honti -pe-. 83.

25

8. Mātā pitā ca bhagini bhātaro ca
puttā ca dārā ca mayaṃ ca sabbe
dhammaṃ carāma paralokahetu -pe-. 84.

9. Dāsā ca dasso⁹ anujivino ca
paricārīkā kammakarā ca sabbe

30

¹ Bds add ti. ² Bd/ pariva-. ³ Bd/ hi. ⁴ Ck na. ⁵ Bd ca. ⁶ Ck pānenahatap-
payāma, C⁸ pānenahatatapp- corr. to pānenabhitatapp-. ⁷ Bf suttamāsu, Bd
muttamāsu. ⁸ Ck -nā, C⁸ Bd/ -ṇā. ⁹ Bd dāvesyo? Bf dāyyo.

dhammaṃ caranti paralokahetu

tasmā ti¹ amhaṃ daharā na miyare ti 85.

imā gāthā āha.

- Tattha dhammaṃ carāma² 'ti dasakusalakammapathadhammaṃ carā-
 5 ma², attano jīvita³hetu kunthakipillakam³ pi jivitā na voropema, parabbhaṇḍaṃ
 lobhacittena na olokemā 'ti sabbaṃ vitthāretabbaṃ, musāvādo⁴ c' ettha⁵ musā-
 vādissa akaraṇapāpaṃ nāma n' atthi⁶ ussada⁷vasena⁷ puna⁸ vutto, te kira
 hassādhippāyena pi musā na bhaṇanti, pāpānīti sabbāni pi nirayagāmini⁹
 lāmakakammāni¹⁰, a n a r i y a n ti ariyagarahitaṃ sabbaṃ asundaram¹¹ aparisuddhaṃ¹¹
 10 kammaṃ parivajjayāma, tasmā ti amhaṃ ti ettha tikāro nipātamatto, tena
 kāraṇena amhākaṃ daharā na miyanti, antarā¹² akālamaraṇaṃ nāma no n' atthi¹³
 attho, tasmā hi¹³ amhaṃ ti pi pāṭho, suṇoma¹⁴ 'ti mayaṃ kiriyavādā¹⁴ nāma
 sappurisaṇaṃ kusala¹⁵āpānam pi asappurisaṇaṃ akusala¹⁶āpānam pi dhammaṃ
 suṇāma¹⁶, so pana no sutamatto va hoti, taṃ na rocayāma¹⁶, ehi¹⁷ pana no sad-
 15 dhiṃ viggaho vā¹⁷ vivādo vā mā hotu¹⁸ 'ti, dhammaṃ suṇoma, sutvāpi hitvā¹⁸ asante¹⁹
 sante vattāma, ekam pi khaṇaṃ na jahāma²⁰ sante²¹, pāpamitte pahāya
 kalyāṇamitte sevino va homā²² 'ti, samaṇe mayaṃ brāhmaṇe ti brāhmaṇa
 mayaṃ samitapāpabāhita²³pāpe paccekabuddhasamaṇabrāhmaṇe pi²² avasesadham-
 mikasamaṇabrāhmaṇe pi addhikādayo²² sesajane pi annapāneṇa abhitappemā
 20 'ti attho, pāliyaṃ pana ayaṃ gāthā pubbe va dānā ti gāthāya²⁴ pacchato
 āgacchati²⁵, nātikka²⁶māma²⁶ 'ti attano bhariyaṃ atikkamitvā bahi aññaṃ
 micchācāraṃ na karoma, añña²⁷atra tāhīti tā attano bhariyā²⁶ thapetvā sesa-
 itthi²⁸su brahmacariyaṃ carāma, amhākaṃ bhariyāpi²⁷ sesapurisesu eva eva
 pavattanti²⁸, jāyare ti jāyanti, suggavāsū²⁹ 'ti susīlāsu uttamitthi²⁹su, idaṃ
 25 vuttaṃ hoti: ye etāsu sampannasīlāsu³⁰ uttamitthi³⁰su amhākaṃ puttā jāyanti te
 medhāvino ti evaṃpakārā hontī, kuto tesaṃ antarā maraṇaṃ, tasmāpi amhākaṃ
 kule daharā na marantīti, dhammaṃ carāma³¹ 'ti paralokatthāya tividhasucari-
 tadhammaṃ³¹ carāma, dasso³² ti dāsiyo.

Avasāne

- 30 10. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, (Dhp. p. 126. Jāt.
 dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, vol. I. p. 31, Thera-
 esānisamso dhamme suciṇṇe: gāthā by Olden-
 berg p. 35.
 na duggatirū gacchati dhammacārī. 86.

¹ Bā hi. ² Cks dhammakarā. ³ Bā -pilli-. ⁴ Bā omits mu-. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā natthi. ⁷ Bā ussannavasena. ⁸ Bā pana. ⁹ Ck -mini, Cs Bā -mini. ¹⁰ Bā omits lāmaak. ¹¹ Cks -ddha. ¹² Bā -re. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ Cs kiriyavādā corr. to -ya-, Bā kiriyathā. ¹⁵ Bā suṇo-. ¹⁶ Ck -mi. ¹⁷ Cks omit vā, ¹⁸ Bā labhitvā. ¹⁹ Bā omits asante. ²⁰ Bā paja-. ²¹ Bā asante. ²² Ck hi. ²³ Bā addhikayācaka. ²⁴ Ck gāthā, Cs thā. ²⁵ Bā āgacchato āgacchati corr. to āgato. ²⁶ Bā -yāyo. ²⁷ Bā -yayo pi. ²⁸ Ck pattanti, Bā vattanti. ²⁹ Bā muttamāsū. ³⁰ Cks sammantasi-. ³¹ Bā -taṇḍha-. ³² Bā dāsiyo.

11. Dhammo have rakkhati dhammacārīn
chattaṃ mahantaṃ viya vassakāle,
dhammena gutto mama Dhammapālo,
aññassa aṭṭhīni, sukhī kumāro ti 87.

imāhi dvīhi gāthāhi dhammacārīnam guṇaṃ kathesi.

5

Tattha rakkhatīti dhammo nāṃ¹ esa¹ rakkhito attano² rakkhakaṃ³ paṭirakkhati, sukhamaṇvahātīti devamanussasukhaṃ c' eva nibbānasukhaṃ ca āharati⁴, na duggatin ti nirayādibhedaṃ duggatīn na gacchati, evaṃ brāhmaṇa mayā dhammaṃ rakkhāma, dhammo pi amhe rakkhatīti dasseti, dhammena gutto ti mahāchattasādisena attano gopitadhammena gutto, aññassa aṭṭhīnīti tayā ānītāni paṇ' aṭṭhīni⁵ aññassa elakassa vā sunakhassa vā⁶ bhavissanti, chaḍḍeh' etāni⁷, mama putto sukhī kumāro ti.

10

Taṃ sutvā ācariyo āha: „mayhaṃ āgamanāṃ suāgamanāṃ saphalaṃ no nipphalaṃ“ ti sañjātasomanasso Dhammapālassa pitaraṃ khamāpetvā „mayā āgacchantena tumhākaṃ vīmaṃsa-
natthāya imāni elakattṭhīni ābhatāni⁸, putto te ārogo⁹ yeva, tumhākaṃ rakkhaṇadhammaṃ¹⁰ mayham pi dethā“ 'ti paṇne likhivā katipāhaṃ tattha vasitvā Takkaṣilaṃ gantvā Dhammapālaṃ sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

15

S. Suddhodanamahārājassa imaṃ dhammadesanaṃ ā. saccāni²⁰ pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne rājā anāgāmiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā mātāpitara mahārājakulāni ahesuṃ, ācariyo Sāriputto, parisā Buddha-parisā, Dhammapālakumāro pana aham evā“ 'ti. Mahā dhammapāla-jātakaṃ.

10. Kukkuṭajātaka.

25

Nāsmase katapāpamhīti. Idaṃ S. Veluvane v. vadhāya parisakkanam ā. k. Dhammasabhāyaṃ¹¹ bhikkhū Devadattassa agunakathaṃ¹² samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto dhanuggahādi payojanena Dasabalassa vadhattham¹³ eva upāyaṃ karotīti“.

¹ Bā -so. ² C² add rakkhataṃ, Bā rakkhitaṃ. ³ Bā omits rakkhakaṃ. ⁴ Bā āvahati. ⁵ Bā pana aṭṭhīni. ⁶ Bā adds aṭṭhīni. ⁷ C² tiḍḍehotāni, Bā chaḍḍesotāni, Bā chaḍḍetha tāni. ⁸ Bā āgatāni. ⁹ Bā ar-. ¹⁰ C² -na-, Bā rakkhita-. ¹¹ Bā -yañhi. ¹² C² agunaṃkā-, Bā agunā-. ¹³ Bā dhanattham.

S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“
ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe
p'esa mayham vadhāya parisakki¹ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Kosambiyam Kosambako² nāma rājā rajjam kāresi.

- 5 Tadā B. ekasmiṃ veļuvane kukkuṭayoniyam³ nibbattitvā⁴ aneka-
satakukkuṭaparivāro araṇṇe vasati. Tassāvidūre eko seno
vasati, so upāyena ekaṃ⁵ kukkuṭam gahetvā khādanto ṭhapetvā
B-am sese⁶ khādi, B. ekako va ahosi. So appamatto velāya
gocaram gahetvā veṇugahanam⁶ pavisitvā vasati. Seno⁵ tam
10 gaṇhitum asakkonto „ekena nam upāyena upalāpetvā gaṇhissā-
mīti“ cintetvā tassāvidūre sakhāya niliyitvā „samma kukku-
ṭarāja, tvaṃ mayham kasmā bhāyasi, aham tayā saddhiṃ
vissāsam kattukāmo, asuko⁹ nāma padeso¹⁰ sampannagocarō,
tattha ubho pi gocaram gahetvā aññamaññaṃ piyasamvāsam
15 vasissāmā“ 'ti āha. Atha nam B. āha: „samma mayham tayā
saddhiṃ vissāso nāma n' atthi, gaccha tvaṃ“ ti. „Samma, tvaṃ
mayā pubbe katapāpatāya na saddahasi, ito paṭṭhāya evarūpaṃ
na karissāmīti“. „Na mayham tādisena sabāyen' attho, gacch'
eva¹¹ tvaṃ“ ti. Iti nam yāva tatiyaṃ paṭikkhipitvā „ettakehi
20 aṅgehi samannāgatena puggalena saddhiṃ vissāso nāma kātum
na vaṭṭatīti“ vanaghaṭam unnādentō devatāsu¹² sādhu-kāram
dadamānāsu dhammakatham paṭṭhapento

1. Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine,
nāsmas' attatṭhapañnamhi¹³, atisante pi nāsmase. 88.

- 25 2. Bhavanti h' eke purisā gopipāsakajātikā¹⁴,
ghaṃsanti¹⁵ mañṇe mittāni vācāya na ca kammanā¹⁶. 89.
3. Sukkhañjalipaggahitā vācāya paliguṇṭhitā
manussapheggū— nāsīde¹⁷ yasmim n' atthi kataññutā. 90.

¹ Ck -sakkhi. Bā -sakkati. ² Bā -piko. ³ Cks kukkuha- throughout. ⁴ Cks
nibbatti. ⁵ Bā ekekaṃ. ⁶ Bā sesaṃ. ⁷ Bā veļu-. ⁸ Bā so se-. ⁹ Bā -kasmim.
¹⁰ Bā -se. ¹¹ Bā gaccha, omitting eva. ¹² Cks -tā. ¹³ Bā nāsmāse attatṭhap-,
Bf nāsmāse akkattap-. ¹⁴ Bāf -pāsi-. ¹⁵ Cks ghas-. ¹⁶ Bāf -unā. ¹⁷ Bāf nāsīte,
Cks nāsīde-.

4. Na hi aññasacittānaṃ¹ itthīnaṃ² purisānaṃ vā-
nānā va³ katvā saṃsaggaṃ tādisaṃ pi nāsmase⁴. 91.
5. Anariyakammaṃ okkantaṃ⁵ atthetaṃ⁶ sabbaghātināṃ
nisitaṃ va paṭicchannaṃ tādisaṃ pi⁷ nāsmase. 92.
6. Mittarūpen' idh' ekacce sākhallena acetasā
vividhehi upāyehi — tādisaṃ pi⁷ nāsmase. 93.
7. Āmisāṃ vā dhanāṃ vāpi yattha passati tādiso
dūbhiṃ⁸ karoti dummedho taṃ ca jhatvāna⁹ gacchatīti 94.
imā gāthā āha.

Tattha nāsmase ti nāssase, ayam eva vā pāṭho, na vissase ti vuttaṃ 10
hoti, katapāpamhīti paṭhamakatajāpe¹⁰ puggale, alikavā dīne ti musāvādimhi
pi na vissase, tassa hi akattabbaṃ nāma pāpaṃ n' atthi, nāsmasattaṭṭha-
paññamhīti¹¹ attano atthāya eva yassa paññā snehavasena na bhajati dhanatthiko
va bhajati¹² tasmīṃ attatṭhapaññe pi na vissase, atisante ti anto upasame
avijjamāne yeva bahi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammante 15
bilapaṭicchannañāsīvisasadise¹³ kuhakapuggale, go pipāsakajātikā¹⁴ ti gunnaṃ
pipāsakajātikā¹⁵, pipāsitaḡosadisā¹⁶ ti vuttaṃ hoti, yathā pipāsitaḡavo titthaṃ
otaritvā mukhapūraṃ udakaṃ pīvanti na pana udakassa kattabbayuttakaṃ
karonti evam evaṃ ekacce idaṇ c' idaṇ ca karissūmā 'ti madhuravacanena
mittāni phamsanti¹⁷ piyavacanānucchavikaṃ pana na karonti, tādisesu vissāso 20
mahato anattāya hotīti dīpeti, sukkhañjalīpaggahitā ti paggahitatucca-
añjalino¹⁸, vācūya paligunṭhitā ti idaṃ dassāma karissūmā 'ti vacanena
paṭicchādītā¹⁹, manussapheggū ti evarūpā asārakā manussapheggū nāma,
nāsīde²⁰ ti nāsīde²¹ evarūpe na upagaccheyya, yasmiṃ natthīti yasmiṃ ca
puggale kataññūtā n' atthi tam pi nāsīde²¹ ti attho, aññasacittānaṃ²² ti aññen' 25
aññena cittena samannāgatānaṃ, lahucittānaṃ ti attho, evarūpānaṃ itthīnaṃ vā
purisānaṃ vā na vissase ti dīpeti, nānā va²³ katvā saṃsaggaṃ ti yo²⁴ pi
na sakkā anupagantvā etassa antarāyaṃ kātun ti antarāyakaṇṭhatthaṃ nānākara-
ṇehi²⁵ saṃsaggaṃ katvā²⁶ dāhaṃ karitvā pacchā antarāyaṃ karoti tādisaṃhi²⁷
puggale²⁸ nāsmase na vissaseyyā 'ti dasseti, anariyakammaṃ okkantaṃ ti 30
anariyānaṃ dussīlānaṃ kammaṃ otaritvā ṭhitāṃ, atthetan²⁹ ti atthiraṃ³⁰ appa-
tiṭṭhitavacanāṃ, sabbaghātīnaṃ ti okāsaṃ labhitvā sabbesaṃ upaghātakaraṃ³¹.

¹ Bā aññamaññacittānaṃ, Bf natthi anaññaññacittāna. ² Bā adds vā. ³ Bāf vi. ⁴ Bf casmase, Bā na vissase. ⁵ Ck -ti, C^s -tiṃ. ⁶ Bā atthetaṃ. ⁷ Bā adds hi. ⁸ Ck^s du-, Bāf dubhi. ⁹ Bā chetvāna, Bf hantāna. ¹⁰ C^s paṭhamānaṃ. ¹¹ Bā nāsmā attattha-. ¹² Ck^s bhajeti, Bā anattthiko pi bhajati. ¹³ Bā sidhila-paṭicchannaṃ-. ¹⁴ Bā -si-. ¹⁵ Bā omits gu- -kā. ¹⁶ Bā -sika-. ¹⁷ Ck^s ghas-. ¹⁸ Ck^s paggahitā-, Bā -hitarittatucca-. ¹⁹ C^s -dinā, Bā^s -dikā. ²⁰ Bā^s nāsīte. ²¹ so Ck^s; Bā^s nāhare. ²² Ck aññaci-, Bā aññamaññaci-. ²³ Bā vī. ²⁴ Ck^s so. ²⁵ Bā -kā-. ²⁶ Bā āvika-. ²⁷ Ck^s-simhi, Bā -sampi. ²⁸ Bā ekaṃ. ²⁹ Bā atthetan. ³⁰ Ck^s ati-, Bā adhi-. ³¹ Bā -kaṃ.

- nisitaṃ va paṭicchannan ti kosiyaṃ vā pilotikāya vā paṭicchannaṃ nisi-
takhaggam iva, tādisampīti evarūpaṃ¹ pi amittaṃ mittapaṭirūpakaṃ na
vissaseyya. sākhalenā² ti maṭṭhavanena, acetasā ti acittakena, vacanam
eva hi nesaṃ maṭṭhaṃ³ cittaṃ pana thaddhaṃ⁴ pharusāṃ, vividhehi
5 upāyehi otārepekhaṃ⁵ upagacchanti, tādisampīti yo tehi amittehi mittapaṭi-
rūpakehi sadiso hoti tam pi na vissase ti attho, āmisan ti khādanīyabhoja-
niyaṃ⁶, dhanan ti mañcapaṭipādakaṃ ādiṃ katvā avasesaṃ, yattha passa-
tīti sahāyassa⁷ gehe yasmiṃ thāne passati, dūbhiṃ⁸ karotīti dūbhicittaṃ⁹ uppā-
deti taṃ dhanāṃ harati taṃ ca jhatvā nā¹⁰ ti taṃ ca sahāyakaṃ hantvāpi¹¹ gacchati.
10 Iti imā satta gāthā kukkuṭarājā kathesi.

- s Mittarūpena bahavo channā sevanti sattavo,
jahe kāpurise h' ete kukkuṭo viya senakaṃ. 95.
9. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ na khippam anubujjhati (III. p. 438.)
amittavasam anveti pacchā ca-m-anutappati. 96.
15 10. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ khippam eva nibodhati
muccate sattusambādhaṃ kukkuṭo viya senakā. 97.
11. Taṃ tādisaṃ kūṭam iv' oḍḍitaṃ vane
adhammikaṃ niccavidhaṃsakārinaṃ¹²
ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo
20 senaṃ yathā kukkuṭo vaṃsakānane ti¹³ 98.
imā catasso dhammarājena bhāsitaṃ abhisambuddhagāthā.

Tattha jahe kāpurise hete ti bhikkhave ete kāpurise paṇḍito jaheyya,
hakāro pan' ettha nipātamattaṃ, pacchā ca manutappaṭīti pacchā ca anu-
tappati, kūṭamivoḍḍitaṃ ti vane migānaṃ bandhanatthāya kūṭapāsaṃ viya
25 oḍḍitaṃ, niccaṃ viddhaṃsakārinaṃ ti niccaṃ viddhaṃsanakaraṃ¹⁴, vaṃ-
sakānane ti yathā¹⁵ vaṃsavane kukkuṭo senaṃ vivajjesi evaṃ vicakkhaṇo pāpa-
mitte vivajjeyya.

So pi¹⁶ tā gāthā vatvā senaṃ āmantetvā „sace imasmiṃ
thāne vaṃsissasi jānissāmi te kattabban“ ti tajesī. Seno tato
30 palāyitvā aññattha¹⁷ gato.

¹ Bā - paṃ, omitting pi. ² Bā sākhalenā. ³ Bā mathaṃ, Cks maṭṭha. ⁴ Ck panatthad-
dham? Bā omits thaddham. ⁵ Cks ota-, Bā -kā, Bs -kkhā. ⁶ Bā -yaṃ bho-.
⁷ Bā -ya. ⁸ Ck dūbhi, Cs dubhi, Bā dubbhi. ⁹ Cks omit dūbhi. ¹⁰ Bā chetvānā
¹¹ Bā -kampi hantvā, Cks -kaṃ gantvā. ¹² Bā niccaṃ. ¹³ Cks omit ti. ¹⁴
Bā -sakaraṃ. ¹⁵ Cks omit yathā. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā -tra.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi mayham vadhāya parisakkhīti“¹ vatvā j. s.: „Tadā senako Devadatto ahosi, kukkuṭo aham evā“² ti. Kukkuṭajātakaṃ.

11. Maṭṭakunḍalijātaka.

Alaṃkato maṭṭakunḍalīti. Idam S. J. v. mataputta-
kuṭumbikam² ā. k. Sāvatthiyam kir' ekassa buddhupaṭṭhākassa
kuṭumbikassa piyaputto kālam akāsi. So puttāsokasamappito na
nahāyati na bhuñjati na kammante vicāreti na Buddhupaṭṭhānam gacchati,
kevalam „piyaputtaka maṃ ohāya paṭhamataram gato sīti“³ ādini vatvā
vilapati. S. paccūsasamaye lokam volokento³ tassa sotāpattiphalūpani-
sayaṃ disvā punadivase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvatthiyam piṇḍāya
caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā Ānandattherena pacchāsama-
nena tassa gharapṭṭhānam⁴ agamāsi. Satthu āgatabhāvaṃ kuṭumbikassa
ārocesuṃ. Ath' assa gehajano⁵ āsanam paññāpetvā Satthāram nisīdāpetvā
kuṭumbikam pariggahetvā Satthu santikam ānesi. Tam vanditvā eka-
mantam nisinnam S. karuṇāsītalena vacanena āmantetvā „kim upāsaka
ekaputtakam⁶ anusocasīti“⁷ pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka
porāṇakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantā paṇḍitānam
katham sutvā alabhanīyapṭṭhānam⁷ ti tattato natvā appam⁸ pi⁹ sokam
na karimsū“⁸ ti vatvā tena yācito a. ā.:
20

A. B. Br. r. k. ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto
pañcadasasolasavassakāle ekena vyādhinā phuṭṭho¹⁰ kālam katvā
devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato¹¹ paṭṭhāya
susānam gantvā chārikapuñjam¹² āvijjhanto paridevati, sabba-
kammante pacchinditvā¹³ sokasamappito vicarati. Devaputto²⁵
anuvicaranto tam disvā „ekam upāyam¹⁴ katvā sokam harissāmīti“
tassa susānam gantvā paridevanakāle tass' eva puttavaṇṇi hutvā
sabbābharanapatimaṇḍito ekasmiṃ passe¹⁵ thātvā ubho hatthe sīse

¹ Ck -sakkhīti, Bā -sakkatīti. ² Bā -puttam-. ³ Bā olo-. ⁴ Bā's gharadvāram.
⁵ Bā gehe-. ⁶ Bā omits eka. ⁷ Bā Cks alabhanīya-. ⁸ Bā appamattakam. ⁹
nisinnam --- appampi wanting in Ck. ¹⁰ Cks puṭṭho. ¹¹ Bā kālamkatakālato.
¹² Cks -cham. Bā -puñcam. ¹³ Bā paricajitvā. ¹⁴ Bā upamam. ¹⁵ Bā
padese.

ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Brāhmaṇo saddaṃ sutvā taṃ
 oloketvā puttapemaṃ paṭilabbhitvā tassa santike ṭhatvā „tāta
 māṇava imasmiṃ susānamajjhe kasmā paridevasīti“ pucchanto
 paṭhamam gātham āha:

- 5 1. Alambhāto maṭṭakuṇḍalī¹ (Dhp. p. 95.)
 mālabbhārī² haricandanussado
 bāhā paggayha kandasī,
 vanamajjhe kiṃ dukkhito tuvaṇ³ ti. 99.

Tattha alambhāto nānābharaṇabbhūsito⁴, maṭṭakuṇḍalīti⁵ karaṇapari-
 10 niṭṭhitehi⁶ kuṇḍalehi samannāgato, mālabbhārīti⁷ vicitrakusumamālādharo⁸.
 haricandanussado ti suvaṇṇavaṇṇena candanena anulitto, vanamajjhe ti
 susānamajjhe, kiṃ dukkhito tuvaṇ⁹ ti kiṃkāraṇaṃ dukkhito tvaṃ ācikkha, ahaṃ
 te yaṃ¹⁰ icchasi taṃ dassāmi ti āha.

Ath' assa kathento māṇavo dutiyaṃ gātham āha:

- 15 2. Sovanṇamayo pabhassaro
 uppanno rathapañjaro mama,
 tassa cakkayugaṃ na vindami¹¹,
 tena dukkhena jahāmi jīvitan ti. 100.

Brāhmaṇo sampaticchanto

- 20 3. Sovanṇamayaṃ maṇimayaṃ¹¹
 lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ¹²
 [atha] pāvada, ratham kārayāmi¹³ te,
 cakkayugaṃ paṭipādayāmi¹⁴ tan ti 101.

tatiyaṃ gātham āha.

- 25 Tattha pāvada¹⁵ ti yādisena te attho yādisaṃ ca¹⁶ rocesi¹⁶ tādīsaṃ vada
 ahaṃ te ratham kārayāmi¹⁷, paṭipādayāmi¹⁷ pañjarānurūpaṃ cakkayugaṃ
 taṃ¹⁸ adhigacchāpemi.

Taṃ sutvā māṇavena kathitāya gāthāya¹⁹

4^a. So māṇavo tassa pāvadīti
 paṭhamapadaṃ S. abhisambuddho hutvā kathesi,

¹ Cks -h, Bdf maṭha-. ² Cks mālabbhārī, Bf mālādhārī. ³ Cks tvaṇ. ⁴ Bd -vibhūsito.

⁵ Bd maṭha-. ⁶ Bd -paṭini-. ⁷ Cs Bd māla-. ⁸ Bd -mālā-. ⁹ Cks tvaṇ. ¹⁰

Cks saṃ. ¹¹ Cs Bdf -dami. ¹² all four MSS. maṇi-. ¹³ Bdf -yamā-. ¹⁴ Cks

karēyāmi, Bsf karissāmi. ¹⁵ Ck paṭilabbhāyāmi, Cs -lābhi-. ¹⁶ Bd -saṃ. omitting

ca. ¹⁷ Cks rocesi. ¹⁸ Bds karissāmi. ¹⁹ Bd omits taṃ. ²⁰ Bd omits so mā-

ṇavo - - -padaṃ. ²¹ Ck sutvā. ²² Bf so māṇavo tassa pāvadīti;

4^b. Candasuriyā¹ ubhay' ettha² bhātaro³,

sovaṇṇamayo ratho mama

tena cakkayugena sobhatīti 102.

sesaṃ māṇavo⁴. Tadanantaraṃ⁵

5. Bālo kho tvaṃ si māṇava

5

yo⁷ tvaṃ patthayase⁸ apatthiyaṃ,

maññāmi tvaṃ⁹ marissasi

na hi¹⁰ tvaṃ lacchasi candasūriye¹¹ ti 103.

brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyaṃ ti apatthetabbhaṃ.

Tato

10

c. Gamaṇāgamaṇaṃ pi dissati vaṇṇadhātū ubhay' ettha vīthiyo,
peto pana n' eva dissati, ko nu kho kandaṃ balyatara¹² ti 104.

māṇavena vuttagāthāya¹³ gamaṇāgamaṇaṃ ti uggamaṇā ca atthagamaṇā
ca, vaṇṇo yeva vaṇṇadhātū, ubhayettha¹⁴ vīthiyo ti ettha ākāse ayaṃ can-
dassa vīthi ayaṃ suriyassā 'ti evaṃ ubhayāgatabhūmiyo¹⁵ pi paññāyanti, peto 15
panā 'ti paralokaṃ gatasatto pana na dissat' eva, ko nu kho ti evaṃ sante
amhakaṃ dvinnāṃ kandaṇṇāṃ ko nu kho balyatara¹⁶.

Evaṃ māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā

7. Saccaṃ kho vadesi māṇava,

aham eva kandaṃ balyatara,

20

candaṃ viya dārako rudāṃ

petāṃ kālakat' ābbipatthaye ti 105. gātham āha.

Tattha candaṃ viya dārako¹⁷ ti yathā daharo gāmadārako candaṃ¹⁸
de thā'ti candass' atthāya rodeyya evaṃ aham pi petāṃ kālakaṃ ābbipatthemīti.

Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thu- 25
tiṃ karonto sesagāthā abhāsi:

s. Ādittaṃ vata maṃ santaṃ ghatasittaṃ va pāvakaṃ

vārinā viya osiñci¹⁹. sabbāṃ nibbāpaye²⁰ daraṃ. 106.

¹ Bā candima-. ² Bā -yattha. ³ Bā adds vehāyasaṅgamo. ⁴ Bā brāhmaṇo. ⁵ Bā tassa an-. ⁶ Cks omitt āha. ⁷ Cks so. ⁸ Bā satthassasi. ⁹ Ck paññā-
mitvā. Cs maññāvitavāṃ, Bā aññāpituvāṃ, Bf maññāpituvāṃ. ¹⁰ Bā omitt hi. ¹¹
Bā candimasu-. ¹² Cks -karo. ¹³ Bā -yaṃ. ¹⁴ Bā -yattha. ¹⁵ Bā ubhayagamaṇā-
gamaṇabbhū-. ¹⁶ Ck -karo, Bāsf balyatara. ¹⁷ Bā adds rudāṃ. ¹⁸ Bā adds me.
¹⁹ Bā -ce. ²⁰ Ck -yo; cfr. Thiessen, Die Legende von Kisaṅgotamī p. 45.

9. Abbahi¹ vata me sallaṃ yam āsi² hadayanissitaṃ
yo me sokaparetassa puttasaokaṃ apānudi. 107.
10. So 'haṃ abbūḷhasallo 'smi vītasoko anāvilo, (III. 390, 215.)
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti. 108.
- 5 Atha nam māṇavo „brāhmaṇa yass' atthāya tvaṃ rodasi
ahan te putto, ahaṃ devaloke nibbatto, ito paṭṭhaya mā maṃ
anusoci, dānaṃ dehi sīlaṃ rakkha³ uposathakammaṃ karohīti“
ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Brāhmaṇo pi tass' ovāde
ṭhatvā dānādini puññāni katvā kālakato devaloke nibbatti.
- 10 S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko
sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā dhammaḍḍakadevaputto ahaṃ eva
ahosi“ ti. Maṭṭakunḍalijātakam⁴.

12. Biḷārikosiyajātaka.

- Apacanto pīti. Idam S. J. v. ekaṃ dānavataṃ⁵ bhikkhuṃ
- 15 ā. k. So kira Bhagavato dhammaḍḍesanaṃ sutvā sāsane pabbajita-
kālato paṭṭhāya dānavato⁶ ahosi dānājḥāsayo⁷, pattapariyāpannaṃ⁸
aṇṇassa adatvā na bhuñji, antamaso pāṇiyam pi labhitvā aṇṇassa adatvā na
pivati⁹, evaṃ dānābhīrato ahosi. Ath'assa¹⁰ dhammasabhāyaṃ guṇakathaṃ
kathesum. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sammisinnā“
- 20 ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte taṃ bhikkhuṃ pakkosāpetvā „saccaṃ
kira tvaṃ¹¹ dānavato⁶ dānājḥāsayo“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti
vutte „bhikkhave ayaṃ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena¹²
telabindum¹³ pi uddharitvā kassaci na adāsi, atha naṃ ahaṃ dametvā nibbi-
sevanaṃ katvā dānaphalaṃ nāpesim¹⁴, taṃ enaṃ dānaninnaṃ¹⁵ cittaṃ
- 25 bhavantare pi na vijahatīti“ vatvā¹⁶ a. ā.:

A. B. Br. r. Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayap-
patto kuṭumbaṃ saṇṭhāpetvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānaṃ
patvā ekadivasaṃ dhanavilokanaṃ katvā „dhaṇaṃ paññāyati,

¹ Bā abbūḷhi, B^s abbūḷhaṃ, ² Cks yasmāhi. ³ Bā rakkhāhi. ⁴ Cks -la-. ⁵ Bā
-vantaṃ. ⁶ Bā^s -vanto. ⁷ C^s -yā. corr to -yo. ⁸ Bā adds pi piṇḍapātāṃ.
⁹ Bā pivi. ¹⁰ Bā adds bhikkhū. ¹¹ Bā adds bhikkhu. ¹² Bā tiṇena ¹³ Bā
-dumattaṃ. ¹⁴ Bā -phale paṭiṭṭhā pesim. ¹⁵ Bā tameva dānaṃ dinna. ¹⁶ Bā
adds bhikkhuhi yācito.

etassa uppādakā na paññāyanti, imaṃ dhanam vissajjetvā mayā¹
dānam dātum vaṭṭatīti“ dānasālam kāretvā yāvajīvam mahādānam
pavattetvā āyupariyosāne „idaṃ dānavatṭam“² mā upacchindīti“³
puttassa ovādam datvā Tāvatisabhavane Sakko hutvā nibbatti.
Putto pi 'ssa tath' eva dānam datvā puttam ovaditvā āyupari- 5
yosāne Cando devaputto hutvā nibbatti. Tass aputto Suriyo hutvā⁴
tassāpi⁵ putto Māṭalisamgāhako hutvā⁶ tassa putto Pañcasikho
gandhabbaputtako⁷ hutvā nibbatti. Chaṭṭho pana assaddho
ahosi thaddhacitto nisneho maccharī, so' dānasālam viddhamsetvā
jhāpetvā⁸ yācake pothetvā⁹ nīharāpesi, kassaci tiṇaggena¹⁰ 10
uddharitvā telabindum¹¹ pi na deti. Tadā Sakko devarājā
attano pubbakammaṃ oloketvā „pavattati nu kho me dānavamso
udāhu no“ ti upadhārento „putto me dānam“¹² pavattetvā
Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo¹³ tassa putto Mātali¹⁴
tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti, chaṭṭho pana tam vaṃ- 20
sam upacchindīti¹⁵ passi. Ath' assa etad¹⁶ ahosi: „imaṃ
pāpadhammaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā āgamissāmīti“
so Canda-Suriya-Mātali-Pañcasikhe pakkosāpetvā „sammā“¹⁷
amhakaṃ vaṃse chaṭṭho kulavaṃsam samucchinditvā dānasālam
jhāpetvā yācanake¹⁸ nīharāpesi, na kassaci kiñci deti, etha¹⁹ 25
naṃ damayissāmā“ ti tehi saddhim Bārāpasiṃ agamāsi²⁰.
Tasmim khane seṭṭhi rājupatṭhānam katvā²¹ āgantvā sattame
dvārakoṭṭhake antaravithiṃ olokeno camkamati²². Sakko
„tumhe mama pavitṭhakāle pacchato paṭipāṭiyā āgacchathā“ ti
vatvā gantvā seṭṭhissa santike ṭhatvā „bho seṭṭhi“²³ bhojanaṃ 30
me dehīti“ āha. „Brāhmaṇa n' atthi tava idha bhattaṃ,
aññattha gacchā“²⁴ ti. „Bho mahāseṭṭhi brāhmaṇehi bhatte

¹ Bā mahā. ² Bā -vattam. ³ Bā -dāti. ⁴ Bā adds nibbatti. ⁵ Bā tassa. ⁶
C^s -putto, Bā -devaputto. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā omits jhā-. ⁹ C^s poth-. ¹⁰ Bā
tiṇena. ¹¹ Bā -dumattam. ¹² C^s omit dānam. ¹³ Bā adds hutvā. ¹⁴ Bā adds
samgāhako hutvā. ¹⁵ C^s -dati, C^s Bā -diti, B^s -datīti. ¹⁶ C^s etam. ¹⁷ Bā -a.
¹⁸ Bā -cake. ¹⁹ C^s atha. ²⁰ C^s Bā āg-. ²¹ Bā gantvā. ²² C^s okkamati. ²³ Bā
mahāse-. ²⁴ gacchāhīti.

yācite na¹ dātuṃ na labbhatīti². „Brāhmaṇa, mama gehe
pakkam pi pacitabbam³ pi bhattaṃ u⁴ atthi, apagacchā⁵ ‘ti
āha. „Mahāseṭṭhi, ekaṃ te silokaṃ kathessāmi⁶, supāhīti⁷.
„N’ atthi mayhaṃ tava silokenaattho⁸, gaccha mā idha tiṭṭhā⁹“

5 ‘ti. Sakko tassa kathaṃ asuṇanto viya dve gāthā abhāsi:

1. Apacantāpi⁶ dicchanti santo laddhāna bhojanaṃ,
kim eva tvaṃ pacamāno yaṃ na dajjā na⁷ taṃ samaṃ. 109.
2. Maccherā ca pamādā ca evaṃ dānaṃ na diyyati,
puññaṃ ākaṃkhamānena deyyaṃ hoti vijānatā ti. 110.

10 Tāsaṃ attho: mahāseṭṭhi apacantāpi⁶ santo⁸ sappurisa bhikkhācariyāya
laddham pi bhojanaṃ dātuṃ icchanti, na ekakā⁹ paribbuñjanti, kim eva tvaṃ¹⁰
pacamāno yaṃ na dadeyyāsi na taṃ samaṃ taṃ¹¹ tava anurūpaṃ anucchavikaṃ
na hoti, dānaṃ hi maccherena ca pamādena cā ‘ti dvīhi dosesi na diyyati,
puññaṃ pana ākaṃkhamānena vijānatā paṇḍitamanussena¹² dātābham eva hotīti.

15 So tassa vacanaṃ sutvā „tena hi gehaṃ pavisitvā nisīda,
thokaṃ lacchasīti¹³ āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto¹⁴
nisīdi. Atha Cando āgantvā bhattaṃ yāci, „n’ atthi te bhattaṃ,
gacchā¹⁵ ‘ti ca vutto „mahāseṭṭhi, anto eko brāhmaṇo nisinno,
brāhmaṇavācānakaṃ maññe bhavissati, aham pi pavisissāmīti¹⁶“
20 vatvā „n’ atthi brāhmaṇavācānakaṃ, nikkhamā¹⁷ ‘ti vuccamāno
pi „mahāseṭṭhi imha tava silokaṃ supāhīti dve gāthā abhāsi:

3. [Yass’ eva bhīto na dadāti maccharī tad eva adadato¹⁴ bhayaṃ]
dighacchā¹⁶ ca pipāsā ca yassa bhāyati maccharī
tam eva bālaṃ phusati asmiṃ loke paramhi ca. 111.

25 4. Tasmā vineyya maccheraṃ dajjā dānaṃ malābhībhu,
puññaṃ paralokasmiṃ patitṭhā honti paṇinan ti. 112.

Tattha yassa bhāyatīti ahaṃ aññesaṃ datvā sayāṃ jighacchito ca
pipāsito ca bhavissāmīti yassa¹⁷ jighacchāya ca pipāsāya ca bhāyati, tamevā

¹ Bā a. ² C^{ks} pacitam. ³ Bā aññattha gacchāhīti. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵ Bā
-kenattho. ⁶ C^{ks} Bf -to pi. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā omits sa-. ⁹ Bā ekī-. ¹⁰ C^s adds
hi, Bā reads kimeva tvanti tvaṃ kim. ¹¹ Bā samantitaṃ. ¹² Bā adds tava
sadsena. ¹³ C^{ks} sajjh-. ¹⁴ B^s suṇo. ¹⁵ C^k addato, Bā adato. ¹⁶ Bā^s jigh-
¹⁷ C^k yassā.

²ti taṃ yeva¹ jighacchāpipāsūsāṃkhātābhayaṃ² etaṃ bālaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke ca paraloke ca phusati pīleti, accantadāliddiyaṃ³ pāpuṇāti, malābhībhū ti macchariyamalaṃ⁴ abhibhavanto.

Tassāpi vacanaṃ sutvā „tena hi pavisa, thokaṃ labhisasīti“ āha. So⁵ pavisitvā Sakkassa santike nisīdi. Tato thokaṃ 5
vītināmetvā Suriyo āgantvā bhattaṃ yācitvā⁶ dve gāthā abhāsī:

5. Duddadaṃ dadamānānaṃ dukkaraṃ kamma⁷ kubbataṃ
asanto nānukubbanti, sataṃ dhammo durannayo. 113.
6. Tasmā sataṃ ca⁸ asataṃ ca nānā hoti itogati: (II ⁸⁶/₁.)
asanto nirayaṃ yanti, santo sagga-parāyaṇā ti. 114. 10

Tattha duddadaṃ ti dānaṃ nāma⁹ duddadaṃ maccheraṃ abhibhavitvā dātabbato taṃ dadamānānaṃ, dukkaraṃ ti tad eva dānakammaṃ dukkaraṃ¹⁰ yuddhasadisāṃ taṃ kubbataṃ, nānukubbantīti¹¹ asappurisa dānapalaṃ ajānantā tesāṃ gatamaggāṃ nānugacchanti, sataṃ dhammo ti sappurisaṇaṃ Bodhisattānaṃ dhammo aññehi duranugamo¹², asanto ti macchariyavasena dānaṃ 15
adatvā¹³ asappurisaṇaṃ nirayaṃ yanti.

Seṭṭhi gahetabbagahaṇaṃ apassanto „tena hi pavisitvā brāhmaṇānaṃ santike nisīda, thokaṃ lacchasiṭi“ āha. Tato thokaṃ vītināmetvā Mātali āgantvā bhattaṃ yācitvā „n’ atthīti“ vacanasamakālam¹⁴ eva sattamaṃ gātham āha: 20

7. Appasm’ eke¹⁵ paveccanti, bahunā eke¹⁶ na dicchare,
appasmā dakkhiṇā dinnā sahasseṇa samaṃ mitā¹⁷ ti. 115.

Tattha appasmeke paveccantīti mahāseṭṭhi ekacce paṇḍitapurisaṃ appe pi deyyadhamme paveccanti dadanti yevā’ ti attho, bahunāpi deyyadhammena samannāgatā eke hīnasattā¹⁸, na dicchare ti na dadanti, dakkhiṇā ti kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā dinnā¹⁹ dānaṃ, sahasseṇa samaṃ mitā ti evaṃ dinnā kaṭacchubhattamattāpi dakkhiṇā sahasadāneṇa saddhiṃ mitā²⁰, mahāphalattā sahasadānasadisī yeva²¹ hotīti attho. 25

¹ Bā taññeva. ² Bā -taṃbhayaṃ. ³ C^s -dāliddayaṃ, Bā daliddaṃyaṃ. ⁴ C^s -yaṃmale, C^k -yamale. ⁵ Bā adds pi. ⁶ Bā yācanto. ⁷ Bāf -aṇi. ⁸ Bāf sataṃ, omitting ca. ⁹ C^{ks} dāma. ¹⁰ C^{ks} -ra. ¹¹ C^{ks} nānugacchantīti. ¹² C^{ks} durā-, Bā duradugamo. ¹³ Bā adantā. ¹⁴ Bā -namattakā-. ¹⁵ Bā appamheke. ¹⁶ Bā peke, B^s bahunēke. ¹⁷ C^k samappitā. ¹⁸ C^k hina, C^s hīnattā, Bā omits hīna. ¹⁹ Bā dinna. ²⁰ C^k matā, C^s manā. ²¹ C^{ks} eva.

Tam pi so „tena hi pavisitvā nisīdā“ ’ti āha. Tato tho-
kam vitināmetvā Pañcasikho āgantvā bhattam yācitvā „n’atthi,
gacchā“ ’ti vutte „aham kham¹ gatapubbo, imasmiñ gehe brāh-
maṇavācanakam bhavissati² maññe“ ti tassa dhammakatham
5 ārabhanto aṭṭhamam gātham āha:

s. Dhammam care yo pi samuñchakam³ care
dārañ⁴ ca posam dadam appakasmī pi,
sataṃ sahasānam sahasayāginam
kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te⁵ ti. 116.

10 Tattha dhamman ti tividhasucaritadhammam⁶, samuñchakan⁷ ti gāme
vā āmapakkabhikkhācariyam⁸ araññe vā phalāphalaharapaṇākhātāṃ uñchaṃ⁹ yo
careyya so pi dhammam eva care, dārañca posan ti attano ca¹⁰ puttadāraṃ
posento yeva, dadam appakasmī ti paritte pi ca¹⁰ deyyadhamme dhammika-
samaṇabrāhmaṇānam dadamāno va¹¹ dhammam care ti attho, sataṃ¹² sahasā-
15 nam sahasayāginan ti param heṭhetvā viheṭhetvā sahasena sahasena¹³
yāgam yajantānam sahasayāginam¹⁴ issarānam sata-sahasam¹⁵ pi, kalam pi
nāgghanti tathāvidhassa te¹⁶ ti tesam sata-sahasasamkhātānam¹⁷ sahas-
sayāginam¹⁸ yāgū tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammam uppādetvā
dadantassa duggatamanussassa soḷasim kalam nāgghantīti.

20 Setṭhi¹⁹ Pañcasikhassa katham sutvā sallakkhesi. Atha
nam anagghakāraṇam²⁰ pucchanto navamam gātham āha:

s. Ken’ esa yañño vipulo mahagghato²¹
samena dinnassa na aggham eti,
katham sahasānam sahasayāginam
25 kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 117.

Tattha yañño ti dānayogo sata-sahasapari-cāgavasena²² vipulo vipulat-
tā²³ ca²⁴ mahagghato, samena dinnassā ’ti²⁵ dhammena dinnassa²⁶
kena²⁷ kāraṇena aggham na upeti, katham sahasānan ti brāhmaṇa

¹ Bā na. ² Ck -titi. ³ Ck -kañ, Cs samuñjakañ, Bā samucchakam. ⁴ Bā
puttadāraṃ. ⁵ Cks ne. ⁶ Bā -taṇḍha-. ⁷ Cs samuñja-, Bā samucchā-. ⁸ Bā
āmapakka-. ⁹ Cs uñjam, Bā uccham. ¹⁰ Bā omits ca. ¹¹ Bā omits va. ¹²
Ck Bā sata. ¹³ Bā only one sah-. ¹⁴ Bā -ginam. ¹⁵ Bā -hassanam. ¹⁶ Cks
-dhassā, omitting te. ¹⁷ Bā omits sata, Cks read -khātā. ¹⁸ Bā ginam, Ck
-ginim. ¹⁹ Bā atha kho se-. ²⁰ Cks anagghanam-. ²¹ Cks -ano. ²² Cks sata-
sahasassa sahasapari-. ²³ Bā vipulaphalattā, Bā -phalatāya. ²⁴ Cks va, Bā
adds mahagghatāya ca. ²⁵ Cks dinnassa, omitting ti. ²⁶ Cks omit dh- di-. ²⁷
Bā tena.

katham saḥassayāgināṃ purisānaṃ bahunnaṃ saḥassānaṃ¹ satasahassa-saṃkhātā² issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakaṃ ekassa duggaṃa-manussassa³ kulāṃ nāgghantīti.

Ath' assa kathento Pañcasikho osānagātham āha:

10. Dadanti h' eke visame nivittā

5

jhatvā⁴ vadhitvā atha socayitvā,

sā dakkhiṇā assumukhā sadanḍā

samena dinnassa na aggham eti,

evaṃ saḥassānaṃ saḥassayāgināṃ

kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 118.

10

Tattha visame ti visame kāyakammādimbi nivittā, jhatvā⁴ ti kilamtvā, vadhitvā ti māretvā, socayitvā ti sasoke katvā.

So Pañcasikhasa dhammaṃ⁵ sutvā „tena hi gaccha, gehaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchasīti“ āha. So pi gantvā tesarṃ santike nisīdi. Tato Bīlārikosiyasetṭhi⁶ dāsiṃ āmantetvā⁷ 15 „etesarṃ brāhmaṇānaṃ palāpavīhīnaṃ⁸ nālīm nālīm⁹ dehīti“ āha. Sā vihi⁹ gahetvā brāhmaṇe upasaṃkamitvā „ime ādāya yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā“ ti āha¹⁰. „Na mayāṃ vihi āmasāmā“ ti¹¹. „Ayya¹² vihi kira na āmasantīti“. „Tena hi nesarṃ¹³ taṇḍule dehīti“. Sā taṇḍule ādāya gantvā brāh- 20 maṇe „taṇḍule gaṇhathā¹⁴“ ti āha. Mayāṃ āmakāṃ na pati-gaṇhāmā“ ti. „Ayya āmakāṃ kira na gaṇhantīti“. „Tena hi nesarṃ¹⁵ karotiyaṃ vaḍḍhetvā gobhattaṃ dehīti“. Sā tesarṃ karotiyaṃ vaḍḍhetvā mahāgaṇānaṃ¹⁶ pakkabhattaṃ āharitvā adāsī. Pañca pi janā kabale vaḍḍhetvā mukhe pakkhipitvā 25 gale laggāpetvā akkhīni parivattetvā vissatṭhasaṇṇā matā viya nipajjimsu. Dāsī¹⁷ te disvā „matā bhavissantīti“ bhītā gantvā setṭhino ārocesi: „ayya te brāhmaṇā gobhattaṃ gilituṃ

¹ Bā omits saḥ-. ² Cks purisaṭasahasasamkhā. ³ Bā adds dānaṃ. ⁴ Bā chetvā. ⁵ Bā dhammakathaṃ. ⁶ Bā -ra-. ⁷ Bā -tesī. ⁸ Bā palāsa-. ⁹ Bā only one nālīm. ¹⁰ Cks vihi, Bā vihinālīm. ¹¹ Bā adds brahmaṇā na amhākaṃ vihinā attho. ¹² Bā adds taṃ sutvā sā. ¹³ Bā adds ime brahmaṇa. ¹⁴ Bā te-. ¹⁵ Bā pag-. ¹⁶ Ck saṃ, Bā jetesam. ¹⁷ Bā sādāsī.

- asakkontā matā“ ti. So cintesi: „idāni ‘ayaṃ pāpadhammo sukhumālabrahmaṇānaṃ’ gobhattaṃ dāpesi, te taṃ gilituṃ asakkontā matā’ ti maṃ garahissanti“¹. Tato dāsiṃ āha: „khippaṃ gantvā etesaṃ karotikesu² bhattaṃ haritvā nānagga-
 5 rasaṃ³ sālibhattaṃ vaḍḍhehi“⁴. Sā tathā akāsi. Setṭhi antara-
 vīthipaṭipanne manusse pakkosāpetvā „ahaṃ mama⁴ bhuñjana-
 niyāmena etesaṃ brahmaṇānaṃ bhattaṃ dāpesiṃ, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhuñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṃ jānāthā⁵“⁶ ‘ti vatvā parisāṃ sannipātāpesi⁶.
 10 Mahājāne⁷ sannipatite brahmaṇā utṭhāya mahājanaṃ oloketvā
 „passath’ imassa setṭhissa musāvāditaṃ⁸, amhākaṃ attano bhuñjanabhattaṃ dāpesiṃ ti vadati, paṭhamāṃ amhākaṃ gobhat-
 taṃ dento⁹ amhesu matakesu¹⁰ viya nipannesu imaṃ bhattaṃ
 vaḍḍhāpesi“¹¹ vatvā attano mukhehi gahitabhattaṃ¹¹ bhūmiyaṃ
 15 pātetvā dassesuṃ. Mahājano setṭhiṃ garahitvā¹² „andhabāla
 attano kulavaṃsaṃ nāsesi, dānasālaṃ jhāpesi, yācana¹³ gī-
 vāya gahetvā niharāpesi, idāni imesaṃ sukhumālabrahmaṇānaṃ
 bhattaṃ dento gobhattaṃ¹⁴ dāpesi, paralokaṃ gacchanto tava gharavibhavaṃ¹⁵ gīvāya bandhitvā gamissasi maññe“¹⁶ ti. Tas-
 20 miṃ khaṇe Sakko mahājanaṃ pucchi: „jānātha tumhe imas-
 miṃ gehe¹⁶ dhanāṃ kassa santakan“¹⁷ ti. „Na jānāma“¹⁸ ‘ti.
 „Imasmiṃ nagare asukakāle Bārāṇasimahāsetṭhi nāma dāna-
 sālā¹⁷ kāretvā mahādānaṃ pavattayīti’ sutapubbaṃ tumhehi“¹⁸.
 „Āma suṇāma“¹⁹ ‘ti. „Ahaṃ so setṭhi, taṃ dānaṃ datvā
 25 Sakko devarājā hutvā nibbatto, putto pi me taṃ vaṃsaṃ
 anāsetvā¹⁸ Cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto Suriyo
 tassa putto Mātali tassa putto Pañcasikho¹⁹ hutvā nibbatto,
 tesu ayaṃ Cando ayaṃ Suriyo ayaṃ Mātali saṃgāhako ayaṃ

¹ Bā -lānaṃbrā-. ² Cks etesu, Ck -titesu, Bā karotikesu. ³ Bā -sa. ⁴ Cks omīti mama. ⁵ Cks jāna-. ⁶ Bā -pātesi, ⁷ Cks -no. ⁸ Cks -dinaṃ, Bā -vādissa taṃ, Bā -vādī taṃ. ⁹ Bā datvā. ¹⁰ Bā matesu. ¹¹ Bā taṃ bhattaṃ. ¹² Ck garahi, Ck -hinda? ¹³ Bā yavake. ¹⁴ Cks repeat vaḍḍhāpesi - - - gobhattaṃ. ¹⁵ Bā ghare-. ¹⁶ Bā adds janasānikaṃ. ¹⁷ Bā -laṃ. ¹⁸ Bā avinā-, adding dānaṃ datvā. ¹⁹ Bā adds gandhabbadevaputto.

imassa pāpadhammassa pitā Pañcasikho gandhabbaputto¹, evaṃ
 bahugūṇaṃ² dānaṃ nāna kattabbam eva³ kusalaṃ paṇḍitehīti⁴
 kathentā⁴ mahājanassa kaṃkhacchedanatthaṃ ākāse uppatitvā
 mahantenānubhāvena mahantena parivārena jalamānasarīrā
 atṭhaṃsu, sakalanagaraṃ pajjalitaṃ⁵ viya ahosi. Sakko mahā- 5
 janaṃ āmantetvā „mayaṃ⁶ attano dibbasampattiṃ pahāya
 āgacchantā⁷ imaṃ kulapacchimakaṃ⁸ kulagaraṃ⁹ pāpadhammaṃ
 Biḷārikosikaṃ nissāya āgatā, ‘ayaṃ papadhammo attano kulavaṃ-
 saṃ nāsetvā dānasālaṃ jhāpetvā yācana¹⁰ gīvāya gahetvā nīharā-
 petvā amhākaṃ vaṃsaṃ samucchindi¹², ayaṃ adānasīlo hutvā 10
 niraye nibbatteyyā’¹¹ ti imassa anukampāya āgat’ amhā¹³ ‘ti vatvā
 dānagūṇaṃ pakāsentā mahājanassa dhammaṃ desesi. Biḷariko-
 siyo¹³ añjaliṃ patitṭhāpetvā „deva ahaṃ ito paṭṭhāya porāṇakula-
 vaṃsaṃ anāsetvā dānaṃ pavattessāmi, ajja ādiṃ katvā va antamaso
 udakadantapoṇaṃ upādāya attanā laddhāhāraṃ parassa adatvā 15
 na khādissamīti¹⁴ paṭiññaṃ adāsi. Sakko taṃ dametvā nib-
 bisevanaṃ katvā pañcasu sīlesu patitṭhāpetvā cattāro devaputte
 ādāya sakatṭhānam eva gato. So pi setṭhi yāvajīvaṃ dānaṃ
 datvā Tāvatisabhaṃ nābhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave ayaṃ bhikkhu pubbe assaddho 20
 ahosi kassaci kinci adātā¹⁵, ahaṃ pana naṃ dametvā dānaphalaṃ
 jānāpesiṃ, tam eva cittaṃ¹⁶ bhavantaragatam pi na jahātīti¹⁷ vatvā j.
 s.: „Tadā setṭhi ayaṃ dānapatikabhikkhu¹⁷ ahosi, Cando Sāriputto,
 Suriyo¹⁸ Moggallāno, Mātali Kassapo, Pañcasikho Ānando, Sakko pana
 aham evā¹⁹ ‘ti. Biḷārikosiyajātakaṃ¹⁹. 25

¹ Bā gandhabbadevaputto ti. ² Cks add etaṃ. ³ Cks etaṃ. ⁴ Cks repeat ka-, Bā reads kathento va. ⁵ Bā -lantaṃ. ⁶ Bā adds bho. ⁷ Cks -to. ⁸ Ck kusalaṃ pa-, C^s kulavaṃpa-. ⁹ so Cks; Bā kulavaṃsanāsaṃ. ¹⁰ Bā -siyaṃ, alt three MSS. read here biḷāra. ¹¹ Bā yācake. ¹² Ck -diya, Bā chindi. ¹³ Bā bilāra-, and adds pi siraṃsiṃ. ¹⁴ Bā adds Sakkassa. ¹⁵ Bā adatvā. ¹⁶ Bā dānacittaṃ. ¹⁷ Bā -kobhi-. ¹⁸ Bā puriso. ¹⁹ Bā -ra-, B/ appacanti-jātakaṃ.

13. Cakkavākajātakaṃ.

Vaṇṇavā abhirūposīti. Idam S. J. v. ekaṃ lolabhikkhuṃ
 ā. k. So kira cīvarādīhi atitto „kahaṃ saṃghabhaddaṃ kahaṃ ni-
 mantanaṃ“ ti¹ pariyesanto vicarati. āmisakathāyaṃ evābhiramati².
 5 Ath' aññe pesalā bhikkhū tassānuggahena Satthu ārocesuṃ. S. tam
 pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchitvā³ „saccaṃ
 bhante“ ti vutte „bhikkhu, kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā
 lolo ahoṣi⁴, lolabhāvo⁵ nāma pāpako⁶, pubbe pi tvaṃ lolabhāvaṃ nissāya
 Bārāṇasīyaṃ hatthikūṇapādīhi atitto mahāaraññaṃ pavittṭho“ ti vatvā
 10 a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko lolakāko Bārāṇsīyaṃ hatthikūṇapā-
 dīhi atitto „araññaṃ nu kho kīdisaṃ“ ti araññaṃ gantvā tattha
 pi⁷ phalāphalehi asantuṭṭho Gaṅgātīraṃ gantvā vicaranto jayaṃ-
 patike cakkavāke disvā „ime sakūṇā ativiya sobhanti, ime⁸
 15 imasmim Gaṅgātīre bahūṃ maṃsaṃ⁹ khādanti maññe¹⁰, ime
 paṭipucchitvā mayāpi imesaṃ gocaraṃ khādītva vaṇṇavanta
 bhavitum vaṭṭatīti“ tesam avidūre nisīditvā cakkavākaṃ puc-
 chanto dve gāthā abhāsi:

1. Vaṇṇavā abhirūpo si ghano sañjātarohito
- 20 cakkavāka surūpo si vipasannamukhindriyo. 119.
2. Pāṭhīnaṃ pāvusaṃ¹¹ macchaṃ vālaṃ¹² muñjarohitaṃ
 Gaṅgātīresu¹³ nisinno¹⁴ evaṃ bhuñjasi bhojanam ti. 120.

Tattha ghano ti ghanasārīro, sañjātarohito ti uttattasuvannaṃ viya
 utthujātarohitavanno. pāṭhīnaṃ ti pāṭhīnaṃmakam¹⁵ pāsānamacchaṃ pāvusaṃ
 25 saṃti mahāmukhamacchaṃ, pāvusaṃ¹⁶ ti pi pāṭho, vālaṃ¹⁷, vālaṃmacchaṃ¹⁷
 muñjarohitaṃ ti muñjamacchaṃ ca rohitamacchaṃ ca, evaṃ bhuñjasīti
 evarūpaṃ bhojanaṃ maññe bhuñjasīti pucchi¹⁸.

Cakkavāko tassa vacanaṃ paṭikkhipanto tatiyaṃ gātham
 āha:

¹ Bā adds ādinā. ² Bā eva abh-. ³ Cks pucchi. ⁴ Bā si. ⁵ Bā adds ca. ⁶
 Bā mahāpā-. ⁷ Bā omits pi. ⁸ Bā omits ime. ⁹ Bā bahūmacchamaṃsaṃ. ¹⁰
 Bā adds ti. ¹¹ Cks pāvusaṃ, Bā pāvumaṃ. ¹² Ck vālaṃ, Cs vālaṃ, Bā thalaṃ,
 Bf talakhaṃ. ¹³ Cks gaṅgāya ti-. ¹⁴ Bāf gaṅgātīre nisinno si. ¹⁵ Bā omits
 pā-. ¹⁶ Bā pāvusaṃ. ¹⁷ Cks va-, Bā tha-. ¹⁸ Bā pucchati.

- a. Na vāham¹ etaṃ bhuñjāmi jaṅgalān' odakāni² vā
aññatra sevālapapaṇakā³, etaṃ me samma bhojanan ti. 121.

Tass' attho: ahaṃ aññatra sevālā ca paṇakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni
vā maṃsāni ādāya etaṃ bhojanān na⁴ bhuñjāmi, yaṃ paṇ' etaṃ sevālapapaṇakān
etaṃ me samma bhojanan ti.

5

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

- 4 Na vāhaṃ etaṃ saddahāmi cakkavākassa bhojanān,
ahaṃ hi samma bhuñjāmi gāme loṇiyateliyaṃ, 122.
5. Manussesu kataṃ bhataṃ sucim⁵ maṃsūpasecanaṃ,
na ca me tādiso vaṇṇo cakkavāka yathā tavan ti. 123. 10

Tattha yathā tavan ti yathā tava sobhaggappatto sariravaṇṇo tādiso
mayhaṃ vaṇṇo n'atthi. etena kārapena nāhaṃ tava sevālapapaṇakān mama bhojanan
ti vadantassa vacanaṃ na⁶ saddahāmiti.

Ath' assa cakkavāko dubbaṇṇakāraṇaṃ kathetvā dhammaṃ
desento sesagāthā abhāsi:

15

6. Sampassaṃ attani veraṃ himsāya mānusiṃ pajan
utrasto ghasasī bhīto, tena vaṇṇo te ediso⁷. 124.
7. Sabbalokaviraddho⁸ si dhamka pāpena kammanā⁹,
laddho piṇḍo na piṇeti, tena vaṇṇo te ediso⁷. 125.
8. Ahaṃ pi samma bhuñjāmi ahimsā sabbapāṇinaṃ 20
appossukko nirāsaṃkī asoko akuto bhayo. 126.
9. So karassu ānubhāvaṃ; vītivattassu siliyaṃ,
ahimsāya cara¹⁰ loke, piyo hohisi mammiva. 127.
10. Yo na hanti na ghāteti na jināti na jāpaye¹¹
mettaṃso sabbabhūtesu veraṃ tassa na kenacīti. 128. 25

Tattha sampassan ti samma kāka tvaṃ paresu uppannaṃ attani vera-
cittaṃ sampassamāno mānusiṃ pajan himsanto¹² vihetthento utrasto bhīto
ghasasi¹³ bhuñjasi, tena te edis obībhacchavaṇṇo ti¹⁴, dhamkā 'ti kākān ālapati,
piṇḍo ti bhojanān, ahimsā sabbapāṇīnaṃ¹⁵ ti ahaṃ pana sabbasatte

¹ Bā cāham. ² Bāf uda-. ³ Bā -lā-. ⁴ Cks omit na. ⁵ Bāf suci. ⁶ Cks omit
na. ⁷ Bāsf tavediso. ⁸ Bāsf -rudd ho. ⁹ Bāf kammunā. ¹⁰ Cks Bf carān. ¹¹ Cks
hāpaye. ¹² Bāsf pajanti satte. ¹³ Bā ghassasīti. ¹⁴ Bā cigaccho vaṇṇo jāto.
¹⁵ Cks -pino.

ahimsanto bhuñjāmīti vadati, so karassu ānubhāvan ti so tvaṃ pi¹ viriyaṃ karohi, attano sīliyasamkhātāṃ dussīlabhāvaṃ vītivattassu, ahimsāyā² 'ti ahimsāya samannāgato hutva loke vicara, piyo hohisi mammivā³ 'ti evaṃ sante mayā sadiso va lokassa piyo hohisi³, na jinātīti⁴ dhanajānīm⁵ na karoti, na
5 jāpaye ti aññena⁶ pi na kāreti, mettāṃso ti mettakoṭṭhāso mettacitto, na kenacīti kenaci ekasattena pi saddhīm tassa veraṃ nāma n' atthīti.

„Tasmā sace lokassa piyo bhavitum icchasi sabbaverehi vi-
ramāhīti“ evaṃ cakkavāko kākassa dhammaṃ desesi. Kāko⁷
„tumhe attano gocaraṃ mayhaṃ na kathethā“ 'ti kākā ti vas-
10 santo uppatitvā Bārānasiyaṃ ukkārabhūmiyaṃ ñeva otari.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgamiphale patiṭṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahoṣi, cakkavākī Rāhulamātā cakkavāko aham evā“ 'ti. Cakkavākajātakaṃ.

14. Bhūripaṇhājātaka.

15 Saccam kirā 'ti. Idam Bhūripaṇhājātakaṃ⁸ Ummaggajātake āvibhavissati. Bhūripaṇhājātakaṃ⁹.

15. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

Kim su naro ti. Idam S. J. v. Mahāmaṅgalasuttaṃ
ā. k. Rājagahanagarasmīm hi¹¹ kenacid eva karanīyena santhāgāre
20 sannipatitassa¹¹ mahājanassa majjhe eko puriso „ajja me maṅgalakiriya
atthīti“ utṭhāya agamāsi. Aparo tassa vacanaṃ¹² sutvā „ayaṃ 'maṅ-
galan' ti vatvā¹³ gato¹⁴, kim etaṃ maṅgalaṃ nāma“ 'ti āha. Tam
añño „abhimaṅgalarūpadassanaṃ maṅgalaṃ nāma, ekacco hi kālāss'
eva utṭhāya sabbasetam vā usabham¹⁵ passati gabbhinittim vā rohita-
25 macchaṃ vā punṇaghaṭam vā navavilīnagosappim¹⁶ vā ahatavattam¹⁷
vā pāyasaṃ vā¹⁸ passati, ito uttarim¹⁹ maṅgalaṃ nāma n' atthīti“
āha. Ekacce tena kathitaṃ²⁰ „sukathitaṃ“ ti abhinandimsu. Aparo

¹ Bā adds attano. ² Bā mampivā. ³ Ck hoti, Cs hohi. ⁴ Cks jināti. ⁵ Cs -jātim, Bā -hānim. ⁶ Bā añño. ⁷ Cks omit kākā. ⁸ Cks Bā -pañña-. ⁹ Bā -pañña-. ¹⁰ Bā adds mahājano. ¹¹ Cks -titvāssa. ¹² Bā omits va-. ¹³ Bā adds va. ¹⁴ Bā adds ki esa maṅgalaṃ gato. ¹⁵ Bā -setam maṅgala usabham vā. ¹⁶ Cks -sippim, Bā navanitam vā gosappim vā. ¹⁷ Bā āhāram vā vattham. ¹⁸ Cks omit vā. ¹⁹ Cs -riyam, Bā -ri. ²⁰ Bā tena k. ekacce.

„na¹ etaṃ maṅgalaṃ, sutam² nāma³ maṅgalaṃ, ekacco hi⁴ puṇṇā ti vandantānaṃ suṇāti, tathā vaḍḍhā ti⁵ vaḍḍhamānā ti suṇāti⁶, bhuñjā 'ti khādā 'ti vadantānaṃ suṇāti, ito uttariṃ maṅgalaṃ nāma n' atthīti⁷ āha. Tena⁸ kathitam pi⁹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu. Aparo „na etaṃ maṅgalaṃ, mutam⁹ nāma¹⁰ maṅgalaṃ, ekacco¹¹ hi 5 kālass' eva uṭṭhāya paṭhavim āmasati¹², haritam¹³ tiṇaṃ allagomayaṃ¹⁴ parisuddhasātakam rohitamaccham¹⁵ suvaṇṇarajataṃ¹⁶ bhojanaṃ¹⁷ āmasati¹⁷, ito uttari maṅgalaṃ nāma n' atthīti¹⁸ āha. Tena¹⁸ kathitam pi¹⁹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu²⁰. Evaṃ diṭṭhamaṅgalikā sutamaṅgalikā mutamaṅgalikā ti tisso parisā²¹ hutvā aññamaññaṃ 10 saññāpetum²² nāsakkhiṃsu²³. Bhummadevatā ādim katvā yāva Brahma-lokā „idaṃ maṅgalaṃ“ titatvato²⁴ na jāniṃsu. Sakko cintesi: „imaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevake loke aññatra Bhagavatā añño kathetuṃ samattho nāma n' atthi, Bhagavantaṃ upasaṃkamitvā²⁵ paṇhaṃ pucchissāmi“ so rattibhāge Satthāraṃ upasaṃkamitvā vanditvā añjaliṃ paggayha 15 „bahū devā manussā cā“ 'ti paṇhaṃ pucchi. Ath' assa S. dvādasahi²⁶ gāthāhi atṭhatimsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivattente vinivattente²⁷ koṭisahasamattā devatā arahattaṃ pāpuṇiṃsu, sotapannā dīnaṃ gaṇanapatho n' atthi. Sakko maṅgalaṃ²⁸ sutvā sakatṭhānam eva gato. Satthārā maṅgale kathite sadevako²⁹ loko²⁹ „sukathitan“ 20 ti abhinandi. Tadā³⁰ dhammasabhāyaṃ Tathāgataṃ guṇakathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso S. aññesaṃ avisayaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā kukkucam chinditvā³¹ gaganatale candaṃ uṭṭhāpento viya kathesi, evaṃ mahāpaṇño āvuso Tathāgato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti 25 pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave idāni sambodhipattassa mama³² maṅgalapaṇhakathanam, sv-āham Bodhisattacariyaṃ caranto pi devamanussānaṃ kaṅkhā³³ chinditvā maṅgalapaṇhaṃ kathesi“ ti vatvā a. ā.:

¹ C^s tam. ² C^s mata. ³ C^k maṅgalannāma, C^s omits nāma. ⁴ C^k ekasohi C^s ekahiso. ⁵ B^d omis vaḍḍhā ti. ⁶ B^d sukhan ti. ⁷ B^d tenāpi-. ⁸ B^d -thitaṃ, omitting pi. ⁹ C^k muta. ¹⁰ C^k omits nāma. ¹¹ B^d -cce. ¹² C^k añma-, B^d āmasanti. ¹³ B^d -ta. ¹⁴ C^k -malayaṃ. ¹⁵ B^d -a. ¹⁶ B^d bhā-. ¹⁷ B^d -santi. ¹⁸ B^d tehi. ¹⁹ B^d -tam, omitting pi. ²⁰ aparo na - - abhinandiṃsu wanting in C^s, ²¹ B^d tayo visadisā in the place of tisso parisā. ²² C^ks -pesuṃ. ²³ B^d na-. ²⁴ B^d tathato. ²⁵ B^d adds imaṃ. ²⁶ cfr. Suttanipāta, B^d -sa. ²⁷ B^d vitivatte only once. ²⁸ B^d -lasuttaṃ. ²⁹ C^ks -ke. ³⁰ C^ks tathā. ³¹ B^d bhin-. ³² B^d omits mama. ³³ B^d -kham.

A. Bo. ekasmim nigame vibhavasampannessa brāhmaṇassa kule nibbatti, Rakkhitakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu¹. So vayappatto Takkasilāya² uggahitasippo katadārapariggaho mātāpituunam accayena ratanavilokanam katvā samviggamānaso
 5 mahādānam pavattetvā kāme pahāya Himavantapadese pabbajitvā jhānābhīṇṇam nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmim padese vāsam kappesi. Anupubben' assa parivāro mahā ahoṣi pañca antevāsikasatāni. Ath' ekadivasam te tāpasā B-am upasamkamitvā³, ācariya vassārattasamaye Himavantato otaritvā
 10 loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ gacchāma, evaṃ no sarīraṃ ca thiraṃ bhavissati jaṃghāvihāro ca kato bhavissatīti⁴ āhaṃsu. Te⁴ „tena hi⁵ tumhe gacchatha, ahaṃ idh' eva vasissāmīti⁶ vuttā⁶ taṃ vanditvā Himavantā otaritvā cārikaṃ caramānā Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasiṃsu. Tesam mahā-
 15 sakkārasammāno ahoṣi. Ath' ekadivasam Bārāṇasiyam santhāgāre sannipatite mahājanakāye maṅgalapañho samutṭhahi Sabbam paccuppannanayen' ena veditabbam. Tadā pana manussānam kamkham chinditvā maṅgalapañham kathetum samattham apassanto mahājano uyyānam gantvā isigaṇam
 20 maṅgalapañham pucchi. Isayo rājānam āmantetvā „mahārāja, mayam etaṃ⁷ kathetum na sakkhissāma⁸, amhākaṃ pana ācariyo Rakkhitatāpaso nāma mahāpañño⁹ Himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā etaṃ maṅgalapañham kathessatīti¹⁰ vadiṃsu. Rājā¹⁰ „bhante Himavanto nāma dūre
 25 duggamo ca¹¹, na sakkhissāma mayam¹² gantum, sādhu vata tumhe yeva ācariyassa¹³ santikaṃ gantvā pañham pucchitvā uggahitvā puna āgantvā¹⁴ amhākaṃ kathethā¹⁴ 'ti āha. Te „sadhū¹⁴ 'ti sampatiṇṇhitvā ācariyassa santikaṃ gantvā¹⁵ katapaṭisanthārā ācariyena rañño dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite taṃ diṭṭhamaṅgalādīnam uppattim ādito paṭṭhāya

¹ Bā akaṃsu. ² Bā -yam. ³ Bā adds vanditvā. ⁴ Bā omits te. ⁵ Cks omit hi. ⁶ Bā vutte. ⁷ Bā evam. ⁸ Bā adds ahi ca kho. ⁹ Cks -pañho. ¹⁰ Bā taṃ sutvā rājā. ¹¹ Bā va. ¹² Bā adds tattha. ¹³ Bā -ya. ¹⁴ Bā punāgantva. ¹⁵ Bā adds vanditvā.

kathetvā rañño yācanāya¹ ca² attano pañhasavanattham³ āga-
tabhāvaṃ pakāsetvā „sādhū no bhante maṅgalapañham pakatam
katvā kathethā“⁴ 'ti yācimsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṃ
pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Kiṃ su naro jappam adhicca kāle
kaṃ vā vijjam katamaṃ vā sutānaṃ
so macco asmiṃ va⁵ paramhi loke
kathamkaro sotthānena gutto ti. 129.

5

Tattha kāle ti maṅgalapaṭṭhanakāle, vijjam ti vedam, sutānaṃ ti
sikkhitabbayuttakapariyattinaṃ, asmiṃ va⁵ ti ettha vā⁶ ti nipātamattaṃ, 10
sotthānenā 'ti sotthibhāvāhena⁷ maṅgalena, idaṃ vuttam hoti: ācariya
puriso maṅgalam icchanto maṅgalakāle kiṃ su nāma jappanto tisu vedesu
katarāṃ vā vedāṃ katamaṃ⁸ vā sutānaṃ antare sutapariyattin⁹ adhīyitvā so
macco imasmiṃ loke paramhi ca kathamkaro¹⁰ etesu jappādīsu kiṃ kīdisena¹¹
kena kena¹² niyāmena karonto sotthānena niraparādhamaṅgalena¹³ gutto rakkhito 15
hoti¹⁴, ubhayalokahitaṃ gahetvā thitamaṅgalam¹⁵ amhākaṃ kathehitī.

Evam jeṭṭhantevāsina¹⁶ maṅgalapañham puṭṭho M. deva-
manussānaṃ kaṃkhā¹⁷ chindanto „idaṃ c' idaṃ ca maṅgalan“
ti Buddhalīlāhāya maṅgalam kathento

2. Yassa devā pitaro ca sabbe
sirimsapā sabbabhūtāni cāpi
mettāya niccaṃ apacitāni honti
bhūtesu ve¹⁸ sotthānaṃ tad āhū 'ti āha. 130.

20

Tattha yassa¹⁹ devā ti bhummadeve ādīm katvā sabbe pi kāmāvacara-
devatā²⁰, pitaro cā 'ti tatuttariṃ²¹ rūpāvacarārūpāvacarabrahmāno²², sirim- 25
sapā ti dīghajātikā. sabbabhūtāni cāpīti²³ vuttāvasesāni ca sabbāni pi
bhūtāni, mettāya niccaṃ apacitāni hontīti ete sabbe sattā dasa diṣā²⁴
pharaṇavasena pavattāya appanappattāya²⁵ mettāya²⁶ apacitā honti mānitā²⁷,
bhūtesu ve²⁸ ti taṃ tassa puggalassa sabbasattesu²⁹ sotthānam niraparādha-

¹ Bā āyā-. ² Bā va-. ³ Bā attano sattapañhāya nāpanattham. ⁴ Bā asmīdha, Ck Bf
asmiṃ ca, B^s asmiṃ vā. ⁵ C^s pa, Bā dhā. ⁶ Bā idhā. ⁷ Bā suttibhāvaṃ gatena B^s suddhi-
bhāvaṃ gatena. ⁸ Bā katarāṃ. ⁹ Ck -yanti, C^s yanti, B^s -yattinaṃ. ¹⁰ Bā adds ti.
¹¹ Bā omits kī-. ¹² Bā omits onekena. ¹³ Ck -rādham-. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Bā
thitam-. ¹⁶ Bā -vāsikena. ¹⁷ Bā^s kham. ¹⁸ C^s Bā ce. ¹⁹ Bā yassa ti yassa puggalassa.
²⁰ Bā devā. ²¹ Bā taduttari. ²² Bā rūpāvacarā arūpāvacarā-. ²³ Ck^s cā, omit-
ting pī. ²⁴ Bā da odisā, B^s odissa? ²⁵ C^s appanāpp-, Bā appanāpa-. ²⁶ Bā^s
mettābhāvanāya. ²⁷ Bā omits mā-. ²⁸ Ck ce. ²⁹ Bā sabbesu-.

maṅgalaṃ¹ āhu, mettāvīhārī hi² sabbesaṃ piyo hoti parūpakkena³ avidhiko
piyo hoti⁴, iti so iminā maṅgalena rakkhito gopito hotīti.

Iti M. paṭhamamaṅgalaṃ kathetvā dutiyādīni kathento

3. Yo⁴ sabbalokaassa nivātavutti
5 itthīpumānaṃ sahadāraṇānaṃ
khantā duruttānaṃ apaṭikkulāvādī —
addivāsanaṃ sotthānaṃ tad āhu. 131.
4. Yo⁶ nāvajānāti sahāyamatte⁷
sippena kulyābhi dhanena⁸ jaccā
10 rucipañño atthakāle⁹ mutimā¹⁰ —
sahāyesu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 132.
5. Mittāni¹² ve¹³ yassa bhavanti santo
saṃvissatthā avisaṃvādaṃ
na mittadūbhī saṃvibhāgi¹⁴ dhanena —
15 mittesu ve¹⁵ sotthānaṃ tad āhu. 133.
6. Yassa bhariyā tulyavayā samaggā
anubbatā dhammakāmā pajātā¹⁶
koliniyā sīlavatī patibbatā —
dāresu ve¹⁷ sotthānaṃ tad āhu. 134.
- 20 7. Yassa rājā bhūtapatī yasassī
jānāti soceyyaṃ¹⁸ parakkamaṃ ca
advejjhatā suhad ayaṃ maman ti —
rājūsu ve¹⁹ sotthānaṃ tad āhu. 135.
8. Annaṃ ca pānaṃ ca dadāti saddho
25 mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
pasannacitto anumodamāno —
saggesu ve²⁰ sotthānaṃ tad āhu. 136.
9. Yam ariyadhammena punanti²¹ vaddhā
ārādhitā²² samacariyāya santo

¹ Bā -rādham-. ² Bā^s add puggalo. ³ Bā parakk-. ⁴ so C^s; C^k avidhi corr. to avidhiko⁷
Bā^s aviko. ⁵ Bā omits hoti. ⁶ C^k so. ⁷ Bā^s -mitte. ⁸ Bā tulyā-. ⁹ C^k
-ja. ¹⁰ C^k bhūtima. C^s munimā, Bā sumatimā. ¹¹ Bā ce. ¹² Bā me-. ¹³ Bā^s
ce. ¹⁴ Bā -gi, C^k -gaṃ. ¹⁵ Bā sajāta. ¹⁶ C^k soveyya, Bā soveyyaṃ. ¹⁷ Bā
sunanti. ¹⁸ Bā anādhitā.

bahussutā isayo sīlavanto

arahantamajjhe sotthānaṃ tad āhū 'ti imā gāthā āha¹. 137.

Tattha nivātavuttitī muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti, khantā
duruttānaṃ ti parehi vuttānaṃ duṭṭhavadanānaṃ adbhivāsako hoti, appaṭik-
kūlavādīti 'akkocchi maṃ avadhi maṃ' ti yugaggāhaṃ akaronto anukūlam eva 5
vadati, adbhivāsanaṃ ti idaṃ adbhivāsanaṃ tassa narassa sotthānaṃ niraparādha-
maṅgalaṃ² paṇḍitā vadanti, sahāyamatte³ ti sahāye ca sahāyamatte⁴ ca, tattha
sahapaṇisukilīṭṭa sahāyā nāma, dasadvādasa vassāni ekato vutthā sahāyamatte⁵ nāma⁶,
te sabbe pi 'ahaṃ sippavā ime nisippā'⁷ ti evaṃ sippena vā 'ahaṃ kulino ime
nikkulīnā'⁸ ti evaṃ kulasampattisaṃkhātāhi kulyābhi⁹ vā 'ahaṃ aḍḍho ime duggatā'¹⁰
ti evaṃ dhanena vā 'ahaṃ jātisampanno ime dujjāta' ti evaṃ jaccā vā nāvajā-
nāti, rucipaṇṇo ti sādhuṇaṇṇo sundarapaṇṇo, atthakāle ti kassaci eva
atthassa kārapassa uppannakāle, mutimā¹¹ ti taṃ¹² atthaṃ paricchinditvā
vicāraṇasamatthātāya mutimā¹² hutvā te sahāye nāvajānāti, sahāyesū 'ti taṃ¹²
tassa anavajānanaṃ sahāyesu sotthānaṃ nāma 'ti porāṇakapaṇḍitā āhu, tena hi 15
so niraparādhamāṅgalena¹⁴ idhaloke ca paraloke ca gutto hoti, tattha paṇḍite
sahāye¹⁵ nissāya sotthibhāvo Kusaṇḍijātakena kathetabbo, santo ti paṇḍitā
sappurisā va¹⁶ yassa mittāni bhavanti, saṃvissatthā ti ghaṇaṃ pavisitvā
icchiticheṭṭitassa¹⁷ gahaṇavasena viśāsam āpannā, avisaṃvādakassā 'ti avisaṃ-
vādasilassa, na mittadūbhīti¹⁷ yo ca mittadūbhī na hoti, saṃvibhāgī dha- 20
nenā 'ti attano dhanena mittānaṃ saṃvibhāgaṃ karoti. mittesū 'ti mitte
nissāya laddhabbaṃ tassa taṃ mittesu sotthānaṃ nāma hoti, so hi evarūpehi
mittehi rakkhito sotthiṃ pāpuṇāti, tattha mitte nissāya sotthibhāvo Mahāuk-
kusaṇḍakādīhi¹⁸ kathetabbo, tulya vāyā ti samānavayā, samaggā ti samagga-
vāsā²⁰, anubbatā ti anuvattikā, dhammakāmā ti tividhasucaritadhammaṃ 25
roceti, pajātā²¹ ti vijāyanti²² na vañjhā²³, dāresū 'ti etehi guṇehi²⁴ saman-
nāgate mātugāme gehe vasante²⁵ sūnikassa sotthi hoti ti paṇḍitā kathenti, tattha
sīlavantaṃ matugāmaṃ nissāya sotthibhāvo Maṇicorajātaka-Sambulajātaka-Khaṇḍa-
hālajātakehi²⁶ kathetabbo, soceyyaṃ ti sucibhāvaṃ, advejjhatā ti advejjha-
tāya, 'na esa mayā saddhiṃ bhijjivā dvidhā bhavissatīti' evaṃ advejjhabhāvena 30
yaṃ jānāti, suhadayaṃ mamaṃ ti suhado²⁷ ayaṃ mamaṃ ti ca yaṃ jānāti²⁸,
rājūsu ve²⁹ ti evaṃ rājūsu sevakūnaṃ sotthānaṃ nāma 'ti paṇḍitā kathenti,

¹ Bā abhāsi. ² Bā -rādhaṃ-. ³ Ck -vatte, Bā -mitte. ⁴ Ck -matthe, Bā mitte.

⁵ Bā -mittā. ⁶ Bā adds hotīti. ⁷ Cks nasippā. ⁸ Cks nakul-. ⁹ Cks kalyābhi,

Bā -saṃkhātā parikulyābhi. ¹⁰ C^s munimā, Bā^s matimā ¹¹ Bā taṃ taṃ. ¹²

Bā ma-. ¹³ Bā omits taṃ. ¹⁴ Bā -rādheṇa attano māṅga-. ¹⁵ Bā -taṃ sahāyaṃ.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -tasseva. ¹⁸ Cks -dubhi. ¹⁹ Cks -kukkusa-. ²⁰ Cks avagga-.

²¹ Bā sajātā. ²² Bā -yini. ²³ Bā sa vajjhā. ²⁴ Bā silagu-. ²⁵ Bā gahessante.

²⁶ Cks -jātakehi khaṇḍahāla-. ²⁷ Bā -hadayo. ²⁸ Bā ayanti manāṃ jānāti. ²⁹

Bā ce.

dadāti saddho ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dadāti, saggesu ve¹ ti
 evaṃ sagge devaloke sotthānañ niraparādhamañgalan² ti paṇḍitā kathenti. tañ
 Petavatthu-Vimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbañ, punanti vaddhā³ ti yañ
 puggalañ nānavaddhā⁴ ariyadhammena sundaradhammena⁵ punanti⁶ pariso-
 5 dhenti⁷, samacariyāyā⁸ 'ti sammāpaṭipattiyā⁹, bahussutā ti paṭivedhaba-
 hussutā, isayo ti isigaṇā, sīlavanto¹⁰ ti ariyasīlena samannāgatā, arahā-
 tamañjhe ti arahantānañ majjhe paṭilabbhitabban ti sotthānañ paṇḍitā¹¹
 kathenti, arahanto hi attanā¹² paṭividdhamaggañ ācikkhitvā paṭipādentā¹³
 ārādhakañ¹⁴ puggalañ ariyadhammena punanti¹⁵, so pi arahā¹⁶ va hoti.

10 Evaṃ M. arahattena desanāya kūṭaṃ gaṇhanto aṭṭhahi
 gāthāhi mañgalāni¹⁶ kathetvā tesam yeva mañgalānañ thutim
 karonto osānagātham āha:

10. Etāni kho sotthānāni loke
 viññūpasatthāni sukhindriyāni¹⁷,

15 tānīdha sevetha naro sapañño,
 na hi mañgale kiñcanam atthi saccan ti. 138.

Tattha na hi mañgale ti tasmim pana dīṭṭhasutamuttappabhede mañgale
 kiñcanam ekamañgalam¹⁸ pi saccam nāma n' atthi, nibbānam eva pañ' ekañ¹⁹
 paramasaccan ti.

20 Isayo tāni mañgalāni sutvā sattaṭṭhadiyasaccayena ācari-
 yañ āpucchitvā tatth' eva agamaṃsu²⁰. Rājā²¹ tesam santikañ
 gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitanīyāmen' eva²²
 mañgalapañhañ kathetvā Himavantam eva agamaṃsu. Tato
 paṭṭhāya loke mañgalam pākaṭam ahosi. Mañgalesu vattitvā
 25 matamatā²³ saggapatham²⁴ pūresum. B.²⁵ brahmavihāre bhā-
 vetvā isigaṇam ādāya Brahmaloce nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āham mañgala-
 pañhañ kathesiñ“ ti²⁶ vatvā j. s.: „Tadā isigaṇo²⁷ Buddhaparisa

¹ Bā ce. ² Bā -rādham-. ³ Bā sunanti vuddhā. ⁴ Bā -vu-. ⁵ Bā omits su-.
⁶ Bā sun-. ⁷ Cks puri-. Bā sodhenti. ⁸ Bā sampaca-. ⁹ Bā vattapattipattiyā.
¹⁰ Cks -rā. ¹¹ Cks -tānañ. ¹² Bā no. ¹³ Bā -to. ¹⁴ Ck -dhanamikañ. ¹⁵ Cks
 -ho. ¹⁶ Bā aṭṭhamamañgal-. ¹⁷ Ck sucudriyāni, Cs sumudriyāni. ¹⁸ Bā ekañ-.
¹⁹ Bā etañ. ²⁰ Cs Bā āg-. ²¹ Bā atha rā-. ²² Bā -mena, omitting eva. ²³
 Cs matā, Bā matāmātā. ²⁴ saggapuram. ²⁵ Bā adds cattāro. ²⁶ Bā kathesi yevā
 ti. ²⁷ Bā -nā.

ahosi¹, maṅgalapaṇhapucchako² jeṭṭhantevāsī³ Sāriputto, ācariyo aham evā⁴ 'ti. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

16. Ghatajātaka.

Uṭṭhehi Kaṇhā 'ti. Idam S. J. v. mataputtam⁴ ā. k. Vatthum Maṭṭhakunḍalivatthusadisam⁵ eva. Idha pana S. tam upāsakam⁶ „kim 5 upāsaka socasīti“ vatvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka porāṇaka- paṇḍitā paṇḍitānaṃ katham sutvā mataputtam⁷ nānusoçimsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. Uttarāpathe Kaṃsabhoge Asitañjananagare⁸ Ma-
kākaṃso nāma⁹ r. kāresi. Tassa Kaṃso ca Upakaṃso cā 'ti 10
dve puttā ahesuṃ, Devagabbhā nāma ekā dhitā. Tassā jātadivase
nemittikabrāhmaṇā „etissā kucchiyaṃ nibbattaputto Kaṃsa-
bhogaṃ¹⁰ Kaṃsavaṃsaṃ nāsessatīti“ vyākariṃsu. Rājā bala-
sinehena dhītaraṃ nāsetuṃ¹¹ nāsakki, „bhātaro¹² jānissan-
tīti¹³“ yāvatāyukaṃ ṭhatvā kālam akāsi. Tasmiṃ kālakate 15
Kaṃso rājā ahosi, Upakaṃso uparājā, te¹⁴ cintayīṃsu: „sace
mayam bhaginiṃ nāsessāma gārayhā bhavissāma, etaṃ kassaci
adatvā nissāmikaṃ katvā paṭijaggissāmā“ 'ti te ekathūpakam¹⁵
pāsādaṃ kāretvā tam tattha vasāpesuṃ. Nandagopā nām'
assā¹⁶ paricārikā ahosi, Andhakaveṇhu¹⁷ nāma dāso tassā 20
sāmiko ārakkham akāsi. Tadā Uttaramadhurāyaṃ¹⁸ Mahāsāgaro
nāma rajjaṃ kāreti¹⁹, tassa Sāgaro ca Upasāgaro cā 'ti dve
puttā ahesuṃ. Tesu pitu accayena Sāgaro rājā ahosi,
Upasāgaro uparājā. So Upakaṃsassa sahāyako ekā-
cariyakule ekato²⁰ uggahitasippo, so²¹ bhātu antepure 25
dubbhītvā gayhamāno²² palāyītvā Kaṃsabhoge²³ Upakaṃ-
sassa santikaṃ agamāsi. Upakaṃso Kaṃsarañño dassesi, rājā

¹ Bā ahesuṃ. ² Bā -; aṇhaṃ pucchanto. ³ Bā -vāsiko. ⁴ Bā adds kuṭumbikaṃ.
⁵ Cks -kunḍalasadisam. ⁶ Bā adds pucchi. ⁷ Cs -putta, Ck -puttā. ⁸ Ck
aṇsīt-. ⁹ Bā adds rājā. ¹⁰ Bā kaṃsagottaṃ. ¹¹ Bā vinā-. ¹² Bā adds pi. ¹³
Bā adds mahākāmaṃ. ¹⁴ Bā tadā. ¹⁵ Bā ekathambhaṃ. ¹⁶ Bā nāma tassā. ¹⁷
Bā addhakaveṇho. ¹⁸ Bā -mathūrāyaṃ. ¹⁹ Bā -resi. ²⁰ Cks eko. ²¹ Bā adds
sāgarassa. ²² Bā bhayamāno. ²³ Cks -bhogge.

tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So rājupaṭṭhānaṃ gacchanto Devagabbhāya nivāsaṃ ekatthūpakapāsādaṃ¹ disvā “kass” eso nivāso” ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā Devagabbhāya paṭibuddhacitto ahoṣi. Devagabbhāpi ekadivasaṃ taṃ Upakaṃsena
 5 saddhiṃ rājupaṭṭhānaṃ gacchantāṃ disvā „ko eso” ti pucchitvā „Mahāsāgarassa putto Upasāgaro nāmā” ’ti Nandagopāya santikā sutvā tasmiṃ paṭibuddhacittā ahoṣi. Upasāgaro Nandagopāya lañcaṃ datvā „bhagini sakkhissasi me Devagabbhaṃ dassetun” ti āha. Sā „na etaṃ sāmi garukan” ti vatvā taṃ
 10 kāraṇaṃ Devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyā va tasmiṃ paṭibuddhacittā taṃ vacanaṃ sutvā „sādhū” ’ti sampaticchi². Nandagopā Upasāgarassa saññaṃ datvā rattibhāge taṃ³ pāsādaṃ āropesi. So Devagabbhāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Atha nesaṃ punappunasaṃvāseṇa Devagabbhā gabbhaṃ paṭilabhi.
 15 Aparabhāge tassā gabbhapatiṭṭhānaṃ pākataṃ ahoṣi. Bhātaro Nandagopaṃ⁴ pucchimsu. Sā abhayaṃ yācitvā taṃ antaraṃ kathesi. Te sutvā „bhaginiṃ⁵ nāsetuṃ na sakkā, sace dhīta-raṃ vijāyissati taṃ pi na nāsessāma, sace pana putto bhavis-sati nāssesāma” ’ti cintetvā Devagabbhaṃ Upasāgarass’ eva
 20 adaṃsu. Sā paripuṇṇagabbhā dhītaṃ vijāyi. Bhātaro sutvā haṭṭhatuṭṭhā tassā Añjanadevīti nāmaṃ karimsu. Tesaṃ Govaḍḍhamānaṃ⁶ nāma bhogaḍḍhamānaṃ adaṃsu. Upasāgaro⁷ Devagabbhaṃ gahetvā Govaḍḍhamānaḡame⁸ vasi. Devagabbhāya puna pi gabbho patiṭṭhāsi. Nandagopāpi taṃ divasaṃ
 25 eva gabbhaṃ paṭilabhi. Tāsu pariṇatagabbhāsu⁹ ekadivasaṃ eva Devagabbhā puttāṃ vijāyi Nandagopā dhītaṃ. Devagabbhā puttassa nāsanabhayena⁹ puttāṃ Nandagopāya rahassena pesetvā tassā dhītaṃ ānāpesi¹⁰. Tassā vijātabbhāvaṃ bhātīkānaṃ ārocesuṃ. Te „puttāṃ vijātā¹¹ dhītaṃ” ti pucchitvā

¹ Bā ekathambhāṇaṃ. ² Bā -itvā. ³ Ck naṃ. ⁴ Bā -pakaṃ. ⁵ Bā bhagīni. ⁶ Bā bhogaḍḍha-. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Ck parinātha-. ⁹ C paripūṇa-, Bā paripuṇṇa-. ¹⁰ Bā vināsaḡbhayena. ¹¹ Bā āharāpesi. ¹¹ Bā omits vi-.

„dhītaran“ ti vutte „tena hi posethā“ 'ti āhaṃsu. Eten' upāyena Devagabbhā dasa putte vijāyi, Nandagopā dasa dhītaro. Puttā Nandagopāya santike vaḍḍhanti dhītaro Devagabbhāya, taṃ antaraṃ koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto Vāsudevo nāma ahosi dutiyo Baladevo nāma tatiyo Candadevo nāma catuttho 5 Suriyadevo pañcama Aggidevo chaṭṭho Varuṇadevo sattama Ajjuno aṭṭhama Pajjuno navama Ghatapaṇḍito dasama Amkuro nāma ahosi. Te „Andhakaveṇhudāsaputtā¹ dasa bhātikā ceṭakā“ ti pākāṭā ahesuṃ. Te aparabhāge vuddhim² anvāya thāma balasampannā kakkhalapharusā³ hutvā vilopaṃ karontā 10 caranti⁴, rañño gacchantāṃ paṇṇākāraṃ⁵ vilumpant' eva. Manussā sannipatitvā „Andhakaveṇhudāsaputtā⁶ dasa bhātikā raṭṭhaṃ vilumpantīti“ rājaṅgaṇe upakkosimsu. Rājā Andhakaveṇhum⁷ pakkosāpetvā „kasmā puttehi vilopaṃ kārāpesīti“ tajjesi. Evaṃ dutiyam pi tatiyam pi manussehi upakkose kate 15 rājā taṃ santajjesi. So maraṇabhaya bhīto rājānaṃ varaṃ⁸ yācītvā „deva ete na mayhaṃ puttā, Upasāgarassa puttā“ ti taṃ⁹ antaraṃ ārocesi. Rājā bhīto „kena ne¹⁰ upāyena gaṇhāmā“ 'ti amacce pucchitvā „ete deva mallayuddhakā¹¹, nagare yuddhaṃ kāretvā tattha ne yuddha maṇḍalaṃ āgate gābhāpetvā māressāmā“ 20 'ti vutte Cānuraṃ ca Muṭṭhikaṃ cā 'ti dve malle pesetvā „ito sattame divase yuddhaṃ bhavissatīti“ nagare bheriṃ carāpetvā rājadvāre¹² yuddha maṇḍalaṃ sajjāpetvā akkhavāṭaṃ kāretvā yuddha maṇḍalaṃ alaṃkārapetvā jayapaṭākā¹³ bandhāpesuṃ. Sakalanagaraṃ saṃkhubhi¹⁴, cakkāticakkaṃ mañcātimañcaṃ 25 bandhimsu. Cānura-Muṭṭhikā yuddha maṇḍalaṃ āgantvā vaggantā gajjantā appoṭhenta vicarimsu. Dasa bhātikāpi āgantvā rajakavīthiṃ¹⁵ vilumpitvā vaṇṇasāṭake nivāsetvā gandhāpapesu

¹ Bā antakaveṇḍa-. ² Bā vaḍḍhim. ³ Bā'-lā-. ⁴ Bā vica-. ⁵ Bā -te paṇṇā kārepi. ⁶ Bā andhakaveṇḍa-. ⁷ Bā aṇḍakaveṇḍaṃ. ⁸ Bā abhayaṃ. ⁹ Ck omīti taṃ. ¹⁰ Bā te. ¹¹ Bā -yuddhacittakā. ¹² Bā rājaṅgaṇe. ¹³ Bā dhajapaṭākāṃ. ¹⁴ Bā -khubbhitāṃ. Ck -khubbhitāṃ. ¹⁵ Bā bhattagandharajaka-.

- gandhe mālākārāṇesu mālāṃ vilumpitvā vilittagattā¹ mālā-
bhārino² katakaṇṇapūrā³ vaggantā gajjantā appoṭhentā yuddha-
maṇḍalaṃ pavisiṃsu. Tasmim̐ khāṇe Cānuro appoṭhento
vicarati⁴. Baladevo taṃ disvā „na naṃ hatthena chupissāmīti“
- 5 hatthisālato mahantaṃ hatthiyottaṃ āharitvā vaggitvā gajjitvā
yottaṃ khipitvā Cānuraṃ udare veṭhetvā dve yottakoṭṭiyo ekato
katvā veṭhetvā⁵ ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṃ
pothetvā⁶ bahi akkhavāṇe⁷ khipi. Cānure mate rājā Muṭṭhika-
mallāṃ āṇāpesi. So utthāya vaggitvā gajjitvā appoṭhesi.
- 10 Baladevo taṃ pothetvā aṭṭhīni saṇcunnetvā „amallo 'mhi amallo
'mhīti“ vadantaṃ eva „nāhaṃ tava mallabhāvaṃ vā amalla-
bhāvaṃ vā jānāmīti“ hatthe gahetvā bhūmiyaṃ pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpetvā bahi akkhavāṇe khipi. Muṭṭhiko
maranto⁸ „yakkho hutvā taṃ khādituṃ labhissāmīti“ patthanaṃ
- 15 ṭhāpesi, so Kālamattiyaataviyaṃ⁹ nāma yakkho hutvā nib-
batti. Rājā „gaṇhatha dasa bhātikaceṭṭake¹⁰“ ti utthahi.
Tasmim̐ khāṇe Vāsudevo cakkāṃ khipi, taṃ dvinnam pi bhāti-
kānaṃ sīsāni pātesi. Mahājano bhītatasito „avassayo no ho-
thā“ ti tesāṃ pādesu patitvā nipajji. Te dve mātule māretvā
- 20 Asitañjananagare¹¹ rajjaṃ gahetvā mātāpitara tattha katvā
dasa pi janā „sakala-Jambudīpe rajjaṃ gaṇhissāmā“ ti nikkha-
mitvā anupubbena Kālasenarañño¹² nivāsaṃ Ayojjanagaram
gantvā nagaraṃ¹³ parikkhipitvā ṭhitarukkhagahanaṃ¹⁴ viddhaṃ-
setvā pākāraṃ bhinditvā rājānaṃ gahetvā taṃ rajjaṃ attano
- 25 hatthagataṃ katvā Dvāravatīṃ saṃpāpuṇiṃsu. Tassa pana
nagarassa ekato samuddo ekato pabbato. Amanussapariggahitaṃ
kira taṃ ahoṣi, tassa ārakkaṃ katvā¹⁵ ṭhitayakkho paccāmitte
disvā gadrabhavesena gadrabharavaṃ ravati, tasmim̐ khāṇe

¹ Bā -gatta. ² Bā -dhārino. ³ Bā -durā. ⁴ Bā vivarati. ⁵ Bā vaṭṭetvā. ⁶ C^{ks} poṭhe-. ⁷ C^k Bā -te. ⁸ Bā mahantō. ⁹ C^k kālamattiyaṃ, omitting ataviyaṃ, C^s kālamattiyaṃ, Bā kālamattiya aṭṭaviyaṃ. ¹⁰ C^s bhāṭice-, Bā -kece-. ¹¹ C^k asitañjana-, C^s asitañjanagare. ¹² Bā kālayāna-. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Bā gahanaṃ. omitting ṭhitarukka. ¹⁵ Bā gahetvā.

yakkhānubhāvena sakalanagaraṃ uppatitvā samuddamajjhe
ekasmiṃ dīpake tiṭṭhati, paccāmittesu gatesu punāgantvā¹
sakaṭṭhāne yeva patiṭṭhāti. Tadāpi so gadrabho tesam dasan-
nam bhātikānaṃ āgamaṇaṃ nātvā gadrabharavaṃ ravi, na-
garam uppatitvā dīpake patiṭṭhāya² tesu nagaram adisvā 5
nivattesu punāgantvā¹ sakaṭṭhāne patiṭṭhahi. Te puna nivat-
tiṃsu, puna⁴ gadrabho tath' eva akāsi. Te Dvāravatīnagare
rajjam gaṇhitum⁵ asakkontā Kaṇhadīpāyanassa santikaṃ gantvā
vanditvā „bhante mayam Dvāravatīrajjam gahetum na sakkoma,
ekam no upāyam kathethā“ 'ti pucchitvā „parikhāpiṭṭhe asu- 10
kasmim nāma ṭhāne eko gadrabho carati, so⁶ amitte disvā
viravati, tasmiṃ khaṇe nagaram uppatitvā gacchati, tumhe
tassa pāde gaṇhatha, ayam vo nipphajjanupāyo“ 'ti vutte tāpa-
sam vanditvā⁷ dasa pi janā gadrabhassa pādesu⁸ patitvā⁹
„sāmi ṭhapetvā tumhe añño ambhakaṃ nissayo¹⁰ n' atthi, 15
ambhakaṃ nagaram gaṇhanakāle mā ravitthā¹¹“ 'ti yāciṃsu.
Gadrabho „na sakkā mayā na viravitum¹², tumhe pana paṭha-
mataram āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni ādāya¹³
catūsu nagaradvāresu¹⁴ mahante ayakhāṇuke bhūmiyam koṭṭe-
tvā¹⁵ nagarassa uppatanakāle naṅgalāni¹⁶ gahetvā naṅgalābad- 20
dham¹⁷ ayasamkhalikaṃ ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaram uppa-
titum na sakkhissatīti“ āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā tasmiṃ
aviravante¹⁸ yeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke
bhūmiyam ākoṭetvā¹⁹ atṭhamisu. Tasmiṃ khaṇe gadrabho ravi²⁰,
nagaram uppatitum ārabhi, catūsu dvāresuṭṭhitā catūhi ayanaṅgalehi 25
gahetvā naṅgalābaddhā ayasamkhalikā khāṇuke²¹ bandhiṃsu, na-
garam uppatitum nāsakkihi. Dasa bhātikā tato nagaram pavisitvā
rājānaṃ māretvā rajjam gaṇhiṃsu. Evaṃ te sakala-Jambudīpe

¹ Cks puna-. ² Bā patiṭṭhāti. ³ Cks puna-. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā gabi-. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā adds gantvā. ⁸ Bā add gahetvā. ⁹ Bā nipati-. ¹⁰ Bā avassayo. ¹¹ Bā vira-. ¹² Bā ravitum. ¹³ Bā gahetvā. ¹⁴ Bā omits nagara. ¹⁵ Cks koṭṭhe-. Bā ākoṭetvā. ¹⁶ Cks -le. ¹⁷ Bā -bandham. ¹⁸ Bā adḍharatte. ¹⁹ Cks -the-. ²⁰ Bā vir-. ²¹ Bā ayakhāṇukesu.

tesatṭhiyā nagarasahassee sabbe rājāno cakkena jīvitakkhayaṃ
pāpetvā Dvāravatiyaṃ vasamānā rajjaṃ dasa koṭṭhāse katvā
vibhajimsu. Bhaginiṃ pana¹ Añjanadeviṃ² na sarimsu³. Tato
puna „ekādasa koṭṭhāse karomā“ 'ti vutte Amkuro⁴ „mama
5 koṭṭhāsaṃ tassā detha, ahaṃ vohāraṃ katvā jīvissāmi, kevalaṃ
tumhe attano attano janapade mayhaṃ suṃkaṃ vissajjethā“ 'ti
āha. Te „sādhū“ 'ti sampatichitvā tassa koṭṭhāsaṃ bhaginiyā
datvā saddhiṃ tāya nava rājāno Dvāravatiyaṃ vasimsu, Amkuro
pana vāṇijjaṃ akāsi. Evaṃ tesu aparāparaṃ puttadhītāhi vad-
10 dhamānesu addhāne⁵ gate mātāpitāro kālam akaṃsu. Tadā kira
manussānaṃ vīsativassasahasāyukālo hoti. Tadā Vāsudeva-
mahārājassa eko piyaputtako⁶ kālam akāsi. Rājā sokapareṇo
sabbakiccāni pahāya mañcassa aṭaṇiṃ pariggahetvā vilapanto
nipajji. Tasmim kāle Ghatapaṇḍito⁷ cintesi: „ṭhapetvā maṃ
15 aṇṇo⁸ mama bhātu sokaṃ harituṃ⁹ samattho nāma n' atthi,
upāyen' assa sokaṃ harissāmi¹⁰“ so ummattakavesaṃ gahetvā
„sasaṃ me detha sasaṃ me dethā“ 'ti ākāsaṃ ullokeno¹⁰ sakala-
nagaraṃ vicari. „Ghatapaṇḍito ummattako jāto“ ti sakala-
nagaraṃ saṃkhubhi. Tasmim kāle Rohiṇeyyo nāma amacco
20 Vāsudevaraṇṇo santikaṃ gantvā tena saddhiṃ kathaṃ samuṭ-
ṭhāpento paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Uṭṭhehi Kaṇha, kiṃ sesi, ko attho supinena te,
yopi t'āyaṃ sako¹¹ bhātā hadayaṃ cakkhuṃ¹² va¹³ dakkhiṇaṃ
tassa vātā baliyanti¹⁴, Ghato jappati Kesavā 'ti. 139.

25 Tattha Kaṇhā 'ti gottenālapati, Kaṇhāyanagotto kir 'esa, ko attho ti
katarā nāma vadḍhi, hadayaṃ cakkhuṃ¹² va¹³ dakkhiṇaṃ ti hadayena
c' eva dakkhiṇacakkhunā ca samāno ti attho. tassa vātā baliyanti¹⁵
tassa hadayaṃ apasmāravātāvattharanti¹⁶ attho, jappati ti sasaṃ me dethā
ti vippalapati, kesavā 'ti so kira kesasobhanatāya kesavo ti paññāyittha, tena
30 taṃ nāmena ālapati.

¹ Cks add vāṇijjaṃ akāsi. ² Bā -vī. ³ Bā adamsu. ⁴ Bā aṅg-. ⁵ Cks -naṃ.
⁶ Bā -putto. ⁷ Bā ghaṭa-. ⁸ Bā adds koci. ⁹ Bā paha-. ¹⁰ Bā olo-. ¹¹ Bāsf
tuyhaṃ sakā. ¹² Ck Bf -u. ¹³ Bā Bf ca. ¹⁴ Cks khalī-, Bā bali-, Bf paliyanti. ¹⁵ Cks
khal-, Bāsf paleyyanti. ¹⁶ Bā asamāvātā avattha-. Bā aghasmiṃ vātā ava-.

Evam amaccena vutte tassa vuṭṭhitabhāvaṃ nātvā S. abhisambuddho hutvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Rohiṇeyyassa Kesavo
taramānarūpo vuṭṭhāsi bhātu sokena aṭṭito ti. 140.

Rājā uṭṭhāya sīghaṃ pāsādā otarivā Ghatapaṇḍitassa 5
santikaṃ gatvā⁴ ubhosu hatthesu dālhaṃ gahetvā tena saddhiṃ
sallapanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Kin nu ummattarūpo va² kevalaṃ Dvārakaṃ³ imaṃ
saso saso ti lapasi, ko nu te sasam āharīti. 141.

Tattha kevalaṃ dvārakaṃ³ imaṃ ti kasmā ummattako viya hutvā 10
sakalaṃ imaṃ Dvāravatīnagaraṃ vicaranto⁴ saso saso ti lapasi⁵, ko tava sasam
hari⁶. kena te saso gahito ti pucchati.

So rañña⁷ evaṃ vutte pi punappuna⁸ tad eva vacanaṃ
vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi:

4. Sovanṇamayaṃ maṇimayaṃ⁹ (cfr. supra p. 60.) 15
lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ
saṃkhasilāpavāḷamayaṃ
kārayissāmi te sasam. 142.

5. Santi aññe pi sasakā araññe vanagocarā,
te pi te ānāyissāmi, kīdisaṃ sasam icchasīti. 143. 20

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: etesu suvaṇṇamayādīsu yaṃ icchasi taṃ vada,
ahaṃ te kāretvā dassāmi, atha pi te na rocesi¹⁰ aññe pi araññe vanagocarā
sasakā atthi, te pi¹¹ te ānāyissāmi, vada bhadramukha kīdisaṃ sasam icchasīti.

Raṇño kathaṃ sutvā paṇḍito¹² chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Na vāham¹³ etaṃ icchāmi ye sasā paṭhaviṃ sitā, 25
candato sasam icchāmi, tam me ohara Kesavā¹⁴ ti. 144.

Tattha oharā ti otārehi¹⁴.

Rājā tassa kathaṃ sutvā „nissamsayaṃ me bhātā um-
mattako jāto“ ti domanassappatto sattamaṃ gātham āha:

¹ Cks addhito. ² C^k B^f ca. ³ Bā nagaraṃ. ⁴ Bā caranto. ⁵ Bā vilapati. ⁶ Bās
avahari. ⁷ Cks rañño. ⁸ Bā -nampi. ⁹ all four MSS. maṇi-. ¹⁰ Bā athāpi
ete na rocesi. ¹¹ Cks omit pi. ¹² Bā ghatapa-. ¹³ Bāf cā-. ¹⁴ Bā ohārehi.

7. So nūna madhuraṃ ñāti jivitaṃ vijahissasi
apatthiyaṃ yo patthayasi candato sasam icchasīti. 145.

Tattha ñātīti kaniṭṭhaṃ ālapanto āha, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta 'mayhaṃ piyaṇāti so tvaṃ nūna atimadhuraṃ attano jivitaṃ jahissasi¹ yo apatthetabbaṃ
5 patthesīti.

Ghatapaṇḍito rañño vacanaṃ sutvā niccalo ṭhatvā „bhā-
tika tvaṃ candato sasakaṃ patthentassa taṃ alabhitvā² jī-
vitakkhayabhāvaṃ jānanto kimkāraṇā mataputtaṃ anusocasīti“
vatvā aṭṭhamaṃ gātham āha:

- 10 8. Evaṃ ce Kaṇha jānāsi yad' aññaṃ anusāsasi
kasmā pure mataṃ puttaṃ ajjāpi-m-anusocasīti. 146.

Tattha evaṃ ti idaṃ alabbhaneyyaṭṭhānaṃ³ nāma na patthetabbaṃ ti yadi
evaṃ jānāsi, yadaññaṃ ti evaṃ jānanto ca⁴ yadi aññaṃ⁵ anusāsasīti attho,
pure ti atha kasmā⁶ catutthamāsamatthake mataṃ puttaṃ ajjāpi anusocasīti
15 vadati.

Iti⁷ so antaravithiyaṃ ṭhitako va „bhātika ahaṃ tāva
paññāyamānaṃ patthemī, tvaṃ pana apaññāyamānassa⁸ so-
casīti“ vatvā tassa dhammaṃ desento puna dve gāthā abhāsi:

9. Yaṃ na labbhā manussena amanussena vā puna
20 jāto me mā marī putto kuto labbhā alabbhiyaṃ. 147.
10. Na mantā mūlabhesajjā osadhehi dhanena vā
sakkā ānayaṭṭhaṃ Kaṇha yaṃ petam anusocasīti. 148.

Tattha yaṃ ti bhātika yaṃ etaṃ⁹ jāto me putto mā marīti manussena vā
devena¹⁰ vā puna na labbhā na sakkā laddhuṃ taṃ tvaṃ patthesī, taṃ pan'
25 etaṃ kuto labbhā kena kāraṇena sakkā laddhuṃ, na sakkā ti dīpeti, kasmā:
yasmā¹¹ alabbhiyaṃ alabbhaneyyaṭṭhānaṃ hi nāma¹² etaṃ ti attho, mantā ti
mantappayogena, mūlabhesajjāti mūlabhesajjena, osadhehi ti nānāvīdhosadhehi,
dhanena vā ti koṭṭisatasamkhenāpi dhanena vā, idaṃ vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ
petam anusocasi etehi mantappayogādīhi pi ānetuṃ na sakkā ti.

- 30 Rājā taṃ sutvā „yuttaṃ tāta sallakkhitaṃ¹², mama soka-
haraṇatthāya tayā idaṃ katan“ ti Ghatapaṇḍitaṃ vaṇṇento catasso
gāthā abhāsi:

¹ Cks jahati, Bā vijahessasi. ² Bā adds va. ³ Bā -neyyakam. ⁴ Cks va. ⁵ Cks aññe. ⁶ Bā adds ito. ⁷ Bā evaṃ. ⁸ Bā -mānassatthāya. ⁹ Bā evaṃ. ¹⁰ Bā amanussena. ¹¹ Bā omits ya-. ¹² C^s adds ce, C^k me.

11. Yassa etādisā assu amaccā purisapaṇḍitā
yathā nijjhāpaye ajja Ghato purisapaṇḍito—. 149.
12. Ādittam vata maṃ santam -pe- (cfr. supra p. 61.) 150.
13. Abbahi vata me sallam -pe- 151.
14. So 'ham' abbūlhasallo 'smi vītasoko anāvilo
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti 152.

5

Tattha paṭhamagāthāya ayaṃ saṃkhepattho: yathā yenākārena² ajja maṃ
puttasokaṇḍitaṃ Ghato purisapaṇḍito sokaharaṇatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi
bodhesi yassa aññassāpi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu tassa kuto soko ti,
sesagāthā vuttatthā yeva.

10

Avasāne

15. Evaṃ³ karonti sappanā ye honti anukampakā
vinivattayanti sokamhā Ghato jettam va bhātaran ti 153.
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Evaṃ Ghatakumārena visoke kate Vāsudeve rajjam anu- 15
sāsente dīghassa addhuno accayena dasabhātikaputtā⁴ kumārā
cintayimsu: „Kaṇḍadīpāyanaṃ 'dibbacakkhuko' ti vadanti,
vīmaṃsissāma tāva nan“ ti ete⁵ ekaṃ daharakumāraṃ alaṃ-
karitvā gabbhiniākārena⁶ dassetvā udare masūrakam⁷ bandhītvā
tassa santikaṃ netvā „bhante ayaṃ kumārikā kiṃ vijāyissatī“ 20
pucchimsu. Tāpaso⁸ „dasabhātikarājūnaṃ vināsakālo patto,
mayham nu kho āyusaṃkhāro kīdiso“ ti olokento „ajj“ eva
me maraṇaṃ bhavissatī“ natvā „kumārā iminā tumhākaṃ ko
attho“ ti vatvā „katheth' eva no¹⁰“ ti nibaddho „ayaṃ ito
sattame divase khadiraghaṭikaṃ vijāyissati, tāya Vāsudeva- 25
kulaṃ nassissati, api¹¹ kho pana tumhe khadiraghaṭikaṃ gahetvā
jhāpetvā chārikaṃ nadiyaṃ pakkhipeyyāthā¹²“ ti āha. Atha
naṃ te „kūṭajaṭila puriso vijāyanako nāma n' atthīti“ vatvā
tantarajjukam¹³ nāma kāraṇaṃ katvā tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpayimsu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā „kiṃkāraṇā tāpasam 30

¹ Ck so aham. ² Bā yena kāraṇena. ³ Bā etaṃ. ⁴ Bā -kānaṃ puttā. ⁵ Bā te. ⁶ Bā -raṇi. ⁷ Bā massu-, Bā mayū-. ⁸ Bā adds dibbacakkhunā olokento. ⁹ Bā adds hoti. ¹⁰ Ck -tha va no, Bā -tha bhante. ¹¹ Bā api ca. ¹² Cks -peyyathā. ¹³ Bā -rajju.

- mārayitthā“ ‘ti pucchitvā sabbam sutvā bhītā tassa ārakkham datvā sattame divase tassa¹ kucchito nikkhantaṃ khadiraḡa-
 5 ṭhikaṃ jhāpetvā chārikaṃ nadiyā pakkhipiṃsu. Sā nadiyā vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakaṃ nibbattī.
 Ath’ ekadivasam te rājāno „samuddakīlikam² kīlissāmā“ ‘ti mukhadvāram gantvā mahāmaṇḍapaṃ kāretvā alaṃkatamaṇḍape
 khādantā pivantā kelivasen’ eva pavattahatthapādaparāmāsā³ dvidhā bhijjitvā mahākalaham karimṃsu. Ath’ eko aññaṃ mug-
 10 garam alabhanto erakavanato ekaṃ erakapattam gaṇhi, taṃ gahitamattam eva khadiramusalam ahoṣi, so tena mahājanam potheti. Ath’ aññehi⁴ sabbehi gahitagahitam⁵ musalam eva ahoṣi, te aññamaññaṃ paharitvā vināsam pāpuṇiṃsu. Tesu vinassantesu Vāsudevo Baladevo bhaginiñ Añjanadevī purohito⁶ ti cattāro janā ratham abhirūhitvā palāyiṃsu, sesā sabbe pi vinaṭṭhā.
 15 Te pi cattāro rathena palāyantā Kālamattikāṭaviṃ⁷ pāpuṇiṃsu. Muṭṭhikamallo patthanam katvā yakkho hutvā tattha nibbatto Baladevassa āgatabhāvaṃ ñatvā tattha gāmaṃ māpetvā malla-
 vesam gahetvā „ko yujjhitukāmo“ ti vagganto gajjanto appo-
 20 ṭhento⁸ vicari. Baladevo taṃ disvā va „bhātika aham iminā saddhiṃ⁹ yujjhissāmīti“ vatvā Vāsudeve vārente vārente yeva rathā oruyha tassa santikaṃ gantvā¹⁰ appoṭhesi¹¹. Atha naṃ so pasārītahatthe yeva gahetvā mūlakakandaṃ viya khādi. Vāsudevo tassa matabhāvaṃ ñatvā bhaginiñ ca purohitañ ca ādāya sabba-
 rattim gantvā suriyodaye ekaṃ paccantagāmaṃ patvā¹² „āhāram
 25 pacitvā āharathā“ ‘ti bhaginiñ ca purohitañ ca gāmaṃ pahipitvā sayam ekasmiṃ gacchantare paṭicchanno nipajji. Atha naṃ Jarā nāma eko luddo gacchaṃ calantaṃ disvā „sūkaro¹³ ettha bhavissatīti“ saññāya satthim khipitvā pāde vijjhitvā¹⁴ „ko maṃ vijjhīti“ vutte manussassa viddhabhāvaṃ ñatvā bhīto palāyituṃ

¹ Bā tassā. ² Bā -kīlitaṃ. ³ Bā pavattā-. ⁴ Cks athamñño athamñño ti. ⁵ Cks sabbe gahitaṃ. C^s sabbehitagahitaṃ. ⁶ Bā has added cā. ⁷ Cks kīla-, Bā kīla-mattika aṭavi. ⁸ Bā omits saddhiṃ. ⁹ Bā -ṭento. ¹⁰ Bā has added vagganto gajjanto. ¹¹ Bā -ṭesi. ¹² Cks omīṭ patvā. ¹³ Bā sukkaro. ¹⁴ Bā vijjhi.

ārabhi. Rājāsa tiṃ paccupatṭhapetvā utṭhāya „mātula mā bhāyi,
 ehīti“ pakkositvā āgataṃ „ko si nāma¹ tvaṃ“ ti pucchitvā
 „aham sāmi Jarā nāmā²“ 'ti „Jarāya viddho marissatīti³ kira
 maṃ porāṇā vyākariṃsu, nissamsayaṃ ajja mayā maritabban“
 ti űatvā „mātula, mā bhāyi, ehi, pahāram⁴ me bandhā⁵“ 'ti tena
 pahāramukhaṃ bandhāpetvā taṃ uyyojesi, balavavedanā pavat-
 tiṃsu, itarehi ābhataṃ āhāraṃ paribhuñjitum nāsakkhi. Atha
 te āmantetvā „ajja aham⁶ marissāmi, tumhe pana sukhumālā
 aññāṃ kammaṃ katvā jīvitum na sakkhissattha, imaṃ vijjāṃ
 sikkhathā“ 'ti ekaṃ vijjāṃ sikkhāpetvā te uyyojetvā tatth' eva
 jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ Añjanaḍevīṃ ṭhapetvā sabbe va
 vināsaṃ pāpuṇiṃsū 'ti.

S. i. d. ā. „upāsaka, evaṃ porāṇakapaṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā
 attano puttasokaṃ harīṃsu, mā⁶ cintayīti“ vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Upāsako saccapariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā
 Rohiṇeyyo Ānando ahosi, Vāsudevo Sāriputto, avasesā⁷ Buddhapa-
 riṣā, Ghatapaṇḍito pana ahamevā⁸“ 'ti. Ghatajātakaṃ. Dasani pāta-
 vaṇṇanā⁹ niṭṭhitā¹⁰.

¹ Bā omits nāma. ² C^k nāmo- C^s nāmā altered to nāmo. ³ Bā pādāṃ. ⁴ Bā
 -āhi. ⁵ Bā ajjāhaṃ. ⁶ Bā tvaṃ mā. ⁷ Bā sabbe paṇḍitā. ⁸ Bā ahameva sam-
 māmbuddho loke vivattacchedo ahosi. ⁹ Bā Ghatapaṇḍitajātakaṃ iti soḷasa-jātaka-
 paṇḍitaṃ dasani-pātassa atthavaṇṇanā. ¹⁰ Bā adds akkharā ekamekaṇṇa bud-
 dharūpaṃ samaṃ siyā tasmā hi paṇḍito poso likkheyya piṭakattiyāṃ. Nibbāna-
 paccayo hotu. Sakkarāj 1150 etc.

XI. EKĀDASANIPĀTA.

1. Mātīposakajātaḥa.

Tassa nāgassa vippavāsenā 'ti. Idam S. J. v. mātuposa-
katheram ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātakavatthu-sadisam.
S. pana bhikkhū āmantetvā „mā bhikkhave etaṃ ujjhāyittha. porāṇa-
kapaṇḍitā tiracchānayanīyaṃ nibbattāpi mātaraṃ viyuttā sattāhaṃ nirā-
5 hāratāya sussamānā rājārahaṃ bhojanaṃ labhivāpi 'mātaram' vinā
na bhuñjissāmā' 'ti mātaram disvā va gocaram gaṇhimsū" 'ti vatvā
ā. a.:

A. B. Br. r. k. Bo. Himavantapadese hatthīyonīyaṃ
nibbattitvā sabbaseto ahosi abhirūpo² asīti hatthisahassapari-
10 vāro³, mātā pan' assa andhā. So madhuramadhurāni⁴ phalā-
phalāni hatthīnaṃ datvā mātu peseti⁵, hatthī⁶ tassā adatvā
attanā va khādanti. So parigaṇhanto taṃ pavattim ñatvā
„yūthaṃ chaḍḍetvā mātaram me⁷ posessāmi" rattibhāge
aññesaṃ hatthīnaṃ ajānantānaṃ mātaram gahetvā Caṇḍorāṇa-
15 pabbatapādaṃ gantvā ekaṃ naḷiniṃ upanissāya tṭhitāya pabbata-
guhāya mātaram tṭhapetvā posesi⁸. Ath' eko Bārāṇasi-vāsi⁹
vanacarako maggamūlho disaṃ vavatthapetuṃ asakkonto

¹ Bā -rā. ² Bā adds dassaniyo pāsādiko lakkhaṇasampanno, B^s pāsādiko
manavaḍḍhikaro. ³ Bā adds so jarājīṇṇaṃ mātaram poseti. ⁴ C^k dhuramadhu-
rāni. ⁵ C^s poseti, Bā mātu santikaṃ pesesi. ⁶ Bā hatthayo. ⁷ Bā -rameva.
⁸ C^k pe-. ⁹ all three MSS. -si.

mahantena saddena paridevi. B. tassa saddam sutvā „ayam
 puriso anātho, na kho pana me tam patirūpaṃ yaṃ esa mayi
 t̥hite idha vinasseyyā“ 'ti tassa santikaṃ gantvā tam bhayena
 palāyantam disvā „ambho purisa, n' atthi te maṃ nissāya
 bhayaṃ, mā palāyi, kasmā tvaṃ paridevanto vicarasīti“ puc- 5
 chitvā „sāmi ahaṃ maggamūlho, ajja me sattamo divaso“ ti
 vutte „bho purisa, mā bhāyi, ahan tam manussapathe t̥hapes-
 sāmīti“ tam attano piṭṭhiyaṃ nisīdāpetvā araṇṇā nīharitvā
 nivatti. So pi pāpo „nagaraṃ gantvā raṇṇo āroccsāmīti“
 rukkhasaṇṇaṃ pabbatasaṇṇaṃ karonto va nikkhamitvā Bārā- 10
 ṇasim agamāsi. Tasmim kāle raṇṇo maṅgalahatthi¹ kālam
 akāsi. Rājā „sace kenaci katthaci opavayham' kātum yutta-
 rūpo hatthi¹ diṭṭho atthi so ācikkhatū“ 'ti bheriṇ carāpesi.
 So puriso rājānaṃ upasaṃkamitvā „mayā deva tumbhakaṃ
 opavayho³ bhavitum yuttarūpo sabbaseto sīlavā hatthirājā 20
 diṭṭho, ahaṃ maggaṃ desessāmi, mayā saddhim hatthācariye
 pesetvā tam gaṇhāpethā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti vanacara-
 kena⁴ saddhim mahantena parivārena hatthācariyaṃ pesesi.
 So tena saddhim gantvā B-am naḷiniṃ pavisitvā gocaraṃ
 gaṇhantaṃ passi. B. pi hatthācariyaṃ disvā „idaṃ bhayaṃ 25
 na aṇṇato uppannaṃ, tassa purisassa⁵ santikā uppannaṃ
 bhavissati, ahaṃ kho pana mahābalo hatthisahassam pi vid-
 dhamsetum samattho, pahomi⁶ kujjhitvā raṭṭhakaṃ⁷ senāvāha-
 naṃ nāsetum, sace pana kujjhissāmi sīlaṃ me bhijjissati, tasmā
 ajja sattīhi koṭṭiyamāno pi na kujjhissāmīti“ adhiṭṭhāya sīsaṃ 30
 nāmetvā niccalo⁸ aṭṭhāsi. Hatthācariyo padumasaram otaritvā
 tassa lakkhanasampattiṃ disvā „ehi puttā“ 'ti rajatadāma-
 sadisāya soṇḍāya gaṇetvā sattame divase Bārāṇasim pāpuṇi⁹.
 Bodhisattamātā¹⁰ putte anāgacchante „putto me rājamahāmattehi

¹ so all three MSS. ² Bā opaguyham. ³ Bā -guyho. ⁴ Bā rājā sādhū imarī
 maggadesikaṃ katvā araṇṇaṃ gantvā iminā vuttaṃ hatthināgaṃ ānethā ti tena.
⁵ Bā pāpapu-. ⁶ Bā homi. ⁷ Bā sara-. ⁸ Bā adds va. ⁹ Bā -ṇāti. ¹⁰ Bā
 -sattassa mātā pana.

nīto bhavissati, idāni tassa vippavāsenā ayaṃ vanasaṇḍo
vaḍḍhissatīti“ paridevamānā dve gāthā abhāsi:

1. Tassa nāgassa vippavāsenā
virūḷhā sallakī ca kuṭajā ca
5 kuruvindakaravīrā¹ bhisasāmā ca
nivāte pupphitā kaṇikārā. 1.
2. Kocid eva suvaṇṇakāyūrā
nāgarājāṃ bharanti piṇḍena
yattha rājā² rājakumāro vā³
10 kavacam abhihessati asambhīto ti. 2.

Tattha virūḷhā ti vaḍḍhitā nāma, n' atth' ettha saṃsayo ti āsaṃsāvaseṇ'
evam āha, sallakī ca kuṭajā cā 'ti⁴ indasālarukkhā kūṭajarukkhā ca,
kuruvindakaravīrā⁵ bhisasāmā cā 'ti kuruvindarukkhā ca karavīraṇā-
makāni⁶ mahatīṇāni ca bhisāni ca sāmākā cā 'ti attho, ete ca sabbe idāni
15 vaḍḍhissantīti paridevatī, nivāte ti pabbatapāde, pupphitā ti mama puttana
sākhā⁷ bhañjitvā⁸ akhādiyamānā kaṇikārāpi pupphitā⁹ bhavissantīti vuttam
hoti, kocidevā 'ti katthacid eva gāme vā nagare vā, suvaṇṇakāyūrā
ti suvaṇṇābharapā rājarājāmahāmattā, bharantī piṇḍena 'ti ajja māti-
posakaṃ¹⁰ nāgarājānaṃ¹¹ rājarahassa bhojanassa suvaḍḍhitena piṇḍena
20 posenti, yatthā 'ti yasmiṃ nāgarāje rājā nisīditvā, kavacam abhihessatīti¹²
saṅgāmaṃ pavisitvā paccāmittānaṃ kavacaṃ abhihanissatī bhindissatī, idāṃ
vuttam hoti: yattha mama putte nisinno rājā vā rājakumāro vā asambhīto
hutvā paccāmittānaṃ kavacaṃ hanissatī taṃ maññe¹³ nāgarājānaṃ suvaṇṇā-
bharanā ajja piṇḍena bharantīti.

- 95 Hatthācariyo pi antarāmagge¹⁴ va rañño sāsaṇaṃ pesesi¹⁵.
Rājā nagaraṃ alaṃkārapesi. Hatthācariyo B-aṃ katagandha-
paribhaṇḍaṃ alaṃkatapaṭṭiyattaṃ hatthisālaṃ netvā citrasāṇiyā¹⁶
parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanaṃ
ādāya gantvā B-assa dāpesi. So „mātaraṃ vinā gocaraṃ na
80 gaṇhissāmīti“ piṇḍaṃ na gaṇhi. Atha naṃ yācanto rājā tati-
yaṃ gātham āha:

¹ Bā -varā. ² Cks Bā rāja. ³ Cks omit vā. ⁴ Cks ca, omitting ti. ⁵ Bā -varā
⁶ Bā -vara-, Cks -vīraṇāmakāti. ⁷ Bā -khaṃ. ⁸ Cks bhañjitvā. ⁹ Cks add
viya vaḍḍhitā. ¹⁰ Bā mātuposaka. ¹¹ Bā -rājāṃ. ¹² Bā -bhihanessa-. ¹³ Bā
me. ¹⁴ Bā adds vattamāno. ¹⁵ Bā adds taṃ sutvā. ¹⁶ Bā vicitra.

5. Gaṇhāhi nāga kabalaṃ, mā nāga kisako bhava,
bahūni rājakiccāni yāni¹ nāga karissasīti. 3.

Taṃ sutvā B. catutthaṃ gātham āha:

4. Sā nūna sā kapaṇiyā² andhā aparināyikā³
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti. 4. 5

Tattha sā nūna sā ti mahārāja nūna sā esā⁴, kapaṇiyā² ti puttaviyogena kapaṇā, khāṇuṃ ti tattha tattha patitaṃ rukkhakalīṅgarāṃ⁵, ghaṭṭetīti paridevamānā tattha tattha pādena⁶ pothenī⁷ nūna pādena hanatī⁸ caṇḍoraṇam patīti caṇḍoraṇapabbatābhīmukhī pabbatapāde pariphandamānā ti attho. 10

Atha naṃ pucchanto rājā

5. Kā nu te sā mahānāga andhā aparināyikā⁹
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti 5.
pañcamam gātham vatvā¹⁰

6. Mātā me sā mahārāja andhā aparināyikā¹¹ 15
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti girim Caṇḍoraṇam patīti¹² 6.
chatṭhagāthāya¹³ tam atthaṃ sutvā muñcāpento sattamaṃ
gātham āha:

7. Muñcath' etaṃ mahānāgaṃ yo 'yaṃ bharati mātaraṃ,
sametu mātārā nāgo saha sabbehi nātibhīti. 7. 20

Tattha yoyaṃ bharatīti ayaṃ nāgo 'ahaṃ mahārāja andhamātaraṃ posemi, mayā vinā mayhaṃ mātā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissati, tāya vinā mayhaṃ issariyena attho n' atthi, ajja me mātu gocaraṃ agaṇhantiyā¹⁴ sattamo divaso' ti vadati¹⁵, tasmā yo ayaṃ mātaraṃ bharati etaṃ mahānāgaṃ khippaṃ muñcatha, sabbehi nātīhi¹⁶ saddhiṃ esa mātārā sametu samāgacchatū 'ti. 25

Atthamanavamā abhisambuddhagāthā honti:

8. Mutto ca bandhanā nāgo mutto dāmāto¹⁷ kuñjaro
muhuttaṃ assasitvāna¹⁸ agamā¹⁹ yena pabbato. 8.

¹ Bā tāni. ² Bā kapaṇikā. ³ Bā -nā-. ⁴ Bā omits esā. ⁵ Ck -līṅgarāṃ Bā dukkharakalīkaraṃ. ⁶ all three MSS. pāde. ⁷ Cks pothenī, Bā pothenti. ⁸ Cks -haranti. ⁹ Ck Bā -nā-. ¹⁰ Bā āha. ¹¹ Cs Bā -nā-. ¹² Bā adds rājā. ¹³ Cks chaṭṭhaṃ-, Bā chaṭṭhamagā-. ¹⁴ Bā alabhantiyā. ¹⁵ Ck omits va-. ¹⁶ Cs Bā nātibhīti. ¹⁷ Bā dāmāya. ¹⁸ Bā assūsetvāna. ¹⁹ Cks āg-.

9. Tato so naḷiniṇ¹ gantvā sītaṃ kuṇḍjarasevitam
soṇḍāya udakam āhatvā² mātaram abhisīncathā 'ti. 9.

So kira nāgo baudhanā mutto thokaṃ vissamitvā rañño dasarājadhamma-
gāthāya dhammaṃ desetvā 'appamatto hohi mahārājā' 'ti ovādaṃ datvā mahā-
5 janena gandhamālādīhi pūjyamāno nagarā nikkhamitvā tadahe va taṃ paduma-
saraṃ patvā 'mama mātaram gocaraṃ gūhāpetvā va sayam gaṇhissāmīti' bahum
bhisamulālan³ ādāya soṇḍapūram udakaṃ gahetvā guhālenato nikkhamitvā
guhādvāre nisinnāya mātu⁴ santikaṃ gantvā sattāhaṃ nīrāhārātāya mātu
sarīraṃ⁵ phassapaṭilābhattham⁶ upari udakaṃ siñci. Tam atthaṃ āvikaronto
10 S. dve gāthā abhāsi.

Bodhisattamātāpi⁷ „devo vassatīti“ saññāya taṃ akkosan-
tī⁸ dasamaṃ gātham āha:

10. Ko 'yaṃ anariyo devo akālen ativassati,
gato me atrajo putto yo mayhaṃ paricārako ti. 10.

15 Tattha atrajo ti attano¹⁰ jāto.

Atha naṃ samassāsento B. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Uṭṭhehi amma, kiṃ sesi, āgato ty-āham atrajo,
mutto' mhi Kāsirājena Vedeheṇa¹¹ yasassinā ti. 11.

Tattha āgato tyāhaṇ ti āgato te ahaṃ, vedeheṇā 'ti nāpasampan-
20 nena¹², yasassinā ti mahāparivārena, tena rañña maṅgalahattābhāvāya gahito
pi ahaṃ mutto idāni tava santikaṃ āgato, uṭṭhehi gocaraṃ gaṇhātīti.

Sā¹³ rañño anumodanaṃ karontī osānagātham āha:

12. Ciraṃ jivatu so rājā Kāsinaṃ raṭṭhavaddhano¹⁴
yo me puttaṃ amocesi¹⁵ sadā vaddhāpacāyikan¹⁶ ti. 12

25 Rājā¹⁷ B-assa guṇe pasīditvā naḷiniyā avidūre gāmaṃ
māpetvā B-assa ca mātu c' assa¹⁸ nibaddhavattaṃ¹⁹ paṭṭha-
pesi. Aparabhāge B. mātari kālakatāya tassā sarīraparihāraṃ

¹ C^s nali-. ² C^k āhattha, C^s āhatva, B^d āharitvā, B^s -kaṃ gahetvā. ³ B^d mū-, C^{ks} -mūlā-. ⁴ B^d mātuyā. ⁵ B^d -ra. ⁶ C^{ks} -ttaṃ, B^d samphassapaṭilā-
bhattam. ⁷ B^d -sattassamā-. ⁸ all three MSS.- ti. ⁹ B^d sa. ¹⁰ B^d -nā.
¹¹ C^k vedena. ¹² C^k nānās-, C^s nānas-, B^s kātis-. ¹³ B^d adds tuṭhamānasā.
¹⁴ B^d -vaḍḍhano. ¹⁵ B^d pamo-. ¹⁶ B^d vu-. ¹⁷ B^d tadā rājā. ¹⁸ C^k mātuc-
cassa, C^s mātussa ca, B^d mātuyā cassa. ¹⁹ C^{ks} nibaṇḍavattaṃ.

katvā Karaṇḍakam¹ assamapadam² nāma gato. Tasmiṃ pana
 ṭhāne Himavantato otarivā pañcasatā isayo vasiṃsu, taṃ
 vattam³ tesam adāsi. Rājā B-assa samānarūpam silāpaṭimam⁴
 kāretvā mahāsakkāram pavattesi. Jambudīpa-vāsino anusam-
 vaccharam sannipatitvā hatthimaham nāma karimṃsu. 5

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne mātīposaka-
 bhikkhu⁵ sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahosi⁶,
 hatthini Mahāmāyā devī⁷, mātīposakanāgo⁸ pana aham evā⁹ ti.
 Mātīposakajātakam.

2. Jṇhajātaka.

10

Suṇohi mayham vacanam janindā ti. Idam S. J. v
 Ānandatherena laddhavare ā. k. Paṭhamabodhiyam hi⁹ vīsativas-
 sāni Bhagavato anibaddhaupaṭṭhākā ahesum, ekadā thero Nāgasamālo
 ekado Nāgito¹⁰ Upavāṇo¹¹ Sunakkhatto¹² Cundo¹² Sāgalo¹³ ekadā
 Meghiyo Bhagavantam upaṭṭhahi¹⁴. Ath' ekadivasam Bhagavā bhik- 15
 khū āmantesi: „bhikkhave idāni 'mhi mahallako, ekacce bhikkhū
 iminā maggena gacchāmā' ti rutte aññena gacchanti, ekacce may-
 ham pattacīvaram bhūmiyam nikkhipanti, nibaddhaupaṭṭhākam me¹⁵
 ekaṃ bhikkhum jānāthā¹⁶ ti. „Bhante aham upaṭṭhahissāmi aham
 upaṭṭhahissāmīti¹⁷ sirasi añjalim katvā utṭhite Sāriputtatherādayo „tum- 20
 hākam patthanā¹⁸ mattakam pattā¹⁷, alan¹⁹ ti paṭikkhipi¹⁸. Tato
 bhikkhū Ānandattheram „tvam āvuso upaṭṭhākapaṭṭhānam yācā¹⁹ ti
 āhamṃsu. Thero²⁰ „sace me²¹ Bhagavā attanā laddham²³ cīvaram na
 dassati piṇḍapātam na dassati ekagandhakuṭṭiyam vasitum na dassati
 mam gahetvā nimantanam na gamissati, sace pana Bhagavā mayā 25
 gahitam²³ nimantanam gamissati sac' āham²⁴ tiroraṭṭhā tirojanapadā
 Bhagavantam datṭhum āgataparisam āgatakkhane yeva dassatum

¹ Bā kadaṇḍaka. ² C^s -desam, Bā assamasapadamnam. ³ C^{ks} vaddham i. e. vaṭṭam. ⁴ C^k silāyapa-. ⁵ Bā^s mātu-. ⁶ Bā adds pāpapuriso devadatto ahosi hatthācariyo sārīputto ahosi mātā. ⁷ Bā omits devī. ⁸ Bā mātuposakahatthi. ⁹ Bā -yañhi. ¹⁰ Bā nābhito ekadā. ¹¹ C^{ks} -no, Bā adds ekadā. ¹² Bā adds ekadā. ¹³ Bā sāgato. ¹⁴ C^{ks} -hiṃsu. ¹⁵ Bā^s mam. ¹⁶ C^{ks} -nam. ¹⁷ C^k patvā. ¹⁸ C^k pari-. ¹⁹ Bā yācāhi. ²⁰ C^{ks} add me. ²¹ Bā^s add bhante. ²² Bā laddha. ²³ C^k -ta. ²⁴ Bā saceham.

labhissāmi yadā me kaṃkhā uppajjati tasmiṃ khañe¹ Bhagavantam
 upasaṃkamitum labhissāmi sace yaṃ Bhagavā mama parammukkhā
 dhammam katheti² tam āgantvā mayham kathessati ev'āham³ Bha-
 vantaṃ upaṭṭhabhissāmi⁴ ime cattāro paṭikkhepe catasso ca⁴ āyā-
 5 canā ti⁵ aṭṭha vare yāci. Bhagavāpi 'ssa adāsi. So tato paṭṭhāya
 pañcavīsativassāni⁶ nibaddhaupaṭṭhāko ahosi. So pañcasu ṭhānesu⁷
 etadagge ṭhapanam patvā āgamasampadā adhigamasampadā pubbahe-
 sampadā attatthaparipucchāsampadā⁸ titthavāsasampadā yonisomanasikā-
 rasampadā Buddhūpanissayasampadā ti imāhi sattahi sampadāhi saman-
 10 nāgato Buddhassa¹⁰ santike aṭṭha vare dāyajjam labhivā Buddhasāsane
 paññāto gaganamajjhe¹¹ cando viya pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasam¹²
 dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Tathāgato Ānandat-
 theram varadānena santappesi¹³“. Satthā āgantvā „kāya nu' ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sammisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte
 15 „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āham¹³ Anandam varena santappesim,
 pubbe p' āham yaṃ yaṃ esa yāci tam tam adāsim evā“ 'ti vatvā
 a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa putto Juṇhakumāro nāma Takka-
 silāyam sippam uggahetvā ācariyassa anuyogam datvā rattibhāge
 20 andhakāre ācariyagharā nikkhamitvā attano nivāsanaṭṭhānam
 vegena gacchanto aññataram brāhmaṇam bhikkham caritvā
 attano nivāsanaṭṭhānam gacchantam apassanto bāhunā paha-
 ritvā tassa bhattapātīm¹ bhindi. Brāhmaṇo patitvā viravi. Ku-
 māro kārūṇṇena nivattitvā tam hatthe gahetvā uṭṭhāpesi¹⁴.
 25 Brāhmaṇo „tayā tāta mama bhikkhābhājanam bhinnam, bhatta-
 mūlam me dehīti“ āha. Kumāro „brāhmaṇa, idān' āham tava
 bhattamūlam dātum na sakkomi, aham kho pana Kāsirañño
 putto Juṇhakumāro nāma, mayi rajje patiṭṭhite āgantvā mam
 dhanam yāceyyāsīti“ vatvā niṭṭhitasippo ācariyam vanditvā
 30 Bārāṇasim gantvā pitu sippam dassesi. Pitā „jīvantena me
 putto diṭṭho, rājabhūtam pi nam passissāmi¹⁵“ rajje abhisiñci.

¹ Bā adds yeva. ² Bā -thessati. ³ Bā -hantam. ⁴ C^s Bā omit ca. ⁵ C^s -nāniti. ⁶ Bā vassādini. ⁷ Bā adds te. ⁸ C^s atthathapaṭi-. ⁹ C^s tattha-, Bā tiṭṭha-. ¹⁰ C^s buddhānam. ¹¹ Bā -ṇa-. ¹² Bā add bhikkhū. ¹³ C^s pahaṃ. ¹⁴ C^s upaṭṭhā-.

So Junḥarājā nāma hutvā dhammena rajjam kāresi. Brāhmaṇo
taṁ pavattiṁ sutvā „idāni mama bhattamūlaṁ āharissāmīti”¹
Bārāṇasīṁ gantvā rājānaṁ alamkatanagaraṁ padakkhiṇaṁ
karontam eva disvā ekasmiṁ unnatapadese² ṭhito hatthaṁ
pasāretvā jayāpesi. Rājā anoloketvā va atikkami³. Brāhmaṇo⁵
tena adiṭṭhabhāvaṁ ñatvā kathaṁ samuṭṭhapento paṭhamam
gātham āha:

1. Suṇohi mayham vacanam janinda,
atthena Junḥ' amhi idhānupatto,
na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne
gantabbam āhu dipadāna⁴ seṭṭhā 'ti. 13. 10

Tattha Junḥa mahīti mahārāja tvaṁ Junḥamhi ahaṁ eken⁵ atthena
idhānupatto, na nikkāraṇā idhāgato⁶ 'mahīti dīpeti, addhike ti addhānaṁ āgate,
gantabbam ti taṁ addhikaṁ⁷ addhānaṁ āgataṁ yācamānaṁ brāhmaṇaṁ
anoloketvā va gantabban ti paṇḍitā na āhu na kathentīti. 15

Rājā tassa vacanaṁ sutvā hatthiṁ vajiraṁkusena niggahetvā
dutiyaṁ gātham āha:

2. Suṇomi tiṭṭhāmi, vadehi brahme
yenāsi⁸ atthena idhānupatto,
kaṁ vā tvam⁹ atthaṁ mayi patthayāno
idhāgamo¹⁰ brahme tad iṅgha brūhīti. 14. 20

Tattha iṅghā 'ti codanatthe nīpāto.

Tatoparaṁ brāhmaṇassa ca rañño ca vacanapaṭivacana-
vasena sesagāthā kathitā:

3. Dadāhi me gāṁavarāni pañca
dāsīsataṁ satta gavaṁ satāni
parosahassaṇ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca¹¹ me sādasi¹² dve dadāhi. 15. 25

¹ Bā āharūpessāmīti. ² Bā -ppa-. ³ C^k anikkami, C^s akkami. ⁴ Bā dvi-. ⁵
Bā -na. ⁶ Bā āgāto omitting idh. ⁷ Bā omits addhi-. ⁸ Bāf yenāpi. ⁹ C^k
tam. ¹⁰ C^{ks} -me, Bāf -mā. ¹¹ Bā va. ¹² all four MSS. -si.

4. Tapo nu te brāhmaṇa bhiṃsarūpo,
mantā nu te brāhmaṇa cittarūpā,
yakkhā va¹ te assavā santi keci,
atthaṃ vā² me abhijānāsi³ kattaṃ. 16.
- 5 5. Na me tapo atthi na cāpi mantā,
yakkhā ca me assavā n' atthi keci,
atthaṃ pi⁴ te⁵ nābhijānāmi kattaṃ,
pubbe ca kho saṅgati mattam āsi. 17.
- 10 6. Paṭhamam imam dassanam jānato me,
na t' abhijānāmi ito puratthā,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ,
kadā kuhiṃ vā ahu saṅgamo no. 18.
- 15 7. Gandhārarājassa puramhi ramme
avasimbhase Takkasilāya deva,
tatth' andhakāraṇi⁶ timisikāyaṃ⁷
aṃsena aṃsaṃ samaghaṭṭayimha. 19.
- 20 8. Te tattha ṭhatvāna ubho janinda
sārāṇiyaṃ vītisārimha⁸ tattha,
sā yeva⁹ no saṅgati mattam āsi
tato na pacchā na pure kadāci. 20.
9. Yādā kadāci manujesu brahme
samāgamo sappurisena hoti
na paṇḍitā saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti. 21.
- 25 10. Bālā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti,
bahum¹⁰ pi bālesu kataṃ vinassati,
tathā hi bālā akataññurūpā. 22.
- 30 11. Dhīrā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi na nāsayanti,

¹ C^o ca, B^df nu. ² B^d si. ³ B^d ā-. ⁴ B^d atthaṃ si. ⁵ C^k ce. ⁶ C^k B^d -hī.

⁷ C^o B^df timi-. ⁸ B^d -sāramha. ⁹ B^d va. ¹⁰ C^ks -ū.

appam pi dhīresu kataṃ na nassati,
tathā hi dhīrā sukataññurūpā. 23.

12. Dadāmi te gāṃavarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni,
parosahassaṇ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca te sādīsī dve dadāmi. 24.

13. Evaṃ sataṃ hotī samecca¹ rāja,
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ
āpūratī Kāsipatī yathā ahaṃ,
tayā hi² me saṅgamo ajja laddho ti. 25.

Tattha sādīsīti rūpavaṇṇajātikulapadesena mayā sādīsīyo³ dve mahā-
yasā bhariyā ca me dehīti attho, bhīṃsarūpo ti kin nu te brāhmaṇa bala-
varūpasilācāraguṇasaṃkṛtāṃ tapokammaṃ atthīti⁴ pucchati, mantā nu te ti
udāhu vicitrarūpā sabbatthasādhakā mantā te atthi, assavā ti vacanakārakā⁴
icchitīcchitadāyaka⁵ vā te keci santi, kattan ti kataṃ, udāhu tayā kataṃ, kiñci 15
mama atthaṃ abhijānāsīti pucchati, saṅgati mattan ti samāgamamattaṃ tayā
saddhīṃ pubbe mama āsīti vadati, jānato me ti jānantassa mama imaṃ⁶
paṭhamāṃ kataṃ⁶ tava dassanaṃ, na⁷ tābhijānāmīti⁸ na taṃ abhijānāmi⁹,
timīsikāyaṇ¹⁰ ti bahalatimīrāya¹¹ rattiyaṃ, te, tattha ṭhatvānā¹² 'ti te
mayāṃ tasmīṃ aṃsena aṃsaṃ ghaṭṭitaṭṭhāne ṭhatvā, vitisārimha tatthā¹³ 'ti 20
tasmīṃ yeva ṭhāne sārītabbayuttakaṃ kathaṃ sārayimha¹⁴, ahaṃ 'bhikkhābhāja-
naṃ me tayā bhinnāṃ. bhattamūlaṃ me dehīti¹⁵, avacaṃ, tvaṃ 'idān' ahaṃ tava
bhattamūlaṃ dātuṃ na sakkomī, ahaṃ kho pana Kāsirañño putto Jṇhākumāro
nāma, mayi rajje patiṭṭhite āgantvā maṃ dhanāṃ yāceyyāsīti¹⁶ avacā¹⁷ 'ti imaṃ
sārāṇīyaṃ kathaṃ karimhā¹⁸ 'ti āha, sā yeva no saṅgati mattamāsīti deva 25
amhākaṃ sā yeva aññamaññānaṃ saṅgati mattam āsi ekamuhuttam ahoṣīti dīpeti,
tato ti tato pana¹⁹ muhuttikamittadhammato pacchā vā pure vā kadāci amhā-
kaṃ saṅgati nāma na bhūtapubbā, na paṇḍitā ti brāhmaṇa paṇḍitā nāma taṃ
muhuttikasaṅgatiṃ²⁰ vā cirakālasanthavāni vā yaṃ kiñci pubbe katagūṇaṃ vā na
nāsenti, bahum²¹ pīṭi bahukam pi, akataññurūpā ti yasmā²² bālā aka- 30
taññusabhāvā tasmā tesu bahum²³ pi kataṃ nassatīti attho, sukataññurūpā
ti suṭṭhukataññusabhāvā²⁴, etthāpi²⁵ tathā hīti hikāro kārānatho va, dadāmi
te ti brāhmaṇena yācitayācitāṃ²⁶ dadanto evaṃ āha, evaṃ sataṃ ti brāhmaṇo

¹ Bds samacca. ² Bs pi. ³ Cks -soyo, Bs -sā. ⁴ Bds -ikā. ⁵ Bds add yakkhā.
⁶ Bds omits ka-. ⁷ Cks omits na. ⁸ Cks nābhi-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Cs Bds
timī-. ¹¹ Bds balava-. ¹² Bds vitisā-. ¹³ Cks dehitaṃ. ¹⁴ Cks idam. ¹⁵ Bds
adds taṃ. ¹⁶ Cks -kā. ¹⁷ Cks -hū. ¹⁸ Cks yasavā. ¹⁹ Cks -vo. ²⁰ Cks etthā,
Cs etthāti. ²¹ Bds omits yācita.

rañño anumodanañ karonto vadati, satañ¹ sappurisānañ ekavāram pisamecca² sañgati nāma evaṃ hoti, rivā³ 'ti ettha rakāro⁴ nipātamattañ, tārakānañ tī tārakagaṇamajjhe, Kāsi patīti rājānañ ālapati, idaṃ vuttañ hoti: deva Kāsi-ratthādhipati yathā cando tārakāmajjhe⁴ 'thito tārāgaṇaparivuto pātipadato⁵
 5 paṭṭhāya yāva puṇṇamā āpūراتi tathā aham pi ajja tayā dinnehi gāma-varādīhi āpūramīti, tayā hi⁶ me ti mayā pubbe tayā saddhiṃ laddho pi saṃgamo aladdho⁷, ajja pana mama manorathassa nipphannattā mayā tayā saha sañgamo laddho nāmā⁸ 'ti, nipphannañ me tayā saddhiṃ mettaphalañ tī vadati.

Bodhisatto tassa mahantañ yasañ adāsi.

10 S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhañ Ānandañ vareña santappemi⁸ yevā⁹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahosi, rājā⁹ aham evā⁹ 'ti. Jṇḥajātakañ.

3. Dhammajātakañ.

Yasokaro puñṇakaro hamasmīti. Idaṃ S. J. v. Deva-
 15 dattassa paṭhavipavesanañ¹⁰ ā. k. Dhammasabhāyañ¹¹ kathañ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto Tathāgatena saddhiṃ paṭivirujjhivā paṭhaviñ pavīṭṭho¹² ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā¹³ 'ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti vutte „idāni tāv' esa bhikkhave mama Jina-cakke pahārañ datvā
 20 paṭhaviñ pavīṭṭho, pubbe pana¹⁵ dhammacakke pahārañ datvā paṭhaviñ pavisitvā Avīci-parāyano jāto¹⁶ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. kāmāvacaraloke Dhammo nāma devaputto hutvā nibbatti, Devadatto Adhammo nāma. Tesu Dhammo dibbalaṃkārapatimaṇḍito dibbañ rathavaram abhi-
 25 ruyha accharāgaṇaparivuto manussesu sāyamāsañ¹³ bhuñjitvā attano attano¹⁴ gharadvāre¹⁵ sukhakathāya nisinnesu puṇṇa-muposathadivase gāmanigamarājadhānīsu¹⁶ ākāse 'thatvā „pāṇātipātādīhi dasahi akusalakamma-pathehi viramitvā mātupaṭṭhānadhammañ pitupaṭṭhānadhammañ tividhasucaritadhammañ¹⁷

¹ Ck omits satañ. ² Bā samacca. ³ Bā rivakāro. ⁴ Bā -kānañ ma-. ⁵ Cks paṭipā-. ⁶ Bā hi corr. to pi. ⁷ Cks ajjaladdho, Bā aladdho va. ⁸ Bds -esi. ⁹ Bds add pana. ¹⁰ Bā pathavippa-. ¹¹ Bā tadā hi dham-. ¹² Bā pi. ¹³ Bds sāyam bhatañ. ¹⁴ Bā only one a-. ¹⁵ Bā -resu. ¹⁶ Bā -gamajanapadarājāthānīsu. ¹⁷ Bā -dhamme ca.

pūretha, evaṃ saggaparāyanā hutvā mahantaṃ yasaṃ anubha-
vissathā“ 'ti manusse dasakusalakammapathe samādapento
Jambudīpaṃ padakkhiṇaṃ karoti, Adhammo¹ „pāṇaṃ hanathā“
'ti ādinā nayena² akusalakammapathe³ samādapento Jambudīpaṃ
vāmaṃ karoti. Atha tesaṃ ākāse rathā sammukhā ahesuṃ, 5
atha nesaṃ parisā „tumhe kassa tumhe kassā“ 'ti pucchitvā
„mayāṃ Dhammassa, mayāṃ Adhammassā“ 'ti vatvā maggā
ukkamitvā⁴ dvidhā jātā. Dhammo pi Adhammaṃ āmantetvā
„samma tvaṃ Adhammo ahaṃ Dhammo, maggo mayhaṃ
anucchaviko, tava rathaṃ okkāmetvā⁵ mayhaṃ maggaṃ dehīti“ 10
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Yasokaro puññakaro 'haṃ asmi
sadatthuto⁶ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
maggāraho devamanussapūjito
Dhammo ahaṃ, dehi Adhamma maggan ti. 26. 15

Tattha yasokaro ti ahaṃ devamanussānaṃ yasodāyako, dutiyapade pi
es' eva nayo, sadatthuto⁷ ti sadā thuto⁸ niccapasattho⁹.

Tatoparā:

2. Adhammayānaṃ daḥham āruhitvā
asantasanto balavāhaṃ asmi, 20
sa kissa hetumhi tav' ajja dajjaṃ¹⁰
maggāṃ ahaṃ Dhamma adinnapubbaṃ. 27.
3. Dhammo have pātur ahoṣi pubbe, (III, 4.)
pacchā Adhammo udapādi loke,
jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano¹¹ ca, 25
uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā. 28.
4. Na yācanāya na pi pātirūpā
na arahati vo¹² 'haṃ dadeyya maggaṃ,

¹ Bā adds pana devaputto. ² Bā adds dasa. ³ Ck adds hi, C^s hi ramitvā. ⁴
Bā okk-. ⁵ C^{ks} okkamitvā. ⁶ C^s -tthato. ⁷ C^{ks} -tthato. ⁸ C^{ks} sadatthato.
⁹ Bā niccaṃ-. ¹⁰ Bā rajjaṃ corr. to da-, C^{ks} vajjaṃ. ¹¹ Bā -nandano. ¹²
Bā te.

- yuddhañ ca no hotu' ubhinnaṃ ajja,
yuddhasmi yo jessati tassa maggo. 29.
5. Sabbā disā anuvisaṭo 'ham asmi
mahabbalo amitayaso atullo⁴,
5 guṇehi sabbehi upetarūpo
Dhammo, Adhamma tvaṃ kathaṃ vijessasi³. 30.
6. Lohena ve haññati jātārūpaṃ,
na jātārūpena hananti lohaṃ,
sace Adhammo hañchati⁴ Dhammam ajja
10 ayo suvaṇṇaṃ viya dassaneyyaṃ. 31.
7. Sace tvaṃ⁵ yuddhabalo' s' Adhamma⁶
na tuyha vaddhā ca garū⁷ ca atthi,
maggāñ⁸ ca te dammi piyāppiyena
vācāduruttāni pi te khamāmiti 32.
- 15 imā cha⁹ gāthā tesāṃ yeva¹⁰ vacanapaṭivacanavasena tñitā¹¹.

Tattha sa kissa hetumhi tavajjā 'ti¹² so 'mhi ahaṃ Adhammo, Adhammayānaṃ rathaṃ¹³ ārūḷho abhito balavā kiṃkāraṇā ajja bho Dhamma kassaci adinnapubbaṃ maggaṃ tuyhaṃ dammiti¹⁴, pubbe ti¹⁵ paṭhamakappi-kakāle imasmiṃ loke dasakusalakammapathadhammo¹⁶ ca pubbe pāturaḥosi
20 pacchā adhammo, jeṭṭho cā 'ti pure nibbattabhāvena ahaṃ jeṭṭho ca¹⁷ seṭṭho ca porāṇako ca, tvaṃ pana kaniṭṭho, tasmā maggā uyyāhiti vadati, na pi pātiraṇā¹⁸ ti ahaṃ hi vo¹⁹ n' eva yācanāya na patirūpavacanena²⁰ maggāraha-tāya maggaṃ dadeyyaṃ, anuvisaṭo²¹ ti ahaṃ catasso disā catasso anu-disā ti sabbadisā attano guṇena patthaṭo paññāto, lohenā 'ti ayamuttāhikena,
25 hañchati²² hanissati, yuddhabalo sadhammā 'ti sace tvaṃ yuddhabalo si Adhamma, vaddhā²³ ca garū²⁴ cā 'ti yadi tuyhaṃ ime vuddhā²⁵ ime garuṇā²⁶ evaṃ n' atthi, piyāppiyenā 'ti piyena pi²⁷ appiyenāpi dadanto²⁸ piyena viya te maggaṃ dadāmiti attho.

¹ Cks ti-. ² Bds atulyo. ³ Cks -ti. ⁴ Ck hañjati, Cs hañjiti, Bds haññati. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Ck saddhamma, Bds adhamma. ⁷ Bds guru? Cks garu. ⁸ Cks maggā. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bds tesāṃeva. ¹¹ Bds kathitā. ¹² Bds tavajja dajjanti. ¹³ Cs omits rathaṃ. ¹⁴ Cs dammi pi, Ck dhammi pi. ¹⁵ Ck pi. ¹⁶ Cks -e. ¹⁷ Cks omit ca. ¹⁸ Bds pātiruppā corr. to pātirupā. ¹⁹ Bds te. ²⁰ Bds pati- corr. to paṭi-. ²¹ Cks anuvisaṭo. ²² all three MSS. hañña-. ²³ Bds vuddhā. ²⁴ Bds guru. ²⁵ Bds adds cā ti. ²⁶ Bds viya. ²⁷ Bds anto.

Bodhisattena pana imāya gāthāya kathitakhane¹ yeva Adhammo rathe²thātum asakkonto avaṁsiro paṭhaviyaṁ patitvā paṭhaviyā vivare dinne gantvā Avīcimhi yeva nibbatti.

Etam atthaṁ viditvā Bhagavā abhisambuddho hutvā sesagāthā abhāsi:

5

8. Idaṁ ca sutvā vacanaṁ Adhammo
avaṁsiro patito uddhapādo :
yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṁ,
ettāvataṁ hoti hato Adhammo. 33.
9. Khantibalo² yuddhabalaṁ vijetvā
hantvā Adhammaṁ nihanitva³ bhūmyā⁴
pāyāsi vitto⁵ abhiruyha sandanaṁ
maggen' eva atibalo saccanikkamo⁶. 34.
10. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
asammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā nirayaṁ vajanti⁷
yathā Adhammo patito avaṁsiro. 35.
11. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
susammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā sugatiṁ vajanti⁸
yathāpi Dhammo abhiruyha sandanan ti. 36.

10

15

20

Tattha yuddhatthiko ce ti ayaṁ tassa vilāpo, so kir' evaṁ vilapanto yeva patiṭvā paṭhaviṁ pavitṭho, ettāvataṁ ti bhikkhave yāvataṁ paṭhaviṁ pavitṭho tāvatā⁹ Adhammo¹⁰ hato nāma hoti, khantibalo¹¹ ti bhikkhave evaṁ Adhammo paṭhaviṁ pavitṭho, adhivāsanakhantibalo taṁ yuddhabalaṁ vijetvā vadhitvā bhūmiyaṁ nihanitvā pādetvā vittijātātāya¹² vitto¹³ attano rathaṁ āruyha maggen' eva saccanikkamo¹⁴ tathaparakkamo¹⁵ Dhammadevaputto pāyāsi, asammānitā ti asakkatā, sarīradehan ti imasmīṁ yeva loke sarīrasaṁ-
khātāṁ dehaṁ nikkhipitvā, nirayaṁ vajantīti¹⁶ yassa pāpappuggalassa ete
sakkārūrahā¹⁷ gehe asakkatā tathārūpā¹⁸, yathā Adhammo patito avaṁsiro evaṁ

25

30

¹ Bā -kkhane. ² all four MSS. -ti-. ³ Bāf vihanetvā. ⁴ Bā -yā corr. to -yaṁ
⁵ Ck Bf citto. ⁶ Ck -kkhmo. ⁷ Bāf add te. ⁸ Bāf add te. ⁹ Bā ettā-. ¹⁰
Bā adds patito. ¹¹ all three MSS. -ti-. ¹² Ck vittijānatāya? C^s vittijānatāya,
Bā cittajātātāya. ¹³ B^s citto. ¹⁴ Bāf add ti. ¹⁵ C^s tatha- corr. to tathā-.
¹⁶ Ck vajanti. ¹⁷ Ck^s -rarahā, Bā -rārahe. ¹⁸ Ck adds ti; C^s tathārūpā ti yā-
thārūpā, Bā yathā ti in the place of tathārūpā.

avaṁsirā nirayaṁ vajantīti attho, sugatīṁ vajantīti yassa paṇ' ete sakkatā tādīsā paṇḍitā yathāpi Dhammo sandanaṁ abhiruyha deva-lokaṁ gato evaṁ sugatīṁ vajanti¹.

S. evaṁ dhammaṁ desetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi
5 Devadatto mayā saddhīṁ paṭivirujjhivā paṭhaviṁ pavittṭho“ ti vatvā j.
s.: „Tadā Adhammo Devadatto ahoṣi, paṇḍāpi 'ssa Devadattapaṇḍā-
va², Dhammo pana ahaṁ³, paṇḍā⁴ Buddhapaṇḍā yevā“ 'ti, Dham-
ma jātakaṁ⁵.

4. Udayajātaka.

10 Ekā nisinnā ti. Idam S. J. v.⁶ ukkaṇṭhitabikkukū ā.
k. Vatthum Kusajātaka āvibhavissati. S. pana taṁ bhikkhum āman-
tetvā⁷ „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti⁸ pucchitvā „saccaṁ
bhante“ ti vutte „bhikkhu kasmā kilesavāsena evarūpe niyyānika-
sāsane⁹ ukkaṇṭhasi, porāṇakapaṇḍitā samiddhe dvādasayojanike Su-
15 rundhananagare¹⁰ rajjāṁ kārentā¹¹ devaccharapaṭibhāgāya itthiyā sad-
dhīṁ satta vassasatāni ekagabbhe vasantā indriyāni bhinditvā lobhavasena
na olokesun“ ti vatvā a. ā.:

A. Kāsiraṭṭhe Surundhananagare Kāsiraṭṭjā r. kāresi,
tassa n' eva putto na dhītā ahoṣi. So attano deviyo 'putte
20 patthethā“ 'ti āha¹². Tadā Bo. Brahmalo-kā cavitvā tassa¹³
aggamaheṣiyā kucchimhi¹⁴ nibbatti. Ath' assa mahājanassa
hadayaṁ vadḍhetvā jātabhāvena Udayabhaddo¹⁵ ti nāmaṁ
karīṁsu. Kumārassa pādacāraṇā¹⁶ caranākāle añño pi satto
Brahmalokā cavitvā tass' eva rañño aññatarāya¹⁷ deviyā kuc-
25 chimhi¹⁸ kumārīkā hutvā nibbatti, tassāpi Udayabhaddā¹⁹ ti
nāmaṁ karīṁsu. Kumāro vayappatto sabbasippe²⁰ nipphattim

¹ Bā -tīti. ² C^s yeva, Bā ca. ³ Bā ahomeva. ⁴ Bā adds pana. ⁵ Bā dham-
madevaputtajā-. ⁶ Bā add ekam. ⁷ Bā omits ā-. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā add
pabbajitvā. ¹⁰ C^k surundana-. ¹¹ Bā -to, C^k -te. ¹² B^s āṇāpesi, Bā adds
aggamaheṣi pi rañño. vacanaṁ sampaticchitvā tathā akāsi tassā silatejasa. ¹³
Bā rañño. ¹⁴ Bā -ismim. ¹⁵ Bā -bha- throughout. ¹⁶ C^s -vāraṇā, Bā pāda
corr. to pādātā, B^s padasā. ¹⁷ C^k -rā. ¹⁸ C^k -ismim. ¹⁹ Bā -bhaṭṭā. ²⁰
Bā -a.

pāpuṇi, jātibrahmacārī pana ahosi, supinantenāpi¹ methuna-
 dhammaṃ na jānāti, nāssa² kilesesu cittaṃ allīyi. Rājā
 puttaṃ³ rajje abhisiñcitvā „nātakāni⁴ ssa⁴ paccupaṭṭhāpessāmīti“
 sāsanaṃ pesesi. Bo. „na mayhaṃ rajjen⁵ attho, kilesesu
 cittaṃ me na allīyatīti“ paṭikkhipitvā punappuna vuccamāno
 rattajambunadamayaṃ itthirūpaṃ kāretvā „evārūpaṃ itthiṃ
 labhamāno rajjaṃ paṭicchissāmīti⁶“ mātāpitunnaṃ pesesi. Te
 taṃ suvaṇṇarūpaṃ sakala-Jambudīpaṃ pariharāpetvā tathā-
 rūpaṃ itthiṃ alabhantā Udayabhaddaṃ alaṃkaritvā tassa
 santike ṭhapesuṃ, sā taṃ suvaṇṇarūpaṃ⁷ abhibhavitvā aṭṭhāsi.¹⁰
 Atha tesāṃ⁸ aniccamānānaṃ ñeva vemātikabhaginiṃ Udaya-
 bhaddhakumārīṃ⁹ aggamaheśiṃ katvā B-aṃ rajje abhisiñcīmsu.
 Teḷ pana dve pi brahmacariyavāsā eva vasiṃsu. Aparabhāge
 mātāpitunnaṃ accayena B. rajjaṃ kāresi. Ubho¹⁰ ekagabbhe
 vasamanāpi lobhavasena indriyāni bhinditvā aññaṃaññaṃ na¹⁵
 olokesuṃ, api¹⁰ kho pana „yo amhesu paṭhamataraṃ kālāṃ
 karoti so nibbattaṭṭhānato āgantvā ‘asukatṭhāne nibbatto
 ‘smīti’ ārocetū“ ‘ti saṅgaram¹¹ akaṃsu. Atha kho B. abhisekato
 sattavassasataccayena kālāṃ akāsi. Añño rājā nāhosi, Udaya-
 bhaddāya eva¹² añā pavatti, amaccā rajjaṃ anusāsīmsu. B.²⁰
 pi Tāvatiṃsabhaṇavane Sakkattaṃ patvā yasamahantatāya satta-
 haṃ anussarituṃ nāsakkhi. Iti so manussagaṇanāya satta-
 vassasataccayena āvajjitvā „Udayabhaddharājadhītarāṃ¹³
 dhanena vīmaṃsitvā sihanādaṃ nadāpetvā¹⁴ dhammaṃ desetvā
 saṅgaram¹⁵ mocetvā āgamissāmīti“ cintesi. Tadā kira manus-²⁵
 sānaṃ dasavassasahassāyukālo ahosi¹⁵. Rājadhīta¹⁶ taṃ di-
 vasaṃ rattibhāge supihitesu¹⁷ dvāresu ṭhapite ārakkhe satta-
 bhūmakapāsādavaratāle¹⁸ alaṃkatasirigabbhe ekikā¹⁹ niccalā at-

¹ Bā -napi. ² Bā na tassa. ³ Ck putte. ⁴ Bā -kāniṣṣa corr. to -kāpiṣṣa.

⁵ Bā sampaṭi-. ⁶ Bā -rūpakāṃ. ⁷ Bā nesāṃ. ⁸ Ck⁸ udayaku-. ⁹ Bā
 adds pi. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Bā saṅk-. ¹² Bā -bhaṭṭāyeva. ¹³ Bā -bhaṭṭāṃ-.

¹⁴ Bā naṭā-, Ck vadā-. ¹⁵ Bā hoti. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pihī-. ¹⁸ Bā -mi-.

¹⁹ Bā adds va.

tano sīlaṃ āvajjamānā nisīdi. Atha Sakko suvaṇṇamāsakapūraṃ
ekam suvaṇṇapāṭim ādāya āgantvā sayanagabbhe yeva pātu
bhavitvā ekamantaṃ t̥hito tāya saddhiṃ sallapanto paṭhamam
gātham āha:

- 5 1. Ekā nisinnā suci saññatūrū
 pāsādam āruya aninditaṅgī,
 yācāmi taṃ kinnaranettacakkhu:
 im' ekarattim ubhayo vasesā 'ti. 37.

20 Tattha sucīti sucivatthanivatthā, saññatūrū ti sutthūṭhapitaūrū iriyā-
 patham saṇṭhapetvā sucivatthā ekikā va nisinnāsīti vuttaṃ hoti, aninditaṅgīti
 pādanato yāva kesantā¹ aninditasarīrā paramasobhaggappattasarīrā ti, kinna-
 ranettacakkhū 'ti tīhi maṇḍalehi pañcahi ca pasādehi upasobhitattā kinnarānaṃ
 nettasadisehi cakkhūhi samannāgate, imekarattin ti imam ekarattim ajja imas-
 sīm alaṃkatasayanagabbhe ekato vaseyyamā 'ti yācati.

- 25 Tato rājadhītā dve gāthā abhāsi:
 2. Ukkinnantaraparikhāṃ² daḷhamattālakotṭhakaṃ³
 rakkhitaṃ khaggahatthehi duppavesam idaṃ puram. 38.
 3. Daharassa yuvino⁴ cāpi āgamo ca⁵ na vijjati,
 atha kena nu vaṇṇena saṅgamaṃ icchase mayā ti. 39.

20 Tattha ukkinntantaraparikhāṃ⁶ ti idaṃ dvādasayojanikaṃ Surun-
 dhanapuram antaranarā udakaparikhānaṃ kaddamaparikhānaṃ sukkhapari-
 khānaṃ⁷ ca ukkinntattā⁸ ukkinntantaraparikhāṃ⁹, daḷhamattālakotṭhakaṃ¹⁰
 ti tīrehi aṭṭālakehi dvārakotṭhakehi ca samannāgataṃ, khaggahatthehīti
 āvudhahatthehi dasahi yodhasahasseehi rakkhitaṃ, duppavesam idaṃ puram
25 ti idaṃ sakalapuram pi tassa anto māpitaṃ mayham nivāsapuram¹¹ pi ubha-
 yam¹² kassaci pavisitum na sakkā, āgamo cā¹³ 'ti idha imāya velāya taru-
 ṇassa vā yobbanappattassa vā thūmasampannayodhassa vā aññassa vā mahantam
 pi paṇṇākāraṃ gabetvā āgacchantassa āgamo nāma n'atthi, saṅgaman ti
 atha tvaṃ kena kāraṇena imāya velāya mayā saha samāgamaṃ¹⁴ icchasi¹⁵.

- 30 Atha Sakko catuttham gātham āha:

¹ Bā kesaggā. ² Ck ukkin-, Bā okkhin-, Bf okki-. ³ Bā daḷha aṭṭā-. ⁴ Bā
yūdino, Bf yuddhino. ⁵ Ck va, Bā vā. ⁶ Cs ukkin-, Bā okkhin-. ⁷ Cks
sukka-. ⁸ Cs ukkinna-, Bā okkhinna-. ⁹ Bā ukkh-. ¹⁰ Bā daḷha aṭṭā-.
¹¹ Bā -sanapu-. ¹² Bā -yampi. ¹³ Cs Bā vā. ¹⁴ Bā saṅgamaṃ. ¹⁵ Bā -sīti.

4. Yakkho 'ham asmi kalyāṇi, āgato 'smi tamantikam¹,
tvaṃ maṃ nandaya² bhaddante, puṇṇakamsaṃ dadāmi te. 40.

Tass' attho: kalyāṇi sundaradassane, aham ev' eko³ devaputto devānubhā-
vena⁴ idhāgato, tvaṃ ajja maṃ⁵ nandaya tosehi, ahaṃ te imaṃ suvaṇṇa-
māsakapunṇaṃ⁶ suvaṇṇapātīṃ⁷ dadāmi ti.

5

Taṃ sutvā rājadhītā pañcamaṃ gātham āha:

5. Devaṃ va yakkhaṃ atha vā manussaṃ
na patthaye Udayam aticca-m-aññaṃ,
gacch' eva tvaṃ yakkha mahānubhāva,
mā c' assu gantvā punar āvajjitthā 'ti. 41.

10

Tass' attho: ahaṃ devarāja devaṃ vā yakkhaṃ vā Udayaṃ atikkamitvā
aññaṃ na patthemī, so tvaṃ gacch' eva, mā idha aṭṭhāsi, na me tayā ābha-
tena⁸ paṇṇākārena attho, gantvā ca⁹ māssu imaṃ tñānaṃ punar āvajjitthā
'ti.

So tassā sīhanādaṃ sutvā aṭṭhatvā gatasadiso hutvā tat- 15
th' ev' antarahito¹⁰ aṭṭhāsi. So punadivase tāyaṃ ava velāya
suvaṇṇamāsakapūraṃ rajatapātīṃ ādāya tāya saddhiṃ sallapanto
chatṭhaṃ gātham āha:

6. Yā sā¹¹ ratī uttamā¹² kāmabhoginaṃ
yaṃhetu sattā visamaṃ caranti¹³
mā taṃ ratīṃ jiyi tuvaṃ sucimhite¹⁴,
dadāmi te rūpiyaṃ kamsapūraṃ ti. 42.

20

Tass' attho: bhadde rājadhīte yā esā kāmabhogisattūnaṃ¹⁵ ratī sumethu-
naṃ¹⁶ kāmarati nāma uttamarati yassā ratiyā¹⁷ kāraṇā sattā kūyaduocaritādivi-
samaṃ caranti taṃ ratīṃ tvaṃ bhadde sucimhite manāpahasite mā jiyi, aham 25
pi āgacchanto na tucchahattho āgato, hiyyo suvaṇṇamāsakapūraṃ suvaṇṇapātīṃ
āharim' ajja rūpiyapātīṃ¹⁸, imaṃ te ahaṃ rūpiyapātīṃ suvaṇṇapūraṃ dadāmi ti.

Rājadhītā cintesi: „ayaṃ kathāsallāpaṃ labhanto punap-
punāgamiṃsati, na dāni tena saddhiṃ kathessāmi ti“ sā kiñci

¹ Bā tavantike, Bf bhavantike. ² Bā nandassa, Bf nandassu. ³ Bā omits ev. ⁴ Bā devatānu-. ⁵ Cks mama. ⁶ Cks -kaṃ-, C^s suvaṇṇamāsakapunṇa. ⁷ C^s svaṇ-.
⁸ Ck āha-, Bā āga-. ⁹ Ck Bā va. ¹⁰ Bā tattheva an-. ¹¹ Bāsf omits sā. ¹² Bā
-ma, B^{sf} -maṃ. ¹³ Bā varanti. ¹⁴ Bā -to. ¹⁵ Bā -gīnaṃ satt-. ¹⁶ Bā -na,
Cks ratīsumethūnaṃ. ¹⁷ Bā dutiyā. ¹⁸ Bā adds suvaṇṇapūraṃ.

na kathesi. Sakko tassā akathanabhāvaṃ¹ ūatvā tatth' ev'
antarahito² thatvā³ punadivase tāyam eva velāya lohapātīm
kahāpaṇapūraṃ ādāya „bhadde⁴ maṃ kāmāratiyā santappehi,
imaṃ te kahāpaṇapūraṃ lohapātīm dassāmīti“ āha. Taṃ
5 disvā rājadhītā sattamaṃ gātham āha:

7. Nārī naro nijjhapayaṃ⁵ dhanena
ukkamsatī yattha karoti chandaṃ,
vipaccaniko tava devadhammo
paccakkhato thokatarena esīti. 43.

10 Tass' attho: bho purisa tvaṃ jaḷo, naro hi nāma nāriṃ kilesaratikāraṇā
dhanena nijjhāpento saññāpento yattha nāriyā chandaṃ karoti taṃ ukkaṃsati
vaṇṇetvā thometvā bahutarena dhanena palobheti, tuyhaṃ paṇ' eso devasabhāvo
vipaccaniko, tvaṃ hi mayā paccakkhato thokatarena esi paṭhamadivase suvaṇṇa-
pūraṃ suvaṇṇapātīm āharitvā dutiyadivase⁶ rūpiyapātīm tatiyadivase kahāpaṇa-
15 pūraṃ lohapātīm āharasīti.

Taṃ sutvā M.⁷ „bhadde rājakumārī⁸, ahaṃ chekavāṇijo,
na niratthakena atthaṃ nāsemi⁹, sace tvaṃ āyunaṃ vā vaṇṇena
vā vaḍḍheyyāsi ahaṃ te paṇṇākāraṃ vaḍḍhetvā āhareyyaṃ,
tvaṃ pana parihāyas' eva, tenāhaṃ pi dhanam parihāpemi¹⁰“
20 vatvā tisso gāthā abhāsi:

8. Āyuni ca vaṇṇaṃ ca manussaloke
nihiyyati manujānaṃ sugatte,
ten' eva vaṇṇena dhanam¹⁰ pi tuyhaṃ
nihiyyati, jinṇatarāsi ajja. 44.

25 9. Evaṃ me pekkhamānassa rājaṇi yasassini
hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānaṃ accaye. 45.

10. Iminā ca¹¹ tvaṃ vayasā¹² rājaṇi sumedhase
brahmacariyaṃ careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā ti. 46

30 Tattha nihiyyatīti parissāvane āsittaṇḍakam viya parihāyati, manussa-
lokasmiṃ hi sattā jīviteṇa vaṇṇena cakkhupasādādhīti dine dine parihāyanti¹³ eva¹³,

¹ B^s akatana-, C^s akathata-, B^d akathita-. ² B^d tattheva an-. ³ B^d hutvā. ⁴
B^d adds tvaṃ. ⁵ B^d nijjhā-. B^s niṭṭhā-. ⁶ B^d adds suvaṇṇapūraṃ. ⁷ B^d sakko.
⁸ C^k -rī. ⁹ B^d nāsemi. ¹⁰ C^k -ne. ¹¹ B^d va. ¹² C^k vasaṃ. ¹³ C^k -yateva.

iṇṇatarāsīti mama paṭhamān āgatadivase pavattaṃ hi te āyūn¹ hiyyo-
divasaṃ na pāpuṇi, kuṭhāriyā chinnaṃ viya tathā² eva nirujjhi, hiyyo pavattaṃ³
ajjadivasaṃ na pāpuṇi, hiyyo⁴ kuṭhāriyā chinnaṃ viya⁵ nirujjhi, tasmā ajja
jīṇṇatarāsī⁶ jātā, evaṃ me ti tiṭṭhatu hiyyo ca paramaho⁷ ca, ajj⁸ eva pana may-
haṃ evaṃ pekkhamānassa⁹ pekkhamānass¹⁰ eva, hāyat¹¹ eva tato vaṇṇo aho-
rattānaṃ accaye ti ito paṭṭhāya pana¹² rattimdivesu vītivattesu ahorattānaṃ
accayena apaṇṇattikabhāvaṃ eva gamissasīti¹³ dasseti, iminā cā¹⁴ ti tasmā
bhadde sace tvaṃ iminā va vayena¹⁵ imasmim suvaṇṇavaṇṇe sarīre jarāya avilutte
yeva seṭṭhacariyaṃ careyyāsī¹⁶ pabbajitvā samaṇadhammaṃ kareyyāsī¹⁷ bhiyyo
vaṇṇavatīsiyā¹⁸ atirekataravaṇṇā¹⁹ bhaveyyāsīti. 10

Tato rājadhītā itaraṃ gātham āha:

11. Devā na jīranti¹⁶ yathā manussā,
gattesu tesam valiyo na honti,
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva¹⁷:
kathaṃ na¹⁸ devānaṃ sarīradeho ti. 47. 15

Tattha sarīradeho ti sarīrasaṃkhāto deho devānaṃ sarīraṃ kathaṃ na
jīrati, idan taṃ ahaṃ¹⁹ pucchāmīti vadati.

Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

12. Devā na jīranti yathā manussā,
gattesu tesam valiyo na honti,
suve suve bhiyyataro va tesam
dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā ti. 48. 20

Tattha yathā manussā ti yathā manussā jīrantā²⁰ rūpena vaṇṇena
bhogena cakkhupasādādihi ca jīranti na evaṃ devā, tesam²¹ gattesu valiyo pi
na santi, maṭṭhakaṇṇanapaṭṭam eva vaṇṇasarīraṃ²² hoti, suve suve ti divase
divase, bhiyyataro vā²³ ti atirekataro va tesam²⁴ dibbo ca vaṇṇo vipulā ca
bhogā honti, manussesu hi²⁵ rūpaparihāni²⁶ ciraajātabhāvassa²⁷ sakkhi, devesu²⁸
atirekarūpasampatti atirekavarārasampatti ca²⁹, evaṃ aparihānadhammo nāma³⁰

¹ Cks -u. ² Bā -ampi. ³ Bā adds va. ⁴ Bā adds tattheva. ⁵ Bā -rāpi. ⁶
Bā parato. ⁷ Bā omits pe-. ⁸ Bā omits pa-. ⁹ Ck -tīti. Bā bhavissatīti. ¹⁰
Bā vā. ¹¹ Cks upāyena. ¹² Bā vadeyyāsīti. ¹³ Bā -sīti. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵
Bā -ī, Cks -tarā-. ¹⁶ Cks jīyanti, Bā jinanti, Bf jiranti. ¹⁷ Bā -vaṃ. ¹⁸ Cks -nu.
¹⁹ Bā idan ahaṃ taṃ. ²⁰ Ck -ti. ²¹ Bā adds hi. ²² so Cks; Bā maṭṭhakaṇṇanapaṭṭa-
vaṇṇamevasarīraṃ. ²³ Ck bhī. ²⁴ Ck rupa-, Bā rūpaṃ-. ²⁵ Bā ciraṃjāti-. ²⁶
Bā pasakkhi-. ²⁷ Bā adds hoti. ²⁸ Bā nāmesu.

devaloko, tasmā tvaṃ jaraṃ apatvā¹ va nikkhamitvā pabbaja², evaṃ parihāṇiyasabhāva³ manussalokā muccitvā³ aparihāṇiyasabhāvaṃ evarūpaṃ devalokaṃ gamissasīti.

Sā devalokassa vaṇṇaṃ sutvā⁴ gamanamaggaṃ pucchantī⁵ itaraṃ gātham āha:

- 5 13. Kiṃ sū 'dha bhītā janatā anekā,
 maggo ca nekāyatanaṃ⁶ pavutto,
 pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
 katthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 49.

Tattha kiṃ sū dha bhītā ti devarāja yaṃ khattiyādibhedā anekā
10 janatā kirimbhītā kassa⁷ bhayena parihāṇiyasabhāva⁸ manussalokā devalokaṃ na
gacchatīti pucchati, maggo⁸ ti devalokagāminimaggo, idha pana kiṃ ti āharitvā
ko ti pucchā kātabbā, yaṃ h ettha attho: nekatitthāyatanaṃ¹⁰ paṇḍitehi
pavutto devalokamaggo¹¹ ko kataro ti vuttaṃ hoti, katthaṭṭhito ti paralokaṃ
gacchanto katarasmiṃ magge ṭhito na bhāyatīti.

- 15 Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:
 14. Vācaṃ manaṃ ca paṇḍhāya sammā
 kāyena pāpāni akubbamāno
 bavhannapānaṃ¹² gharam āvasanto
 saddho mudū saṃvibhagī vadaññū
20 saṅgāhako sakhilo saṇhavāco (III. ²⁶²/₂₁)
 etthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 50.

Tass' attho: bhadde Udaye vācaṃ manaṃ ca sammā ṭhapetvā kāyena pi
pāpāni akaronto ime dasakusalakammāpathe samādāya vattanto bahū aṇupāne
bahū vā¹³ deyyadhamme ghare vasanto 'dānassa vipāko atthīti' saddhāya saman-
25 nāgato muduccitto dānasamvibhagatāya¹³ saṃvibhagī¹⁵, pabbajitā bhikkhāya
caramānā vadanti¹⁶ nāma paccayadānena tesāṃ tassa vādassa jānanato vadaññū,
catūhi saṅgahavatthūhi saṅgāhako¹⁷, piyavādītāya sakhilo, maṭṭhavanatāya¹⁸
saṇhavāco, ettha etthake¹⁹ guṇarāsīmhi ṭhito paralokaṃ gacchanto na bhāyatīti.

¹ Bā appatvā. ² Bā -jāhi. ³ Bā cavitvā. ⁴ Bā add tassa. ⁵ all three MSS.
-ti. ⁶ Ck -yatānaṃ, Bā -kāyanaṃ. ⁷ Bā kissa. ⁸ Ck adds nu. ⁹ Bā kiṃ
ma-. ¹⁰ Ck nekā-, Bā anekā-. ¹¹ Bā adds ca. ¹² Bā bahunna-. ¹³ Ck ta.
¹⁴ Ck -bhāgaratāya, Bā -bhāgatāyaṃ. ¹⁵ Ck -gi. ¹⁶ Bā caranti. ¹⁷ Ck -ga-,
Ck -gā- corr. to -ga-. ¹⁸ Ck maṭṭha-. Bā maṭṭha-. ¹⁹ so all three MSS.

Tato rājadhītā¹ tassa vacanaṃ sutvā thutim karontī²
itaraṃ gātham āha:

15. Anusāsasi maṃ yakkha yathā mātā yathā pitā,
ulāravaṇṇa³ pucchāmi: ko nu tvam asi subrahā ti. 51.

Tass' attho: yathā mātāpitāro [puttake anusāsanti tathā maṃ anusāsasi, 5
ulāravaṇṇa⁴ sobhaggappattarūpa⁵ ko nu si tvam ti⁶ accuggatasariro⁷ ti.

Tato B. itaraṃ gātham āha:

16. Udayo 'ham asmi kalyāṇi saṅgaratthā⁸ idhāgato,
āmanā kho taṃ gacchāmi, mutto 'smi tava saṅgarā⁹ ti. 52.

Tass' attho: kalyāṇadassane ahaṃ purimabhava tava sāmiko Udayo nāma 10
Tāvattimsabhavane Sakko hutvā nibbato, idhāgacchanto na kilesavasenāgato, taṃ
vīmaṇisītvā¹⁰ pana saṅgaraṃ¹¹ mocessamīti saṅgaratthāya¹¹ pubbe saṅga-
rassa¹¹ katattā āgato 'smi, idāni taṃ āmanāteva gacchāmi, mutto 'smi tava saṃ-
garā¹¹ ti.

Rājadhītā assasitvā¹² „sāmi, tvam Udayabhaddarājā“ ti as- 15
suhārāya pavattamānāya¹³ „ahaṃ tumhe¹⁴ vinā vasitum na
sakkomi, yathā tumhākaṃ santike vasāmi tathā maṃ anu-
sāsathā“ 'ti vatvā itaraṃ gātham āha:

17. Sace kho tvam Udayo si¹⁵ saṅgaratthā¹⁶ idhāgato
anusāsa maṃ rājaputta yathāssu puna saṅgamo ti. 53. 20

Atha naṃ anusāsanto¹⁷ catasso gāthā abhāsi:

18. Adhipatā¹⁸ vayo khaṇo tath' eva,
ṭhānaṃ n' atthi dhuvāṃ, cavanti sattā,
parijīyati addhuvāṃ sarīraṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 54. 25
19. Kasinā¹⁹ paṭhavī dhanassa pūrā
ekass' eva siyā anaññadheyyā,
tañ cāpi jahāti avītarāgo,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 55.

¹ Bā adds taṃ. ² all three MSS. - ti. ³ Cs - aṃ. ⁴ C^s - aṃ. ⁵ B^s - paṃ. ⁶ Bā asi. ⁷ Bā tvam evaṃ. ⁸ C^{ks} - rā. ⁹ C^s - ratthā, Bā saṃkaratthā. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Bā saṃka-. ¹² C^{ks} assā-, Bā assāsetvā. ¹³ Bā - dhārā - - mānā. ¹⁴ Bā - ehi. ¹⁵ C^s omit si. ¹⁶ C^s saṅgaratthā. Bā saṅgaratthā. ¹⁷ Bā adds mahāsatto. ¹⁸ all four MSS. - ti. ¹⁹ C^{ks} kasina.

20. Mātā ca pitā ca¹ bhātaro ca
bhariyā yāpi² dhanena hoti kitā
te cāpi jahanti aññamaññaṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 56.
- 5 21. Kāyo parabhojanan ti ñatvā
saṃsāre sugatī ca³ duggatī ca³
ittaravāso ti jāniyā,
Udaye mā pamāda, carassu dhamman ti. 57.
- Tattha adhipatati⁴ ativiya patati⁵ sīghaṃ atikkamati, vayo ti paṭhamavayādi
20 tividho pi, khaṇo⁴ tathevā⁵ 'ti uppādaṭṭhiti⁶ bhaṅgakhaṇo pi tath' eva adhi-
patati⁶, ubhayaenāpi⁷ bhaddhe imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāro nāma sīghasota⁸ na-
di⁸ viya anivattanto sīghaṃ atikkamati⁹ dasseti, ṭhānaṃ natthi¹⁰ ti uppannasaṃ-
khārā¹⁰ abhijjivā tiṭṭhantū 'ti patthanāya pi tesam ṭhānaṃ nāma n' atthi, evaṃ
ekasmiṃ eva Buddhaṃ Bhagavantaṃ ādiṃ katvā sabbe pi sattā cavanti, dhuvaṃ
25 maraṇaṃ, addhuvaṃ jīvitaṃ ti evaṃ maraṇasatiṃ bhāvehi¹¹ diṭeti, pariṇīyati¹¹ ti
idaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ jīrat' eva, evaṃ jānāhi, mā pamāda¹² 'ti tasmā tvaṃ
Udayabhadde mā pamādaṃ āpajji, appamattā hutvā dasakusalakammappathadhammaṃ
carāhi¹³, kaṣiṇā tisakalā, ekass' evā ti yadi ekass' eva rañño va tasmīṃ ekasmiṃ
ñeva¹² anaññādhīna¹³ assa, taṃ cāpi¹⁴ jaḥati avītarāgo ti taṇhāvasiko puggalo
30 ettakena pi yasena atitto maraṇakāle avītarāgo va taṃ vijahati, evaṃ taṇhāya
apūraṇīyabhāvaṃ¹⁵ jānāhi¹¹ diṭeti, te vāpi¹¹ mātā puttaṃ putto mātaraṃ
pitā puttaṃ putto pītaraṃ bhātā bhaginiṃ bhaginī bhātaraṃ bhariyā sāmikaṃ
sāmiko bhariyan ti ete aññamaññaṃ jahanti¹⁶, nānā honti, evaṃ sattānaṃ
vinābhāvaṃ jānāhi¹¹ diṭeti, parabhojanan ti viddhānaṃ kākādhīnaṃ parasat-
25 tānaṃ bhojanaṃ, ittaravāso ti yā esā imasmiṃ saṃsāre manussabhūtā sugatī¹⁷
ca tiracchānabhūtā duggatī¹⁷ ca etaṃ ubhayaṃ pi ittaravāso ti jānitvā
mā pamāda, carassu dhammaṃ, imesaṃ sattānaṃ nānāṭhānato āgantvā ekaṃ
ṭhāne saṃgamo paritto, ime sattā appakam eva kēlaṃ ekato vasantī, tasmā
appamattā hohīti.
- 30 Evam M. tassā ovādam adāsi. Sāpi tassa dhammakathāya pasīditvā thutiṃ kāronti¹⁸ osānagātham āha:

¹ Cks omit ca. ² Bā cāpi, Bf bhariyāpi. ³ Bā -tiñca. ⁴ Bā si. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bā ati. ⁷ Cks udayenā ti. ⁸ Bā -sotā-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Bā -nā-. ¹¹ Bā omits va. ¹² Bā yeva. ¹³ Ck amññadhīta corr. to anamññadhīta, Bā avinā, Cks ataññevadhīta. ¹⁴ Cks vāpi, Bā tathāpi in the place of taṃ cāpi. ¹⁵ Cks āp-
¹⁶ Bā paja-. ¹⁷ Cks -tiyañ. ¹⁸ all three MSS. -ti.

22. Sādhū bhāsat' ayaṃ¹ yakkho: appaṃ maccāna jīvitaṃ,
kasiraṇ ca parittaṇ ca taṇ ca dukkhena saṃyutaṃ,
sāhaṃ ekā pabbajissāmi hitvā Kāsiraṇ Surundhanan ti. 58.

Tattha sādhu 'ti'² appaṃ maccāna jivitaṃ ti bhāsamāno ayaṃ devarāja
sādhū bhāsati, kimkāraṇa: idaṃ hi kasiraṇ ca dukkhaṃ assādarabitaṃ parittaṇ³ 5
ca na bahukaṃ ittarakālaṃ, sace hi kasiraṃ pi⁴ samānaṃ dīghakālaṃ pavatteyya
parittakam pi⁴ samānaṃ sukhaṃ bhavēyya vaṭṭeyya⁵, idaṃ pana kasiraṇ c' eva
parittaṇ ca sakalena vaṭṭadukkhena⁶ saṃyutaṃ⁷ sannītaṃ⁸, sāhaṃ ti sū ahaṃ
Surundhanan ti Surundhananagaraṇ ca Kāsiraṭṭhaṇ⁹ ca chaḍḍetvā¹⁰ ekikā
pabbajissāmiti āha. 10

B. tassa ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva gato. Sāpi pu-
nadivase amacce rajjaṃ paṭicchāpetvā attano¹¹ nagare yeva
ramaṇīye uyyāne isipabbajjaṃ pabbajitvā dhammaṃ caritvā
āyupariyosāne Tāvatisabhaṇvane B-assa pādaparicārikā hutvā
nibbatti. 15

S. i. dhammaḍḍesaṇaṃ ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyo-
sāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhaṇi): „Tadā rājadhītā
Rāhulamātā ahosi, Sakko pana ahaṃ evā“ 'ti. Udayajātakaṃ.

5. Pāṇiyajātaka.

Mitto mittassā 'ti. Idaṃ S. J. v. kilesaniggahaṃ ā. 20
k. Ekasmiṃ hi samaye Sāvatti-vāsino pañcasatā gihī sahāyakā
Tathāgatassa dhammaḍḍesaṇaṃ sutvā pabbajitvā upasampannā anto-
koṭisanthāre vasantā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṃ vitakkesuṃ,
sabbhaṃ heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretabbhaṃ. Bhagavato āpattiya
pañāyasmatā Ānandena bhikkhusaṃghe sannipatite S. paññattāsane 25
nisiditvā anodissakaṃ katvā „kāmavitakkaṃ vitakkayitthā“ 'ti avatvā
sabbasaṅgāhikaraseṇ' eva „bhikkhave kilesa khuddako nāma n' atthi,
bhikkhunā nāma uppannuppannā¹² kilesā niggahetabbā va¹³, porāṇa-
kapaṇḍitā anuppanne Buddhē kilese niggahetvā paccekabodhiñāṇaṃ¹⁴
pattā“ 'ti vatvā a. ā.: 30

¹ Ck -sathayaṃ, C^s -satatiyaṃ, Bāf -satiyaṃ. ² Bā adds bhadda. ³ Bā omits
pi. ⁴ Bā adds ca. ⁵ C^{ks} vaddheyya. ⁶ C^{ks} vaddha-. ⁷ Bā -yuttaṃ. ⁸ Bā
-nīhitaṃ. ⁹ Bā kāsikara-. ¹⁰ C^{ks} chaḍḍhe-. ¹¹ Bā auto. ¹² Bā uppanna. ¹³
Bā omits va. ¹⁴ Bā -buddha-.

A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāmake dve
 sahāyakā¹ pāṇiyatumbāni ādāya khettaṃ gantvā ekamante
 ṭhapetvā khettaṃ koṭṭetvā² pipāsita-kāle āgantvā pāṇiyaṃ
 pivanti. Tesu eko pāṇiyatthāya āgantvā attano pāṇiyaṃ
 5 rakkhanto itarassa tumbato pivitvā sāyaṃ araṇṇā nikkhamitvā
 nahāyitvā ṭhito „atthi nu kho me kāyadvārādīhi ajja kiñci
 pāpaṃ katan“ ti upadhārento thenetvā pāṇiyassa pītabhāvaṃ
 disvā³ saṃvegappatto hutvā „ayaṃ taṇhā vadḍhamānā maṃ
 apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmīti“ pāṇiyassa
 10 thenetvā pītabhāvaṃ ārammaṇaṃ katvā vipassanaṃ vadḍhetvā
 paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā paṭiladdhañāṇaṃ⁴ āvajjanto⁵
 aṭṭhāsi. Atha naṃ itaro nahāyitvā utṭhito „ehi samma
 gharaṃ gacchāma“ ti āha. „Gaccha tvaṃ, mama gharena
 kiccaṃ n’ atthi, paccekabuddhā nāma mayan“ ti. „Pacceka-
 15 buddhā nāma tumhādisā⁶ hontīti“. „Atha⁷ kīdisā hontīti“.
 „Dvaṅgulakesā kāsāyavatthavasanā⁸ Uttarahimavante Nanda-
 mūlakapabbhāre vasantīti“. So sīsaṃ parāmasi, taṃ khaṇaṃ
 yev’ assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi, surattadupaṭṭaṃ nivattham
 eva, vijjullatāya sadisaṃ kāyabandhanaṃ baddham eva,
 20 alattakapāṭalavaṇṇaṃ⁹ uttarāsaṅgacīvaraṃ ekamsakatam eva,
 meghavaṇṇaṃ paṃsukūlacīvaraṃ aṃse¹⁰ ṭhapitam eva, bhama-
 ravanno mattikāpatto¹¹ vāmaṃsakūṭe¹² laggito va ahoṣi, so
 ākāse ṭhatvā dhammaṃ desetvā uppatitvā Nandamūlakapab-
 bhāre yeva otari. Aparo pi Kāsīgāme¹³ yeva kuṭumbiko
 25 āpaṇe nisinno ekaṃ purisaṃ attano bhariyaṃ ādāya gacchan-
 taṃ disvā taṃ uttamarūpadharaṃ itthiṃ indriyāni bhinditvā
 oloketvā puna cintesi: „ayaṃ me lobho vadḍhamāno apāyesu
 khipissatīti“ saṃviggamānaso vipassanaṃ vadḍhetvā pacceka-
 bodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito dhammaṃ desetvā

¹ Bā -yā. ² C^k khothetvā, C^s koṭṭetvā. ³ Bā adds so. ⁴ Bā -laddhagūṇaṃ.

⁵ C^{ks} -jjento. ⁶ Bā has added na. ⁷ Bā adds naṃ. ⁸ Bā vatthaniva-. ⁹ Bā -pa-. ¹⁰ Bā aṃsakūṭe. ¹¹ Bā -ka-. ¹² Bā vāma aṃ-. ¹³ Bā kāsika gā-.

Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigānavāsino¹ yeva
 dve pitāputtā ekato maggam paṭipajjimsu, aṭavimukhe
 va² corā ṭhitā honti, te pitāputte labhitvā puttāṃ gahetvā
 „dhanāṃ āharitvā tava puttāṃ gaṇhā“ i pitarāṃ vissaj-
 jenti, dve bhātaro labhitvā kaniṭṭhāṃ gahetvā jeṭṭhāṃ 5
 vissajjenti, ācariyantevāsike labhitvā ācariyaṃ gahetvā
 antevāsikaṃ vissajjenti, antevāsiko sippalobhena dhanāṃ
 āharitvā ācariyaṃ gaṇhitvā gacchati. Atha te pitāputtā tattha
 corānaṃ ṭhitabhāvaṃ ñatvā „tvaṃ maṃ³ ‘pitā’ ti mā vadi,
 aham pi taṃ⁴ ‘putto’ ti na vakkhāmi“ katikaṃ katvā corehi 10
 gahitakāle „tumhe aññamaññaṃ kiṃ hothā“ ‘ti puṭṭhā „na
 kiñci homā“ ‘ti sampajānamusāvādaṃ karimsu. Tesu aṭavito
 nikkhamitvā sāyaṃ nahāyitvā⁵ ṭhitesu putto attano sīlaṃ
 sodhento taṃ musāvādaṃ disvā „idaṃ pāpaṃ vaḍḍhamānaṃ
 maṃ apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmi“ 15
 vipassanaṃ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse
 ṭhito pitu dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato.
 Kāsigāmake⁶ yeva⁷ pana eko gāmabhojako māghātaṃ kārāpesi,
 atha naṃ balikammakāle mahājano sannipatitvā āha: „sāmi
 mayāṃ migasūkarādayo māretvā yakkhānaṃ balikammaṃ
 karissāma, balikammakālo eso“ ti. „Tumhākaṃ pubbekaraṇa-
 niyāmen’ eva karoṭhā“ ‘ti. Manussā bahuṃ pāṇātipātāṃ
 akaṃsu. So bahuṃ macchamaṃsaṃ disvā „ime manussā
 ettake pāṇe mārentā maṃ’ ekassa⁸ vacanena mārayimsū“ ‘ti
 kukkucāṃ katvā vātapānaṃ nissāya ṭhitako va vipassanaṃ 25
 vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito⁹
 dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparo
 pi Kāsiraṭṭhe¹⁰ yeva gāmabhojako majjavikkayaṃ vāretvā
 „sāmi, pubbe imasmiṃ kāle surāchaṇo¹¹ nāma hoti, kiṃ
 karomā“ ‘ti mahājanena vutte¹² “tumhākaṃ porāṇakaniyāmen’ 30

¹ Bā aparo pi kāsikagā-. ² Bā ca. ³ Ck mama. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā -yitā.

⁶ Bā aparo pi kāsikagāme. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā mamevekassa. ⁹ Bā adds va.

¹⁰ Bā kāsikara-. ¹¹ Ck -chano, C^s -pāṇo. ¹² Bā -o.

karothā“ 'ti āha. Manussā chaṇaṃ katvā suraṃ pivitvā
kalahaṃ karontā hatthapāde bhinditvā¹ sīsaṃ bhinditvā kaṇṇe
chinditvā bahudaṇḍe bajjhiṃsu. Gāmaḥojako te disvā
cintesi: „mayi ananujānante² ime etaṃ dukkhaṃ na vindeyyun“
5 ti so ettakena kukkuccaṃ katvā³ vipassanaṃ vaḍḍhetvā
paccekaboddhiñāṇaṃ nibbattetvā „appamattā hothā“ 'ti ākāse
ṭhatvā dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāraṃ eva gato.
Aparabhāge pañca paccekabuddhā bhikkhācārattāya Bārāṇasi-
dvāre otaritvā sunivatthā supārutā pāsādikeyi⁴ abhikkamādīhi
10 piṇḍāya carantā rājadvāraṃ pāpuṇṇsu. Rājā te disvā va
pasannacitto rājanivesanaṃ pavesāpetvā⁵ pāde dhovitvā
gandhatelena makkhetvā paṇītena khādaniyena bhojaniyena
parivisitvā ekamantaṃ nisīditvā „bhante tumhākaṃ paṭhama-
vaye pabbajjā sobhati, imasmiṃ vaye pabbajjantā kāmesu
15 ādīnavaṃ passittha, kiṃ vo ārammaṇaṃ ahoṣīti“ pucchi. Te
tassa kathentā⁶

1. Mitto mittassa pāṇiyaṃ adinnaṃ paribhuñjisaṃ⁷,
tena pacchā vijigucchim tāṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 59.
- 20 2. Parādāraṇ ca disvāna chando me udapajjatha⁸,
tena pacchā vijigucchim tāṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 60.
3. Pitaraṃ me mahārāja corā agaṇhuṃ kānane,
tes' āhaṃ pucchito jānaṃ aññathā naṃ viyākariṃ,
25 tena pacchā -pe-. 61.
4. Pāṇātipātāṃ akaraṃ somayāge upaṭṭhite,
tes' āhaṃ samanūñāsīm,
tena pacchā vijigucchim -pe-. 62.
5. Surāmerayamadhukā ye janā paṭham' āsu no
30 bahunnaṃ te anattāya majjapāṇaṃ akappayum,

¹ Bā bhañjitvā. ² C¹s anu-. ³ Bā adds vāṭapāṇaṃ nissāya ṭhitako va. ⁴ C²
P^a-. ⁵ Bā -setvā. ⁶ Bā adds gāthamāhaṃsu. ⁷ C²s -jijāṇi, Bāf -jissam. ⁸
Bāf upapajj-.

tes' āhaṃ samanūññāsiṃ,
 tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ ti 63.
 imā¹ paṭipāṭiyā pañca gāthā abhāsimsu.

Rājāpi ekamekassa vyākaraṇaṃ sutvā „bhante ayaṃ 5
 pabbajjā tumhākam eva anucchavikā“ ti thutim akāsi.

Tattha mitto mittassā 'ti mahārāja ahaṃ ekassa mitto hutvā tassa
 mittassa santakaṃ pāṇiyaṃ iminā nāma niyāmena paribhuñjīm, tasmā ti
 yasmā puthujjānā nāma pāpaṃ⁴ karonti tasmā ahaṃ pi, mā puna akaraṃ
 pāpaṃ ti taṃ pāpaṃ ārammaṇaṃ katvā pabbajito 'mhīti, chando ti mahārāja 10
 iminā nāma niyāmena mama parādāraṃ disvā kāme chando uppajji, agaṇṇaṃ
 ti gaṇṇhimsu³, jānaṃ ti tesaṃ corānaṃ ahaṃ⁴ kin te ayaṃ⁵ hotīti pucchite⁶
 jānanto yeva na kiñci hotīti aññathā vyākāsi, somayāge ti navachande utthite
 somayāgaṃ nāma yakkhabalin⁷ karimsu, tasmiṃ upaṭṭhite, samanūññāsin ti
 samanūñño āsiṃ, surāmerayamadhu⁸ ti piṭṭhasurādīm suraṃ ca pup- 15
 phāsavādimerayaṃ ca pakkamadhu⁹ viya madhuraṃ maññamānā, ye janā
 paṭhamāsuno ti ye no⁹ gāme janā¹⁰ paṭhamaṃ evarūpā āsūṃ ahesūṃ,
 bahunnaṃ te ti te ekadivasam ekasmiṃ chaṇe¹¹ patte bahunnaṃ anattāya
 majjapānaṃ kappayimsu¹².

Rājā tesaṃ dhammaṃ sutvā pasannacitto cīvarasāṭake 20
 ca bhesajjāni ca datvā paccekabuddhe uyyojesi. Te pi tassa
 anumodanaṃ katvā tatth' eva agamaṃsu. Tato paṭṭhāya rājā
 vatthukāmesu viratto anapekho¹³ hutvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā itthiyo anālapitvā¹⁴ anoloketvā virattacitto utthāya
 sirigabbhaṃ pavisitvā nisinno setabhittiyaṃ kaṣiṇaparikkammaṃ 25
 katvā jhānaṃ nibbattesi. So jhānappatto kāme¹⁵ garahanto

6. Dhi-r-atthu subahū kāme duggandhe bahukaṇṭake

ye ahaṃ¹⁶ patisevanto na labhim tādisaṃ sukhaṃ ti 64.
 gātham āha.

Tattha bahukaṇṭake ti bahupaccāmitte, ye haṃ¹⁷ ti ye¹⁸ ahaṃ, ayaṃ 30
 eva vā pāṭho, tādisaṃ ti etādisaṃ kilesarahitajhānasukhaṃ.

¹ Bā paccekabuddhā imā. ² Bā pāpakammaṃ. ³ Bā ag-. ⁴ Bā ayaṃ. ⁵ Bā omits ayaṃ. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā yakkhaṃ-. ⁸ Bā -urū. ⁹ Cks yo no, Bā ye janā.
¹⁰ Cks gāmajanā. ¹¹ Cks -no. ¹² Bā ak-. ¹³ Bā -pekkho. ¹⁴ Cks -petvā. ¹⁵ Cks -maṃ. ¹⁶ Bā yomāhaṃ, Bā yo ayaṃ. ¹⁷ Cks ye ahaṃ, Bā yo māhaṃ. ¹⁸ Bā yo.

Ath' assa aggamahesī "ayaṃ rājā paccekabuddhānaṃ dhammakathaṃ sutvā ukkaṇṭhitarūpo¹ amhehi saddhiṃ akathetvā² sirigabbhaṃ pavitṭho, parigaṇhissāmi tāva naṃ" ti cintetvā sirigabbhadvāraṃ gantvā dvāre tṭhitā rañño kāme garahantassa udānaṃ sutvā „mahārāja, tvaṃ kāme garahasi,
 5 kāmasukhasadisāṃ nāma sukhaṃ n' atthīti" kāme³ vaṇṇenti⁴ itaraṃ gātham āha:

7. Mahassādā⁵ sukhā kāmā, n' atthi kāmaparaṃ⁶ sukhaṃ,
 ye kāme patisevanti saggā te upapajjare ti. 65.

10 Tattha mahassādā ti mahārāja ete kāmā nāma mahāssādā, ito uttariṃ aṇṇaṃ sukhaṃ n' atthi, kāmasevino hi apāye anupagamma sagge nibbantanti attho.

Taṃ sutvā B. tassā „nassa vasali, kiṃ kathesi, kāmesu⁷ sukhaṃ nāma kuto⁸, vipariṇāmadukkhā hi⁹ ete" ti garahanto
 15 sesagathā abhāsi:

8. Appassādā dukkhā kāmā, n' atthi kāmaparaṃ¹⁰ dukhaṃ,
 ye kāme patisevanti nirayaṃ te upapajjare. 66.

9. Asi¹¹ yathā sunisito nettiṃso va supāyiko¹²
 sattīva urasī khitto¹³ — kāmā dukkhatarā¹⁴ tato. 67.

10. Aṅgārānaṃ va jalitaṃ kāsūṃ sādhipaporaṃ¹⁵
 phālaṃ va divasaṃtattaṃ — kāmā dukkhatarā tato. 68.

11. Viṣaṃ yathā halāhalaṃ telam ukkaṭṭhitaṃ¹⁶ yathā
 tambalohavilīnaṃ va — kāmā dukkhatarā tato ti. 69.

Tattha nettiṃso ti nikkaruṇo, idaṃ pi ekassa khaggassa nāmaṃ, duk-
 25 khatarā¹⁷ ti evaṃ jalitaṅgārakāsūṃ vā divasaṃtattaṃ phālaṃ vā paṭicca yaṃ dukkhaṃ uppajjati tato pi kāmā yeva dakkhatarā ti attho, anantaragāthāya: yathā etāni viśādini dukkhāvahanato dukkhāni evaṃ kāmāpi dukkhā, taṃ pana kāmādukkaṃ itarehi dukkhehi dukkhatarā ti attho.

¹ Bā adds ahesi. ² Bā adds va. ³ Cks -maṃ. ⁴ all three MSS. -ti. ⁵ Bā mahāssā-. ⁶ Bāf kāmā-. ⁷ Cks -me. ⁸ Bā adds atthi. ⁹ Bā omits hi. ¹⁰ Bā kāmā-. ¹¹ Ck āsīṃ, Cs āsi. ¹² Bā -yito. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Ck -raṃ, Cs -raṃ. ¹⁵ Bā vātipapodisaṃ, Bf sādhipaporaṃ. ¹⁶ so Cks; Bāf telam pakkudhitaṃ. ¹⁷ Cks -raṃ.

Evam M. deviyā dhammaṃ desetvā amacce sannipātetvā
 „bho amaccā tumhe rajjaṃ paṭipajjatha¹, ahaṃ pabbajissāmi²“
 vatvā mahājanassa rodantassa paridevantassa³ utthāya ākāse
 ṭhatvā ovādaṃ datvā anilapathen⁴ eva Uttarahimavantaṃ
 gantvā ramaṇīye padese assamaṃ māpetvā isipabbajjaṃ⁵
 pabbajitvā āyupariyosāne Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

S. i. d. ā. „bhikkhave, kilesa khuddako nāma⁶ n' atthi, appa-
 mattako pi paṇḍitena niggaḥetabbo yevā⁷ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte paṭiṭṭhaṃsu):
 „Tadā paccekabuddhā parinibbāyīṃsu, devī Rāhulamātā ahoṣi, rājā⁸
 pana ahaṃ evā⁹ 'ti. Pāṇiyajāta¹⁰ kam.

6. Yuvañjayajātaka.

Mittāmaccaparibbūḥhan ti. Idaṃ S. J. v. mahābhini-
 khamanaṃ ā. k. Ekadivasaṃ hi dhammasabhāyaṃ sannipatitā¹
 bhikkhū „āvuso sace Dasabalo agāraṃ ajjhāvasissa² sakalacakkavāla-
 gabbhe cakkavattirājā abhaviṣṣa³ sattaratanaṣamannāgato catuiddhī⁴
 samiddho parosahassaputtaparivāro, so evarūpaṃ sirivibhavaṃ pahāya
 kāmesu dosaṃ disvā aḍḍharattasamaye Channasabhāyo⁵ Kanthakaṃ⁶
 āruya nikkhamitvā Anomanadīte⁷ pabbajitvā chavassāni dukkara-
 kārikaṃ katvā sammāsambodhiṃ patto⁸ ti Satthu guṇakathaṃ⁹
 kathayīṃsu. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya
 sannisinnā¹⁰ ti pucchitvā „imāya nāma¹¹ 'ti vutte „na bhikkhave idāṃ¹²
 eva Tathāgato¹³ mahābhiniikkhamanaṃ nikkhanto, pubbe pi dvāda-
 sayojanike Bārāṇasīnagare rajjaṃ pahāya nikkhanto yevā¹⁴ 'ti vatvā
 a. ā.:
 25

A. Rammanagare Sabbadatto nāma rājā ahoṣi.
 Ayaṃ hi Bārāṇasī Udayajātaka Surundhananagaraṃ nāma
 jātāṃ¹² Cullasutasomajātaka Sudassanaṃ nāma Soṇananda-
 jātaka¹³ Brahmavaddhanaṃ¹⁴ nāma Khaṇḍahāla-jātaka Puppha-

¹ Bā paṭicchhatha. ² Bā -sseva. ³ Bā nāma khuddako. ⁴ Bā repeats san-

⁵ Bā -vassissaṃ. ⁶ Bā -vissaṃ. ⁷ Bā -iddhi. ⁸ Bā chanda-. ⁹ Bā kaṇṭha-

¹⁰ Bā -mā-. ¹¹ Bā tathā- idāneva. ¹² Bā -tā ¹³ Cks soṇa-. ¹⁴ Cks -nī.

- vatī nāma¹, imasmiñ pana Yuvañjayajātake Rammanagarañ
 nāma ahosi, evaṃ assā² kadāci kadāci nāmañ parivattati³.
 Tattha⁴ Sabbadattarañño puttasaḥassañ ahosi. Yuvañjayassa⁵
 nāma jeṭṭhaputtassa uparajjañ adāsi. So⁶ ekadivasañ pāto va
 5 rathavaram āruyha mahantena sirivibhavena uyyānakīlañ gac-
 chanto rukkhaggaṭṭiṇaggaṭṭasākhaggaṭṭamakkatākasuttajālādīsu muttā-
 jālākāre nalagge ussāvabindum disvā „samma sārathi kin nām’
 etan“ ti pucchitvā „etañ⁷ deva himasamaye patanaussāva-
 bindū⁸ nāmā“ ’ti sutvā divasabhāgañ uyyāne kilītvā sāyaṇhakāle
 10 paccāgacchanto⁹ te adisvā „samma sārathi, khañ te¹⁰ ussāva-
 bindū, na te idāni passāmīti“ pucchi. „Deva te suriye
 uggacchante sabbe va¹¹ chijjītvā¹² paṭhaviyañ pavisantīti¹³“.
 Tañ¹⁴ sutvā saṃvegappatto hutvā „imesaṃ sattānañ jīvita-
 saṃkhārāpi tiṇagge ussāvabindusadisā, mayā vyādhijarāma-
 15 raṇhi apīliten’ eva mātāpitaro āpucchitvā pabbajitum vaṭṭatīti“
 ussāvabindum eva ārammaṇaṃ katvā āditte¹⁵ viya tayo bhava
 passanto attano geḥaṃ agantvā¹⁶ alaṃkatapaṭiyattāya viniccha-
 yasālāya nisinnassa pitu santikaṃ eva gantvā pitarañ vanditvā
 ekamantañ ṭhito pabbajjañ yācanto
 20 1. Mittāmaccaṃ paribbūhañ ahañ vande rathesabhañ,
 pabbajissañ mahārāja¹⁷, tañ devo anumaññatū ’ti 70.
 paṭhamañ gātham āha¹⁸.
 Tattha paribbūhañ ti parivāritañ, tañ devo ti¹⁹ mama pabbajjañ devo
 anujānātū ’ti attho.
 25 Atha nañ rājā vārento²⁰ dutiyañ gātham āha:
 2. Sace te ūnañ kāmehi ahañ paripūrayāmi te
 yo tañ himsaṭi vāremi, mā pabbaji²¹ Yuvañjayā ’ti 71.

¹ Bā adds sankhabrahmañajātake molini nāma. ² Cks assa. ³ Bā -vattīti. ⁴ C s ttha. ⁵ Bā yudhañ- throughout. ⁶ Bā adds divase divase mahādānañ pavat-
 tesī evaṃ gacchante kāle bodhisatto. ⁷ Bā etc. ⁸ Bā -nakamū-, C s -nahima-
 bhindū. ⁹ Cks paccā-. ¹⁰ Bā etc. ¹¹ Bā omits va. ¹² Bā bhijjītvā. ¹³ Bā
 patantīti. ¹⁴ Cks omit tañ. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ Cks gantvā. ¹⁷ Bā -jissa ma-. Bā
 -jissāmaḥaṇ rāja, Bf -jisso. ¹⁸ Cks omit p. g. āha. ¹⁹ Bā adds tañ. ²⁰ Bā
 nivā-. ²¹ Cks -jji, Bā -aja, Bf -jja.

Taṃ sutvā kumāro tatiyaṃ gātham āha:

- a. Na m' atthi ūnaṃ kāmehi, himsitā me na vijjati,
dīpaṇ ca kātum icchāmi yaṃ jarā¹ nābhikīratīti. 72.

Tattha dīpaṇcā 'ti tāta n' eva mayhaṃ kāmehi ūnaṃ atthi na maṃ himsitā² koci vijjati, ahaṃ pana paralokagamanāya attano paṭiṭṭhaṃ kātum 5
icchāmi, kīdisaṃ³: yaṃ jarā nābhikīratī⁴ na viddhamseti tam ahaṃ kātum
icchāmi, amatamahānibbānaṃ gavesissāmi, na me kāmehi attho, anujāna maṃ
mahārājā 'ti vadati. Iti punappuna kumāro pabbajjaṃ yāci, rājā mā pabbajā 'ti
vāresi⁵.

Taṃ atthaṃ āvikaṇṭo S. upaḍḍhagātham āha: 10

- 4.^a Putto vā pitaraṃ yāce pitā vā puttam orasan ti.

Tattha vākāro sampiḍḍanatho, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ bhikkhave putto
ca pitaraṃ yācatī pitā ca orasaṃ puttam yācatīti.

Sesaṃ upaḍḍhagātham rājā āha:

- 4.^b Negamo⁶ yācate tāta: mā pabbaja Yuvañjayā 'ti. 73. 15

Tass' attho: ayaṃ te tāta nigamavāsī mahājano yācatī, nagarajano pi: mā
tvaṃ pabbajitī⁷.

Kumāro puna pi

5. Mā maṃ deva nivāresi pabbajantaṃ rathesabha,
māhaṃ kāmehi sammatto jarāya vasam anvagū⁸ ti 74. 20
imaṃ⁹ gātham āha.

Tattha vasamantagū⁸ ti māhaṃ¹⁰ kāmehi sammatto pamatto jarāya
vasagāmī¹¹ nāma homi, vaṭṭadukkhāṃ pana khepetvā yathā sabbaññūtañña-
paṭivijjhanako¹² homi tathā maṃ olokehīti adhippāyo.

Evaṃ vutte rājā appaṭibhāno¹³ ahosi, mātā pan' assa 25
„putto te devi pitaraṃ pabbajjaṃ anujānāpetīti“ sutvā „kiṃ
tumhe kathethā“ 'ti nirussāseṇa¹⁴ mukhena sovappasivikāya¹⁵
nisīditvā sīghaṃ vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā yācamānā chaṭṭhaṃ
gātham āha:

6. Ahaṃ taṃ tāta yācāmi, ahaṃ putta nivāraye, 30
ciran taṃ datṭhum icchāmi, mā pabbaji¹⁶ Yuvañjayā 'ti. 75.

¹ Bā janā. ² Bā himsanto. ³ Cks -sā. ⁴ Bā -tīti yaṃ dīpaṇ jarā nābhikīratī. ⁵
Cks -eti. ⁶ Ck tegāmo. ⁷ Bā -jāti. ⁸ Cks antagū. ⁹ Bā pañcamāṇ. ¹⁰ Bā mā ahaṃ. ¹¹
all three MSS. -mi. ¹² Cks -ṇaṃ pa-. ¹³ Bā -ṇo. ¹⁴ Cks nira-. ¹⁵ Bā su-. ¹⁶ Bāf -jja.

Tam sutvā kumāro sattamañ gātham āha:

7. Ussāvo va tiṇaggamhi suriyass' uggamanam pati

evam āyu manussānañ, mā mañ amma nivāraye ti. 76.

5 Tass' attho: amma yathā tiṇagge ussāvabindu suriyass' uggamanam¹ pati
thātum asakkoti² paṭhaviñ patati evaṃ imesañ ca³ sattānañ jīvitañ parittañ
tāvakālikañ aciraṭṭhitañ, evarūpe lokasannivāse⁴ kathañ su⁵ tvañ cirañ mañ
passissasi, mā mañ nivārehīti.

Evañ vutte pi sā punappuna yāci yeva. Tato M. pitarañ
āmantetvā aṭṭhamañ gātham āha:

10 8. Taramānā imañ yānañ āropentu rathesabha,

mā me mātā tarantassa antarāyakaṛā ahū ti. 77.

Tass' attho: tāta rathesabha imañ mama⁶ mātarañ taramānā purisā
sovaṇṇasivikāyānañ⁷ āropentu, mā me jātijarāvyādhimarapakantārañ tarantassa
atikkamantassa mātā antarāyakaṛā ahū ti.

15 Rājā puttassa vacanañ sutvā „gaccha bhadde tava sivikāya
nisīditvā Rativaddhanapāsādañ yeva abhirūhā“⁸ 'ti āha. Sā
tassa vacanañ sutvā thātum asakkonti⁹ nārīgaṇaparivutā
gantvā pāsādañ āruya „kā⁹ nu kho puttassa¹⁰ pavattīti“
vinicchayadvārañ oloketi⁸ aṭṭhāsi. B. pi mātu gatakāle
20 puna pitarañ yāci. Rājā tañ paṭibhitañ asakkonto „tena
hi tāta tava manañ matthakañ pāpehi, pabbajāhīti¹¹“
anujāni¹². Anuññātakāle B-assa kaṇiṭṭho Yudhiṭṭhilakumāro
nāma pitarañ vanditvā „tāta mayham pi¹³ pabbajjañ anujānāthā“
'ti anujānāpesi. Ubho pi bhātaro pitarañ vanditvā kāme
25 pahāya mahājanaparivutā¹⁴ vinicchayato nikkhamimsu. Devī¹⁵
M-añ oloketvā „mama putte pabbajite Rammanagarañ tucchañ
bhavissatīti“¹⁶ paridevamānā gāthadvayañ¹⁶ āha:

9. Abhidhāvatha, bhaddan te, suññañ hessati Rammakañ¹⁷,
Yuvañjāyo anuññāto Sabbadattena rājina. 78.

¹ Bā -yassa ug-. ² Bā na sak-. ³ Bā -sañ, omitting ca. ⁴ Ck -so, C^o -so
corr. to -se. ⁵ Bā omits su. ⁶ Cks omit mama. ⁷ Bā su-. ⁸ all three MSS.
-ti. ⁹ Cks ko. ¹⁰ Cks omit pu-. ¹¹ all three MSS. -jjāhīti, Bā adds rājā.
¹² Bā adds rājā. ¹³ Bā -hañ, omitting pi. ¹⁴ Cks -to. ¹⁵ Bā adds pi. ¹⁶
C^o Bā gāthā-. ¹⁷ Cks -ko, Bā -nañ.

10. Y' āhu seṭṭho sahaṣṣassa yuvā kañcanasannibho
so 'yam kumāro pabbajito kāsāyavasano balīti'. 79.

Tattha abhidhāvathā 'ti parivāretvā ṭhitanāriyo sabbā vegena dhāvathā
'ti āpāpeti, bhaddante ti etaṃ gantvā bhaddaṃ tava hotū 'ti vadatha²,
Rammakan³ ti Rammanagaraṃ sandhāyāha, yāhu seṭṭho ti yo⁴ rañño⁵
puttasahassassa seṭṭho ahoṣi so⁶, pabbajito ti pabbajāya gacchantāṃ sandhāy'
evam āha.

B. pi na tāva pabbajati, so hi mātāpitāro vanditvā ka-
niṭṭhaṃ⁶ Yudhiṭṭhilakumāraṃ gahetvā nagarā nikkhamma
mahājanaṃ nivattetvā ubho pi⁷ Himavantāṃ pavisitvā mano- 10
ramatṭhāne⁸ assamapadaṃ katvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhā-
nābhīṇṇaṃ nibbattetvā vanamūlaphalādihi yāvajīvaṃ yāpen-
tā⁹ Brahma-loka-parāyanā ahesuṃ.

Tam atthaṃ osāne abhisambuddhagāthā¹⁰ dīpeti:

11. Ubho kumārā pabbajitā Yuvañjāyo ca Yudhiṭṭhilo 15
pahāya mātāpitāro saṅgaṃ chetvāna maccuno ti. 80.

Tattha maccuno ti Mārassa, idaṃ vuttaṃ hoti: bhikkhave {Yuvañjāyo
Yudhiṭṭhilo ti¹¹ te ubho pi kumārā mātāpitāro pahāya Mārassa santakaṃ
rūgadosamohasaṅgaṃ bhinditvā¹² pabbajitā ti.

S. i. d. ā.¹³ „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato rajjaṃ 20
chaḍḍetvā¹⁴ pabbajito yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro ma-
hārājakulāni ahesuṃ, Yudhiṭṭhilakumāro Ānando¹⁵, Yuvañjāyo aham
evā" 'ti. Yuvañjayajātakaṃ¹⁶.

7. Dasarathajātaka.

Etha Lakkkhāṇa Sītā cā 'ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ mata- 25
pitikaṃ¹⁷ kuṭumbikaṃ ā. k. So hi pitārī kālakate sokābhībhūto
sabbakiccāni pahāya sokānuvattako¹⁸ ahoṣi. S. paccūsasamaye lokaṃ
olokento tassa sotāpattiphalūpanissayaṃ disvā punadivase Sāvattiyaṃ
piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā ekaṃ pacchāsama-

¹ Cks balo ti. ² Bā -ti. ³ Cks -ko, Bā -kaṃ. ⁴ Cks omit yo. ⁵ Cks omit so.

⁶ Cks -iṭṭha. ⁷ Bā adds bhātaro. ⁸ Bā -ramme ṭhāne. ⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā
-thāya. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā chin-. ¹³ Bā adds saccāni pākāsetvā. ¹⁴ Cks chaḍḍhe-

¹⁵ Bā adds ahoṣi. ¹⁶ Cfr. The Dasaratha-Jātaka by V. Fausbøll 1871. ¹⁷ Bā
yudhañ- throughout. ¹⁸ Cks -pitikaṃ, Bā -pitaraṃ. ¹⁹ Bā adds va.

ṇaṃ gaheṭvā tassa gehaṃ gantvā vanditvā nisinnaṃ madhuravacanena
 ālapanto “socasi upāsakā”¹ ‘ti vatvā „āma bhante pitusoko maṃ
 bādhatīti”² vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā aṭṭha³ lokadhamme tatvato⁴
 jānantaṃ pitari kālakate appamattakam pi sokaṃ na karimsū”⁵ ‘ti vatvā
 5 tena yācito a. ā.:

A. B. Dasaratha-mahārājā nāma agatigamanāṃ
 pahāya dhammena rajjaṃ kāresi. Tassa⁶ soḷasannaṃ itthi-
 sahassānaṃ jeṭṭhikā⁷ aggamaheṣī dve putte ekaṃ ca dhītaraṃ
 vijāyi, jeṭṭhaputto Rāmapaṇḍito nāma ahosi, dutiyo Lakkhaṇa-
 10 kumāro nāma, dhītā Sītā devī nāma. Aparabhāge aggamaheṣī
 kālam akāsi. Rājā tassā kālakatāya ciraṃ⁸ sokavasāṃ gantvā
 amaccehi saññāpito tassā kattabbhāparihāraṃ katvā aññaṃ
 aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Sāpi
 aparabhāge gabbhaṃ gaṇhitvā laddhagabbhāparihārā puttaṃ
 15 vijāyi, Bharatakumāro ti ‘ssa nāmaṃ karimsu. Rājā puttasi-
 nehena „bhadde, varaṃ te dammi, gaṇhāhīti”⁹ āha. Sā gahi-
 takāṃ katvā ṭhapetvā kumārassa saṭṭhavassakāle rājānaṃ upa-
 saṃkamitvā „deva, tumhehi mayhaṃ puttassa varo dinno,
 idāni ‘ssa naṃ’ dethā”¹⁰ ‘ti āha. “Gaṇha bhadde”¹¹ ti. „Deva
 20 puttassa me rajjaṃ dethā”¹² ‘ti. Rājā accharaṃ paharitvā
 „nassa vasali, mayhaṃ dve puttā aggikkhandhā viya jalanti, te
 mārāpetvā tava puttassa rajjaṃ yācasīti”¹³ tajesī. Sā bhītā sirigab-
 bhaṃ pavisitvā aññesu¹⁴ divasesu rājānaṃ punappuna rajjaṃ eva
 yāci. Rājā tassā taṃ varaṃ adatvā va cintesi: „mātugāmo nāma
 25 akataññū mittadūbhi¹⁵, ayaṃ me kūṭapaṇṇaṃ vā kūṭalañcaṃ vā
 katvā putte ghātāpeyyā¹⁶”¹⁷ ‘ti so putte pakkosāpetvā taṃ atthaṃ
 ārocetvā: „tāta tumhākaṃ idha vasantānaṃ antarāyo pi bhaveyya,
 tumhe sāmantarajjaṃ vā araññaṃ vā gantvā mama dhūmakāle āgan-
 tvā kulasantakaṃ rajjaṃ gaṇheyyāthā¹⁸”¹⁹ ‘ti vatvā puna nemittake²⁰
 30 pakkosāpetvā attano āyuparicchedaṃ pucchitvā „aññāni dvādasa

¹ Bā aṭṭhavidhe. ² Bā tatthato. ³ C^s tatthassa. ⁴ C^s jeṭṭhakā. ⁵ Bā cirataraṃ.

⁶ Bā varaṃ. ⁷ Bā adds pi. ⁸ C^s -bhi, Bā -dubhi. ⁹ C^s -yyasī. ¹⁰ C^k -yyathā, C^s gaṇhethā. ¹¹ Bā ni-.

vassāni pavattissatīti¹“ sutvā „tāta ito dvādasavassaccayena
 āgantvā chattam ussāpeyyāthā“² ‘ti āha. Te „sādhū“ ‘ti vatvā
 pitaram vanditvā rodantā pāsādā otariṃsu. Sītā devī „aham
 pi bhātikehi saddhiṃ gamissāmīti“³ pitaram vanditvā rodantī³
 nikkhami. Te tayo pi mahājanaparivārā⁴ nikkhamitvā mahājanam⁵
 nivattetvā anupubbena Himavantaṃ pavisitvā sampannodake
 sulabhaphalāphale padese assamaṃ māpetvā phalāphalena
 yāpentā vasimsu. Lakkhaṇapaṇḍito pana⁵ Sītā ca Rāmapaṇḍitaṃ
 yācitvā „tumhe amhākaṃ pituṭṭhāne ṭhitā, tasmā assame yeva
 hotha, mayaṃ phalāphalaṃ āharitvā tumhe posessāmā“ ‘ti¹⁰
 paṭiññaṃ gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya Rāmapaṇḍito tatth’ eva
 hoti, itare⁶ phalāphalaṃ⁷ āharitvā taṃ paṭijaggimsu. Evaṃ
 tesam phalāphalena yāpetvā vasantānaṃ Dasarathamahārājā
 puttasokena navame saṃvacchare kālam akāsi. Tassa sarīra-
 kiccaṃ kāretvā devī attano puttassa Bharatakumārassa¹⁵
 „chattam ussāpethā“ ‘ti āha. Amaccā pana „chattasāmikā
 araññe vasantīti“⁸ na adamsu⁸. Bharatakumāro „mama bhātaraṃ
 Rāmapaṇḍitaṃ arañña¹⁰ ānetvā chattam ussāpessāmīti“⁹ pañca
 rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā caturaṅginīyā senāya tassa vasanaṭ-
 ṭhānaṃ patvā avidūre khandhāvāraṃ nivāsetvā¹⁰ katipayehi¹¹²⁰
 amaccehi saddhiṃ Lakkhaṇapaṇḍitassa ca Sītāya ca araññaṃ
 gatakāle assamapadaṃ pavisitvā assamapadadvāre suṭṭhuṭha-
 pitakañcanarūpakaṃ¹² viya Rāmapaṇḍitaṃ nirāsakaṃ¹³ sukha-
 nisinnaṃ upasaṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito rañño pavattim
 ārocetvā saddhiṃ amaccehi pādesu patitvā rodi. Rāmapaṇḍito²⁵
 n’ eva soci na rodi¹⁴, indriyavikāramattam pi ’ssa nāhoṣi.
 Bharatassa pana roditvā nisinnakāle sāyaṇhasamaye itare dve
 phalāphalaṃ ādāya āgamiṃsu. Rāmapaṇḍito cintesi: „ime
 daharā, mayhaṃ viya parigaṇhanapañña etesaṃ n’ atthi,

¹ so all three MSS. ² Cks -yyathā. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bā adds nagarā. ⁵ Bā ca.

⁶ Cks -ro. ⁷ Cks -le. ⁸ Bā nād-. ⁹ Bā -ñato. ¹⁰ Cks nivāretvā. ¹¹ Bā -pā-

¹² Bā omits suṭṭhu. ¹³ Ck nirāsakaṃ, Bā nirāsakaṃ. ¹⁴ Bā Paridevi.

- sahasā 'pitā vo¹ mato' ti vutte sokaṃ dhāretuṃ² asakkontānaṃ
 hadayam pi tesam phaleyya³, upāyena te udakaṃ otāretvā etaṃ
 pavattiṃ sāveśsamīti⁴. Atha nesaṃ purato ekaṃ udakaṭṭhānaṃ
 dassetvā „tumhe aticirena āgatā, idaṃ vo daṇḍakammaṃ hotu:
 5 imaṃ udakaṃ otarivā tiṭṭhathā“⁵ ti upaḍḍhagāthaṃ tāva āha:
 1.^a Etha Lakkhaṇa Sītā ca ubho otarathōdakan ti.

Tass' attho: etha Lakkhaṇa Sītā ca, āgacchantu⁴, ubho pi otaratha imaṃ
 udakan ti.

- Te ekavacanena otarivā aṭṭhaṃsu. Atha nesaṃ taṃ
 10 pavattiṃ ārocento sesaṃ upaḍḍhagāthaṃ āha:

1.^b Evāyaṃ Bharato āha: rājā Dasaratho mato ti. 81.

- Te pitu matasāsanaṃ sutvā va visaññā^b ahesuṃ. Puna pi
 nesaṃ kathesi, puna visaññā^b ahesuṃ ti evaṃ yāvattiyam
 visaññitaṃ patte te amaccā ukkhipitvā udakā nīharitvā thale
 15 nisīdāpetvā⁶ laddhassāsesu tesu⁷ sabbe aññamaññaṃ roditvā
 paridevitvā nisīdiṃsu. Tadā Bharatakumāro cintesi: „mayhaṃ
 bhātā Lakkhaṇakumāro bhaginī ca Sītā devī pitu“ matasāsanaṃ
 sutvā va sokaṃ sandhāretuṃ na sakkonti, Rāmapaṇḍito pana
 na socati na paridevati, kin nu kho tassa⁹ asocanakāraṇaṃ,
 20 pucchissāmi na⁸ ti so taṃ pucchanto dutiyaṃ gāthaṃ āha:

2. Kena Rāma ppabhāvena¹⁰ socitabbaṃ na socasi,
 pitaraṃ kālakataṃ sutvā na taṃ pasahate¹⁰ dukhaṃ¹¹ ti. 82.

- Tattha pabhāvenā 'ti ānubhāvena, na taṃ pasahate¹² ti evarūpaṃ
 dukkhaṃ kena kāraṇena taṃ na pīleti, kiṃ te asocanakāraṇaṃ, kathehi tāva
 25 na¹³ ti.

Ath' assa Rāmapaṇḍito attano asocanakāraṇaṃ kathento¹⁴

3. Yaṃ na sakkā pāletuṃ¹⁵ posena lapataṃ¹⁶ bahuṃ
 sa¹⁷ kissa viññū medhāvī attānaṃ upatāpaye. 83.

¹ Cks te. ² Bā sandhā-. ³ Ck phā-. ⁴ so Cks; Bā -ta. ⁵ Bā -ñi. ⁶ Bā omits
 thale ni-. ⁷ Cks omits tesu. ⁸ Bā pitussa. ⁹ Cks cassa. ¹⁰ Bāf sabhāvena.
¹¹ Bā pi sahate. ¹² all three MSS. dukkhaṃ. ¹³ Bā no. ¹⁴ Bā adds āha. ¹⁵
 Bā nipā-, Bf nivā-. ¹⁶ Bf labataṃ, Cks lapitaṃ. ¹⁷ Bā taṃ.

1. Daharā ca hi vuddhā¹ ca ye bālā ye ca paṇḍitā
addhā c' eva daliddā ca sabbe maccuparāyanā. 84.
5. Phalānam iva pakkānaṃ niccaṃ papatanā² bhayaṃ
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 85.
6. Sāyam eke na dissanti pāto diṭṭhā bahujjanā³, 5
pāto eke na dissanti sāyaṃ diṭṭhā bahujjanā. 86.
7. Paridevayamāno ce kañcid⁴ atthaṃ udabbahe
sammūlho hiṃsam attānaṃ kayira⁵ c' enaṃ⁶ vicakkhaṇo. 87.
8. Kiso vivaṇṇo bhavati hiṃsam attānaṃ attano,
na tena petā pārenti, niraṭṭhā paridevanā. 88. 10
9. Yathā saranam ādittam vārinā parinibbaye
evaṃ pi dhīro sutavā medhavī paṇḍito naro
khippam uppatitaṃ sokaṃ vāto tūlaṃ va dhamśaye. 89.
10. Eko va macco acceti, eko va jāyate kule,
saññogaparamā tv-eva⁷ sambhogā sabbapāṇinaṃ. 90. 15
11. Tasmā hi dbīrassa bahussutassa
sampassato lokam imaṃ paraṃ ca
aññāya dhammaṃ hadayaṃ manaṃ ca
sokā mahantāpi na tāpayanti. 91.
12. So 'haṃ⁸ dassaṃ ca bhokkhaṃ ca⁹ bharissāmi¹⁰ ca nātake, 20
sesaṃ sampālayissāmi, kiccaṃ evaṃ¹¹ vijānato ti 92.
imāhi gāthāhi niccataṃ pakāsesi.

Tattha pāletun ti rakkhituṃ, lapatan¹² ti lapantānaṃ, idaṃ vuttaṃ
hoti: tāta Bharata yaṃ sattānaṃ jīvitaṃ¹³ bahum pi vippalappantānaṃ¹⁴
purisānaṃ ekenāpi¹⁵ mā upacchijjīti na sakkā rakkhituṃ so dāni mādiso attha 25
lokadhamme tatvato¹⁶ jānanto viññū medhavī paṇḍito maraṇapariyosānajīvesu¹⁷
sattesu¹⁸ kissa attānaṃ upatāpaye, kiṃkāraṇā anupakārena¹⁹ sokadukkhena
attānaṃ santāpeyyā 'ti, daharā cā 'ti gāthā 'maccu nāṃ' esa tāta Bharata n'

¹ Ck uddhā, Bā buddhā. ² Bf patanato, Cks papatato. ³ Bā bahūjanā. ⁴ Bdf ki-.

⁵ C^s Bf -rā. ⁶ C^s ve- corr. to ce-, Bā vedāṃ. ⁷ Cks -paramattheva. ⁸ Ck ahaṃ. ⁹ Bā
gottañca, Bf yasañca bhogañca. ¹⁰ Ck bhariyā, C^s bharisa, Bdf bhariyāpi. ¹¹ Bā
etaṃ, Bf esaṃ. ¹² Cks lapitan. ¹³ Bā adds taṃ. ¹⁴ Bā vilap-. ¹⁵ Bā -napi.

¹⁶ Ck -āto, Bā tattato. ¹⁷ Cks -nejī-. ¹⁸ Ck adds matesu. ¹⁹ Bā anupatāpayena.

- eva suvaṇṇarūpakasadisānaṃ daharānaṃ khattiyakumārakādīnaṃ na vuddhippat-
tānaṃ mahāyodhānaṃ na bālānaṃ putthujjanasattānaṃ na buddhādīnaṃ paṇ-
ḍitānaṃ na cakkavattīdīnaṃ issarānaṃ na nirasanaṇṇaṇaṃ¹ daliddānaṃ²
lajjati³, sabbe p' ime sattā maccuparāyaṇā maraṇamukhe sambhaggā⁴ bhavanti
5 yeva' 'ti dassanattamaṃ vuttā⁵, papatanaṃ ti papatanato⁶, idaṃ vuttaṃ hoti:
yathā⁶ tāta Bharata pakkānaṃ phalānaṃ pakkakālatō paṭṭhāya idāni vaṇṭā
chijjivā patissanti idāni patissanti patanato bhayaṃ⁸ niccaṃ dhuvaṃ ekamsikam
eva bhavati⁹ evaṃ āsāṇkaniyabhāvato¹⁰ evaṃjātānaṃ¹¹ maccānaṃ pi ekamsikaṃ yeva
maraṇato bhayaṃ¹², na h' atthi¹³ so khaṇo vā layo vā¹⁴ yattha tesāṃ maraṇaṃ
10 na¹⁵ āsāṇkitabbhaṃ bhaveyyā¹⁶ 'ti, sāyaṇ ti vikāle, iminā rattibhāge diṭṭhānaṃ
divasabhāge¹⁶ divasabhāge ca diṭṭhānaṃ rattibhāge adassanaṃ dīpeti, kañci-
datthaṇa¹⁶ ti pitā me putto me ti ādīhi paridevaya māno ce²⁸ poso sammūḷho
attānaṃ himsanto kilamanto appamattakam pi atthaṃ āhareyya, kayira cetam¹⁹
viccakkhaṇo ti²⁰ atha paṇḍito paṇḍito²¹ paridevaṃ kareyya, yasmā pana²²
15 paridevanto mataṃ vā ānetuṃ aññaṃ vā tassa vaḍḍhiṃ kātuṃ na sakkoti tasmā
nirattakattā paridevitassa paṇḍitā na paridevanti²³, attānaṃ mattano ti attano
attabhāvaṃ sokaparidevadukkhena himsanto, na tenā²⁴ 'ti tena paridevena para-
lokaṃ gatā sattā na pārenti na yāpenti, nirattā²⁵ ti tasmā tesāṃ matasattānaṃ
ayaṃ paridevaṇā nirattakā, saraṇaṇ ti nivāsagehaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
20 paṇḍito puriso attano vasaṇāgāre āditte²⁴ muhuttaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā²⁵
ghaṭasatena ghaṭasahassena vārīnaṃ na²⁶ nibbāpayat' eva evaṃ dhiro uppatitaṃ
sokaṃ khippaṃ²⁸ nibbāpaye, tūlaṃ viya ca vāto yathā ṭhātuṃ²⁸ na sakkoti evaṃ
dhamsaye viddhamsayeyyā²⁹ 'ti attho, eko va macco ti ettha tāta Bharata ime
sattā kammassakā nāma, tathā hi ito paralokaṃ gacchanto satto eko va acceti³⁰
25 attikkamati, khattiyādikule jāyamāno pi eko va gantvā jāyati, tattha tattha pana
ñātimittasaṇyogavasena ayaṃ me pitā ayaṃ³¹ mātā ayaṃ³¹ mitto ti saṇyoga-
paramā tv-eva sambhogā sabbapāpīnaṃ, paramatthena pana tīsu³²
bhavesu kammassakā ve te sattā ti attho³³, tasmā ti yasmā tesāṃ³⁴ sattānaṃ
ñātimittasaṇyogaṃ³⁵ ñātimittaparibhogaṃ³⁶ ṭhapetvā ito paraṃ aññaṃ n' atthi
30 tasmā sampassato³⁷ imaṃ ca paraṃ ca lokaṃ nānābhāvaṇinābhāvaṃ eva sammā
passato³⁸, aññāya dhammaṃ ti atthavidhalokadhammaṃ jānitva, haḍayaṃ

¹ Ck nirasavasa-, Bḍ nidhanānaṃ. ² Bḍ daliddādīnaṃ. ³ Cks lajjā ti. ⁴ Cks saṇ-
saṇ-, Bḍ bhaggapalibhaggā. ⁵ Cks vuttaṃ. ⁶ Ck patanato. ⁷ Bḍ adds hi. ⁸ Bḍ tesāṃ.
⁹ Cks bhavanti, Bḍ bhayanti. ¹⁰ Bḍ anāsāṇkaniyato. ¹¹ Bḍ evajā-.
¹² Ck bhaye. ¹³ Bḍ natthi. ¹⁴ Cks add yā. ¹⁵ Bḍ omits na. ¹⁶ Cks omit di-,
¹⁷ Bḍ kiñcid-. ¹⁸ Bḍ -devamāno va. ¹⁹ Ck kayirā me taṃ, Bḍ kayira ve taṃ.
²⁰ Cks omit ti. ²¹ Bḍ adds evaṃ. ²² Ck na. ²³ Bḍ -tīti. ²⁴ Cks -tto. ²⁵ Ck
pajjivā, Ck pacchitvā corr. to āditte mahantaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā.
²⁶ Bḍ omits naṃ. ²⁷ Bḍ khippameva. ²⁸ Bḍ saṇṭhituṃ. ²⁹ Ck Bḍ -seyyā.
³⁰ Ck accayeti. ³¹ Bḍ adds me. ³² Bḍ adds pi. ³³ Cks omit attho.
³⁴ Bḍ tasmā tesāṃ. ³⁵ Ck -saṇyogaṃ. ³⁶ Bḍ -gamattaṃ. ³⁷ Bḍ adds ti.
³⁸ Cks -anto.

manañ cā 'ti¹ idaṃ ubhayam pi cittass' eva nāmañ, idaṃ vuttañ hoti:

Lābho alābho ayaso yaso ca (vol. III, 98, cfr. Alwis, Sidath S. CVI.)

nindā pasaṃsā ca sukhañ ca dukkhañ,

ete aniccā manujesu dhammā,

mā soca, kiṃ socasi Poṭṭhapādā 'ti

5

imesaṃ aṭṭhannaṃ lokadhammaṃ yena tena² cittaṃ nāyanti³ (—?) tassa ca⁴

aniccataṃ ūtvā ṭhitassa dhīrassa pitiputtamaraṇādivatthukāpi⁵ mahantā⁶ sokā

hodayam na tāpayantīti⁷, etaṃ vā aṭṭhavidhaṃ lokadhammaṃ ūtvā ṭhitassa

hodayavatthuñ ca manañ ca mahantāpi sokā na tāpayantīti evam ettha⁸ attho

daṭṭhabbo, sohaṃ dassaṇṇa bhokkhaṇācā⁹ 'ti gāthāya: tāta Bharata

10

andhabālasattānaṃ viya mama rodanaṃ paridevanaṃ nāma nānucchavikaṃ¹⁰,

ahaṃ pana pitu accayena tassa ṭhāne ṭhatvā kapaṇādīnaṃ¹¹ dānaṃ ṭhānantarā-

rahānaṃ ṭhānantaraṃ yasārahānaṃ yasaṃ dassāmi, pitarā me paribhuttanayena

issariyaṃ bhuñjissāmi, nātaka¹² posessāmi, avasesaṃ ca attano¹³ pariṇādikāṃ

janaṃ pālayissāmi¹⁴, dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ dhammikarakkhāvaraṇa-

15

guttīṃ karissāmi, evaṃ hi vijānato paṇḍitapurisassa anurūpakeccaṃ¹⁵

ti attho.

Parisā imaṃ¹⁶ Rāmapaṇḍitassa aniccatāpakāsaṃ dhamma-

desanaṃ sutvā nissokā ahosi¹⁷. Tato Bharatakumāro Rāma-

paṇḍitaṃ vanditvā „Bārāṇsirajjaṃ paṭicchathā“ 'ti āha.

20

„Tāta Lakkhaṇaṃ ca Sītadeviṃ ca gahetvā gantvā rajjaṃ

anusāsathā“ 'ti. „Tumhe pana devā“ 'ti. „Tāta, mama pitā

‘dvādasavassaccayenāgantvā¹⁸ rajjaṃ kareyyāsīti¹⁹ maṃ avoca,

ahaṃ idāñ' eva gacchanto tassa vacanakaro nāma na homi²⁰,

aññāni pana²¹ tīṇi vassāni atikkamitvā āgamissāmi²²“.

25

„Etta-

kaṃ kalam ko rajjaṃ kāressatīti“.

„Tumhe karoṭhā“ 'ti.

„Na mayaṃ kāressāmā“ 'ti.

„Tena hi yāva mama āgamaṇā²¹

imā pādukā kāressantīti“ attano tiṇapādukā omuñcitvā adāsi.

Te tayo pi janā pādukā gahetvā paṇḍitaṃ²³ vanditvā mahājana-

parivutā Bārāṇasiṃ agamaṃsu. Tīṇi saṃvaccharāni pādukā

30

rajjaṃ kāresuṃ. Amaccā tiṇapādukā rājapallamaṃ ṭhapetvā

aṭṭhaṃ vinicchinantī, sace dubbhicchito hoti pādukā añña-

¹ Cks cāpi, Bā mananti. ² Bā kenaci. ³ Bā paññāyanti. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā

-kā. ⁶ Cs Bā -tāpi. ⁷ Bā bhāsayanatīti. ⁸ Bā pettha. ⁹ Bā dayaṇa gottāṇā.

¹⁰ Bā na anu-. ¹¹ Bā adds dānarahānaṃ. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā anto. ¹⁴ Bā

pālessāmi. ¹⁵ Bā -pañki-. ¹⁶ Cks imā. ¹⁷ Bā ahesuṃ. ¹⁸ Bā -na āg-.

¹⁹ Bā kā-. ²⁰ Bā nāhosi. ²¹ Bā pi. ²² Bā mamāgamaṇā. ²³ Bā rāmapa-

maññaṃ paṭihaññanti¹, tāya saññāya puna vinicchinti,
 sammāvinicchitakāle pādukā nissaddā sannisīdanti. Paṇḍito²
 tiṇṇaṃ saṃvaccharānaṃ accayena araññaṃ nikkhamitvā Bāraṇa-
 sinagaraṃ patvā uyyānaṃ pāvisi. Tassāgatabhāvaṃ³ ñatvā
 5 kumārā amaccaparivutā uyyānaṃ gantvā Sitaṃ aggamahesiṃ
 katvā ubhinnam pi abhisekaṃ karimsu⁴. Evaṃ abhisekappatto
 M. alaṃkatarathe tthatvā mahantena parivārena nagaraṃ pavi-
 sitvā padakkhiṇaṃ katvā Sucandakapāsāḍavarassa mahātalaṃ
 abhiruyha⁵ tato paṭṭhāya soḷasa vassasahassāni⁶ dhammena
 10 rajjaṃ karetvā⁷ saggaḥpadāni⁸ pūresi.

13. Dasa vassasahassāni satthi vassasatāni ca

kambugīvo mahābāhu Rāmo rajjaṃ akārayīti 93.

ayaṃ abhisambuddhagāthā taṃ atthaṃ dīpeti⁹.

Tattha kambugīvo ti suvaṇṇaliṅgasadisagīvo¹⁰, suvaṇṇaṃ hi kambuṃ¹¹
 15 ti vuccati.

S. i. d. ā. j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiṭṭhale
 paṭiṭṭhahi¹²): „Tadā Dasarathamahārājā Suddhodanamahārājā ahośi,
 mātā Mahāmāyā, Sītā¹³ Rāhulamātā, Bharato Anando, Lakkhaṇo
 Sāriputto, paṇḍito Buddhapariyosā, Rāmapaṇḍito aham evā“ ti. Da-
 20 sarathajātakāni¹⁴.

8. Saṃvarajātakā.

Jānanto no mahārājā 'ti. Idam S. J. v. ekaṃ ossaṭṭha-
 viriyaṃ bhikkhuṃ ā. k. So kira Sāvattihivāsikulaputto Satthu
 dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā¹⁵ ācariyupajjhāyavattaṃ pūrento
 25 ubhayāni pātimokkhāni paṇḍitaṃ katvā paripuṇṇapañcavasso „kam-
 matṭhānaṃ gahetvā araṇṇe vasissāmīti“ ācariyupajjhāye āpucchitvā
 Kosalaratṭhe ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā tattha iriyāpathe pasannehi¹⁶

¹ Cks -ati. ² Bā rāmapa-. ³ Bā tassa āgamanabhā-. ⁴ Bā akaṃsu. ⁵ Bā
 -ruhi. ⁶ Bā sodasa-. ⁷ Bā adds ayuhapariyosāne. ⁸ Bā saggaḥpadāni. ⁹ Bā
 pakāseti. ¹⁰ Bā suvaṇṇa-, Ck -lihasagīvo, C^s -liṅgasadisigīvo. ¹¹ Bā kambu.
¹² Bā -paṭiṭṭhāsi. ¹³ Bā devāsītā. ¹⁴ Bā bharatarāmājā-. ¹⁵ Bā adds laddhupa-
 sampado. ¹⁶ Bā pasanna.

manussehi paññasālaṃ katvā upatṭhiyamāno vassaṃ upagantvā yuñ-
janto ghaṭanto¹ vāyamanto accāraddhena viriyena temāsāṃ kammaṭ-
ṭhānaṃ bhāvetvā obhāsamattam pi uppādetuṃ asakkonto cintesi:
„addhā-m-ahaṃ² Satthārā desitesu catūsu puggalesu padaparamo, kim
me araṇṇāvāsena³“ ‘ti Jetavanaṃ gantvā „Tathāgatassa rūpasiriṃ pas- 5
santo madhuraṃ dhammadesanaṃ suṇanto vitināmessāmīti“ so viriyaṃ ossa-
jivā⁴ tato nikkhamanto anupubbena Jetavanaṃ gantvā ācariyupajjbāyehi
c’ eva sandiṭṭhasambhattehi ca āgamanakāraṇaṃ puṭṭho tam atthaṃ
kathetvā tehi⁵ „kasmā evam akāsīti“ garahitvā Satthu santikaṃ netvā
„kiṃ bhikkhave aniccamānaṃ bhikkhuṃ ānayaṭṭhā“ ‘ti vutte „ayaṃ 10
bhante viriyaṃ ossajivā⁶ āgato“ ti ārocite S. „saccaṃ kirā“ ‘ti
pucchitvā „saccaṃ bhante⁷“ ti vutte „kasmā bhikkhu viriyaṃ ossaji⁸,
imasmiṃ hi sāsane nibbiriyaṃ kusītapuggalassa aggaphalaṃ ara-
hattaṃ nāma n’ atthi, āraddhaviriyaṃ c’ imaṃ dhammaṃ ārādhenti,
tvam kho pana pubbe viriyavā ovādakkhamo ten’ eva kāraṇena 15
Bārāṇasiraṇṇo puttasaṭṭhaṃ sabbakaniṭṭho pi⁹ hutvā¹⁰ paṇḍitānaṃ ovāde
ṭhatvā setacchattaṃ patto sīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Saṃvarakumāro nāma puttasaṭṭhaṃ ka-
niṭṭho ahosi. Rājā „ekekam puttam sikkhitabbayuttakaṃ¹¹
sikkhāpethā“ ‘ti ekekassa amaccassa adāsi. Saṃvarakumārassa 20
ācariyo amacco Bodhisatto ahosi paṇḍito vyatto rājaputtassa
pitiṭṭhāne¹² ṭhito. Amaccā sikkhitasikkhite rājaputte raṇṇo
dassesuṃ. Rājā tesāṃ janapadaṃ datvā uyyojesi. Saṃvara-
kumāro sabbasippe nipphattiṃ patvā Bodhisattaṃ pucchi:
tāta¹³ sace maṃ pitā janapadaṃ peseti kiṃ karomīti“. „Tāta, 25
tvam janapade diyyamāne taṃ agahetvā ‘deva aham sabba-
kaniṭṭho, mayi pi gate tumhākaṃ pādamūlaṃ tucchāṃ hes-
sati¹⁴, ahaṃ pādamūle yeva vasissāmīti’ vadeyyāsīti“. Ath’
ekadivasaṃ Saṃvarakumāraṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhitaṃ¹⁵
rājā pucchi: „kiṃ tāta sippaṃ te niṭṭhitaṃ“ ti. „Āma devā“ 30
‘ti. „Tuyhaṃ janapadaṃ vārehīti¹⁶. „Deva tumhākaṃ pāda-

¹ B^d -tento. ² B^d addhā ahaṃ. ³ C^s -ajji- corr. to -aji-, B^d -ajji-. ⁴ so all three MSS. instead of kathesi? ⁵ C^s -ajji- corr. to -aji-, B^d -ajje-. ⁶ B^d saccan, omitting bhante. ⁷ B^d -ajji-. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d adds pi. ¹⁰ B^d adds sikkhaṃ. ¹¹ B^d pati-. ¹² C^s kiṃ tāta. ¹³ B^d bhavissati. ¹⁴ B^d nisinnaṃ. ¹⁵ B^d demīti.

mūlaṃ tucchaṃ bhavissati, pādamūle yeva vasissāmīti¹“. Rājā
 tussitvā „sādhū“² ti sampaticchi. Tato³ patthāya rañño pāda-
 mūle yeva hutvā⁴ Bodhisattaṃ pucchi: „tāta aññaṃ kiṃ karo-
 mīti“. „Rājānaṃ ekam purāṇauyyānaṃ⁵ yācāhīti“. So
 5 „sādhū“⁶ ti uyyānaṃ yācitvā tattha jātakehi pupphaphalehi
 nagare issarajanaṃ saṃgaṇhitvā⁷ puna „kiṃ karomīti“ pucchi.
 „Tāta rājānaṃ āpucchitvā antonagare⁸ bhattavetanaṃ tvaṃ
 eva dehīti“. So tathā katvā antonagare kassaci kiñci ahā-
 petvā⁹ bhattavetanaṃ datvā puna¹⁰ Bodhisattaṃ pucchitvā rā-
 10 jānaṃ viññāpetvā antonivesane dāsaporisānaṃ pi assānaṃ¹¹ pi
 balakāyassāpi vaṭṭaṃ¹² aparihāpetvā adāsi, tirojanapadehi¹³
 āgatānaṃ dūtānaṃ¹⁴ nivesanatthānādīni vāṇijānaṃ sumkāni¹⁵
 sabbakaraṇīyāni attanā va akāsi. Evaṃ so M-assa ovāde
 ṭhatvā sabbam antojanaṃ ca bahijanaṃ ca nagare ca rattha-
 15 vāsino ca āgantuke ca ayapatten¹⁶ eva¹⁷ tena tena saṃgaha-
 vatthunā ābandhitvā saṃgaṇhi¹⁸, sabbesaṃ piyo ahosi manāpo.
 Aparabhāge rājānaṃ maraṇamañcake¹⁹ nipannaṃ amaccā
 pucchimsu: „deva tumhākaṃ accayena setacchattaṃ kassa
 dassāmā²⁰“²¹ ti. „Tāta mama puttā sabbe pi setacchattassa
 20 sāmīno va²², yo pana tumhākaṃ manam gaṇhāti tass²³ eva da-
 deyyāthā²⁴“²⁵ ti. Te tasmim kālakate²⁶ tassa sarīraparihāraṃ
 katvā sattame divase sannipatitvā „rañña²⁷ ‘yo tumhākaṃ manam
 gaṇhāti tassa chattaṃ ussāpeyyāthā²⁸“²⁹ ti vuttaṃ, amhākaṃ ca
 ayaṃ Saṃvarakumāro manam gaṇhātīti³⁰“³¹ nātakehi parivāri-
 25 taṃ³² tassa kañcanamālasatcchattaṃ³³ ussāpayimsu. Saṃvara-
 mahārājā B-assa ovāde ṭhatvā dhammena rajjaṃ kāresi. Itare
 ekūnasatakumārā „pitā kira no kālakato, Saṃvarassa³⁴ kira

¹ Bā homīti. ² Bā so tato. ³ Bā adds puna. ⁴ Bā -puyyā-. ⁵ Bā -hi. ⁶
 Bā attano na-. ⁷ Ck kañci āhā-. ⁸ Bā punappunam-. ⁹ Bā hatthinam. ¹⁰
 Ck vaṭṭam, Bā vattaṃ. ¹¹ Cks -dena. ¹² Bā dūtādinam. ¹³ Bā sumkānti. ¹⁴
 Cks ayapaṭṭaneva, Bā āyavattaneca. ¹⁵ Bā gaṇhi. ¹⁶ Bā -mañce. ¹⁷ Bā dammā.
¹⁸ Bā ca. ¹⁹ Bā deyyāthā, Cks dadeyyāthā. ²⁰ Bā tālamkate. ²¹ Cā -yyāthā.
²² Ck gaṇhātīti. ²³ Bā omits nā- pari-. ²⁴ Bā kuñcanamālam-. ²⁵ Bā -raku-
 mārassa.

chattam ussāpesum, so sabbakaniṭṭho, tassa chattam na pā-
 punāti, sabbajēṭṭhakassa chattam ussāpessāmā¹ 'ti sabbe va¹
 ekato āgantvā „chattam vā no detu yuddham vā“ ti Saṁvara-
 mahārājassa paṇṇam pesetvā nagaram uparundhimṣu. Rājā
 B-assa tam pavattim ārocetvā „idāni kiṁ karomā“ ti pucchi. 5
 „Mahārāja, tava bhātīhi² saddhim yujjhanakiccam³ n' atthi,
 tvaṁ pitu santakadhanam⁴ satakotṭhāse kāretvā ekūnasatam
 bhātīnam⁵ pesetvā 'imaṁ tumhākaṁ pitu santakaṁ koṭṭhāsaṁ
 gaṇhatha, nāhaṁ tumhehi saddhim yujjhissāmīti⁶ sāsanaṁ pa-
 hiṇathā⁷ 'ti. So tathā akāsi. Ath' assa sabbajēṭṭhabhātiko 10
 Uposathakumāro nāma sese āmantetvā „tāta, rājānaṁ nāma
 abhibhavitum samattho nāma n' atthi, ayaṁ ca no kaniṭṭha-
 bhātiko paṭisattu pi hutvā na tiṭṭhati, amhākaṁ pitu santakaṁ
 pesetvā 'nāhaṁ tumhehi saddhim 'yujjhāmīti' pesesi, na kho
 pana mayaṁ sabbe⁷ ekakkhaṇe chattam ussāpessāma, ekass' 15
 eva chattam ussāpessāma, ayam eva rājā hotu, etha tam pas-
 sitvā rājakuṭumbaṁ⁸ paṭicchāpetvā amhākaṁ janapadam eva
 gacchāmā⁹ 'ti āha⁹. Atha te sabbe pi kumārā nagaram¹⁰
 vivarāpetvā paṭisattuno ahutvā nagaram pavisiṃsu. Rājāpi
 tesam amaccehi sakkāraṁ gāhāpetvā paṭimaggam pesesi. Ku- 20
 mārā mahantena¹¹ parivārena pattikā va āgantvā rājanivesanaṁ
 abhirūhitvā Saṁvaramahārājassa nipaccākāraṁ dassetvā nīcā-
 sane nisīdiṃsu. Saṁvaramahārājā setacchattassa heṭṭhā sī-
 hāsane nisīdi, mahanto yaso mahantaṁ sirisobhaggaṁ ahosi,
 olokitolokitatthānaṁ kampati¹². Uposathakumāro Saṁvara- 25
 mahārājassa siribhavaṁ oloketvā „amhākaṁ pitā attano acca-
 yena Saṁvarakumārassa rājabhāvaṁ nītvā maññe amhākaṁ
 janapade datvā imassa na adāsīti¹³ cintetvā tena saddhim
 sallapanto tisso gāthā abbāsi:

¹ Bā pī. ² Bā bhātikehi. ³ Cks yuddhana-. ⁴ Bā santakaṁ-. ⁵ Bā bhātīkānaṁ.

⁶ Bā yujjhāmīti. ⁷ Bā adds pī. ⁸ Cks -bā. ⁹ Cks āhaṃsu. ¹⁰ Bā -radvāraṁ.

¹¹ Bā nātima-. ¹² Bā kampi.

1. Jānanto no mahārāja tava sīlaṃ janādhipo
ime kumāre pūjento na taṃ kenaci maññatha. 94.
2. Tiṭṭhante no mahārāje ādu¹ deve divaṃ gate
ñāti taṃ samanumaññīṃsu sampassaṃ attham attano. 95.
- 5 3. Kena Saṃvara vattena sañjāte adhiṭṭhasi²,
kena taṃ nātivattanti nātisaṃghā samāgatā ti. 96.

Tattha jānanto no ti jānanto nu, janādhipo ti¹ ambhakaṃ pitā narindo, ime ti ime ekūnasate kumāre, Pālipothakesu³ pana aññe kumāre ti likhitaṃ⁴, pūjento ti tena tena janapadena mānento, na taṃ kenacīti khuddakena⁵ pi kenaci janapadena taṃ pūjetabbaṃ na maññittha, ayaṃ mama accayena rājā bhavissatīti⁶ ñatvā va⁶ maññe attano pādamūle vasesīti⁷, tiṭṭhante no ti tiṭṭhante nu, dharamāne yeva nū 'ti pucchati⁸, ādu⁹ deve ti udāhu ambhakaṃ pitari deve divaṃ gate attano atthaṃ vadḍhiṃ passantā¹⁰ saddhiṃ rūjakārakehi negamajanapadehi nātayo taṃ¹¹ rājā hotū 'ti samanumaññīṃsū¹² 'ti¹³, vat-
15 tenā 'ti sīlācarena, sañjāte adhiṭṭhasīti¹⁴ samānajatīke ekūnasatabhātaro¹⁵ abhibhavitvā tiṭṭhasi, nātivattanti¹⁶ nābhībhavanti.

Taṃ sutvā Saṃvaramahārājā attano guṇaṃ kathento cha gāthā abhāsi:

4. Na rājaputta usuyyāmi samaṇānaṃ mahesinaṃ,
20 sakkaccaṃ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṃ. 97.
5. Te maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsaṃ anusuyyakaṃ
samaṇā anusāsanti¹⁷ isi¹⁸ dhammaguṇe ratā. 98.
6. Tes' āhaṃ vacanaṃ sutvā samaṇānaṃ mahesinaṃ
na kiñci¹⁹ atimaññāmi, dhamme me nirato mano. 99.
- 5 7. Hatthārūhā²⁰ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā²¹
tesu²² na-ppaṭibandhāmi nibaddhaṃ²³ bhattavetanaṃ. 100.
8. Mahāmattā ca me atthi mantino paricārakā²⁴,
Bārāṇasīṃ voharanti bahumaṃsasurodakaṃ²⁵. 101.

¹ Cs āhu, Bdf adu. ² Bd atitṭhasi. ³ Bd pālipotha-. ⁴ Bd likkhi-. ⁵ Bd -nā.
⁶ Bd omits va. ⁷ Cs -tīti, Bd ṭhapesīti. ⁸ Bd puechi. ⁹ Cs ahu, Bd anu. ¹⁰ Bd -to. ¹¹ Cks omit taṃ. ¹² Bd samanumaññīṃsu. ¹³ Bd omits ti. ¹⁴ Bd atitṭh-.
¹⁵ Bd -re. ¹⁶ Ck nādhi-, Cs nādhivattanti. ¹⁷ Cks samanū-. ¹⁸ Cks isiṃ, Bdf isi. ¹⁹ so all four MSS. ²⁰ Cks -rūhā, Bdf -rohā. ²¹ Bdf -rakā. ²² Bdf tesāṃ. ²³ Bd nivīṭhaṃ, Bf nimittāṃ. ²⁴ Cs Bd -ikā. ²⁵ Cks Bf bahum, Cks maṃsaṃ.

9. Atho pi vāṇijā phītā nānāratṭhāto āgatā,
tesu me vihitā rakkhā, evaṃ jānāh' ¹ Uposathā 'ti. 102.

Tattha na rāja-puttā 'ti ahaṃ rāja-putta kañci sattaṃ ² ayaṃ nāma sampatti imassa mā hotū 'ti na usuyyāmi ³, tādinaṃ ti tādilakkhaṇayuttānaṃ samitapāpatāya samaṇānaṃ mahantānaṃ silakkhandhādīnaṃ guṇānaṃ esitatūya ⁵ mahesīnaṃ dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ pañcapaṭiṭṭhitena pāde vandāmi, dānaṃ dadanto dhammikaṃ ca nesaṃ rakkhāvaraṇaguttīṃ paccupaṭṭhapento sakkaccaṃ te namassāmi, manena sampiyāyanto va pūjemiṭi attho, te maṃ ti te samaṇā ⁴ ayaṃ dhammakotṭhāse yuttapayutto sussūsaṃ anusuyyako ⁵ ti tatvato ṇatvā maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsaṃ anusuyyakāṃ anusāsanti, ¹⁰ idaṃ kuru idaṃ ⁶ mā karīti ovaṇṭiṭi attho, tesāhaṃ ti tesāṃ ahaṃ, hatthāruha ⁷ ti hatthī ⁸ āruya yujjanayodhā, anīkaṭṭhā ti hatthānīkādisu phītā, rathikā ti rathayodhā, pattikārikā ⁹ ti pattino va ¹⁰, nibaddhaṃ ¹¹ ti yaṃ tehi sajjitaṃ ¹² bhattaṃ ca vetanaṃ ca taṃ ¹³ na paṭibandhāmi, aparibāpetvā dadāmiṭi attho, mahāmatṭā ti bhātika mayhaṃ mahāpaṇṇā mantesu ¹⁵ kusalā mahāmacca c' eva ¹⁴ avasesamantino ca paricārikā atthi, iminā idaṃ dasseti: tumhe mantasampanne paṇḍite ācariye na labhittha, amhākaṃ pana ācariyā paṇḍitā upāyakusalā, te no setacchattena ¹⁵ yejesuṃ, Bārāṇasīn ti bhātika mama chattaṃ ussāpitakālato paṭṭhāya amhākaṃ rājā dhammiko anuvaddhamāsaṃ devo vassati tena sassāni sampajjantīti ¹⁶ Bārāṇasīyaṃ bahūṃ ²⁰ khādītābba-yuttakāṃ maṃsamaccānaṃ ¹⁷ pāṭabbayuttakāṃ surodakāṃ ca ¹⁸ jātaṃ ti ¹⁹, evaṃ ratṭhavāsino bahumaṃsasurodakāṃ ²⁰ katvā Bārāṇasīṃ voharanti, phītā ²¹ ti hatthiratanāssaratanaṃ muttaratanādīni āharitvā nirupaddavā vohāraṃ karontū phītā samiddhā, evaṃ jānāhi bhātika Uposatha ahaṃ imehi ettakehi kāraṇehi sabbakaniṭṭho pi ²² hutvā mama bhātike abhivhavitvā ²⁵ setacchattaṃ patto, evaṃ maṃ jānāhi.

Ath' assa guṇaṃ sutvā Uposathakumāro dve gāthā abhāsi:

10. Dhammena kira ṇātīnaṃ rajjaṃ kārehi Saṃvara
medhāvī paṇḍito cāpi ²³ atho pi ṇātīnaṃ hito. 103.
11. Taṃ taṃ ṇātiparibbūhaṃ nānāratanaṃ mocitaṃ
amittā na-ppasahanti ²⁴ Indaṃ va asurādhipo ti. 104.

¹ Cks jānāhi. ² Ck kaṃvisattaṃ, Cs kavisattaṃ, Bā kiñci mattaṃ. ³ Cks suyāṃ.
⁴ Bā samaṇā maṃ. ⁵ Bā -kaṃ. ⁶ Cks imaṃ. ⁷ Bā -roha. ⁸ all three MSS.
-i. ⁹ Bā -rakā. ¹⁰ Ck Bā ca. ¹¹ Bā nivīṭhaṃ. ¹² Ck addhitaṃ, Cs ajjitaṃ.
¹³ Bā ahaṃ taṃ. ¹⁴ Cks te ca. ¹⁵ Bā -ni. ¹⁶ Cks -jjatīti. ¹⁷ Bā macchamaṃ-
saṃ. ¹⁸ Bā -dakaṃ va, Cs -dakaṃ va corr. to -- ca? Ck ti. ¹⁹ Cs jānaṃ ti.
²⁰ Cks bahūṃ-, Bā -maṃsaṃsurodakanti. ²¹ Ck titā, Cs jītaṃ. ²² Bā va. ²³
Cks cepi, Bf cāsi. ²⁴ Ck -sayhanti.

Tattha dhammena kirā 'ti tāta Saṁvaramahārāja dhammena kira tvaṁ ekūnasatānaṁ nātīnaṁ attano jeṭṭhabhātikānaṁ anubhāvaṁ abhībhavasi¹, ito paṭṭhāya ca² tvaṁ eva rajjaṁ kārehi, tvaṁ hi³ medhāvī c' eva paṇḍito ca nātīnaṁ ca⁴ hito ti attho, taṁ taṁ⁵ ti taṁ⁶ evaṁ vividhaguṇasampannaṁ taṁ. nātīparibbūhaṁ ti amhehi ekūnasatehi nātakehi parivāritaṁ, nānā-
 5 ratanamocitaṁ ti nānāratanehi ocitaṁ sañcetaṁ bahuratanasañcayaṁ, asurā-dhīpo ti yathā tāvatiṁsehi parivutaṁ Indaṁ asurarājā na tapati evaṁ amhehi ārakkaṁ karonte⁷ parivāritaṁ tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe dvādasayojanikāya Parāṇasiyā rajjaṁ kārentaṁ amittā na tapissantīti dīpeti.

Samvaramahārājā sabbesaṁ pi bhātikānaṁ mahantaṁ ya-
 10 sam adāsi. Te tassa santike māsaddhamāsaṁ⁸ vasitvā „ma-hārāja, janapadesu coresa uṭṭahantesu mayāṁ jānissāma, tvaṁ rajjasukhaṁ anubhavā“ 'ti vatvā attano attano jana-padaṁ gatā. Rājāpi B-assa ovāde tathavā āyupariyosāne devanagaraṁ pūrento agamāsi.

15 S. i. d. ā. „bhikkhu evaṁ tvaṁ pubbe ovādakkhamo idāni kasmā viriyaṁ na akāsi“ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Samvaramahārājā ayaṁ bhikkhu ahoṣi, Upasathakumāro Sāriputto, sesabhātikā therā-nutharā, paṇḍita Buddhapariyāsa, ovādadāyako amacco⁹ aham evā“ 'ti.
 20 Samvaramahārājā.

9. Suppārakajātaka.

Ummujjanti nimujjantīti. Idaṁ S. J. v. paññāpāra-mim ā. k. Ekadivasaṁ hi sāyaṇhasamaye Tathāgataṁ dhammaṁ desetum nikkhamanaṁ āgamayamānā bhikkhū dhammasabbhāyaṁ ni-sīditvā „āvuso aho¹⁰ S. mahāpaṇḍito puthupaṇḍito hāsupaṇḍito javana-
 25 paṇḍito tikkhapaṇḍito nibbedhikapaṇḍito tatra tatra upāyapaṇḍāya sam-annāgato vipulāya paṭhavisamāya mahāsamuddo viya gambhīrāya ākāso viya vitthiṇṇāya¹¹, sakala-Jambudīpasīmhi uṭṭhitapaṇḍito Dasa-balaṁ atikkamitvā gantum samattho nāma n' atthi. yathā mahā-samudde uṭṭhitaūmi¹² velaṁ nātikkamati¹³ velaṁ patvā¹⁴ va bhijjati¹³

¹ Bā -bhāvi. ² Bā omits ca. ³ Bā pi. ⁴ Bā va. ⁵ Bā taṁ taṁ, Cks omit taṁ.

⁶ Bā omits taṁ. ⁷ Cks -te. ⁸ Bā -dha-. ⁹ Bā adds pana. ¹⁰ Bā adds am-bhākaṁ. ¹¹ Cks vitti-. ¹² Bā uṭṭhitā-. ¹³ Bā -anti. ¹⁴ Bā pattā pattā.

evam na koci paññāya Dasabalaṃ atikkamati Satthu pādamūlaṃ
patvā¹ bhijjat² eva³ "ti Dasabalassa mahāpaññāpāramiṃ vaṇṇesum⁴.
S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"
ti pucchitvā „imāya nāmā⁵ "ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathā-
gato paññavā pubbe pi aparipakke⁶ nāpe⁷ paññavā va, andho hutvā⁸
mahāsamudde udakasaññāya 'imasmiṃ⁹ samudde idaṃ nāma idam
nāma ratanaṃ¹⁰ ti aññāsīti¹¹ vatvā a. ā.

A. Bharuraṭṭhe¹² Bharurājā¹³ nāma r. kāresi. Bharu-
kacchaṃ¹⁴ nāma paṭṭanagāmo¹⁵ ahosi. Tadā Bo. Bharukacche¹⁶
niyyāmajetṭhassa¹⁷ putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo.¹⁸
Suppārakakumāro¹⁹ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So mahan-
tena parivārena vaddhanto soḷasavassakāle yeva niyyāmaka-
sippe nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu accayena niyyāmaka-
jetṭhako hutvā²⁰ niyyāmakakammaṃ akāsi, paṇḍito ñāpasampanno
ahosi²¹, tena ārūḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa²²
aparabhāge loṇajalapahatāni²³ dve pi cakkhūni nassimsu. So
tato paṭṭhāya niyyāmakajetṭhako hutvāpi²⁴ niyyāmakakammaṃ
akatvā „rājānaṃ nissāya jīvissāmīti²⁵ rājānaṃ upasaṃkami.
Atha naṃ rājā agghāpaniyakamme ṭhapesi. Tato paṭṭhāya
rañño hatthiratanam²⁶ assaratanam²⁷ muttasāramaṇisārādini²⁸
agghāpeti²⁹. Ath' ekadivaseṃ „rañño maṅgalahatthi bha-
vissatīti³⁰ kāḷapāsānakūṭavaṇṇam ekaṃ vāraṇaṃ ānesum. Taṃ
disvā rājā „paṇḍitassa dassethā³¹ "ti āha. Atha naṃ tassa
santikaṃ nayimsu. So hatthena tassa sarīraṃ parimadditvā
„nāyaṃ maṅgalahatthi bhavitum anucchaviko, pacchāvāmana-³²
kadhātuko esa³³, etaṃ hi mātā vijāyamānā amsena³⁴ paṭi-
chitum nāsakkihi, tasmā bhūmiyaṃ patitvā pacchimapādehi
vāmanakadhātuko jāto³⁵ ti āha. Hatthiṃ gahetvā āgate puc-
chimsu. Te „saccaṃ paṇḍito kathetīti³⁶ vadiṃsu. Taṃ kāra-

¹ I'd pattā pattā. ² B'd bhijjantevā. ³ B'd vaṇṇentā nisīdisu. ⁴ B'd -kka. ⁵
B'd -ena. ⁶ B'd repeats i-. ⁷ B'd garu. ⁸ Cks paddhana-. ⁹ B'd niyyāmaka-
jetṭhakassa. ¹⁰ C's niyyāmajetṭhakassa. ¹¹ B'd supā - throughout. ¹² B'd -tvāpi.
¹³ Cks omit ahosi. ¹⁴ Cks loṇajalla-. B'd loṇakajalapahatāni. ¹⁵ Cks -tvā. ¹⁶
B'd -na. ¹⁷ B'd -pesi. ¹⁸ B'd -eso. ¹⁹ B'd añgena.

nam rājā sutvā tuṭṭho tassa aṭṭha kahāpaṇe dāpesi. Pun'
 ekadivasam „rañño maṅgalasso¹ bhavissatīti“ ekaṃ assaṃ
 ānayaṃsu. Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṃ pesesi. So² hat-
 thena parāmasitvā „ayaṃ maṅgalasso¹ bhavituṃ na yutto,
 5 etassa hi jātadivase yeva mātā mari, tasmā mātu khīraṃ
 alabhanto na sammā vadḍhito“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā
 va ahosi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe³
 dāpesi. Ath' ekadivasam⁴ „maṅgalaratho bhavissatīti“ rathaṃ
 āharīṃsu, tam pi rājā tassa santikaṃ pesesi. So tam⁵ hat-
 10 thena parāmasitvā „ayaṃ ratho susirarukkheṇa kato, tasmā
 rañño nānucchaviko“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahosi.
 Rājā tam pi sutvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. Ath' assa
 kambalaratanam mahaggham ānayaṃsu⁶. Tam pi tass' eva
 pesesi. So² hatthena parāmasitvā „imassa mūsikacchinnam
 15 ekaṃ⁷ ṭhānam atthīti“ āha. Sodhentā tam disvā rañño
 ārocesuṃ. Rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. So
 cintesi: „ayaṃ rājā evarūpāni pi⁸ acchariyāni disvā aṭṭh' eva
 kahāpaṇe dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa
 jātako⁹ bhavissati, kim me 'evarūpena rājupaṭṭhānena, attano
 20 vasanaṭṭhānam eva gamissāmīti“ so Bharukacchapattanam¹⁰
 eva paccāgami. Tasmiṃ tattha vasante vāṇijā nāvaṃ sajjetvā
 „kaṃ¹¹ niyyāmakam karissāmā“ 'ti mantentā¹² „Suppāraka-
 paṇḍitena ārūḷhanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakusalo,
 andho samāno pi Suppārakapaṇḍito va uttamo“ ti tam upa-
 25 saṃkamitvā „niyyāmakam no hohīti“ vatvā „tāta¹³, ahaṃ andho,
 katham niyyāmakakammaṃ karissāmīti“ vutte „sāmi andhāpi
 tumhe yeva ambhākaṃ uttamo“ ti¹⁴. Punappuna 'yāciyamāno
 „sādhū tāta¹⁵, tumhehi ārocitasāññāya niyyāmakam bhavissāmīti“

¹ Bā -laasso. ² Bā adds tam pi. ³ Bā atha k. yeva. ⁴ Bā adds rañño. ⁵ Bā tam pi. ⁶ Bā tassa mahagghakamalaratanam āharīṃsu in the place of athassa --. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā jāti-. ¹⁰ Bā garu- corr. to bharu-. ¹¹ Bā tam. ¹² Cks -to, Bā -tetvā, Bā mantesuṃ. ¹³ Bā omits tāta. ¹⁴ so all three MSS., add āhaṃsu? ¹⁵ Bā -a.

tesaṃ nāvāṃ abhirūhi. Te nāvāya¹ mahāsamuddaṃ pakkha-
diṃsu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā agamāsi, tato akāla-
vātaṃ² uppātitaṃ uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamudda-
piṭṭhe vicarivā Khuramālasamuddaṃ nāma pattā, tattha
macchā manussasamānasarirā khuranāsā uduke ummujjani- 5
mujjam³ karonti. Vāṇijā te disvā M-aṃ tassa samuddassa
nāmaṃ pucchanta paṭhamāṃ gāthāṃ āhaṃsu:

1. Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti. 105.

Evaṃ tehi puṭṭho M. attano niyyāmakasuttena saṃsandetvā 10
dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Bharukacchā⁴ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ

nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramālīti vuccatīti. 106.

Tattha payātānaṃ ti Bharukacchapattānā nikkhamitvā gacchantānaṃ,
dhanesinaṃ ti tumhākaṃ vāṇijānaṃ dhanāṃ pariyasantānaṃ, vippanaṭ- 15
ṭhāya ti tātā⁵ tumhākaṃ imāya videsaṃ pakkhantāya nāvāya kamma-
kāraṇā⁶ pakatisamuddaṃ atikkamitvā sampatto ayaṃ samuddo Khuramālīti vuc-
cati, evaṃ etaṃ paṇḍita kathentīti⁷.

Tasmiṃ pana samudde vajiraṃ uppajjati⁸. M., sac' āhaṃ
'ayaṃ vajirasamuddo' ti evaṃ etesaṃ kathessāmi lobhena 20
bahum⁹ vajiraṃ gaṇhitvā nāvāṃ osidāpessantīti¹⁰ tesāṃ anā-
cikkhitvā va nāvāṃ laggāpetvā¹⁰ upāyen' ekaṃ yottaṃ gaṇetvā
macchagahaṇaniyāmena jālaṃ khipāpetvā vajirasāraṃ uddha-
ritvā nāvāya¹¹ pakkhipitvā aññaṃ appagghabhaṇḍaṃ chaḍḍā-
pesi. Nāvā taṃ¹² samuddaṃ atikkamitvā parato¹³ Aggimālaṃ 25
nāma gatā. So pajjalitaaggikkhandho viya majjhantikasuriyo
viya ca obhāsaṃ muṇcanto¹⁴ aṭṭhāsi. Vāṇijā

3. Yathā aggīva¹⁵ suriyo va¹⁶ samuddo patidissati,

Suppārakan¹⁷ taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 107.
gāthāya¹⁸ taṃ pucchāmaṃ. M. pi tesāṃ anantaragāthāyā kathesi: 30

¹ Cks nāvā. ² Bā ākula-. ³ Bā -nimujjāṃ. ⁴ Bā garu-. ⁵ Cs Bā -u. ⁶ so
all three MSS. instead of -kānaṃ? ⁷ Bā kathenti. ⁸ Bā ussannaṃ hoti in the
place of up-. ⁹ Bā -u. ¹⁰ Bā ola-. ¹¹ Bā -yaṃ. ¹² Cks naṃ. ¹³ Bā purato.
¹⁴ Bā muccanto. ¹⁵ Bā aggī ca. ¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -kaṃ. ¹⁸ Bā adds vāṇijā.

4. Bharukacchā¹ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Aggimālīti vuccatīti. 108.

Tasmiṃ pana samudde suvaṇṇaṃ ussannaṃ ahosi. M.
purimanayen' eva tato pi suvaṇṇaṃ gāhāpetvā nāvāya pak-
5 khipi². Nāvā tam pi samuddaṃ atikkamitvā khīraṃ viya
dadhim viya ca obhāsantaṃ Dadhimālaṃ³ nāma samuddaṃ pā-
puṇi Vāṇijā

5. Yathā dadhim va khīraṃ va samuddo patidissati⁴,
Suppārakan taṃ pucchāma⁵: samuddo katamo ayan ti 109.
10 gāthāya tassa nāmaṃ pucchiṃsu. M. anantaragāthāya ācikkhi:

6. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Dadhimālīti vuccatīti. 110.

Tasmiṃ pana samudde rajataṃ ussannaṃ⁷. So tam pi
upāyena gāhāpetvā⁸ nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā tam pi sam-
15 uddaṃ atikkamitvā nīlakusatiṇaṃ viya sampannasassam iva
ca obhāsamaṇaṃ Nīlavaṇṇakusamālaṃ⁹ nāma sammuddaṃ pā-
puṇi. Vāṇijā

7. Yathā kuso¹⁰ va sasso¹¹ va samuddo patidissati,
Suppārakan taṃ pucchāma, samuddo katamo ayan ti 111.
20 gāthāya tassa pi nāmaṃ pucchiṃsu. So anantaragāthāya
ācikkhi:

8. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Kusamālīti vuccatīti. 112.

Tasmiṃ pana samudde nīlamanīratanaṃ ussannaṃ ahosi.
25 So tam pi upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā
tam pi samuddaṃ atikkamitvā nālavanaṃ¹² viya ca veļu-
vanaṃ viya ca khāyamānaṃ Nalamālaṃ¹³ nāma samuddaṃ
pāpuṇi. Vāṇijā

¹ Bā garu-. ² Bā pakkhipāpesi. ³ Bā -li. ⁴ Bā patibhāsati. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bā garu- corr. to bharu-. ⁷ Cks uppannaṃ, Bā addh ahosi. ⁸ Cks gahetvā. ⁹ Bā nīlavaṇṇaṃ kusamālā. ¹⁰ Ck -e. ¹¹ Cks -e. ¹² Cs nīla-, Bā nāla-. ¹³ Ck -li, Cs nalamālī, Bā nalamālīn.

9. Yathā nalo¹ va veḷum² va samuddo patidassati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 113.
gāthāya tassa² pi nāmaṃ pucchimsu. M. anantaragāthāya
kathesi:

10. Bharukacchā payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 5
nāvāya vippanatṭhāya Nalamālīti⁴ vuccatīti⁵. 114.

Tasmiṃ pana samudde vaṃsarāgaveḷuriyaṃ ussannaṃ⁶. So
tam pi⁷ gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi.

Aparo nayo: nalo⁸ ti vicchikanalo⁸ kakkaṭakanalo⁸ pi so rattavaṇṇo
hoti, veḷū 'ti⁹ pavālass' etaṃ¹⁰ nāmaṃ, so¹¹ samuddo pavāḷussanno ratto- 10
bhāso ahoṣi, tasmā yathā nalo¹² va¹³ veḷu¹⁴ vā¹⁵ ti pucchimsu. M. tato
pavāḷaṃ gāhāpesi.

Vāṇijā Nalamālīṃ atikkamantā Vaḷabhāmukhasamuddaṃ¹⁶
nāma passiṃsu, tattha udakaṃ kaḍḍhitvā kaḍḍhitvā¹⁷ sabbato-
bhāgena uggacchati, tasmiṃ sabbatobhāgena uggatodakaṃ¹⁸ 15
sabbatobhāgena chinnataṭamahāsobbho¹⁹ viya paññāyati, ūmiyā
uggatāya ekato papātasadisāṃ hoti, bhayajanano saddo up-
pajjati sotāni bhindanto viya hadayaṃ phāḷento viya, taṃ²⁰
disvā vāṇijā bhītatasitā

11. Mahābhayo²¹ bhiṃsanako samuddo suyyat' amānuso²², 20
yathā sobbho papāto ca²³ samuddo patidissati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 115.
gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu.

Tattha suyyatamānuso²⁴ ti suyyati amānuso mahāsamuddo²⁵.

12. Bharukacchā payātānaṃ -pe- Vaḷabhāmukhīti vuccatīti 116. 25
Bo. anantaragāthāya tassa nāmaṃ ācikkhitvā²⁷ „tātā²⁸ imaṃ

¹ Bā nalo. ² C^s Bā veḷu. ³ Bā -ā. ⁴ Bā nalo. ⁵ C^s -ati. ⁶ Bā masāra-
gallave- ahoṣi, C^s vaṃsarāgaveḷuriyussannaṃ. ⁷ Bā adds upāyena. ⁸ Bā -lo.
⁹ Bā adds pana. ¹⁰ Bā evetaṃ. ¹¹ Bā adds ca. ¹² C^s Bā nalo. ¹³ Bā ca.
¹⁴ C^s velo. ¹⁵ Bā cū. ¹⁶ C^s vāla-, C^s vāla-, Bā balavā-. ¹⁷ Bā only one ka-
¹⁸ Bā uggacchante udakaṃ. ¹⁹ Bā uchinda-. ²⁰ Bā catāṃ, C^s naṃ. ²¹ Bā
mahabbh-. ²² C^s suyyatīmā- corr. to -tamā-. ²³ C^s Bā va. ²⁴ Bā suyyatīmā-,
C^s suyyāta-. ²⁵ C^s adds ti; Bā has amānuso saddo mahāsatto. ²⁶ C^s -mu-
khanti, Bā balavāmukhiti. ²⁷ Eā adds tassa nāmaṃ ācikkhi evaṃ. ²⁸ Bā tāta.

Valabhāmukhaṃ¹ samuddaṃ pattā nivattitum samatthā nāvā
 nāma n' atthi, ayaṃ sampattanāvaṃ² nimujjāpetvā vināsaṃ
 pāpetīti³ āha. Tañ ca nāvaṃ satta manussasatāni abhirūhiṃsu,
 te sabbe maraṇabhayaabhītā ekappahāren' eva⁴ Avīcimhi
 5 paccamānā⁵ sattā viya atikaruṇasaraṃ⁶ muñciṃsu. M. „ṭha-
 petvā maṃ añño etesaṃ sotthibhāvaṃ kātum samattho nāma
 n' atthi, saccakiriyaṃ tesaṃ sotthiṃ karissāmi⁷“ cintetvā te
 āmantetvā „tātā⁸ maṃ khippaṃ gandhodakena nahāpetvā
 ahatavatthāni⁹ nivāsāpetvā puṇṇapātiṃ¹⁰ sajjetvā nāvāya dhure
 10 ṭhapethā¹¹ 'ti. Te vegena tathā karīṃsu. M. ubho hi hatthehi
 puṇṇapātiṃ¹² gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyaṃ karonto
 osānagātham āha:

13. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
 nābhijānāmi saṃcicca¹³ ekapāṇam pi hiṃsitaṃ¹⁴,
 15 etena saccavajjena sotthiṃ nāvā nivattatū 'ti. 117.

Tattha yato ti yato paṭṭhāya ahaṃ attānaṃ sarāmi yato paṭṭhāya c' amhi
 viññutaṃ patto ti attho, ekapāṇam pi hiṃsitaṃ¹⁵ ti etthantare saṃcicca
 ekaṃ kunthakipillakapāṇam pi vihiṃsitaṃ¹⁶ nābhijānāmi, desanāmatam ev'
 etaṃ, Bo. pana tiṇasalākam pi upādāya mayā parasantaṃ na gahitapubbaṃ
 20 lobhena¹⁷ paradāraṃ na olokitaṃ pubbaṃ musā na bhāsitaṃ pubbaṃ¹⁸ tiṇaggena¹⁹
 pi majjaṃ na pītapubbaṃ²⁰ ti evaṃ pañcasilavasena²¹ saccakiriyaṃ akāsi, katvā
 ca pana puṇṇapātiyā udakaṃ nāvāya dhure āsiñci²².

Cattāro mase videsaṃ pakkhantā nāvā nivattitvā iddhiṃ
 viya iddhānubhāvena²³ ekadivaseṇ' eva Bharukacchapattānaṃ²⁴
 25 agamāsi, gantvā ca pana thale pi atṭhūsabhamattaṃ ṭhānaṃ
 pakkhanditvā nāvikassa gharadvāre²⁵ atṭhāsi. M. tesaṃ vāṇi-
 jānaṃ suvaṇṇarajataṃanippavālavajirāni bhājetvā adāsi, „etta-

¹ Cks valabhā-, Bā balavāmukha. ² Cks sampatti-, Bā sampattā-. ³ Cks add atikaruṇaṃ. ⁴ Bā -na. ⁵ Bā atikaruṇāṇaṃ ravaṃ. ⁶ Bā -a. ⁷ Cā Bā āh-. ⁸ Bā suvaṇṇapā-. ⁹ Ck saṃcicca. ¹⁰ Bā pihisitaṃ, Bā vihiṃsitaṃ. ¹¹ Bā -situm, Cks -sito. ¹² Bā kundhakipillikaṃ pi pāṇaṃ hiṃsitum. ¹³ Bā lobhavasena. ¹⁴ Bā -bbā, Cā omits musā - bbaṃ. ¹⁵ Bā -nā. ¹⁶ Bā pivita-. ¹⁷ Bā adds pana. ¹⁸ Bā abhiñci. ¹⁹ Bā saccānu-. ²⁰ Bā garu-. ²¹ Bā adds yeva.

kehi vo ratanehi alaṃ, mā puna samuddaṃ pavisitthā¹ 'ti
ca¹ tesāṃ ovādaṃ datvā yāvajīvaṃ dānādīni puññāni katvā
devapuraṃ pūresi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Tathāgato mahāpaṇṇo
yevā² 'ti ratvā j. s.: „Tadā³ parisā Buddhaparisa⁴“, Suppāraka-
paṇḍito pana aham evā⁵ 'ti. Suppārakajātakaṃ. Ekāda-
sanipātaṃ vaṇṇanā niṭṭhitā⁶.

¹ Bā omits ca. ² Bā adds sā. ³ Bā adds abhesuṃ. ⁴ Bā -jātakaṃ navamaṃ.
Iti jātakathakathāya navajātakapaṭimaṇḍitassa ekādasanipātaṃ atthavaṇṇanā ni-
ṭṭhitā. So (yo?) therō sārāsaddena ' dhammasadden' alaṅkito ' jātakāni sodhitaṃ
suṭṭhu ' tenattherena yaṃ idaṃ ' imiṃ puññakammaṇa buddho hessaṃ anāgate '
sivaṃ va neyyalokassa ' pāpemi amataṃ padaṃ ' nibbānapaccayo hotu ' niṭṭhitaṃ '
Sakkarāj 1150 etc.

XII. DVĀDASANIPĀTA.

1. Cullakuṇḍalajātaka.

Khuddānaṃ lahucittānaṃ ti. Idam jātakam Kuṇḍalajātaka
ā vibhavissati. Cullakuṇḍalajātakam.

2. Bhaddasālajātaka.

5 Kā tvaṃ suddhehi vatthehīti. Idam S. J. v. nātattḥa-
cariyaṃ¹ ā. k. Sāvattiyaṃ hi Anāthapiṇḍikassa nivesane paṇ-
cannaṃ bhikkhusatānaṃ nibaddhabhojanaṃ² pavattati, tathā Visā-
khāya ca Kosalarāṇṇo ca. Tattha pana³ kiñcāpi nānaggarasabho-
10 janaṃ dīyati bhikkhūnaṃ pan' ettha koci vissāsiko n' atthi, tasmā
bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattaṃ gahetvā Anāthapiṇḍikassa
vā Visākhāya vā aññesaṃ vā vissāsikānaṃ gharaṃ gantvā bhuñjanti.
Rājā ekadivasam „paṇṇākāraṃ āhaṭaṃ, bhikkhūnaṃ dethā“ 'ti
bhattaggaṃ pesetvā „bhattagge bhikkhū n' atthitī“ vutte „kahaṃ
15 gatā“ ti pucehitvā „attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjantīti“
sutvā bhuttapātaraṃ Satthu santīkaṃ gantvā „bhante bhojanaṃ nāma
kiṃparaman“ ti puechi. „Vissāsaparamaṃ⁵ mahārāja, kaṇḍika-
mattaṃ⁶ pi hi⁷ vissāsikena dinnam madhuraṃ hotīti“. „Bhante kena
pana saddhim bhikkhūnaṃ vissāso hotīti“. „Nātihi vā Sakyakulehi⁸
20 vā mahārājā“ 'ti. Tato rājā cintesi: „ekam Sakyadhītaṃ ānetvā
aggamahesiṃ karissāmīti, evaṃ mayā saddhim bhikkhūnaṃ nātiko⁹

2. Cfr. Dhammapada p. 211. ¹ Bā nātakattha-. ² Ck -ddhaṃ-. ³ Bā adda
rājā. ⁴ Bā sarasaṃ. ⁵ Bā visāsikāya sarasaṃ. ⁶ Cs -kamahantaṃ. ⁷ Bā -rājā
ti kiñci kiñcikamattaṃ, omitting pi hi. ⁸ Cks sekhaku-. ⁹ Bā -ta-.

viya vissāso¹ bhavissatīti² so utthāyāsanaṃ attano nivesanaṃ gantvā
 Kapilavatthuṃ dūtaṃ³ pesesi: „dhītaraṃ kira⁴ me dentu, ahaṃ tum-
 hehi saddhiṃ nātibhāvaṃ icchāmi⁵“. Sākiyā dūtavacanaṃ sutvā
 sannipatitvā mantayimsu⁶: „mayāṃ Kosalarañño ānāpavattiṭṭhāne va-
 sāma, sace dārikaṃ⁷ na dassāma mahantaṃ veraṃ bhavissati, sace
 dassāma kulavaṃso no bhijjissati, kin nu kho kattabban⁸“ ti. Atha
 ne Mahānāmo āha: „mā cintayittha, mama dhīta Vāsabhakhattiya⁹
 nāma Nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṃ nibbattā soḷasavassapa-
 desikā¹⁰ uttamarūpadharā sobhaggappattā pitavaṃsena khattiyaṇṭikā,
 tam assa¹¹ „khattiyaakaṇṇā“ ti¹² pesessāma“. Sākiyā „sādhū“ ti sam-
 paṭicchitvā dūte pakkosāpetvā „sādhū, dārikaṃ dassāma¹³, idāṃ eva
 taṃ gahetvā gacchathā“ ti āhaṃsu. Dūtā cintesum: „ime Sakya¹⁴
 nāma jātiṃ nissāya atimānino, ‘sadiṣi no’ ti vatvā asadisim pi¹⁵ da-
 deyyum, etehi saddhiṃ ekato bhuñjamānaṃ eva gaṇhissāmā¹⁶“ ti
 te evaṃ āhaṃsu: „mayāṃ gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhiṃ
 ekato bhuñjati taṃ gahetvā gamissāmā¹⁷“ ti. Sākiyā¹⁸ tesāṃ
 niṇvāsanatṭhānaṃ dāpetvā „kiṃ karissāma“ ti cintayimsu. Mahānāmo
 āha: „tumhe mā cintayittha, ahaṃ upāyaṃ karissāmi, tumhe mama
 bhojanakāle Vāsabhakhattiyaṃ alaṃkaritvā ānetvā¹⁹ mayā ekasmiṃ
 kabale gahitamatte ‘deva, asuko rājā nāma paṇṇaṃ pahīni, imaṃ
 tāva sāsanaṃ suṇāthā²⁰“ ti paṇṇaṃ dasseyyāthā²¹“ ti. Te „sādhū“
 ti sampaṭicchitvā tasmim bhuñjamāne kumārikaṃ alaṃkarimsu.
 Mahānāmo „dhītaraṃ me ānetha, mayā saddhiṃ bhuñjatū“ ti āha²².
 Atha naṃ „alaṃkaritvā²³ tāvad evā“ ti²⁴ thokaṃ papañcaṃ katvā
 ānayimsu. Sā „pitarā saddhiṃ bhuñjissāmā²⁵“ ti ekapāṭiya²⁶ hat-
 thaṃ otāresi. Mahānāmo tāya saddhiṃ ekaṃ²⁷ piṇḍaṃ gahetvā
 mukhe ṭhapesi, dutiyapiṇḍassa²⁸ hatthe pasāritamatte²⁹ „deva, asuka-
 raṇṇā nāma³⁰ paṇṇaṃ pahitaṃ, imaṃ tāva sāsanaṃ suṇāthā“ ti
 paṇṇaṃ upanāmesum. Mahānāmo „amma tvaṃ bhuñjā³¹“ ti dakkhiṇa-

¹ Bā omits viya vissāso. ² Bā -ssati. ³ Bā -te. ⁴ Bā omits ki-. ⁵ Bā cinta-
⁶ Bā dhītaraṃ. ⁷ Bā kūtā-. ⁸ Bā -ttisā. ⁹ Cks -vassikapadesikā, Bā -vassude-
 sikā. ¹⁰ Bā vāsabha in the place of tamassa. ¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā dammhi. ¹³
 Bā sākiyā. ¹⁴ Cks -sī. Bā atimāno tesāṃ dhāsi no dhīta adhāsiṭi vatvā dāsimpi.
¹⁵ Bā gaṇhāmā. ¹⁶ Bā taṃ gahessāmā. ¹⁷ Ck sākiyā corr. to sū mātiyā. ¹⁸
 Bā ānetha. ¹⁹ Ck Bā -yyathā, Cs -yya corr. to -yyāthā. ²⁰ Cks omit āha. ²¹
 Cks -riyyati. ²² Bā eva, omitting ti. ²³ Bā -mi, Cs -mi corr. to -mā. ²⁴ Ck
 -niyā, Cs -niyā corr. to -tiyā, Bā -tiyaṃ. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Bā -ḍāya. ²⁷ Bā -rite,
 omitting matte. ²⁸ Bā -raṇṇo, omitting nāma. ²⁹ Bā -āhi.

hatthaṃ pātiyā yeva katvā vāmahatthena paṇṇaṃ¹ gahetvā paṇṇaṃ olokesi. Tassa taṃ² sāsanaṃ upadhārentass' eva itarā bhuñji. So tassā bhuttakāle hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi³. Dūtā⁴ nicchayen' eva⁵ „sā⁶ etassa dhītā“ ti niṭṭhaṃ agamaṃsu⁷, na⁸ taṃ

5 antaraṃ jānituṃ sakkhiṃsu. Mahānāmo mahantena⁹ parivārena dhītaraṃ¹⁰ pesesi. Dūtāpi taṃ¹¹ Sāvattim¹² netvā „ayaṃ kumārikā jātisampannā Mahānāmassa dhītā“ ti vadīṃsu. Rājā tussitvā sakalanagaraṃ alaṃkārapetvā taṃ ratanarāsīmhi ṭhapetvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisīcāpesi. Sā rañño piyā ahoṣi manāpā¹³. Ath' assā nacirass'

10 eva gabbho paṭiṭṭhahi, rājā gabbhapharihāraṃ dāpesi¹⁴, sā dasamā-saccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇa-divase rājā attano ayyakāya¹⁵ santikaṃ pesesi: „Sakyaarājadhītā Vāsabhakkhattiyā puttaṃ vijāyi, kim assa nāmaṃ karontū¹⁶“ 'ti. Taṃ pana sāsanaṃ gahetvā gato amacco thokaṃ badhiradhātuko, so

15 gantvā rañño ayyakāya¹⁷ ārocesi. Sā¹⁸ taṃ sutvā „Vāsabhakkhattiyā puttaṃ avijāyitvāpi sabbaṃ janaṃ abhibhavi¹⁹, idāni pana ativiya rañño vallabhā bhavissatīti“ āha. Badhirāmacco²⁰ „vallabhā“ ti vacanaṃ dussutaṃ sutvā „viḍūḍabho“²¹ ti sallakkhetvā rājānaṃ upagantvā „deva kumārassa kira 'Viḍūḍabho' ti nāmaṃ karothā“ 'ti āha.

20 Rājā „porāṇakaṃ no kuladattikaṃ²² nāmaṃ bhavissatīti“ cintetvā „Viḍūḍabho“ ti nāmaṃ akāsi. Tato paṭṭhāya kumāro kumārāparihārena vadḍhanto sattavassikakāle aññesaṃ kumārānaṃ mātāmahakulato²³ hatthirūpakaassarūpakādīni²⁴ āhariyamānāni²⁵ disvā mātaraṃ pucchi: „amma, aññesaṃ mātāmahakulato²³ paṇṇākāro āhariyyati, mayhaṃ

25 koci kiñci na peseti²⁶, kim tvaṃ nimmatāpitikā²⁷“ ti. Atha naṃ sā²⁸ „tāta, tava²⁹ Sakyaarājāno mātāmahā³⁰, dūre pana³¹ vasanti, tena te kiñci na pesentīti“ vatvā vañcesi. Puna soḷasavassakāle³² „amma mātāmahakulāṃ³³ passitukāmo 'mhīti“³⁴. „Alaṃ tāta, kim tattha bhavaṃ³⁵ karissatīti“ vāriyamāno pi punappunaṃ yāci. Ath' assa mātā „tena

¹ Bā omits pa-. ² Bā tassatthaṃ. ³ Bā adds taṃ disvā. ⁴ C^s duta, Bā dukā.

⁵ C^s niccayene. ⁶ Bā omits sā. ⁷ Bā niṭṭhamakaṃsu. ⁸ Bā adds te. ⁹ Bā adds sakkārena. ¹⁰ Bā adds rañño. ¹¹ Bā naṃ. ¹² C^{ks} -iyaṃ, Bā -i. ¹³ Bā ma- ahoṣi. ¹⁴ Bā -ramadāsi. ¹⁵ C^s ayyi-, Bā -akassa. ¹⁶ Bā karomā. ¹⁷ Bā -kassa. ¹⁸ Bā so. ¹⁹ Bā -vati. ²⁰ Bā -raam-. ²¹ Bā viḍaḍa- througout. ²² Bā rājadatthiyāni in the place of no kula-. ²³ C^{ks} -hā-. ²⁴ Bā -di.

²⁵ Bā -nādīni, C^{ks} -mānā. ²⁶ Bā -si. ²⁷ Bā nimātānimitāsīti. ²⁸ Bā mātā.

²⁹ Bā omits tava. ³⁰ Bā pitāmahā nāma te. ³¹ Bā omits pana. ³² Bā -ssika-kāle. ³³ C^s -hā-, Bā pitāmahassa mahānāmassa kulāni. ³⁴ Bā adds vatvā. ³⁵ Bā tattha nto, C^{ks} omit bhavaṃ.

hi gacchāhīti¹ sampaṭṭecci. So pitu ārocetvā mahantena parivārena
 nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaraṃ paṇṇaṃ pesesi: „aḥaṃ idha
 sukhaṃ vasāmi, sāmīno māssa kiñci antaraṃ² dassayimīsu“³ ti. Sā-
 kiyā Viḍḍabhabhassa āgamaṇaṃ nātvā „vanditum na sakkā“⁴ ti⁵ tassa
 daharadaharakumārake⁶ janapadaṃ⁷ paṇiṇimsu. Kumāre Kapila- 5
 vatthum sampatte Sākiyā santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro santhā-
 gāraṃ gantvā atṭhāsī. Atha naṃ „ayaṃ te tāta mātāmaha⁸, ayaṃ
 mātulo“⁹ ti vadiṃsu. So sabbe vandamāno vicari. So yāva piṭṭhiyā
 rujanappamāṇaṃ¹⁰ vanditvā ekam pi attānaṃ vandantaṃ¹¹ adisvā „kin
 nu kho maṃ vandantaṃ n’ atthīti“¹² pucchi. Sākiyā „tāta kaniṭṭha- 10
 kumārā janapadaṃ gata“¹³ ti vatvā¹⁴ tassa mahantaṃ sakkāraṃ ka-
 riṃsu. So katipāhaṃ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath’
 ekā dāsī tena¹⁵ santhāgāre nisinnaphalakaṃ „idaṃ Vāsabhakhattiyādā-
 siyā puttassa nisinnaphalakaṃ“¹⁶ ti akkositvā khīrodakena dhovi.
 Eko puriso attano āvudhaṃ pamussitvā¹⁷ nivatto taṃ gaṇhanto Vi- 15
 ḍḍabhabhakumārassa akkosanasaddaṃ sutvā taṃ antaraṃ pucchitvā¹⁸
 „Vāsabhakhattiyā dāsiyā kucchismiṃ Mahānāmasakkassa jātā¹⁹“²⁰ ti nātvā
 gantvā balakāyassa²¹ kathesi. „Vāsabhakhattiyā kira dāsiya dhītā“
 ti mahākolāhalaṃ ahosi. Kumāro taṃ sutvā „ete tāva²² mama nisinna-
 phalakaṃ khīrodakena dhovantu, ahaṃ pana rājje paṭiṭṭhitakāle ete- 20
 saṃ galalohitaṃ gahetvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmīti“²³ cittaṃ
 ṭhapesi. Tasmim Sāvatthiṃ²⁴ gate amaccā sabbaṃ pavattiṃ rañño
 ārocesum. Rājā²⁵ „mayhaṃ dāsīdhītaṃ adamsū“²⁶ ti Sākiyānaṃ
 kujjhivā²⁷ Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāraṃ²⁸ pac-
 chinditvā²⁹ dāsādāsīhi laddhabbamattakam³⁰ eva dāpesi. Tato kati- 25
 pābaccayena Satthā rājanivesanaṃ gantvā³¹ nisīdi. Rājā āgantvā³²
 vanditvā „bhante tumhākaṃ kira nātakehi dāsīdhītā mayhaṃ dinnā,
 ten’ assā ahaṃ saputtāya³³ parihāraṃ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabba-
 mattakam³⁴ eva dāpesin“³⁵ ti āha. Satthā „ayuttaṃ mahārāja Sāki-

¹ Ck^s māssu-, Bā sāmīno kiñci antara mā. ² Bā sakkonti. ³ Bā -re kumārīke
⁴ Bā -de. ⁵ Bā piṭāmaha. ⁶ Bā ruccamāno. ⁷ Ck -tā, Bā vandanaṃ. ⁸ Bā
 omits va-. ⁹ Ck te, Bā tene. ¹⁰ Ck pammū-, Bā pamussitvā. ¹¹ vārena nik-
 khami --- pucchitvā wanting in C^s. ¹² Bā dhītā. ¹³ Bā phalaṃ, C^s phala
 yassa, yassa being crossed out. ¹⁴ Ck ettova. ¹⁵ Ck^s -iyam, Bā -i. ¹⁶ Bā
 adds sabbe. ¹⁷ Bā kucchitvā. ¹⁸ Ck dinnam corr. to dinna. ¹⁹ Bā acchi-
²⁰ Bā laddhampparihāramattam. ²¹ Bā āg-. ²² Bā satthāraṃ in the place of
 āg-. ²³ Ck tenassa āhaṃ supu-, C^s tassā āhaṃ supu- corr. to tenassā āhaṃ
 supu-. ²⁴ Bā laddhabbaparihāyamattam, Ck laddhabbamattakam.

- yehi kataṃ, dadantehi nāma samajātikā dātabbā, assa¹ taṃ² pana mahārāja vadāmi³: Vāsabhakkhattiyā rājadhitā⁴ khattiyarañño⁵ gehe abhisekaṃ labhi⁶, Viḍḍabho ti khattiyarājānam eva paṭicca jāto, ‘mātigottam⁷ nāma kiṃ karissati, pitigottam⁸ eva pamāṇan’ ti porā-
- 5 nakapaṇḍitā daḷidditthiyā kaṭṭhahārikāya⁹ aggamaheṣiṭṭhānaṃ adamsu, tassā ca kucchismiṃ¹⁰ jātakumāro dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā¹¹ rajjaṃ patvā Kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto¹² ti vatvā¹³ Kaṭṭhahāri-jātaṃ¹⁴ kathesi. Rājā¹⁵ dhammakathaṃ sutvā ‘pitigottam’ eva kira pamāṇan’ ti tussitvā mātāputtānaṃ pakatiparihāram eva dāpesi.
- 10 Rañño pana Bandhulo¹⁶ nāma senāpati Mallikaṃ¹⁷ nāma attano bha-riyaṃ vaṇijhaṃ¹⁸ ‘tava kulagharam eva gacchā¹⁹’ ti Kusināraṃ eva pesesi. Sā²⁰ ‘Satthāraṃ disvā gacchissāmi²¹’ Jetavanāṃ pavi-sitvā Tathāgataṃ vanditvā ekamante²² ṭhitā ‘kahaṃ gacchasīti’ ca puttā²³ ‘sāmiko me bhante kulagharaṃ pesesīti’ vatvā ‘kasmā’ ti
- 15 vutte²⁴ ‘vaṇijhā aputtikā ti²⁵ bhante’ ti vatvā Satthārā²⁶ ‘yadi evaṃ gamanakiccaṃ n’ atthi, nivattā²⁷ ti vuttā²⁸ tuṭṭhā²⁹ Satthāraṃ van-ditvā nivesanaṃ eva³⁰ agamāsi³¹, ‘kasmā nivattāsīti’³² ca puttā³³ Dasabalena nivattit’ amhi sāmīti³⁴ āha. Senāpati ‘diṭṭhaṃ bha-vissati Tathāgataṃ kārāṇa’ ti āha. Sā nacirass’ eva gabbhaṃ
- 20 labhitvā³⁵ uppannadohajā ‘dohaḷo me uppanno’ ti ārocesi. ‘Kiṃ-dohaḷo’ ti. ‘Vesālīnagare³⁶ gaṇarājakulānaṃ³⁷ abhisekamaṅgalapokkha-raṇiṃ otaritvā nahātvā pāṇiyaṃ pātukāṃ’ amhi³⁸ sāmīti³⁹. Senāpati ‘sādhū’ ti vatvā sahaṣsatthāmaṃ dhanuṃ gahe tvā taṃ rathaṃ āro-petvā Sāvattthito nikkhamitvā rathaṃ vāhento⁴⁰ Vesālīṃ⁴¹ pāvisi.
- 25 Tasmiṃ ca kāle Kosalarañño⁴² Bandhulaseṇāpatinā saddhiṃ ekā-cariyakule ugghahitasippo Mahāli nāma Licchavi andho Licchavīnaṃ atthaṃ⁴³ dhammaṃ ca anusāsanto dvārasamīpe yeva vasati⁴⁴, so ra-thassa ummāre paṭighātaṃ⁴⁵ sutvā ‘Bandhulamallassa rathavāhana-

¹ Bā ayaṃ. ² Bā omits taṃ. ³ Bā dāsi in the place of va-. ⁴ Cks khatti-yarā-. ⁵ Bā -yassara-. ⁶ Bā -kampattā. ⁷ Bā mātu-. ⁸ Bā pitu-. ⁹ Bā -yampi. ¹⁰ Bā -imhi. ¹¹ Ck -yaṃ. ¹² Bā omits vatvā. ¹³ Ck -rikajā-, Bā kaṭṭhavāhanarājā-, cfr. J. I, p. 133. ¹⁴ Bā adds satthu. ¹⁵ Bā bandhuphalo. ¹⁶ Ck Bā -kā. ¹⁷ Bā vaṇijhā, Ck vandhaṃ corr. to vaṇijhaṃ. ¹⁸ Bā -āhi. ¹⁹ Bā adds ca. ²⁰ Bā -taṃ. ²¹ Bā -ā. ²² Bā omits ti. ²³ Bā adds sū. ²⁴ Bā adds hattā. ²⁵ Bā adds puna. ²⁶ Bā āg-. ²⁷ Bā adds vuttā. ²⁸ Bā omits sāmī. ²⁹ Bā patila-. ³⁰ Bā -liyāna-. ³¹ Ck narā-, Ck gaṇarā- corr. to gaṇarā-. Bā licchavirā-. ³² Bā pivitukāmāhi. ³³ Bā omits sāmī. ³⁴ Bā pārento. ³⁵ Cks -liyaṃ, Bā -li-. ³⁶ Cks -ññā ca. ³⁷ Bā -ñca. ³⁸ Bā vasi. ³⁹ Bā paṭighatanaṃ saddhiṃ.

saddo¹, ajja Licchavīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti² āha. Pokkharapiyā anto ca bahi ca ārakkho balavā³, upari lohajālaṃ patthaṭṭam⁴, sa-
 kuṇānam pi okāso n' atthi. Senāpati pana rathā otarivā ārakkhike
 khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṃ chinditvā antopokkharapiyaṃ⁵
 bhariyaṃ⁶ nahāpetvā pāyetvā sayam pi nahātvā Mallikaṃ ratham āro- 5
 petvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen⁷ eva pāyāsi. Ārakkhikā
 gantvā Licchavīnaṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno⁸ kujjhivā pañcāsata
 pañca rathasatāni āruya „Bandhulamallaṃ gaṇhissamā“⁹ ti nikkha-
 miṃsu. Tam pavattiṃ Mahāliṃ ārocesuṃ. Mahāli „mā gamittha,
 so hi vo sabbe ghātessatīti“ āha. Te pi „mayam gamissāma yevā“¹⁰
 ti vadimsu. „Tena hi cakkassa yāva nābhito pavitṭhaṭṭhānaṃ¹¹ disvā
 nivatteyyātha, tato anivattantā purato asanisaddaṃ viya suṇissatha,
 tamhā¹² ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṃ rathadhure¹³
 chiddaṃ passissatha¹⁴, tamhā ṭhānā nivatteyyāth¹⁵ eva¹⁶, parato¹⁷ mā
 gamitthā“¹⁸ ti. Te tassa vacanena anivattitvā¹⁹ anubandhimsu yeva. 15
 Mallikā²⁰ disvā „rathā sāmi paññāyantīti“ āha. „Tena²¹ hi ekasseva
 rathassa²² paññāyanakāle²³ āroceyyāsīti“²⁴. Sā yadā sabbe eko viya hutvā
 paññāyimsu tadā „ekam eva sāmi rathasīsaṃ paññāyātīti“ āha. Bandhulo
 „tena hi imā rasmiyo gaṇhā²⁵“²⁶ ti tassā rasmiyo datvā²⁷ rathe ṭhito²⁸
 dhanuṃ āropesi. Rathacakkaṃ yāva nābhito paṭhaviṃ pāvisi, Licchavi²⁹
 gantvā tam ṭhānaṃ disvāpi na nivattimsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyāṃ
 poṭhesi³⁰, asanisaddo viya ahosi, tato³¹ pi na nivattimsu, anubandhantā
 gacchant³² eva. Bandhulo rathe ṭhitako va ekaṃ saraṃ khipi, so
 pañcannaṃ rathasatānaṃ rathasīsaṃ³³ chiddaṃ katvā pañca rājasatāni³⁴
 parikarabandhaṭṭhāne³⁵ vinivijjhivā paṭhaviṃ pāvisi. Te attano 25
 viddhabhāvaṃ ajānitvā „tiṭṭha re tiṭṭha re“³⁶ ti vadantā anubandhimsu
 yeva. Bandhulo ratham ṭhapetvā „tumhe matakā, matakaḥi saddhīm
 mayham yuddham nāma n' atthīti“ āha. „Matakā³⁷ nāma amhādisā³⁸
 hontīti³⁹“⁴⁰. „Tena hi sabbapurimassa⁴¹ parikaraṃ⁴² mocethā“⁴³ ti⁴⁴.

¹ Bā adds eso. ² Bā ārakkhaṃ thapetvā in the place of ā. b. ³ Bā upattha-
 taṃ. ⁴ Cks -niṃ. ⁵ Bā adds otarivā. ⁶ Bā te lic-. ⁷ Bā ghaṭayissatīti. ⁸
 Bā pathavipavitṭhāṇāni. ⁹ Bā tasmā. ¹⁰ Bā -resu. ¹¹ Cks passissa. ¹²
 Bā -yyātha. ¹³ Bā pu-. ¹⁴ Bā adds tam. ¹⁵ Bā adds ratham. ¹⁶ Bā ban-
 dhulotena. ¹⁷ Bā ekassa rathassa viya. ¹⁸ Bā adds mama. ¹⁹ Bā -āhi. ²⁰
 Bā adds so. ²¹ Bā adds va. ²² Cks -vi, Bā -vino. ²³ Bā potesi so. ²⁴ Bā
 te tato. ²⁵ so all three MSS., Dh. -sīse. ²⁶ Bā -naṃ. ²⁷ Bā parikkhāra-
 bandhana-. ²⁸ Bā te ma-. ²⁹ Bā -so na ve. ³⁰ Bā adds vadimsu. ³¹ Cks
 sabbe-, Bā sabbapacchimassa. ³² Bā -kkhāraṃ. ³³ Bā adds āha.

Te mocayimsu. So muttamatte¹ yeva maritvā patito. Atha ne „sabbe pi tumhe evarūpā², attano gharāni gantvā samvidhātubbaṃ samvidahitvā puttadāraṃ³ anusāsivā sannāhaṃ mocethā“⁴ 'ti āha. Te tathā katvā sabbe⁵ jīvitakkhayaṃ pattā. Bandhulo pi⁶ Mallikāṃ
 5 Sāvattihī⁷ ānesi. Sā soḷasakkhattuṃ yamake⁸ putte vijāyi, sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesuṃ, sabbasippe⁹ nipphattiṃ pāpuṃsu, ekekassa¹⁰ purisasahassaparivāro ahosi, pitarā saddhiṃ rājanivesanaṃ gacchantehi te¹¹ eva rājaṅgaṇaṃ paripūri. Ath' ekadivasaṃ vinicchaye kūṭṭhapaṇā¹² manussā Bandhulāṃ āgacchantaṃ disvā mahāviraṇaṃ
 10 viravanta¹³ vinicchayaṃaccānaṃ¹⁴ kūṭṭhakarāṇaṃ tassa ārocesuṃ. So¹⁵ vinicchayaṃ gantvā¹⁶ attāṃ tūretvā¹⁷ sāmikāṃ eva sāmikāṃ¹⁸ akāsi. Mahājāno mahāsaddena sādhuakāraṃ pavattesi. Rājā „kim idan“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā Bandhulass' eva vinicchayaṃ niyyādesi, so tato paṭṭhāya
 15 sammā vinicchini¹⁹. Tato²⁰ porāṇakavinicchayikā²¹ laṅgaṃ alabhanta appalābhā hutvā Bandhulāṃ²² „rajjāṃ patthetīti“ rājakule paribhin-diṃsu. Rājā tesāṃ²³ kathaṃ gahetvā cittaṃ niggaheṭuṃ nāsakkhi. „Imasmiṃ²⁴ idh' eva ghātiyamāne²⁵ garahā²⁶ uppajjissatīti“ puna cintetvā payuttapurisehi paccantaṃ paharāpetvā²⁷ Bandhulāṃ pakkosā-
 20 petvā „paccanto kira kupito²⁸, tava puttehi saddhiṃ gantvā²⁹ core gaṇhā³⁰“ ti pahinivā³¹ „etth' ev' assa³² dvattimsāya puttehi saddhiṃ sīsaṃ chinditvā āharathā“³³ 'ti tena³⁴ saddhiṃ aññe pi samatthe mahā-yodhe pesesi. Tasmīṃ paccantaṃ gacchante yeva „senāpati kira āgacchatīti“³⁵ payuttakacorā palāyimsu. So taṃ padesaṃ āvāsā-
 25 petvā janapadaṃ santappetvā nivatti. Ath' assa nagarato avidū-ṛaṭṭhāne³⁶ te yodhā saddhiṃ puttehi³⁷ sīsaṃ chindimsu. Taṃ divasaṃ Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ dve aggasāvakaṃ nimantitā honti. Ath' assā pubbaṇhe³⁸ yeva³⁹ „sāmikassa te⁴⁰ saddhiṃ puttehi sīsaṃ chinnaṃ⁴¹“ ti⁴² paṇṇaṃ āharitvā adāmsu. Sā taṃ pavattāṃ

¹ Bā -ā. ² Bā adds matakā yeva. ³ Bā -re. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā omits pi. ⁶ Cks -iyaṃ, Bā -i. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā sabbe. ⁹ Bā -āpi. ¹⁰ Cks kūṭṭhaṃ. ¹¹ Bā mahāviraṇaṃ ravantā. ¹² Bā -yaam-. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Bā vicāretvā. ¹⁶ Bā adds asāmikameva asāmikāṃ. ¹⁷ Bā vinicchindi. ¹⁸ Bā adds te. ¹⁹ Bā -yakūmaccā. ²⁰ Bā -lo. ²¹ Bā tato rājā taṃ. ²² Bā ime. ²³ Ck Bā no. ²⁴ Bā adds me. ²⁵ Ck -hā-, Bā adds te palāpetvā nivattakāle antarāmagge puttehi sandiṃ māretuṃ vaṭṭatīti. ²⁶ Bā kuppi-. ²⁷ Bā -āhi. ²⁸ all three MSS. -ni-. ²⁹ Bā tatthevassa. ³⁰ Bā tehi. ³¹ Bā adds sutvā. ³² Bā -re thā. ³³ Bā pu- sa-, ³⁴ Bā -hasamaye. ³⁵ Bā omits yeva. ³⁶ Ck tehi, Cs ne. ³⁷ Bā chindisū. ³⁸ Bā adds idan.

ñatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ uccaṅge katvā bhikkhusaṅgham
 eva paricari¹. Ath' assā paricārīkā² bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā
 sappicātiṃ āharantā³ therānaṃ purato cātiṃ bhindimsu. Dhamma-
 senāpati⁴ „bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintetabban“ ti āha. Sā
 uccaṅgato paṇṇaṃ nīharitvā „dvattimsāya puttehi saddhiṃ pitu sīsaṃ 5
 chinnaṃ“ ti me imaṃ⁵ paṇṇaṃ āharimsu, ahaṃ⁶ idaṃ sutvāpi na cin-
 temi. sappicātiyā bhinnāya kiṃ cintessāmi bhante“ ti āha. Dhamma-
 senāpati „animittam anaññātan⁷“ ti ādini vatvā utthāyāsanaṃ dhammaṃ
 desetvā⁸ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattimsa supisāyo⁹ pakkosāpetvā
 „tumhākaṃ sāmikā niraparādhā attano purimakkammaphalaṃ labhimsu, 10
 tumhe mā socittha¹⁰, rañño pi¹¹ upari manopadosaṃ mā karittha“ ti
 ovadi. Rañño carapurisā naṃ¹² katham sutvā gantvā¹³ tesaṃ niddo-
 sabhāvaṃ rañño kathesuṃ¹⁴. Rājā suṃvegaṃ pappatto tassā nivesanaṃ
 gantvā¹⁵ Mallikaṃ ca supisāyo c' assā khamāpetvā Mallikāya varaṃ
 adāsi. Sā „gahito me hotū“ ti vatvā tasmiṃ gate¹⁶ matakabhattaṃ 15
 datvā nahātvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tumhehi me varo dinno,
 mayhaṃ ca aññen' attho n' atthi, dvattimsāya¹⁷ ca me supisānaṃ
 mamaṃ ca kulagharagamaṇaṃ¹⁸ anujānāthā¹⁹“ ti āha. Rājā saṃ-
 paṭicchhi. Sā dvattimsa supisāyo²⁰ sakasakakulaṃ²¹ pesetvā sayāṃ
 Kusināraṇagare attano kulagharaṃ agamāsi. Rājāpi Bandhulasenā- 20
 patino bhāgiṇeyyaṃ Dīghakārāyaṇassa nāma senāpatiṭṭhānaṃ adāsi.
 So pana „mātulo²² iminā mārito“ ti rañño otāraṃ gavesako carati²³.
 Rājā²⁴ niraparādhassa Bandhulassa māritakālato paṭṭhāya vipaṭṭisārī
 hutvā eittassādaṃ na labhati, rajjasukhaṃ²⁵ nānubhoti. Tadā Satthā
 Sakyānaṃ²⁶ Uḷuppaṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā 25
 tattha gantvā ārāmato avidūre khandhāvāraṃ nivesetvā²⁷ mandena²⁸
 parivārena „Satthāraṃ vandissāmiti²⁹“ vihāraṃ gantvā pañca rāja-
 kakudhabhaṇḍāni Kārāyaṇassa³⁰ datvā ekako va gandhakuṭiṃ pāvisi.
 Sabbhaṃ Dhammacetiya-sutta-niyāmaṃ³¹ eva veditabbaṃ. Tasmiṃ gandha-
 kuṭiṃ pavitṭhe Kārāyaṇa³² tāni³³ rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā 30

¹ Ck -vari, Cs Bd -visi. ² Bd -kāyo. ³ Bd -tiyo. ⁴ Bd adds upāika. ⁵ Bd idaṃ.
⁶ Bd ahaṃca. ⁷ Suttanipāta v. 574. ⁸ Cs -nto, Bd omits dh. de-. ⁹ Cks -sā. ¹⁰
 Bd adds mā paridevittha. ¹¹ Bd omits pi. ¹² Bd taṃ. ¹³ Bd omits ga-. ¹⁴
 Bd kathamimsu. ¹⁵ Cks āg-. ¹⁶ Bd adds tesaṃ. ¹⁷ Cks -sā. ¹⁸ Cks -raṅga-
¹⁹ Cks -nathā. ²⁰ Bd -sāya supisāyānaṃ. ²¹ Cks sakyakulaṃ. ²² Bd adds me.
²³ Bd okāsaṃ vesanto vica-. ²⁴ Bd adds pi; sū dvattimsa - - rāja wanting in
 Cs. ²⁵ Bd adds ca. ²⁶ Bd sākiyā-. ²⁷ Bd nivā-. ²⁸ Bd mahantena. ²⁹ Bd
 Bd -māti. ³⁰ Bd dīghakā-. ³¹ Bd adds pañca.

- Vidūḍabhaṃ rājānaṃ katvā raṇṇo ekaṃ assaṃ ekaṃ c' upatthāna-kārikaṃ¹ mātuḡāmaṃ nivattetvā² Sāvattim³ agamāsi. Rājā Satthāra saddhim piyakathaṃ kathetvā nikkhamanto senaṃ adisvā taṃ mātuḡāmaṃ pucchitvā taṃ pavattim sutvā bhāḡineyyaṃ ādāya gantvā⁴
- 5 „Vidūḍabhaṃ gahessāmiti⁵“ Rajagahanagaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pihitesu⁶ nagaraṃ patvā⁷ ekissā sālāya nipajjitvā vātātapakilanto rattibhāge tatth' eva kālam akāsi. Vibhātāya rattiyā „deva Kosalanarindo⁸ anātho⁹ jāto“ ti vilapantiyā tassā itthiyā saddaṃ sutvā raṇṇo ārocesum. So mātulassa mahantena sakkārena sarīra-
- 10 kiccaṃ kāresi. Vidūḍabho pi rajjaṃ labhitvā taṃ veraṃ saritvā „sabbe pi Sākiye māressāmiti¹⁰“ mahatiyā senāya nikkhami. Taṃ divasaṃ S. paccūsakāle¹¹ lokam olokento¹² nātisaṃghassa vināsaṃ disvā „nātisaṃghaṃ kātum vaṭṭatīti“ cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭikkanto gandhakuṭiyam sihaseyyaṃ kappetvā
- 15 sāyaṇhasamaye ākāseṇa gantvā¹³ Kapilavatthusāmaṇṭe ekasmiṃ kabharacchāye rukkhamaḡe nisīdi. Tato avidūre Vidūḍabhassa rajjasimāya mahanto sandacchāyo¹⁴ nigrodharukkho atthi. Vidūḍabho Satthāraṃ¹⁵ disvā upasaṃkamitvā vanditvā¹⁶ „bhante kimkāraṇā evarūpāya unḡavelāya imasmiṃ kabharacchāye rukkhamaḡe nisīdittha¹⁷, etasmiṃ
- 20 sandacchāye¹⁸ nigrodhamūle nisīdatha bhante“ ti vatvā „hotu mahārāja, nātakānaṃ chāyā nāma sītala“ ti vutte „nātakānaṃ rakkhaṇatthāya S. āgato bhavissatīti“ cintetvā Satthāraṃ vanditvā nivattitvā Sāvattim eva paccāgami. Satthāpi uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth' eva
- 25 Satthāraṃ passitvā puna nīvatti, tatiyavāre¹⁹ nikkhamitvā tatth' eva Satthāraṃ passitvā nivatti, catutthavāre pana tasmim nikkhante S.²⁰ Sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesaṃ nadiyaṃ visapakkhepana-pāpakammaṃ²¹ appaṭibāhiyabhāvaṃ nātvā catutthavāraṃ na agamāsi²². Vidūḍabharājā khīrapāyake dārake²³ ādim katvā sabbe Sā-
- 30 kiye ghātetvā galalohitena phalakaṃ²⁴ dhovitvā paccāgamāsi²⁵. Satthari pana tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadivase piṇḍāya

¹ Bā ca upa-. ² Bā nivattāpetvā; vihāraṃ - - - nivattetvā wanting in C^s. ³ Bā -i, C^k -iyaṃ. ⁴ C^k ag-, ⁵ Bā adds so. ⁶ Bā pidahi-. ⁷ Bā pavīyituma-sakkonto in the place of patvā. ⁸ Bā -rindaṃ idāni ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā -māti. ¹¹ Bā -samaye. ¹² Bā vo-. ¹³ Bā -nāgantvā. ¹⁴ Bā sitacchāyo. ¹⁵ sarīra-kiccaṃ - - - satthāraṃ wanting in C^s. ¹⁶ Bā omits va-. ¹⁷ Bā -datha. ¹⁸ Bā sitacāye. ¹⁹ C^s adds pi. ²⁰ dosaṃ - - - satthā wanting in Bā. ²¹ Bā -kkhip-. ²² Bā nāg-. ²³ Bā nirahaṇake, omitting dārake. ²⁴ Bā nisinnapha-. ²⁵ Bā -mi.

caritvā¹ niṭṭhāpitabhattakicee² gandhakuṭiyaṃ³ vissamante⁴ disāhi⁵ sannipatitā⁶ bhikkhū⁷ dhammasabhāyaṃ⁸ nisīditvā⁹ „āvuso S. attānaṃ¹⁰ dassetvā¹¹ rājānaṃ¹² nivattetvā¹³ nātake¹⁴ maraṇabhayaṃ¹⁵ mocesi, evaṃ¹⁶ nātakānaṃ¹⁷ atthacarako¹⁸ S.“ ti Bhagavato¹⁹ guṇakathaṃ²⁰ kathesuṃ²¹. S. āgantvā²² „kāya²³ nu 'ttha bhikkhave²⁴ etarahi²⁵ kathāya²⁶ sannisinnā²⁷“ ti pucchitvā²⁸ „imāya²⁹ nāmā³⁰“ 'ti vutte „na bhikkhave³¹ Tathāgato³² idān' eva³³ nātakānaṃ³⁴ atthaṃ³⁵ carati, pubbe³⁶ pi carī³⁷ yevā³⁸“ 'ti vatvā³⁹ a. ā. :

A. B. Brahma⁴⁰ datto⁴¹ dasarājadhamme⁴² akopetvā⁴³ dhammena⁴⁴ rajjaṃ⁴⁵ kārento⁴⁶ ekadivasaṃ⁴⁷ cintesi: „Jambudīpatale⁴⁸ rājāno⁴⁹ bahutthambhesu⁵⁰ pāsādesu⁵¹ vasanti, tasmā⁵² bahūhi⁵³ thaṃ-
bhehi⁵⁴ pāsādakaraṇaṃ⁵⁵ nāma⁵⁶ anacchariyaṃ⁵⁷, yaṃ⁵⁸ nūnāhaṃ⁵⁹ ekatthambhakaṃ⁶⁰ pāsādaṃ⁶¹ kāreyyaṃ⁶², sabbarājūnaṃ⁶³ aggarājā⁶⁴ bhavissāmīti⁶⁵“ so vaddhakī⁶⁶ pakkosāpetvā⁶⁷ „mayhaṃ⁶⁸ sobhaggappattaṃ⁶⁹ ekatthambhakaṃ⁷⁰ pāsādaṃ⁷¹ karothā⁷²“ 'ti āha.
Te „sādhū⁷³“ 'ti sampaticchitvā⁷⁴ araṇṇaṃ⁷⁵ pavisitvā⁷⁶ ujū⁷⁷ mahante⁷⁸ ekatthambhakapāsādārahe⁷⁹ bahurukkhe⁸⁰ disvā⁸¹ „ime⁸² rukkhā⁸³ santi, maggo⁸⁴ pana⁸⁵ visamo⁸⁶, na⁸⁷ sakkā⁸⁸ otāretuṃ⁸⁹, raṇṇo⁹⁰ ācikkhissāmā⁹¹“ 'ti cintetvā⁹² tathā⁹³ akaṃsu. Rājā⁹⁴ „yena⁹⁵ kenaci⁹⁶ upāyena⁹⁷ saṇikaṃ⁹⁸ otārethā⁹⁹“ 'ti vatvā¹⁰⁰ „deva¹⁰¹ kenaci¹⁰² pi upāyena¹⁰³ na¹⁰⁴ sakkā¹⁰⁵“ ti vutte „tena¹⁰⁶ hi¹⁰⁷ mama¹⁰⁸ uyyāne¹⁰⁹ ekaṃ¹¹⁰ rukkhaṃ¹¹¹ upadhārethā¹¹²“ ti āha. Vaddhakī¹¹³ uyyānaṃ¹¹⁴ gantvā¹¹⁵ ekaṃ¹¹⁶ sujātaṃ¹¹⁷ ujukaṃ¹¹⁸ gāmaṇigama¹¹⁹ pūjitaṃ¹²⁰ rājakulato¹²¹ pi¹²² laddha¹²³ balikammaṃ¹²⁴ maṅgalasālarukkhaṃ¹²⁵ disvā¹²⁶ raṇṇo¹²⁷ santikaṃ¹²⁸ gantvā¹²⁹ tam¹³⁰ atthaṃ¹³¹ ārocesuṃ¹³². Rājā¹³³ „uyyāne¹³⁴ rukkho¹³⁵ nāma¹³⁶ mama¹³⁷ paṭiladdho¹³⁸, gacchatha¹³⁹“ nam¹⁴⁰ chindathā¹⁴¹“ 'ti āha. Te „sādhū¹⁴²“ 'ti sampaticchitvā¹⁴³ gandhamālādīhatthā¹⁴⁴ uyyānaṃ¹⁴⁵ gantvā¹⁴⁶ rukke¹⁴⁷ gandhapañcaṅgulaṃ¹⁴⁸ datvā¹⁴⁹ suttena¹⁵⁰ parikkhipitvā¹⁵¹ pupphakaṇṇikaṃ¹⁵² bandhitvā¹⁵³ dīpaṃ¹⁵⁴ jāletvā¹⁵⁵ balikammaṃ¹⁵⁶ katvā¹⁵⁷

¹ Bā pavisante. ² Bā disādīhi. ³ Bā nivattapetvā. ⁴ Ck -rato, Bā atthāyacaro.

⁵ Bā kathayimisu. ⁶ Bā acari. ⁷ Bā -mañ. ⁸ Bā karonto. ⁹ Ck -karaṇaṃ.

¹⁰ Ck kāreyya, C^s kāreyyaṃ. ¹¹ Ck^s sabbañ. ¹² Bā -kiñ. ¹³ Bā -ka. ¹⁴ Bā omits ar- pa-.

¹⁵ Ck^s sakkoma tañ idha. ¹⁶ Bā omits yena. ¹⁷ Bā adds yena.

¹⁸ Bā omits su-. ¹⁹ Bā -lā-. ²⁰ Ck^s -añ. ²¹ Bā adds so. ²² Bā tañ. ²³ Bā -likāñ.

„ito sattame divase āgantvā rukkhāṃ chindissāma, rājā che-
dāpeti¹, imasmiṃ rukkhhe nibbattadevatā² aññattha gacchantu³,
amhākaṃ doso n' atthīti⁴“ sāvesuṃ. Atha tasmiṃ nibbatto
devaputto taṃ vacanaṃ sutvā „nissamsayaṃ ime vaḍḍhaki
5 imaṃ rukkhāṃ chindissanti, vimānaṃ me nāsessanti⁵, vimāna-
pariyantikam eva kho pana mayhaṃ jīvitāṃ, imaṃ ca rukkhāṃ
parivāretvāpi⁶ ṭhitesu⁷ taruṇasālarukkhesu⁸ nibbattānaṃ mama
ñātidevatānaṃ pi bahūni vimānāni nassissanti⁹, na kho pana
maṃ tathā⁹ attano vināso bādhati yathā¹⁰ ñātīnaṃ, tasmā
10 tesaṃ¹¹ mayā jīvitadānaṃ¹² dātum vaṭṭatīti¹³“ cintetvā aḍḍha-
rattasamaye dibbālaṃkārapatimaṇḍito rañño sirigabbhaṃ pavi-
sitvā sakalagabbhaṃ ekobhāsaṃ katvā ussīsakapasse rodamaṇo
atṭhāsi. Rājā taṃ disvā bhītatasito tena saddhiṃ sallapanto
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

- 15 1. Kā tvam uddhehi vatthehi¹⁴ aghe vehāsayaṃ ṭhitā,
kena ty-assūni vattanti, kuto taṃ bhayaṃ āgatan ti. 1.

Tattha kā ti yakkhanāgasupannasakkādisu¹⁴ kā¹⁵ nāma tvaṃ ti pucchati,
vatthehi¹⁴ vacanamattam etaṃ¹⁶, sabbe pi pana dibbālaṃkāre¹⁷ sandhāy'
evam¹⁸ āha, aghe ti appaṭighe ākāse, vehāsayaṃ ti tass' eva vevacanāṃ,
20 kena tyassunīti¹⁹ kena kāraṇena tava assūni pavattanti²⁰, kuto ti ñātivayo-
gadhanavināsādim²¹ kiṃ nissāya tava bhayaṃ āgatan ti pucchati.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

2. Tav' eva deva vijite Bhaddasālo ti maṃ vidū
saṭṭhiṃ vassasahassāni tiṭṭhato pūjitassa me. 2.
25 3. Kārayantā nagarāni agāre ca disampati
vividhe cāpi pāsāde na man te accamaññisuṃ²²,
yath' eva man te pūjesuṃ tath' eva tvam pi pūjayā 'ti. 3.

¹ Bā chindāpesi. ² Bā -ttā-. ³ Bā -atu. ⁴ Bā nassissatīti. ⁵ Bā omits pi.
⁶ Cks ṭṭhi-. ⁷ Bā -lā-. ⁸ Bā adds vimānapariyantikameva mama ñātīnaṃ
devatānaṃ jīvitāṃ. ⁹ Bā yathā. ¹⁰ Bā tathā. ¹¹ Bā nesaṃ. ¹² Bā -taṃ,
omitting dānaṃ. ¹³ Ck Bāf vatte-. ¹⁴ Cs -sakkā- corr. to -sakkhā-. ¹⁵ Cks
ko. ¹⁶ Bā evetaṃ. ¹⁷ Bā sabbehi pana vatthadib-. ¹⁸ Bā -ya, omitting evam.
¹⁹ Ck tthāssunīti, C² ttāssunīti. ²⁰ Bā omits pa. ²¹ Cks -dī, Bā dinā. ²² Cks
te maṃ amaññisuṃ.

Tattha tiṭṭhato ti sakala-Bārāṇasi-nagarena c' eva¹ gāmanigamehi ca tayā² ca pūjitassa niecaṃ balikammaṃ ca sakkāraṃ ca labhantassa mayhaṃ imasmiṃ uyyāne³ tiṭṭhantassa ettako kālo⁴ gato ti dasseti, nagarānīti nagarapaṭisaṃkhārakammāni⁵, agāre ti bhūmigeḥāni⁶, disampatitī disānaṃ patī mahārāja⁷, na⁸ mante ti te nagarapaṭisaṃkhārakaraṇādīni⁹ karontā¹⁰ 5 imasmiṃ nagare porāṇakarājāno maṃ nātimaññiṃsu nātikkamiṃsu na viheḥhayaṃsu¹¹, mama nivāsaruḅbhaṃ¹² chinditvā attano kammāni na karimṃsu, mayhaṃ pana sakkāraṃ eva karimṃsū 'ti avaca, yathevā 'ti tasmā¹³ yath' eva ne¹⁴ porāṇakarājāno maṃ pūjayaṃsu eko pi imaṃ rukkhaṃ na chindāpesi, tvaṃ¹⁵ cāpi maṃ¹⁶ tath' eva pūjaya mā me rukkhaṃ chedayiti. 10

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

1. Taṃ ca¹⁷ ahaṃ na passāmi thullam¹⁸ kāyena te dumaṃ, ārohapariṇāhena abhirūpo si¹⁹ jātiyā. 4.
5. Pāsādaṃ kārayissāmi ekatthambhaṃ manoramaṃ, tattha taṃ upanessāmi, ciraṇ te yakkha jīvitaṃ ti. 5. 15

Tattha kāyena 'ti pamāṇena²⁰, idaṃ vuttaṃ hoti: tava pamāṇena²¹ taṃ²² viya thūlaṃ mahantaṃ ahaṃ aññaṃ dumaṃ na passāmi, tvaṃ ñeva pana ārohapariṇāhena sujātasamkhātāya²³ susaṇṭhānaujubhāvappakārāya²⁴ jātiyā ca abhirūpo sobhaggappatto ekatthambhapāsādāraho ti, pāsādaṃ ti tasmā taṃ chedāpetvā²⁵ ahaṃ pāsādaṃ kāreṇessāmi²⁶ eva, tattha taṃ ti taṃ paṇāhaṃ 20 samma devarāja²⁷ tattha pāsāde upanessāmi²⁸ vasāpeṇessāmi, so²⁹ tvaṃ mayā saddhiṃ ekato vasanto aggagandhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṃ jīvissasīti³⁰ nivāsanaṭṭhānābhāvena³¹ me vināso bhavissatīti mā cintesi³², ciraṇ te yakkha jīvitaṃ bhavissatīti.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

6. Evaṃ h' etaṃ³² udapādi sarīreṇa vinābhāvo puthuso maṃ vikantetvā khaṇḍaso avakantatha. 6. 25

¹ Ck veva. Cs vevā, Bā -rehideva. ² Bā tathā. ³ Bā adds manussānaṃ pūjitassa. ⁴ Bā adds va. ⁵ Ck -parisaṃbhāra-, Cs -parisaṃkhāra-, Bā -patisaṃkhāraṇa-. ⁶ Bā bhūmigeḥāni. ⁷ Bā -jā. ⁸ Bā naṃ. ⁹ Ck -patisaṃbhāra-, Bā nagarapaṭisaṃbharaṇādīni. ¹⁰ Bā -to, Cks -ti. ¹¹ Bā viheṇesuṃ. ¹² Bā nivāsanaṇu-. ¹³ Bā kasmā. ¹⁴ Bā omits ne. ¹⁵ Cks tvaṃ. ¹⁶ Bā omits maṃ. ¹⁷ Bf tvaṃ vā, Bā kataṃ vā in the place of taṃca. ¹⁸ Bf tulaṃ, Bā tulaṃ. ¹⁹ Ck ti. ²⁰ Bā tava vimāṇena. ²¹ Bā vimāṇena. ²² Bā samānataṃ. ²³ Ck sujātatāsaṃ-, Cs sujāto saṃ-, Bā sujātasamkhātāya. ²⁴ Bā samasaṇṭhānauju-, Cks susaṇṭhānaṃ-. ²⁵ Bā ekatthambhapāsādātaṃ chedā-, omitting raho ti pāsādanti tasmā. ²⁶ Ck Bā -jā. ²⁷ all three MSS. upani-. ²⁸ Bā omits so. ²⁹ Ck -sītī, Cs -ssasi, Bā jivassatīti. ³⁰ Ck -naṃbhāvena, Cs Bā -nabhāvena. ³¹ Bā -taji. ³² so Cks for cetaṃ? Bāf evaṃ cittāṃ.

7. Agge ca chetvā majjhe ca pacchā mūlaṃ vichindatha¹,
evaṃ me chiḍḍamānassa na dukkhaṃ² maraṇaṃ siyā ti. 7.

Tattha evaṃ hetuṃ³ udapāditi yadi evaṃ etaṃ cittaṃ tava uppannaṃ,
sarīreṇa vinābhāvo ti yadi te mama sarīreṇa bhaddasālarukkheṇa saddhīm⁴
5 mama vinābhāvo patthito⁵, puthuso ti atha naṃ bahudhā⁶ vikaṇṭhitvā
ti⁷ chinditvā, khaṇḍaso ti⁸ khaṇḍikkhaṇḍaṃ⁹ katvā avakantatha, agge cā¹⁰
'ti avakantantā¹¹ pana paṭhamāṃ agge¹² tato majjhe¹² chinditvā sabbapaccā
mūle chindatha, evaṃ hi me chiḍḍamānassa¹³ na dukkhaṃ maraṇaṃ bhaveyyā
'ti yācāti.

10 Tato rājā dve gāthā abhāsi:

8. Hatthapādaṃ¹⁴ yathā chinde¹⁵ kaṇṇanāsaṃ ca jīvite
tato pacchā siro chinde¹⁵, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā. 8.
9. Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ¹⁶ bhaddasāla vanaspati,
kiṃ hetu kaṃ upādāya khaṇḍaso chinnaṃ¹⁷ icchasi. 9.

15 Tattha hatthapādaṃ¹⁴ ti hatthe ca pāde ca, taṃ dukkhaṃ ti taṃ
evaṃ paṭipāṭiyā chiḍḍantassa¹⁸ corassa¹⁹ maraṇaṃ dukkhaṃ siyā, sukhaṃ
no²⁰ ti samma Bhaddasāla vajjhapattā²¹ corā²² sukheṇa maritukāmā sīsacche-
daṃ yācānti na²³ khaṇḍaso chedanāṃ, tvaṃ pana etaṃ²⁴ yācasi, tena taṃ
pucchāmi: sukhaṃ nu²⁵ khaṇḍaso chinnaṃ ti, kiṃ hetu 'ti khaṇḍaso²⁶ chin-
20 naṃ nāma na sukhaṃ, kāraṇeṇa paṇ' ettha bhavitaḍḍaṇa ti taṃ pucchanto
evaṃ āha.

Atth' assa ācikkhanto Bhaddasālo dve gāthā abhāsi:

10. Yaṃ ca hetuṃ upādāya hetuṃ dhammūpasamhitaṃ²⁷
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi mahārāja suṇohi me: 10.
25 11. Nāti me sukhasamvaddhā²⁸ mama passe nivātajā
te pi 'haṃ²⁹ upahimseyyāṃ, paresaṃ assa dumocitaṃ³⁰ ti. 11.

¹ Ck vivin-, Bā mūlamhi chindatha. ² Cks dukkha. ³ Bā citta. ⁴ Bā sama. ⁵
C⁸ patthito, Bā patthito. ⁶ Bā pahūdā, Cks bahuvihā. ⁷ Cks omit ti. ⁸ Ck omits
ti. ⁹ Cks khaṇḍa-. ¹⁰ Cks vā. ¹¹ Bā avakantantā ca. ¹² Bā -aṃ. ¹³ Bā -nāya.
¹⁴ Bāf -de. ¹⁵ Bāf -nne. ¹⁶ Ck jinnaṃ, C⁸ cinnāṃ. ¹⁷ Bā chindaṃ, Bf chinda.
¹⁸ Bā chindantassa. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Bā dukkhaṃ in the place of no. ²¹ C⁸
-tto, Ck vajjappattā, Bā vajhappatto. ²² Bā te. ²³ C⁸ nā. ²⁴ Bā evaṃ. ²⁵ Bā
sukhaṃdukkhaṃ, omitting nu. ²⁶ Cks -to. ²⁷ Ck sammūpasobhitaṃ, Bā dham-
mūpasamhitaṃ corr. to dhamma-. ²⁸ Bā -vaḍḍā. ²⁹ Cks ahaṃ. ³⁰ Cks -cinaṃ,
Bā assumukhovitaṃ, Bf asukkhocitaṃ.

Tattha hetum dhammūpasamhitan¹ ti mahārāja yaṃ² hetusabhā-
van³ yuttam eva na hetupatirūpakam⁴ hetum upādāya ārabha sandhāyāha
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi taṃ⁵ ohitasoto sunāhīti⁶ attho, ñāti me ti mama
Bhaddasālarukkhassa chāyāya⁷ sukhasamvaddhā⁸ mama passe⁹ taruṇasāla-
rukkesu¹⁰ nibbattā mayā katavātaparittāpattā¹¹ nivātajā mama nātakā deva- 5
saṃghā atthi te¹² ahaṃ visālasākhaviṭapo mūle chinditvā patanto upahim-
seyyam, sambhaggavimāne karonto vināseyyam ti attho, paresaṃ assa duma-
citan¹³ ti evaṃ sante mayā tesam paresaṃ nātidevasaṃghānaṃ assa¹⁴ duk-
khaṃ ocitaṃ vadḍhitaṃ, na cāhaṃ¹⁵ tesam dukkhakāmo¹⁶, tasmā bhaddasālaṃ
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi¹⁷ ayaṃ ettha adhippāyo¹⁸.

1C

Taṃ sutvā rājā „dhammiko vatāyaṃ devaputto, attano
vimānavināsa¹⁹ pi²⁰ nātīnaṃ vimānavināsaṃ²¹ na icchati,
ñātīnaṃ atthacariyaṃ carati²², abhayaṃ assa dassāmi²³“ tus-
sitvā osānagātham āha:

12. Cetabbarūpaṃ cetasi²⁴ bhaddasāla vanaspati,

15

hitakāmo si nātīnaṃ, abhayaṃ samma dadāmi te ti. 12.

Tattha cetabbarūpaṃ cetasi²⁴ nātīsu muducittatāya cintento cinte-
tabbayuttakam eva cintesi samma bhaddasālā²⁵ ti, chedassa rūpaṃ chedasi²⁶ pi
pātho, tass²⁷ attho: khaṇḍaso chinnaṃ icchanto chedetabbayuttakam eva chedesi²⁸,
abhayaṃ ti etasmiṃ te sabbagūṇe²⁹ paṭiditvā abhayaṃ dadāmi, na me pā- 20
sāden³⁰ attho, nāhaṃ taṃ chedāpessāmi, gaccha nātisaṃghaparivuto sakkatagaru-
kato sukhaṃ jīvā³¹ ti³² āha.

Devarājā rañño dhammaṃ desetvā agamāsi. Rājā tass³³
ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggapadaṃ³⁴ pūresi.

So i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Tathāgato nātattacariyaṃ³⁵
caratīti“ vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, taruṇasālesu nibbatta-
devatā Buddhaparisā, Bhaddasāladevarājā³⁶ ahaṃ evā³⁷“ ti. Bhadda-
sāla-jātakaṃ.

¹ Bā dhammapa-. ² Bā omits yaṃ. ³ Bā hetum sabhāva. ⁴ Bā adds taṃ.

⁵ Bā ti. ⁶ Bā sunāhīti. ⁷ Bā chāya. ⁸ Bā -vadā. ⁹ Bā adds ti. ¹⁰ Cā
-kkhe. ¹¹ Bā -natthā. ¹² Bā omits te. ¹³ Cā -citan, Bā assu mukho citan.

¹⁴ Bā assumukhaṃ. ¹⁵ Bā nevāhaṃ. ¹⁶ Cā dukkhakāmo. ¹⁷ Bā chindāpemitī.

¹⁸ Bā adds ti. ¹⁹ Cā Bā -sano. ²⁰ Bā -vināsaṃ icchati. ²¹ Bā vimānanāsaṃ.

²² Bā titi rājā. ²³ Bā cetayyarūpaṃ cetesi, Bā ceteyyarūpaṃ cetasi. ²⁴ Bā
dātho tattha khaṇḍaso chinnaṃ icchanno chedetabbayuttakameva chedesi²⁵. ²⁵ Bā

omits sabba. ²⁶ Bā jivhātīti. ²⁷ Bā saggapūraṃ. ²⁸ Bā adds pana.

3. Samuddavāṇijajāṭaka.

Kasanti vapanti te janā ti. Idam S. J. v. Devadattassa pañcakulasatāni gahetvā niraye pavitṭhabbhāvaṃ¹ ā. k. So hi agga-sāvakesu parisam gahetvā pakkantesu sokam sandhāretum asakkonto
 5 uṇhalohite² mukhato nikkhante³ balavarogapīlito⁴ Tathāgatassa guṇam anussaritvā „aham eva navamāse Tathāgatassa anattam cintesi, Satthu pana mayi pāpacittam nāma n' atthi, asītimahātherānam pi mayi āghāto⁵ nāma n' atthi, mayā katakammena aham eva idāni anātho jāto, Satthā-rāpi 'mhi⁷ vissattho mahātherehi pi nātiseṭṭhena Rāhulatherena⁸ Sakya-
 10 rājakulehi⁹ pi¹⁰, gantvā Satthāraṃ khamāpessāmīti“ parisāya saññaṃ datvā attānaṃ mañcakena gāhāpetvā rattiṃ rattiṃ¹¹ gacchanto Kosala-nagaraṃ¹² sampāpuṇi. Anandatthero Satthu ārocesi „Devadatto kira bhante tumhākaṃ khamāpetum āgacchatīti“. „Ānanda Devadatto mama dassanaṃ na labhissatīti“. Atha tasmiṃ Sāvatthinagaraṃ¹³ sampatte
 15 puna thero ārocesi. Bhagavāpi tath' eva avaca. Tassa Jetavanadvāre¹⁴ Jetavanapokkharaniṣamipani¹⁵ āgatassa pāpaṃ matthakaṃ pāpuṇi: sarīre dāho¹⁶ uppajji, nahātvā pāṇiyaṃ pivitukāmo hutvā „mañcakam¹⁷ āvuso otāretha, pāṇiyaṃ pivissāmīti“ āha. Tassa otaritvā¹⁸ bhūmiyaṃ ṭhapita-mattassa cittassāde¹⁹ aladdhe²⁰ yeva mahāpaṭhavī vivaraṃ adāsi, tāvad
 20 eva taṃ²¹ Avīcīto jālā²² vuṭṭhāya²⁴ parikkhipi²⁴. So „pāpakammaṃ me matthakaṃ pattan“ ti T-assa guṇaṃ²⁵ anussaritvā
 „imehi atṭhīhi²⁶ taṃ aggapuggalaṃ (Dhp. p. 148.) devātidevaṃ naradammasārathīṃ²⁷ samantacakkhuṃ satapuññalakkhaṇaṃ
 25 pāṇehi Buddhaṃ saraṇaṃ upemīti²⁸“
 imāya gāthāya saraṇe²⁹ patiṭṭhahanto va³⁰ avīciparāyano ahosi³¹. Tassa pana pañca upatṭhākakulasatāni³² ahesum, tāni kulāni pi³³ tappakkhi-kāni³⁴ hutvā Dasabalaṃ akkositvā paribhāsivā Avīcimhi yeva nibbattiṃsu. Evaṃ so³⁵ pañca kulasatāni gaṇhitvā Avīcimhi patiṭṭhito³⁶.
 30 Ath' ekadivasam dh.³⁷ k. s.: „āvuso Devadatto pāpo lābhagiddha-

¹ Bā patitabhā-. ² Ck -to, Bā -taṃ. ³ Bā -to. ⁴ Bā phalavavedanāpīlito. ⁵ Bā omits na-. ⁶ Bā -fo. ⁷ Bā amhi. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā sākyarājā-. ¹⁰ Bā adds saddhīm. ¹¹ Bā na sāvatti in the place of r. r. ¹² Bā -laraṭham. ¹³ Bā -radvāraṃ. ¹⁴ Bā omits je-. ¹⁵ Bā jetavane pokkharaniyāsa-. ¹⁶ Bā dā-. ¹⁷ Bā mañcakato mañ. ¹⁸ Bā obhāretvā. ¹⁹ Ck -do, Bā -daṃ. ²⁰ C^s alado corr. to aladdhe? Bā aladde. ²¹ Bā omits taṃ. ²² Bā aggijālā. ²³ C^s Bā u-. ²⁴ Bā -pitvā gaṇhi. ²⁵ Bā -ṇe. ²⁶ Ck -ehi. ²⁷ Ck -dhamma-, C^s -dhamma-corr. to -damma-. ²⁸ Bā gatosmiti. ²⁹ Ck -ṇo, C^s -ṇo corr. to -ṇe. ³⁰ Bā omits va. ³¹ Bā -sīti. ³² Bā -kusalatāni. ³³ Ck tāpi in the place of tāni k. pi, C^s tāni pi. ³⁴ Ck^s naṇṇa-. ³⁵ Bā adds tāni. ³⁶ Bā paṭhito. ³⁷ Bā adds bhikkhu-

tāya¹ Sammāsambuddhe atthāne² kopam bandhetvā anāgatabhayaṃ anoloketvā pañcahi kulasatehi saddhiṃ avīciparāyano jāto³ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinuā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „bhikkhave⁴ Devadatto lāhasakkārāgiddho⁵ hutvā anāgatabhayaṃ na olokesi, pubbe pi anāgatabhayaṃ na oloketvā⁶ paccuppannasukhagedhena⁷ saddhiṃ parisāya mahāvināsaṃ patto⁸ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasito avidūre kulasahassanivāso⁹ mahāvaddhakīgāmo ahoṣi. Tattha vaddhakī „tumhākaṃ mañcaṃ karissāma, pīṭhaṃ karissāma, gehaṃ karissāma“ ti¹⁰ manussānaṃ hatthato bahuṃ imaṃ gaṇhitvā¹¹ kinti¹² kātuṃ na sakkhimsu. Manussā diṭṭhadiṭṭhavadḍhakī¹³ codenti pali-buddhanti¹⁴. Te ināyikehi¹⁵ upaddutā¹⁶ vasituṃ asakkontā „vīdesaṃ gantvā yathakathāci vāsissāmā“ ti araṇṇaṃ pavisitvā rukkhe¹⁷ chinditvā mahatiṃ¹⁸ nāvaṃ bandhitvā nadiṃ¹⁹ otāretvā āharitvā²⁰ gāmato gāvutaḍḍhayaḍḍhayaṃ namatte tthāne tthapetvā adḍharattasamaye gāmaṃ āgantvā puttadāraṃ ādāya nāvattthānaṃ gantvā taṃ nāvaṃ abhiruyha anukkamena mahāsamuddaṃ pavisitvā vātavasena²¹ vicarantā samuddamajjhe ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇimsu. Tasmiṃ pana dīpake sayam-²² jātāni²³ sāliucchukadaliambajambupanasanālikerādīni²⁴ vīvidhāni phalāphalāni²⁵ atthi. Aññatāro pi bhinnanāvo puriso paṭhamataraṃ taṃ dīpakaṃ patvā sālibhattaṃ bhuñjamāno ucchuādīni khādamāno tasmiṃ paṭivasati thullasariro naggo parūlhakesamassu²⁶. Vaddhakī cintayimsu: „sace ayaṃ dīpo²⁷ 25 rakkhasapariggahito bhavissati sabbe²⁸ vināsaṃ pāpuṇissāma²⁹, parigaṇhissāma tāva naṃ“ ti. Atha³⁰ satta³¹ purisā sūrā

¹ Bā labhasakkārāgi-. ² Bā adds ca. ³ Bā na bhikkhave idāneva. ⁴ Ck -rāngi-.

⁵ Bā anālo-. ⁶ Bā -giddhena. ⁷ Bā -ssaparivāro. ⁸ Bā adds vatvā. ⁹ Bā

gahetvā. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā diṭṭhadiṭṭhā-. ¹² Bā omits pa-. ¹³ Bā -yakehi

janehi. ¹⁴ Bā adds sukhān. ¹⁵ Bā -am. ¹⁶ Cks -tī, Bā -mahantaṃ. ¹⁷ Bā

avāhitvā. ¹⁸ Bā -vegana. ¹⁹ Bā -jāta. ²⁰ Cks add ca. ²¹ Bā vīvidhaphalāni.

²² Bā -no thūlasariyo n. p. tasmiṃ dīpake paṭivasati atha te pi. ²³ Bā -pako.

²⁴ Bā adds hi ambe. ²⁵ Bā -nissanti. ²⁶ Bā vatvā in the place of atha. ²⁷

Bā sattaṭṭha.

balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otaritvā dīpakam pari-
gaṇhimsu. Tasmim̐ khaṇe so puriso bhuttapātarāso ucchurasam̐
pivitvā sukhappatto ramaṇīye padese rajatapattasadiśe¹ vālu-
katale sītalāya² chāyāya uttānako nipajjitvā „Jambudīpavāsino
5 kasantā vapantā evarūpaṃ sukhaṃ na labhanti, Jambudīpato
mayhaṃ ayam eva dīpo³ varan“ ti gāyamāno udānam udānesi.

S.⁴ bhikkhū āmantetvā „so bhikkhave puriso⁵ udānam udānesīti“
dassento pathamaṃ gātham āha:

1. Kasanti vapanti te janā
10 manujā kammaphalūpajjivino,
na-y-imassa raṭṭhassa⁶ bhāgino,
Jambudīpā idam eva no varan ti. 13.

Tattha te ti Jambudīpavāsino janā, kammaphalūpajjivino ti nānā-
kammānaṃ phalūpajjivino sattā.

15 Atha te dīpakam parigaṇhamānā purisā tassa gītasaddam̐
sutvā „manussasaddo viya suyyati, jānissāma nan“ ti sadda-
nusārena gantvā taṃ purisaṃ disvā „yakkho bhavissatīti“
bhūtā sare sannahimsu. So pi te disvā attano vadhabhayena
„nāhaṃ sāmi yakkho, puriso 'mhi, jīvitadānaṃ me dethā“ ti
20 yācanto „purisā nāma tumhādisā naggabhoggā hontīti“ vutto⁸
punappuna yācitvā manussabhāvaṃ nāpesi. Te taṃ⁹ upasaṃ-
kamitvā sammodanīyaṃ kathaṃ katvā¹⁰ tassa tattha¹¹ āgatani-
yamaṃ pucchimsu. So pi tesam̐ saccam¹² kathetvā „tumhe
attano puññasampattiyaṃ idhāgatā¹³, ayam eko¹⁴ uttamadīpo, na
25 h' ettha¹⁵ sahatthena kammaṃ katvā jīvanti, sayamjātasālinam̐
c' eva ucchuādīnam̐ c' ettha anto n' atthīti anukkaṇṭhantā¹⁶
vasatha“ ti āha. „Idha pana vasantānaṃ amhākaṃ añño

¹ Bā -paṭasadiśa. ² C^k silānalāya, C^s silānalāya corr. to sītalāya, Bā sīta. ³
Bā -pako. ⁴ Bā atha satthā. ⁵ Bā adds imaṃ. ⁶ C^k rathasassa, C^s raṭṭhassa
corr. to raṭṭhassa, Bā dipassa. ⁷ bhūtā -- hontīti wanting in Bā. ⁸ Bā vutte.
⁹ Bā te pi taṃ purisaṃ. ¹⁰ Bā sutvā. ¹¹ C^k omits tattha. ¹² Bā sabbaṃ
tesaṃ. ¹³ C^k -to. ¹⁴ Bā omits eko. ¹⁵ Bā na e-. ¹⁶ Bā anukkaṇṭhā hutvā.

paripantho¹ n' atthīti². „Aññaṃ bhayaṃ ettha n' atthi:
 ayaṃ pana amanussapariggahīto, amanussā tumhākaṃ uccārā-
 passāvaṃ disvā kujjheyyuṃ, tasmā taṃ karontā vālukaṃ viyū-
 hitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṃ idha bhayaṃ, aññaṃ
 n' atthi, niecaṃ appamattā bhaveyyāthā³ 'ti. Te tattha vā- 5
 saṃ upagañchiṃsu⁴. Tasmīṃ pana kulasahassee⁵ pañcannaṃ
 pañcannaṃ kulasatānaṃ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakā ahesuṃ, tesu
 eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno.
 Aparabhāge sabbe pi⁶ te tattha⁷ sukhaṃ vasantā thūlasarīrā
 hutvā cintayīṃsu: „ciraṃ pi te⁸ no sūrā ucchurasena merayaṃ 10
 katvā pivissāma⁹ 'ti te merayaṃ kāretvā pivitvā madavasena
 gāyantā naccantā kīlantā pamattā tattha tattha uccārapassā-
 vaṃ katvā apaṭicchādetvā dīpakaṃ jegucchaṃ¹⁰ paṭikkūlaṃ
 karīṃsu. Devatā „ime amhākaṃ kīlāmaṇḍalaṃ paṭikkūlaṃ
 karontīti¹¹ kujjhitvā „samuddaṃ¹² uttarāpetvā dīpadhovanaṃ¹³ 15
 karissāma¹⁴ 'ti mantetvā¹⁵ „ayaṃ kālapakkho, ajj' amhākaṃ
 samāgamo ca bhinnō, ito dāni pannarasame¹⁶ divase punṇamu-
 posathe¹⁷ candassa uggatavelāya¹⁸ samuddaṃ ubbattetva sabbe
 p' ime ghāṭessāma¹⁹ 'ti divasaṃ ṭhapayīṃsu. Atha tesāṃ²⁰
 antare eko dhammiko devaputto „mā ime mama passantassa 20
 nassīṃsū²¹ 'ti anukampāya tesu sāyamāsaṃ bhuñjitvā ghara-
 dvāre sukhakathāya nisīnesu²² sabbābharaṇapatimaṇḍito²³ sa-
 kaladīpaṃ ekobhāsaṃ katvā uttarādisāyaṃ²⁴ ākāse ṭhatvā
 „ambho vaḍḍhakī, devatā tumhākaṃ kuddhā, imasmiṃ thāne
 mā vasittha, ito addhamāsaccayena²⁵ hi devatā samuddaṃ 25

¹ Bā paṭibandho. ² Bā natthi. ³ Bā -gacchī-. ⁴ Bā kulasamassee. ⁵ Bā adda
 tattha tasitā sare saṇṭhahīṃsu so te disvā attano vadhabhayena nāhaṃ samī
 yakkho pūriso mhi jīvitaṃ me dethā tī yācanto pūrisā nāma tumhādisā naggā
 na hontitittha. ⁶ Bā omits te tattha. ⁷ so Cks; Bā vasitā in the place of pi
 te; read: pipāsītā? ⁸ Bā ji-. ⁹ Bā mahāsa-. ¹⁰ Bā dīpaka-. ¹¹ Bā cintetvā.
¹² Bā -rasa-. ¹³ Bā -miuposasadivase. ¹⁴ Bā candassuggamanave-. ¹⁵ Bā sa-
 mime ghāṭessāmi. ¹⁶ Cā Bā ne-. ¹⁷ Bā sanni-. ¹⁸ Bā sabbālaṃkārapaṭi-. ¹⁹
 Bā -rāyadisāya. ²⁰ Bā addha-.

ubbattetvā sabbe va tumhe ghāteṣṣanti¹, ito² nikkhamitvā
palāyathā³ 'ti³ dutiyaṃ gātham āha:

2. Tipaṇcarattūpagamamhi cando,
vego mahā hohiti⁴ sāgarassa⁵
5 uplāpayam⁶ dīpam imam ulāram,
mā vo vadhī, gacchatha lenam aññan ti. 14.

Tattha uplāpayan⁷ ti imam dīpam ajjhottharanto⁸ abhivhāvissati, mā
vo vadhī so sāgaravego tumhe mā vadhī⁹.

- Iti so tesam ovādam datvā attano thānam eva gato. Tas-
10 miṃ gate aparo saḥāyiko kakkhaḷo devaputto „imassa va-
canaṃ gahetvā palāyeyyum pi¹⁰, aham tesam¹¹ gamanaṃ vāretvā
sabbe p' ime mahāvināsaṃ pāpeṣṣāmiti¹² cintetvā dibbalaṃ-
kārapatimaṇḍito¹³ sakalagāmaṃ¹⁴ ekobhāsaṃ karonto āgantvā
dakkhiṇādisāya¹⁵ ākāse thatvā „eko devaputto idhāgato no¹⁶“
15 'ti pucchitvā¹⁶ „āgato“ ti vutte „so vo kiṃ kathesīti“ vatvā
„imam nāma sāmīti“ vutte „so tumhākaṃ idhanivāsaṃ¹⁷ na
icchati, rosenā¹⁸ katheti¹⁹, tumhe aññattha agantvā idh' eva
vasathā“ 'ti vatvā dve gāthā abbāsi:

3. Na jā't' ayaṃ sāgaravārivego
20 uppāṭaye²⁰ dīpam imam ulāram,
taṃ me nimittehi bahūhi diṭṭham,
mā bhetha²¹, kiṃ socatha, modathavho²². 15.
4. Pahūtabhakkham bahuannapānaṃ
patattha²³ āvāsaṃ imam ulāram,
25 na vo bhayaṃ paṭipassāmi²⁴ kiñci,
āputtaputtehi pamodathavho²⁵ ti. 16.

¹ Bā -te-. ² Cks omit ito. ³ Bā adds vatvā. ⁴ Ck hohi, C^s hohīti, Bā hos-
sati, Bf hehiti. ⁵ Bā -rāya. ⁶ Cks upalāpayam, Bā uplāvassam, Bf uppāvassam.
⁷ Cks upalā-, Bā uplāvassan. ⁸ Ck ujjhotta-. ⁹ Bā vadi. ¹⁰ Bā -yeyyunti. ¹¹
Bā ne-. ¹² Bā -ti-. ¹³ Bā -dīpaṃ. ¹⁴ Bā -ṇāya di-. ¹⁵ Bā omits no. ¹⁶
Bā pucchi. ¹⁷ Bā idanivāsanam. ¹⁸ Bā dosena. ¹⁹ Bā -si. ²⁰ Bāf uplāvassam.
²¹ Cks hetha, Bf lātha. ²² Bā pamodatha vo. ²³ so Ck; C^s patatatha, Bā
vatthata, Bf patatta; read: passatha? ²⁴ Bā pati-. ²⁵ Ck paco-, Bā mamodatha vo.

Tattha na jātayan¹ ti na jātu ayaṃ, mā bhethā² ti mā bhāyittha, pa-modathavho³ ti pamuditā pītisomanassajātā hotha, āputtaputtehīti yāva puttānam pi puttehi modatha³, n' atthi vo⁴ imasmiṃ thāne bhayan ti.

Evam so imāhi dvīhi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanaṃ anādiyivā⁵ bāla-
vaḍḍhakī „suṇantu me⁶ bhonto vacanan“ ti⁷ sesavaḍḍhaki
āmantetvā pañcamam gātham āha:

5. Yo tv-ev' ayaṃ⁸ dakkhiṇāyaṃ⁹ disāyaṃ
khemam paṭikkosati¹⁰ tassa saccam,
na uttaro vedi bhayābhayassa, 10
mā bhetha, kiṃ socatha, modhavho ti. 17.

Tattha dakkhiṇāyaṃ¹¹ ti dakkhiṇāya¹², ayaṃ eva vā pātho.

Tam sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa
vacanaṃ ādiyimsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī tam vacanaṃ
anādāya¹³ te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi: 15

6. Yathā ime vippavadanti yakkhā
eko bhayam saṃsati khemam eko,
tad imgha mayham vacanaṃ suṇātha:
khippaṃ lahuṃ mā vinasimha¹⁴ sabbe. 18.
7. Sabbe samāgama karoma nāvaṃ 20
donim dalham sabbayantūpapannaṃ,
sace ayaṃ dakkhiṇo¹⁵ saccam āha
mogham paṭikkosati uttar' āyaṃ¹⁶. 19.
8. Sā¹⁷ c' eva no hohiti¹⁸ āpadatthā¹⁹
imaṃ ca dīpaṃ na pariccajema, 25
sace va kho uttaro saccam āha²⁰
mogham paṭikkosati dakkhiṇ' āyaṃ²¹,

¹ Cks jātā-. ² Bā -tha vo. ³ Bā pamō-. ⁴ Bā na kiñci in the place of natthi vo. ⁵ Bā -yanto. ⁶ Cē ma, Bā omits me. ⁷ Bā adds te. ⁸ Cks tvevāyaṃ vā, Bā devāya, Bf yo cetassam. ⁹ Bā -nāvā. ¹⁰ Ck khemantipakkosīsi, Cē khemanti-pakkosīsi, Bf khemantimam pakkosati, Bā khemantipakkoti. ¹¹ Bā dakkhiyaṃ. ¹² Bā -yaṃ. ¹³ Bā -diyanto. ¹⁴ Bā vinasī-. ¹⁵ Bā mayam dakkhiṇā, Bf ayaṃ dakkhiṇā. ¹⁶ Cks -ro ayaṃ. ¹⁷ Cks Bf sa. ¹⁸ Ck hoti, Cē hotīti, Bf hehiti. ¹⁹ Bā aparattā, Cē āpadatvā. ²⁰ Ck āhu. ²¹ Cks -no ayaṃ.

tam eva nāvaṃ abhiruyha sabbe
evaṃ mayāṃ sotthi taremu¹ pāraṃ. 20.

9. Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena seṭṭhaṃ
kaṇiṭṭhaṃ, āpāthagataṃ gahetvā
yo c' idha majjhaṃ paviceyya gaṇhati
sa ve² naro seṭṭhaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 21.

Tattha vippavandantīti aññamaññaṃ vadanti, lahuṇ ti purimassa
atthadīpanaṃ, doṇuṇ ti gambhīraṃ mahānāvaṃ, sabbayantūpapannaṃ ti
sabbehi piyārittādīhi³ yantehi upapannaṃ, sā ceva no hohiti⁴ āpadatthā⁵
10 ti sā ca⁶ no nāva pacchāpi uppanūya āpadāya āpadatthā⁵ bhavissati imaṃ ca dīpaṃ
na⁷ pariceajissāma, taremu⁸ 'ti tarissāma, na ve sugaṇhaṃ ti na ve su-
khena gaṇhitabbam, seṭṭhaṃ ti uttamaṃ tathaṃ⁹ saccaṃ, kaṇiṭṭhaṃ ti pa-
thamaṃ vacanaṃ upādāya pacchimam vacanaṃ kaṇiṭṭhaṃ nāma, idhāpi¹⁰ na ve
sugaṇhaṃ ti anuvattane va¹¹, idaṃ vuttaṃ hoti: ambho vaḍḍhakā yena kenaci
15 paṭhamena vuttaṃ¹² vacanaṃ idam eva seṭṭhaṃ tathaṃ saccaṃ ti na¹³ su-
kharā¹⁴ gaṇhitabbam eva yathā¹⁵ taṃ evaṃ kaṇiṭṭhaṃ pacchāvuttavaca-
naṃ¹⁶ pi¹⁷ idam eva tathaṃ ti na¹⁸ gaṇhitabbam¹⁹, yaṃ pana sotavisayaṃ²⁰
āpāthaṃ²¹ gataṃ hoti taṃ āpāthagataṃ²² gahetvā yo²³ idha paṇḍitapuriso
purimaṃ ca pacchimavacanaṃ ca²⁴ paviceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā²⁵
20 majjhaṃ²⁶ gaṇhati²⁷ yaṃ tattha²⁸ saccaṃ sabbhāvabhūtaṃ tad eva paccakkhaṃ
katvā gaṇhati²⁹ sa ve³⁰ naro seṭṭhaṃ upeti ṭhānaṃ³¹ so puriso³² uttamatṭhā-
naṃ upeti adhisacchati vindati paṭilabhaṭīti.

So³³ evaṃ ca pana vatvā āha³⁴: „ambho mayāṃ dvinnam
pi devaputtānaṃ³⁵ vacanaṃ³⁶ karissāma, nāvaṃ tāva sajjey-
25 yāma³⁷, tato³⁸ sace paṭhamassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati
taṃ nāvaṃ³⁹ abhirūhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṃ
saccaṃ bhavissati⁴⁰ nāvaṃ ekamante ṭhapetvā idh' eva vasis-
sāmā⁴¹ 'ti evaṃ vutte bālavaḍḍhakā⁴¹ „ambho tvaṃ udaka-

¹ Cks tā-. ² Cks ce. ³ Bā phi-. ⁴ Ck -hīti, Cs hoti corr. to hohiti or hotīti?
Bā hotīti. ⁵ Bā aparatthā. ⁶ Bā saceva. ⁷ Ck dīpanaṃ, Cs imaṇcādīpanaṃ.
⁸ Cks tā-. ⁹ Bā tatha. ¹⁰ Bā idha pi ca. ¹¹ Ck -vattateva, Bā anuttare carāma.
¹² Cs Bā -a. ¹³ Bā omits na. ¹⁴ Cks add gaṇhaṃ na. ¹⁵ Bā adds ca. ¹⁶
so all three MSS. ¹⁷ Bā adds hi. ¹⁸ Ck omits na. ¹⁹ Bā idhameva thakaṃ
saccanti na gaṇhitabba. ²⁰ Cks sotī-. ²¹ Ck āpātaṃ, Bā -tha. ²² Bā omits ā-.
²³ Cks so. ²⁴ Cks pacchimaṇcaṇaṃ. ²⁵ Cks -kkipitvā. ²⁶ Bā pacchimam. ²⁷ Bā
-hīti. ²⁸ Bā tathaṃ. ²⁹ Bā gaṇhīti. ³⁰ Cks ce. ³¹ Bā -nanti. ³² Bā omits
pu-. ³³ Bā omits so. ³⁴ Bā omits āha. ³⁵ Bā dinnam pi devatānaṃ. ³⁶ Bā
-naṇca. ³⁷ Cks sajjā-. ³⁸ Bā omits ta-. ³⁹ Cs omits nāvaṃ, Ck taṃ nāvaṃ.
⁴⁰ Bā -tīti. ⁴¹ Cks -lā.

pātiyaṃ suṃsumāraṃ passasi¹, atidīghasutto si², paṭhamadeva-
putto amhesu rosenā³ kathesi pacchimo⁴ sinehena⁵, imaṃ eva-
rūpaṃ pavaradīpaṃ⁶ pahāya kuhiṃ gamissāma, sace pana
tvaṃ gantukāmo tava paraṃ gaṇhitvā nāvaṃ karohi, am-
hākaṃ nāvāya kiccaṃ n' atthiti⁷ āha. Paṇḍito attano pari- 5
saṃ gaṇetvā nāvaṃ sajjetvā sabbūpakaraṇāni āropetvā sa-
pariso nāvāya atthāsi. Tato puṇṇamadivase canduggamana-
velāya⁸ samuddato ūmi⁹ uttaritvā jaṇṇukapamāṇā¹⁰ hutvā dīpa-
kaṃ dhovitvā gatā¹¹. Paṇḍito samuddassa uttarānabhāvaṃ
ñatvā nāvaṃ vissajjesi. Bālavaḍḍhakīpakkhikāni pañcakula- 10
satāni „samuddato¹² ūmi¹³ dīpaṃ¹⁴ dhovanatthāya āgatā¹⁵, etta-
kam eva etan¹⁶“ ti kathentā¹⁷ nisīdiṃsu. Tato kaṭippamāṇā¹⁸
purisappamāṇā¹⁹ tālappamāṇā²⁰ sattatālappamāṇā²¹ sāgaraūmi
dīpakam pi vahaṃāṇā²² āgañchi²³. Paṇḍito upāyakusalatāya
rase alaggo sotthinā gato, bālavaḍḍhakī rasalobhena²⁴ anāgata- 15
bhayaṃ anoloketvā²⁵ pañcahi kulasatehi saddhiṃ vināsaṃ patto.

Itoparā sānūsāsaṇī²⁶ tam atthaṃ dīpayamāṇā tisso abhisam-
buddhagāthā honti:

10. Yathāpi te sāgaravārimajjhe
sakammanā²⁷ sotthi vahiṃsu vāṇijā 20
anāgatatthaṃ paṭivijjhiyānaṃ
appam pi²⁸ nāceti²⁹ sa³⁰ bhūripaṇṇo. 22.
11. Bālā ca mohena rasānugiddhā
anāgataṃ appaṭivijjhiy' atthaṃ
paccuppanne sīdanti³¹ atthe jāte³² 25
samuddamajjhe yathā te manussā. 23.

¹ Cks -ti. ² Ck -yuttosi, Bđ ativadīgham passasi. ³ Bđ dosavasena. ⁴ Bđ addso
pi so. ⁵ Bđ -neva. ⁶ Ck paridī-, Cs caradī-. ⁷ Bđ candassa ug-. ⁸ Bđ ummi-
vego. ⁹ so Cks; Bđ kaṭippa-. ¹⁰ Bđ -to. ¹¹ Bđ samudda. ¹² Cks ūmi, Bđ
ummi. ¹³ Bđ dīpa. ¹⁴ Ck -no, Cs -no. ¹⁵ Ck -ne, Cs -no. ¹⁶ Cks -no. ¹⁷
Ck -nā, Bđ omits satta-. ¹⁸ Cks sāgara dīpakam pi daha-, Bđ ti uddhā ummi
dīpakam pi vuyumāṇā. ¹⁹ Bđ āgacchantā. ²⁰ Bđ rasānugiddhena. ²¹ Bđ -ento.
²² Bđ iti tassānūsāsaṇāya in the place of ito - - nī. ²³ Bđf -unā. ²⁴ Ck appavi,
Cs appappi. ²⁵ Ck nāveti, Bđ nāceti, Bđ nacceti. ²⁶ Cks ca, Bđf so. ²⁷ so all
four MSS. for sīdanti paccuppanne? ²⁸ Cks jātā, Bđ atthajāte.

12. Anāgataṃ paṭikayirātha kiccaṃ :

mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi¹,taṃ tādisaṃ paṭikatakiccakāriṃ²na taṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhetīti³. 24.

- 5 Tattha sakammanā⁴ ti anāgatabhayāṃ⁵ disvā puretaraṃ katena attano kammena, sotthiṃ⁶ vahiṃsū 'ti khemena⁷ gamiṃsu, vāṇijā ti samudde vicaraṇabhāvena vaḍḍhakī vuttā, paṭivijjhiyānaṃ ti evaṃ bhikkhave paṭhamataraṃ⁸ kattabbaṃ anāgataṃ atthaṃ paṭivijjhivā⁹ idhaloke bhūripaṇṇo kulaputto appamattakam pi attano atthaṃ na acceti¹⁰ nātivattati na hāpetīti attho,
- 10 appaṭivijjhiyatthaṃ¹¹ ti appaṭivijjhivā atthaṃ, paṭhamam eva kattabbaṃ akatvā¹² ti attho. paccuppane ti yadā taṃ anāgataṃ¹³ atthajātaṃ uppajjati tadā tasmīṃ paccuppane sīdanti, atthe jāte¹⁴ attano paṭiṭṭhaṃ na labhanti, samudde te bālavaḍḍhakī manussā viya vināsaṃ pāpanti, anāgataṃ ti¹⁵ bhikkhave paṇḍitapuriso¹⁶ anāgataṃ¹⁷ paṭhamataraṃ kattabbakiccaṃ samparāyikaṃ vā hotu dīṭṭhadhammikaṃ vā paṭikayirātha¹⁸ puretaraṃ kareyya¹⁹, kiṇi-kāraṇā: mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi, pure²⁰ kattabbaṃ hi pure akariyamānaṃ²¹ pacchā²² paccuppannabhāvapattaṃ²³ attano kiccakāle kāyaccittābādheṇa vyādheti²⁴, taṃ maṃ²⁵ mā vyādhesīti, paṭhamam eva naṃ paṇḍito kareyya, taṃ tādisaṃ ti yathā²⁶ paṇḍitaṃ purisaṃ, paṭikatakiccakāriṃ²⁷
- 20 ti paṭigacce' eva²⁸ kattabbakiccakāriṃ²⁹, taṃ kiccaṃ ti³⁰ kiccakāle paccuppannakāle tādisaṃ purisaṃ na vyādheti na bādhetīti³¹, kasmā: pure yeva³² katattā ti.

- S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi Devadatto paccuppannasukhe laggo anāgataṃ³³ anoloketvā sapariso vināsaṃ patto“
- 25 ti vatvā j. s.: „Tadā bālavaḍḍhakī Devadatto ahoṣi, dakkhiṇāya³⁴ disāya ṭhito adhammiko³⁵ devaputto Kokāliko, uttaradisāya ṭhito³⁶ devaputto Sāriputto, paṇḍitavaḍḍhakī³⁷ aham evā“ 'ti. Samudda-vāṇijajātakam.

¹ Bā byādesi, Bf byatesi. ² Bā paṭigataṃ-, Bf paṭikathaṃ-. ³ Bā byādhesīti Bf byatesīti. ⁴ Bā -unā. ⁵ C^s -taṃ-, Bā anāgataṃ anā-. ⁶ Bā -i. ⁷ Bā sukhena pana. ⁸ Bā pathamaṃ. ⁹ Bā vajjhivā. ¹⁰ Bā nacceti. ¹¹ Cks -yathā. ¹² Bā āvikatvā. ¹³ Bā omits anā-. ¹⁴ Bā adds vinā. ¹⁵ Bā omits anāgataṃ. ¹⁶ Bā -sā. ¹⁷ Bā -te. ¹⁸ Bā -kariyātha. ¹⁹ Bā -reyyuṃ. ²⁰ Bā adds ti. ²¹ Ck aki-. ²² yadā --- pacchā wanting in C^s. ²³ Cks -vaṃ. ²⁴ Bā -si. ²⁵ Bā tasmīṃ in the place of taṃ maṃ. ²⁶ Bā tathā. ²⁷ Cks paṭigatakiccakāri, Bā paṭikataṃkiccakāriṃ. ²⁸ Ck -gacce, Bā -kacceva. ²⁹ Cks -ritaṃ. ³⁰ Bā kiccaṃ omitting ti. ³¹ Ck bādha-. ³² Bā pūraṇakasseva. ³³ Bā -tabhayaṃ. ³⁴ Bā -pa. ³⁵ Bā -ka. ³⁶ Bā adds dhammika. ³⁷ Bā adds pana.

4. Kāmajātaka.

Kāmaṃ kāmaya mānassā 'ti. Idam S. J. v. aññataram
brāhmaṇaṃ ā. k. Eko kira Sāvattvivāsi-brāhmaṇo Aciravatitīre
khetakāraṇatthāya¹ araṇṇaṃ koṭṭesi'. S. tassa upanissayaṃ disvā
Sāvattthiṃ³ piṇḍāya pavisanto maggā okkamma tena saddhiṃ paṭi- 5
santhāraṃ katvā „kiṃ karosi brāhmaṇā“ 'ti vatvā „khetatthānaṃ
koṭṭāpemi² bho Gotamā“ 'ti vutte „sādhu brāhmaṇa kammaṃ karo-
hīti“ vatvā agamāsi. Eten' ev' upāyena⁴ chinnaṃ rukkhē⁵ hāretvā
khetassa sodhanakāle⁶ kasanakāle kedārabandhanakāle⁷ cā' ti
punappuna gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ akāsi. Vapana- 10
divase⁹ pana brāhmaṇo „ajja bho Gotama mayhaṃ vappamaṇi-
galaṃ¹⁰, ahaṃ¹¹ imasmiṃ sasse nippaṇne Buddha-pamukhassa saṃ-
ghassa mahādānaṃ dassāmi¹²“ āha. S.¹³ adhiṇvāsetvā pakkāmi. Pun'
ekadivasaṃ brāhmaṇaṃ¹³ sassaṃ olokentaṃ¹⁴ gantvā „kiṃ karosi
brāhmaṇā“ 'ti pucchitvā „sassaṃ olokemi bho Gotamā“ 'ti vutte 15
„sādhu brāhmaṇā“ 'ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi: „sa-
maṇo Gotamo abhiṇhaṃ āgacchati, nissamaṃsayaṃ bhāttena atthiko,
dassāmi 'ssa¹⁵ bhāttaṃ“ ti tass' evaṃ cintetvā gehaṃ gatadivase Sat-
thāpi tattha¹⁶ agamāsi. Atha brāhmaṇassa ativiya vissāso uppajji¹⁷.
Aparabhāge pariṇate sasse „sve khettaṃ lāyissāma“ 'ti sanniṭṭhānaṃ 20
katvā nippaṇne brāhmaṇe Aciravatiyā upari sabbarattim karakavassaṃ¹⁸
vassi, mahogho¹⁹ āgantvā ekanālamattam²⁰ pi asesetvā²¹ sabbaṃ sas-
saṃ samuddam pavesesi. Brāhmaṇo oghamhi²² otarite²³ sassavināsaṃ²⁴
oloketvā sakabhāvena saṇṭhātum na sakkhi²⁵, balavasokābhībhūto
hatthena uraṃ sandhāretvā²⁶ paridevamāno gehaṃ gantvā²⁷ vippala- 25
panto²⁸ nipajji. S. paccūsasamaye sokābhībhūtaṃ brāhmaṇaṃ disvā
„brāhmaṇassa avassayo²⁹ bhavissāmi³⁰“ punadivase Sāvattthiyaṃ piṇ-
ḍāya caritvā³¹ piṇḍapātaṇṭikkanto bhikkhū vihāraṃ pesetvā pacchā-
samaṇena saddhiṃ tassa gehadvāraṃ agamāsi. Brāhmaṇo³¹ āgatabhā-

¹ Bds khetatthāya. ² Cks koṭṭh-. ³ Cks -iyaṃ, Bd -i. ⁴ Bd evupā-. ⁵ Bd patie-
channa-. ⁶ Bd sodhāpana-. ⁷ Ck kedhāra-, Bd dāra-. ⁸ Cks ca and add vapanakāle,
Bd omits cā. ⁹ Bd punadivase. ¹⁰ Bd -lakiriya. ¹¹ Bd omits a-. ¹² Bd adds tuṇhi-
bhāvena. ¹³ Bd -po. ¹⁴ Bd -kento sathāpi tattha. ¹⁵ Cks dassāmahāṃ tassa. ¹⁶ Ck
tassa. ¹⁷ Bd ahoṣi. ¹⁸ Bd ghanikavassaṃ. ¹⁹ Bd mahāmegho. ²⁰ Bd -nālinattaṃ.
²¹ Bd anavasesaṃ katvā. ²² Ck oghampi. ²³ Bd patite. ²⁴ Ck sassaṃ-. ²⁵
Ck nāsakkhi, Bd -bhāvaṃ sandhāretu nāhoṣi. ²⁶ Bd paharivā. ²⁷ Bd omits
g. g. ²⁸ Bd rodento. ²⁹ Bd -passāva-. ³⁰ Bd adds pacchābhāttam. ³¹ Bd
adds satthu

vaṃ sutvā „paṭisanthāratthāya me saḥāyo āgato bhavissatīti“ laddhas-
 sāso¹ āsanam paṇṇāpesi. S. pavisitvā paṇṇattāsane nisīditvā „brāh-
 maṇa kasmā dummano² si, kin te aphāsukan“ ti pucchi. „Bho Go-
 tama Aciravatītūre mayā³ rukkhe chedanato⁴ paṭṭhāya katakammaṃ
 5 tumhe jānātha, ahaṃ imasmiṃ sasse nippanne⁵ tumhākaṃ dānaṃ dassā-
 miti vicarāmi, idāni me sabbaṃ taṃ sassaṃ mahoghena samuddam eva
 pavesitaṃ, kiñci avasiṭṭhaṃ n' atthi, sakataśatamattaṃ⁶ dhaññaṃ vi-
 naṭṭhaṃ, tena me mahāsoko uppanno“ ti. „Kiṃ pana brāhmaṇa so-
 cantassa naṭṭhaṃ punāgacchatīti“. „No h' etaṃ bho Gotamā“⁷ ti.
 10 „Evaṃ sante⁸ kasmā socasi, imesaṃ sattānaṃ dhanadhaññaṃ nāma
 uppajjanakāle uppajjati nassanakāle nassati, kiñci saṃkhārāgataṃ
 anassanadhammaṃ nāma n' atthi, mā cintayīti“⁹. Iti naṃ S. samassā-
 setvā¹⁰ tassa sappāyadhammaṃ¹¹ desento Kāmasuttaṃ kathesi. Sutta-
 pariyosāne¹² socanto¹³ brāhmaṇo sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. S.
 15 naṃ¹⁴ nissokaṃ katvā utṭhāyāsanā vihāraṃ agamāsi. „S. asukaṃ
 nāma brāhmaṇaṃ sokasallasamappitaṃ nissokaṃ katvā sotāpattiphale
 paṭiṭṭhāpesīti“¹⁵ sakalanagaraṃ aṇṇāsi. Bhikkhū dh. hi¹⁶ k. s.:
 „āvuso Dasabalo brāhmaṇena saddhiṃ¹⁷ mettīm¹⁸ katvā vissāsiko hutvā
 upāyen' eva tassa sokasallasamappitassa dhammaṃ desetvā taṃ nisso-
 20 kaṃ katvā sotāpattiphale paṭiṭṭhāpesīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti
 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ etaṃ nissokaṃ akā-
 sin¹⁹“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño dve puttā ahesuṃ. So
 25 jeṭṭhassa²⁰ uparajjaṃ adāsi, kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṃ.
 Aparabhāge Brahmadatte kālakate amaccā²¹ jeṭṭhassa²⁰ abhi-
 sekaṃ paṭṭhapesuṃ. So „na mayhaṃ rajjen' attho, kaniṭṭhassa
 me dethā“ 'ti vatvā punappuna yāciyamāno pi paṭikkhipitvā
 kaniṭṭhassa abhiseke kate „na me issariyen' attho“ ti uparajjā-
 30 dīni pi²² na icchi, „tena hi sādūni²³ bhojanāni bhuñjanto idh'
 eva vasāhīti“ vutte pi „na me imasmiṃ nagare kiccaṃ atthīti“

¹ Bā paṭiladdhasaso. ² Cks dubbalo. ³ Bā mapa. ⁴ Bā rukkhaचे. ⁵ Cks
 nipph-. ⁶ Bā pasatamattaṃ. ⁷ Cks -ma, omitting ti. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā
 -yittha. ¹⁰ Bā saṃpahamsitvā. ¹¹ Cks -yamdham-. ¹² Cks -naṃ. ¹³ Ck gac-
 chanto, Cg gacchante. ¹⁴ Bā taṃ. ¹⁵ Cks -ṭṭhāsīti. ¹⁶ Bā omits hi. ¹⁷ Bā
 adds pi. ¹⁸ Bā mittam. ¹⁹ all three MSS. -sī. ²⁰ Bā jeṭṭhakassa. ²¹ Cks
 -cce. ²² Bā omits pi. ²³ Ck sādūni, Bā sārāsa.

Bārāṇasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā ekaṃ seṭṭhikulam
 nissāya sahatthena kammaṃ karonto vasi. Te aparabhāge
 tassa rājakumārabhāvaṃ ñatvā kammaṃ kātuṃ na adamsu¹,
 kumārapihāren' eva taṃ pariharimsu². Aparabhāge rāja-
 kammikā³ khetappamāṇagahaṇatthāya⁴ taṃ gāmaṃ agamimsu⁵. 5
 Seṭṭhi rājakumāraṃ upasaṃkamitvā „sāmi mayam tume po-
 sema, kaniṭṭhabhātikassa paṇṇaṃ pesetvā ambhakaṃ baliṃ
 hārethā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā „ahaṃ“ asuka-
 seṭṭhikulam nāma upanissāya vasāmi⁷, maṃ nissāya etesaṃ
 baliṃ vissajjehīti⁸ paṇṇaṃ pesesi. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā 10
 tathā kāresi. Atha naṃ sakalagāmaṃvāsino pi janapadavāsino
 pi upasaṃkamitvā „mayam tumbhakaṃ ñeva baliṃ dassāma,
 ambhakaṃ vissajjāpehīti“ āhamsu. So tesam pi atthāya paṇ-
 ñaṃ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tass' eva baliṃ
 adamsu. Ath' assa mahālābhasakkāro nibbatti⁹, tena saddhiṃ 15
 ñev' assa¹⁰ taṇhāpi mahatī jātā. So aparabhāge sabbam pi
 taṃ¹¹ janapadaṃ yāci, uparajjaṃ yāci, kaniṭṭho pi tassa adāsi
 yeva. So taṇhāya vadḍhamānāya uparajjena pi asantutṭho
 „rajjam gaṇhissāmīti“ janapadaparivuto¹² gantvā bahinagare
 ṭhatvā „rajjam vā me detu yuddham vā“ ti kaniṭṭhassa paṇ- 20
 ñaṃ pahīni. Kaniṭṭho cintesi: „ayaṃ bālo pubbe rajjam pi
 uparajjādini pi¹³ paṭikkhipitvā idāni 'yuddhena gaṇhāmīti'
 vadati, sace kho panāhaṃ imaṃ¹⁴ yuddhena¹⁵ māressāmi
 garahā me bhavissati, kiṃ me rajjena¹⁶ 'ti. Ath' assa „alaṃ
 yuddhena, gaṇhāhīti¹⁷“ pesesi. So rajjam gahetvā¹⁷ kaniṭ- 25
 ṭhassa uparajjaṃ datvā tato paṭṭhāya rajjam kārento taṇhā-
 vasiko hutvā ekena rajjena asantutṭho dve tīṇi rajjāni patthe-

¹ Bā nādaṃsu. ² Bā -raparivāreṇeva taṃ parivāresuṃ. ³ Bā adds paccantaṃ gantvā. ⁴ Cks -paṇṇagahaṇatthāya. ⁵ Bā āgamaṃsu. ⁶ Ck ahaṃsu, Cs āhaṃ corr. to āha. ⁷ Bā vasissāmīti. ⁸ Bā ambhakaṃ pi suṃkaṃ vissajjehīti. ⁹ Bā ahosi. ¹⁰ Bā tenassa, omitting saddhiṃ ñev. ¹¹ Bā omits taṃ. ¹² Cks -daṃpa-, adding taṃ nagaraṃ. ¹³ Bā rajjaoparajjādini. ¹⁴ Bā omits imaṃ. ¹⁵ Bā adds naṃ. ¹⁶ Cks -hatūti. ¹⁷ Bā gaṇhitvā.

- tvā taṇhāya koṭim nāddasa. Tadā Sakko devarājā „ke nu¹ kho loke mātāpitaro upaṭṭhahanti, ke dānādīni puññāni karonti, ke taṇhāvasikā“ ti olokento tassa taṇhāvasikabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ bālo Bārāṇasirajjena pi² na tussati³, sikkhāpessāmi⁴ nan“ ti māṇavakavesena rājadvāre [thatvā „eko upāyakusalo māṇavo dvāre ṭhito“ ti ārocāpetvā „pavisatū“ ’ti vutte pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā „kiṃkāraṇā āgato sīti“ vutte „mahārāja, tumhākaṃ kiñci vattabbaṃ atthi, raho paccāsimsāmīti“ āha. Sakkānubhāvena tāvad eva manussā paṭikkamiṃsu.
- ¹⁰ Atha naṃ māṇavo „ahaṃ mahārāja phīṭāni⁵ ākiṇṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīṇi nagarāni passāmi, ahaṃ te⁶ attano ānubhāvena tesu rajjaṃ⁷ gahetvā dassāmi, papañcaṃ akatvā sīghaṃ gantum vaṭṭatīti“ āha. So lobhavasiko⁸ rājā „sādhū“ ’ti sampatichhitvā⁹ Sakkānubhāvena pana taṃ¹⁰ „ko va¹¹ tvam kuto vā¹² āgato¹³ kiṃ vā te laddhuṃ vaṭṭatīti“ na pucchi. So pi ettakaṃ vatvā Tāvatisabhanānaṃ eva agamāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „eko māṇavo amhākaṃ tīṇi rajjāni gahetvā ‘dammīti¹⁴’ āha, taṃ¹⁵ pakkosatha, nagare bheriṃ carāpetvā balakāyaṃ sannipātetha¹⁶, papañcaṃ akatvā tīṇi¹⁷ rajjāni gaṇhissāmīti“ vatvā „kiṃ pana te mahārāja tassa māṇavassa sakkāro vā kato nivāsanaṭṭhānaṃ vā pucchitan“ ti vutte „n’ eva sakkāraṃ akāsiṃ na nivāsanaṭṭhānaṃ pucchim, gacchatha naṃ upadhārethā“ ’ti āha. Upadhārentā naṃ adisvā¹⁸ „mahārāja sakalanagare māṇavaṃ na passāmā“ ’ti¹⁹ ārocayimsu²⁰. Taṃ sutvā rājā domanassajāto „tīsu nagaresu rajjaṃ naṭṭhaṃ²¹, mahanten’ amhi²² yasena parihiṇo, ‘n’ eva me paribbayaṃ adāsi na²³ nivāsanaṭṭhānaṃ’ ti mayhaṃ kujjhitvā

¹ Ck omits kenu, Cs has konu, Bā tenanu. ² Bā omits pi. ³ Bā adds ahaṃ.

⁴ Cks pacchā-, Bā pacā-. ⁵ Cks thīṇāni, Bā pītāni. ⁶ Bā omits te. ⁷ Bā te rajje. ⁸ Bā taṇhāva-. ⁹ Bā -cchi. ¹⁰ Bā omits pana taṃ. ¹¹ Bā omits vā.

¹² Bā omits ā-. ¹³ Bā dassāmīti. ¹⁴ Bā bhāṇe taṃ. ¹⁵ Bā -pātāpetha. ¹⁶ Bā upadhāretha tīṇi rajjāni gaṇhissāmā ti vatvā ca pana te. ¹⁷ Bā ārocesuṃ.

¹⁸ Bā rajje, omitting naṭṭhaṃ. ¹⁹ Cks -tenampi. ²⁰ Bā adds ca.

māṇavo gato¹ bhavissatīti²“ punappuna cintesi. Ath' assa taṇhāvasikassa kāye³ dāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaram khobhetvā lohitapakkhandikā udapādi, ekaṃ bhojanam pavasiati ekaṃ nikkhamati, vejjā tikicchitum na sakkonti, rājā kilamati. Ath' assa vyādhitabhāvo⁴ sakalanagare pākaṭo ahosi. 5
Tadā Bo. Takkasilato sabbasippāni uggaṇhītvā Bārāṇasīnagare mātāpitunnam santikaṃ āgato. Tam rañño⁵ pavattim sutvā „ahaṃ tikicchissāmīti“ rājadvāram⁶ gantvā „eko kira māṇavo⁷ tumhe tikicchitum āgato“ ti ārocāpesi⁸. Rājā „mahanta-mahantā⁹ disāpāṃmokkahejjāpi maṃ tikicchitum na sakkonti, 10
taruṇamāṇavo kiṃ¹⁰ sakkhissati¹¹, paribbayaṃ datvā vissaj-jetha naṃ“ ti āha. Tam sutvā māṇavo „mayhaṃ vejja-vetanena kammaṃ n' atthi¹², ahaṃ tikicchissāmi¹³, kevalaṃ bhesajjamūlamattaṃ detū“ ti āha. Tam sutvā rājā „sādhū“ ti¹⁴ pakkosāpesi. Māṇavo rājānaṃ vanditvā¹⁵ „mā bhāyi 15
mahārāja, ahaṃ te tikicchāmīti¹⁶, api ca kho pana me rogassa samuṭṭhānaṃ ācikkhā¹⁷“ ti. Rājā harāyamāno¹⁸ „kin te¹⁹ samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohīti“ āha. „Mahārāja vejjā nāma 'ayaṃ vyādhi imaṃ nissāya samuṭṭhito' ti ñatvā tadā-nucchavikaṃ²⁰ bhesajjaṃ karontīti“. Rājā „sādhū tātā“ ti 20
samuṭṭhānaṃ kathento tena māṇavena āgantvā „tisu nagaresu rajjaṃ gahetvā dassāmīti“ ādīm katvā sabbam kathetvā²¹ „itī²² me tāta taṇhaṃ nissāya vyādhi uppanno, sace tikicchi-tum sakkosi tikicchāhīti“ āha. „Kiṃ pana²³ mahārāja soca-nāya tāni nagarāni²⁴ sakkā laddhun“ ti. „Na sakkā tātā“ ti. 25
„Evaṃ sante kasmā socasi mahārāja, sabbam eva hi saviññā-nakāviññānakavattum²⁵ attano sarīraṃ²⁶ ādīm katvā pahāya

¹ Bā anāgato. ² Bā adds so. ³ Bā sarīre. ⁴ Bā byādhibhāvo. ⁵ Bā omits ra-

⁶ Bā rājānaṃ. ⁷ Bā taruṇamā-. ⁸ Bā ārocasi. ⁹ Bā omits mahanta. ¹⁰ Bā

kiṃ taruṇa-. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā mayhaṃ vajjena kammaṃ vettanaṃ natthi.

¹³ Bā -mīti. ¹⁴ Bā omits sādhū ti. ¹⁵ Bā disvā. ¹⁶ Bā -cchissāmīti. ¹⁷ Bā

-āhī. ¹⁸ Bā rājā bhāyaṃ sayamāno. ¹⁹ Bā tena. ²⁰ Bā omits tad. ²¹ Bā -esi.

²² Bā ito. ²³ Bā omits pana. ²⁴ Bā tīṇirajjāni. ²⁵ Ck avinñānakavattum,

C^o avinñānaka avinñānakavattum. ²⁶ Bā sakkāraṃ.

gamanīyaṃ¹, catūsu nāgaesu rajjaṃ gahetvāpi tvaṃ² ekappa-
hāren' eva na catasso bhattapātiyo paribhuñjissasi, na catūsu
sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni³ acchādessasi⁴,
taṇhāvasikena nāma bhavitum na vaṭṭati, ayaṃ hi taṇhā nāma
5 vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muñciturū na detīti⁵. Iti⁵ naṃ
M. ovaditvā ath' assa dhammaṃ desento .

1. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
addhā pītimano hoti laddhā macco yad icchati. 25.
2. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
10 tato naṃ aparaṃ kāme ghamme taṇhaṃ va vindati. 26.
3. Gavaṃ va siṅgino siṅgaṃ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati
evaṃ mandassa posassa bālassa avijānato
bhiyyo taṇhā pipāsā ca vaḍḍhamānassa vaḍḍhati. 27.
4. Pathavyā sāliyavakaṃ gavāssaṃ dāsaporisaṃ
15 datvā vā nālam ekassa, iti vidvā samaṃ care. 28.
5. Rājā pasayha paṭhaviṃ⁶ vijetvā
sasāgarantaṃ mahim āvasanto
oraṃ samuddassa atittarūpo
pāraṃ samuddassāpi patthayetha⁷. 29.
- 20 6. Yāva⁸ anussaraṃ kāme manasā titti nājjhagā⁹
tato nivattā¹⁰ paṭikkamma¹¹ disvā
te ve tittā ye paññāya tittā¹². 30.
7. Paññāya tittinaṃ¹³ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati,
paññāya tittaṃ purisaṃ taṇhā na kurute vasaṃ. 31.
- 25 8. Apacineth' eva¹⁴ kāmāni, appicch' assa alolupo,
samuddamatto puriso na so kāmehi tappati
rathakāro va cammassa parikantaṃ upāhanaṃ. 32.

¹ Bā sabhāyaṃ nāma nissāya in the place of pahāya gamanīyaṃ. ² Ck^s taṃ.

³ Bā vatthābharanāni. ⁴ Bā chā-. ⁵ Bā omits iti. ⁶ all four MSS. -vī. ⁷ Bā samuddamabhipatthayeta. ⁸ Bā ye ca, Bf yevam. ⁹ Bā nagā. ¹⁰ so Bf; Bā tato cittenivattena, Ck tato ti vatvā, C^s tato nivatvā. ¹¹ Bā adds ādinavaṃ. ¹² Ck disvā te ce tittā ye paññāya tittā, C^s disvā te ve tittā ye paññāya tittā, Bā disvā ye te titti sapaññā. ¹³ Bā tittinaṃ. ¹⁴ Ck -neteva.

9. Yaṁ yaṁ cajati¹ kāmānaṁ taṁ taṁ sampajjate sukhāṁ,
sabbañ ce² sukhāṁ iccheyya sabbe³ kāme pariccaje ti 33.
imā gāthā āha⁴.

Tattha kāmaṁ ti vatthukāmaṁ pi⁵, kāmayaṁānassā
'ti patthayamānassa, tassa ce taṁ⁶ samijjhatīti tassa puggalassa taṁ⁷ 5
kāmitā⁸ vatthūṁ samijjhati ce va⁹, nippajjati ce¹⁰ ti attho, tato naṁ
aparaṁ¹¹ kāme ti ettha naṁ ti nipātamattaṁ, aparāṁ ti parabhāgadīpanaṁ¹²,
kāme ti upayogabahuvacanaṁ¹³, idaṁ vuttaṁ hoti: sace¹⁴ kāmaṁ kāmayaṁā-
nassa taṁ kāmitāṁ vatthūṁ samijjhati tasmiṁ samiddhe tatoparaṁ so pug-
galo¹⁵ yathā nāma ghamme¹⁶ gimhakāle vātāpāna kilanto¹⁷ tanhaṁ vīdati 10
pāṇīyapīpāsāṁ paṭilabhati¹⁸ evaṁ bhiyyo bhiyyo¹⁹ kāmataṇhāsāṁkhāte kāme
vīdati paṭilabhati²⁰, rūpatāṇhādikāmataṇhā v' assa vaḍḍhanti yevā 'ti, gavaṁ
vā 'ti gorūpassa viya, siṅgino ti matthakaṁ padāletvā uṭṭhitasīṅgassa, maṇ-
dassā 'ti mandapaññassa, bālāssā 'ti bāladhamme yuttassa, idaṁ vuttaṁ
hoti: yathā vacchakassa vaḍḍhantassa sarīren' eva saddhiṁ siṅgaṁ vaḍḍhati²¹ 15
evaṁ andhabālāssāpi appattakāmataṇhā ca²² pattakāmapīpāsā ca²³ aparāparaṁ
vaḍḍhati²⁴, sāliya vakaṁ ti sālikkhettaṁ yavakkhettaṁ, etena sāliyavādikaṁ sab-
baṁ dhaññaṁ dasseti, dutiyapadena sabbaṁ dipadacatuppadāṁ dasseti, pathama-
padena vā sabbaṁ aviññāpakāṁ itarena saṁvīññāpakāṁ, datvā²⁴ ti datvāpi²⁵,
idaṁ vuttaṁ hoti: tiṭṭhantu tiṇi rajjāni, sace so māṇavo añño²⁶ vā²⁷ sakalam pi 20
paṭhaviṁ²⁸ saṁvīññāpakāṁ aviññāpakāṁ vā pana kassaci²⁹ datvā gaccheyya idam pi
ettakaṁ vatthūṁ ekass' eva aparīyantaṁ³⁰, evaṁ duppūrā esā taṇhā nāma, itī vid vā
samañcare ti³¹ evaṁ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā³² kāyasamācārādini³³
pūrento samaṁ careyyā 'ti, oraṇ ti orimakoṭṭhāsā³⁴ patvā tena³⁵ attitarūpo
puna samuddassa³⁶ pāram pi pattheyya³⁷, evaṁ taṇhāvasikasattā nāma dup- 25
pūrā ti dasseti, yāvā 'ti aniyāmitaparicchādo³⁸, anussaraṇ ti anussaranto,
nājjhagā³⁹ ti na vīdati, idaṁ vuttaṁ hoti: mahārāja puriso aparīyante pi⁴⁰

1 Ck yacchati, B^d jahati. 2 B^d ca. 3 B^d sabba. 4 B^d abhāsi. 5 B^d omits pi
ki - - pi. 6 Ck se taṁ. 7 Ck sataṁ, C^s ssata. 8 B^d kāmitava. 9 Cks te in the
place of ceva. 10 B^d cā, Cks nippajjati ce. 11 Cks add pi. 12 B^d -ge, omitting
dīpanaṁ. 13 B^d -gebahū-. 14 B^d omits sace. 15 B^d adds tatoparaṁ. 16 Ck gamhe,
B^d ghamhe. 17 Cks -pe ki-, B^d vātātaṁ naphakillamanti. 18 B^d omits paṭi. 19 B^d
only one bhiyyo. 20 B^d omits pa-. 21 B^d yaṁ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati yeva
evaṁ sarīreneva saddhiṁ siṅgaṁ vaḍḍhati in the place of yathā - -. 22 B^d
appattakāmataṇhā ca, Cks appamattakāmataṇhā va. 23 B^d omits patta - - ca. 24
B^d adds cā. 25 B^d omits pi. 26 Cks aññaṁ. 27 B^d te or vo? 28 B^d omits
pa-. 29 B^d saṁvīññāpakāṁ aviññāpakāṁ vā na pana kassaci, Cks -kaṁvīññāpana-
karatanapūraṁ kassaci. 30 B^d ādiyati in the place of ap-. 31 Cks omit ti.
32 B^d samaṁ hutvā. 33 B^d -rādina. 34 Ck otarita-, C^s orita-. 35 B^d sa-
muddāsa in the place of patvā tena. 36 B^d -dda. 37 B^d pattheyyethā. 38 Cks
ati-, B^d aniyataparicchādo. 39 B^d na-. 40 B^d -to, omitting pi.

- kāme manasā¹ anussaranto tittim na vindati² pattukāmo³ va hoti, evaṃ kamesu sattānaṃ taṇhā vaḍḍhat' eva, tato nivattitvā⁴ ti tato pana⁵ vatthu-kāmakilesakāmato⁶ nivattitvā kāyena patikkamma⁷ ñānena ādinavam disvā ye paññāya tittā paripuṇṇā⁸ te va⁹ tittā nāma, paññāya tittinaṃ¹⁰
- 5 seṭṭhan ti paññāya ayaṃ¹¹ tittinaṃ paripūritaṃ¹² seṭṭhaṃ¹³, ayam eva vā pāṭho, na so kāmehi tappatīti, na hīti pi pāṭho, yasmā paññāya titto puriso kāmehi na pariḍayhatīti attho, na kurute vasaṃ ti tādisaṃ hi purisaṃ taṇhāvasaṃ¹⁴ kātum vasa vattetuṃ na sakkoti, sv-eva¹⁵ pana taṇhāya ādinavaṃ disvā Gaṇḍamālo¹⁶ viya Aḍḍhamāsakarājā¹⁷ viya ca taṇhāvase na pavattatīti¹⁸
- 10 attho, apacinethevā 'ti viddhaṃseyyath' eva¹⁹, samuddamatto²⁰ ti mahatiyā paññāya samannāgatattā²¹ samuddappamāpo, so mahantena²² aggināpi samuddo viya kilesakāmehi na tappati na ḍayhatī, rathakāro ti cammakāro, parikantaṃ ti parikantanto²³, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā cammakāro upāhanaṃ parikantanto²⁴ yaṃ yaṃ cammassa agayhūpakaṭṭhānaṃ hoti taṃ taṃ cajitvā
- 15 upāhanaṃ katvā upāhanamūlaṃ labhitvā sukhito hoti evaṃ eva²⁵ paṇḍito cammakārasatthasadisāya paññāya kantanto²⁶ yaṃ yaṃ odhiṃ kāmānaṃ cajati²⁷ tena ten' assa kāmodhinā rahiṭaṃ²⁸ taṃ taṃ kāyakammaṃ vacīkatammaṃ manokammaṃ²⁹ ca sukhaṃ sampajjati³⁰ vīgatadarathaṃ, sace pana sabbam pi kāyakammādisukhaṃ vīgataparilāham eva iccheyya kasiṇaṃ bhāvetvā jhānaṃ nib-
- 20 battetvā sabbe kāme paricecche ti

Bodhisattassa³¹ pana imaṃ gāthaṃ kathentassa³² rañño setacchattaṃ ārammaṇaṃ katvā odātakasiṇajjhānaṃ udapādi. Rājāpi arogo ahosi, so tuṭṭho sayanā vuṭṭhāya³³, ettakā vejjā maṃ tikicchitum nāsakkhimsu, paṇḍitamāṇavo pana attano

25 ñāṇosadhena maṃ nīrogaṃ³⁴ akāsīti³⁵ tena saddhiṃ sallapanto dasamaṃ gāthaṃ āha:

¹ Bā omits ma-. ² Bā janeti. ³ Bā patta-. ⁴ Bā nivattiyā. ⁵ Bā paraṃ. ⁶ Cks add cittaṇa. ⁷ Cks -mmaṃ. ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā omits va. ¹⁰ Bā tittī-. ¹¹ so Bā; Ck paññāyaṃ, C^s pañyaṃ. ¹² Ck -naṃ, C^s -purinaṃ, Bā -puṇṇaṃ. ¹³ Bā seṭṭho. ¹⁴ Bā taṇhāya vasaṃ. ¹⁵ Ck sve or sa ve, Bā so. ¹⁶ Bā sarabhaṅgamāṇavo. ¹⁷ Cks addha-. ¹⁸ Bā taṇhā na vaḍḍhatīti. ¹⁹ Bā -seyyameva. ²⁰ Ck samuddhamantho, C^s samuddamanto. ²¹ Bā sampannattā. ²² Bā himavanta. ²³ Cks -kantato, Bā -tento. ²⁴ Bā -tento. ²⁵ C^s evaṃ. ²⁶ yaṃ yaṃ cammassa - - - kantanto wanting in Bā. ²⁷ Cks vajati, Bā vijahati. ²⁸ Bā kāmāvinodati. ²⁹ Bā paccekaṇ. ³⁰ Bā -te. ³¹ Bā pavasaṇaṃ sabbakāyakammādisukhaṃ vīgataṃ pariṇatameva iccheyya jhānaṃ vā bhāveyya jhānaṃ pana nibbattheyya in the place of sace pana - - - bodhisattassa. ³² Cks add kathentasseva. ³³ Bā vuṭṭahitvā. ³⁴ Bā paññāṭṭissayena kāmānaṃ nānā ādinava in the place of ñāṇo - - nīrogaṃ.

10. Attha te bhāsītā gāthā, sabbā¹ honti saḥassīyo,
patigaṇḥa² mahābrahme, sādḥ³ etaṃ tava bhāsitan ti. 34.

Tattha atthā⁴ 'ti dutiyaṃ gāthaṃ adin katvā kāmādinavapaṭisaṇḍuttā⁵
attha, saḥassīyo ti saḥassārahā, patigaṇḥū⁶ 'ti attha saḥassāni gaṇḥa,
sādhetaṃ tava bhāsitan ti sādhu etaṃ tava vacanaṃ. 5

Taṃ⁴ sutvā M. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Na me attho saḥassehi satehi nahutehi vā⁵,
pacchimaṃ bhāsato⁶ gātham kāme me na rato mano ti. 35.

Tattha pacchiman ti rathakāro va cammassā⁷ 'ti gātham, kāme me
na rato⁸ mano ti imaṃ gātham bhāsamānass' eva mama vatthukāme pi kile- 10
sakāme pi mano nābhīrami⁹, ahaṃ hi imaṃ gātham bhāsamāno attano va⁹
dhammadesanāya jhānaṃ nibbatesiṃ mahārājā 'ti.

Rājā¹⁰ bhiyyosomattāya tussitvā M-aṃ vaṇṇento osāna-
gātham āha:

12. Bhaddako¹¹ vat' ayaṃ¹² māṇavako sabbalokavidū muni 15
yo¹³ imaṃ taṇhaṃ dukkhajananin pariṇānāti paṇḍito ti. 36.

Tattha dukkhajananin ti sakalavattadukkhajananin, pariṇānātīti
pariṇāni paricchindi luñcivā nīharitī¹⁴ B-aṃ vaṇṇento evam āha.

B. pi „mahārāja appamatto hutvā dhammaṃ carā“ 'ti
rājānaṃ ovaḍitvā ākāseṇa Himavantaṃ gantvā isipabbajjaṃ 20
pabbajitvā yāvataṃyukam¹⁵ brahmavihāre¹⁶ bhāvetvā¹⁷ Brahma-
loka-parāyaṇo¹⁸ ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi hi¹⁹ etaṃ brāhmaṇaṃ
nissokaṃ akāsin“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā esa brāhmaṇo ahoṣi,
paṇḍitamāṇavo²⁰ aham evā“ 'ti. Kāmajātakaṃ. 25

¹ Cks saccā. ² Bđ paṭi-. ³ Ck -navam-, Bđ -navasamuttā. ⁴ Cks omits taṃ.
⁵ Bđ nahutehi pi. ⁶ Cks -te. ⁷ Ck ca kammassā, Cs ca cammassā-, Bđ-ro
cammakārassā. ⁸ Bđ mama kāmehi vatthukāmehi me mano nābhīramāmi. ⁹
Bđ bhāsamānassa kāme nirato mano arati mano in the place of -māno attano
va. ¹⁰ Bđ adds pi. ¹¹ Bdf bhadrā-. ¹² Bdf vatā-. ¹³ Bđ so. ¹⁴ Bđ nīharati.
¹⁵ Bđ adds thatvā. ¹⁶ Bđ -raṇ. ¹⁷ Bđ adds aparihinajjhāno hutvā. ¹⁸ Bđ
-lokūpago. ¹⁹ Bđ pāhaṃ. ²⁰ Bđ adds pana.

5. Janasandhajātakam.

Dasa khalū 'ti. Idam S. J. v. Kosalaranño ovādatthāya
 kathesi. Ekasmiṃ hi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito¹
 vinicchayam pi na² paṭṭhapesi. Buddhupaṭṭhāne³ pamajji. So eka-
 5 divasaṃ⁴ Dasabalaṃ anussaritvā⁵ „vandissāmiti“ bhuttapātaraṃso ratha-
 varam āruhya vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā nisīdi. Atha nam
 S. „kiṃ mahārāja ciraṃ⁶ na paññāyasīti“⁷ vatvā „bahukiccatāya no
 bhante Buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto“ ti rutte „mahārāja, mādise⁸
 nāma ovādadāyake⁹ sabbaññūbuddhe¹⁰ dhuravihāre vasante“ ayuttam
 10 tava pamajjitum, rañña nāma rājakiccesu¹¹ appamattena paṭṭhavasīnam
 mātāpitasumena¹² agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopentena
 rajjam kāretum vaṭṭati, rañne hi dhammikabhāve sati parisā pi 'ssa
 dhammikā hoti, anacchariyam kho¹³ pan' etam yaṃ mayi anusāsante¹⁴
 15 avijjamāne pi attano matiya¹⁵ va tividhasucaritadhamme patiṭṭhāya
 mahājanassa dhammaṃ desetvā sapaṇisā saggapadaṃ¹⁶ pūrayamāna
 agamimsu“ 'ti vatvā¹⁷ tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa¹⁸ aggamahesiyā kucchimhi nib-
 batti. Janasandhakumāro¹⁹ ti 'ssa nāmaṃ karimsu.
 20 Ath' assa vayappattassa Takkasilato sabbasippāni uggahetvā²⁰
 āgatakāle rājā sabbāni bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjam
 adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje patiṭṭhāya catūsu
 nagaradvāresu²¹ nagaramajjhe²² rājadvāre²³ ti cha dānasālāyo
 kāretvā²⁴ divase divase²⁵ cha satasahassāni pariccajitvā sakala-
 25 Jambudīpaṃ khobhetvā²⁶ mahādānaṃ pavattento²⁷ bandhanā-
 gārāni niccam vivaṭṭāni²⁸ kāretvā dhammagandhikam²⁹ bhedā-
 petvā³⁰ catūhi saṃgahavatthūhi³¹ lokam saṃgaṇhanto pañca

¹ Bā kilesaratikusukham-. ² Ck omits na. ³ Bā -nacapi. ⁴ Bā -se. ⁵ Bā adds
 satthāraṃ. ⁶ Bā ciraṃ. ⁷ Ck -rāja pana paññāyatīti, C^s -rāja na paññā-
 yatīti. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā viharanto. ¹⁰ Bā dasarā-. ¹¹ C^s Bā -piti-. ¹² Ck
 anaccariyam ko, anaccariyam ko corr. to -kho, Bā rājadhamme thito honti
 yaṃ kho. ¹³ Bā manussāsente. ¹⁴ Bā pakati. ¹⁵ Bā saggapatha. ¹⁶ Bā omits
 va-. ¹⁷ Bā omits ta-. ¹⁸ Ck^s -dhavaku-, Bā -sandaku. ¹⁹ Ck -hi-, Bā uggaṇ-
 hitvā. ²⁰ Bā adds ceva. ²¹ Bā adds ca. ²² Bā adds cā. ²³ Bā kārapetvā.
²⁴ Bā only one di-. ²⁵ Bā saṃkho. ²⁶ Bā pattanto. ²⁷ Ck^s niccavivaṭṭāni-
 dhāni. ²⁸ Bā -bhaṇḍikam. ²⁹ Bā sodhāpetvā. ³⁰ Bā saṃgavatthūhi.

sīlāni rakkhanto uposathavāsam vasanto dhammena rajjani
 kāresi, antaranāra ca ratthavāsino sannipādetvā¹ „dānaṃ
 detha, sīlaṃ samādiyatha², dhammena kammante ca³ vohāre
 ca payojetha, daharakāle yeva sippāni uggaṇḥatha, dhanam
 uppādettha, gāmakūṭakammam pi⁴ suṇakammaṃ⁵ mā karittha, 5
 caṇḍā⁶ pharusā mā ahuvattha, mātupaṭṭhānaṃ pitupaṭṭhānaṃ
 pūretha, kule jeṭṭhāpacāyino bhavathā“ ’ti dhammaṃ desetvā
 mahājanaṃ⁷ sucaritadhamme patiṭṭhāpesi. So ekadivasam
 paṇṇarasiuposathadivase⁸ samādinuuposatho „mahājanassa
 bhiyyo bhiyyo⁹ hitasukhatthāya appamādavīhārattāya dham- 10
 maṃ desessāmīti“ cintetvā¹⁰ bheriṃ carāpetvā attano orodhe
 ādiṃ katvā sabbam¹¹ nagarajanaṃ sannipātāpetvā¹² rājāṇgaṇe¹³
 alaṃkataratanamaṇḍapamajjhe paṇṇattavarapallaṃke nisīditvā
 „ambho nagaravāsino, tumhākaṃ tapaniye ca atapaniye ca
 dhamme desessāmi, appamattā hutvā ohitasotā sakkaccaṃ¹⁴ 15
 suṇothā¹⁵“ ’ti vatvā dhammaṃ desesi.

S. saccaparibhāvitam mukharatanam vivaritvā¹⁶ tam desanam
 madhurena sarena Kosalarāṇṇo āvikaronto¹⁷

1. Dasa khalu imāni ṭhānāni yāni pubbe akaritvā
 sa pacchā-m-anutappati, iccāha¹⁸ rājā Janasandho. 37. 20
2. Aladdhā cittaṃ tapati pubbe asamudānitā¹⁹,
 ‘na pubbe dhanam esissam’ iti pacchānutappati. 38.
3. ‘Sakyarūpaṃ pure santaṃ mayā sippaṃ na sikkhitaṃ,
 kicchā vutti²⁰ asippassa’ iti pacchānutappati. 39.
4. ‘Kūṭavedī pure āsiṃ piṣuṇo piṭṭhimaṃsiko,
 caṇḍo pharusso cāsiṃ²¹’ iti pacchānutappati. 40. 25

¹ C^{ks} -teva. ² C^h -dhiyittha, C^s -diyittha, B^d adds bhāvanam bhāvētha. ³ B^d
 kammanam ceva. ⁴ B^d kuṭasakkhikammaṃ vāpi. ⁵ B^d suṇavācakkammaṃ vā, C^k
 suna-. ⁶ B^d -a. ⁷ B^d -ne. ⁸ C^s B^d panna-. ⁹ B^d only one bhi-. ¹⁰ B^d
 adds nagare. ¹¹ B^d -a. ¹² B^d -tetvā. ¹³ B^d adds alaṃkaritvā. ¹⁴ C^k -ā. ¹⁵
 B^d -ṇā-. ¹⁶ C^k -vica-, B^d vavaretvā. ¹⁷ B^d adds gāthamāha. ¹⁸ B^d iccāvā-
 suha. ¹⁹ B^f appamudānitāni, B^d asamuddhitāni. ²⁰ C^{ks} -im, B^d kaccāvutti.
²¹ B^d caṇḍo ca pharusso cāpi.

1. 'Pāṇātipātī pure āsim, luddo cāsim' anāriyo,
 bhūtānaṃ nāvadāyissaṃ² iti pacchānutappati. 41.
 6. 'Bahūsu vata santāsu³ anāpādāsu itthisu
 paradāraṃ aseviṣsaṃ⁴ iti pacchānutappati. 42.
 5 7. 'Bahumhi vata santamhi annapāne upatṭhite
 na pubbe adadaṃ dānaṃ' iti pacchānutappati. 43.
 8. 'Mātaraṃ pitaraṃ cāpi jīṇṇake⁵ gatayobbane⁶
 pahu⁷ santo na posissaṃ' iti pacchānutappati. 44.
 9. 'Ācariyaṃ anusatthāraṃ sabbakāmarasāharaṃ
 10 pitaraṃ accamaññissaṃ' iti pacchānutappati. 45.
 10. 'Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
 na pubbe payirupāsissaṃ⁸ iti pacchānutappati. 46.
 11. 'Sādhu hoti tapo ciṇṇo santo ca payirupāsito,
 na ca pubbe tapo ciṇṇo' iti pacchānutappati. 47.
 15 12. Yo⁹ ca etāni ṭhānāni yoniso paṭipajjati
 karaṃ purisakiccāni sa pacchā nānutappatīti 48.
 imā gāthā āha.

Tattha ṭhānānīti kārāṇāni, pubbe ti paṭhamam eva akaritvā, sa pac-
 chāmanutappatīti¹⁰ so paṭhamam kattabbānaṃ akārako puggalo pacchā idha-
 20 loke pi paraloke pi¹¹ tappati¹² kilamati, pacchā¹³ tappatīti pi pāṭho, iccāhā¹⁴
 'ti evaṃ¹⁵ rājā Janasandho avoca, iccassuhā¹⁶ 'ti pi pāṭho, tattha sukāro ti
 nipātamattaṃ, icc' assu āhā¹⁷ 'ti padacchedo; idāni¹⁸ tāni dasa tapanīyakārāṇāni
 pakāsetuṃ B-assa dhammakathā hoti, tattha pubbe ti paṭhamam eva taruṇa-
 kāle parakkamaṃ katvā¹⁹ asamudānitā²⁰ asambhataṃ dhanam²¹, mahallaka-
 25 kāle alabhitvā tappati socatī²², pare ca sukhite disvā sayam dukkhaṃ jīvaṃto
 pubbe dhanam na pariyesissaṃ ti evaṃ pacchā anutappati, tasmā mahallaka-
 kāle sukhaṃ jīvītukāmā daharakāle yeva dhammikāni kasikkamādīni katvā
 dhanam pariyesathā²³ 'ti²⁴ dasseti, pure santan ti pure daharakāle ācariye pa-
 yirupāsītva²⁵ mayā kātuṃ sakyarūpaṃ samānaṃ hatthisippādikaṃ kiñci sippaṃ

¹ Bā luddho cāpi. ² Cks nava-, Bās nānukampiyaṃ. ³ Bā santisu. ⁴ Bā
 -rañcasevi-. ⁵ Bā -kaṃ. ⁶ Bā -naṃ. ⁷ Bāf bahu. ⁸ Cks -pāsenti, Bā parirū-
 pāsissaṃ. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā pacchā anu-. ¹¹ Bā pacchākkāle, omitting idha - - pi.
¹² Bā atita-. ¹³ Ck patipacchā. ¹⁴ Bā iccevaḥā. ¹⁵ Bā ti iti evaṃ. ¹⁶ Ck
 iccassābhā, Cc iccassābhā corr. to -hā, Bā iccassuhā. ¹⁷ Ck iccassu ābhā, Cc
 iccassu ābhā corr. to -āhā. ¹⁸ Bā yāni. ¹⁹ Bās parakkamaṃ aka-. ²⁰ Bā asa-
 muddhitanti. ²¹ Bā omits dha-. ²² Cks -si. ²³ Bā etaṃ. ²⁴ Bā -yesentīti.
²⁵ Cks payur-.

na sikkhitān, pacchā¹ mahallakakāle asippassa dukkhā jīvitavutti, n' eva sakkā tadā sippaṇ sikkhituṇ, tasmā² mahallakakāle sukhaṇ jīvitukāmā taruṇakāle yeva sippāni sikkhethā³ 'ti dasseti⁴, kūṭavedīti⁵ kūṭajānanako gāmakūṭo vā lokassa anattakārako vā⁶ tulākūṭādikārako⁷ vā kūṭaṭṭakārako vā⁸ ti attho, āsīn ti evarūpo ahaṇ pubbe ahoṣiṇ, piṣuṇo ti pesuññakārako, piṭṭhi- 5 maṇsiko ti lañcaṇ gaheṭvā asāṃike sāmike karonto paresaṇ piṭṭhiṃmaṇsakhādako iti, pacchā ti evaṇ maraṇamañce nipanno anutappati, tasmā sace niraye na⁹ vasitukām' attha mā evaṇ¹⁰ pāpakammaṇ karitthā 'ti ovaḍati, luddo¹¹ ti dāruṇo, anariyo ti na ariyo¹² nīcasamācāro, nāvadāyissaṇ¹³ ti khaṇṭimettānuddayavasena na nīcavuttiko ahoṣiṇ, sesaṇ purīmanayen' eva 10 yojetabbāṇ, anāpādāsū 'ti apādānaṇ āpādo pariggaho ti attho, n' atthi yāsaṇ¹⁴ apādo na anāpadā¹⁵, aññehi akatapariṇiggaḥāsū¹⁶ 'ti attho, upaṭṭhite ti paccupaṭṭhite¹⁷, na pubbe ti¹⁸ ito¹⁹ pubbe dānaṇ na adadaṇ, pahu²⁰ santo ti dhanabalena pi²¹ kūyabalena pi posituṇ samattho paṭibalo²² samāno, ācariyaṇ ti ācāre²³ sikkhāpanato²⁴ piṭā ācariyo ti adhippeto, anusatthāraṇ 15 ti anusāsakaṇ, sabbakāmarasāharaṇ ti sabbe²⁵ vatthukāmarase āharitvā positāraṇ²⁶, accamaññissaṇ²⁷ ti tassa ovāde agaṇhanto atikkamitvā maññissaṇ, na pubbe ti ito pubbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe²⁸ hi gilānāgilāne pi²⁹ cīvarādīni datvā apaṭijaggaṇena³⁰ payirupāsissaṇ ti³¹, tapo ti sucariṭatapo, santo ti³² kāyādīhi³³ dvārehi upasanto sīlavā, idaṇ vuttaṇ hoti: tīvidhasu- 20 sucariṭasamkhāto tapo ca³⁴ cīṇṇo evarūpo ca upasanto payirupāsīto³⁵ nāma sādhu sundaro, na pubbe ti mayā daharakāle evarūpo tapo na cīṇṇo, itī pacchā jarāññiṇo maraṇabhayaṭajjito anutappati socati, sace tumbhe evaṇ na socitukāmā tapokammaṇ karothā 'ti vadati, yo³⁶ ca etānīti yo³⁷ pana³⁸ etāni dasakāraṇāni paṭhamam eva upāyena paṭipajjati samādāya vattati purisehi 25 kattabbāni³⁹ dhammikakiccāni karonto³⁹ appamāḍavīhāripuriso pacchā nānutaṭṭapati somanassappaṭto va hotīti⁴⁰.

¹ Bā kicchāti. ² Bā omits ta-, Cks kasmā. ³ Bā sippaṇ sikkhathā. ⁴ Ck -enti, Bā omits dasseti. ⁵ Bā kūṭaniverīti. ⁶ Cks omit vā. ⁷ Bā lākuṭā-. ⁸ Bā omits kūṭaṭṭa-vā. ⁹ Bā a. ¹⁰ Bā evarūpaṇ. ¹¹ Bā luddho. ¹² Ck na anariyo, Bā anariyo, Bā anariyo, omitting na. ¹³ Ck -yissa, Cs nāvadāsīsi corr. to -dāyissa, Bā nāpacāriṣsaṇ. ¹⁴ Bā omits natthiyāsāṇ. ¹⁵ so Ck; Cs apādēna an-, Bā omits na an-. ¹⁶ Bā -hesu. ¹⁷ Bā pañcupa-. ¹⁸ Ck pi. ¹⁹ Bā omits pubbe ti ito. ²⁰ Bā bahu. ²¹ Cks omit pi. ²² Bā pati-. ²³ Cs ākāre, Bā ācāra. ²⁴ Bā -nako idha. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Cks posito. ²⁷ Cks amaccamaññi-, Bā atimaññi-. ²⁸ Ck -mo, Cs mano corr. to -ne? ²⁹ Bā gīhino in the place of hi -- pi. ³⁰ Ck apati-, Bā paṭijaggaṇena. ³¹ Bā -sissa, omitting ti. ³² Ck pante hi, Cs santo hi, Bā santo tīti. ³³ Bā omits kā-. ³⁴ Bā omits ca. ³⁵ Bā -pāsako. ³⁶ Cks so. ³⁷ Bā ca. ³⁸ Bā kāta-. ³⁹ Bā adds yo. ⁴⁰ Cks ahoṣīti, Bā pacchānutaṭṭapati domanassappaṭto hotīti.

Iti M. anvaddhamāsaṃ iminā va¹ niyāmena mahājanassa dhammaṃ desesi. Mahājano pi 'ssa ovāde t̥hatvā tāni dasa t̥hānāni pūretvā saggaparāyano² ahosi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja porāṇakapaṇḍitā anācariyakā attano
5 va matiṃ dhammaṃ desetvā mahājanam saggapade³ patiṭṭhāpesun⁴
ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitā Buddhapaṇḍitā ahosi⁵, Janasandharājā⁶
aham evā⁷ ti. Janasandhajātakaṃ.

6. Mahākāṇḍajakā.

Kaṇho kaṇho cā 'ti. Idam S. J. v. lokatthacariyaṃ
10 ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ nisīditvā⁸ „āvuso S.
bahujaṇahitāya paṭipanno⁹ attano phāsuvihāraṃ pahāya lokass' eva
attham carati, paramābhisambodhim patvā sayam pattacīvaram ādāya
atthārasayojanamaggaṃ gantvā pañcavaggiyatherānaṃ dhammacakkaṃ
pavattetvā pañcamiyā pakkhassa Anattalakkhaṇasuttaṃ kathetvā
15 sabbesaṃ arahattaṃ adāsi, Uruvelāṃ gantvā¹⁰ jaṭṭilānaṃ aḍḍhuddhāni
pāṭihāriyasahassāni dassetvā pabbājetvā¹¹ Gayāsīse¹² Ādittapariyāyaṃ¹³
kathetvā jaṭṭilasahassassa¹⁴ arahattaṃ adāsi, Mahākassapassa tīṇi
gāvutāni paccuggamanam gantvā¹⁵ tihi ovādehi upasampadam adāsi,
eko pacchābhatte¹⁶ pañcacattālisayojanamaggaṃ gantvā Pukkusaṭi-
20 kulaputtaṃ anāgāmiphale patiṭṭhāpesi, Mahākappinassa vīsaṃ yojana-
sataṃ paccuggamanam katvā arahattaṃ adāsi, eko pacchābhatte¹⁷
timsayojanamaggaṃ gantvā tāva kakkhalāṃ¹⁸ pharusam Aṅgulimālāṃ
arahatte patiṭṭhāpesi, timsayojanam eva¹⁹ maggaṃ gantvā Ālavakam²⁰
sotāpattiṃphale patiṭṭhāpetvā kumārassa sotthim akāsi, Tāvatisa-
25 bhavane temāsaṃ vasanto asītiyā va devatākoṭṭināṃ²¹ dhammābhisama-
yam sampādesi²², Brahmaloṇaṃ gantvā Bakabrāhmuno ditthim bhin-
ditvā dasannaṃ²³ Brahmaśāhassānaṃ arahattaṃ adāsi, anusaṃ-
vaccharaṃ tīsu maṇḍalesu cārikaṃ caramāno upanissayasampannānaṃ
manussaṇaṃ saraṇāni c' eva²⁴ sīlāni ca maggaṃphalāni ca deti,

¹ Bā omits va. ² Bā adds va. ³ Bā saggapuram. ⁴ Bā ahesum. ⁵ Bā adds pana. ⁶ Ck⁸ add yāvañcidam. ⁷ Bā parippanno. ⁸ Bā adds tebhātīkānaṃ. ⁹ Bā omits pab-. ¹⁰ Bā -sena. ¹¹ Bā anattapa-. ¹² Bā -hassānaṃ. ¹³ Bā katvā. ¹⁴ Bā ekaṃ pacchābhattaṃ. ¹⁵ Ck¹⁵ -ja. ¹⁶ Bā -na, omitting eva. ¹⁷ Bā -kayakkham. ¹⁸ Bā asitikoṭṭanaṃ devatānaṃ. ¹⁹ Bā -samayo āhosi. ²⁰ Bā dasa. ²¹ Bā ca.

nāgasupannādināṃ pi nānappakāraṇāṃ atthaṃ caratīti¹ Dasabalassa lokatthacariyagunaṇṇaṃ vaṇṇayimsu². S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā³“ ti pucchitvā „imāya nāma⁴“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave, yv-āhaṃ⁵ idāni abhisambodhiṃ patvā lokassa atthaṃ careyyam⁶“ so⁷ pubbe sarāgākāle pi lokattha- 5
cariyaṃ eva carin⁸“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Kassapasammāsambuddhakāle Usīnaro nāma rājā r. kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahājanāṃ bandhanā⁹ mocetvā nibbānanagaraṃ pūretvā parinibbute dīghassa addhuno accayena sāsanaṃ osakkī: bhikkhū ekavi- 10
satiyā anesanāhi jivikaṃ kappenti bhikkhunīsāṃsaggaṃ¹⁰ karonti puttadhītāhi vaḍḍhanti, bhikkhū bhikkhudhammaṃ¹¹ bhikkhuniyo bhikkhunidhammaṃ upāsakā upāsakadhammaṃ upāsikā upāsika-
dhammaṃ brāhmaṇā brāhmaṇadhammaṃ vissajjesuṃ, yebhuyyena manussā dasākusalakammaṃ pathe samādāya pavattimsu¹², matamatā 15
apāyesu pūrimsu¹³. Tadā Sakko devarājā nave devaputte¹⁴ apasanto manussalokaṃ oloketvā manussānaṃ apāyesu nibbattiṃ¹⁵ ṇatvā Satthu sāsanaṃ osakkitaṃ disvā¹⁶ „kin nu karissāmīti¹⁷“ cintento¹⁸ „atth' eko upāyo¹⁹“ ti „mahājanāṃ bhāyetvā tāsetvā²⁰
bhittabhāvaṃ ṇatvā²¹ assāsetvā dhammaṃ desetvā²² osakkita- 20
sāsanaṃ²³ paggayha aparaṃ²⁴ vassasahassaṃ²⁵ pavattana-
kāraṇaṃ karissāmīti²⁶“ sannitṭhānaṃ katvā Mātali devaputtaṃ mocappamāṇadāṭhaṃ catūhi dāṭhehi viniccharantarasmī²⁷
bhayānakaṃ²⁸ gabbhinīnaṃ²⁹ dassanen' eva gabbhapātanappa-
kāraṃ³⁰ ghorarūpaṃ ajāneyyappamāṇaṃ kālavaṇṇaṃ Mahākapa- 25
hasunakhaṃ³¹ katvā³² pañcaṅgikabandhanena bandhitvā ratta-

¹ Bā -gunaṃ kathayimsu. ² Bā so haṃ, Cks svāhaṃ. ³ Bā lokatthacariyaṃ caranto. ⁴ Bā omits so. ⁵ Bā lokassa atthaṃ carāmi yevā. ⁶ Bā kilesa-bandhanāṃ. ⁷ Cks -niimsaṃ-, Bā bhikkhugili-. ⁸ Bā adds visajjesuṃ. ⁹ Bā -ttayimsu. ¹⁰ so Cks; Bā paripūsesuṃ saggamaggā tuechanti. ¹¹ Bā nave nave deve. ¹² Bā -ttitabhāvaṃ. ¹³ Cks omit di-. ¹⁴ Bā -tetvā. ¹⁵ Bā omits tā-. ¹⁶ Bā adds pacchā. ¹⁷ Bā omits dh. d. ¹⁸ Bā -taṃ sā-. ¹⁹ Bā divasaṃ in the place of va-. ²⁰ Bā vicinipātarasmīniyo. ²¹ Bā adds katvā. ²² Bā gabbhināṃ. ²³ Bā -pātanasamatthaṃ. ²⁴ Bā mahākappa-. ²⁵ Bā māpetvā.

mālassa¹ pilandhetvā rajjukotiyaṃ² ādāya sayam dve kāsāyāni
 nivāsetvā pacchāmukhe³ kese bandhitvā rattamālaṃ pilandhetvā
 āropitapavālavannaññiyaṃ⁴ mahādhanuṃ gahetvā vajiragganārā-
 cam⁵ nakhamukhe⁶ parivattento vanacarakavesam⁷ gahetvā
 5 nagarato yojanamatte⁸ thāne otarivā „nassati loko, nassati⁹
 loko“ ti tikkhatuṃ saddaṃ¹⁰ anusāvetvā¹¹ manusse¹² utrāsetvā¹³
 nagarūpacāraṃ patvā puna saddaṃ akāsi. Manussā sunakhaṃ
 disvā utrastā¹⁴ nagaraṃ pavisitvā taṃ pavattim rañño āroca-
 yiṃsu¹⁵. Rājā sīghaṃ nagaradvārāni pidhāpesi¹⁶. Sakko pi
 10 atthārasahatthaṃ pākāraṃ¹⁷ lainghetvā¹⁸ sunakhena saddhim
 antonagare¹⁹ patitthahi. Manussā bhītatasiṭā palāyitvā gehāni
 pavisitvā dvārāni pidahiṃsu²⁰. Mahākapho pi diṭṭhadiṭṭha-
 manusse²¹ upadhāvitvā santāsetto rājanivesanaṃ agamāsi.
 Rājāṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rājanivesanaṃ pavisitvā²²
 15 dvāraṃ pidahiṃsu. Usīnararājāpi²³ orodhe gahetvā pāsādaṃ
 abhirūhi²⁴. Mahākapho purimapāde ukkhipitvā kavāṭe tha-
 petvā²⁵ mahābhusitaṃ bhusi. Tassa bhusitasaddo²⁶ heṭṭhā
 avīcim upari bhavaggaṃ gaṇhi²⁷, sakalacakkavālaṃ ekanin-
 nādaṃ ahosi. Puṇṇakajātake²⁸ Puṇṇakarañño²⁹ Bhūridatta-
 20 jātake Sudassananāgarañño imasmim Mahākaphajātake ayaṃ
 saddo ti ime tayo³⁰ saddā Jambudīpe mahāsaddā nāma ahesuṃ.
 Nagaravāsino bhītatasiṭā hutvā ekapuriso pi Sakkena³¹ saddhim
 kathetuṃ nāsakkhi³². Rājā yeva pana³³ dhitim³⁴ upatthapetvā
 vātāpānaṃ nissāya Sakkaṃ āmantetvā „ambho ludda³⁵ kasmā

¹ Bā -mālaṃ kaṇṇe. ² C^s -kotiṭiyaṃ corr. to -viya, Bā -bhoṭiyaṃ. ³ Bā pañcadhā. ⁴ C^s -tampavālavannaññi-. ⁵ Bā -raggakhurammaṃ. ⁶ Bā nakkena. ⁷ Bā -cārika-. ⁸ Bā -a. ⁹ C^s vina-. ¹⁰ C^s -am. ¹¹ C^s -sāsetvā. ¹² Bā -ssacittāṃ. ¹³ Bā uttā-. ¹⁴ Bā utrāsā. ¹⁵ Bā -cesuṃ. ¹⁶ Bā nagaradvāraṃ pidahatthā ti dvārāni pitakkesi. ¹⁷ Bā dvāraṃ. ¹⁸ Bā uliṅghitvā. ¹⁹ C^s -ra, C^s -raṃ. ²⁰ Bā niliyiṃsu in the place of dvā- pida-. ²¹ Bā diṭṭhadiṭṭhe-. ²² Bā mahābhūmigeḥāni, apavisitvā dvāraṃ patvā in the place of rājani- pavi-. ²³ C^s usīnakarā-, Bā osīnakarā-. ²⁴ Bā -rūyhi. ²⁵ Bā^s vātāpāne thatvā in the place of ka- tha-. ²⁶ Bā omits bhusita. ²⁷ Bā^s patvā. ²⁸ Bā vidūrajā-. ²⁹ Bā -keyakkharañño, adding kusajātake kusarañño. ³⁰ Bā catasso. ³¹ Bā pak-kena. ³² Bā sakkoti. ³³ Bā omits pana. ³⁴ Bā satim. ³⁵ Bā luddhaka.

te sunakho bhūṣīti¹ āha. „Chātabhāvenā¹“ 'ti. „Tena hi
'ssa² bhatiaṃ dāpemi³“ antojanassa ca attano ca pakka-
bhattaṃ⁴ sabbaṃ dāpesi. Taṃ sabbaṃ sunakho ekaṃ⁵ ka-
balaṃ⁶ viya katvā puna saddaṃ akāsi. Puna rājā pucchitvā
idāni „me sunakho chāto yevā“ 'ti sutvā hatthiassādīnaṃ⁷ 5
pakkabhattaṃ sabbaṃ āharāpetvā dāpesi. Tasmiṃ pi⁷ ekappa-
hāren' eva niṭṭhāpīte sakalanagarassa pakkabhattaṃ⁸ dāpesi.
Taṃ pi so tath' eva bhuñjitvā puna saddaṃ akāsi. Rājā
„na esa sunakho, nissaṃsayāṃ yakkho esa⁹, āgamanakāraṇaṃ
pucchissāmi¹⁰“ bhītatasito hutvā pucchanto paṭhamāṃ gā- 10
tham āha:

1. Kaṇho kaṇho ca ghero ca sukkadāṭho patāpavā¹⁰

baddho pañcahi rajjūhi kiṃ dhīra sunakho tava¹¹ 'ti. 49.

Tattha Kaṇho kaṇho ti bhayavasena¹² dalhakammavasena¹³ vā āma-
ñṇitaṃ¹⁴, ghero ti passantānaṃ bhayajanana¹⁵, patāpavā¹⁶ ti dāṭṭhehi¹⁵
nikkhamantena raṃsipaṭapena patāpavā¹⁷, kiṃ dhīra 'ti dhīra viriyavanta tav'
esa¹⁸ evarūpo kakkhalo sunakho kiṃ karoti, kiṃ mige¹⁹ gaṇhāti udāhu te
amitte, kiṃ te²⁰ iminā, vissajjehi naṃ ti adhippāyen' evam āha.

Taṃ sutvā Sakko dutiyaṃ gātham āha:

2. Nāyaṃ migānaṃ atthāya Usīnara²¹ bhavissati,

manussānaṃ anayo hutvā tadā Kaṇho pamokkhatīti. 50.

Tass' attho: ayaṃ²² hi migamaṃsaṃ khādissāmi²³ idha nāgato, tasmā²³
migānaṃ attho na bhavissati, manussamaṃsaṃ pana khādituṃ²⁴ āgato, tasmā²⁵
nesaṃ²⁶ anayo mahāvīnāsakārako hutvā yadā nena²⁷ manussaṃ vīnāsaṃ pāpita²⁸
bhavissanti tadā ayaṃ kaṇho pamokkhati²⁹ mama hatthato muccissatīti³⁰. 25

Atha naṃ rājā „kiṃ pana te³¹ bho luddaka³² sunakho
sabbesaṃ yeva manussānaṃ maṃsaṃ khādissati udāhu tava

¹ Bā -na mahārājā. ² Bā hi tassa. ³ Bā -essāmi. ⁴ Bā omits anto- bhattaṃ.
⁵ Bā eka. ⁶ C^s -lini. ⁷ C^s tasmiṃ vapi, Bā tampi. ⁸ Bā pakkaṃ-. ⁹ Bā
-yaṃ esa rakkho bhavissati. ¹⁰ Bā -dāṭṭhā pabhāsavā. ¹¹ C^s tavan. ¹² Bā
ubhayavacane. ¹³ Bā omits kammā. ¹⁴ Bā ālapati. ¹⁵ Bā -janako. ¹⁶ Bā pa-
bhāsavā. ¹⁷ Bā dāṭṭhā nikkhantaraṃsibhāsena pabhāsavā. ¹⁸ Bā viravaṇ ti viravi
yathā vuttāvasesānaṃ in the place of kiṃ dhīra - - -. ¹⁹ Bā mitte. ²⁰ Bā ti,
omitting te, C^s omits kinte. ²¹ Bā -naka. ²² C^s ahaṃ. ²³ Bā na tesāṃ pi
in the place of tasmā. ²⁴ Bā adituṃ. ²⁵ Bā kattha. ²⁶ Bā te-. ²⁷ Bā te. ²⁸
Bā pāpitakārā. ²⁹ Bā -tīti. ³⁰ Bā muñci-. ³¹ Bā omits te. ³² Bā luddhaka.

amittānaṃ yevā¹ 'ti pucchitvā „amittānaṃ yeva maharājā“ 'ti
vutte „ke pana te idha¹ amittā“ ti pucchitvā „adhammā-
bhiratā asamacārino² mahārājā“ 'ti vutte „kathēhi tāva ne
amhākaṃ“ ti pucchi³. Ath' assa kathento devarājā dasa
5 gāthā abhāsi:

3. Pattahatthā samanākā muṇḍā⁴ saṃghāṭipārutā
naṅgalehi kasissanti tadā Kaṇho pamokkhati. 51.
4. Tapassiniyo⁵ pabbajitā muṇḍā saṃghāṭipārutā
yadā⁶ loke gamissanti -pe-. 52.
- 10 5. Dīghuttaroṭṭhā jaṭilā⁷ paṃkadantā rajassirā
inaṃ vodāya⁸ gacchanti tadā -pe-. 53.
6. Adhicca⁹ vede¹⁰ sāvittiṃ yaññatantraṃ ca¹¹ brāhmaṇā
bhatikāya¹² yajissanti tadā -pe-. 54.
7. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹³ jīṇṇake¹⁴ gatayobbane¹⁵
15 pahu santo¹⁶ na bharanti¹⁷ tadā -pe-. 55. (Suttanip. v. 98, 124.)
8. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹⁸ jīṇṇake gatayobhane
'bālā tumhe' ti vakkhanti¹⁹ tadā -pe-. 56.
9. Ācariyabhariyaṃ sakkhābhariyaṃ²⁰ mātulanīpitucchasaṃ²¹
yadā loke gamissanti -pe-. 57.
- 20 10. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
panthaghātāṃ²² karissanti tadā -pe-. 58.
11. Sukkacchavī²³ vedhaverā thullabāhū²⁴ apāṭubhā²⁵
mithubhedāṃ²⁶ karissanti tadā -pe-. 59.
12. Māyāvino nekatikā asappurisacintakā
25 yadā loke gamissanti tadā Kaṇho pamokkhatīti. 60.

¹ Bā pana idha ke. ² Bās adhammavisamacārino in the place of adhammā-.

³ C^s omits pucchi, B^s vutte. ⁴ C^{ks} muṇḍa-. ⁵ Bā tapaniyo. ⁶ Bā yadi. ⁷ Bā capalā. ⁸ C^s ināvodāya, B^d codāya. ⁹ C^k Bā adicca. ¹⁰ Bā vedaṃ. ¹¹ C^s omits yañña; C^k has saññātantañña, B^d yaññatantrañña, B^s yañña attha.

¹² C^s bhattāya, C^k hatakāya, B^s bhantikāya. ¹³ C^{ks} vāpi, Bā ca pi. ¹⁴ Bā -kaṃ. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ C^{ks} pahu santā, Bā bahusanto. ¹⁷ C^{ks} bhariṣanti.

¹⁸ C^{ks} vāpi. ¹⁹ Bā na bālā tumhe dadanti. ²⁰ B^s sakhi-, Bā omits bhariyaṃ.

²¹ C^s -nīpitucchasaṃ, B^s -nīpitucchā, Bā mātulanībhariyaṃ mātucchāyaṃ dhitu-
bhaginimātariñña. ²² B^s paṇḍa-, Bā panthaghātāṃ. ²³ Bā sukkacchavi. ²⁴ C^{ks} -u,

Bā thūlapātu. ²⁵ C^s apāṭi-, Bā only ā. ²⁶ Bā mitta-.

Tattha samapakā ti mayam samam' amhā¹ 'ti paññānā², yadā hi lokavohāren' evam³ āha, kasissantīti te kadāpi⁴ kasanti⁵ yeva, ayaṃ pana ajānanto viya evam āha, ayaṃ hi 'ssa adhippāyo: ete dussilā mama⁶ amittā, yadā mama sunakho⁷ ete māretvā maṃsam khādītum bhavissati⁸ tadā esa Kapho ito pañcarajjubandhanā mokkhatīti, iminā upāyena sabbagāthasu adhippāyo ca⁹ 5
yojanā ca⁹ veditabbā, pabbajitā ti Buddhasāsane pabbajitā, gamissantīti agāramajjhe pañca kāmagine paribhuñjantiyo vicarissantīti¹⁰, dīghuttaroṭṭhā ti dāṭhikānaṃ vaḍḍhitattā¹¹ dīghuttaroṭṭhā, paṃkadantā ti paṃkena¹² malena samannāgatadantā¹³, inam voḍāyā¹⁴ 'ti bhikkhūcariyā¹⁵ dhanam saṃgharitvā¹⁶.
vaḍḍhiyā¹⁷ inam payojetvā tam codetvā¹⁸ tato laddhena jivikam kappentā yadā¹⁰
gacchantīti¹⁹ attho, sāvittin ti sāvittiṃ ca²⁰ adhīyitvā, yaññātantrañcā²¹
'ti yaññavidhāyakaṃ²² tantraṃ²³, yaññasuttaṃ²⁴ adhīyitvā ti attho, bhatikāyā²⁵
ti²⁵ te te²⁶ rājarājamahāmatte upasaṃkamitvā tumhākaṃ yaññam yañissāma
dhanam dethā 'ti evam bhatīkathāyā²⁷ yadā²⁸ yaññam yañissanti, paṇu santo²⁹
ti bhāritum positum³⁰ samatthā³¹ samānā, bālā tumhe ti tumhe³² bālā na¹⁵
kiñci jānāthā³³ 'ti yadā vakkhanti, gamissantīti³⁴ lokadhammasevanavasena
gamissantīti, panthaghātān³⁵ ti panthe thatvā manusse māretvā tesam bhaṇḍaka-
gahaṇam³⁶, sukhacchavīti kāsāvacuṇṇādīghamaṇasena samuṭṭhāpitā³⁷ sukhac-
chavivaṇṇā³⁸, vedhaverā ti vidhavā apatikā³⁹, tehi vidhavā sarantīti⁴⁰ tividha-
verā ca⁴¹ vedhaverā⁴², thullabāhū ti pādaparimaddanādīhi⁴³ samuṭṭhāpitamaṇi-²⁰
satāyā⁴⁴ mahābāhū⁴⁵, apātubhā⁴⁶ ti apātubhāvā dhanuppādivarahitā⁴⁷ ti attho,
mithubhedan⁴⁸ ti mittabhedan⁴⁹, ayaṃ eva vā pāṭho, idam vuttam hoti:
yadā evarūpā itthidhuttā imā⁵⁰ amhe na jahissantīti sahirāññavidhavā⁵¹ upa-
gantvā⁵² saṃvāsam kappetvā tāsāṃ santakam khādītva⁵³ tāhi⁵⁴ saddhīm mitta-

¹ Bā samitammā. ² Cks paññānāmattā. ³ so Bā; Ck sarāhiṭamohā-, Cs sārāhiṭīnevam. ⁴ Bā tadā. ⁵ Bā kasissantī. ⁶ Bā omits mama. ⁷ Cks -khenā. ⁸ Cks -vissanti, Bā vissatīti. ⁹ Bā -ppāyo ete dussilā amittā ti yojanā. ¹⁰ Bā paribhuñjissantīti. ¹¹ Bā dīgha thāne ṭhitattā. ¹² Bā danta. ¹³ Bā -gattattā. ¹⁴ Bā codāyā. ¹⁵ Cks -cariya. ¹⁶ Bā saṃghari-. ¹⁷ Bā vaḍḍhetā. ¹⁸ Bā bhadetvā or cādetvā. ¹⁹ Bā -tam kappanto gacchatīti. ²⁰ Bā savittināmapakaraṇam. ²¹ Ck samāññatantrañcā, Cs yaññātantrañcā, Bā aññāñcātantrañcā. ²² Bā yubhavidhassa. ²³ Ck tantra, Bā tatra. ²⁴ Ck yaññasuttaṃ, Bā yaññam. ²⁵ Bā bhatikāyavati, Cks hatakāyāti. ²⁶ Bā adds brahmaṇā. ²⁷ Bā bhatikathāyā. ²⁸ Bā omits yadā. ²⁹ Bā bahusanto. ³⁰ Bā omits po-. ³¹ Cks -tthāyā. ³² Cks add ti. ³³ Cks -na-. ³⁴ Ck -ssanti, Bā na kiñci dhanam no dethā ti gamissantīti. ³⁵ Bā pantaghāṭabhan. ³⁶ Cks -kaṃga-, Bā bhaṇḍagaha-. ³⁷ Cks -tam, Bā -cuṇṇāniyaṃsaṇa samatthacittā. ³⁸ Bā sukka-. ³⁹ Cks vidhava-patikā, Bā vidhapā apatikā. ⁴⁰ so Ck; Cs saṃraṇṭīti, Bā vidhapā hi veranti. ⁴¹ so Cks; Bā omits ti - ca. ⁴² Bā adds vivo itthiyo vuccanti, Bā vidhavā itthiyo vuccanti. ⁴³ Cks thullabahu pāda-, Bā thulabāhuti pādaparicārānārihi. ⁴⁴ Ck -saḍā, Bā samuṭṭhāpitamahākāyā. ⁴⁵ Ck adds patvāyu. ⁴⁶ Bā -tu-. ⁴⁷ Ck -vādanu-, Bā apātubhāvata anupādarahitā. ⁴⁸ Bā mittabhe-. ⁴⁹ Bā omits mitta. ⁵⁰ Bā idha. ⁵¹ Bā pahinanto vidhavā. ⁵² Bā upasaṃkamati. ⁵³ Cks santikam-, Bā satakam dhāretvā. ⁵⁴ Bā tāya.

bhedam karissanti¹ vissāsam bhinditvā aññesaṃ hiraññakoṭṭham² gamissanti tadā esa te core³ sabbe va⁴ khāditvā muccissatīti⁵, asappurisasintakā ti asappurisasittam⁶ paradukkhacittam⁷ cintanasīlā, tadā ti tadā sabbe p' ime⁸ ghātetvā⁹ khādītamaṃso¹⁰ Kapo pamokkhatīti¹¹.

- 5 Evañ ca¹² pana vatvā „ime mayham mahārāja amittā“
ti te te amittakārake¹³ pakkhanditvā khāditukāmataṃ¹⁴ viya
katvā dasseti. Tato¹⁵ mahājanassa utrastakāle¹⁶ sunakham
rajjuyā ākaḍḍhitvā ṭhapitaṃ viya katvā luddakavesaṃ vijahitvā
attano ānubhāvena ākāse jalamāno viya¹⁷ ṭhatvā „mahārāja
10 aham Sakko devarājā 'ayaṃ loko vinassatīti' āgato, sampati
hi matamatā adhamme vattitvā apāye¹⁸ pūrenti, devaloko
tuccho viya jāto, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabbaṃ¹⁹ aham
jānissāmi²⁰, tvaṃ appamatto hohīti²¹“ catūhi satārahagāthāhi
dhammaṃ desetvā manusse²² dānasīlesu patitṭhāpetvā osak-
15 kitasāsanaṃ²³ aparaṃ²⁴ vassasahassaṃ²⁵ pavattanasamatthaṃ
katvā Mātaliṃ ādāya sakatṭhānam eva gato²⁶.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p' aham²⁷ lokassa attham
eva carāmitī“ vatvā j. s.: „Tadā Mātali Ānando ahoṣi, Sakko²⁸ aham
evā“ 'ti. Mahākapaṇḍitaṃ.

20

7. Kosiyajātaka.

Kosiyajātakaṃ Sudhābhajanajātake āvibhavissati. Kosiya-
jātakaṃ²⁹.

8. Meṇḍakajātaka.

Meṇḍakapaṇḍhaṃ³⁰ Ummaggajātaka³¹ āvibhavissati. Meṇḍaka-
25 paṇḍajātakaṃ³².

¹ Bā adds ti. ² Cks - koṭṭhānam, Bā aññam ṭhānam. ³ Bā vere in the place of te core. ⁴ Bā omits va. ⁵ C^s - ssantīti, Bā puñcissati, B^s muñcissantīti. ⁶ Bā omits as-. ⁷ Bā dukkham. ⁸ Bā omits me. ⁹ Bā -ṭe-. ¹⁰ Bā khāditi tato. ¹¹ Bā -kkhatiti, Cks - kkhāti. ¹² Bā evaṃ, omitting ca. ¹³ Bā^s adhammakā-. ¹⁴ Bā -kāmo. ¹⁵ Bā omits tato. ¹⁶ Bā utrāsana-. ¹⁷ Bā omits viya. ¹⁸ Bā āgato pamattā hi mahājanā adhammaṃ vattetvā matamatā apāye. ¹⁹ Bā omits ka-. ²⁰ Bā adāpessāmi. ²¹ Bā hohi mahārājā ti. ²² Bā -ssānam. ²³ Cks osakkana-. ²⁴ Bā añña. ²⁵ Bā -ssa. ²⁶ Bā adds mahājano dānasīlādini puññāni katvā devaloke nibbattiṃsu. ²⁷ Bā pāham. ²⁸ Bā adds pana. ²⁹ Cks omit āvi - - kaṃ. ³⁰ Bā meṇḍakajātakaṃ. ³¹ Bā mahāumaṅga-. ³² Cks omit me-.

9. Mahāpadumajātaka.

Nādaṭṭhā¹ parato dosan ti. Idam S. J. v. Ciñcamāṇa-
 vikaṃ ā. k. Paṭhamabodhiyaṃ hi Dasabalassa puthubhūtesu sāva-
 kesu aparimāṇesu devamanussesu² ariyabhūmiṃ okkantesu patthaṇe
 guṇasamudaye³ mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā suriyuggamane 5
 khajjopanakasadisā ahesuṃ, hatalābhasakkārā⁴ te⁵ antaravīthiyaṃ
 thatvā „kiṃ samaṇo Gotamo va⁶ Buddho, mayam pi Buddhā, kiṃ
 tass' eva dinnam⁷ mahapphalaṃ amhākaṃ pi dinnam⁸ mahapphalaṃ
 eva, amhākaṃ pi detha karoṭhā⁹“ ti evaṃ manusse viññāpetvāpi¹⁰
 lābhasakkāraṃ alabbhivā¹¹ raho sannipatitvā „kena nu kho upāyena 10
 samaṇassa Gotamassa manussānaṃ antare ayaṇṇaṃ uppādetvā¹² lābha-
 sakkāraṃ nāsessamā¹³“ ti mantayimsu. Tadā Sāvatthiyaṃ Ciñca-
 māṇavikā nām' ekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā
 devaccharā viya, tassā¹⁴ sarīrato rasmiyo¹⁵ niccharanti. Ath' eko
 kharamantī evam āha: „Ciñcamāṇavikaṃ paṭicca samaṇassa Gota- 15
 massa ayaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāsessamā“ ti¹⁷. Te
 „atth' eso upāyo“ ti sampaticchimsu. Atha sā Titthiyārāmaṃ
 āgantvā¹⁸ vanditvā aṭṭhāsi. Titthiyā tāya saddhiṃ na kathesuṃ. Sā
 „ko nu kho me doso ti, yāvatatiyaṃ vandāmi ayyā“ ti vatvā „ayya
 ko nu kho me doso ti, kiṃ¹⁹ mayā saddhiṃ na kathethā“ ti āha. 20
 „Bhagini samaṇaṃ Gotamaṃ amhe viheṭhentaṃ hatalābhasakkāre
 katvā vicarantaṃ na jānāsīti“. „Na jānāmi ayyā²⁰, kiṃ pan' ettha
 mayā²¹ katabban“ ti. „Sace tvaṃ bhagini amhākaṃ sukhaṃ icchasi
 attānaṃ paticca samaṇassa Gotamassa ayaṇṇaṃ uppādetvā lābha-
 sakkāraṃ nāsehi²²“. Sā „Sādhu ayyā, mayh' eso²³ bhāro, mā 25
 cintayitthā“ ti vatvā pakkamitvā²⁴ itthimāyākusalatāya²⁵ tato paṭṭhāya
 Sāvattthiāsināṃ²⁶ dhammakathaṃ sutvā Jetavanā nikkhamāṇasamaye²⁷
 indagopakayaṇṇaṃ paṭam²⁸ pārutipvā gandhamālādīhatthā²⁹ jetavanā-

¹ Bds nadithā. ² Bd omits deva. ³ Bd patharantesu guṇodayesu. ⁴ Bd te hi alābha-. ⁵ Bd omits te. ⁶ Cks ca. ⁷ Bd dānaṃ. ⁸ Bd omits mahap - - dinnam. ⁹ Bd dethā, omitting karoṭhā. ¹⁰ Cks hi, Bd viññāpetvāpi. ¹¹ Bd alabbhanto. ¹² Bd pakāsetvā tassa. ¹³ Bd -seyyamā. ¹⁴ Ck viyassā, C visassā, Bd devaccharapaṭibhāgā viya tassā. ¹⁵ Bd rasmiyo. ¹⁶ Bd nikkhamanti. ¹⁷ Bd vināseyyāthā ti, Cks add mantayimsu. ¹⁸ Bd gantvā. ¹⁹ Bd kissa. ²⁰ Bd ayye. ²¹ Bd mayā kiṃ panettha. ²² Cks kase-. ²³ Bd ayaṃ me. ²⁴ Bd pakkāmi. ²⁵ Cks itthiyamāyā. ²⁶ Bd -sino. ²⁷ Bd -ne nikkhamantasa-. ²⁸ Bd omits pa-. ²⁹ C -dhi hatthā, Bd mandhamālādīhi, omitting hatthā.

bhimukhī¹ gacchati „imāya velāya kuhiṃ gacchasīti“ ca² vutte „kiṃ tumhākaṃ mama³ gamanaṭṭhānenā“ ‘ti vatvā Jetavanasaṃīpe Tittthiyārāme vasitvā pāto va „aggavandanāṃ vandissāmā“⁴ ‘ti nagarā nikkhamante upāsakajane⁵ Jetavane vutthā⁶ viya hutvā nagaraṃ pavisaṃti⁷ „kuhiṃ vutthāsīti“ vutte „kiṃ tumhākaṃ mama vutthattṭhānenā“ ‘ti vatvā māsaddhamāsaccayena⁸ pucchīyamānā „Jetavane samaṇa Gotamena saddhiṃ ekagandhakuṭṭiyā vutth’ amhīti“⁹ puthujjanānaṃ „saccaṃ nu kho etaṃ no“ ti kaṃkhaṃ uppādetvā temāsa-catumāsaccayena¹⁰ pilotikāhi¹¹ udaraṃ veṭhetvā gabbhinivannaṃ dasse-
 10 tvā upari rattapaṭaṃ¹² pārupitvā „samaṇaṃ Gotamaṃ paṭicca gabbho¹³ laddho“ ti andhabāle¹⁴ gahetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dāru-
 maṇḍalaṃ bandhitvā¹⁵ upari rattapaṭaṃ pārupitvā hatthapāda-
 pitthiyo gohanukena¹⁶ koṭṭhāpetvā¹⁷ ussade dassetvā¹⁸ kilantindriyā
 ti¹⁹ hutvā sāyaṇhasamaye Tathāgate alaṃkatadhammāsane nisīditvā
 15 dhammaṃ desente dhammasabhaṃ²⁰ gantvā Tathāgataṃ purato
 ṭhatvā „mahāsamaṇa mahājanassa tāva dhammaṃ desesi, madhuro te
 saddo suphassitaṃ²¹ dantāvarapaṇaṃ, ahaṃ pana taṃ paṭicca gabbhaṃ
 labhitvā paripuṇṇagabbhā jātā, n’ eva me sūtigharaṃ jānāsi; na
 sappitelādīni, sayāṃ akaronto upaṭṭhāyakānaṃ pi aññataraṃ²² Kosala-
 20 rājānaṃ vā Anāthapiṇḍikaṃ²³ vā Visākhaṃ mahāupāsikaṃ vā²⁴
 ‘imissā māṇavikāya²⁵ kattabbayuttakaṃ karohīti’ na vadasi, abhira-
 mituṃ yeva jānāsi gabbhapharihāraṃ na jānāsīti“ gūthapiṇḍaṃ gahetvā
 candamaṇḍalaṃ dūsetuṃ vāyamaṃti viya parisamajje²⁶ Tathāgataṃ
 akkosi²⁷. Tathāgato dhammakathaṃ ṭhapetvā siho viya abhinadanto²⁸
 25 „bhagini tayā kathitassa²⁹ tathabbhāvaṃ vā vitathabbhāvaṃ³⁰ vā ahaṃ
 c’ eva tvaṃ ca jānāmā“ ‘ti āha. „Āma samaṇa tayā ca³¹ mayā ca
 nātabhāven’ ev’ etaṃ jātan³²“ ti. Tasmiṃ khaṇe Sakkassa āsanaṃ³³
 uphākāraṃ dassesi, so āvajjamāno „Ciṇcamāṇavikā Tathāgataṃ abhū-
 tena akkosatīti“ ṇatvā „idaṃ³⁴ vatthuṃ sodhessāmiti“ catūhi deva-
 30 puttehi saddhiṃ āgami³⁵. Devaputtā mūsikapotikā hutvā dāru-

¹ B^d -khā va. ² B^d omits ca. ³ C^k omits mama. ⁴ B^d -mi. ⁵ B^d -ke. ⁶ B^d jetavanaganasadisā, C^k vuttā. ⁷ B^d adds kuto. ⁸ B^d catumanasaccayena. ⁹ B^d -hātīāha. ¹⁰ B^d omits temāsa. ¹¹ C^k -kādi, B^d pilekikāya. ¹² B^d omits ratta. ¹³ B^d adds me. ¹⁴ B^d athamālā. ¹⁵ B^d ṭhapetvā. ¹⁶ B^d -ṇu-. ¹⁷ B^d koṭṭā-. ¹⁸ B^d ussāretvā in the place of us -. ¹⁹ C^k -driyāni, B^d kilithindriyāni. ²⁰ B^d -bhāyāni. ²¹ B^d suphūsita. ²² B^d upathakaṃ pakkosāpetvā, omitting aññataraṃ. ²³ B^d mahāanātha-. ²⁴ C^k omits vā. ²⁵ B^d ciṇcamā-. ²⁶ C^s adds na, B^d yeva. ²⁷ B^d abbācikkhī. ²⁸ B^d vijambhīyamāno. ²⁹ B^d katassa, omitting tayā. ³⁰ B^d ata-. ³¹ B^d ceva. ³² B^d -bhāvena jāto. ³³ B^d bhavanaṃ. ³⁴ B^d imaṃ. ³⁵ B^d āgami.

maṇḍalakassa bandhanarajjukāni¹ ekappahāren'eva chindinisu², pāruta-
 paṭaṃ³ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalakam patamānam tassā pādapiṭṭhi-
 yaṃ pati, ubho aggapādā ucchindinisu⁴. Manussa⁵ „kālakaṇṇi
 Sammāsambuddhaṃ akkosasīti⁶“ sīse khelaṃ pātetvā leḍḍudaṇḍa-
 hatthā Jetavanā niharimsu. Ath' assā Tathāgatassa cakkhupathaṃ 5
 atikkantakāle mahāpaṭhavi bhijjivā vivaram adāsi, Avicito jālā⁷
 uṭṭhahi, sā kuladattiyakambalam⁸ pārupamānā viya gantvā Avicimhi
 nibbatti. Aññatitthiyānam lābhasakkāro parihāyi, Dasabalassa bhiyyo-
 somattāya vaḍḍhi. Punadivase⁹ dh. k. s.: „āvuso Cīcamāṇavikā
 evaṃ¹⁰ uḷāraguṇaṃ aggadakkhiṇeyyaṃ Sammāsambuddhaṃ abhūtena 10
 akkositvā mahāvīnasaṃ pattā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikk-
 khave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave
 idān' eva pubbe p' esā¹¹ maṃ abhūtena akkositvā vināsaṃ¹² pattā
 yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa aggamaheṣiṃyā kucchisimhi¹³ nib- 15
 batti, phullapadumasassirīkamukhattā pan' assa Paduma-
 kumāro¹⁴ tv-ev' assa nāmaṃ kariṃsu¹⁵. So vayappatto¹⁶
 sabbasippāni uggaṇhi¹⁷. Ath' assa mātā kālam akāsi. Rājā
 aññaṃ aggamaheṣiṃ katvā puttassa uparajjaṃ adāsi. Aparā-
 bhāge rājā paccantaṃ kupitaṃ vūpasametum gacchanto agga- 20
 mahesiṃ¹⁸ „bhaddhe idh' eva vasa, ahaṃ paccantaṃ vūpa-
 metum gacchāmi“ vatvā „nāhaṃ deva nivattissāmi, ahaṃ pi
 āgamissāmi“¹⁹ vutte yuddhabhūmiyaṃ²⁰ ādīnavaṃ dassetvā
 „yāva mamāgamaṇā²¹ anukkaṇṭhamāna vasa, ahaṃ Paduma-
 kumāraṃ²² yathā tava kattabbakicesu appamatto hoti evaṃ 25
 āṇāpetvā gamissāmi“ vatvā tathā katvā gantvā²³ paccāmitte
 palāpetvā²⁴ janapadaṃ santappetvā²⁵ paccāgantvā²⁶ bahinagare
 khandhāvāraṃ²⁷ nivāsesi²⁸. Bo. pitu āgatabhāvam nātvā

¹ Cks -ko, Bā bandhanarajjukāni. ² Bā pacchimsu. ³ Bā pārupanapaṭaṃ. ⁴ so Cks for -jjimsu? Bā chinisu. ⁵ Bā adds uḷāyakiṃ. ⁶ Bā -sesīti. ⁷ Bā ag-
 giṇā. ⁸ Bā -yaṇka-. ⁹ Bā adds bhikkhave. ¹⁰ Bā omits evaṃ. ¹¹ Bā pi esā.
¹² Bā mahāvi-. ¹³ Bā -imhi. ¹⁴ mahāpa-. ¹⁵ Cks kari. ¹⁶ Bā adds takkaṣiḷā-
 yaṃ gantvā. ¹⁷ Bā -hitvā āgami. ¹⁸ Bā adds āha. ¹⁹ Bā nāhaṃ idheva
 vaṣissāmi in the place of deva - - - āgamissāmi. ²⁰ Bā -yā. ²¹ Bā -naṃ.
²² Bā mahāpa-. ²³ Bā omits ga-. ²⁴ Bā assāsetvā. ²⁵ Bā ṭhapetvā. ²⁶ Bā
 omits pa-. ²⁷ Bā -re. ²⁸ Bā -setvā.

nagaraṃ alamkārapetvā rājagehaṃ patijaggāpento¹ ekako va
 tassa santikaṃ agamāsi². Sā tassa³ rūpasobhaṃ⁴ disvā paṭi-
 baddhacittā ahoṣi. Bo.⁵ taṃ vanditvā „amma tumhākaṃ⁶
 kiṃ kattabban⁷“ ti pucchi. Atha naṃ „ammā⁸ ‘ti⁹ maṃ vada-
 5 sīti“ uṭṭhāya hatthe gahetvā „sayanaṃ abhirūhā“ ‘ti āha.
 „Kiṃkāraṇā“ ti. „Yāva rājā āgacchati tāva ubho pi kilesa-
 ratiyā ramissāmā“ ‘ti. „Amma tvaṃ mama mātā ca sassā-
 mikā ca, mayā¹⁰ sapariggahamātugāmo¹¹ nāma kilesavasena
 indriyāni bhinditvā na olokitapubbo pi¹², kathaṃ tayā¹³ saddhiṃ
 10 evarūpaṃ kiliṭṭhakammaṃ karissāmīti“. Sā dve tayo vāre
 kathetvā tasmiṃ anicchamāne „mama vacanaṃ na karosīti“
 āha. „Āma na karomīti“. „Tena hi raṇṇo kathetvā sīsaṃ
 te¹⁴ chindāpessāmīti¹⁵“. M. „tāva ruciṃ karohīti¹⁶“ taṃ
 lajjāpetvā pakkāmi. Sā bhītatasi¹⁷ cintesi: „sac’ āyaṃ
 15 paṭhamataraṃ¹⁸ pitu¹⁹ ārocessati jīvitaṃ me n’ atthi, aham
 eva puretaraṃ kathessāmīti²⁰“ bhattaṃ abhuñjitvā²¹ kiliṭṭha-
 lomavatthaṃ²² nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā „kuhiṃ
 devīti’ raṇṇā pucchitakāle²³ ‘gilānā’ ti katheyyātha“ ‘ti pari-
 cārikānaṃ saṇṇaṃ datvā gilānālayaṃ katvā²⁴ nipajji. Rājāpi
 20 nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ²⁵ āruya taṃ apas-
 santo „kuhiṃ devīti“ pucchitvā²⁶ „gilānā“ ti sutvā²⁷ siri-
 gabbhaṃ pavisitvā „kiṃ te devī aphāsukaṃ“ ti pucchi. Sā
 tassa vacanaṃ asuṇantī viya hutvā dve tayo vāre pucchitā²⁸
 „mahārāja, kasmā²⁹ kathesi, tuṇhī hohi³⁰, sassāmikaitthiyo³¹
 25 nāma mādisā³² hontīti“ vatvā „kena vihetthitā³³, siḡhaṃ me

¹ Bā -petvā. ² Ck āg-. ³ Cks tassā, Bā pi taṃ. ⁴ Bā -sobhaggappattaṃ. ⁵ Bā omits ahoṣi bo-. ⁶ Bā amhākaṃ. ⁷ Cks -bbā. ⁸ Bā omits a-. ⁹ Bā kiṃ. ¹⁰ Ck sayā, Bā payā ca. ¹¹ Bā -ho-. ¹² Ck hi, Bā omits pi. ¹³ Bā mayā. ¹⁴ Bā te sīsaṃ. ¹⁵ Bā adds āha. ¹⁶ Bā kathehītivatvā. ¹⁷ Bā omits bhī-. ¹⁸ Bā pathamaṃ. ¹⁹ Bā pituno. ²⁰ Bā -mi nanti. ²¹ Bā bhutvā. ²² Bā -lāma-kavatthaṃ. ²³ Bā pucchana-kāle. ²⁴ Bā omits gilā- katvā. ²⁵ Bā nāgaram gantvā āsanaṃ. ²⁶ Cks pucchi. ²⁷ Bā omits gi- -suttvā. ²⁸ Bā pucchitvā tāpi tuṇhī ahoṣi devī kasmā na kathesi tuṇhī ahoṣīti. ²⁹ Bā kiṃ. ³⁰ Bā omits tuṇhī hohi. ³¹ Bā asāmi-. ³² Bā adds nā. ³³ Bā kenaci hedhitā.

kathehi, sīsam assa chindissāmīti“ vutte „kañ si¹ tvañ ma-
hārāja nagare ṭhapetvā gato“ ti „Padumakumārañ“ ti „so
mayhañ vasanaṭṭhānañ āgantvā³ ‘tāta mā evañ kārohi’, ahañ
tava mātā’ ti vuccamāno⁵ pi ‘ṭhapetvā mañ añño rājā nāma
atthi⁶, ahan tañ gehe karitvā⁷ kilesaratiyā ramissāmīti’ mañ 5
kesesu⁸ gahetvā aparāparañ luñcitvā attano vacanañ akaron-
tiñ⁹ vadhitvā¹⁰ koṭṭetvā gato“ ti āha. Rāja anupaparikkhitvā¹¹
āsiviso viya kuddho purise ānāpesi: „gacchatha, Paduma-
kumārañ bandhitvā ānethā“ ti. Te nagarañ avattharantā
viya tassa gehañ gantvā tañ bandhitvā paharitvā pacchā- 10
bāhañ gāḷhabandhanañ¹² bandhitvā rattakapaṇaveramālañ¹³
gīvāya paṭimuñcitvā vajjhañ katvā paharantā¹⁴ ānāyimsu. So
„deviyā idañ kamman“ ti ñatvā „bho purisā, nāhañ
rañño dosakārako, niraparādho ‘hañ asmīti’ vilapanto āgac-
chati. Sakalanagarañ saṃkhubhitvā¹⁵ „rājā kira mātugā- 15
massa vacanañ gahetvā Mahāpadumakumārañ ghātāpetīti¹⁶
sannipatitvā kumārassa¹⁷ pādamūle patitvā „na te¹⁸ idañ sāmī
anucchavikañ¹⁹“ ti mahāsaddena paridevi²⁰. Atha nañ netvā
rañño dassetuñ. Rājā²¹ disvā va cittañ nigganḥitum asak-
konto „ayañ arājā va²² rājaliḷhañ karoti, mama putto hutvā²³ 20
aggamahesiyā aparajjhi²⁴, gacchatha nañ corapapāte pātetvā
vināsañ pāpethā“ ti āha. M. „na mayhañ tāta evarūpo
aparādho²⁵ atthi, mā mātugāmassa kathañ²⁶ gahetvā mañ
nāsehitī“ pitarañ yāci. So tassa kathañ na gañhi. Tato
soḷasasahassā antepurikā „tāta Mahāpadumakumāra attano 25
ananucchavikañ idañ laddhañ“ ti mahāviraṇa viraviñsu.

¹ Bā kassa. ² Bā puttāñ me pa-. ³ Bā adds evamakāsi. ⁴ tāta -- karohi
wanting in Bā. ⁵ Cks -ne. ⁶ Bā natthi in the place of nāma atthi. ⁷ Bā
ayañ mañ gahetvā in the place of ahañ -- karitvā. ⁸ Bā me kese. ⁹ Cks -ti,
Bā mañ akaronṭa. ¹⁰ Bā patitvā. ¹¹ Bā adds va. ¹² Bā -hañba-. ¹³ Bā
rattakuramālañ. ¹⁴ Bā omits vajjhañ -- tā. ¹⁵ Bā -bbhi. ¹⁶ Bā ghātāpesīti.
¹⁷ Bā rājaku-. ¹⁸ Bā omits nate. ¹⁹ Bā ananucchavikañ, omitting ti. ²⁰ Bā
-viñsu. ²¹ Bā -jāpi. ²² Bā omits arājāva. ²³ Bā -tvāpi. ²⁴ Bā -rajjhati.
²⁵ Bā doso. ²⁶ Bā vacanañ.

Sabbe khattiyamahāsālādayo pi amaccaparijano pi „deva,
kumāro silācāraguṇasampanno vaṁsānurakkhako¹ rajjādāyādo,
mā nam² mātugāmassa vacanaṁ gahetvā anupaparikkhitvā
vināsesi³, raññā nāma nisammakārīnā bhavitabban⁴“ ti vatvā

5 satta gāthā abbhāsimsu:

1. Nādaṭṭhā⁴ parato dosaṁ anumthulāni⁵ sabbaso (Dhp. p. 341)
issaro panaye daṇḍaṁ sāmāṁ appaṭivekkhiya. 61.
2. Yo ca appaṭivekkhitvā daṇḍaṁ kubbatī khattiyo
sakaṇṭakaṁ so gilati jaccandho va samakkhikaṁ. 62.
- 10 3. Adaṇḍiyaṁ daṇḍiyati daṇḍiyaṁ ca adaṇḍiyaṁ,
andho va visamaṁ maggaṁ na jānāti samāsamaṁ. 63.
4. Yo ca etāni ṭhānāni anumthulāni sabbaso
suddiṭṭhaṁ anusāseyya sa ve vohātum arahati⁶. 64.
5. N' ekantamudunā sakkā ekantatikhiṇena vā
15 attāṁ mahante⁷ ṭhāpetuṁ, tasmā ubhayam ācare. 65.
6. Paribhūto mudu hoti atitikkho ca veravā,
etaṁ ca ubhayaṁ nātva anumajjhaṁ samācare. 66.
7. Bahum pi ratto bhāseyya duṭṭho pi bahu bhāsati,
na itthikāraṇā rāja puttaṁ ghātetum arahasīti. 67

- 20 Tattha nādaṭṭhā⁸ ti na adisvā, parato ti parassa, sabbaso ti sab-
bāni anumthulāni khuddakamahantāni⁹ vajjāni, sāmāṁ appaṭivekkhiyā
'ti¹⁰ paravacanaṁ¹¹ pahāya attano paccakkhaṁ akatvā¹² paṭhavissaro rājā daṇ-
ḍaṁ na panaye¹³ na¹⁴ paṭṭhapeyya, Mahāsammatarājakulasmiṁ¹⁵ hi satato¹⁶
uttaridaṇḍo nāma n' atthi, tālanagarahanapabbājanato¹⁷ uddhaṁ¹⁸ hattha-
25 pādachedanaghātanaṁ¹⁹ nāma n' atthi, paccā kakkhalarājūnaṁ kāle etaṁ
uppannaṁ, taṁ sandhāya te amaccā ekanten²⁰ eva parassa dosaṁ sāmāṁ adisvā
kātuṁ na yuttaṁ ti kathaṁ eva āhamsu, yo ca appaṭivekkhitvā ti ma-
hārāja evaṁ paṭivekkhitvā dosānuechaviko²¹ daṇḍo²² panetabbo²³, yā rājā²⁴
agatigamme ṭhito²⁵ taṁ dosaṁ appaṭivekkhitvā hatthachedādidaṇḍaṁ²⁶ karoti

¹ Bā -rakkhito. ² Bā omits mānaṁ. ³ Bā va mā nāsesi. ⁴ Bā nadiṭṭhā. ⁵
Bā anuthū-. ⁶ Cks sa ce, Bā sa ve kārītumarahasi, Bā -- hati. ⁷ Bf mahatthe,
Bā atthaṁ mahatthe. ⁸ Bā na viṭṭhā, Bā na diṭṭhā. ⁹ Bā -ta. ¹⁰ Cks -ya, omitting ti.
¹¹ Bā parassa va-. ¹² Bā katvā. ¹³ Cks paṇa-. ¹⁴ Bā adds ca. ¹⁵ Bā -kālasmiṁ.
¹⁶ Bā paccakkhato. ¹⁷ Bā pabbājanīyato, omitting tālanagarahana. ¹⁸ Bā uddā.
¹⁹ Bā -ṭanaṁ. ²⁰ Cks -e. ²¹ Ck -ne-. ²² Bā sabbe rājāno, Cks so rājā. ²³
Bā -ā. ²⁴ Bā sabbache-.

so attano dukkhakāraṇaṃ¹ karonto sakaṇṭakabhojanaṃ² gilati nāma jaccandho viya ca³ samakkhikaṃ bhuñjati nāma, adaṇḍiyaṃ ti yo adaṇḍetabbāṃ daṇḍeti daṇḍetabbā⁴ ca daṇḍiyaṃ⁵ adaṇḍetvā⁶ attano rucim eva karoti so andho va⁷ visamaṃ⁸ maggaṃ paṭipanno⁹ na jānāti, samāsamaṃ tato pāsāpādisu pakkhalanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṃ pāpūnāti attho, etānīti etāni¹⁰ daṇḍiyādaṇḍiyakāraṇāni¹¹ c' eva daṇḍiyakāraṇesu pi apumthulāni ca¹² sabbāni suditṭhaṃ disvā anusāseyya¹³, sa ve¹⁴ rājā vohātum¹⁵ voharitum¹⁶ rājjam¹⁷ anusāsītum arahatīti attho, attāṃ mahante¹⁸ thāpetun ti evarūpo¹⁹ anuppanne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṃ mahante ulāre issariye thāpetum na²⁰ sakkoti²¹ attho, mudū 'ti mudurājā raṭṭhavāsikānaṃ pari-¹⁰ bhūto hoti²² avaññāto so²³, rājjāni niccoraṃ²⁴ kātum na sakkoti, veravā ti atitikkhassa²⁵ pana sabbe pi raṭṭhavāsino²⁶ verino hontīti saveravā nāma hoti, anumajjhan ti anubhūtaṃ mudutikkhipabhāvānaṃ²⁷ majjhaṃ samācāre, amudu anatikkho hutvā rājjāni kāraye²⁸ ti attho, na itthikāraṇā²⁹ ti pāpaṃ lāma-¹⁵ kaṃ mātugāmaṃ nissāya vaṃsānurakkhakaṃ³⁰ chattadāyādāni³¹ puttāni ghāte-²⁰ tum³² nārahasi mahārājā 'ti.

Evam nānākāraṇehi kathentāpi amaccā attano kathaṃ gāhāpetum nāsakkhimsu. B. pi yācanto attano pi³¹ kathaṃ gāhāpetum nāsakkhi, andhabālo pana so³² rājā „gacchatha, naṃ corapapāte khipathā“³³ 'ti āpāpento aṭṭhamāṃ³⁴ gātham āha: ²⁰

s. Sabbo³⁵ ca loko ekanto³⁶ itthi ca ayam ekikā,

tenāhaṃ paṭipajjissāṃ, gaccha pakkhipath' eva naṃ ti. 68.

Tattha tenāhaṃ ti yena kāraṇena sabbo loko ekanto³⁵ kumārass' eva pakkho hutvā thito ayaṃ ca itthi ekikā va tena kāraṇenāhaṃ imissā vacanaṃ paṭipajjissāṃ, gacchatha naṃ pabbataṃ āropetvā papāte khipath' eva 'ti. ²⁵

Evam vutte solasasahassāsu rājittihisu³⁶ ekāpi sakabhāvena saṇṭhātum³⁷ nāsakkhi, sakalanagaravāsino bāhā paggayha³⁸ kese parikiriya³⁹ vilapiṃsu. Rājā „ime⁴⁰ imassa papāte

¹ Bā anattakā-. ² Cā Bā -kaṃbho-. ³ Bā omits ca. ⁴ Cā ad-. ⁵ Cā ad-, Bā omits daṇḍiyaṃ. ⁶ Bā viya. ⁷ Bā samāsamaṃ. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā daṇḍakā-. ¹⁰ Cā va, Cā Bā omit ca. ¹¹ Cā manu-. ¹² Cā sa ce. ¹³ Bā cakāritum. ¹⁴ Bā omits voharitum. ¹⁵ Bā rajje. ¹⁶ Bā mahatte. ¹⁷ Bā -pe. ¹⁸ Bā omits na. ¹⁹ Cā sakkomitti. ²⁰ Cā hotu. ²¹ Bā sū. ²² Bā rājjanivāraṇaṃ. ²³ Bā atikkhāya. ²⁴ Bā sabbesaṃ -- vāsikānaṃ. ²⁵ Bā mudutikkhabhāvānaṃ. ²⁶ Bā bhāreyyā. ²⁷ Cā itthiyākā-. ²⁸ Bā -rakkhitānaṃ. ²⁹ Bā attano dāyāda. ³⁰ Bā -te-. ³¹ Bā omits pi. ³² Bā omits so. ³³ Cā paṭhamānaṃ. ³⁴ Cā -e. ³⁵ Bā ekato. ³⁶ Bā rājaitthisu. ³⁷ Bā sandhāretum. ³⁸ Bā adds kandelvā. ³⁹ Bā -yamāna. ⁴⁰ Bā omits ime.

khipanam paṭibāheyyum pīti¹“ saparivāro² mahājanassa pari-
 devantass' eva³ tam⁴ uddhapādam adhosiram⁵ katvā gāhāpetvā
 papāte khipāpesi. Ath' assa mettābhāvanānubhāvena pabbate
 adhivatthā devatā „mā bhāyi Mahāpadumā“ 'ti tam samassā-
 5 senti ubho hi hatthehi gahetvā hadaye ṭhapetvā dibbaphassam⁶
 pharāpetvā⁷ otaritvā pabbatapāde pabbataṭṭhakanāgabbhavane⁸
 nāgarājassa phanagabbhe ṭhapesi. Nāgarājā B-am nāgabha-
 vanam netvā attano yasam majjhe bhinditvā adāsi. So tattha
 ekasamvaccharam vasitvā „manussapatham gamissāmīti“⁹ vatvā
 10 „kataratṭhānam“¹⁰ ti vutte „Himavantam gantvā pabbajissā-
 mīti“ āha. Nāgarājā „sādhū“ 'ti tam gahetvā manussapathe
 paṭiṭṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakatṭhānam eva gato.
 So pi Himavantam pavisitvā isipabbajjam pabbajitvā jhānā-
 bhīṇam¹¹ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasi¹².
 15 Ath' eko Bārāpasivāsivanacarako¹³ tam ṭhānam patto M-am
 sañjānitvā „nanu tvaṃ deva Mahāpadumakumāro“ ti vatvā
 „āma sammā“ 'ti vutte tam vanditvā katipāham tattha vasitvā
 Bārāpasim gantvā rañño ārocesi: „deva putto te“¹⁴ Himavanta-
 padese isipabbajjam pabbajito¹⁵ paṇṇasālāyam vasati, aham
 20 tassa santike vasitvā āgato“ ti¹⁶. „Paccakkhan te diṭṭho“
 ti. „Āma devā“ 'ti. Rājā mahābalakāya parivuto tattha
 gantvā vanapariyante khandhāvaram bandhitvā amaccaparivuto¹⁷
 paṇṇasālam kaṇcanarūpasiriyā¹⁸ paṇṇasāladvāre nisinnam M-am¹⁹
 vanditvā ekamantam nisīdi, amaccāpi vanditvā paṭisanthāram
 25 katvā nisidimsu. B. pi rājānam phalāphalena²⁰ paṭipucchitvā
 paṭisanthāram akāsi. Atha nam rājā „tāta mayā tvaṃ gam-

¹ Cks -yyunpīti, Bā -yyunti. ² Bā adds gantvā. ³ Bā tassa, omitting eva.

⁴ Bā nam. ⁵ Bā uddham - -avam. ⁶ Cks -phassa, Bā -samphassam. ⁷ Bā paṇāmetvā. ⁸ Bā paṭiṭṭhita in the place of pabbataṭṭhaka - -.

⁹ Bā -ssāmi mahārājāti. ¹⁰ Bā -ram ṭhā-. ¹¹ Bā -ñā. ¹² Bā paṭivasati. ¹³ Bā -cāriko.

¹⁴ Cks omit te. ¹⁵ Bā -itvā. ¹⁶ Bā adds tam sutvā rājā. ¹⁷ Bā amaccagaṇa-.

¹⁸ Bā pasadisam. ¹⁹ Bā adds disvā. ²⁰ Bā omits pha-.

bhīre papāte khipāpito¹, kathaṃ sañjīvito² sīti³“ pucchanto
navamaṃ gātham āha:

9. Anekatāle³ narake gambhīre suduruttare
pātito giriduggasmiṃ kena tvaṃ tattha nāmaritī⁴. 69.

Tattha anekatāle³ ti anekatālappamāṇe⁵, nāmaritī⁶ na mari. 5
Tatoparā:

10. Nāgo jātabalo⁷ tattha thāmavā girisānujo
paccaggahī⁸ maṃ bhogehi tenāhaṃ tattha nāmarim⁹. 70.

11. Ehi taṃ paṭinessāmi¹⁰ rājaputta sakaṃ gharaṃ,
rajjhaṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasi¹¹. 71. 10

12. Yathā gilitvā balisaṃ uddhareyya salohitaṃ
uddharitvā¹² sukhī assa sukhāṃ¹³ passāmi attani¹⁴. 72.

13. Kin nu tvaṃ balisaṃ brūsi, kiṃ tvaṃ brūsi salohitaṃ,
kin nu¹⁵ tvaṃ ubbhataṃ brūsi, tam me akkhāhi pucchito¹¹. 73.

14. Kāṃ āhaṃ balisaṃ brūmi, hatthiassaṃ¹⁶ salohitaṃ, 15
catt' āhaṃ ubbhataṃ brūmi, evaṃ jānāhi khattiyā 'ti 74.

imāsu¹⁷ pañcasu ekantarikā tisso gāthā B-assa dve rañño.

Tattha paccaggahitī¹⁸ pabbatapatanakāle devatāya pariggahetvā dibba-
phassena¹⁹ samassāsetvā upanītaṃ²⁰ maṃ paṭiggaṃhi gahetvā²¹ pana²² nāga-
bhavanaṃ netvā²³ mahantaṃ yasaṃ datvā manussapathaṃ maṃ nehīti vutto²⁴ 20
maṃ manussapathaṃ ānesi sv-āhaṃ²⁵ idhāgantvā pabbajito iti tena²⁶ devatāya
ca nāgarājassa cānubhāvenāhaṃ²⁷ tattha na mariṃ ti sabbāṃ²⁸ ārocesi,
ehīti²⁹ rājā tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto hutvā tāta ahaṃ bālabhāvena
itthiyā vacanaṃ gahetvā evaṃ ācāraguṇena taṃ³⁰ aparajjhīṃ khamāhi me³¹
ti padesu patitvā uttheli mahārāja khamāmi te³² itoparaṃ puna mā evaṃ 25
anisammakārī bhaveyyāsīti vutto³³ tāta tvaṃ attano kulasantakaṃ³⁴ setacchattarā
ussāpetvā rajjaṃ anusāsanto³⁵ mayhaṃ khamasi nāmā 'ti evaṃ āha, uddha-

¹ B^d -petvā. ² B^d assajī-, B^s saji-. ³ B^d -kāle. ⁴ B^ds na marasīti. ⁵ B^d
anekampamāṇe kāle. ⁶ C^{ks} na-, B^d marasīti. ⁷ C^k -bale, B^d -phaṇe, B^f -phalo.
⁸ C^{ks} -bhī, B^df paccaggahī. ⁹ C^{ks} -ri, B^d namari. ¹⁰ C^{ks} -ni-, B^df patine-.
¹¹ B^ds add kumāro āha. ¹² C^{ks} uggari-. ¹³ C^{ks} evaṃ. ¹⁴ B^d attanīti, and
adds rājā āha, C^{ks} attanā. ¹⁵ C^{ks} kiṃ, omitting nu. ¹⁶ C^{ks} -assa. ¹⁷ C^k imāsa,
B^d imissā. ¹⁸ B^d paccaggahimanti. ¹⁹ B^d -sappassena. ²⁰ B^d sanikaṃ. ²¹
B^d paṭiggahetvā in the place of paṭi - -. ²² B^d omits pana. ²³ B^d āne-. ²⁴
B^d -pathaṃ pahiṇā ti vutte. ²⁵ B^d ahaṃ. ²⁶ B^d teneva. ²⁷ B^d ca a - - na a-.
²⁸ all three MSS. maritī, B^d so in the place of sabbāṃ. ²⁹ B^d omits ehīti. ³⁰
C^k -gunante taṃ, B^d silācārasampanne tayi. ³¹ B^d adds dosaṃ. ³² B^d adds
dosaṃ. ³³ B^d -e. ³⁴ B^d kulavettikaṃ. ³⁵ C^{ks} -te.

ritvā ti hadayaakkādīni asampattam eva taṃ¹ uddharitvā, sukhaṃ pas-
sāmi attaniti² attānaṃ mahārāja evaṃ ahaṃ pi puna sotthibhāvappattāni
gilitabalisapurisaṃ iva attānaṃ³ passāmi, kiṃ nu tvaṃ ti idaṃ rājā taṃ
atthaṃ vitthūrato⁴ sotuṃ pucchati, kāmāhaṃ ti pañcakāmaguṇe ahaṃ, hatthi
5 assaṃ salohitaṃ ti⁵, evaṃ [hatthiassarathavāhanaṃ sattaraṭṭanādibhedam⁶
vibhavaṃ salohitaṃ ti brūmi⁷, cattāhaṃ cattāṃ ahaṃ yadā taṃ sabbam pi
cattāṃ hoti paricecattāṃ taṃ dānaṃ ahaṃ ubbhataṃ ti brūmi.

„Iti kho mahārāja mayhaṃ rajjena kiccaṃ n’ atthi, tvaṃ
pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanāṃ pahāya dham-
10 mena rajjaṃ kārehīti“ M. pitu ovādaṃ adāsi. So⁸ roditvā
kanditvā⁹ nagaraṃ gacchanto antarāmagge amacce pucchi:
„ahaṃ kaṃ¹⁰ nissāya evarūpena ācārasampanna¹¹ puttena
viyogaṃ patto“ ti. „Aggamahesiṃ¹² devā“ ’ti. Rājā taṃ
uddhapādaṃ gāhāpetvā corapapāte khipāpetvā nagaraṃ pavi-
15 sitvā dhammena rajjaṃ kāresi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe p’ esā maṃ akkositvā
mahāvināsaṃ pattā“ ti vatvā

15. Cīḍcamāṇavikā mātā Devadatto ca me pitā

Anando¹³ paṇḍito nāgo Sāriputto ca devatā

20 ahaṃ tadā rājaputto¹⁴, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti 75.
osānagāthāya j. samodhānesi¹⁵. Mahāpaduma jātakaṃ.

10. Mittāmittajātaka.

Kāni kammāni kubbāniti. Idaṃ S. J. v. Kosalarāṇṇo
atthacaraṃ¹⁶ amaccaṃ ā. k. So kira rāṇṇo bahūpakāro āhosi.
25 Ath’ assa rājā atirekasammānaṃ kāresi. Avasesā naṃ asahamānā
„deva asuko amacco tumhākaṃ anattakārako“ ti paribhindiṃsu.
Rājā taṃ pariḇaṇhanto kiñci dosaṃ adisvā „ahaṃ massa kiñci dosaṃ
na passāmi, kathaṃ nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvaṃ vā
amittabhāvaṃ vā jānitun“ ti cintetvā „imaṃ pañhaṃ tṭhapetvā

¹ Bā omits taṃ. ² Bā attaninti, C^k sukhamassa attanti. ³ Bā balisameva
attanti. ⁴ Bā -rito. ⁵ all three MSS. atthi assa, C^k -taṃ hi. ⁶ Bā omits
bhedam. ⁷ Bā omits brūmi. ⁸ Bā adds rājā. ⁹ Bā paridevitvā. ¹⁰ C^k taṃ.
¹¹ Bā ācāraguṇasam-. ¹² all three MSS. -si. ¹³ C^k add ca. ¹⁴ Bā rājaputto
ahaṃ āsi, Bf r. a. tadā. ¹⁵ C^k -dhani, C^s -dhāni. ¹⁶ Bā -cariyaṃ.

Tathāgataṃ añño jānitum na sakkhissati, gantvā pucchissāmiti¹ so
bhuttapātaraṣo S-raṃ upasaṃkamitvā „bhante kathaṃ nu kho sakkā
purisena attano mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitum“ ti pucchi.
Atha naṃ S. „pubbe pi mahārāja paṇḍitā imaṃ pañhaṃ cintetvā
paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena nātvā amitte vajjetvā² mitte 5
seviṃsū“³ ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa atthadhammānusāsako amacco
ahosi. Tadā Bārāṇasirañño ekaṃ atthacarakaṃ amaccaṃ sesā
paribhindiṃsu. Rājā tassa dosaṃ apassanto „kathaṃ nu kho
sakkā amittaṃ vā mittaṃ vā nātum“⁴ ti M-aṃ pucchanto 10
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
amittaṃ⁵ jāneyya medhāvī disvā sutvā va⁶ paṇḍito ti. 76.

Tass' attho: kāni kammāni karontaṃ medhāvī paṇḍito puriso cakkhunā
disvā sotena vā sutvā ayaṃ mayhaṃ amitto ti jāneyya tassa jānanatthāya 15
kathaṃ viññū parakkameyyā⁷ ti.

Ath' assa amittalakkhaṇaṃ kathento⁸

2. Na naṃ umhayate⁹ disvā na ca naṃ paṭinandati (vol. II ¹³¹/₂₂)
cakkhūni c' assa¹⁰ na dadāti paṭilomaṃ ca¹¹ vattati. 77.
3. Amitte tassa bhajati mitte tassa na sevati 20
vaṇṇakāme nivāreti akkosante pasaṃsati. 78.
4. Guyhaṃ ca tassa n' akkhāti tassa guyhaṃ na gūhati
kammaṃ tassa na vaṇṇeti paññ' assa na-ppasaṃsati. 79.
5. Abhave nandati tassa bhava tassa na nandati
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa n' uppajjate sati, 80. 25
tato naṃ nānukampati, aho¹² so pi labheyy' ito¹³.
6. Icc-ete soḷasākārā amittasmiṃ paṭiṭṭhitā (vol. II ¹³¹/₂₄)
yehi amittaṃ jāneyya disvā sutvā va¹⁴ paṇḍito ti 81.

M.¹⁵ imā pañca gāthā vatvā puna

¹ B^d -mā ti. ² C^ks vajji-. ³ B^d sakkomi taṃ nātum in the place of sakkā --.
⁴ B^d mitte. ⁵ B^df ca. ⁶ B^d adds gāthāmāha. ⁷ B^d ummeyate, B^f umbhayate.
⁸ C^ks tassa. ⁹ C^ks -māca. ¹⁰ B^d āhā, B^f abā. ¹¹ C^s -yyato, C^k labheyyakotā,
B^d labheyito. ¹² B^df ca. ¹³ B^d omits mahāsatto.

7. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
mittaṃ jāneyya medhāvi disvā sutvā va' paṇḍito ti² 82.
imāya gāthāya mittalakkhaṇaṃ puṭṭho sesagāthā abhāsi:
8. Pavutthaṃ taṃ taṃ³ sarati āgataṃ abhinandati
5 tato kelāyito⁴ hoti vācāya paṇinandati. 83.
9. Mitte tass' eva⁵ bhajati amitte tassa na sevati
akkosante nivāreti vaṇṇakāme pasaṃsati. 84.
10. Guyhaṇ ca tassa akkhāti tassa guyhaṇ ca gūhati
kammaṇ ca tassa vaṇṇeti paññaṃ tassa⁶ pasaṃsati. 85.
- 10 12. Bhave ca nandati tassa abhave tassa na nandati,
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa uppajjate satī,
tato naṃ anukampati, aho⁷ so pi labhey' ito⁸. 86.
11. Icc-ete soḷasākārā mittasmiṃ suppatiṭṭhitā
yehi mittāṃ su⁹ jāneyya disvā sutvā va¹ paṇḍito ti. 87.
- 15 Tattha na naṃ umhayate¹⁰ ti taṃ mittāṃ¹¹ mittapaṭirūpako¹² sītaṃ
na karoti pahaṭṭhākāraṃ na dasseti, na ca naṃ paṇinandatīti tassa kathaṃ
paggaṇhanto na paṇinandati na tussati¹³, cakkhūni tassa na dadātīti
olokentaṃ na oloketi, paṭilomañcā 'ti tassa kathaṃ patippharati paṭisattu
hoti, vaṇṇakāme ti tassa vaṇṇaṃ bhaṇante¹⁴, nākkhātīti¹⁵ attano guyhaṃ
20 tassa nācikkhati, kammaṇ tassa¹⁶ 'ti tena katakammaṇ na¹⁷ vaṇṇayati¹⁸, pañ-
ñassā¹⁹ 'ti tassa paññaṃ²⁰ na-ppasaṃsati nāpasampadaṃ na sahati²¹, abha-
ve ti²² avadḍhiyā²³, tassa nuppajjate²⁴ ti tassa mittapaṭirūpakassa
mama²⁵ mittassa pi ito dassāmiṃti sati na uppajjati, nānukampatīti mudu-
cittena na cintesi, labhey'ito²⁶ ti labheyya ito, ākāra ti kāraṇāni, pa-
25 vutthaṃ ti videsagataṃ, kelāyito²⁷ ti kelāyati mamāyati pattheti piheti
icchatīti attho, vācāya 'ti madhuravacanena taṃ samudācaranto nandati
tussati²⁸, sesaṃ vuttapaṭipakkhanayaṇ' eva veditabbaṃ.

¹ Edf ca. ² Bā adds bodhisatto. ³ Cs pavutthantaṃ taṃ? Ck pavutthaṃ taṃ, Bā paṭhaṃ tassa, Bf pavutthaṃ tassa. ⁴ Bā -iko. ⁵ Cks tassa. ⁶ Cks paññātassa. ⁷ Bā ahā, Ff mahā. ⁸ Cks -yyato, Bdf labheyito. ⁹ Cks omit su. ¹⁰ Bā ummayyate. ¹¹ Bā omits mittāṃ. ¹² Bā -kaṃ. ¹³ Bā dussati. ¹⁴ Bā tassa vaṇṇente. ¹⁵ Cks na khamati. ¹⁶ Cs taṃ. ¹⁷ Bā nandiyati. ¹⁸ Bā paññaṃmassā. ¹⁹ Cks paññaṃ, Bā assa nāṇaṃ. ²⁰ Cs nayhati, Bā na bhāsati. ²¹ Cks abhavenā, Bā abhave nandatīti. ²² Bā avudḍhiyā. ²³ Bā adds satī. ²⁴ Bā omits mama. ²⁵ Cs labhey'ito, Ck labhey'akan, Bā labheyito. ²⁶ Cks -yino, Bā -yiko. ²⁷ Bā paṇinandati na dussati.

Rājā M-assa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṃ
yasaṃ adāsi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja pubbe p' esa pañho samuṭṭhahi¹,
paṇḍitā vacanaṃ² kathayimsu³, imehi dvattimsāyākārehi⁴ amitto ca⁵
mitto ca⁶ jānītabbo“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā āvando ahosi, paṇ- 5
ḍitāmacco⁷ aham evā“ 'ti. Mittāmittajātakaṃ. Dvādasani-
pāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁸.

¹ B^d samuṭṭhito. ² B^d pana. ³ B^d -sū ti. ⁴ B^d dvikāranehi. ⁵ B^d omits
amitto ca. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d -taamacco pana. ⁸ B^d iti dasajātaka vatthu-
paṭimaṇḍitaṃ dvādasanipātajātakaṃ niṭṭhitam.

XIII. TERASANIPĀTA.

1. Ambajātaka.

Ahāsi me ambaphalāni pubbe ti. Idam S. J. v. Deva-
dattam ā. k. Devadatto pi „aham Buddho bhavissāmi, mayham
5 samano Gotamo n' evācariyo na upajjhāyo“ ti ācariyam paccakkhāya
jhānaparihīno saṅgham bhinditvā anupubbena Sāvattim āgacchanto
bahi-Jetavane paṭhaviyā vivare dinne¹ Avicim pāvisi. Tadā dh.² k. s.:
„āvuso Devadatto ācariyam paccakkhāya³ mahāvināsam patto Avīci-
mahāniraye nibatto“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k.
10 s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva
pubbe pi Devadatto ācariyam paccakkhāya mahāvināsam patto yevā“
'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohitakulam ahivātakarogena
vinassi. Eko va⁴ putto bhittim bhinditvā palāto, so Takka-
15 silam gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa sāntikā⁵ vede ca
sesasippāni ca uggaṇhitvā ācariyam vanditvā nikkhanto, „desa-
cārittam⁶ carissāmīti“⁷ vicaranto ekaṃ paccantanagaraṃ pā-
puṇi. Tam nissāya mahācaṇḍālagāmako ahoṣi⁸. Tadā Bo.
tasmiṃ gāme paṭivasati paṇḍito vyatto, akāle phalam gaṇhā-
20 panamantaṃ jānāti, so pāto va kācam⁹ ādāya tato gāmā
nikkhamitvā araṇṇe ekaṃ ambarukkham upasāmkamitvā satta-
padamatthake ṭhito taṃ mantaṃ parivattetvā¹⁰ ambarukkham

¹ B^d dente. ² B^d adda bhikkhu. ³ C^k ariyapa-. ⁴ B^d omits vā. ⁵ B^d adda
tayo. ⁶ B^d -cārikam. ⁷ B^d jānissāmīti. ⁸ C^k omits ahoṣi. ⁹ C^s B^d kājaṇi.

¹⁰ B^d pariappitvā.

ekena udakapasatena paharati, rukkhato taṃ khaṇaṃ ñeva
 purāṇapaṇṇāni patanti navāni uṭṭhahanti, pupphāni pupphitvā
 patanti, ambaphalāni uṭṭhāya muhuttan' eva paccitvā madhu-
 rāni ojavantani dibbaphalasadisāni¹ hutvā rukkhato patanti.
 M. tāni uccinitvā yāvadatthaṃ khādītva kācaṃ² pūretvā³ gehaṃ 5
 gantvā tāni vikkīṇitvā puttadāraṃ posesi. So brāhmaṇakumāro
 M-aṃ akāle ambapakkāni āharitvā vikkīṇantaṃ disvā „nissam-
 sayena tehi mantabalena⁴ uppannehi bhavitabbaṃ⁵, imaṃ
 purisaṃ nissāya etaṃ anagghamantaṃ labhissāmīti“ cintetvā
 M-assa ambāni āharaṇaniyāmaṃ pariggāṇhanto tatvato⁶ ñatvā 10
 tasmiṃ araṇṇato anāgate va⁷ tassa gehaṃ gantvā ajānanto
 viya hutvā tassa bhariyaṃ „kuhiṃ⁸ ācariyo“ ti pucchitvā
 „araṇṇaṃ gato“ ti vutte taṃ⁹ āgamayamāno¹⁰ ṭhatvā āga-
 chantāṃ disvā paccuggantvā hatthato kācaṃ¹¹ gahetvā¹² āha-
 ritvā gehe ṭhapesi. M. taṃ oloketvā bhariyaṃ āha: „bhadde 15
 ayaṃ māṇavako¹³ mantatthāya āgato, na paṇ' assa hatthe
 manto ṭhassati, asappuriso eso“ ti. Māṇavo pi „ahaṃ imaṃ
 mantaṃ ācariyassa upakārako hutvā labhissāmīti“ cintetvā tato
 paṭṭhāya tassa gehe kattabbakiccāni¹⁴ karoti: dārūni āharati
 vihiṃ koṭṭeti¹⁵ pacati mukhadhovanādini¹⁶ deti pāde dhovati. 20
 Ekadivasam M-ena „tāta māṇava mañcaṃ¹⁷ pādānaṃ me upa-
 dhānaṃ dehīti“ vutte aññaṃ apassitvā sabbarattaṃ ūrumhi
 ṭhapetvā nisīdi. Aparabbhāge M-assa bhariyā puttaṃ vijāyi,
 tassā pasūtikāparikammaṃ¹⁸ sabbaṃ akāsi. Sā ekadivasam
 M-aṃ āha: „sāmi, ayaṃ māṇavo jātisampanno hutvāpi 25
 mantatthāya amhākaṃ veyyāvaccam karoti, etassa hatthe manto
 tiṭṭhatu vā mā vā deth' assa¹⁹ mantan“ ti. So „sādhū“ 'ti sampā-

¹ Bā dibbarasa sa-. ² C^s Bā kājaṃ. ³ Bā pūrāpetvā. ⁴ Bā mantaphalena, C^k -sayanetaṃ mantabalehi. ⁵ Bā -bbanti. ⁶ Bā tathato, C^k tatvato. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā adds ayye. ⁹ Bā adds āgataṃ. ¹⁰ Bā adds va. ¹¹ C^k kāmaṃ, C^s kājaṃ. ¹² Bā disvā hatthato paccuggahetvā. ¹³ Bā -vo. ¹⁴ Bā sabbaki-. ¹⁵ Bā adds bhattaṃ. ¹⁶ Bā dantakaphamu-. ¹⁷ all three MSS. mañca. ¹⁸ C^k omits pari, Bā reads tassā sutikāle parik - -. ¹⁹ Bā omits pi. ²⁰ Bā detha tassa.

ticchitvā tassa mantam datvā tam evam āha: „tāta, anaggho¹
 manto, tava imam nissāya mahālābhasakkāro bhavissati, raññā
 vā rājamahāmattena vā ‘ko te ācariyo’ ti puṭṭhakāle mam mā
 nigūhittho, sace hi ‘caṇḍālassa me santikā’² manto gahito’ ti
 5 lajjanto³ ‘brāhmaṇamahāsālo me ācariyo’ ti kathessasi⁴ imassa
 mantassa⁵ phalam na labhissasīti⁶. So „kiṃkāraṇā⁷ nigūhis-
 sāmi⁸, kenaci puṭṭhakāle tumhe yeva kathessāmīti⁹“ vatvā
 vanditvā caṇḍālagāmato nikkhamitvā mantam⁹ vīmaṃsitvā anu-
 pubbena Bārāṇasim¹⁰ patvā ambāni vikkīṇitvā bahum dhanam
 10 labhi. Ath’ ekadivasam uyyānapālo tassa hatthato ambam
 pi kiṇitvā¹¹ rañño adāsi. Rājā tam paribhuñjitvā „kuto¹² tayā
 evarūpaṃ ambam laddham¹³“ ti pucchi. „Deva eko māṇavo
 akālaambaphalāni¹⁴ ānetvā vikkīṇāti, tato me gahitan¹⁵“ ti.
 „Ito paṭṭhāya idh’ eva ambāni āharatū’ ti tam vadehīti¹⁶. So
 15 tathā akāsi. Māṇavo pi tato paṭṭhāya ambāni rājakulam
 harati raññā ca „mam upaṭṭhahā¹⁷“ ti¹⁵ vutte rājānam upaṭṭha-
 hanto bahum dhanam labhitvā kamena¹⁶ vissāsiko jāto. Atha
 nam ekadivasam rājā pucchi: „māṇava, kuto akāle evam
 vaṇṇagandharasasampannāni ambāni labhasi¹⁷, kin te nāgo vā
 20 supaṇṇo vā devo vā koci deti udāhu mantabalam¹⁸ etan¹⁹“ ti.
 „Na me mahārāja koci deti¹⁹, anaggho pana me manto atthi,
 tass’ etam²⁰ balan²⁰“ ti. „Tena hi mayam pi ekadivasam
 mantabalam²¹ datṭhukāmā²²“ ti. „Sādhu deva, dassessāmīti²³.
 Rājā punadivase tena saddhim uyyānam gantvā „dassehīti²⁴
 25 āha. So „sādhū²⁵“ ti ambarukkham upagantvā sattapada-
 matthake ṭhito mantam parivattetvā rukkham udakena pahari,
 tam khaṇam űeva ambarukkho heṭṭhāvuttaniyāmena²⁶ phalam

¹ Bā adds yam. ² Bā puṭṭho pana mayham ācariyo caṇḍālo tassa santikā. ³ Bā lajjito ti. ⁴ Bā ti ce kathissati. ⁵ Bā omits ma-. ⁶ Bā bhavissatīti. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Bā -mīti. ⁹ Bā -te. ¹⁰ Cks -siyam, Bā -sī. ¹¹ Cks vikki-, Bā viki- in the place of piki-. ¹² Bā adds samma. ¹³ Bā -po ambo laddho. ¹⁴ Cks omit amba. ¹⁵ Bā atha raññā upaṭṭhahīti no. ¹⁶ Cks kammena, Bā anuk-kamena. ¹⁷ Bā āharasi. ¹⁸ Bā -phalam. ¹⁹ Bā adds atthano paññāphalena. ²⁰ Bā tasseva. ²¹ Bā -phalam. ²² Bā -neva.

gahetvā mahāmegho viya ambavassaṃ vassi, mahājano sādhu-
kāraṃ adāsi, celukkhepā pavattiṃsu¹, rājā phalāni khādītva
tassa bahum dhanam datvā „māṇava², evarūpo te acchariya-
manto kassa santike gahito“ ti pucchi. Māṇavo „sac’ āhaṃ
‘caṇḍālassa santike’ ti vakkhāmi lajjitabbakaṃ³ bhavissati mañ 5
ca garahissanti⁴, manto kho pana me paṇḍo idāni na nassis-
sati⁵, disāpāmokkhācariyaṃ⁶ apadisāmīti“ cintetvā musāvādaṃ
katvā „Takkasilāya⁸ disāpāmokkhācariyassa santike gahito
me“ ti vadanto⁹ ācariyaṃ paccakkhāsi, taṃ khaṇaṃ ſeva
manto antaradhāyi. Rājā somanassajāto taṃ ādāya nagaraṃ 10
pavisitvā pun’ ekadivasaṃ¹⁰ „ambāni khādissāmīti“ uyyānaṃ
gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisīno¹¹ „māṇava ambāni āhara“ ti
āha. So „sādhū“ ti ambaṃ upagantvā sattapadamatthake
ṭhito „mantaṃ parivattessāmīti“ mante anupaṭṭhahante¹² antara-
hitabhāvaṃ ſatvā lajjito atṭhāsi. Rājā „ayaṃ pubbe parisa- 15
majjhe yeva ambāni āharitvā amhākaṃ deti, ghanameghavassaṃ
viya ambaṃ vassāpeti, idāni thaddho viya ṭhito, kin nu kho
kāraṇaṃ“ ti cintetvā taṃ pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Ahāsi me ambaphalāni pubbe
anūni thulāni ca brahmacārī,
teh’ eva mantehi na dāni tuyhaṃ
dumaphalā pātubhavanti brahme ti. 1.

20

Tattha ahāsiti āhara, dumaphalāniti rukkhaphalānīti.

Taṃ sutvā māṇavo „sace ‘ajja ambaphalaṃ na gaṇhāmīti¹³
vakkhāmi rājā me kujjhissati, musāvādena vañcessāmīti¹⁴“ 25
dutiyaṃ gātham āha:

2. Nakkhattayogaṃ patimānayaṃ¹⁵,
khaṇaṃ muhuttaṃ na maṃ tosayanti¹⁶,

¹ Bā -ttayimisu. ² Bā adds ko. ³ Ck lajja-, Bā -taṃ. ⁴ Bā mañ garahissati.
⁵ Ck nassissanti, Bā nassati. ⁶ Ck -kkha āc-, Bā -kkho ācariyo me ti. ⁷ Cks
-disāti. ⁸ Bā -yaṃ. ⁹ Bā vadati. ¹⁰ Bā punadivase. ¹¹ Bā nisīdi. ¹² Bā
anuṭṭha-. ¹³ Bā gaṇhāpessāmīti. ¹⁴ Bā ācikkhissāmīti. ¹⁵ Bā pati-, Ck pati-
māṇa-. ¹⁶ Bā -ttaṇṇa mantanapassaṃ, Bā khaṇā muhutte na manto passanti.

nakkattayogañ ca khaṇaṇ ca laddhā
athāhariss¹ ambaphalaṇ pahūtaṇ² ti. 2.

Tattha athāharissambaphalaṇ³ ti atha⁴ ambaphalaṇ āharissāmi⁵.

Rājā „ayaṇ aññadā nakkhattayogaṇ na vadati, kin nu
5 kho etan“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nakkhattayogaṇ na pure abhāṇi,
khaṇaṇ muhuttaṇ na pure asaṇsi⁶,
athāhari⁷ ambaphalaṇ pahūtaṇ⁸
vaṇṇena gandhena rasena⁹ upetaṇ. 3.

10 4. Mantābhijappena pur' assa⁹ tuyhaṇ
dumapphalā pātubhavanti brahme,
sv-ājja na pāresi¹⁰ japam pi mante¹¹,
ayaṇ so ko nāma tav' ajja dhammo ti. 4.

15 Tattha na pāresi¹² na sakkosi, japampīti¹³ jappanto pi parivattento
pi, ayaṇ so ti ayaṇ eva so tava sabhāvo ajja ko nāma jāto ti.

Taṇ sutvā māṇavo¹⁴ „na sakkā rājānaṇ musāvādena
vañcetuṇ, sace pi me sabhāve kathite āṇaṇ karoti¹⁵ karotu,
sabhāvaṇ eva kathessāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

20 5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi,
dhammena mante pakatiṇ ca saṇsi:
mā c' assu 'me pucchito nāma gottaṇ
guyhittho mā taṇ vijaheyya manto¹⁶. 5.

25 6. So 'haṇ janindena janam pi¹⁷ puṭṭho
makkhābhībhūto alikaṇ abhāṇiṇ,
mantā ime brāhmaṇassa 'ti micchā
pahīnamanto kapaṇaṇ rudāmīti. 6.

Tattha dhammena 'ti samena kāraṇena appaṇicchādetvā va adāsi,
pakatiṇca saṇsīti mā 'me pucchito nāma gottaṇ guyhittho sace guyham

¹ Bā addhāha-. ² C^o pahu-, Bā bahu-, C^k papan. ³ Bā addhaha-. ⁴ Bā addhā-
mayam. ⁵ Bā harissāmāti. ⁶ Bā pas-. ⁷ Bā sayamhari. ⁸ Bā muhuttaṇ. ⁹
so C^k; C^o parassa, Bāf puresi, B^o pureti. ¹⁰ Bāf svajja na pādesi. ¹¹ Bā jap-
paṇ samantaṇ, B^o jappapimantaṇ. ¹² Bā pāde-. ¹³ Bā jappanti. ¹⁴ Bā
adds pi. ¹⁵ Bā kareyya. ¹⁶ C^{ks} mantā. ¹⁷ C^{ks} hi, Bāf pi?

pi¹ mantā² te nassissantīti³ tesam nassanapakatīn⁴ ca mayham sarisi, brāhmaṇassā 'ti micchā ti brāhmaṇassa santike mayā ime mantā gahitā ti micchā abhāgim, tena me te mantā naṭṭhā, sv-āham pabhinamanto idāni ka-paṇam rodāmi.

Tam sutvā rājā „ayaṃ pāpadhammo evarūpaṃ ratanaṃ⁵ 5
na olokesi, evarūpasmim hi uttamaratane⁶ laddhe jāti kim
karissatīti“ kujjhitvā⁷

7. Eraṇḍa pucimandā vā atha vā pālibhaddakā⁸

madhum madhutthiko⁹ vinde, so hi tassa dumuttamo. 7.

8. Khattiyā brāhmaṇā¹⁰ vessā suddā caṇḍala pukkusā 10

yasmā¹¹ dhammaṃ vijāneyya so hi tassa naruttamo. 8.

9. Imassa daṇḍaṃ ca vadhaṃ ca datvā¹²

gale gahetvā khalayātha¹³ jammaṃ

yo uttamatthaṃ kasirena laddhaṃ

mānātimānena vināsayitthā¹⁴ 'ti 9. 15

imā gāthā āha.

Tattha madhutthiko ti madhutthiko puriso araṇṇe madhum olovento etesaṃ
rukkhānaṃ yato madhum labhati so hi¹⁵ dumo tassa dumuttamo¹⁶ nāma, tato
c' eva khattiyādīsu yambā purisā dhammaṃ kuraṇaṃ¹⁷ y' uttamatthaṃ¹⁸ vijā-
neyya so tassa uttamanaro¹⁹, imassa daṇḍaṃ ca 'ti imassa pāpadhammassa 20
sabbappaharaṇaḍḍaṇḍa²⁰ ca velupesīhi²¹ piṭṭhacammaṃ uppātentā²² vadhaṃ
ca datvā imaṃ ca jammaṃ gale gahetvā khalayātha²³ khalikāraṃ²⁴ pāpetvā
niddhamatha²⁵ kiṃ iminā idha vasantena 'ti.

Rājapurisā tathā katvā „tavācariyassa santikaṃ²⁶ gantvā
taṃ ārādhetvā²⁷ sace puna mante²⁸ labhasi²⁹ idhāgaccheyyāsi, 25
no ce imaṃ disaṃ mā olokeyyāsīti“ taṃ nibbisayam akaṃsu.
So anātho hutvā „ṭhapetva ācariyaṃ na me aññaṃ paṭi-
saraṇaṃ atthi, tass' eva santikaṃ gantvā taṃ ārādhetvā
puna mantaṃ yācissāmīti“ rodanto taṃ gāmaṃ agamāsi.

¹ Bā guhasi. ² Bā -o. ³ Bā -ssati. ⁴ Ck tassana-, Bā anassanaṃ-. ⁵ Bā
-namantaṃ. ⁶ Bā -ramante. ⁷ Bā add tassa garahanto. ⁸ Bā pathali-. ⁹
Bā -ttiko, Cks -ttikā. ¹⁰ Cks -ṇa. ¹¹ Bā yambā. ¹² Ck natvā. ¹³ Bā gala-.
¹⁴ Cks -yittho. ¹⁵ Cks so ca. ¹⁶ Ck mudutta-. ¹⁷ Bā kila. ¹⁸ Bā yuttaṃ
mattaṃ. ¹⁹ Bā so va tassa uttamo nāma. ²⁰ Cks sabbassaharaṇaḍḍe.
²¹ Bā -pesikādini. ²² Bā upanetvā. ²³ Cks -āyātha, Bā galayātha. ²⁴ so Cks;
Bā khalāṃkāraṇaṃ. ²⁵ Bā add nikaḍḍhatha. ²⁶ Bā -ke. ²⁷ Bā add va. ²⁸
Cks -to. ²⁹ Ck labhāsi, Bā labhissasi.

Atha nam āgacchantam disvā M. bhariyam āmantetvā „bhadde passa tam¹ pāpadhammam parihīnamantam puna āgacchantam²“ ti āha. So M-am upasamkamitvā vanditvā ekamantam nisinnō „kimkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho „ācariya musāvādam
5 katvā ācariyam paccakkhitvā mahāvināsam patto 'mhīti“ vatvā accayam desetvā puna mante³ yācanto

10. Yathā samam maññamāno pateyya
sobbham guham narakam pūtipādam
rajjū 'ti vā⁴ akkame⁵ kaṇhasappaṃ
andho⁶ yathā jotim adhiṭṭhaheyya
evam pi maṃ tvaṃ khalitam sapaññā⁷
pahīnamantassa puna-ppasīdā⁸ 'ti 10.
gātham āha.

Tattha yathā saman ti yathā puriso idam samatṭhānan⁹ ti maññamāno
15 sobbham vā guham vā bhūmiyā phalitattṭhānasamkhātā¹⁰ narakam vā pūtipādam
vā pateyya, pūtipāde ti Himavantapadese mahārukkhesu¹¹ sukkhitvā¹² matesu
samūlesu¹³ pūtikesu jātesu¹⁴ tasmiṃ ṭhāne mahā āvāto hoti tassa nāmaṃ,
jotimadhiṭṭhaheyyā 'ti aggim akkameyya, evam pīti evam aham pi
paññācakkhuno abhāvā andho¹⁵ tumbākam visesaṃ ajānanto tumbesu khalito
20 tvaṃ maṃ khalitam viditvā¹⁶ sapaññā¹⁷ .ñānasampannā¹⁸ pahīnamantassa
mama puna pasīdatha¹⁹.

Atha²⁰ nam ācariyo „tāta, tvaṃ kim kathesi, andho¹⁵ hi dinnāya saññāya²¹ sobbhādīni pariharati, mayā paṭhamam eva kathitam, idāni kimattham mama santikam āgato sīti“ vatvā

25 11. Dhammena mante²² tava sampadāsim,
tvam pi dhammena paṭiggahesi,
pakatim pi te attamano asamsim²³:
dhamme ṭhitam tam na jaheyya manto²⁴. 11.

¹ Bā tha. ² Ck āgacchanti, Cs āgacchatī. ³ Bā omits mante. ⁴ Ck rajjūni cā, Bā jotim vā, Bf rājūti vā. ⁵ Bā -meyya. ⁶ Bā anto. ⁷ so Bf; Ck Bā sapaññāṃ. ⁸ Bā punasampadāhī, Bā -sampsīdā. ⁹ Bā saman. ¹⁰ Bā khalita-. ¹¹ Ck -rukkhe. ¹² Bā sussitvā. ¹³ Ck matetassamūle. ¹⁴ Bā vā in the place of jātesu. ¹⁵ Bā anto. ¹⁶ Bā vanditvā. ¹⁷ Bā sapaññānti. ¹⁸ Bā -nnaṃ. ¹⁹ Bā pidethā ti. ²⁰ Ck omits atha. ²¹ Bā paññāya dinnāya in the place of d. s. ²² Bā mantam. ²³ all four MSS. -si. ²⁴ Ck Bf -tā.

12. Yo¹ bāla mantam kasirena laddham
yam dullabham ajja manussaloke
kicchāpi² laddhā jivikam³ appañña⁴
vināsayī⁵ alikam bhāsamāno 12.

13. Bālassa mūlhassa akataññuno ca⁶ 5
musā bhaṇantassa asaṇṇatassa
mante mayam tādisake na dema,
kuto mantā, gaccha na mayha⁷ ruccasīti 13.

imā gāthā āha.

Tattha dhammenā 'ti aham pi tava ācariyabhāgam hiraññam vā su- 10
vaṇṇam vā agahetvā dhammen' eva mante⁸ sampadāsim, tvaṃ pi kiñci adatvā
dhammena samem' eva paṭiggahehi, dhamme tḥitan ti ācariyapūjake dhamme
tḥitam, tādisake ti tathārūpe akāle⁹ phalaṅgaḥpake¹⁰ mante na dema,
gaccha na me ruccasīti.

So evam ācariyena uyyojito¹¹ „kim mayham jivitenā“ 'ti 15
araññam pavisitvā anāthamaraṇam mari.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācari-
yam paccakkhāya mahāvīnāsam patto“ ti vatvā j. s. „Tadā akataññū¹²
māṇavo Devadatto ahoṣi, rājā Ānando, caṇḍālaputto¹³ aham evā“ 'ti.
Ambajātakaṃ. 20

2. Phandanajātaka.

Kuṭṭhārihattho puriso ti. Idam S. Rohiṇinadītīre¹⁴ nāta-
kānam kalaham ā. k. Vatthum¹⁵ Kuṇḍalajātake āvibhavissati.
Tadā pana S. nātaka āmantetvā mahārāja¹⁶

A. B. Br. r. k. bahinagare vaḍḍhakīgāmo ahoṣi. Tatth' 25
eko¹⁷ brāhmaṇavaḍḍhakī araññā¹⁸ dārūni āharitvā ratham katvā
jivikam¹⁹ kappesi. Tadā Himavantapadese mahāphandanurukkho

¹ C^{ks} so. ² B^d kiñcāpi. ³ C^s B^d jivitam. ⁴ B^d -pañño. ⁵ C^k -sasi, B^d vinā-
seti. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mayham. ⁸ B^d omits mante. ⁹ B^d -la. ¹⁰ B^d
phalam-. ¹¹ B^d uyyojetvā. ¹² C^{ks} omīti ak-. ¹³ B^d adds pana. ¹⁴ B^d jeta-
vane viharanto in the place of Ro-. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d omits mahā.
¹⁷ B^d tatteko. ¹⁸ B^d -ññato. ¹⁹ B^d -tam.

ahosi. Eko¹ kālasīho gocaraṃ pariyesitvā āgantvā tassa mūle
 nipajji. Ath' assa ekadivasam vāte paharante eko sukkha-
 danḍako patitvā khandhe avatthāsi². So thokaṃ khandhena
 rujantena bhītatasito utthāya pakkhanditvā puna nivatto āgata-
 5 maggaṃ³ olokento kiñci adisvā „añño me⁴ siho vā vyaggho
 vā anubandhanto n' atthi, imasmiṃ pana rukkhe nibbatta-
 devatā maṃ ettha nipajjantaṃ na sahati maññe, hotu jānissā-
 mīti“ atthāne kopam⁵ bandhitvā rukkhaṃ paharitvā „n' eva
 tava rukkhe⁶ pattam khādāmi na sākhaṃ bhañjāmi⁷, aññe
 10 mige idha vasante sahasi maṃ na⁸ sahasi, ko mayhaṃ doso
 atthi⁹, katipāhaṃ āgamehi, samūlan¹⁰ te rukkhaṃ uppātāpetvā¹¹
 khaṇḍākhāṇḍikaṃ chedāpessāmīti“ rukkhadavatam tajjetvā
 ekam purisaṃ upadhārento vicari. Tadā so brāhmaṇavaḍḍhakī
 dve tayo manusse ādāya rathadārūnaṃ atthāya yānakena tam
 15 padesaṃ gantvā ekasmiṃ thāne yānakaṃ thapetvā vāsiphara-
 suhattho rukkhe upadhārento phandanarukkhasamīpaṃ¹² aga-
 māsi. Kālasīho tam disvā „ajja mayā paccāmittassa piṭṭhiṃ
 daṭṭhum vaṭṭatīti“ gantvā rukkhamūle atthāsi, vaḍḍhakī ca ito
 c' ito ca olokento¹³ phandanasamīpena pāyāsi. So¹⁴ „yāva
 20 eso nātikkamati tāvad ev' assa kathessāmīti“ cintetvā paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kuṭhārihattho puriso vanam ogayha¹⁵ tiṭṭhasi¹⁶,
 putṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ chetum icchasīti¹⁷. 14.

Tattha puriso ti tvaṃ¹⁸ kuṭhārihattho eko puriso, imam vanam
 25 ogayha¹⁵ tiṭṭhasīti.

So tassa vacanaṃ sutvā „acchariyaṃ bho, na vata me¹⁹
 ito pubbe migo²⁰ mānusiṃ vācam bhāsanto diṭṭhapubbo, esa

¹ Bā tatreko. ² so Cks; Bā khante atthāsi. ³ Bā āgamaṇa-. ⁴ Bā maṃ. ⁵ Ck khopam, Bā kova. ⁶ Bā rukkhasa. ⁷ Ck Bā bhu-. ⁸ Bā sahasī ma na, Ck omits sah-. ⁹ Ck amna, Cs aññe. ¹⁰ Bā -lakam. ¹¹ Bā -tetvā. ¹² Bā bandanasamīpena. ¹³ Bā -ketvā. ¹⁴ Bā adds pi. ¹⁵ Bā ogga-. ¹⁶ Cks -ti. ¹⁷ Cks hetthamicchatīti. ¹⁸ Bā kiṃ tvaṃ. ¹⁹ Bā vatato māṇavaka in the place of bho -. ²⁰ Cks add vā.

rathānucchavikaṃ dāruṃ jānissati¹, pucchāmi tan“ ti cintetvā
dutiyaṃ gātham āha:

2. Iso vanāni carasi samāni visamāni ca,

puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ nemiyaḥ dāhan ti. 15.

Tattha iso ti tvam pi ekō kālasīho vanāni carasi, tvam rathānucchavikaṃ
dāruṃ² jānissasi. 5

Taṃ sutvā³ „ito dani me manoratho matthakaṃ pāpunis-
satīti“ cintetvā tatiyaṃ gātham āha:

3. N' eva sālo na khadiro n' assakaṇṇo kuto dhavo,

rukkho va⁴ phandano nāma, taṃ dāruṃ nemiyaḥ dāhan ti. 16. 10

So⁵ taṃ sutvā somanassajāto „sudivasena vat' amhi⁶ ajja
araññaṃ pavitṭho, tiracchānagato me rathānucchavikaṃ dāruṃ
ācikkhati, aho sādhu“ 'ti pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Kīdisāni 'ssa pattāni, khandho vā pana kīdiso,

puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemu phandanam ti. 17. 15

Ath' assa ācikkhanto dve gāthā abhāsi:

5. Yassa sākhaḥ palambanti⁷ namanti na ca bhañjare

so rukkho phandano nāma yassa mūle ahaṃ⁸ ṭhito. 18.

6. Arānaṃ cakkānābhīnaṃ isānemirathassa ca

sabbassa te kammaniyo ayaṃ hessati phandano ti. 19. 20

Tattha arānaṃ ti idaṃ so kadāc' esa imaṃ rukkhaṃ na gaṇheyya
guṇam assa kathessāmiti cintetvā evam āha, tattha isānemirathassa cā
'ti rathasāya ca⁹ nemiyaḥ ca sesassa ca rathassa sabbassa te esa¹⁰ kammaniyo
kammakkhamo bhavissatīti.

So evaṃ ācikkhitvā tuṭṭhamānaso ekamante cari¹¹. Vaḍ- 25
ḍhaki pi rukkhaṃ chinditum ārabhi. Rukkhadevatā cintesi:
„mayā etassa upari na kiñci pātitaṃ, ayaṃ atṭhāne āghātaṃ¹²
bandhitvā mama vimānaṃ nāseti, ahaṃ ca nassissāmi, eken'

¹ Bā -tīti vatvā. ² Bā rathamrukkhaṃ. ³ Bā adds kālasīho. ⁴ Cks ca. ⁵ Bā omits so. ⁶ Cks sudivasopavanamhi, Bā -jāto na purimadivaso va imaṃ. ⁷ Cks pha-, Bā pāthampanti. ⁸ Bā mūlesvāhaṃ. ⁹ Bā omits ratha and ca. ¹⁰ Bā nemiyaḥ ca rathassa ca sesaṇṇa sabbassa rathassa esa. ¹¹ Bā vicari. ¹² Bā -ṭaṇ.

upāyena imaṇ ca īsaṇ nāsessāmīti¹“ sā² vanakammikapuriso
 viyā hutvā tassa santikaṃ āgantvā pucchi: „bho purisa,
 manāpo te rukkho laddho, imaṇ chinditvā kiṃ karissasīti“.
 „Rathe³ nemiṃ karissāmīti“. „Iminā rukkheṇa ratho bha-
 5 vissatīti kena te akkhātan“ ti. „Ekena kālasīheṇā“ 'ti.
 „Sādhu, suṭṭhu tena akkhātaṃ: iminā rukkheṇa ratho sundaro
 bhavissatīti, kālasīhassa pana galacammaṃ⁴ uppātetvā catu-
 raṅgulamatte ṭhāne ayapaṭṭeṇa viya nemimaṇḍale parikkhitte
 nemi ca thirā bhavissati, bahum⁵ dhanam labhissasīti“.
 10 „Kālasīhacammaṃ kuto lacchāmīti“. „Kiṃ lālako si, ayaṃ
 tava rukkho vane ṭhito⁶ na palāyati, tvaṃ yena te rukkho
 akkhāto tassa santikaṃ gantvā 'sāmi tayā dassitarukkhaṃ
 kataratṭhāne chindāmīti' vañcetvā ānehi, atha naṃ nirāsamaṃ
 'idha ca ettha ca chindā' 'ti tuṇḍam⁷ pasāretvā ācikkhantaṃ
 15 tikhiṇeṇa mahāpharasunā koṭṭetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā cam-
 maṃ ādāya varamaṃsaṃ khāditvā rukkhaṃ chindā“ 'ti
 veraṃ appesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

7. Iti phandanarukkho pi tāvade⁸ ajjhabhāsatha:
 20 mayham pi vacanaṃ pṭhi, Bhāradvāja suṇohi me. 20.
 8. Issassa⁹ upakhandhamhā okkacca¹⁰ caturaṅgulaṃ
 tena nemiṃ pariharesi¹¹, evaṃ dalhataṃ siyā. 21.
 9. Iti phandanarukkho pi veraṃ appesi¹² tāvade
 jātānaṃ ca ajātānaṃ īsānaṃ dukkham¹³ āvahīti. 22.

- 25 Tattha Bhāradvājā 'ti taṃ gottenālapati¹⁴, upakhandhamhā ti
 khandhato, okaccā 'ti okkantitvā¹⁵.

Vaḍḍhakī rukkadevatāya vacanaṃ sutvā „aho ajja
 mayham maṅgaladivaso“ ti kālasīhaṃ ghātetvā rukkhaṃ chin-
 ditvā pakkāmi.

¹ Bā imassa va ime vināse-. ² Bā omits sā. ³ Bā -a. ⁴ Bā omits pana gala.

⁵ Bā adds ca. ⁶ Cks vanaṭṭhato. ⁷ Bā mukhacu-. ⁸ Bāf devatā. C^s tāvadeva.

⁹ so Cks; Bāf imassa. ¹⁰ Bāf ukk-. ¹¹ so Cks; Bā pasāresi, Bf pasādesi. ¹²

Bā appeti. ¹³ Bā rukkham, Bf rukkha. ¹⁴ Bā -na ā-. ¹⁵ Bā ukkacā ti upagantvā.

Tam atthaṃ pakāśento S.

10. Icc-eva phandano īsaṃ īso ca pana phandanāṃ
aññamaññaṃ vivādena aññamaññaṃ aghātayum. . 23.
11. Evam eva manussesu¹ vivādo yattha jāyati
mayūranaccaṃ naccanti² yathā ne³ īsaphandanā. 24. 5
12. Taṃ vo vadāmi, bhaddaṃ vo⁴, yāvanta⁵ ettha samāgatā:
sammodatha mā vivadittha, mā hotha īsaphandanā. 25.
13. Sāmaggiṃ eva⁶ sikkhetha, buddhehi⁷ etaṃ pasamsitaṃ,
sāmaggirato⁸ dhammaṭṭho yogakkhemā na dhamasatīti āha. 26.

Tattha aghātayun ti ghātāpesum, mayūranaccaṃ naccantīti ma- 10
hārāja yattha hi manussānaṃ vivādo hoti tattha yathā nāma mayūra naccantī
paṭicchādetabbaṃ⁷ rahassaṅgaṃ pākāṇaṃ karonti evaṃ te manussā añña-
maññaṃ randhaṃ pakāśentā⁸ mayūranaccaṃ naccanti⁹ nāma, yathā te īsa-
phandanā aññamaññaṃ randhaṃ pakāśentā¹⁰ naccāsu nāma, taṃ vo ti tena
kāraṇena tumhe vadāmi, bhaddaṃ vo¹¹ ti bhaddaṃ tumhākaṃ hotu, yāvan- 15
tetthā¹² ti yāvanto ettha īsaphandanasadisā mā ahuvattha, sāmaggimevā¹³
ti samaggaḥbhāvaṃ¹⁴ eva tumhe sikkheyyātha¹⁵, idaṃ paññāvuddhehi paṇḍitehi
pasamsitaṃ, dhammaṭṭho ti sucaritadhamme tīhito, yogakkhemā ti yogehi
khemā nibbānā¹⁶ na dhamasati na parihāyatīti nibbānena desanāya kūṭaṃ gaṇhi.

Rājāno¹⁶ dhammakathaṃ sutvā samaggā jātā. 20

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā taṃ kāraṇaṃ disvā¹⁷ tasmiṃ vanasaṇḍe¹⁸
devatā¹⁹ ahan“ ti. Phandanajātakaṃ.

3. Javanahamsajātakaṃ.

Idheva haṃsa nipatā¹ ti. Idaṃ S. J. v. Daḥhadhammasut-
tantadesanaṃ²⁰ ā. k. Bhagavatā hi „seyyathāpi bhikkhave cattāro daḥ- 25
hadhammā dhanuggahā susikkhitā²¹ katahatthā katūpāsana²² catuddisā
tīhitā assu atha²³ puriso āgaccheyya ‘ahaṃ imesaṃ catunnaṃ daḥha-
dhammānaṃ dhanuggahānaṃ susikkhitānaṃ katahatthānaṃ katūpāsa-

¹ Bā -ssānaṃ. ² Bā -rānaccaṃ naccantā. ³ Bāf te. ⁴ Bā bhaddante, Bf bhadante.
⁵ Bāf sāmagyameva. ⁶ Ck Bā sāmagya-, C⁸ maggaratho. ⁷ Bā -bba. ⁸ all three
MSS. -to. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ all three MSS. -to. ¹¹ Cks ho, Bā bhadanto. ¹² Bā
sāmagyam-. ¹³ Bā sāmaggi-. ¹⁴ Bā tumhehi sikkhatha. ¹⁵ Bā -na. ¹⁶ Bā
sakyarā-. ¹⁷ Bā vidityā. ¹⁸ Bā adds vutte. ¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ Bā -dham-
madhanuggahasu-. ²¹ Cks omit su. ²² Cs -sakā. ²³ Bā atheke.

- nānaṃ catuddisā kaṇḍe khitte appatiṭṭhite puthaviyaṃ¹ gahetvā āgamissāmi² taṃ kiṃ maññatha bhikkhave³ 'javano'³ puriso paramena javena samannāgato⁴ ti alaṃ vacanāyā⁴ 'ti evaṃ bhante, yathā ca⁴ bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁴ candimasuriyānaṃ javo tato
- 5 sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁵ candimasuriyānaṃ javo yathā ca yāva devatā va⁶ candimasuriyānaṃ purato dhāvanti tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa -pe- tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataram⁷ āyusaṃkhārā khiyanti tasmā ti ha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ
- 10 'appamattā bhavissāmā'⁸ ti evaṃ⁹ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṃ⁸ ti (—?). Imassa suttassa kathitadivasato¹⁰ dutiyadvase¹¹ dh. k. s.: „āvuso S. attano Buddharisaye tathā imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhāre ittare¹² dubbale katvā paridīpento puthujjanabhikkhū ativiya santāsaṃ pāpesi, aho Buddhabalaṃ nāmā¹³ 'ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
- 15 e. k. s.¹⁴ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave, sv-āhaṃ idāni sabbaññutaṃ patto, āyusaṃkhārānaṃ ittarabhāvaṃ dassetvā bhikkhū saṃvejetvā dhammaṃ desemi¹⁵, mayā hi pubbe ahetukaṃ¹⁴ haṃsayoniyaṃ nibbattenāpi¹⁵ āyusaṃkhārānaṃ ittarabhāvaṃ dassetvā Bārāṇasirājānaṃ ādiṃ katvā sakalarājaparisaṃ
- 20 saṃvejetvā dhammo desito¹⁶ ti vatvā a. ā.:

- A. B. Br. r. k. M. javanaḥsaṃsayoniyaṃ nibbattitvā navutiḥsaṃsaḥsaparivuto Cittakūṭe paṭivasati. So ekadivasam Jambudīpatale ekasmiṃ sare saparivāro sayamjātasālīṃ khādītva ākāse suvaṇṇakilaṇṇaṃ pattharanto viya mahantena pari-
- 25 vārena Bārāṇasinagarassa matthakamatthakena¹⁶ mandamandāya¹⁷ vilāsagatiyā Citrakūṭaṃ gacchati. Atha naṃ Bārāṇasirājā disvā „imināpi mādisena raññā bhavitabbaṃ¹⁸ ti amaccānaṃ vatvā tasmīṃ sinehaṃ uppādetvā mālāgandhavilepanaṃ gahetvā M-aṃ olokento¹⁸ sabbaturiyāni paggaṇhāpesi.
- 30 M. taṃ¹⁹ attano sakkāraṃ karontaṃ disvā haṃse²⁰ pucchi:

¹ Bā pa-. ² Cks -o. ³ Bā javena dhāvanto. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck yāvatādeva, Bā devatā in the place of yāvadavatāva. ⁷ Bā -rā. ⁸ Bā viharissāmā. ⁹ Bā evaṃ. ¹⁰ Bā adds paṭhāya. ¹¹ Bā adds bhikkhū. ¹² Bā omits i-. ¹³ Bā dhamme desesi. ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -tte pi. ¹⁶ Bā omits matthaka. ¹⁷ Bā omits manda. ¹⁸ Bā -ketvā. ¹⁹ Bā omits taṃ. ²⁰ Cks haṃsesu.

„rājā mama evarūpaṃ sakkāraṃ karonto kiṃ paccāsimsatīti“.
 „Tumhehi saddhiṃ mittabhāvaṃ devā“ 'ti. „Tena hi rañño
 amhehi saddhiṃ mittabhāvo hotū“ 'ti raññā saddhiṃ mitta-
 bhāvaṃ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṃ raññā¹ uyyānaṃ
 gatakāle Anotattadahaṃ² gantvā ekena pakkhena udakaṃ 5
 ekena candanacunṇaṃ ādāya gantvā rājānaṃ tena udakena
 nahāpetvā candanacunṇena okiritvā mahājanassa passantass'
 eva saparivāro Cittakūṭaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya rājā
 M-aṃ datṭhukāmo hutvā „sahāyo me ajja āgamissatīti“ āga-
 manamaggaṃ olokento va³ acchati. Tadā M-assa kaniṭṭhā dve 10
 haṃsapotakā „suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti mantetvā M-assā-
 rocesuṃ⁴: „mayāṃ suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti. „Tāta
 suriavego⁵ nāma sīgho⁶, suriyena saddhiṃ javitūṃ na sak-
 khissatha, antarā va vinassissatha, mā gamitthā“ 'ti. Te
 dutiyam pi tatiyam pi yāciṃsu. B.⁷ te yāva tatiyaṃ vāresi 15
 yeva. Te mānattaddhā attano balaṃ ajānantā M-assa anā-
 cikkhitvā va „suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti suriye anug-
 gate yeva gantvā Yugandharamatthake nisīdiṃsu. M. te adisvā
 „kahan nu kho gatā“ ti pucchitvā taṃ pavattim sutvā cintesi:
 „te suriyena saddhiṃ javitūṃ na sakkhissanti, antarā va 20
 vinassissanti, jīvitāṃ tesāṃ dassāmīti“ so pi⁸ gantvā Yugan-
 dharamatthake yeva nisīdi. Ath' uggate⁹ suriyamaṇḍale haṃ-
 sapotakā uppatitvā suriyena saddhiṃ pakkhandimṃsu. M. pi
 tehi saddhiṃ pakkhandi. Kaniṭṭhabhātiko yāva pubbaṇha-
 samayā javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiṭṭhānakālo viya 25
 ahosi. So B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹⁰ na sakkomīti“.
 Atha naṃ M. „mā bhāyi, jīvitāṃ te dassāmīti“ pakkhapañ-
 jarena parikkhipitvā assāsetvā Cittakūṭapabbataṃ netvā haṃ-
 sānaṃ majjhe ṭhapetvā puna pakkhanditvā suriyaṃ patvā
 itarena saddhiṃ pāyāsi. So pi¹¹ yāva upakaṭṭhamajjhantikā¹² 30

¹ Bā -o. ² Bā -he. ³ Bā omits va. ⁴ Bā m-assa āro-. ⁵ Bā -javo. ⁶ Bā
 sīghataro. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā atha u-. ¹⁰ Cks -tiya. ¹¹ Bā
 esāpi. ¹² Bā upakaṭṭhakā maj-.

suriyena saddhiṃ javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiṭṭhāna-
 kālo viya ahoṣi. Tato B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹ na
 sakkomīti“. Tam pi M. tath' eva samassāsetvā pakkhapañ-
 jarenādāya Cittakūṭam eva agamāsi. Tasmiṃ khaṇe suriyo
 5 nabhamajjhaṃ pāpuṇi. Atha M. „ajja mama sarīrabalaṃ vī-
 maṃsissāmīti“ cintetvā ekavegena pakkhanditvā Yugandhara-
 matthake nisīditvā tato uppatitvā ekavegen' eva² suriyaṃ
 pāpuṇitvā kālena purato kālena pacchato javitvā cintesi: „may-
 haṃ suriyena saddhiṃ³ javanaṃ nāma niratthakaṃ ayoniso-
 10 manasikārasambhūtaṃ, kiṃ me iminā, Bārāṇasīṃ gantvā mama
 sahāyassa⁴ rañño atthadhammayuttaṃ kathaṃ kathessāmīti“
 so nivattitvā suriye nabhamajjhaṃ anatikkante yeva sakala-
 cakkavālaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ vegaṃ parihāpento sa-
 kala-Jambudīpaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ Bārāṇasīṃ pā-
 15 puṇi. Dvādasayojanikaṃ sakalanagaraṃ haṃsacchannaṃ⁶
 viya ahoṣi, chiddaṃ nāma na paññāyati⁷, anukkamena vege
 parihāyante⁸ ākāse chiddāni⁹ paññāyimsu. M. vegaṃ pari-
 hāpetvā ākāsa¹⁰ otaritvā sīhapañjarassa abhimukhatṭhāne
 atṭhāsi. Rājā „āgato me sahāyo“ ti somanassappatto tassa
 20 nisīdanatthāya kañcanapīṭhaṃ paññāpetvā „samma pavisa,
 idha nisīdā“ 'ti vatvā paṭhamaṃ gātham āha:

1. Idh' eva haṃsa nipata, piyaṃ me tava dassanaṃ,
 issaro si anuppatto: yaṃ idh' atthi pavedayā 'ti. 27.

Tattha idhā 'ti kañcanapīṭhaṃ sandhāyāha, nipatā 'ti nisīda, issaro
 25 sīti tvaṃ imassa ṭhānassa issaro sāmī hutvā āgato ti vadati, yaṃ idhatthitvā
 yaṃ imasmiṃ nivesane atthi taṃ aparisaṃkanto ambhakaṃ kathehi¹¹.

M. kañcanapīṭhe nisīdi. Rājā satapākasahassapākehi
 telehi tassa pakkhantarāni makkhetvā kañcanataṭṭake madhu-
 lāje ca¹² sakkharodakaṃ ca dāpetvā¹³ madhurapaṭisaṃthāraṃ

¹ C^{ks} -tiya. ² B^d -na, omitting eva. ³ C^{ks} omit saddhiṃ. ⁴ B^d -yakassa.

⁵ B^d anuyāyitvā. ⁶ C^{ks} -sacha-. ⁷ C^{ks} -yasi. ⁸ C^k adds parihāriyante, C^s

parihāyante. ⁹ B^d chiddāpi. ¹⁰ B^d -sato. ¹¹ B^d -hīti. ¹² B^d madhulā-

medhurodakaṃca. ¹³ B^d khādāpetvā.

katvā „samma tvaṃ¹ ekako va āgato si, kuhiṃ² āgamitthā“
 'ti'. So taṃ pavattiṃ vitthārena kathesi. Atha naṃ rājā
 āha: „samma mama pi suriyena saddhiṃ javitavegaṃ dasse-
 hiti“. „Mahārāja na sakkā so vego⁴ dassetun“ ti. „Tena hi
 sarikkhakamattaṃ dassēhīti“. „Sādhu mahārāja, sarikkha- 5
 kamattaṃ dassessāmi, akkhaṇavedhidhanuggahe sannipātehitī“.
 Rājā sannipātesi. M. cattāro⁵ gahetvā rājanivesanā⁶ oruyha
 rājaṅgaṇe silāthambhaṃ nikhaṇāpetvā attano gīvāya ghaṇṭaṃ
 bandhāpetvā silāthambhamatthake nisīditvā cattāro dhanug-
 gahe silāthambhaṃ nissāya cātuddisābhimukhe ṭhapetvā „ma- 10
 hārāja ime cattāro janā⁷ ekappahāren' eva cātuddisābhimukhā
 cattāri kaṇḍāni khipantu, tān' āhaṃ⁸ paṭhaviṃ appattān' evā-
 haritvā⁹ etesaṃ pādamūle pātesāmi¹⁰, mama kaṇḍatthā¹¹
 gatabhāvaṃ ghaṇṭasaddasaññāya¹² jāneyyāsi, āhaṃ pana na
 paññāyissāmi¹³“ vatvā tehi¹³ ekappahāren' eva khittakaṇḍāni 15
 āharitvā tesāṃ pādamūle pātetvā silāthambhake nisinnam eva
 attānaṃ dassetvā „diṭṭho te mahārāja mayhaṃ vego“ ti vatvā
 „mahārāja, ayaṃ vego mayhaṃ n' eva uttamo na¹⁴ majjhimo,
 paritto lāmakavego esa, evaṃsīgho mahārāja ambhakaṃ¹⁵
 vego“ ti āha. Atha naṃ rājā pucchi: „samma atthi pana 20
 tumbhakaṃ vegato añño sīghataro vego“ ti. „Āma samma¹⁶
 ambhakaṃ uttamavegato pi sataguṇena saḥassaguṇena sata-
 saḥassaguṇena imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhārā khīyanti bhijjanti
 khayāṃ gacchantīti“ khaṇikanirodhavasena rūpadhammānaṃ
 bhedaṃ dassesi. Rājā¹⁷ M-assa kathaṃ sutvā maraṇabhaya- 25
 bhīto satim paccupaṭṭhāpetuṃ asakkonto bhūmiyaṃ papati¹⁸.
 Mahājano utrāsappatto ahosi, rañño mukhaṃ udakena siñcitvā
 satim paṭilabhāpesuṃ. Atha naṃ M. „mahārāja, mā bhāyi,

¹ C^{ks} omit tvaṃ. ² C^{ks} -sīti, all three MSS. kuhiṃ. ³ B^d adds pucchi. ⁴ B^d sakkomi vegaṃ. ⁵ B^d cattāro dhanuggahe, C^{ks} tesāṃ sabbajetthaka cattāro.

⁶ B^d omits rāja. ⁷ B^d dhanuggahajānā. ⁸ B^d tāni āhaṃ. ⁹ B^d eva ā-. ¹⁰ B^d -miti. ¹¹ B^d -āya. ¹² B^d ghaṇḍianusadda-. ¹³ B^d tesāṃ. ¹⁴ B^d nāpi.

¹⁵ B^d omits a-. ¹⁶ B^d mahārāja. ¹⁷ B^d dasseti tato nāmadhammānaṃ rājā.

¹⁸ B^d pati.

marapaṣaṭim bhāvehi¹, dhammaṁ cara², dānādini puññāni
karohi³, appamatto hohīti⁴ ovadi⁴. Taṁ⁵ rājā „sāmi mayam
tumhādisena nāpasampannenācariyena⁶ vinā vasitum⁷ na sak-
khissāmi, Cittakūṭapabbataṁ āgantvā mayham dhammaṁ de-
5 sento mayham ovādācariyo hutvā idh' eva vasā⁸ 'ti yācanto
dve gāthā abhāsi:

2. Savanena c' ekassa⁹ piyā bhavanti,
disvā pan' ekassa viheti chando¹⁰,
disvā ca sutvā ca piyā bhavanti,

10 kaccin¹¹ nu me piyyasi¹² dassanena. 28.

3. Savanena piyo me si bhiyyo cāgama dassanaṁ,
evam piyāḍassano samāno vasa haṁsa mama santike ti. 29.

Tāsaṁ attho: samma haṁsarāja savanen' eva¹³ ekassa ekacce piyā honti¹⁴,
evaṁguṇā¹⁵ nāmā ti sutvā savanena¹⁶ piyāyati, ekassa pan' ekacce¹⁷ disvā
15 chando vigacchati pemaṁ¹⁸ antarābhāyati khādītum āgatā yakkhā viya upaṭṭha-
hanti¹⁹, ekassa ekacce disvā ca²⁰ sutvā cā 'ti ubhayatthāpi piyā honti²², tena
taṁ pucchāmi: kaccin²³ nu me piyyasi²⁴ dassanena, kaccin²⁵ nu tvaṁ maṁ
piyāyasi, mayham pana tvaṁ savanena piyo dassanaṁ paṇāgama atipiyo va,
evam mama piyāḍassano samāno²⁶ Cītrakūṭaṁ²⁷ āgantvā idha mam' eva²⁸
20 santike vasā ti²⁹.

B. āha:

4. Vaseyyāma tavāgāre niccaṁ sakkatapūjitaṁ,
matto va³⁰ ekadā vajjā³¹ 'haṁsarājaṁ³² pacantu me'. 30.

Tattha matto va³³ ekadā ti mahārāja mayam tavāgāre niccaṁ pūjitaṁ
25 vaseyyāma, tvaṁ pana kadāci surāmadamatto maṁsakhādānatthaṁ haṁsarājaṁ³⁴
pacantu me ti vadeyyāsi, atha tavānujivino³⁵ maṁ māretvā paceyyum, tadā-
ham kiṁ karissāmi.

¹ Bā maraṇānussati bhāveṭṭha. ² Bā carāṭha. ³ Bā karoṭha. ⁴ Bā hotha devā
ti āha. ⁵ Bā atha. ⁶ Bā nāpaphalasampannena ā-. ⁷ Bā vattitum. ⁸ Bā
vasāhi. ⁹ Bā savanekassa. ¹⁰ Bā disvā ekassa piyo vigacchanto. ¹¹ Bā kicci,
Bf kiñci. ¹² Bā piyāsi, Bf piyassi. ¹³ Bā savanena. ¹⁴ Bā piyo hoti. ¹⁵ Bā -o.
¹⁶ Cks savane, Bā savanena. ¹⁷ Bā pana e-. ¹⁸ Bā khemaṁ. ¹⁹ Bā āgatayakkho
viya upaṭṭhāhati. ²⁰ Cks va. ²¹ Cks vā. ²² Bā -ttha pi pahoti. ²³ Bā kiñci.
²⁴ Bā piyāti. ²⁵ Bā -nāti kiñci. ²⁶ Bā omits sa-. ²⁷ Bā citta-. ²⁸ Bā mama.
²⁹ Bā sehi. ³⁰ Cs ca. ³¹ Bā majjaṁ, Bf vajje. ³² Bā -ja. ³³ Cks ca. ³⁴ Bā
-rānājānaṁ. ³⁵ Bā -yyā ti ettha evaṁ tava anu-.

Ath' assa¹ rājā „tena hi majjam eva na pivissāmīti“
patinñāṃ dātum²

5. Dhi-r-atthu taṃ annapānaṃ yaṃ me piyatarāṃ tayā,
na cāpi majjam pāyāmi yāva me vacchasī ghare ti³ 31.
gātham āha. Tatoparaṃ B. cha gāthā abhāsi: 5
6. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ ca vassitaṃ,
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 32.
7. Api ce maññatī poso 'nātimitto' 'sakhā' ti vā
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 33.
8. Yasmiṃ mano nivisati avidūre sahāpi so⁴, 10
santike hi pi so dūre yasmā vivasate mano. 34.
9. Anto pi yo⁵ hoti pasannacitto⁶
pāraṃ samuddassa pasannacitto,
anto pi yo⁷ hoti paduṭṭhacitto⁸
pāraṃ samuddassa paduṭṭhacitto. 35. 15
10. Saṃvasanto vivasanti ye disā te rathesabha⁹,
ārā santo¹⁰ saṃvasanti manasā raṭṭhavaḍḍhana¹¹. 36.
11. Aticiraṃnivāseṇa piyo bhavati appiyo,
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa¹² appiyā ti. 37.

Tattha vassitaṃ ti mahārāja tiracchānagatā hi¹³ ujuhadayā, tena tesāṃ 20
vassitaṃ suvijānaṃ, manussā pana kakkhalā¹⁴, tasmā tesāṃ vacanaṃ dubbijānatarāṃ ti attho, yo pubbe ti yo puggalo paṭhamam eva attamano hutvā tvaṃ mayhaṃ nātako mitto paṇasamo sakhā ti api evaṃ¹⁵ maññati sv-eva pacchā diso¹⁶ verī sampajjati¹⁷, evaṃ durājānāni¹⁸ manussahadayāni, nivisatīti mahārāja yasmiṃ puggale pemavasena mano nivisati so dūre vasanto pi 25
avidūrena¹⁹ so vasati yeva²⁰ nāma, yasmā pana puggalā²¹ mano vivasati²² apeti so santikē vasanto pi dūre yeva, anto pi yo²³ hotīti mahārāja yo sahāyo pasannacitto so cittaṇa allīnattā²⁵ pāraṃ samuddassa vasanto

¹ Bā only atha. ² Bā adds imaṃ gāthamāha. ³ Bā nā cāpi rajjāṃ pivissāmi yāva me vagaccharighatī. ⁴ Cks yo. ⁵ Cs Bā so. ⁶ Cks Bf paduṭṭha-. ⁷ Bāf so. ⁸ Cks Bf pasannacitto. ⁹ Bā saṃvasanti ye tādīsā rathessa? ¹⁰ Bā ārodhītā. ¹¹ Ck -naṃ, Bā -vaḍḍhana, Bā -vaḍḍhanaṃ. ¹² Bā parato ahoṣi. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ Ck -lattā, Bā -la. ¹⁵ so Cks; Bā abhi in the place of api evaṃ. ¹⁶ Bā tādiso. ¹⁷ Cks -ri-, Bā veraṃ sammajjati. ¹⁸ Bā duvijānaṃ nāma. ¹⁹ Bā -re, Cks add kevalaṃ avidūre sahāpi. ²⁰ Bā yo. ²¹ Bā yasmiṃ pana puggale. ²² Bā na visati. ²³ Ck Bā so. ²⁴ Ck allīnattā corr. to anallī-, Bā aliyaṇattā.

pi anto yeva hoti, yo pana duṭṭhacitto so cittena anallinattā¹ anto vasanto²
pi pāraṃ samuddassa hoti nāma, ye disā te ti³ ye va verino paccatthikā
ekato⁴ vasantāpi te dūre⁵ vasanti yeva, santo⁶ pana paṇḍitā āra⁷ thitāpi mettā-
bhāvitena manasā āvajjantā saṃvasanti yeva, purā te homā⁷ 'ti yāva appiyā
5 na homa⁸ tāvad eva taṃ āmantetvā gacchāmā⁸ 'ti vadati.

Atha naṃ⁹ rājā āha:

12. Evaṃ ce yācamānānaṃ añjalim nāvabujjhasi
paricārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evaṃ taṃ abhiyācāma⁹: puna kayirāsi pariyāyan ti. 38.

10 Tattha evaṃ ce ti sace¹⁰ haṃsarāja evaṃ añjalim paggayha yācamāna-
naṃ amhākaṃ imaṃ añjalim nāvabujjhasi tava paricārakānaṃ samānānaṃ¹¹
vacanaṃ na karosi atha naṃ evaṃ¹² yācāma⁹, puna kayirāsi pariyāyan
ti kālānukāle¹³ idha gamanāya¹⁴ vāraṃ kareyyāsīti attho.

Tato B. āha:

15 13. Evaṃ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ vāpi¹⁵ mahārāja mayhaṃ vā ratṭhavaddhana¹⁶
app-eva nāma passema¹⁷ ahorattānaṃ accaye ti. 39.

Tattha evaṃ ce no ti mahārāja mā cintayi¹⁸, sace amhākaṃ evaṃ
viharantānaṃ jīvitantarāyo na bhavissati app-eva nāma ubho aññamaññaṃ
20 passissāma, api ca tvaṃ mayā dinnāṃ¹⁹ ovādam eva mama thāne thapetvā²⁰ evaṃ
ittarajīvite²¹ lokasannivāse appamatto hutvā dānādini puññāni karonto dasarāja-
dhamme akopetvā dhammena rajjaṃ kāresi, evaṃ hi me²² ovādam karonto maṃ
passissasi²³ yevā 'ti.

Evaṃ M. rājānaṃ ovaditvā Cittakūṭam eva gato.

25 S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe²⁴ tiracchānāyoniyāṃ nib-
battenāpi mayā āyusamkhārānaṃ dubbalabhāvaṃ dassetvā dhammo
desito“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, kanitṭho Moggallāno,
majjhimo Sāriputto, sesahaṃsagaṇo²⁵ Buddhaparisā, javanahaṃso pana
aham evā“ 'ti. Javanahaṃsajātakaṃ²⁶.

¹ Bā analliyatthā. ² Ck̄ ava-. ³ Bā ye tādīsā ti. ⁴ Ck̄ ekako. ⁵ Bā dure, omitting te; Ck̄ te, omitting dūre. ⁶ Bā ye. C̄s sananto. ⁷ Bā purato homi.
⁸ Bā -mi. ⁹ Bā omits naṃ. ¹⁰ Ck̄s omit sace. ¹¹ Ck̄ samānaṃ. ¹² Ck̄s etaṃ.
¹³ Bā kālānakālaṃ. ¹⁴ Bā idhāga-. ¹⁵ Ck̄ cāpi, Bā tumhākaṇca. ¹⁶ Bā -vaḍ-
dhana. ¹⁷ Ck̄ passeva. Bā assemaṃ. ¹⁸ Bā cittayittha. ¹⁹ Ck̄s dinna-. ²⁰
Bā thapetvā. ²¹ Ck̄ -rā-. ²² Ck̄s cime. ²³ Ck̄s -ti, Bā passati. ²⁴ Bā adds pi.
²⁵ Bā sesā - gaṇā. ²⁶ Bā haṃsa-.

4. Cullanāradajātaka.

Na te kaṭṭhāni bhinnānīti. Idam S. J. v. thullakumārikapalobhanam ā. k. Sāvattvivāsino kir' ekassa kulassa soḷasavassikā¹ dhītā ahoṣi² sobhaggappattā, na pana tam koci vāresi³. Ath' assā⁴ mātā cintesi: „mama dhītā veyappattā na ca nam koci 5 vāreti⁵, āmisena macchaṃ viya etāya ekam Sākiyabhikkhum palobhetvā uppabbājetvā tam nissāya jivissamā“ 'ti. Tadā ca Sāvattvivāsi⁶ eko kulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajitvā upasampannakālato⁷ paṭṭhāya sikkhākāmatam pahāya ālasiyo sarīramaṇḍanānuyutto⁸ vihāsi. Mahāupāsikā gehe yāgukhādanīyabhojanīyāni sampādetvā dvāre ṭhatvā 10 antarāvīthiyā⁹ gacchantesu bhikkhūsu¹⁰ rasatāṇhāya bandhitvā gahetum sakkuṇeyyarūpaṃ ekam upadhārentī Tepitakaabhidhammikavinayadharānaṃ mahantena parivārena gacchantānaṃ antare kañci gayhūpaṃ adisvā tesam pacchato gacchantānaṃ madhuradhammakathikānaṃ¹¹ chinnavalāhakasadisānaṃ¹² piṇḍapātikānaṃ pi antare kañci adisvā va 15 ekam yāva bahiapāṅgā akkhīni añjetvā¹³ kese oṣaṇhetvā¹⁴ dukūlantaravāsakaṃ nivāsetvā ghaṭṭitamattācīvaraṃ pārupitvā maṇivāṇapattam ādāya manoramaṃ chattam dhārayamānaṃ¹⁵ viṣatṭhindriyaṃ¹⁶ kāyadaḍḍhibahulam¹⁷ puggalam āgacchantam disvā „imaṃ sakkā gaṇhituṃ“ ti vatvā¹⁸ vanditvā pattam gahetvā¹⁹ „etha bhante“ ti gharaṃ atinetvā²⁰ nisidā- 20 petvā yāguādihi parivisitvā katabhattakiccaṃ „bhante ito paṭṭhāya idh' evāgaccheyyāthā“ 'ti āha. So pi tato paṭṭhāya tatth' eva gantvā²¹ aparabhāge viṣāsiko²² ahoṣi. Ath' ekadivasam mahāupāsikā tassa savanapathe ṭhatvā „imasmiṃ gehe upabhogamattā²³ atthi, tathārūpo pana me putto vā jāmāto²⁴ vā gehaṃ vicāretum²⁵ 25 samattho n' atthīti“ āha. So tassā vacanaṃ sutvā „kimatthaṃ nu kho kathetīti“²⁶ thokaṃ hadayaviddho²⁷ viya ahoṣi. Sā dhītaṃ āha: „imaṃ palobhetvā tava vase vattāpehīti“. Sā tato paṭṭhāya maṇḍitapasādhitā itthikuttavilāsehi²⁸ tam palobhesi. Thullakumārikā

¹ B^d pannarasasoḷasavassuddesikā. ² B^d adds sā. ³ C^s parivā-, B^d nam na koci nivā-. ⁴ all three MSS. assa. ⁵ B^d nivāresi. ⁶ C^s -si, B^d -siko. ⁷ B^d upasampada-. ⁸ B^d -nāmanu-. ⁹ B^d -ravattiyā-. ¹⁰ B^d ekabhikkhum. ¹¹ B^d -rakathākathitānaṃ. ¹² B^d acchannā loha sasānaṃ. ¹³ B^d bahi āṅgapāṇāṅgāni añcitvā. ¹⁴ B^d omits kese-. ¹⁵ C^s chatta dhāriya-, B^d chattaṃ doriya-. ¹⁶ B^d viṣatindriya. ¹⁷ B^d kāḍaḷi phahunaṃ. ¹⁸ C^s gantvā. ¹⁹ B^d omits vanditvā -. ²⁰ B^d omits ati. ²¹ B^d evā-. ²² B^d viṣāsiko, C^s viṣāso. ²³ B^d paribhogamatthā. ²⁴ B^d cāmābhāro, C^s jāmātarō. ²⁵ B^d vitire-. ²⁶ B^d -sīti. ²⁷ B^d hadare vaddho. ²⁸ C^s kuttha-, B^d kuṭṭam vi-.

- ti na ca thullasarīrā ti daṭṭhabbā, thūlā vā hotu kisā vā pañca-
 kāmagaṇikarāgena¹ thūlatāya thullakumārikā ti vuccati. So daha-
 rako² kilesavasiko hutvā „na dān' āhaṃ Buddhasāsane patitṭhātum
 sakkhissāmīti“ cintetvā vihāraṃ gantvā³ pattacīvaraṃ niyyādetvā⁴
 5 „ukkaṇṭhito smīti“ ācariyupajjhāye āha. Te taṃ ādāya Satthu
 santikaṃ netvā⁵ „bhante ayaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti ārocesum.
 S. „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito sīti“ pucchitvā „saccaṃ
 bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ „thullakumārikāya bhante“ ti
 vutte „bhikkhu pubbe p' esā tava araṇṇe vasantassa brahmacariya-
 10 tarāyaṃ katvā mahantaṃ anattam akāsi, puna tvaṃ etam eva
 nissāya kasmā ukkaṇṭhito sīti“⁶ vatvā⁷ bhikkhūhi yācito a. ā.:

- A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe mahābhoge brāhmaṇa-
 kule nibbattitvā uggahitasippo⁸ kuṭumbaṃ saṇṭhapesi. Ath'
 assa bhariyā ekaṃ puttāṃ vijāyitvā kālam akāsi. So „yath'
 15 eva me piyabhariyāya evaṃ mayi pi maraṇaṃ na lajjissati“⁹,
 kiṃ me gharāvāsena, pabbajjissāmīti“ cintetvā kāme pahāya
 puttāṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā tena saddhiṃ isipabbajjāṃ
 pabbajitvā jhānābhīṇṇaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro araṇṇe
 vihāsi. Tadā paccantavāsino corā janapadaṃ pavisitvā gāmaṃ
 20 paharitvā¹⁰ karamare¹¹ gahetvā bhaṇḍikā ukkhipāpetvā puna
 paccantaṃ pāyesum¹². Tesam¹³ antare ekā abhirūpā kumārikā
 kerāṭṭikapaṇṇāya¹⁴ samannāgatā cintesi¹⁵: „ime amhe netvā¹⁶
 dāsibhogena¹⁷ bhuñjissanti“¹⁸, ekena upāyena palāyitum vaṭṭa-
 tīti“ sā „sāmi sarīrakiccaṃ kātukāṃ' amhi“¹⁹, thokaṃ paṭikka-
 25 mitvā²⁰ ṭhitā“ ti vatvā core vañcetvā palāyitvā araṇṇe vi-
 carantī B-assa puttāṃ assame katvā phalāphalathāya gata-
 kāle pubbaṇhasamaye taṃ assamaṃ pāpunitvā taṃ tāpasa-

¹ B^d adds pana. ² B^d hadayo. ³ C^k omits vihāraṃ gantvā. ⁴ C^k add
 asukaṭṭhānaṃ nāma gamissāmīti tatra me vatthāni pesethā“ ti vatvā vihāraṃ
 gantvā pattacīvaraṃ gaṇṭhatha gaṇṭhatha. ⁵ B^d gantvā. ⁶ C^k omits sī. ⁷ B^d adds
 tuṇhi ahoṣi. ⁸ B^d uggaṇṭhita-. ⁹ B^d lajjassatīti. ¹⁰ B^d hāretvā. ¹¹ B^d kumā-
 rake. ¹² B^d pāpayisu. ¹³ B^d atha tāsaṃ. ¹⁴ C^k karo-, B^d kira tikka-
 paṇṇāya. ¹⁵ B^d -tetvā. ¹⁶ B^d gahetvā. ¹⁷ B^d dāsa-. ¹⁸ B^d paribhu-. ¹⁹
 C^k kātum-, B^d -māmi. ²⁰ B^d attikk-.

kumāraṃ kāmaraṭṭiyā palobhetvā sīlam assa bhinditvā attano vase vattetvā¹ „kin te araṇṇe vāseṇa, ehi gāmaṇṇaṃ gacchāma“, tatra hi rūpādayo kāmagaṇṇa sulabbhā“ ti āha. So² „sādhū“ 'ti sampatiṇṇitvā „pitā tāva“ me araṇṇato phalāphalaṃ āharitum gato³, taṃ disvā ubho pi ekato va gamissāmā“⁴ 5
'ti āha. Sā cintesi: „ayaṃ taruṇadārako kiñci na⁵ jānāti, pitarā pan' assa mahallakakāle pabbajitena bhavitabbaṃ", so āgantvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' maṃ pothetvā pāde gahetvā kaḍḍhetvā araṇṇe khipissati⁶, tasmim anāgate yeva palāyissāmīti“ atha naṃ „ahaṃ purato gacchāmi, tvaṃ pacchā“ 10
āgaccheyyāsīti“ vatvā maggasaṇṇaṃ ācikkhitvā pakkāmi. So tassā gatakālato paṭṭhāya uppannadomanasso yathā pure kiñci vattaṃ⁷ akatvā sasīsaṃ⁸ pārūpitvā antopaṇṇasālāya pajjhāyanto⁹ nipajji. M. phalāphalaṃ ādāya āgantvā¹⁰ tassā pādavalaṇṇaṃ¹¹ disvā „ayaṃ mātugāmaṇṇa pādavalaṇṇo“¹², 15
puttassa me¹³ sīlam bhinnāṃ bhavissatīti“ cintoṇṇaṃ paṇṇasālāṃ pavasitvā phalāphalaṃ otāretvā puttāṃ pucchanto paṭṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi¹⁴ te na hāpito, kin nu mando va jhāyasīti. 40. 20

Tattha aggī pi te na hāpito ti aggī pi te na jalito, mando vā 'ti nippaṇṇo andho bālo viya.

So pitu kathaṃ sutvā utṭhāya pitaraṃ vanditvā gāraveṇ' eva araṇṇavāse anussāhaṃ¹⁵ pavedento gāthadvayaṃ āha:

2. Na ussahe vane vatthum, Kassapāmantayāmi taṃ, 25
dukkho vāso araṇṇasmiṃ¹⁶, raṭṭhaṃ icchāmi gantave. 41.
3. Yathā ahaṃ¹⁷ ito gantvā¹⁸ yasmiṃ janapade vasaṃ
ācāraṃ brahme¹⁹ sikkheyyaṃ taṃ dhammaṃ anusāsaṃti. 42.

¹ Bā vasaṃ katvā. ² Bā gāmaṇṇa katvā vassissāma. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā ca.
⁵ Cks āharatu. ⁶ Bā na kiñci. ⁷ Bā -nti. ⁸ Bā khipissatīti. ⁹ Bā omits va-
¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Ck Bā pajjā-. ¹² Cks gantvā. ¹³ Bā pādavalaṇṇaṃ, Bā pādavalaṇṇaṃ.
¹⁴ Cks pādavalaṇṇo, Bā pādavalaṇṇo. ¹⁵ Bā mama. ¹⁶ Bā aggisi.
¹⁷ Bā āṇāraṇṇaṃ vāso manussā vāso gāmanatthāya taṃ. ¹⁸ Bā -amhi. ¹⁹ Bā yathāhaṃ.
²⁰ Bā -tvāna. ²¹ Bā brahma, Bā ācāridhammaṃ.

Tattha Kassapāmantayāmitan ti Kassapa āmantayāmi taṃ, gantave ti gantuṃ, ācāraṇ¹ ti yasmim̃ janapade vasāmi tatra² vasanto yathā ācāraṃ janapadacārittaṃ sikkheyyaṃ jāneyyaṃ³ taṃ dhammaṃ anusāsa ovaḍā⁴ 'ti vadati.

5 M. „sādhū tāta, desacārittaṃ te kathessāmīti“ vatvā gāthadvayaṃ āha:

4. Sace araṇṇaṃ hitvāna vanamūlaphalāni ca
raṭṭhe rocayase⁵ vāsaṃ taṃ dhammaṃ nisāmehi me: 43.

5. Visaṃ mā patisevittho, papātaṃ parivajjaya⁶,
10 paṃke⁷ ca mā visidittho yatto⁸ cāsivise⁹ care ti. 44.

Tattha dhamman ti sace raṭṭhe vāsaṃ rocesi tena hi tvaṃ janapada-cārittaṃ dhammaṃ nisāmehi, yatto cāsivise¹⁰ ti āsivissa santike yatta-paṭiyatto careyyāsi, sakkonto¹¹ āsivisaṃ parivajjeyyāsi attho.

Tāpasakumāro saṃkhittena bhāsitaṃ atthaṃ ajānanto
15 pucchi:

6. Kin nu visaṃ papāto vā paṃko vā brahmacāriṇaṃ,
kaṃ tvaṃ¹² āsivisaṃ brūhi, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 45.
Itaro pi 'ssa vyākāsi:

7. Āsavo tāta lokasmiṃ surā nāma pavuccati
20 manuñña¹³ surabhī vaggū sādūkhuddarasūpāmā¹⁴,
visaṃ tad āhu ariyāse¹⁵ brahmacariyassa Nārada. 46.

8. Itthiyo tāta lokasmiṃ pamattaṃ pamathenti tā
haranti yuvino¹⁶ cittaṃ tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluto,
papāto eso akkhāto brahmacariyassa Nārada. 47.

9. Lābho siloko sakkāro pūjā parakulesu ca
25 paṃko eso va¹⁷ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 48.

10. Sasatthā¹⁸ tāta rājāno āvasanti mahiṃ imaṃ,
te tādise¹⁹ manussinde²⁰ mahante tāta Nārada. 49.

¹ Bā ācariyan. ² Bā tattha. ³ Bā omits jā-. ⁴ Bā -dāhi. ⁵ Ck corācayase, Cs socayase. ⁶ Bā -jjeya. ⁷ Cks -o, Bf pako, Bā paṅge. ⁸ Ck satto, Cs yanto, Bā rattho, Bf yattho. ⁹ Cks cāsivise, Bāf vāsivise. ¹⁰ Ck Bā vā-. ¹¹ Bā akkanto. ¹² Cks omit tvaṃ. ¹³ Cks -aṃ, Bf -ñño. ¹⁴ Bf -mo. ¹⁵ so Bf; Cks ariyāyo. ¹⁶ Bf yatino; āsavā -- yuvino wanting in Bā. ¹⁷ Bf ca, Cks omit va. ¹⁸ Bāf mahantā. ¹⁹ Bā mā tādise. ²⁰ Cks -do.

11. Issarānaṃ adhipatīnaṃ na tesāṃ pādato care,
āsīviso so¹ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 50.
12. Bhattattho² bhattakāle yaṃ yaṃ gehaṃ upasaṃkame³
yad' ettha kusalaṃ jaññā tattha ghāsesanaṃ care. 51.
13. Pavisitvā parakulaṃ⁴ pānattho bhojanāya vā⁵ 5
mitaṃ khāde mitaṃ bhuñje na ca rūpe manaṃ kare. 52.
14. Goṭṭhaṃ majjaṃ⁶ kirāsaṃ vā⁷ sabhāni kiraṇāni⁸ ca
ārakā parivajjehi yān iva⁹ visamaṃ pathan ti. 53.

Tattha āsavo ti pupphāsavādivisaṃ¹⁰, tadāhū 'ti taṃ āsavaṃkhātāṃ
surāṃ ariyā brahmacariyassa visaṃ ti vadanti, pamattan ti muṭṭhassatiṃ¹¹, 10
tūlaṃ bhaṭṭhaṃ vā 'ti rukkhatto¹² bhassitvā patitatūlaṃ viya, akkhāto ti
Buddhādīhi kathito, siloko ti kittivaṇṇo, sakkāro ti añjalikammādi, pū jā
ti gandhamālādīhi pūjā, paṃko ti esa osīdāpanaṭṭhena paṃko ti akkhāto,
mahante ti mahantabbhāvappatte, na tesāṃ pādato care ti tesāṃ san-
tike na care¹³, rājakulūpako na siyā¹⁴ ti attho, rājāno hi āsivisā¹⁵ viya mu- 15
huttan' eva kujjhivā anayavyasanaṃ pāpentī api ca antopurappavesane vuttā-
dīnavavasena p' ettha attho¹⁶ vedītabbo, bhattattho¹⁷ ti bhattena atthiko
hutvā, yadettha kusalaṃ ti yaṃ tesu¹⁸ upasaṃkamitabbabhogesu¹⁹ kusalaṃ
anavajjaṃ pañcaagocararahaṃ jāneyyāsī tattha ghāsesanaṃ careyyāsīti attho,
na ca rūpe manaṃ kare ti parakule²⁰ mattaññū hutvā bhojanaṃ bhuñjanto 20
pi tattha itthirūpe manaṃ mā careyyāsī²¹, cakkhūṃ ummiletvā itthirūpe ni-
mittaṃ mā gaṇheyyāsīti vadati, guṭṭhimacchaṃ gharāsava²² ti ayaṃ pottha-
kesu pāṭho atthakathāyaṃ pana goṭṭhimajjakirāsava²³ ti vatvā goṭṭhin ti²⁴
gunnaṃ thitaṭṭhānaṃ majjan ti pānāgāraṃ kirāsaṃ ti dhuttakerāṭṭikajanaṃ²⁵
ti vuttaṃ, sabhāni kiraṇāni ca²⁶ 'ti sabhāyo ca hiraññasuvappānaṃ kara- 25
ṇaṭṭhānāni ca²⁷, ārakā ti etāni sabbāni dūrato parivajjeyyāsī, yānivā 'ti
sappitelayānena gacchanto visamaṃ maggaṃ viya.

Māṇavo pitu kathentassa²⁸ kathentass' eva satīṃ paṭi-
labhitvā „tāta alaṃ me²⁹ manussapathenā“ 'ti āha. Ath' assa

¹ Cks Bf omit so. ² Bđ attattho, Cks bhattattho. ³ Bđ -kālo ca sa gahesuṃ pa-
saṃkame. ⁴ Bđ -le. ⁵ Bđ pānatthā bhodhanatthā vā. ⁶ Ck guṭṭhimajjaṃ, C^s
guṭṭhimacchaṃ. ⁷ Bđ -sañca. ⁸ Ck kiraṇāni, C^s karaṇāni, Bđ kāraṇāni. ⁹ Cks
ca. ¹⁰ Bđ -savāsitaṃ. ¹¹ Bds muṭṭhissati, Cks muṭṭhimattaṃ. ¹² Bđ rukkha.
¹³ Cks add ti. ¹⁴ Bđ bhavyeyyāsī. ¹⁵ C^s Bđ -so. ¹⁶ Bđ vuttānītiṇa catasena
ayametta attho. ¹⁷ Cks bhattattho. ¹⁸ Bđ te. ¹⁹ Bds -tabbesu gehesu, Ck -tabbe
yogesu. ²⁰ Bđ paraloke. ²¹ Ck Bđ -sīti. ²² so Cks; Bđ goṭṭhaṃ majjaṃ kirāsaṃ.
²³ Ck -kirāsīcā, C^s guṭṭhimajjakirāsavā, Bđ goṭṭhaṃ majjakirāsācā. ²⁴ Cks goṭṭhīti,
Bđ goṭṭhanti. ²⁵ Bđ vuttakerādika-. ²⁶ Cks vā, Bđ kāra-. ²⁷ Ck tikinaṭṭhā-,
C^s nikaṇṭhā-, Bđ karaṇatthānaṃ. ²⁸ Bđ omits ka-. ²⁹ Bđ alameva.

pitā mettādibhāvanam¹ ācikkhi. So tass' ovāde ṭhatvā nacirass' eva jhānābhīññam nibbattesi. Ubho pi² pitāputtā³ aparihīnajjhānā⁴ Brahmaloce nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā sā dārikā⁵ ayaṃ thullakumārikā⁶ ahoṣi,
5 tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā⁷ aham eva“ 'ti. Cullanāradajātakam.

5. Dūtajātaka.

Dūte te brahme pāhesin ti. Idam S. J. v. attano paññā-
pasamsanam ā. k. Dh.⁸ k. s.: „passathāvuso⁹ Dasabalassa upāya-
10 kosallam, Nandassa kulaputtassa¹⁰ accharāgaṇam¹¹ dassetvā arahattaṃ
adāsi, cullapanthakassa pilotikam datvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ
adāsi, kammāraputtassa padumam dassetvā¹² arahattaṃ adāsi, evam
nānāupāyehi satte vinetīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathā-
15 gato idān' eva 'iminā idam hotīti' upāyajānana¹³ upāyakusalo, pubbe
pi upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. janapado ahirañño¹⁴ ahoṣi. So hi¹⁵ janapadam pīletvā dhanam¹⁶ eva saṃkaḍḍhi. Tadā B. Kāsīgāme
brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilam gantvā
20 „pacchā dhammena bhikkham caritvā ācariyadhanam āharissā-
mīti“ vatvā sippam paṭṭhapetvā niṭṭhitasippo anuyogaṃ datvā
„ācariya tumhākaṃ ācariyadhanam āharissāmīti“ apucchitvā
nikkhamma janapade caranto dhammena samena pariyesitvā
satta nikkhe labhitvā „ācariyassa dassāmīti“ gacchanto antarā-
25 magge Gaṇam taritum¹⁷ nāvaṃ abhirūhi¹⁸. Tassa tattha nāvāya
viparivattamānāya¹⁹ tam suvaṇṇam udaye pati²⁰. So cintesi:
„dullabhahirañño janapado²¹, puna ācariyadhane²² pariyesi-

¹ Bā -bhāvaṃ. ² Cks omit pi. ³ Cs -o. ⁴ Bā adds kālam katvā. ⁵ Bā kumārikā. ⁶ Bā omits thulla. ⁷ Bā adds pana. ⁸ Bā adds bhikkhū. ⁹ Bā -tha ā-. ¹⁰ Bā sakyapu-. ¹¹ Ck -rāṇam, Cs -rēṇam, Bā acchare. ¹² Bā datvā. ¹³ Cks -ne. ¹⁴ Bā sahi-. ¹⁵ Bā omits hi. ¹⁶ Bā janam. ¹⁷ Bā ota-. ¹⁸ Bā -rūyhi. ¹⁹ Bā vicari-, Bā omits vipari. ²⁰ Bā -tīti. ²¹ Bā -bhamhiraññam janapade. ²² Bā ācariyassatāgaṃ.

yamāne papañco bhavissati, yaṇ nūnāhaṃ Gaṅgātīre yeva nirā-
hāro nisideyyaṃ, tassa me nisinnabhāvaṃ anupubbena rājā
jānissati, tato amacce pesessati, ahaṃ tehi saddhiṃ na man-
tessāmi¹, tato rājā sayāṃ āgamissati, iminā upāyena tassa
santikā² ācariyadhaṇaṃ labhissāmi³“ so³ Gaṅgātīre uttarisāṭa- 5
kaṃ pārupitvā yaññasuttaṃ baḷi ṭhapetvā rajatapattavaṇṇe
vālukātale suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Taṃ nirāhāraṃ ni-
sinnaṃ disvā mahājano „kasmā nisinno sīti“ pucchati. Kas-
saci na kathesi. Punadivase dvāragāmaṃvāsino tassa tattha ni-
sinnabhāvaṃ sutvā āgantvā pucchimsu, tesāṃ pi na kathesi, 10
te tassa kilamathaṃ⁴ disvā paridevaṇṭā⁵ pakkamimsu. Tatiya-
divase nagaravāsino āgamimsu, catutthadivase nagarato issara-
jano⁶, pañcamadivase rājaparisā⁷, chaṭṭhe divase rājā amacce
pesesi, tehi pi saddhiṃ na kathesi. Sattame divase rājā bha-
yappatto hutvā tassa santikaṃ gantvā pucchanto paṭhamāṃ 15
gāthā āha:

1. Dūte te brahṃe pāhesiṃ Gaṅgātīrasmiṃ jhāyato,
tesāṃ puṭṭho na vyāhāsi⁸, dukkhaṃ guya⁹ mataṃ nu te. 54.

Tattha guya¹⁰ mataṃ nu te ti kin nu kho brāhmaṇa yaṃ tava¹¹
dukkhaṃ uppannaṃ taṃ te guyaṇ ti mataṃ¹² na aññassa ācikkhitabbaṇ ti. 20

Taṃ sutvā M. „mahārāja dukkhaṃ nāma harituṃ sam-
atthass¹³ evācikkhitabbaṃ, na aññassā“¹⁴ ti vatvā satta gāthā āha¹⁵:

2. Sace te dukkhaṃ uppajji Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁶
mā kho no tassa¹⁷ akkhāhi yo taṃ dukkhā na mocaye. 55.
3. Yo ca tathā¹⁸ dukkhajātassa ekantaṃ api bhāsato¹⁹ 25
vippamoceyya²⁰ dhammena kāmaṃ tassa pavedaya²¹. 56.
4. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ²² ca vassitaṃ (= supra²³)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 57.

¹ Ck -mīti, Bā lapissāmi. ² Bā -ke. ³ Bā omits so. ⁴ Bā -mantattaṃ. ⁵
Bā -vitvā. ⁶ Bā imassaraṇa. ⁷ Bā rājapūrisā. ⁸ Bā byākāsi. ⁹ Bā tuyhaṃ.
¹⁰ Bā tuyhaṃ dukkhaṃ. ¹¹ Bā kiñci. ¹² Bā tuyhameva maṃ taṃ. ¹³ Bā abhāsi.
¹⁴ Bā -vaḍḍhana. ¹⁵ Bā mā na kho tassa. ¹⁶ Ck ca taṃ, C⁹ va taṃ, Bā tathā?
Bf yo tassa. ¹⁷ Bā ekañkhamāti āgato, Bf ekaṅgamahibhāgaso. ¹⁸ Ck so vi-
Bā vippamuñceyya, omitting so. ¹⁹ Bā -deyya, Bf mavedayaṃ. ²⁰ Bā -nānaṃ.
Jataka. IV. 15

5. Api ce maññatī poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā (= supra ²¹⁷/₈)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 58.
6. Yo attano dukkham anānuputtḥo
pavedaye¹ jantu akālarūpe
5 ānandino² tassa bhavant³ amittā
hitesino tassa dukhī bhavanti. 59.
7. Kālañ ca ñatvāna tathāvidhassa
medhāvinam ekamanam veditvā
akkheyya tippāni parassa dhīro,
10 saṇham giram atthavatiṃ pamuñce. 60.
8. Sace ca⁴ jaññā avisayham attano
'nāyam nīti'⁵ mayha sukhāgamāya⁶
eko va tippāni sahetha⁶ dhīro
saccam hirottappam apekkhamāno⁷ ti. 61.
- 15 Tattha uppajjatīti sace tava uppajjeyya, mā akkhāhi ti mā kathayi,
dubbijānataram tato ti⁸ tiracchānagatavassitato⁹ dubbijānataram, tasmā
tatvato¹⁰ ajānitvā haritum asamatthassa attano dukkham na kathetabham devā
'ti, api ce ti gāthāya kathitattā¹¹, anānuputtḥo ti punappuna puttḥo¹²,
pavedaye ti katheti¹³, akālarūpe akāle, kālan ti attano guyhassa kathana-
20 kalam¹⁴, tathāvidhassa¹⁵ ti paṇḍitapurisassa¹⁵ attanā saddhīm ekamanam¹⁶
viditvā tathāvidhassa ācikkheyya, tippānīti kharāni¹⁷, sace ti yadi¹⁸
attano dukkham avisayham attano vā parassa vā purisakārena atikiccam¹⁹
jāneyyā²⁰ ti²⁰, nīti²¹ lokapaveṇi²², aṭṭhalokadhammā²³ ti attho, idaṃ vuttam
hoti: atha²⁴ ayam lokapaveṇi²² na mayham eva²⁵ sukhagamāya uppannā,
25 aṭṭhahi²⁶ lokadhammehi parimutto nāma n' atthi, evaṃ sante sukham eva
patthentena parassa dukkhāropanam²⁷ ayuttam, n' etaṃ hirottappasampannena
kattabham, atthi ca me hirottappan ti saccam samvijjamānam attani²⁸ hiro-
tappam apekkhamāno²⁹ va aññassa anārocetvā eko va³⁰ tippāni sahetha³¹
dhīro ti.

¹ Cks -yam. ² Cks -dito, Bā ānandino. ³ Ck -tu, Bāf -ti. ⁴ Bāf va. ⁵ nīti? Cks
neti, Bā na tehi in the place of nāyam nīti, Bf nāyam tehi. ⁶ Bāf saheyya.
⁷ Cks -ppasamokkha-, Bā -ppapamokkha-. ⁸ Cks add tato. ⁹ Bā -gatassāpi.
¹⁰ Bā tattato. ¹¹ Bā gāthāvuttatā. ¹² Bā anupu-. ¹³ Bā -si. ¹⁴ Cks -le. ¹⁵
Cks -sam. ¹⁶ Ck ekamanam. ¹⁷ Ck carāni, Bā dukkhāni. ¹⁸ Cks yadidaṃ.
¹⁹ Bā atikicca. ²⁰ Cks -yyanti. ²¹ Ck ti, Cs tīnīti, Bā tehi ti teeva. ²² Ck
-pameṇi. ²³ Bā kā aṭṭha-. ²⁴ Bā aṭṭhaviḍhā. ²⁵ Bā evam. ²⁶ Bā uppannehi,
omitting aṭṭhahi. ²⁷ Bā adds nāma, Cks -rocanaṃ. ²⁸ Bā -no. ²⁹ Cks samekkh-.
³⁰ Cks vā. ³¹ Bā -heyya.

Evam M. sattahi gāthāhi rañño¹ dhammaṃ desetvā attano ācariyadhanassa pariyesitabhāvaṃ dassento catasso gāthā abhāsi:

9. Ahaṃ raṭṭhāni vicaranto² nigame rājadhāniyo
bhikkhamāno mahārāja ācariyassa dhanatthiko 62. 5
10. Gahapatī rājapurise mahāsāle ca brāhmaṇe
alatthaṃ satta nikkhāni suvaṇṇassa janādhipa,
te³ me naṭṭhā mahārāja, tasmā socāma⁴ ahaṃ bhusaṃ⁴. 63.
11. Purisā te mahārāja manasānuvicintitā⁵
nālaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tesāṃ na vyāharim. 64. 10
12. Tvaṃ ca kho⁶ me mahārāja manasānuvicintito⁷
alaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tuyhaṃ pavedayin ti. 65.

Tattha bhikkhamāno ti ete gahapatīdayo yācamāno, te me ti satta nikkhā mama Gaṅgaṃ tarantassa naṭṭhā, Gaṅgāya⁸ patitā, purisā te ti mahārāja tava dūtapurisā manasā⁹ anucintitā ti nālaṃ ime maṃ¹⁰ dukkhā 15
mocetuṃ ti mayā nīatā, tasmā ti tena kāraṇena tesāṃ attano dukkhaṃ nā-cikkhiṃ, pavedayin ti kathesiṃ.

Rājā tassa dhammakathaṃ¹¹ sutvā „mā cintayi brāhmaṇa, ahaṃ te ācariyadhanaṃ dassāmi¹²“ diguṇaṃ¹² adāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha: 20

13. Tassādāsi pasannatto¹³ Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁴
jātarūpamaye nikkhe suvaṇṇassa catuddasā¹⁵ 'ti. 66.

Tattha jātarūpamaye ti te suvaṇṇassa cuddasa nikkhe pi¹⁶ jātarūpamaye yeva adāsi, na yassa vā tassa vā suvaṇṇassa¹⁶ 'ti attho.

M. rañño ovādaṃ datvā¹⁶ ācariyassa dhanam datvā dānā- 25
dīni puññāni katvā rājāpi¹⁷ tass' ovāde t̥hito dhammena rajjaṃ kāretvā ubho pi yathākammaṃ gatā.

¹ Bā omits rañño. ² Bā raṭṭho vaca-. ³ Bā tena. ⁴ Bā tuyhaṃ. ⁵ Cks -sā anu-. ⁶ Bā tvaṃ jano. ⁷ Cks -sā anu-, Bā so mayā anu-. ⁸ Bā -yaṃ. ⁹ Bā omits ma-. ¹⁰ Bā me in the place of ime maṃ. ¹¹ Bā omits dhamma. ¹² Bā dviguṇaṃ. ¹³ Bāf pasannacitto. ¹⁴ Bāf -vaḍḍhano. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Cā nīatvā. ¹⁷ Bā omits pi.

S.i.d.ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: Tadā rājā Ānando ahoṣi, ācariyo Sāriputto, māṇavo¹ aham evā“ 'ti. Dūtajātakam.

6. Kālīṅgabodhi-jātaka.

- 5 Rājā Kālīṅgo cakkavattīti. Idam S. J. v. Ānandattherena² kataṃ mahābodhipūjaṃ ā. k. Veneyyasamgahatthāya hi³ T-te⁴ janapadacārikam pakkante Sāvattvivāsino gandhamālādihattā Jetavanam gantvā aññaṃ pūjanīyaṭṭhānam alabhivā gandhakuṭṭidvāre pātetvā gacchanti. Tena⁵ ulārapāmojjā honti. Tam kāraṇam nātvā
10 Anāthapiṇḍiko T-assa Jetavanam āgatakāle Ānandattherassa santikam gantvā „bhante ayaṃ vihāro T-te cārikam pakkante nippaccayo⁶ hoti, manussānam gandhamālādīhi pūjanīyaṭṭhānam na hoti, sādhu bhante T-assa imam attham ārocetvā ekassa⁷ pūjanīyaṭṭhānassa sakkuṇeyyabhāvam vā asakkuṇeyyabhāvam vā jānāthā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā T-am pucchi: „kati nu kho bhante cetiyānīti“⁸. „Tīṇi Ānandā“ 'ti. „Katamāni bhante“⁹. „Sāririkam pāribhogikam udde-
15 sikan“ ti. „Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyam⁹ kātun“ ti. „Ānanda, sāririkam na sakkā¹⁰, tam hi Buddhānam parinibbutakāle¹¹ hoti¹², uddeśikam avatthukam manamattakena hoti¹³,
20 Buddhehi pana¹⁴ paribhutto Mahābodhi¹⁵ dharantesu pi parinibbutesu pi¹⁶ cetiyam evā“ 'ti. „Bhante tumhesu cārikam¹⁷ pakkantesu Jetavanamahāvihāro appatisaraṇo hoti, manussā¹⁸ pūjanīyaṭṭhānam na labhanti¹⁹, Mahābodhito bijam āharitvā Jetavanadvāre ropemi²⁰ bhante“
ti. „Sādhu Ānanda, ropehi²¹, evam sante Jetavane mama nibaddha-
25 vāso viya bhavissatīti“²². Thero Anāthapiṇḍikassa ca Visākhāya ca raṇṇo ca ārocetvā²³ Jetavanadvāre bodhiropaṇaṭṭhāne āvāṭam sodhāpetvā²⁴ Mahāmoggallānatheram āha: „bhante aham Jetavanadvāre bodhiṃ ropessāmi²⁵, Mahābodhito me²⁶ pakkam āharathā“ 'ti. Thero „sādhū“ 'ti sampaticchitvā ākāsenā Bodhimaṇḍam gantvā vaṇṭato²⁶

¹ Bāṣ brāhmaṇa mā-. ² Ck Bā -dathe-. ³ Bā omits hi. ⁴ Cks -to. ⁵ Bāṣ te. ⁶ Bā apa-. ⁷ Bā etassa. ⁸ Bā adds tiṇi. ⁹ Bā tesam. ¹⁰ Bā adds kātun. ¹¹ Bā parinibbāna-. ¹² Bā sakkā kātun. ¹³ so Cs; Ck manamattane hoti, Bā udissakam pāribhogikaṇca sakkā hoti. ¹⁴ Bā omits pana. ¹⁵ Bā adds rukkho buddhesu. ¹⁶ Bā omits pari- pi. ¹⁷ Bā omits cā-. ¹⁸ Bā mahājano. ¹⁹ Bā labhati. ²⁰ Bā ropessāmi. ²¹ Bā -hīti. ²² Bā -cesi. ²³ Bāṣ khaṇāpetvā. ²⁴ Bā -mā ti. ²⁵ Bā adds bodhi. ²⁶ Bā vaṇḍā.

parigalantum¹ pakkam² bhūmim appattam³ eva cīvarena paṭicchitvā
āharitvā adāsi⁴. Ānandatthero „ajja bodhim ropessāmīti“ Kosala-
rājānam ārocesi. Rājā sāyaṇhasamaye mahantena parivārena sabbū-
pakaraṇāni⁵ gāhāpetvā āgami⁶, tathā Anāthapiṇḍiko Visākhā ca añño
ca saddho jano⁷. Thero mahābodhiropanaṭṭhāne⁸ mahantaṃ suvaṇṇa- 5
kaṭāhaṃ ṭhapetvā heṭṭhā⁹ chiddaṃ kāretvā gandhakalalassa pūrā-
petvā¹⁰ „idaṃ¹¹ bodhipakkaṃ ropehi mahārājā“ 'ti rañño adāsi. So
cintesi: „rajjāṃ nāma na sabbakālāṃ amhākaṃ hatthe tiṭṭhati, idaṃ
mayā Anāthapiṇḍikena¹² ropāpetum¹³ vaṭṭatīti“ so taṃ pakkam mahā-
seṭṭhiṃ hatthe ṭhapesi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko gandhakalalaṃ 10
viyūhitvā tattha pātesi, tasmim tassa¹⁴ hatthato muttamatte¹⁵ sabbe-
saṃ passantānaṃ ũeva naṅgalasīsappamāṇo bodhirukkho¹⁶ paṇṇāsa-
hatthubbedho uṭṭhahi, catūsu disāsu uddhaṇ cā 'ti paṇca mahāsākhā
paṇṇāsahatthā va¹⁷ nikkhamimsu, iti so taṃ khaṇaṃ ũeva vanaṣpati-
jeṭṭhako¹⁸ hutvā aṭṭhāsi, mahantaṃ pāṭihāriyam ahosi¹⁹. Rājā aṭṭha- 15
satamatte²⁰ suvaṇṇarajataḡhaṭe gandhodakapūre²¹ nūluppalahatthakādi-
patimaṇḍite²² mahābodhim parikkhipitvā puṇṇaḡhaṭapantiṃ nāma
ṭhapāpesi²³, sattaratanamayaṃ vedikaṃ kāresi, suvaṇṇamissikaṃ²⁴
vālukaṃ okiri, pākāraparikkhepaṃ kāresi, sattaratanamayaṃ dvāra-
koṭṭhakaṃ kāresi. Sakkāro mahā²⁵ ahosi. Thero T-aṃ upasaṃ- 20
kamitvā „bhante tumhehi Mahābodhimūle samāpannasamāpattiṃ mayā
ropitabodhimūle²⁶ nisīditvā mahājanassa hitatthāya samāpajjathā“ 'ti.
„Ānanda, kiṃ katesi, mayi Mahābodhimande²⁷ samāpannasamāpattiṃ
samāpajjitvā nisīdante²⁸ añño padeso dhāretum na sakkotīti“. „Bhante
mahājanassa hitatthāya²⁹ imassa bhūmippadesassa vahananiyāmena³⁰ 25
samāpattisukhena taṃ bodhimūlaṃ paribhuṇjathā“ 'ti. S. ekarattiṃ
samāpattisukhena taṃ paribhuṇji. Thero Kosalarājādīnaṃ kathetvā
bodhimahaṃ nāma kāresi. So pi kho Ānandattherena ropitattā
„Ānandabodhi“ yevā 'ti paṇṇāyittha³¹. Tadā dh. k. s.: „āvuso
āyasmā Ānando dharante yeva T-te bodhim ropāpetvā³² mahāpūjāṃ 30

¹ Ck parigalantam, Bđ -galanta. ² Cs adds phalaṃ. ³ Bđ asampattam. ⁴ Bđ gahetvā ādāya ānandatherassa adāsi. ⁵ Bđ -kāraṇi. ⁶ Bđ āgacchatī. ⁷ Bđ sappo mahājano jāti. ⁸ Ck -dhim-. ⁹ Bđ omits he-. ¹⁰ Bđ pūretvā. ¹¹ Cs idha. ¹² Bđ -kassa. ¹³ Bđ ropetum, ¹⁴ Cs tatthassa, Bđ omits tassa. ¹⁵ Bđ adds yeva. ¹⁶ Bđ bodhikkhandhe. ¹⁷ Ck ca. ¹⁸ Bđs vanappati-. ¹⁹ Bđ omits mahantaṃ -. ²⁰ Bđ aṭṭhasamatte. ²¹ so Cks; Bđ -kena pūretvā. ²² Bđ -paṭi-. ²³ Bđ -ḡhaṭe paṭipāṭiyā ṭhapesi. ²⁴ Bđ -ssa-. ²⁵ Bđ mahāsakkāro. ²⁶ Bđ ropite. ²⁷ Bđ -mūle. ²⁸ Bđ nisinne. ²⁹ Bđ hitasukhāya. ³⁰ so Cks; Bđ caniyāmena. ³¹ Bđ paṇṇāyi. ³² Bđ ropetvā.

kāresi, aho mahāguṇo thero“ ti. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ’ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Ānando saparivāresu¹ catūsu mahādīpesu manusse gahetvā bahugandhamālāṃ āharāpetvā² Mahābodhimāṇḍe bodhimaham
 5 kāresi yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

Atīte Kālīngaratṭhe³ Dantapuranagare Kālīṅgo rajjāṃ
 kāresi. Tassa Mahākālīṅgo Cullakālīṅgo ti dve puttā ahesuṃ.
 Tesu⁴ nemittā jetṭhaputtam⁵ „pitu accayena rajjāṃ kāressa-
 tīti“⁶ vyākariṃsu, kaniṭṭham⁷ pana „ayaṃ isipabbajjāṃ pabba-
 10 jitvā bhikkham⁸ carissati, putto pan’ assa cakkavattī bha-
 vissatīti“ vyākariṃsu. Aparabhāge jetṭhaputto pitu accayena
 rājā ahoṣi, kaniṭṭho⁹ uparājā. So „putto kira me¹⁰ cakka-
 vattī bhavissatīti“ puttāṃ nissāya mānaṃ¹¹ akāsi. Rājā asa-
 hanto¹² „Cūlakālīṅgaṃ gaṇhā“ ’ti ekaṃ atthacarakaṃ āṇāpesi.
 15 So gantvā „kumāra, rājā taṃ gaṇhāpetukāmo, tava jīvitāṃ
 rakkhā¹³“ ’ti āha. So attano lañchanamuddikaṃ ca sukhuma-
 kambalaṃ ca khaggaṃ cā ’ti imāni tīpi atthacarakaamaccassa¹⁴
 dassetvā „imāya saññāya mama puttassa rajjāṃ dadeyyāthā“
 ’ti vatvā araṇṇaṃ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ
 20 katvā isipabbajjāṃ pabbajitvā nadītīre vāsaṃ kappesi. Madda-
 ratṭhe pi Sāgalanagare Maddaraṇṇo dhītā jāyi¹⁵, taṃ pi ne-
 mittikā „ayaṃ bhikkham caritvā jīvissati¹⁶, putto pan’ assā
 cakkavattī bhavissatīti“ vyākariṃsu. Sakala-Jambudīpe¹⁷ rā-
 jāno taṃ pavattiṃ sutvā ekappahāren’ eva āgantvā nagaraṃ¹⁸
 25 rundhimsu. Maddarājā cintesi: „sa’ āhaṃ imaṃ ekassa
 dassāmi sesarājāno kujjhissanti, mama dhītaraṃ rakkhissāmīti“
 dhītaraṃ ca bhariyaṃ ca gahetvā aṇṇātakavesena¹⁹ palāyitvā
 araṇṇaṃ pavisitvā Kālīṅgakumārassa²⁰ assamato²¹ Uparigaṅge²²

¹ Cks -re. ² Bā āhari. ³ Bā ka - throughout. ⁴ Bā omits tesu. ⁵ Bā -putto.
⁶ Bā sūti. ⁷ Bā -niṭṭho. ⁸ Cks bhikkhā. Bā bhikkhāya. ⁹ Bā adds pana. ¹⁰
 Bā omits me. ¹¹ Bā pana kalahāṃ. ¹² Bā apasādentho. ¹³ Bā -āhi. ¹⁴ Bā
 -rikāma-. ¹⁵ Bā -ṇo aggamaheṣi dhītaraṃ vijāyi. ¹⁶ Bā vitāṃ kappessati.
¹⁷ Bā omits sakala. ¹⁸ Bā sāgalana-. ¹⁹ Cks aṇṇātara-. ²⁰ Bā cūlaka-. ²¹
 Bā -mapadato. ²² Bā uparibhāge.

assamañ katvā pabbajitvā uñchācariyāya jīvikam kappento
 tattha paṭivasi¹. Mātāpitāro „dhītaram rakkhissāmā“² 'ti tañ
 assamapade katvā phalāphalattāya gacchanti. Sā tesam gatakāle
 nānāpupphāni gahetvā pupphacumbaṭakam katvā - Gaṅgātīre³
 thapitasopānapantī viya jāto⁴ supupphito ambarukkho atthi - 5
 tañ abhirūhitvā⁵ kilitvā pupphacumbaṭakam udaye khipati. Tañ
 ekadivasam gantvā Gaṅgāya nahāyato Kālīṅgakumārassa⁶ sise
 laggi. So tañ oloketvā „idañ ekāya⁷ itthiyā katañ, no ca
 kho mahallikāya⁸ taruṇakumārikāya katakammañ⁹, tañ vīmañ-
 sissāmi tāva nañ“ ti kilesavasena Uparigaṅgam gantvā tassā 10
 ambarukkhe nisīditvā madhurena sarena gāyantiyā saddaṃ
 sutvā rukkhamaṇam gantvā tañ disvā „bhadda tvañ kā nāmā“
 ti āha. „Mānusi aham¹⁰ asmi sāmīti“. „Tena hi otarāhīti“.
 „Na sakkā sāmi, ahañ khattiyā“ ti. „Bhadda, ahañ pi
 khattiyo¹¹, otarāhīti“. „Na sakkā sāmi, na vacanamatten¹² 15
 eva¹³ khattiyo hoti¹⁴, yadi si¹⁵ khattiyo khattiyamāyañ kathethā“
 'ti¹⁶. Te ubho pi aññamaññañ khattiyamāyañ kathayīmsu.
 Rājadhītā otarati¹⁷. Te aññamaññañ ajjhācarīmsu¹⁸. Sā
 mātāpitūsu āgatesu tassa Kālīṅgarājaputtabhāvañ c' eva arañ-
 ñaṃ¹⁹ pavittakāraṇaṃ ca vitthārena tesam kathesi. Te „sā- 20
 dhū“ 'ti sampatichhitvā tañ tassa adamsu. Tesam piyasañ-
 vāsena vasantānañ rājadhītā gabbhañ labhitvā dasamāsacca-
 yena dhaññaṇapūññalakkhaṇaṃ²⁰ puttañ vijāyi, Kālīṅgo ti 'ssa
 nāmam akaṃsu. So vayappatto pitu c' eva ayyakassa ca
 santike sabbasippe nipphattiñ pāpuni. Ath' assa pitā nak- 25
 khattayogavasena bhātu matabhāvañ nātvā „tāta mā tvañ
 arañña vasa²¹, peteyyo te²² Mahākālīṅgo kālakato, tvañ
 Dantapuram gantvā kulasantakam rajjañ²³ gaṇhā²⁴“ 'ti vatvā

¹ Bā pativasati. ² Cks omit gaṅgātīre. ³ C^s jāte, Bā eko ⁴ Bā -rūyhi-. ⁵
 Bā vatvā gaṅgāyañ nahāyantaṃ cūlaka-. ⁶ Bā adds taruṇiyā kumārikāya. ⁷
 Bā adds katañ. ⁸ Bā katañ. ⁹ Bā manussi hañ. ¹⁰ Bā adds yeva. ¹¹ Ck
 vacanena matteneva. ¹² Bā ahoṣi. ¹³ Bā omits si. ¹⁴ Cks paṭṭhahīti. ¹⁵ Cks
 paṭṭhahīmsu. ¹⁶ C^s Bā otari. ¹⁷ Bā ajjhācarañ carisu. ¹⁸ Bā -a. ¹⁹ Ck -ṇa,
 Bā -ṇasanpannañ. ²⁰ Bā vasi. ²¹ Bā mettayo rājā. ²² Bā sakara-. ²³ Bā gaṇhāhi.

attanā ānītañ muddikañ ca kambalañ ca khaggañ ca datvā
 „tāta, Dantapuranagare asukavīthiyañ amhākañ atthacarako
 amacco atthi, tassa gehe sayanamajjhe otarivā imāni tīpi¹
 tassa dassetvā mama puttabhāvañ ācikkha, so tañ rajje
 5 patitṭhāpessatīti“ uyyojesi. So mātāpitaro ca ayyake² ca van-
 ditvā puññamayiddhiyā ākāse³ gantvā amaccassa sayana-
 pitṭhe yeva otarivā „ko si tvañ“ ti putṭho „Cullakālīṅgassa
 putto 'mhīti“ ācikkhitvā tāni ratanāni dassesi. Amacco rāja-
 parisāya ārocesi, amaccā nagarañ alaṃkārapetvā tassa chat-
 10 tañ⁴ usāpayimsu. Ath' assa Kālīṅgabharadvājo⁵ nāma puro-
 hito dasa⁶ cakkavattivattāni ācikkhi, so tañ vattañ pūresi.
 Ath' assa paṇṇarasauposathadivase Cakkadahato cakkaratanañ
 Uposathakulato⁷ hatthiratanāñ Valāhassarājakulato⁸ assarata-
 nañ Vepullato⁹ maṇiratanāñ āgami¹⁰, itthigahapatiparināya-
 15 karatanāni pātubhaviṃsu¹¹. So¹² sakalacakkavālagabbhe rajjañ
 gaṇhitvā ekadivasañ chattiṃsayo janāyāmaparisāya parivuto
 sabbasetañ Kelāsakūṭa-paṭibhāgañ hatthiñ abhiruṃha¹³ ma-
 hantena sirivīlāsena mātāpitunnañ santikañ payāsi. Ath' assa
 sabbabuddhānañ jayapallaṅkassa puthavinābhībṛūtassa¹⁴ Mahā-
 20 bodhimaṇḍassa uparibhāgena gantuñ nāgo nāsakkhi¹⁵, rājā
 punappuna codesi¹⁶, so nāsakkhi¹⁷ yeva.

Tam atthañ pakāsento S. paṭhamañ gātham āha:

1. Rājā Kālīṅgo cakkavattī
 dhammena paṭhaviṃ anusāsaṃ¹⁸
 25 agamā¹⁹ Bodhisamīpam
 nāgena mahānubhāvenā 'ti. 67.

Atha²⁰ rañño purohito raññā saddhiṃ gacchanto „ākāse
 āvaraṇaṃ nāma n' atthi, kin nu kho rājā hatthiṃ pesetuṃ na

¹ Bā adds ratanāni. ² Bā ayyikāyyakañ. ³ Bā -nā. ⁴ Bā setacca-. ⁵ Bā
 -gassa bhā-, Bā kālībhāra-. ⁶ Bā tassa. ⁷ Bā -thakusalo. ⁸ Bā valāhakakulako.
⁹ Bā vepūla pappatato. ¹⁰ Bā adds uttarakuruto. ¹¹ Bā -vanti. ¹² Bā adds ca.
¹³ Bā ayuyha. ¹⁴ Ck^s jayamaṅgalassa-, Bā jayapallaṅkassa ca pathavi-. ¹⁵ Bā
 -bhāge nāgo gantuñ na sakkhi. ¹⁶ Bā -ti. ¹⁷ Bā na-. ¹⁸ Ck^s -sāyañ, Bā pa-
 thaviṃ manussāti, Bf pathaviṃmanussāsi. ¹⁹ Ck^s āgamā, Bā agamāsi, Bf āgamāsi.
²⁰ Bā athassa.

sakkoti, vīmaṁsissāmīti“ ākāsā¹ oruyha sabbabuddhānaṁ²
 jayapallamaṁ puthavinābhim³ Mahābodhimaṇḍaṁ⁴ passi.
 Tadā kira tattha⁵ rājakarīsamattatṭhāne⁶ sasakamassumattam⁷
 pi tiṇaṁ nāma n' atthi, rajatapattavannaṇvālukā vippakinnā va
 hoti, samantā tiṇalatāvanaspatiyo⁸ Bodhimaṇḍaṁ padakkhiṇaṁ⁵
 katvā āvattitvā bodhimaṇḍābhimukhā va atṭhaṁsu. Brāhmaṇo
 taṁ bhūmibhāgaṁ oloketva „idaṁ⁹ sabbabuddhānaṁ sabba-
 kilesaviddhamaṇaṭṭhānaṁ, imassa uparibhāgena¹⁰ Sakkādīhi pi
 na sakkā gantun“ i cintetvā Kālīṅgaraṇṇo santikaṁ gantvā
 Bodhimaṇḍassa vannaṁ kathetvā rājānaṁ „otarā“ 'ti āha. 10

Tam atthaṁ pakāsento S. imā gāthā āha:

2. Kālīṅgabhāradvājo¹¹ rājānaṁ Kālīṅgaṁ¹² samaṇakolaṇṇaṁ
 cakkam vattayato¹³ pariṇetvā¹⁴ pañjalī idam avoca: 68.
3. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samanugīto,
 idha anadhivārā Buddhā abhisambuddhā virocanti. 69. 15
4. Padakkhinato āvattā¹⁵ tiṇalatā asmiṁ bhūmibhāgasmiṁ,
 puthaviyāyaṁ maṇḍo¹⁶, iti no sutam¹⁷ mahārāja. 70.
5. Sāgarapariyantāya mediniyā sabbabhūtaḍḍharaniyā
 puthaviyāyaṁ¹⁸ maṇḍo¹⁹, orohitvā namo karoḥi. 71.
6. Ye te bhavanti nāgā²⁰ abhijātā mātito ca²¹ pitito ca
 ettāvataṁ padesaṁ te nāgā n' eva-m-upayanti. 72. 20
7. Abhijāto te²² nāgo, kamaṁ pesēhi kuṇjaraṁ dantiṁ²³
 ettāvataṁ padeso sakkā nāgena-m-upagantuṁ²⁴. 73.
8. Tam sutvā rājā Kālīṅgo veyyaṇjanīyavaco nisāmetvā
 sampesesi nāgaṁ, ṇassāma mayaṁ²⁵ yathā idam²⁶ vacanaṁ. 74. 25
9. Sampesito va²⁷ raṇṇā nāgo koṇco va ānaditvā²⁸
 paṭisakkitvā²⁹ nisīdi garubhāram asahamāno ti. 75.

1 Bā -sato. 2 Bā adds yeva. 3 Bā pathavinābhībhiḥ. 4 Bā maṇḍalabhūtaṁ
 bhūmibhāgaṁ. 5 Bā āha. 6 Bā -matte ṭhāne. 7 Bā kesamassu-. 8 Bā -va-
 nappa-. 9 Bā adds hi. 10 Bā -ge. 11 Cks kālībhā-, Bā kālīṅgo bhāradvāco ca,
 Bf aliṅgo bhāradvājo va. 12 Bā kālīṅge, Bf kālīṅga. 13 Bā -yatto, Bf cakka-
 vattayato. 14 Bāf parigahetvā. 15 Cā avattā. 16 Ck puthaviyānaṁ, Cā -macco,
 Bā pathaviyā nābhiya maṇḍo, Bā -paṇḍo. 17 Bāf add mante. 18 Bā pa-. 19 Cā
 macco. 20 Bā add ca. 21 Bā omits ca. 22 Bāf omit te. 23 Cks Bf danti, Bā
 pesesikuṇḍaranti. 24 Bā ettāvataṁ va padeso ca na sakkā nādena mupagantuṁ.
 25 Ck mānyaṁ. 26 Bā yathidam. 27 Cā ca. 28 Cks anādayitvā, Bāf abhinaditvāna,
 Bf abhinītvāna. 29 Bāf patikkamitvā.

Tattha samāpakolaññan ti tāpasānaṃ puttāṃ, cakkam vattayato ti cakkam vattayamānaṃ, cakkavattin ti attho, pariṇetvā¹ 'ti bhūmibhāgaṃ vīmaṃsitvā, anugīto² ti sabbabuddhehi vaṇṇito, anadhivarā ti atulā appameyyā, virocantīti vigatasabbakilesandhakārā³ taruṇasuriyo viya idha nisinnā⁴ virocanti, tiṇalatā ti tiṇāni ca latāni ca, maṇḍo ti catunahutādhikadviyojana-satasahassabahalāya⁴ puthaviyā⁵ maṇḍo⁶ sāro nābhībhūto acalaṭṭhānaṃ, kappe saṇṭhahante paṭhamāṃ saṇṭhahati vinassante paecchā vinassati, 'ti no sutan ti evaṃ amhehi lakkhaṇamantavaṣena sutāṃ⁷, orohitvā ti ākāsa otaritvā, imassa sabbabuddhānaṃ kilesapañjaravidhamsanaṭṭhānassa⁸ namakkārāṃ⁹ karoḥi, pūja-sakkārāṃ anuvidhehi¹⁰, ye te ti ye te cakkavattirañño hatthiratanasaṃkhātā uposathakule nibbattā nāgā, ettāvata ti sabbe pite ettakaṃ padesaṃ n'eva-m-upayanti, koṭṭhiyamānāpi¹¹ na upagacchanti yeva, abhiyāto ti gocariyādīni aṭṭhahattikulāni abhibhavitvā atikkamitvā uposathakule jāto, kuṇjaraṇ ti uttamāṃ, ettāvata ti ettako¹² padeso¹² sakkā¹³ etena nāgena upagantum, ito¹⁴ uttarim na sakkā, ākaṃkhanto vajiraṃkusena¹⁴ saññaṃ datvā pesehīti, veyyañ-janiyakavaco¹⁵ nisāmetvā ti bhikkhave so rājā tassa lakkhaṇapāṭhassa¹⁵ veyyañjanikassa¹⁵ Kālīṅga-Bhāradvājassa vaco nisāmetvā upadhāretvā ñassāma mayāṃ yathā imassa vacanaṃ yadi vā saccaṃ yadi vā alikaṇ ti vīmaṃsanto nāgaṃ pesesīti¹⁷ attho, koṇico va ānaditvā¹⁸ 'ti bhikkhave so nāgo tena¹⁹ rañña¹⁹ vajiraṃkusena²⁰ codetvā pesito koṇicasakūṇo viya naditvā paṭiosakki-tvā²¹ soṇḍaṃ ukkhipitvā gīvaṃ unnāmetvā²² garubbhāvaṃ vahitum asakkonto viya ākāse yeva nisīdi.

So tena punappuna vijjhiyamāno²³ vedanaṃ sahitum asak-konto kālam akāsi. Rājā pan' assa matabhāvaṃ ajānanto²⁵ tathā²⁴ nisinno²⁵ va ahoṣi. Kālīṅgabhāradvājo „mahārāja tava nāgo niruddho, aññaṃ hatthim saṃkamā“²⁶ 'ti avoca²⁶.

Tam atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha:

10. Kālīṅgabhāradvājo nāgaṃ khīṇāyukaṃ²⁷ viditvā
rājānaṃ Kālīṅgaṃ taramāno ajjhabhāsittā²⁸:
30 aññaṃ saṃkama²⁹ nāgaṃ, nāgo khīṇāyuko mahārājā ti. 76.

¹ Bā pariggahitvā. ² Bā samānagito, B^s samānuggato. ³ Bā -kāraavidhamsanā. ⁴ Bā -dhikāya dvi-, B^s -sahassāya ba-, Ck^s -sahassāba-. ⁵ Bā -pa. ⁶ Ck^s macco. ⁷ Bā vuttaṃ. ⁸ Ck^s -sañjara-, Bā^s kilesavidhamsanaṭṭhānaṃ. ⁹ Bā^s namo. ¹⁰ Bā karoḥi. ¹¹ Bā koṭṭi-. ¹² Ck^s -e. ¹³ Bā^s na sakkā. ¹⁴ Bā ati-janta jiraṇkusena. ¹⁵ Bā veyyañcaṇi-. ¹⁶ Bā -pātakassa. ¹⁷ Ck^s pesehīti, Bā pesesīti. ¹⁸ Ck^s ānadhī-, Bā abhiuanditvā, B^s abhināūtīvā. ¹⁹ Ck^s omits rañña. ²⁰ Bā adds rañño. ²¹ Bā paṭiosakkamitvā. ²² Bā upanā-. ²³ Bā vija-māno? ²⁴ Bā pithe. ²⁵ C^s omits tathā nisinno. ²⁶ Bā āha. ²⁷ Ck^s khīṇā-yu-, C^s khīṇamāyu-. ²⁸ Bā -bhāsata. ²⁹ Bā saṃgamma.

Tattha nāgo khīṇāyuko ti nāgo te jivitakkhayaṃ patto, yaṃ kiñci karontena pi na sakkā¹ hatthipitṭhe nisinnena bodhimaṇḍamatthakena gantuṃ, aññaṃ nāgaṃ saṃkamā² 'ti.

Raṇṇo puññiddhibalena añño nāgo uposathakulato āgantvā piṭṭhiṃ upanāmesi. Rājā taṣṣa piṭṭhiyaṃ nisīdi. Tasmiṃ khaṇe matahatthi bhūmiyaṃ pati.

Tam atthaṃ pakāsento S. itaraṃ gātham āha:

11. Taṃ sutvā Kālīṅgo taramāno
saṃkami³ nāgaṃ, saṃkante ca⁴ raṇṇo
nāgo tatth' eva pati bhūmyā⁵,
veyyañjanīyavaco yathā tathā ahu nāgo ti. 77.

Atha rājā ākāśā⁶ oruyha Bodhimaṇḍaṃ⁷ oloketvā pāṭihariyaṃ disvā Bhāradvājaṣṭha thutiṃ karonto

12. Kālīṅgabhāradvājaṃ⁸ Kālīṅgo brāhmaṇaṃ idam avoca:
tvam evāsi sambuddho sabbaññū sabbadassāvīti. 78.

Brāhmaṇo taṃ anadhiṃsento attānaṃ nīcatṭhāne ṭhapetvā buddhe yeva ukkhipitvā vaṇṇesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

13. Taṃ vacanaṃ¹⁰ anadhiṃsento Kālīṅgabrahmaṇo idam avoca:
veyyañjanīyā¹¹ mayāṃ, buddhā sabbaññūno va¹² mahārāja. 79.
14. Sabbaññū sabbavidū ca buddhā lakkhaṇe na jānanti,
āgamapurisā¹³ mayāṃ, buddhā sabbaṃ pajānanti¹⁴. 80.

Tattha veyyañjanikā ti mahārāja mayāṃ vyañjanaṃ disvā vyākaraṇasamatthā sutabuddhā nāma¹⁵, buddhā pana sabbaññū sabbavidū, buddhā hi attīdibhedāṃ sabbaṃ jānanti c' eva vadanti¹⁶ ca, sabbaññūtañāpen' ete¹⁷ sabbaṃ jānanti na lakkhaṇena, mayāṃ pana āgamapurisā¹⁸ attano sippabalen' eva jānāma, taṃ¹⁹ ekadesam eva, buddhā pana sabbaṃ pajānanti²⁰.

Rājā Buddhagūṇe sutvā somanassappatto hutvā sakala-cakkavāḷavāsikehi bahuṃ gandhamālaṃ āharāpetvā Mahābodhimaṇḍe sattāhaṃ bodhipūjaṃ²¹ kāresi.

¹ Bā karonto pi, na sakkā, Bā karonte pi na-, Ck karonto na hi-, Cā karonte na hi-.

² Cā saññamā, Bā saṃgamā ti. ³ Bā saṃgammi. ⁴ Bā sakante na, Ff saṃkante va. ⁵ Bā bhummā, Ff patitā bhūmyā. ⁶ Bā -sato. ⁷ Ck -maṇḍalaṃ.

⁸ Ck kālībhāra-, Cā kālī-, Bā kalingo-. ⁹ Bā abhāsi. ¹⁰ Bā omits va-. ¹¹ Bā veyyañjanikā hi, Ff veyyañjanikā nī. ¹² Bāf omits va. ¹³ Bāf āgamabalasāhi.

¹⁴ Bā sabbapajānatāni. ¹⁵ Bā adds mahārāja. ¹⁶ Bāf passanti. ¹⁷ Bā -na te.

¹⁸ Bāf āgamanabalassā ti. ¹⁹ Bā tañca. ²⁰ Bā -tīti. ²¹ Bā -pūraṃ.

Taṃ atthaṃ pakāśento S. imaṃ gāthadvayaṃ āha:

15. Mahāyitvāna sambodhiṃ¹ nānāturīyehi vajjamānehi
mālāgandhavilepanaṃ āharitvā² pakāraparikkhepaṃ
kāresi³, atha rājā pāyāsi. 81.

5 16. Saṭṭhivāhasahassānaṃ pupphānaṃ sannipātayi
pūjesi rājā Kālīṅgo Bodhimaṇḍam anuttaraṃ ti. 82.

Tattha pāyāsi ti mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi, so Mahābodhimaṇḍe
aṭṭhārasaḥatthaṃ suvaṇṇatthambhaṃ ussāpesi, tassa sattaratanamayaṃ⁴ vedikāṃ⁵
kāresi, ratanamissakaṃ vālukaṃ okiritvā⁶ pakāraparikkhepaṃ⁷ kāresi, satta-
10 ratanamayaṃ dvārakoṭṭhakaṃ kāresi, devasikaṃ pupphānaṃ saṭṭhivāhasahassāni⁸
sannipātayi, evaṃ Bodhimaṇḍam pūjesi. Pāliyaṃ pana saṭṭhivāhasahassānaṃ
pupphānaṃ ti ettakaṃ eva vuttaṃ⁹.

Evaṃ Mahābodhipūjaṃ katvā gantvā¹⁰ mātāpitara¹¹ ādāya
Dantapuram eva āgantvā¹² dānādīni puññāni katvā Tāvātimsa-

15 bhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ Anando¹³ Bodhi-
pūjaṃ akāsi¹⁴ yevā” ’ti vatvā j. s. „Tadā Kālīṅgo¹⁵ Anando aho si,
Kālīṅgabhāradvājo¹⁶ pana aham evā” ’ti. Kālīṅgabodhijātakaṃ¹⁷.

7. Akittijātakaṃ.

20 Akittiṃ disvāna sammataṃ¹⁸ ti. Idam S. J. v. ekaṃ
Sāvattvivāsiṃ dānapatiṃ¹⁹ ā. k. So kira S-ram nimantetvā sattā-
haṃ Buddhapamukhassa saṃghassa²⁰ mahādānaṃ datvā pariyoṣāna-
divase ariyasamghassa sabbaparikkhāre adāsi. Ath’ assa S. parisa-
majjhe anumodanaṃ karonto „upāsaka, mahā te pariccāgo, atidukka-
25 raṃ²¹ tayā kataṃ, ayaṃ hi²² dānavamso nāma porāṇakapaṇḍitānaṃ
vamso, dānaṃ nāma gihināpi pabbajitenāpi dātābham eva, porāṇaka-
paṇḍitā²³ pabbajitvā araṇṇe vasantā alonadhūpanaṃ²⁴ udakamattasittāṃ²⁵

¹ Bdsf mamāyitvāna-, Bā taṃ bodhiṃ. ² Bds abhiharāpetvā, Bf abhaharitvā. ³ so Cks; Bdsf omiṭ pākā - - kāresi. ⁴ Cks -ya, Bā omiṭs satta. ⁵ Cks vedikā. ⁶ Bds okirāpetvā. ⁷ Bā -kkhitta. ⁸ Bā -ssānaṃ. ⁹ Bds āgataṃ. ¹⁰ Bā omiṭs ga-. ¹¹ Bā adda ayyākāyike ca. ¹² Bā ānetvā. ¹³ Bā pi ā-, Cs omiṭs p. ¹⁴ Bā kāresi. ¹⁵ Bā tadāpi māṇavakakālīṅgo pi. ¹⁶ Ck kālībā-. ¹⁷ Bā kālīgajā-. ¹⁸ Cks sammantaṃ. ¹⁹ Bā dvānapati upāsaka. ²⁰ Bā bhikkhu sa-. ²¹ Bā aho dukkharaṃ. ²² Bā adda upāsaka. ²³ Bā adda pana. ²⁴ Bā alonakaṃ vidhūpanaṃ. ²⁵ Ck udakamantasiṃtāṃ, Cs -mattasinaṃ, Bā udakasīhaṃmattaṃ, Bs -sittāhamattaṃ.

kārapaṇṇaṃ khādamānāpi sampattayācakānaṃ yāvadatthaṃ datvā sayam pītisukhena yāpayimsu“¹ ti vatvā „bhante idaṃ tava sabba-parikkhāradānaṃ mahājanassa pākaṭaṃ tumhehi vuttaṃ apākaṭaṃ, taṃ¹ no kathethā“² ti tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahā- 5
sālassa kule nibbatti. Akittīti³ ssa nāmaṃ karimsu. Tassa padasāgamanakāle bhaginī jāyī². Yasavatīti tassā³ nāmaṃ karimsu. M. soḷasavassakāle Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamāsi. Ath' assa mātāpitaro kalam akaṃsu. So tesam petakiccāni⁴ kāretvā ratanavolokanaṃ⁵ karonto 10
„asuko nāma⁶ ettakaṃ dhanam saṇṭhapetvā atīto, asuko ettakan“ ti vacanaṃ sutvā saṃviggamānaso hutvā „idaṃ⁷ dhanam eva paññāyati⁸ na dhanassa saṃhārakā⁹, sabbe¹⁰ imaṃ dhanam pahāy' eva gatā, ahaṃ pana taṃ¹¹ ādāya gamissāmīti“ bhagini-
niṃ pakkosāpetvā „tvaṃ imaṃ dhanam paṭipajjā¹²“ ti. „Tuy- 15
haṃ¹³ pana ko ajjhāsayo“ ti. „Pabbajitukāmo 'mhīti¹⁴“.
„Tāta, ahaṃ tumhehi chaḍḍitakhelaṃ sirena na paṭicchissā-
mīti¹⁵, na me iminā attho, ahaṃ pi pabbajissāmīti“. So rājā-
naṃ āpucchitvā bheriṇ carāpesi: „dhanen' atthikā¹⁶ paṇḍi-
tassa¹⁷ gehaṃ gacchantū¹⁸“ ti. So sattāhaṃ mahādānaṃ 20
pavattetvā dhane akkhiyamāne cintesi: „mayhaṃ āyusaṃkhārā
khīyanti, kim me dhanakīlāya, atthikā¹⁹ gaṇhissantīti“ nivesana-
dvāraṃ vivaritvā „dinnaṃ nēva²⁰ harantū“ ti sahiraññasu-
vaṇṇaṃ gehaṃ pahāya nātimaṇḍalassa paridevantassa bhagi-
niṃ gahetvā Bārāṇasito yena dvārena nikkhami taṃ Akitti- 25
dvāraṃ nāma jātaṃ yena titthena nadiṃ otiṇṇo tam pi Akitti-
titthaṃ nāma jātaṃ. So dve tīṇi yojanāni gantvā ramaṇīye
ṭhāne paṇṇasālaṃ katvā bhaginiyā saddhiṃ pabbaji, tassa²¹

¹ Bā omits taṃ. ² Bā vijāyī. ³ Bā ssā. ⁴ Bā mata-. ⁵ Bā dhanavilo-. ⁶ Bā adds naṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Cks -yatīti. ⁹ Bā -ko. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Cks naṃ? ¹² Bā -jjāhi. ¹³ Bā tumhākaṃ. ¹⁴ Bā -kāmambhīti. ¹⁵ Bā -taṃ khelaṃ na siso sampatiṇḍhamīti. ¹⁶ Bā -na a-. ¹⁷ Bā akattipaṇḍi-. ¹⁸ Bā āg-. ¹⁹ Bā adds taṃ. ²⁰ Bā adds dhana me. ²¹ Bā omits tassa.

pabbajitakālatō patṭhāya bahugāmanigamarājadhānivāsino pi pabbajimsu, mahāparivāro ahoṣi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya pavatti¹. Atha M., ayaṃ mahālābhasakkāro, atimahāparivāro pi mahanto², mayā ekaken' eva³ viharitum
 5 vaṭṭatīti⁴ cintetvā avelāya antamaso bhaginim pi ajānāpetvā ekako va nikkhamitvā anupubbena Daṃḍarattṭhaṃ patvā Kāvīrapaṭṭanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhīññaṃ nibbattesi, tatrāpi 'ssa mahālābhasakkāro uppajji. So taṃ jigucchanto⁴ chaḍḍetvā ākāseṇa gantvā Nāgadiṇḍasamīpe Kārādīpe⁵ otari. Tadā Kārādīpo Ahidīpo nāma hoti⁶. So tattha mahantaṃ kārarukkhaṃ upanissāya paṇṇasālāṃ māpetvā vāsari kappesi. Tassa tattha vasanabhāvaṃ⁷ na koci jānāti. Ath' assa bhaginī bhātaraṃ gavesamānā anupubbena Daṃḍarattṭhaṃ patvā taṃ adisvā tena vasitaṭṭhāne yeva vasi,
 15 jhānaṃ pana⁸ nibbattetuṃ nāsakki⁹. M. appicchatāya kathamaci¹⁰ agantvā¹¹ tassa rukkhassa phalakāle phalāni khādati pattakāle pattāni udakasittāni¹² khādati. Tassa silatejēna Sakkaṃ Paṇḍukambasīlāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „ko nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo“ ti āvajjanto paṇḍitaṃ¹³ disvā
 20 „kimatthaṃ nu kho esa tāpaso sīlaṃ¹⁴ rakkhati, Sakkattaṃ nu kho pattheti udāhu aññaṃ¹⁵, vīmaṃsissāmi naṃ, ayaṃ hi dukkhena jīvikam kappeti, udakasittāni¹² kārapattāni khādati, sace Sakkattaṃ pattheti attano sittāni¹⁶ pattāni¹⁷ mayhaṃ dassati no ce na dassatīti“ brāhmaṇavaṇṇena tassa santikaṃ
 25 āgami¹⁸. B. pi kārapattāni¹⁹ sedetvā otāretvā „sītalabhūtāni khādissāmīti“ paṇṇasāladvāre nisīdi. Ath' assa purato Sakko bhikkhatthāya atṭhāsi. M. taṃ disvā somanassappatto hutvā „lābhā vata me, yācakaṃ²⁰ passāmi, ajja mama manorathaṃ

¹ Bā -ttati. ² Bā lābhasakkāro mahāparivāro pi mahanto. ³ Bā ekako va.

⁴ Bā jigujjhivā. ⁵ Ck kārā-. ⁶ Bā ahoṣi. ⁷ Bā tattha tassa pasanna-bhāvaṃ. ⁸ Bā omits pana. ⁹ Bā na-. ¹⁰ Ck kacchati. ¹¹ Ck -āg-. ¹² Ck -sinnāni, Bā -sīthāni. ¹³ Bā akatti paṇḍi-. ¹⁴ Bā sīlāni. ¹⁵ Bā aññanti. ¹⁶ Ck -sinnāni, Bā sīthāni. ¹⁷ Bā omits pa-. ¹⁸ Bā agamāsi. ¹⁹ Bā paṇṇāni. ²⁰ Bā me yo haṃ yācaka.

matthakaṃ pāpetvā dānaṃ dassāmiti“ pakkabhājanen’ evā-
 dāya¹ gantvā „idaṃ me dānaṃ, sabbaṇṇūtañāṇassa paccayo
 hotū“² ti attano asesetvā va tassa bhikkhāya³ bhājane pakkhipi.
 Brāhmaṇo dānaṃ⁴ gahetvā thokaṃ gantvā antaradhāyi. M. pi
 tassa datvā puna apacitvā pītisukhen’ eva vītinaṃmetvā puna-
 divase pi pacitvā tatth’ eva⁵ paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko
 puna brāhmaṇavesena āgami⁶, puna pi tassa⁷ datvā M. tath’
 eva vītinaṃmesi. Tatiyadivase pi tath’ eva datvā „aho⁸ me
 lābhā, kārapattāni⁹ nissāya mahantaṃ puññaṃ pasavāmiti“¹⁰
 somanāssappatto tayo divase anāhāratāya dubbalo pi samāno
 majjhantikasamaye paṇṇasālato nikkhamitvā dānaṃ āvajjanto
 paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko pi cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo
 tayo divase nirāhāro hutvā evaṃ dubbalo pi dānaṃ dento
 tuṭṭhacitto va deti, cittassa aṇṇāhattamattaṃ¹¹ n’ atthi, ahaṃ
 imaṃ¹² ‘idaṃ nāma patthetvā dānaṃ detīti’ na jānāmi,
 pucchitvā ajjhāsayam assa sutvā dānakāraṇaṃ jānissāmiti“ so
 majjhantike vītivattento mahantena śirisobhaggena¹³ taruṇa-
 suriyo viya jalamāno āgantvā M-assa purato ṭhatvā „ambho
 tāpasa evaṃ¹⁴ uṇhavāte paharante evarūpe¹⁵ loṇajalaparikkhitte¹⁶
 araṇṇe¹⁷ kimatthaṃ tapokammaṃ karosīti“ pucchi. 20

Tam atthaṃ pakāsento S. paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Akittim disvā¹⁸ sammataṃ¹⁹ Sakko bhūtapati bravi:
 kimatthiyaṃ²⁰ mahābrahme eko sammasi²¹ ghammanīti. 83.

Tattha kimatthiyaṃ²² ti kiṃ manussasampattiṃ patthento²³ udāhu
 Sakkasampattiādīnaṃ aṇṇātaraṇaṃ ti. 25

M. taṃ sutvā Sakkabhāvaṃ c’ assa Ňatvā „nāhaṃ etā
 sampattiyo patthemī, sabbaññūtaṃ pana patthento tapokammaṃ
 karomīti“ pakāsetuṃ dutiyaṃ gāthā āha:

¹ Bā bhājaneneva ādāya, omitting pakka. ² C° bhikkhā, Bā omits bhi-. ³ Bā
 taṃ. ⁴ C°s tatheva. ⁵ Bā agamāsi. ⁶ Bā ssa. ⁷ Bā adds vada. ⁸ Bā -pa-
 ṇāni. ⁹ Bā pasutanti. ¹⁰ C°s -jjento. ¹¹ C° aṇṇātattha matthamattaṃ, Bā
 aṇṇātatampi. ¹² Bā omits imaṃ. ¹³ Bā adds gaganātale. ¹⁴ Bā evarūpe. ¹⁵
 Bā omits evarūpe. ¹⁶ Bā kārarukkhe pari-. ¹⁷ so C°; C° Bā aṇṇe. ¹⁸ C°s
 add na, Bf has disāna. ¹⁹ C°s sammantaṃ, Bā sampati. ²⁰ C° kimittiyaṃ,
 Bā kipathayaṃ. ²¹ Bā sampati. ²² C° kimittiyaṃ, Bf kimattiyaṃ. Bā kiṃ
 pathayaṃ. ²³ Bā paṭhanto.

2. Dukkho punabbhavo Sakka sarīrassa ca bhedanāṃ,
sammohamarāṇaṃ dukkhaṃ, tasmā sammāmi Vāsavā 'ti. 85.

Tattha tasmā ti yasmā punappuna jāti punappuna khandhānaṃ bhedanāṃ
sammohamarāṇaṃ ca dukkhaṃ tasmā yatth' etāni n' atthi taṃ nibbānaṃ pat-
5 thento idha sammāmīti evaṃ attano nibbānajjhāsayataṃ¹ dīpesi².

Taṃ sutvā Sakko tuṭṭhamānaso „sabbabhavesu kirāyaṃ
ukkaṇṭhito nibbānatthāya araṇṇe viharati, varam assa dassā-
mīti“ varena taṃ nimantento tatiyaṃ gātham āha:

- a. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte (. p. 10, 4 etc.)
10 varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 85.

Tattha manasicchasi yaṃ kiñci manasā icchasi taṃ dammi³, varam
gaṇhāhīti.

M. varam gaṇhanto cātutthaṃ gātham āha:

4. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
15 yena putte ca dāre ca dhanadhaññaṃ piyāni ca
laddhā narā na tappanti⁵ so lobho na mayi vase ti. 86.

Tattha varam ce me ado⁴ ti sace mayhaṃ varam desi, piyāni cā 'ti
aññāni ca yāni piyabhaṇḍāni, na tappantīti⁶ punappuna puttādayo patthenti
yeva, na tittim upagacchanti⁷, na mayi vase ti mayi mā vasatu mā uppajjatu.

- 20 'Ath' assa Sakko tussitvā uttarim pi varam dento Mahā-
satto ca gaṇhanto imā gāthā abhāsimsu:

- a. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 87.
6. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
25 khettaṃ vatthum hiraññaṃ ca gavāssaṃ dāsaporisaṃ
yena jātena jīyanti⁸ so doso na mayi vase ti. 88.
7. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 89.
8. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
bālaṃ na passe na suṇe na ca bālena samvase,
bālen' allāpasallāpaṃ⁹ na kare na ca rocaye. 90.

¹ Ck -yanam, Bā -jjhānasayataṃ. ² Bā -ti. ³ Bā adds taṃ. ⁴ C^s adā. ⁵ Bā
laddhā nuññāni na tappenti, Bf laddhā nanutappenti. ⁶ Bā tappe-. ⁷ Bā omits
upa. ⁸ Bā khiyanti. ⁹ Ck^s bālena allāpa-.

9. Kin nu te akaraṃ¹ bālo², vada Kassapa kāraṇaṃ!
kena Kassapa bālassa dassanaṃ nābhikaṃkhasi. 91.
10. Anayaṃ nayati dummedho adhurāyaṃ niyuñjati,
dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati³,
vinayaṃ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṃ. 92. 5
11. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 93.
12. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
dhīraṃ passe suṇe dhīraṃ dhīrena saha saṃvase,
dhīren⁴ allāpasallāpaṃ⁴ taṃ kare taṃ ca rocaye. 94.
13. Kin nu te akaraṃ¹ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṃ 10
kena Kassapa dhīrassa dassanaṃ abhikaṃkhasi. 95.
14. Nayaṃ nayati medhāvī adhurāyaṃ na yuñjati,
sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati,
vinayaṃ so pajānāti, sādhu tena samāgamo. 96.
15. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 97. 15
16. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
tato ratyā vivasane suriyass⁵ uggamanam pati
dibbā⁵ bhakkhā pātubhaveyyuṃ silavanto ca yācakā. 98.
17. Dadato ca⁶ me na khīyetha, datvā nānutapeyy⁷ ahaṃ,
dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, etaṃ Sakka varaṃ vare. 99. 20
18. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varaṃ Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas⁸ icchasi. 100.
19. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
na maṃ puna upeyyāsi⁷, etaṃ Sakka varaṃ vare. 101.
20. Bahūhi vatacarīyāhi⁸ narā ca atha nāriyo 25
dassanaṃ m⁹ abhikaṃkhanti, kin nu me dassane bhayaṃ. 102.
21. Taṃ tādīsaṃ devavaṇṇiṃ⁹ sabbakāmasamiddhinaṃ¹⁰
disvā tapo pamajjeyyaṃ¹¹, etaṃ te dassane bhayaṃ ti. 103.

Tattha yena jātenā¹ ti yena cittaṃ jātena kuddhā² sattā paṇavadhā-
dīnaṃ vā katattā³ rājadanda⁴vasena visaṃ khādanādihi vā attano¹² maraṇa- 30

¹ so all four MSS. ² Bā tato. ³ Bā viku-. ⁴ Cks dhīrena allā-. ⁵ Bā -a.

⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā mameva ujhidheyaṃ. ⁸ Bf vatta, Bā bahu vatta-. ⁹ Bāf
-vaṇṇaṃ. ¹⁰ Ck -itaṃ? ¹¹ all four MSS. -yya. ¹² Cks attānaṃ.

vasena etāni khettādāni jīyanti so doso mayi na vaseyyā 'ti yācati, na suṇe
 ti asukaṭṭhāne nāma vasatīti pi¹ imehi kaṇṇehi² na suṇeyyaṃ, kinnu te
 akaran ti³ tava bālena mātā mārītā⁴ udāhu⁵ pitā aññaṃ vā pana te kin
 nāma bālo anattāṃ akariṃ⁶, anayaṃ nayatīti akāraṇaṃ kāraṇaṃ ti gaṇ-
 5 hāti⁷, pāpātipātādāni katvā jīvikaṃ kappessāmīti evarūpāni anattakammāni⁸
 cinteti, adhuraṇaṃ ti saddhādhurasīladhurapaññādhuresu ayojetvā ayoge
 niyuñjati, dunnayo seyyaso hotīti dunnayo va⁹ tassa seyyo hoti, pañca
 dussīlakammāni samādāya vattanam eva seyyo ti gaṇhāti, hitapaṭipattiyā vā
 dunnayo hoti¹⁰ netum¹¹ asakkuṇṇeyyo, sammā vutto ti hetunā kāraṇena
 10 vutto pi kuppati, vinayaṃ ti evaṃ abhikkamitabban ti ādikaṃ ācāraṇaṃ
 na jānāti, ovādaṃ¹² na sampañcehati, sādhu tassā 'ti etehi kāraṇehi tassa
 adassanaṃ eva sādhu, suriyassuggamaṇaṃ patīti suriyass'uggamanavelāya,
 dibbā bhakkhā ti dibbabbhojanaṃ, yācakā ti tassa dibbabbhojanaṃ paṭiggā-
 hakaṃ, vatacarīyāhīti¹³ dānasīlauposathakammehi, dassanaṃ mābhikaṃ-
 15 khaṇṭīti dassanaṃ mama abhikaṃkhaṇṭīti, taṃ tādīsaṃ ti āyasmantaṃ¹⁴
 evarūpaṃ dibbalaṃkāravibhūsitāṃ, pamajjeyyaṃ¹⁵ ti pamādam āpajjeyyaṃ¹⁶,
 tava srisampattin paṭtheyyaṃ evaṃ nibbānatthāya pavattite tapokamme Sak-
 kaṭṭhānaṃ paṭthento pamatto nāma bhavēyyaṃ, etaṃ¹⁷ tava dassane¹⁸ mayhaṃ
 bhayaṃ ti.

20 Sakko „sādhu bhante, na te ito paṭṭhāya santikaṃ āga-
 missāmīti¹⁹“ taṃ abhivādetvā khamāpetvā pakkāmi. M. yāva-
 jīvaṃ tatth' eva vasanto brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloke
 nibbatti.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahoṣi, Akittipaṇḍito²⁰
 25 aham evā“ 'ti. Akittijātakaṃ²¹.

8. Takkāriyajātaka.

Ahameva dubbhāsitaṃ bhāsim bālo ti. Idam S. J. v.
 Kokālikam ā. k. Ekasmiṃ hi antovasse dve aggasāvakaṃ gaṇaṃ
 vihāya²² vivittakāvāsaṃ²³ vasitukamā S-raṃ āpucchitvā Kokālikaraṭṭhe
 30 Kokālikassa²⁴ vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā evaṃ āhaṃsu: „āvuso Kokālika

¹ Bā omits pi. ² Bā kāraṇehi. ³ so all three MSS., Bā adds ki nu. ⁴ Bā
 nihatā. ⁵ Bā adds tava. ⁶ so Cks; Bā -raṃ, B^s -ri. ⁷ Bā akaraṇena karonti
 gaṇhiti. ⁸ Bā akāraṇaṃ kammāni. ⁹ C^k ca, Bā ga. ¹⁰ Bā ti. ¹¹ C^k netam.
¹² Bā -dañca. ¹³ Bā vatta-. ¹⁴ Bā omits ā-. ¹⁵ Bā -yyā. ¹⁶ Bā -yya na.
¹⁷ Bā evaṃ. ¹⁸ Bā -naṃ. ¹⁹ Bā -mā ti. ²⁰ Bā akatti- and adds pana. ²¹
 Bāf akatti-, cfr. Morris, B. & C. p. 73. ²² Bā pahāya. ²³ Bā -ttāvāsaṃ. ²⁴
 Bā -ka.

taṃ nissāya amhākaṃ amhe ca nissāya taṃ¹ eva¹ phāsuvihāre sati²
imaṃ temāsāṃ idha vaseyyāma³ 'ti. „Ko paṇāvuso maṃ nissāya
tumhākaṃ phāsuvihāro“ ti³. „Sace tvaṃ āvuso 'dve aggasāvaka
idha viharantīti' kassaci na āroceyyāsi mayāṃ sukhaṃ vihareyyāma,
ayaṃ taṃ nissāya amhākaṃ phāsuvihāro“ ti. „Atha tumhe nissāya
mayhaṃ ko phāsuvihāro“ ti. „Mayaṃ tuyhaṃ antotemāse⁴ dham-
maṃ vācessāma dhammakathaṃ kathessāma, esa tuyhaṃ amhe nis-
sāya phāsuvihāro“ ti. „Vasatha āvuso⁵ yathājjhāsayaṇā⁶“ 'ti so tesāṃ
paṇītasenāsaṇaṃ⁶ adāsi. Te phalasamāpattisukhena sukhaṃ vasiṃsu,
na koci tesāṃ tattha vasanabhāvaṃ jānāti⁷. Te vutthavassā pavāre-
tvā „āvuso, taṃ nissāya vutth' amha, S-ram vandiduṃ gacchāma⁸“ 'ti
taṃ āpucchisṃsu. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā te ādāya dhura-
gāmaṃ⁸ piṇḍāya carī⁹. Therā katabhattakicā gāmato nikkhamisṃsu.
Kokāliko te uyyojetvā nivattitvā manussānaṃ ārocesi: „upāsakā,
tumhe tiracchānasadisā, dve aggasāvake temāsāṃ dhuravihāre vasante
na jānittha¹⁰, idāni te gatā¹¹“ ti. Manussā „kasmā pana bhante
amhākaṃ na ārocayitthā¹²“ 'ti vatvā bahuṃ sappitelādibhesajjaṃ¹³ c'
eva vatthacchādānaṃ ca gaḥetvā there upasamkamitvā vanditvā „kha-
matha no bhante, mayaṃ tumhākaṃ aggasāvakabhāvaṃ na jānāma,
ajja no Kokālikabhadantassa vacanena nātā, amhākaṃ anukampāya
imāni¹⁴ bhesajjavatthacchādānāni gaṇhathā¹⁵“ 'ti. Kokāliko „therā
appicchā santuṭṭhā, imāni vatthāni attanā¹⁵ agāhetvā mayhaṃ dassan-
tīti“ cintetvā upāsakehi saddhiṃ yeva therānaṃ santikaṃ gato. Therā
bhikkhuparipācitattā¹⁶ tato kiñci n' eva attanā gaṇhisṃsu na Kokāli-
kassa dāpesuṃ. Upāsakā „bhante idāni agaṇhantā¹⁷ puna amhākaṃ
anuggahatthāya¹⁸ idhāgaccheyyāthā¹⁹“ 'ti yācimsu. Therā adhi-
setvā²⁰ Satthu santikaṃ agamisṃsu²¹. Kokāliko „ime therā attanā²²
na²³ gaṇhantā mayhaṃ pi na dāpesuṃ“ ti āghātāṃ bandhi. Therāpi
Satthu santike thokaṃ vasitvā attano parivāre pañcasate bhikkhū
ādāya bhikkhusahassena saddhiṃ cārikaṃ caramānā Kokālikaraṭṭhaṃ
pattā. Te upāsakā paccuggamaṇaṃ katvā there ādāya tam eva
vihāraṃ netvā devasikā mahāsakkāraṃ karisṃsu. Pahūtabhesajja-

¹ Bds tava, Cks tatheva. ² Bds -ro bhavissati. ³ Cks omit ti. ⁴ Bd -sam. ⁵ Bd -thāvuso. ⁶ Bd paṭirūpas-. ⁷ Bd koci nesāṃ - - - na jānāti. ⁸ Bd -me. ⁹ Bd -ritvā. ¹⁰ Cks -nitvā. ¹¹ Bd āga-. ¹² Bd nārocetthā. ¹³ Bd -jje. ¹⁴ Bd omits i-. ¹⁵ Bd -no. ¹⁶ Bd imaṃ bhikkhūṃ paṭicca dinnattā. ¹⁷ Bd gaṇhantā, Cg ga- corr. to aga-. ¹⁸ Bd anukammāya. ¹⁹ Bd idha āg-. ²⁰ Bd anadhi-. ²¹ Ck āg- corr. to ag-, Bd āgamisṃsu. ²² Bd -no. ²³ Bd a.

- vatthacchādanam¹ uppajjati². Therehi saddhiṃ gatabhikkhū³ cīvarāni vicārentā saddhiṃ āgatabhikkhūnaṃ ñeva denti Kokālikassa na denti, therāpi tassa na⁴ dāpentī. Kokāliko cīvaram na⁵ labhivā „pāpicchā Sāriputta-Moggallānā, pubbe diyyamānalābham agahetvā idāni gaṇhanti,
- 5 pūretum na sakkā, aññaṃ⁶ na oloketūti“ there akkosati paribhāsati. Therā „ayaṃ amhe nissāya akusalam pasavatīti“ saporivārā nikkhamitvā „aññaṃ bhante katipāham vasathā“ ‘ti manussehi yāciyamānāpi nivattitum na icchimsu. Ath’ eko daharabikkhū⁷ āha: „upāsakā, katham therā vasissanti, tumhākaṃ kulūpakathero⁸ imesaṃ vasaṃ na
- 10 sahatīti“. Te tassa santikaṃ gantvā „bhante, tumhe kira therānaṃ idha vasaṃ⁹ na sahatha, gacchatha, ne khamāpetvā vā¹⁰ nivattetha palāyitvā vā aññattha vasathā“ ‘ti. So upāsakānaṃ bhayena gantvā there yāci. Therā „gacchāvuso, na mayam nivattāmā“ ‘ti pakka-mimsu. So¹¹ nivattetum asakkonto vihāram eva paccāgato. Atha
- 15 nam¹² upāsakā pucchimsu: „nivattitā te bhante therā“ ti. „Nivattetum nāsakkhiṃ“. „Kim āvuso“ ti. Atha nam „imasmiṃ pāpadhamme idha vasante¹³ pesalā bhikkhū na vasissanti, nikkaddhāma nan“ ti cintetvā „bhante, mā tvaṃ idha vasi, amhe nissāya tuyhaṃ kiñci n’ atthīti“ āhaṃsu. So¹⁴ tehi abahumānakato¹⁵ pattacīvaram ādāya
- 20 Jetavanam gantvā S-rāṃ upasamkamitvā „pāpicchā bhante Sāriputta-Moggallānā pāpakānaṃ icchānaṃ vasaṃ gatā“ ti¹⁶ āha. Atha nam S. „mā h’ evaṃ Kokālika¹⁷, pasādehi Kokālika¹⁸ Sāriputta-Moggallānesu cittam, ‘pesalā, bhikkhū’ ti dhārehi¹⁹“. Kokāliko „tumhe bhante tumhākaṃ aggasāvakānaṃ saddahatha, ahaṃ paccakkhato
- 25 addasaṃ, pāpicchā ete paṭicchannakammantā dussilā“ ti vatvā yāvatiyaṃ S-rā vārito pi tath’ eva vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tassa pakkantamattass’ eva²⁰ sakalasarīre²¹ sāsapamattā pilakā utthahitvā anupubbena vadḍhitvā beluvapakkamattā hutvā bhijjitvā pubbalohitam²² pagghariṃsu. So nitthananto²³ vedanāmatto²⁴ Jetavanadvārakotṭhake
- 30 nipajji. „Kokālikena dve aggasāvakā akkuṭṭhā²⁵“ ti yāva Brahma-lokā ekakolāhalaṃ ahoṣi. Ath’ assa upajjhāyo Tudū²⁶ nāma

¹ Cs pahūtam-, Bā bahutam-. ² Bā -jji. ³ Bā āg-. ⁴ Bā na tassa. ⁵ Bā a.

⁶ Bā -e. ⁷ Bā robhi-. ⁸ Bā -kothe-, and adds idha. ⁹ Bā vasaṇam. ¹⁰ Bā omits vā. ¹¹ Bā adds there. ¹² Bā omits nam. ¹³ Bā vasante idha. ¹⁴ Bā omits so. ¹⁵ Bā nikkaddhito. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Bā -lika and adds avaca.

¹⁸ Cs -liya. ¹⁹ Bā vāreti vārito pi. ²⁰ Bā pakkantasseva. ²¹ Bā omits sakala.

²² Bā -lohikāni. ²³ Bā nitthu-. ²⁴ Bā -patto. ²⁵ Bā ākuddhā. ²⁶ Bā tūrisa, Bā turisa.

Brahmā tam kāraṇaṃ nātvā gantvā¹ „there khamāpessāmīti“ āgantvā ākāse thatvā „Kokālika, pharusam te kammaṃ kataṃ, aggasāvake pasādehīti“ āha. „Ko pana tvaṃ āvuso“ ti. „Tudu² Brahmā nāṃ ahan³“ ti. „Nanu tvaṃ⁴ āvuso Bhagavatā anāgāmīti⁵ vyākato, anāgāmī⁶ anāvattidhammo tasmā⁷ lokā ti vuttaṃ⁸, tvaṃ saṃkāraṭṭhāne 5 yakkho bhavissasīti⁹“ Mahābrahmānaṃ¹⁰ apasādesi. So¹¹ tam attano vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkonto „tava vācāya tvaṃ eva paccassū“ ti¹² suddhavāsam eva gato. Kokāliko pi kālaṃ katvā Padumaniraye uppajji. Tassa tattha nibbatta bhāvaṃ nātvā Sahampati Mahābrahmā¹³ Tathāgataṃ ārocesi¹⁴. S. bhikkhūnaṃ ārocesi. Bhikkhū tassa 10 agunaṃ kathentā dh. k. s.: „āvuso Kokāliko kira Sāriputta-Moggallāne akkositvā attano mukhaṃ nissāya Padumaniraye uppanno“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Kokāliko idāṃ eva vacanena hatto attano mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhoti, pubbe p’ esa¹⁵ 15 mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhavi¹⁶ yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohito Piṅgalo nikkhantadāṭho ahoṣi. Tassa brāhmaṇī aññena brāhmaṇena saddhiṃ aticari. So pi tādiso va purohito brāhmaṇiṃ¹⁷ punappuna vārento pi vāretuṃ asakkonto cintesi: „imaṃ mama verim sahatthā mā- 20 retuṃ na sakkā, upāyena naṃ māressāmīti“ so rājānaṃ upa-saṃkamitvā āha: „mahārāja, tava nagaraṃ sakala-Jambudīpe agganagaraṃ, tvaṃ aggarājā, evaṃ aggarañño nāma tava dakkhiṇadvāraṃ duyuttaṃ amaṅgalaṃ¹⁸“ ti. „Ācariya idāni kim kātabban“ ti. „Maṅgalaṃ¹⁹ katvā yojetabban“ ti. „Kim 25 laddhuṃ vaṭṭatīti“. „Purāṇadvāraṃ hāretvā²⁰ maṅgalayuttāni dārūni²¹ gahetvā nagarapariggāhakānaṃ²² bhūtānaṃ balim datvā maṅgalanakkhattena patitṭhāpetuṃ²³ vaṭṭatīti“. „Tena hi evaṃ karoṭhā“ ti. Tadā B. Takkāriyo nāma māṇavo

¹ Bā omits ga-. ² Bā turisa. ³ Bā nāmāhan. ⁴ Ck nahūtvaṃ, Cs nanutvā. Bā nanu ca. ⁵ Cks -mi, Bā -miti. ⁶ all three MSS. -mi, Bā adds ca. ⁷ Bā asmā. ⁸ Bā -e-. ⁹ all three MSS. -tīti. ¹⁰ Bā -hmaṇ. ¹¹ Bā omits so. ¹² Bā tvaññeva paññāyissasīti vatvā. ¹³ Bā omits mahā. ¹⁴ Bā -tassāro-. ¹⁵ Bā adds attano. ¹⁶ Bā -bhosi. ¹⁷ Cks -ñi, Bā -ñi. ¹⁸ Bā duruttaṃ avama-. ¹⁹ Cks -le. ²⁰ Bā nibhāritvā. ²¹ Cks -ruṃ, Bā -rūni. ²² Bā paṭi-. ²³ Bā pari-

hutvā tassa santike sippaṃ uggaṇhāti¹. Purohito purāṇa-
 dvāraṃ hāretvā² navam niṭṭhāpetvā rājānaṃ āha: „niṭṭhitam
 deva dvāraṃ, sve bhaddanakkhattam³, tam anattikkamitvā⁴
 balim katvā dvāraṃ patitṭhāpetum vaṭṭatīti⁵“. „Ācariya bali-
 5 kammatthāya kiṃ laddhum vaṭṭatīti⁶“. „Deva mahesakkham
 dvāraṃ mahesakkhadevatāhi⁷ adhiggaḥitam⁸, ekaṃ piṅgalaṃ
 nikkhantadāṭhaṃ ubhato visuddham brāhmaṇaṃ māretvā tassa
 maṃsalohitena balim⁹ katvā sarīraṃ heṭṭhā khipitvā dvāraṃ
 patitṭhāpetabbaṃ, evaṃ tumhākaṃ ca nagarassa ca sotthim¹⁰
 10 bhavissatīti¹¹“. „Sādhu ācariya, evarūpaṃ brāhmaṇaṃ māretvā
 dvāraṃ patitṭhāpehīti¹²“. So tuṭṭhamānaso „sve paccā-
 mittassa piṭṭhim passissāmīti¹³“ ussāhajāto attano gehaṃ gantvā
 mukhaṃ rakkhitum asakko turitaturito bhariyaṃ āha:
 „pāpacandāli¹⁴, ito paṭṭhāya kena saddhim abhiramissasi, sve
 15 te jāraṃ māretvā balikammaṃ karissāmīti¹⁵“. „Niraparādhaṃ
 kimkāraṇa māressasīti¹⁶“. „Rājā ‘kalārapiṅgalassa brāhma-
 ṇassa maṃsalohitena balim¹⁷ katvā¹⁸ nagaradvāraṃ patitṭhā-
 pehīti’ āha, jāro te kalārapiṅgalo, tam māretvā balim¹⁹
 karissāmīti²⁰“. Sā jārassa santikaṃ²¹ pāhesi: „rājā kira kalāra-
 20 piṅgalaṃ brāhmaṇaṃ māretvā balim kātukāmo, sace jīvitū-
 kāmo aññe pi tayā sadise brāhmaṇe gahetvā sve²² kālass’ eva
 palāyassū“ ‘ti. So tathā akāsi. Tam nagare pakaṭaṃ ahosi.
 Sakalanagarato sabbe kalārapiṅgalā palāyimsu²³. Purohito
 amittassa²⁴ palātabhāvaṃ ajānitvā pāto va rājānaṃ upasaṃ-
 25 kamitvā „deva asukaṭṭhāne kalārapiṅgalo brāhmaṇo atthi,
 tam gaṇhāpethā“ ‘ti āha. Rājā manusse²⁵ pesesi, te apassantā
 āgantvā „palāto kira“ ‘ti ārocesum. „Aññattha upadhārethā“

¹ Bā omits ug. ² Bā nihā-. ³ Bā -ddakaṃ na-. ⁴ Cā -kkamemitvā, Cā
 -kkamettvā, Bā -kkhamitvā. ⁵ Bā adds āha. ⁶ Bā -kkhāhi de-. ⁷ Bā pari-.
⁸ Bā balikammaṃ. ⁹ Cā -i. ¹⁰ katva - - pehīti wanting in Bā. ¹¹ Bā pāpe-.
¹² Bā adds sarīraṃ heṭṭhā khipetvā dvāraṃ paṭṭhātiphetabba evaṃ tumhākaṃ
 nagarassa vuddhi bhavissatīti so sādhu ācariya evarūpaṃ brahmaṇaṃ māretvā
 nagaradvāraṃ patitṭhāpehīti. ¹³ Bā -ke. ¹⁴ Bā sa. ¹⁵ Bā palāyantīti. ¹⁶ Bā
 paccāmi. ¹⁷ Bā amacce.

'ti. Sakalanagare upadhārentāpi na passiṃsu¹. Tato „saṇi-
kam upadhārethā“ 'ti vutte „deva t̥apetvā purohitam añño
evarūpo n' atthīti²“ vadīṃsu. Purohitam na sakkā māretun³
ti. „Deva kiṃ vadetha⁴, purohitassa kāraṇā ajja dvāre apa-
tiṭṭhāpīte⁵ nagaram aguttam bhavissati, ācariyo kathento 'ajja⁶ 5
atikkametvā⁷ ito saṃvaccharaccayena nakkhattam labhissatīti'
kathesi, saṃvaccharam⁸ nagare advārake⁹ paccatthikānam okāso
bhavissati¹⁰, yaṃ kañci¹¹ māretvā aññena vyattena brāhmaṇena
balikammaṃ¹² kāretvā dvāram patiṭṭhāpessamā“ 'ti. „Atthi
pana añño¹³ ācariyasadiso paṇḍito brāhmaṇo“ ti¹⁴. „Atthi 10
deva tass' eva¹⁵ antevāsī Takkāriyamānavo nāma, tassa puro-
hitatṭhānam datvā dvāre¹⁶ maṅgalam karoṭhā“ 'ti. Rājā tam
pakkosāpetvā sammānam kāretvā purohitatṭhānam datvā tathā
kātuṃ ānāpesi. So mahantena parivārena nagaradvāram aga-
māsi. Purohitam rājānubhāvena bandhitvā ānayaṃsu. M. 15
dvāram patiṭṭhāpanatṭhāne¹⁷ āvātam khaṇāpetvā sāṇiṃ¹⁸ parik-
khipāpetvā¹⁹ ācariyena saddhiṃ antosāṇiyam atṭhāsi. Ācariyo
āvātam oloketvā attano patiṭṭham alabhanto „attho tāva me
nipphādito²⁰ ahosi, bālātāya pana mukham rakkhituṃ asakkonto
vegena pāpitthiyā kathesiṃ ti attanā va me²¹ attano vadho 20
ābhato²²“ ti M-am ālapanto paṭhamam gātham āha:

1. Aham eva dubbhāsitam bhāsi²³ bālo
bheko²⁴ v' araṇṇe ahim avhayāno²⁵,
Takkāriye²⁶ sobbham imam patāmi²⁷,
na kir' eva sādhu²⁸ ativelabhāṇīti. 104.

95

¹ Bā adds sadisaṃ. ² Bā omits n. ³ Bā kathetha. ⁴ Bā -t̥hite. ⁵ Bā omits
ajja. ⁶ Bā -mi-. ⁷ Cks -re. ⁸ Ck dvārake, Bā dvārike aññhite. ⁹ Bā -t̥ti.
¹⁰ Cks yaṃ kiñci, Bā tam in the place of yaṃ kañci. ¹¹ Cks kamme. ¹² Cks
rañño. ¹³ Bā omits ti. ¹⁴ Bā tassa. ¹⁵ Bā omits dvāre. ¹⁶ Bā dvāratha-
panatṭhāne. ¹⁷ Bā sāṇiya. ¹⁸ Bā adds āvāte. ¹⁹ Bā attano atthāya niyyāyādito
in the place of attho -. ²⁰ Bā omits va me. ²¹ Ck āha-, Bā āga-. ²² Cks
-siṃ. ²³ Bā bālabhake. ²⁴ Bā avhayamāno. ²⁵ Cks -yo. ²⁶ Bā takkāriye
sobbhamhi aham pahāmi. ²⁷ Bā -dhu ti.

Tattha dubbhāsitaṃ bhāsīti dubbhāsitaṃ bhāsim¹, bheko vā 'ti yathā araññe maṇḍuko vassanto attano khādakaṃ ahiṃ² avhayamāno dubbhāsitaṃ bhāsati³ nāma evaṃ aham eva dubbhāsitaṃ bhāsim⁴, Takkāriye⁵ ti tassa Takkāriyā ti itthiliṅgaṃ nāma.

5 Ten' etaṃ⁶ ālapanto gātham āha:

2. Pappoti macco ativelabhānī

evaṃ vadhaṃ⁷ sokapariddavaṇ⁸ ca,

attānaṃ yeva garahāsi ettha⁹

ācera yan taṃ¹⁰ nikhaṇanti¹¹ sobbhe ti. 105.

10 Tattha ativelabhānīti velātikantaṃ¹² pamāṇātikantaṃ¹³ katvā kathanāṃ nāma na sādhu kira¹⁴, ativelabhānī puriso na sādhu 'ti pi¹⁵ attho, sokapariddavaṇ¹⁶ cā 'ti ācariya evaṃ eva¹⁷ ativelabhānī puriso vadha-bandhanaṃ¹⁸ ca sokaṇ ca mahantena saddena paridevaṇ ca pappoti, garahasīti paraṃ agarahitvā attānaṃ yeva garaheyyāsi¹⁹, etthā²⁰ 'ti etasmīṃ kāraṇe,
15 ācera yantaṃ ti ācariya²¹ yena kāraṇena taṃ nikhaṇanti sobbhe²² taṃ tayā va kataṃ²³, tasmā attānaṃ eva garaheyyāsi vadati.

Evaṃ ca²⁴ naṃ vatvā „ācariya vācaṃ arakkhitvā na kevalaṃ tvam eva dukkhappatto aññe pi pattā yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āharitvā dassesi.

20 Pubbe kira Bārāṇasīyaṃ Kālī nāma gaṇikā ahosi, tassā Tuṇḍilo nāma bhātā. Kālī²⁵ ekadivasam sahasaṃ gaṇhāti. Tuṇḍilo pana itthidhutto surādhutto akkhadhutto va²⁶, sā tassa dhanam deti, so laddhaṃ laddhaṃ viṇāseti. Sā taṃ vārenti²⁷ vāretuṃ nāsakkihi. So ekadivasam dūtaparājito²⁸ nivatthavattāni datvā kaṭasātakakhaṇaṃ²⁹ nivāsetvā tassā gehaṃ āgami. Tāya va³⁰ dāsiyo ānattā³¹ honti: „Tuṇḍilassa āgata-

¹ Bā ābhāsi. ² Cks add avheti viya so taṃ. ³ Bā -si. ⁴ Bā ābhāsi. ⁵ Cks -yo. Bā -yena. ⁶ Bā itthiliṅganāmaṃ parivaṇṇanaṃ. ⁷ Ck evaṃ dhaṃ, Bā bandhaṃ taṃ. ⁸ Bā sokaṃ-. ⁹ Cks etto. ¹⁰ Bā ācariyataṃ. ¹¹ Ck nikhaṇ-, Bā nikkhaṇ-. ¹² Ck -ta, Bā -ṇīti bhaṇanto ti velato atikkantaṃ, Ck -tikkappaṃ. ¹³ Ck has added pa-, Bā omits it. ¹⁴ Bā omits kira. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Bā sokaṃ-, Cks -vā, omitting cā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Bā vadhaṃ-. ¹⁹ Ck -yyāsiṭi, Ck -yya. ²⁰ Cks etto. ²¹ Cks ācari. ²² Bā adds ti. ²³ Bā taṃ tathā kataṃ re. ²⁴ Bā adds pana. ²⁵ Bā sā. ²⁶ Bā omits va. ²⁷ Cks -ti, Bā omits vā-. ²⁸ Bā jato parā-. ²⁹ Ck -sāraṇaṃ, Ck -sāraṇakhaṇaṃ, Bā -sātakakhaṇā. ³⁰ Bā ayaṇ ca in the place of tāya va. ³¹ Ck ānantā, Bā ānāpesi.

kāle kiñci¹ adatvā gīvāya nañ gahetvā nīhareyyāthā² 'ti. Tā³ tathā karimsu. So dvāramūle rodanto aṭṭhāsi. Ath' eko setṭhiputto niccakālañ Kāliyā sahaṣsañ āharanto⁴ tañ diva-
sañ tañ disvā „kasmā Tuṇḍila rodasīti“ pucchi. „Sāmi,
jūte⁵ parājito mama bhaginiyā santikañ āgato 'mhi, tañ⁶ mañ⁷ 5
dāsiyo gīvāya gahetvā nīharimsū“ 'ti. „Tena hi⁸ tiṭṭha, bha-
giniyā te kathessāmīti“ so gantvā⁹ „bhātā te kaṭasātakakhaṇ-
ḍaṃ¹⁰ nivāsetvā ṭhito, vatthāni 'ssa¹¹ kimatthañ na desīti“ āha.
„Ahañ tāva¹² na demi, sace¹³ pana te sineho atthi tvañ de-
hīti“. Tasmīñ pana gaṇikāghare¹⁴ idaṃ¹⁵ cārittañ: ābhatañ¹⁶ 10
sahassato, pañca satāni gaṇikāya honti¹⁷, pañca satāni vattha-
gandhamālāmūlañ¹⁸ honti, āgatapurisā¹⁹ tasmīñ ghare laddha-
vatthāni nivāsetvā rattiñ vasiṭvā punadivase gacchantā²⁰ 15
nivāsetvā²¹ ābhatavatthān' eva²² nivāsetvā gacchanti²³. Tasmā
so setṭhiputto tāya dinnam vattham²⁴ nivāsetvā attano sātaka²⁵ 15
Tuṇḍilassa dāpesi. So nivāsetvā nadanto gantvā surāgehañ
pāvisi. Kālī pi dāsiyo ānāpesi: „sve etassa gamanakāle
vatthāni acchindeyyāthā“ 'ti. Tā tassa nikkhamanakāle ito c'
ito ca upadhāvitvā vilumpamānā viy' assa²⁶ sātaka gahetvā
„idāni yāhi kumārā“ 'ti naggam katvā vissajjesuñ. So naggo²⁷ 20
va nikkhami, jano parihāsañ karoti, so lajjitvā „mayā v'
etaṃ²⁸ katañ, ahañ eva attano mukhañ rakkhituñ nāsakkhin“
ti paridevi. Idaṃ tāva dassetuñ tatiyañ gātham āha:

a. Kim ev' ahañ²⁹ Tuṇḍilam ānupuccheyyañ³⁰ 24

Kareyya³¹ sañ³² bhātarañ Kālikā yañ³³, 25

naggo v' ahañ³⁴ vatthayugañ ca jīno³⁵,

ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 106.

¹ Cks ka-. ² Ck Bā tāta. ³ Bā -rāpento. ⁴ Cks dūte, Bā jute. ⁵ Bā i. ⁶ Bā so pi in the place of tena hi. ⁷ Bā āg-. ⁸ Cks -sārākaṇḍaṃ, Bā -sāṭarakakhaṇḍaṃ. ⁹ Cks yassā. ¹⁰ Ck va, Bā omits tāva. ¹¹ Bā avi ca, omitting pana. ¹² Bā -kāyagha-. ¹³ Bā imañ. ¹⁴ Ck hotīti, Cs hoti. ¹⁵ Bā vattamālamūlāni. ¹⁶ Bā -o. ¹⁷ so Cks; Bā tañ thapetvā in the place of ni-. ¹⁸ Cks āgata-. ¹⁹ Bā -ati. ²⁰ Bā dinnavattāni. ²¹ Bā omits viyassa. ²² Cks cetam. ²³ all three MSS. evāhañ. ²⁴ Bā anupucchañ. ²⁵ Cs kareyyañ. ²⁶ Bā ta. ²⁷ Bā kālikāya, Ck kālikālaya, Cs kālikāliya. ²⁸ Bā vāhañ. ²⁹ Cks jito, Bā vattayuggañca jano.

Tattha bahu tādiso vā 'ti seṭṭhiputto pi¹ hi attanā katen' eva² dukkham³ patto, tvam pi⁴ tasmā ayam pi tuyham dukkhupattitī⁵ attho bahūhi kāraṇehi tādiso va⁶.

Aparo pi: Bārāṇasiyaṃ ajapālānaṃ pamādena gocara-
 5 bhūmiyaṃ dvīsu meṇḍesu yujjhantesu eko kulīṅgasakuṇo⁷ „ime
 idāni bhinnehi sīsehi marissanti, vāressāmi vata no“ ti⁸ „mātula
 mā yujjhathā“ 'ti vāretvā tesam⁹ katham agahetvā yujjhantānaṃ
 yeva piṭṭhiyaṃ¹⁰ pi sise pi nisīditvā yācitvā vāretuṃ asakkonto
 „tena hi maṃ māretvā yujjhathā“ 'ti ubhinnaṃ¹¹ sīsamanantaraṃ¹²
 10 pāvisi. Te aññamaññaṃ pahariṃsu yeva. So saṇhakarāṇiyaṃ¹³
 piṃsito¹⁴ viya attanā katen' eva vināsaṃ patto. Idaṃ¹⁵ aparaṃ
 kāraṇaṃ dassento¹⁶ cattuthaṃ gātham āha:

4. Yo yujjhamānānaṃ ayujjhamāno
 meṇḍantaraṃ accupatī kulīṅko
 15 so piṃsito meṇḍasirehi tattha,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 107.

Tattha meṇḍantaraṃ ti meṇḍānaṃ antaraṃ, accupatīti¹⁷ atigantvā
 uppati, ākāse sīsānaṃ vemajjhe atṭhāsīti attho, piṃsito ti pīlito.

Aparo pi: Bārāṇasivāsino va¹⁸ gopālakapālitaṃ¹⁹ tāla-
 20 rukkhāṃ disvā ekaṃ phalatthāya²⁰ rukkhāṃ āropesuṃ, tasmim
 phalāni pātente eko kaṇhasappo vammikā nikkhamitvā tālaṃ
 abhirūhi²¹, heṭṭhā ṭhitā daṇḍādīhi paharantāpi taṃ vāretuṃ
 nāsakkhiṃsu. Te „sappo tālaṃ abhirūhatīti²²“ itarassa ācik-
 khiṃsu, so²³ bhīto mahāviraṇaṃ viraviḷ, heṭṭhā ṭhitā ekaṃ
 25 thirasāṭakaṃ catūsu kaṇhesu gahetvā „imasmiṃ sāṭake patā“
 'ti taṃ āhaṃsu. So parigalitvā²⁴ catunnam pi antare sāṭaka-
 majjhe pati, tassa vātavegena sandhāretuṃ asakkontā añña-

¹ Bā omits pi. ² Bā katena. ³ Bā dukkha. ⁴ Bā adds hi. ⁵ Cks -ppatīṃ, Bā dukkhapatto ti. ⁶ Ck ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā vāriṣṣāmīti, omitting vata no. ⁹ Bā adds taṃ. ¹⁰ Bā piṭṭhe. ¹¹ Bā adds pi. ¹² Bā sisanta-. ¹³ Cks -ṇiyaṃ, Bā saṇhikarāṇiyaṃ. ¹⁴ Bā piṃsito, Cks piṃsato. ¹⁵ Bā idampi. ¹⁶ Bā dassetuṃ. ¹⁷ Ck adds accūpapatīti, Ck accuppatatīti accuppatati. ¹⁸ Bā omits va. ¹⁹ Ck gopālakapālitaṃ, Ck gopālitaṃ, Bā gopālakāphalīnaṃ. ²⁰ Bā tāla pha-. ²¹ Bā āruya. ²² Ck -hītīti, Bā -hiti. ²³ Bā puriso. ²⁴ Ck -gilītvā, Ck -gilītvā, Bā patanto.

maññaṃ sīsehi paharitvā bhinnehi sīsehi jīvitakkhayaṃ pattā.
Idaṃ kāraṇaṃ dassento pañcamaṃ gātham āha:

5. Caturō janā potthakaṃ aggahesum,
ekaṃ ca posaṃ anurakkhamānā
sabbe va te bhinnasirā sayimsu,
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 108.

Tattha potthakan ti ghanasāṭakam¹, sabbeva te ti te pi cattāro janā
attanā katen' eva bhinnasīsā sayimsu.

Apare: Bārānasivāsino eḷakacorā rattiṃ ekaṃ ajaṃ thene-
tvā² „araññe khādissāmā“ 'ti tassā avassanattahāya mukhaṃ 10
bandhitvā veḷugumbe ṭhapesum. Punadivase taṃ khādītum
gacchantā āvudhaṃ pammussitvā³ agamaṃsu. Te „ajaṃ māretvā
maṃsaṃ pacitvā khādissāma, āharathāvudhan“ 'ti ekassāpi hatthe
āvudhaṃ adisvā „vinā āvudhena etaṃ māretvāpi maṃsaṃ ga-
hetum na sakkā“ ti⁴ „vissajjetha naṃ⁵, puññaṃ⁶ assa 15
atthīti“ vissajjesum. Tadā eko veḷukāro⁷ veḷum gahetvā „puna
pi āgantvā gahessāmīti“ nalakārasatthiṃ veḷupattantare ṭha-
petvā pakkāmi. Ajā „mutt' amhīti⁸“ tussitvā veḷumūle kīla-
mānā⁹ pacchimapādehi paharitvā taṃ satthiṃ pātesi. Corā
satthisaddaṃ sutvā upadhāretvā taṃ disvā tuṭṭhamānasā ajaṃ 20
māretvā maṃsaṃ khādīmsu¹⁰. Iti sāpi ajā¹¹ attanā katen' eva
matā ti idaṃ dassetum chaṭṭhamaṃ gātham āha:

6. Ajā yathā veḷugumbasmiṃ baddhā
avekkhipantī asik' ajjhagañchi¹²
ten' eva tassā galak' āvakantaṃ¹³,
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 109.

Tattha avekkhipantīti¹⁴ kīlamānā pacchimapāde khipantī.

¹ Ck saṇāsā-, Cs ghaṇa-, Bā omits ghana. ² Bā adds divā. ³ Bā pamusetvā.
⁴ Bā omits ti. ⁵ Cks add aññaṃaññaṃ. ⁶ Cks puññaṃ. ⁷ Bā nalakāro. ⁸
Bā -o muttomhīti. ⁹ Bā -no. ¹⁰ Bā khādanti bhūjanti kira. ¹¹ Cks -ī. ¹² Cks
-gañji, Bā -penti asimaṇṇe gacchi, Bf asimaṇṇhagacchi. ¹³ Ck -kāvantaṃ, Bā
-kāvikantī, Bk -kāyavikantī, Bf galayāvavikantaṃ. ¹⁴ Bā -penti.

Evañ ca pana vatvā „attano vacanañ rakkhitvā mitabhā-
nino nāma maraṇadukkhā muccantīti“ dassetvā kinnaravatthun
āhari:

- Bārāṇasivāsī kir' eko luddaputto¹ Himavantañ gantvā eken'
5 upāyena jayampatike dve kinnare gahetvā ānetvā rañño adāsi.
Rājā adiṭṭhapubbe kinnare disvā² „ludda imesañ ko guṇo“ ti
pucchi. „Deva, ete madhurena sarena³ gāyanti, manuññañ
naccanti, manussā evaṃ gāyituñ ca naccituñ ca na jānantīti“.
Rājā luddassa bahuñ dhanāñ datvā kinnare „gāyatha naccathā“
10 'ti āha. „Sace⁴ mayañ gāyanta vyañjanañ paripuṇṇañ kātuñ
na sakkissāma duggītañ hoti⁵, amhe garahissanti vadhissanti,
bahuñ kathentānañ ca pana {musāvādo hotīti“ musāvāda-
bhayena rañño punappuna vuttāpi na bhāsimsu na naccimsu.
Rājā kujjhivā „ime māretvā mañsañ pacitvā āharathā“ 'ti
15 āpāpento sattamañ gātham āha:

7. Na-y-ime⁷ devā na pi gandhabbaputtā,
migā ime atthavasābhatā⁸ ime,
ekañ ca nañ sāyamāse pacantu
ekañ ca nañ⁹ pātarāse pacantū 'ti. 110.

- 20 Tattha migā ime ti sace devā vā gandhabbā vā bhavēyyuñ nacceyyuñ
c' eva gāyēyyuñ ca, ime pana migā tiracchānagatā, atthavasābhatā¹⁰ ime ti
atthañ paccāsimsañtena luddenānītattā¹¹ atthavasena mama ābhatā¹², etesu
ekañ sāyamāse ekañ pātarāse pacantū 'ti.

- Kinnarī cintesi: „rājā kuddho, nissamsayañ māressati,
25 idāni kathetuñ kālō“ ti anantarañ gātham āha:

8. Satañ sahaṣsañ¹³ dubbhāsitañ
kalam pi nāgghanti¹⁴ subhāsitaṃ,
dubbhāsitañ saṃkamāno kilesa,
tasmā tuṇhī kimpurisa, na balyā¹⁵ ti. 111.

¹ B^d luddako. ² B^d adds tusitvā. ³ B^d saddena. ⁴ C^s gāye - - nacce-. ⁵ B^d
kinnarā sace. ⁶ C^s koti, B^d dugitake ti, B^s duggītake ti. ⁷ B^d na i-. ⁸ B^d
-vasagatā, B^f vasāgathā. ⁹ C^s omit nañ, all three MSS. add puna. ¹⁰ C^k
-sāhatā, B^d -sañ gatā. ¹¹ B^d -na anivattā ca. ¹² C^s āhatā, B^d hatthañ gatā.
¹³ B^s sahaṣṣāni, B^d sattañ māsāmi. ¹⁴ B^d naggh-. ¹⁵ C^k kimpuriso balyā, C^s
kimpurise na balyā, B^d kimpurisa nalyā.

Tattha saṅkamāno kilesa ti kadāci ahaṃ bhāsamāno dubbhāsitaṃ bhāseyyaṃ ti¹ evaṃ dubbhāsitaṃ saṅkamāno² kilissati³ kilamati, tasmā ti tena kāraṇena tumhākaṃ nāgāyimaṃ na⁴ bālabhāvenā⁵ ti.

Rājā kinnariyā tussitvā anantaraṃ gātham āha:

9. Yā mēsā vyāhāsi⁶ pamuñcath' etaṃ⁶,
giriṃ ca naṃ⁷ Himavantaṃ nayantu,
imaṃ ca kho dentu mahānasāya
pāto ca naṃ pātarāse pacantū 'ti. 112.

5

Tattha yā mēsā ti yā me esā, dentū 'ti mahānasatthāya dentu.

Kinnaro rañño vacanaṃ sutvā „ayaṃ maṃ akathentaṃ¹⁰
avassaṃ māressati, idāni kathetum vaṭṭatīti“ itaraṃ gātham āha:

10. Pajjunnānāthā pasavo, pasunāthā ayaṃ pajā,
tvaṃnātho⁸ 'smi⁹ mahārāja, nātho 'haṃ bhariyāya ca¹⁰,
dvinnam aññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti. 113.

Tattha pajjunnānāthā ti tiṇabhakkhā pasavo meghanāthā¹¹ nāma,¹⁵
pasunāthā ti ayaṃ pana manussapajā pañcagorasena upajivanta¹² pasunāthā
pasupatiṭṭhā, tvaṃnātho¹³ smīti¹⁴ ahaṃ pana tvaṃnātho, tvaṃ mama pa-
tiṭṭhā¹⁵, nātho haṃ ti¹⁶ mama pana bhariyāya¹⁷ ahaṃ¹⁸ nātho¹⁹, ahaṃ assā
patiṭṭhā²⁰, dvinnamaññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti
amhākaṃ dvinnam antare eko²¹ ekaṃ mataṃ ñatvā sayam²² maraṇato mutto²⁰
pacchā²³ Himavantaṃ gaccheyya, jīvamānā pana mayaṃ aññamaññaṃ na jahāma,
tasmā sace si²⁴ imaṃ Himavantaṃ pesetukāmo paṭhamam maṃ māretvā
pacchā pesehīti.

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja, na mayaṃ tava vacanaṃ
akātukāmatāya tuṇhī ahoṣimha²⁵, kathāya pana dosaṃ disvā²⁵
na kathayimhā“ 'ti dipento imaṃ gāthadvayam āha:

11. Na ve nindā suparivajjāyā ce²⁶
nānā janā sevitabbā janinda,

¹ Bā -yyaṃ, omitting ti. ² Bāś bhāsamānā. ³ Cks kile-. ⁴ Cks nāgāyinaṃ, Bā
bhāsi na amhākaṃ in the place of nā-. ⁵ Bāś byākāsi. ⁶ Bā pamuñcahetu. ⁷
Ck omits naṃ, Bā reads giriṃ ravaṃ, Bā giriṃ varaṃ. ⁸ Cks taṃ-. ⁹ Bāś si. ¹⁰ Cs
mama nāthā mama bhariyā mama nāthā in the place of nāthohaṃ --, Ck only
mama bhariyā. ¹¹ Bā meghā-, Bā megho-. ¹² Cks -to, Bāś uppajjanato. ¹³
Cks tuṃ-. ¹⁴ Bāś sīti. ¹⁵ Bā -tiṭṭho. ¹⁶ Cks mama nāthā ti. ¹⁷ Cks bhariyā.
¹⁸ Cks mama. ¹⁹ Cks nāthā. ²⁰ Cks -tiṭṭho, Bāś tvaṃ mama patiṭṭho aśi nātho hanti
mama bhariyāya ahaṃ nātho ahamassa patiṭṭho in the place of ahaṃ pana --.
²¹ Bā omits eko. ²² Bāś ahaṃ. ²³ Bā omits pa-. ²⁴ Bāś pi. ²⁵ Ck ahe-
simha, Bāś ahumha. ²⁶ so Cks; Bāś -jjayetha.

yen' eva eko labhate pasamsam
ten' eva añño labhate ninditāram. 114.

12. Sabbo loko paracitto¹ acitto²,
sabbo loko cittavasamhi³ citto⁴,
5 paccekacittā puthu sabbasattā,
kass' idha cittassa vase na vatte ti⁵. 115.

Tattha suparivajjayā ce⁶ ti mahārāja nindā nāma sukhena parivaj-
jetum na sakkā, nānā janā ti nānā chandajanā, yenevā 'ti yena silādiguṇen'
eko pasamsam labhati ten' eva añño ninditāram labhati, amhākaṃ⁷ kinnarānaṃ
10 antare akathanena pasamsam labhati, manussānaṃ antare nindaṃ, iti nindā
nāma dupperivajjayā, sv-āhaṃ kathaṃ tava santikā pasamsam labhissāmi⁸,
sabbo loko paracitto⁹ acitto¹⁰ ti mahārāja asappuriso¹¹ hi pāpātipātādi-
cittena sappuriso pāpātipātā veramaṇīadicittena acitto ti¹², evaṃ sabbo loko
paracittena acitto¹³ ti attho, cittavasamhi citto¹⁴ ti sabbo pana¹⁵ attano
15 hīnena vā paṇītena vā cittena cittaṃ jānāti¹⁶, evaṃ paccekacittā ti¹⁷ pāṭi-
yekacittā puthuppabhedā sabbe sattā, tesu kass' ekassa tava¹⁸ vā aññassa vā
citte na¹⁹ mādiso vā añño vā vatteyya, tasmā ayaṃ²⁰ mama cittavasena na
vattatīti²¹ mā mayhaṃ kujjhi, sabbasattā hi attano cittavase na gacchanti devā
'ti kimpuriso rañño dhammaṃ desesi.

- 20 Rājā „sabhāvam eva katheti, paṇḍito kinnaro“ ti soma-
nassappatto hutvā osānagātham āha:

13. Tuṇhī ahū kimpuriso sabhario²²,
yo dāni vyāhāsi²³ bhayassa bhīto
so dāni mutto sukhito arogo,

- 25 vācā kir' ev' atthavatī narānaṃ ti. 116.

Tattha vācā kirevatthavatī narānaṃ ti vācā kir' eva imesaṃ sattā-
naṃ atthavatī hitāvahā hotīti attho.

- Rājā kinnare²⁴ suvaṇṇapaṇjare nisīdāpetvā tam eva luddaṃ
pakkositvā²⁵ „gacch' ime²⁶ gahitaṭṭhāne yeva vissajjehīti“
30 vissajjāpesi.

¹ Ck -citte, Cs -citto corr. to -e, Bds paricitto. ² Ck amitto, Bd aticitto. ³ Cks -vā-. ⁴ Ck citte, Cs citto? Bd patto. ⁵ Bd kariyā dha cittavasena vattīti. ⁶ Cs omits ce; Bds -yethā. ⁷ Bd adds hi. ⁸ Bds -mīti. ⁹ Bd pari-. ¹⁰ Bd omits a-. ¹¹ Bd adds nāma. ¹² Bds va. ¹³ Bd paracitto atici-. ¹⁴ Cks citte, Bd patto. ¹⁵ Bds adds loko. ¹⁶ so Bd; Cks cittena vā nāma in the place of cittaṃ jānāti. ¹⁷ Cks -citta, omitting ti. ¹⁸ Bd nātassa in the place of kass-. ¹⁹ Bd adds vā kinnarā vā. ²⁰ Bds ahaṃ. ²¹ Bd -vase na vattissāmīti. ²² Bd añ-
gāhīni. ²³ Bds byākāsi. ²⁴ Ck rājākinnaro, Cs rājākinnaro. ²⁵ Bd -sāpetvā.
²⁶ Bd gaccha bhāpe.

M. pi „passâcariya¹, evaṃ kinnarā² vācaṃ rakkhitvā pattakāle kathitena sabhāsiten' eva muttā³, tvaṃ pana dukkathitena mahādukkhaṃ patto“ ti idaṃ udāharaṇaṃ das-setvā „ācariya, mā bhāyi, jīvitaṃ te dassāmiti“ assāsesi, „api⁴ kho pana tumhe maṃ rakkheyyāthā“⁵ 'ti vutte „na tāva 5 nakkhattayogo labbhatīti“⁶ divasaṃ vitināmetvā majjhima-yāmasamanantare mataṃ eḷakaṃ āharāpetvā „brāhmaṇa yattha katthaci gantvā jīvāhīti“ kiñci ajānāpento⁷ uyyojetvā eḷaka-māmsena baliṃ katvā dvāraṃ patitṭhāpesi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Kokāliko vācā- 10 hato yevā“⁸ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kaḷārapiṅgalo Kokāliko ahoṣi, Takkāriyapaṇḍito⁹ ahaṃ evā“ 'ti. Takkāriyajātakam.

9. Rurujātaka.

Kassa⁹ gāmaṇaṃ dammiti. Idaṃ S. Veluvane v. 15 Devadattaṃ ā. k. So kira bhikkhu „bahūpakāro te āvuso Devadatta S., tvaṃ Tathāgataṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, tīpi piṭakāni uggaṇhi, lābhasakkāraṃ pāpuṇīti“ vutto¹⁰ „āvuso S-rā mama tiṇagga-matto pi upakāro na kato, ahaṃ sayam eva pabbajjāṃ sayam tīpi piṭakāni uggaṇhiṃ sayam lābhasakkāraṃ pāpuṇi“ ti kathesi. Bhik- 20 khū dh. k. s.: „akataññū āvuso Devadatto akatavedīti“¹¹. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva akataññū pubbe pi akataññū yeva, pubbe p' esa mayā jīvite dinne pi mama guṇamattaṃ na jānātīti“ vatvā a. ā.: 25

A. B. Br. r. k. eko asītikoṭivibhavo seṭṭhi puttāṃ labhitvā Mahāddhanako ti 'ssa nāmaṃ katvā „sippaṃ uggaṇhanto me putto kilamissatīti“ kiñci sippaṃ na uggaḥāpesi¹². So gītanaccakhādanabhojanato uddhaṃ na kiñci aññāsi. Taṃ vayappattaṃ paṭirūpena dārena saṃyojetvā mātāpitara kālam akaṃsu. So 30 tesāṃ accayena itthidhuttasurādhuttaakkhadhuttādīhi¹³ parivuto

¹ Bā omī pass. ² Bā -o. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks -yyathā. ⁵ Bā adds taṃ. ⁶ Bā -petvā. ⁷ C^s -hatevā, Bā vācārahato yevā. ⁸ Bā^s adds pana. ⁹ Cfr. Morris, B. & C. p. 87. ¹⁰ Bā^s tassa. ¹¹ Bā -e. ¹² Bā adds tasseva agunakathaṃ kathe-suṃ. ¹³ Bā uggaṇhā-. ¹⁴ Cks -suradhuttāhi.

- nānāvyaśanamukhehi sabbaṃ dhaṇaṃ viddhaṃsetvā iṇaṃ ādāya taṃ dātum asakkonto iṇāyikehi codiyamāno cintesi: „kiṃ mayhaṃ jīvitenā, ten' ev' amhi¹ attabhāvena añño viya jāto, mataṃ seyyo“ ti so iṇāyike āha: „tumhākaṃ iṇapaṇṇāni gahe tvā
- 5 āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitaṃ kulasantakaṃ dhaṇaṃ atthi, taṃ vo dassāmīti“. Te tena saddhiṃ agamaṃsu. So „idha dhaṇaṃ idha dhaṇaṃ“ ti nidhiṭṭhānaṃ ācikkhanto viya „Gaṅgāya patitvā marissāmīti“ palāyitva Gaṅgāya pati. So caṇḍa-
- 10 sotena vuyhanto kāruṇṇaravaṃ viravi. Tadā M. ruruṃiga-yoniyāṃ nibbattitvā parivāraṃ chaḍḍetvā ekako va Gaṅgani-vattane ramaṇīye sālamissake supupphitambavane vasati², tassa sarīracchavi sumajjitakañcānapaṭṭavanno³ ahoṣi, hatthapādalākhā parikkammakatā viya⁴, naṅguṭṭhaṃ camarinaṅguṭṭhaṃ⁵ viya, siṅgāni rajataḍāmaṇṇāni⁶, akkhīni sumajjitamaṇigulikā viya,
- 15 mukhaṃ odahitvā ṭhapitarattakambalabheṇḍukā⁷ viya⁸. So aḍḍharattasamaye tassa karuṇasaddaṃ sutvā „manussasaddo sūyati, mā mayi dharante maratu, jīvitam assa dassāmīti“ cintetvā sayanaḡumbā utṭhāya nadītīraṃ gantvā „ambho purisa, mā bhāyi, jīvitam te dassāmīti“ assāsetvā sotaṃ chindanto⁹
- 20 gantvā taṃ piṭṭhiyaṃ āropetvā tīraṃ pāpetvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ netvā¹⁰ palāphalāni datvā dvīhatīhaccayena „bho purisa, ahaṃ taṃ ito araṇṇā¹¹ nīharitvā Bārāṇāsimagge ṭhapessāmi, tvaṃ sotthinā gamissasi, api kho pana 'asukatṭhāne nāma kañcānamigo vasatīti' dhanakāraṇā maṃ raṇṇo vā rājamahā-
- 25 mattassa vā mā ācikkhā¹²“ ti āha. So „sādhū sāmīti“ sam- paṭicchī. M. tassa paṭiṇṇāṃ gahe tvā taṃ attano piṭṭhe āro- petvā Bārāṇāsimagge otāretvā nivatti. Tassa Bārāṇāsīm pavi- sanadivase yeva Khemā nāma raṇṇo aggamaheṣī paccūsakāle supināntena suvaṇṇavaṇṇaṃ migaṃ attano dhammaṃ desentaṃ

¹ Bā etenamhi. ² Bā adds uposāthaṃ upavutṭhāya. ³ Bā sumajjhitakañca-
nakaphalakavanno. ⁴ Bā rasaparikkammagatāpi. ⁵ Bā cā-. ⁶ Bā -dāmasadisāni.
⁷ Bā -lakenḍu. ⁸ Bā adds evarūpaṃ tassa rūpaṃ ahoṣi. ⁹ Bā adds viya. ¹⁰
Bā adds assāsetvā. ¹¹ Bā -ato. ¹² Bā -asīti. ¹³ Bā -iyaṃ.

disvā cintesi: „sace evarūpo migo na¹ bhaveyya nāhaṃ supinena passeyyaṃ, addhā bhavissati², rañño ārocessāmi³“ sā rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, ahaṃ suvaṇṇavaṇṇassa migassa dhammaṃ sotukāmā, labhissāmi ce jīvissāmi, no ce n' atthi me jīvitā“ ti āha. Rājā naṃ assāsetvā „sace manussaloke atthi labhissasīti“ vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā „suvaṇṇavaṇṇamigā nāma hontīti“ pucchitvā „āma deva hontīti“ sutvā alaṃkatahatthikkhandhe suvaṇṇacaṅgoṭake sahas-satthavikaṃ ṭhapetvā yo suvaṇṇamigaṃ ācikkhissati tassa saddhiṃ sahas-satthavikasuvaṇṇacaṅgoṭakehi³ taṃ ca hatthiṃ tato¹⁰ va uttariṃ dātukāmo hutvā suvaṇṇapaṭṭe gāthaṃ likhāpetvā ekaṃ amaccaṃ pakkositvā⁴ „ehi tvaṃ tāta, mama vacanena imaṃ gāthaṃ nagaravāsīnaṃ kathehīti“ imasmiṃ jātake paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Kassa⁵ gāmvaram dammi nāriyo ca alaṃkatā,¹⁵
ko me taṃ migāṃ akkhāti migānaṃ migam uttaman ti. 117.
Amacco suvaṇṇapaṭṭaṃ gaḥetvā sakalanagare vācāpesi. Atha so seṭṭhiputto Bārāṇasīṃ pavisanto va taṃ kathaṃ sutvā amaccassa santikaṃ gantvā „ahaṃ rañño evarūpaṃ migāṃ ācikkhissāmi, maṃ rañño dassēhīti“ āha. Amacco hatthito²⁰ otaritvā taṃ rañño santikaṃ netvā „ayaṃ kira deva taṃ migāṃ ācikkhissatīti“ dassesi. Rājā „saccaṃ bho purisā“ 'ti puechi. So „saccaṃ mahārāja, tvaṃ etaṃ yasaṃ mayhaṃ dassasīti“⁶ vadanto dutiyaṃ gāthā āha:

2. Mayhaṃ gāmvaram dehi nāriyo ca alaṃkatā,²⁵
ahaṃ te migāṃ akkhissaṃ migānaṃ migam uttaman ti. 118.
Taṃ sutvā rājā tassa mittadūbhissa tussitvā „ambho kuhiṃ so migo vasatīti“ pucchitvā „asukaṭṭhāne nāma devā“ 'ti vutte taṃ eva maggadesakaṃ katvā mahantena parivārena taṃ ṭhānaṃ agamāsi. Atha naṃ so mittadūbhī „senāṃ deva³⁰

¹ Ck omits na, Cs evarūpe na. ² Bd -tīti. ³ Cks -vikaṃsu-, Bd -kenaca. ⁴ Bd -sāpetvā. ⁵ Bds tassa-. ⁶ Cks -tīti, Bd dehīti.

sannisidāpehīti¹“ vatvā² sannisinnāya³ senāya „eso⁴ so deva
suvannamigo etasmiñ thāne⁵ vasatīti⁶“ hatthañ pasāretvā
ācikkhanto tatiyañ gātham āha:

3. Etasmiñ vanasaṇḍasmiñ ambā sālā ca pupphitā
5 indagopakasañchannā, etth' eso⁶ tiṭṭhati⁷ migo ti. 119.

Tattha indagopakasañchannā ti etassa vanasaṇḍassa bhūmi indago-
pakavaṇṇāya rattāya sukkasamphassāya tiṇajjītiyā sañchannā tivassikasasakassa⁸
kucchi viya mudukā, ettha evaṃ⁹ ramañiye vanasaṇḍe so tiṭṭhatīti dassesi.

- Rājā tassa vacanañ sutvā amacce ānāpesi: „tassa mi-
10 gassa palāyitum adentā khippañ āvudhahatthehi purisehi sad-
dhiñ vanasaṇḍaṃ parivārethā“ 'ti. Te tathā katvā unna-
dimso. Rājā katīhi¹⁰ pi janehi¹¹ saddhiñ ekamante aṭṭhāsi.
So pi 'ssa¹² puriso avidūre aṭṭhāsi. M. tañ saddaṃ sutvā
cintesi: „mahato balakāyassa saddo, tamhā me¹³ purisā bha-
15 yena uppannena bhavitabban“ ti so utṭhāya sakalaparisāñ
oloketvā rañño thitatṭhānañ disvā „rañño thitatṭhāne yeva me
sothhiñ bhavissati, etth' eva mayā gantuñ vaṭṭatīti“ cintetvā
rājābhimukho pāyāsi. Rājā tañ āgacchantāñ disvā „nāga-
balo migo avattharanto¹⁴ āgaccheyya¹⁵, sarañ sannahitvā
20 imañ migañ santāsetvā sace palāyati vijjhivā¹⁶ dubbalañ
katvā gaṇhissāmīti“ dhanuñ āropetvā bodhisattābhimukho
va ahosi:

Taṃ atthañ dassento S. gāthadvayaṃ āha:

4. Dhanuñ adejjañ¹⁷ katvāna usum sandhāy' upāgami¹⁸, (III ²⁷⁴/₁₂)
25 migo ca disvā rājānañ dūrato ajjhabhāsatha: 120.
5. Āgamehi mahārāja, mā me vijjhi rathesabha,
ko nu te idhañ¹⁹ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati⁷ migo ti. 121.

¹ Bā sannipātehi. ² Bā omits va. ³ Bā adds ca. ⁴ Bā ehīti vatvā in the
place of eso. ⁵ Bā vane. ⁶ C^s Bā etthaso. ⁷ Bā vasati. ⁸ Bā only sasa.
⁹ Bā etasmiñ. ¹⁰ C^s katīhi. ¹¹ Bā katipayehi. ¹² Bā omits ssa. ¹³ Bā
omits me. ¹⁴ Bā adds viya. ¹⁵ Bā -yyā ti. ¹⁶ Bā visajjhivā. ¹⁷ Bā^s
sarejjañ. ¹⁸ Bā sannāy-. ¹⁹ so all three MSS.

Tattha adejjhan¹ ti jiyāya ca sarena ca saddhiṃ ekam eva katvā, sandhāyā² ti sandahitvā³, āgamehīti tiṭṭha mahārāja mā maṃ vijjhi jīva-gāham eva maṃ gaṇhā⁴ ti madhurāya manussavācāya abhāsi.

Rājā tassa madhurakathāya bajjhivā⁴ dhanuṃ otāretvā gāravena aṭṭhāsi. M. pi rājānaṃ upasaṃkamtivā madhura- 5 patisanthāraṃ katvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Mahājano pi sabbā-vudhāni chaḍḍetvā āgantvā rājānaṃ parivāresi. Tasmiṃ khane M. suvaṇṇakimkīṇikaṃ cālento viya madhurassarena rājānaṃ pucchi: „ko nu te idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati migo“ ti. Tasmiṃ khane so pāpapuriso thokaṃ paṭikkamtivā 10 sotapathe aṭṭhāsi. Rājā „iminā me tvaṃ dassito“ ti kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Esa pāpacaro⁵ po so samma tiṭṭhati ārakā,
so hi me idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhate migo ti. 122.

Tattha pāpacaro⁵ ti visatṭhācāro⁶.

15

Taṃ sutvā M. taṃ mittadūbhiṃ garahitvā raññā saddhiṃ sallapanto sattamaṃ gātham āha:

7. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu: narā ekacciya idha, (I, 326)
kaṭṭhaṃ viplāvitāṃ⁷ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 123.

Tattha viplāvitā⁸ ti uttāritā⁹, ekacciyo ti ekacco pana mitta- 20 dūbhī pāpuggalo udake patanto¹⁰ pi uttārito⁹ na tv-eva seyyo, kaṭṭhaṃ hi nānappakārena upakāraṃ saṃvattati, mittadūbhī pana vināsāya, tasmā tato¹¹ kaṭṭhaṃ eva varatarā¹² ti porāṇakapaṇḍitā kathayimāsu, mayā pana na tesāṃ vacanaṃ katan ti.

Taṃ sutvā rājā itaraṃ gātham āha:

25

8. Kin nu¹³ rurū¹⁴ garahasi¹⁵ migānaṃ
kiṃ pakkhinaṃ¹⁶ kiṃ pana mānusānaṃ,

¹ Bā sarejha katvānā. ² Cks sandhiyā, Bā omits sandhāyā ti. ³ Bā sanhayitvā.
⁴ Bā bandhetvā. ⁵ so Bā; Ck pādaoro, Cs pādacaro. ⁶ Bā visatṭhācāro. ⁷ Cks vipalā-, Bā nippabbhavitāṃ? Bā viplapataṃ. ⁸ Ck viphalā-, Cs vipalā-, Bā niplavi-, Bā viplapataṃ. ⁹ Bā uddharī. ¹⁰ Cks maranto. ¹¹ Bā tesāṃ. ¹² Bā varan. ¹³ Bā adds tvaṃ. ¹⁴ Ck rūru, Cs ruru, Bā nunu. ¹⁵ Cks -si, Bā garaha.
¹⁶ Cks pakkhinaṃ, Bā pakkhina.

bhayaṃ¹ hi maṃ vindati napparūpaṃ
sutvāna taṃ mānusiṃ bhāsamānaṃ. 124.

Tattha migānaṃ ti migānaṃ aññataṃ garahasi udāhu pakkhīnaṃ ādu²
manussānaṃ ti pucchi, bhayaṃ³ maṃ vindatīti bhayaṃ maṃ paṭilabhati,
5 ahaṃ attani⁴ anissaro bhayasantako viya homi, anapparūpaṃ ti mahantaṃ.

Tato M. „mahārāja, na migāṃ na pakkhīṃ garahāmi,
manussaṃ pana garahāmīti“ dassento navamaṃ gātham āha:

9. Yam uddharim vāhane vuyhamānaṃ
mahodake salile sīghasote
10 tatonidānaṃ bhayaṃ āgataṃ mama,
dukkho have rāja asabbhi saṅgamo ti. 125.

Tattha vāhane ti patitapatite⁵ vahitum samatthe Gaṅgāvahe⁶, mahodake salile ti mahāudake⁷ mahāsalile ti attho, ubhayenāpi Gaṅgāvahass'eva⁸ bahūdakataṃ dasseti, tatonidānaṃ ti mahārāja yo mayhaṃ tayā dassito puriso⁹ mayā¹⁰ Gaṅgāya vuyhamāno aḍḍharattasamaye karuṇaṃ¹¹ vira-
15 vanto uttārīto¹² tatonidānaṃ me va¹³ idaṃ ajja¹⁴ bhayaṃ āgataṃ, asappuri-sehi samāgamo nāma dukkho mahārājā 'ti.

Taṃ sutvā rājā tassa kujjhivā „evaṃ bahūpakārassa
nāma guṇaṃ na jāni¹⁵, vijjhivā naṃ jivitakkhayaṃ pāpessā-
20 mīti“ dasamaṃ gātham āha:

10. So 'haṃ catuppattam idaṃ¹⁶ vihaṅgamaṃ
tanucchidaṃ hadaye ossajāmi,
hanāmi mittaddum¹⁷ akiccekārim
yo tādisaṃ kammakataṃ na jānātīti. 126.

25 Tattha catuppattan ti 'catūhi vājapattehi¹⁸ samannāgataṃ, vihaṅgaman ti ākāsagāmiṃ, tanucchidan ti sarīrachindanaṃ, ossajāmīti etassa hadaye vissajjemi.

Tato M. „mā esa maṃ nissāya nassatū“ 'ti cintetvā
ekādasamaṃ gātham āha:

1 Cks -yā. 2 Cs āhu, Bā ca. 3 Cks omit bhayaṃ. 4 Bā attano. 5 Bā omits patita. 6 Ck gaṅgāyavahe. 7 Cks omit salile ti mahāudake. 8 Cks vahasso va omitting gaṅgā, Bā gaṅgāvataṃ ca. 9 Bā adds eso. 10 Bā mahā. 11 Bā kāruṇārava. 12 Bā uddhīrito. 13 Cs omits va. 14 Bā omits idamajja. 15 Bā jānāti. 16 Ck idaṃma, Bā imaṃ. 17 Bā taṃ mittadubbhi. 18 Bā omits vāja.

11. Dhī-r-assa bālassa have janinda,
santo vadhañ na-ppasañsanti jātu¹,
kāmañ gharañ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭhañ² tad etassa dehi,
ahañ ca te kāmakaro bhavāmīti. 127.

5

Tattha kāmañ ti kāmena yathāruciya attano gharañ gacchatu, yañcassa bhaṭṭhañ² tadetassa dehīti yañ c' assa idañ nāma te dassāmīti tayā kathitañ tassa dehi, kāmakaro³ ti icchākaro, yañ icchasi tañ karohi mañsañ vā me khāda kīlāmiḡaṇ vā karohi, sabbattha te⁴ anukūlavattañ bhaviṣṣā-mīti attho.

10

Taṃ sutvā rājā tuṭṭhamānaso M-assa thutiṃ karonto anantarañ gāthaṃ āha:

12. Addhā rurū aññataro satañ so⁵
yo dūbhato⁷ mānusassa⁷ na⁸ dubbhi,
kāmañ gharañ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭhañ tad⁹ etassa dammi,
ahañ ca te kāmacārañ¹⁰ dadāmīti. 128.

15

Tattha satañ so¹¹ ti addhā tvañ satañ pañḍitanañ aññataro, kāmacārañ¹² ti ahañ tava dhammakathāya¹³ paṣīditvā tuyhañ¹⁴ kāmacārañ¹⁵ abhayañ dadāmi, ito paṭṭhāya tumhe nibbhayā yathāruciya viharathā 'ti M-assa 20
varañ adāsi.

Atha nañ M. „mahārāja, manussā nāma aññañ mukhena bhaṇanti¹⁶ aññañ karontīti“ parigaṇhanto¹⁷ dve gāthā abhāsi:

13. Suvijānañ sigālānañ sakuntānañ¹⁸ ca vassitañ, (=supra ²²⁵/₂₇)
manussavassitañ rāja dubbijānatarañ tato. 129.
14. Api ce maññati¹⁹ poso 'ñātimitto¹⁹ 'sakhā' ti vā (=supra ²²⁶/₁)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso ti. 130.

25

Taṃ sutvā rājā „migarāja, mā mañ evañ maññi, ahañ hi rājjañ jahanto pi tuyhañ dinnavarañ na vijahissañ, saddaha²⁰

¹ Bā kātuṃ. ² Bā bhattaṃ. ³ Cks kāmañ-. ⁴ Cks to, Bā tenu. ⁵ Cks sey. ⁶ Bā dubbalo. ⁷ Bā manussa; read: mānusassa dūbhato? ⁸ Bā omits na. ⁹ Ck Bā dad. ¹⁰ Bā gāmavarañ. ¹¹ Ck satañ, Ck satañ se. ¹² Bā gāmavarañ. ¹³ Bā dhammañ. ¹⁴ Bā tamhākañ. ¹⁵ Bā gāmavarañ ca. ¹⁶ Bā bhāsanti. ¹⁷ Bā parigga-. ¹⁸ Bā sakunānañ. ¹⁹ Cks -tta, Bā -ttā. ²⁰ Bā saddhabatha.

- mayhan“ ti varam̐ adāsi. M. tassa santikā varam̐ gaṇhanto attānam̐ ādim̐ katvā sabbasattānam̐ abhayadānam̐ varam̐ gaṇhi. Rājāpi tam̐ varam̐¹ datvā B-am̐ nagaram̐ netvā nagarañ ca M-am̐ ca alam̐kārāpetvā deviyā dhammam̐ desāpesi. M. devim̐
- 5 ādim̐ katvā rañño ca rājaparisāya ca madhurāya manussa-bhāsāya dhammam̐ desetvā rājānam̐ dasahi rājadhammehi ovaḍitvā mahājānam̐ anusāsetvā araññam̐ pavisitvā migagaṇaparivuto vāsam̐ kappesi. Rājā „sabbasattānam̐² abhayam̐ dammīti“ nagare bheriñ carāpesi. Tato paṭṭhāya migapakkhī-
- 10 nam̐ koci hattham̐ pasāretum̐ samattho nāma na hosi. Migagaṇo manussānam̐ sassāni khādati, koci vāretum̐ na sakkoti³. Mahājano rājāṇgaṇam̐⁴ gantvā upakkosi⁵.

Tam̐ attham̐ pakāsento S.⁶ imam̐ gātham̐ āha:

- 15 15. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā:
mīgā dhaññāni khādanti, tam̐ devo paṭisedhatū⁸ 'ti. 131.

Tattha tam̐ devo ti tam̐ migagaṇam̐ devo paṭisedhetu.

Tam̐ sutvā rājā gāthadvayam̐ āha:

16. Kāmam̐ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
na tv-evāham̐ rurum̐ dubbhe datvā abhayadakkhiṇam̐. 132.
- 20 17. Mā me janapado āsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu⁹,
na tv-evāham̐ migarājassa varam̐ datvā musā bhaṇe ti. 133.

Tattha māsīti kāmam̐ mayham̐ janapado mā⁹ mā hotu¹⁰, rurum̐ ti na tv-eva aham̐ suvaṇṇavaṇṇassa rurum̐garājassa abhayam̐ datvā dubbhissāmi.

- Mahājano rañño vacanam̐ sutvā kiñci vattum̐ avisahanto
- 25 paṭikkami¹¹. Sā kathā vitthārikā¹¹ ahosi. Tam̐ sutvā M. migagaṇam̐ sannipātetvā¹³ „ito paṭṭhāya manussānam̐ sassam̐¹⁴ mā khāditthā¹⁵“ 'ti ovaḍitvā „attano khettesu paṇṇasaññam̐

¹ Bā omits t v. ² Bā sabbesam̐ sa-. ³ Bā khādanto kenaci nivāretum̐ na sakkhissasi. ⁴ Bā -ṇe. ⁵ Bā -sisu. ⁶ Bā omits satthā. ⁷ Bā ja-. ⁸ Ck^s mā mam̐ janapado aham̐ in the place of mā mam̐ - -. ⁹ Ck vā, Bā omits one mā.

¹⁰ Bā hosi. ¹¹ Bā paṭipakkāmi. ¹² Ck vitthārikatā, C^s -kathā, Bā^s vitthāritā.

¹³ Bā -pātāpetvā. ¹⁴ Bā sassāni. ¹⁵ Bā -dathā.

bandhantū“ 'ti manussānaṃ pesesi. Manussā tathā kariṃsu¹.
Tāya saññāya migā yāvaṃ ajjakālā² sassam na khādanti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva³ Devadatto akataññū yevā“
'ti vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahosi, rājā Ānando, ruru-
migo⁴ aham evā“ 'ti. Rurumigajātakaṃ.

5

10. Sarabhamigajātaka.

Āsimsetheva puriso ti. Idam S. J. v. attanā⁵ saṅkhittena
pucchitassa pañhassa dhammasenāpatino⁶ vitthārena vyā-
karaṇaṃ ā. k. Tadā pana S. theram saṅkhittena pañham pucchi.
Devorohaṇe tatrāyaṃ saṅkhepato anupubbikathā: Rājagahe seṭṭhino
hi santike candanappatte⁷ āyasmataṃ Piṇḍola-Bhāradvājaena iddhiyā
gahite S. bhikkhūnaṃ iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ paṭikkhipi. Tadā tit-
thiyā „paṭikkhittam samaṇena Gotamena iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ, idāni
sayam pi na karissatīti“ cintetvā maṅkubhūtehi attano sāvakehi
„kiṃ bhante iddhiyā pattaṃ na gaṇhitthā⁸“ ti vuccamānā „n' etaṃ⁹
āvuso ambhakaṃ dukkaraṃ, chavassa pana dāruppattass' atthāya¹⁰
attano saṅhasukhumagaṇaṃ¹¹ ko gihīnaṃ pakāsesatīti¹² na gaṇ-
himha¹³, samaṇā pana Sakyaputtiyā lolabālatāya¹⁴ iddhiṃ dassetvā
gaṇhiṃsu, mā 'ambhakaṃ iddhikaraṇaṃ bhāro' ti cintayittha, mayam
hi, tiṭṭhantu samaṇassa Gotamassa sāvakā, ākaṃkhamānā pana
samaṇena Gotamena¹⁵ eva saddhiṃ iddhiṃ pi dasseyyāma, sace
hi¹⁶ samaṇo G. ekaṃ pāṭihāriyaṃ karissati mayam¹⁷ diguṇaṃ¹⁸
karissāmā“ 'ti kathayimṃsu. Tam sutvā¹⁹ bhikkhū Bhagavato ārocesuṃ:
„bhante titthiyā kira pāṭihāriyaṃ karissantīti“. Satthā²⁰ „bhik-
khave²¹, karontu, aham pi karissāmīti²²“. Tam sutvā Bimbisāro
āgantvā Bhagavantaṃ pucchi: „bhante pāṭihāriyaṃ²³ karissathā“ 'ti.
„Āma mahārājā“ 'ti. „Nanu bhante sikkhāpadaṃ paññattan“ ti. „Mahā-
rāja, tam mayā sāvakānaṃ paññattaṃ, Buddhānaṃ pana sikkhāpadaṃ

10

15

20

25

¹ Bā phappasaññaṃ bandhāpetvā manussānaṃ ghosāpesi te tathā bandhiṃsu.

² Bā yāvajjatanāya. ³ Bā adds pubbe pi. ⁴ Bā -mīgarājā. ⁵ Bā omits attanā.

⁶ Ck -nā. ⁷ Bā -o, C^s -ttena pucchitassa. ⁸ Bā gaṇhathā. ⁹ Bā natam. ¹⁰

Bā dāruppattatāya. ¹¹ Bā -ṇa. ¹² Bā pakāsesatīti. ¹³ C^{ks} gaṇhimahā, Bā gaṇ-

hāma. ¹⁴ Bā omits bāla. ¹⁵ Bā pi. ¹⁶ C^{ks} add dve kārissāma tatthiṃ sam-

maṇo G. karissati. ¹⁷ Bā dviguṇaṃ ¹⁸ C^{ks} omittī sutvā. ¹⁹ C^{ks} vissatthā.

²⁰ Bā sace karonti. ²¹ Bā adds āha. ²² Bā adds kira.

- nāma n' atthi, yathā hi mahārāja tava uyyāne pupphaphalaṃ aññesaṃ¹ cāritam² na tava evaṃ sampadam idaṃ datṭhabban³ ti. „Kaham⁴ pana bhante pāṭihāriyaṃ karissathā⁵ ti. „Sāvattinagare gaṇḍambarukkhamaṇūle⁶ ti. „Amhehi⁷ tattha kiṃ kattabban⁸ ti. „Na kiñci mahārājā⁹ ti. Punadivase S. katabbhattakicco cārikaṃ pakkāmi. Manussā „kuhiṃ bhante S. gacchatīti¹⁰ pucchanti. „Sāvattināgaradvāre gaṇḍambarukkhamaṇūle titthiyamaddanam¹¹ yamakapāṭihāriyaṃ kātun¹² ti tesam bhikkhū kathayanti¹³. Mahājano „acchariyarūpaṃ¹⁴ kira¹⁵ pāṭihāriyaṃ bhavissati¹⁶, passissāma nan¹⁷ ti gharadvārāni chaḍdetvā Satthārā saddhiṃ ñeva agamāsi. Aññatitthiyā „mayam pi samaṇassa G-assa pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne pāṭihāriyaṃ karissāma¹⁸ ti upatṭhākehi saddhiṃ S-am eva anubandhimsu. S. anupubbena pana Sāvattin gantvā raññā¹⁹ „pāṭihāriyaṃ kira bhante karissathā²⁰ ti pucchito „karissāmiti²¹ vatvā „kadā bhante²² ti vutte „ito sattame divase, āsālhipuṇṇamāsiyan²³ ti āha²⁴. „Maṇḍapaṃ karomi bhante²⁵ ti. „Alaṃ mahārāja, mama pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne Sakko²⁶ dvādasayojanikaṃ ratanamāṇḍapaṃ karissatīti²⁷. „Etaṃ kāraṇaṃ nagare ugghosāpemi bhante²⁸ ti. „Ugghosāpehi mahārājā²⁹ ti. Rājā dhammaghosakaṃ alaṃkatahatthipitṭhiṃ āropetvā „S.³⁰ kira Sāvattidvāre gaṇḍambarukkhamaṇūle titthiyamaddanam pāṭihāriyaṃ karissati ito sattame³¹ divase³² ti devasikaṃ ghosanaṃ kāreti³³. Titthiyā „gaṇḍambarukkhamaṇūle kira karissatīti³⁴ sāmikānaṃ dhanam datvā³⁵ Sāvattisāmante ambarukkhe chindāpayimsu. Dhammaghosako puṇṇamadivase³⁶ „pāto va ajja³⁷ pāṭihāriyaṃ bhavissatīti³⁸ ugghosesi³⁹. Devatānubhāvena sakala-Jambudīpe dvāre thatvā ugghositaṃ viya ahoṣi, ye ye gantum cittaṃ uppādentī te te Sāvattin pattaṃ⁴⁰ eva attānaṃ passimsu, dvādasayojanikā parisā ahoṣi. S. pāto va Sāvattin piṇḍāya pavisitum nikkhami. Gaṇḍo nāma⁴¹ rājuyyānapālo piṇḍipakkam eva kumbhappamāṇaṃ mahantaṃ ambapakkam rañño haranto S-raṃ nagaradvāre disvā „idaṃ T-ass⁴² eva anucchavikan⁴³ ti⁴⁴ adāsi. S. paṭigga-hetvā⁴⁵ tatth⁴⁶ eva ekamante⁴⁷ nisinna paribhuñjītvā⁴⁸ „Ānanda, imaṃ atthim⁴⁹ uyyānapālassa imasmiṃ thāne ropanatthāya dehi, esa gaṇ-

¹ Bā aññam. ² C^s Bā vāri- ³ Bā kattha. ⁴ Bā omits a-. ⁵ Bā -na. ⁶ Bā thesaṃ bhikkhunaṃ kathaṃ sutvā. ⁷ Bā anacchariyaṃ evarūpaṃ. ⁸ Bā omits kira. ⁹ Bā -tīti. ¹⁰ C^s rañño, Bā araññā. ¹¹ Bā ahaṃ. ¹² Bā adds devarājā. ¹³ Bā bhagavā. ¹⁴ Bā -ma. ¹⁵ Bā -si. ¹⁶ Bā adds sāmikā. ¹⁷ Bā punadivase. ¹⁸ Bā bhagavato. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ C^s pattham, Bā sāvattipattaṃ. ²¹ Bā pana. ²² Bā adds taṃ. ²³ C^s -ggahāpetvā. ²⁴ Bā -taṃ. ²⁵ Bā -janto. ²⁶ Bā ampaṭhi.

dāmbho nāma bhavissatīti¹ āha. Thero tathā akāsi. Uyyānapālo
 paṃsum viyūhitvā ropesi. Tam khaṇam āeva atthim² bhijjitvā mūlāni
 otarimsu, naṅgalisappamāṇo rattamkuro utthahi³, mahājanassa olo-
 kentass' eva paṇṇasahatthakkhandho paṇṇasahatthasākhā⁴ ubbedhena
 ca hatthasatiko ambarukkho sampajji⁵, tāvad ev' assa pupphāni ca
 phalāni ca utthahimsu, so madhukaraparivuto⁶ suvaṇṇavaṇṇaphala-
 bharito⁷ nabham pūretvā atthāsi, vātappaharaṇakāle madhukara-
 pakkāni⁸ patimsu, pacchā āgacchantā bhikkhū paribhuñjitvā va āga-
 mimsu⁹. Sāyaṇhasamaye devarājā āvajjanto „sattaratanamaṇḍapakara-
 ṇam¹⁰ ambhākaṃ bhāro¹¹ kato“ ti natvā Vissakammaṃ pesetvā dvādasas-
 10
 yojanikaṃ niluppalasañchannaṃ sattaratanamaṇḍapaṃ kāresi. Evaṃ
 dasasahassacakkavāladevatā sannipatimsu. S. titthiyamaddanaṃ asā-
 dhāraṇaṃ sāvakehi yamakapāṭihāriyaṃ katvā bahuno¹² janassa pasanna-
 bhāvaṃ natvā oruyha Buddhāsane nisinno dhammaṃ desesi. Visati-
 pāṇakoṭiyo amatapānaṃ pivimsu. Tato „purimabuddhā pana pāṭi-
 15
 hāriyaṃ katvā kattha gacchanti“ āvajjanto „Tāvatisabhavanaṃ“ ti
 natvā Buddhāsanaṃ utthāya dakkhiṇapādaṃ Yugandharamuddhani tṭha-
 petvā vāmapādena Sinerumatthakaṃ akkamitvā Pāricchattakamūle
 Paṇḍukambalasilāya vassaṃ upagantvā antotemāsaṃ devānaṃ Abhi-
 dhammakathaṃ¹³ katheti¹⁴. Parisā Satthu gatattṭhānaṃ ajānanti¹⁵
 20
 disvā¹⁶ va „gamiṣsāma“ 'ti tatth' eva temāsaṃ vasi. Upakattṭhāya
 pavāraṇāya Mahāmoggallānatthero gantvā Bhagavato ārocesi. Atha
 naṃ S. pucchi: „khaṃ pana etarahi Sāriputto“ ti. „Esa bhante
 pāṭihāriye paṣiditvā pabbajitehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ Saṃ-
 kassanagare¹⁷ vasatīti“. „Moggallāna, ahaṃ ito sattame divase Saṃ-
 25
 kassanagaradvāre otarissāmi, T-aṃ datthukāmā Saṃkassanagare sanni-
 patantū“ 'ti. Thero „sādhū“ 'ti paṭisunītvā āgantvā¹⁸ parisāya āro-
 cetvā¹⁹ sakalaparisaṃ Sāvattṭhito tiṃsayojanaṃ Saṃkassanagaraṃ eka-
 muhutten' eva pāpesi. S. vutthavasso²⁰ pavāretvā „mahārāja manussa-
 lokaṃ gamiṣsāmi“ Sakkassa ārocesi. Sakko Vissakammaṃ āmantetvā²¹
 30
 „Dasabalassa manussalokagamanattṭhāya sopānaṃ²² karohīti“ āha. So
 Sinerumatthake sopānasāsaṃ Saṃkassanagaradvāre dhurasopānaṃ katvā
 majjhe maṇimayaṃ ekasmiṃ passe rajatamayaṃ ekasmiṃ passe so-

¹ Ck Bā -i. ² Cks utthahitva. ³ so all three MSS. ⁴ Bā sampajjetvā.

⁵ Bā madhurapattaparipuṇṇo. ⁶ Bā -bhā-. ⁷ Bā madhura-? ⁸ Ck sathārā-
 maṇḍapaṃ-, ⁹ sathārāmaṇḍapa-, Bā sathuratanamaṇḍapa-. ¹⁰ Bā kāro,
 omitting kato. ¹¹ Bā bahu. ¹² Bā -maṇḍapaṃ. ¹³ Bā -si. ¹⁴ Cks -ti. Bā -tā
¹⁵ Bā adi-. ¹⁶ Bā radvāre. ¹⁷ so all three MSS. ¹⁸ Bā -cesi. ¹⁹ Bā vuttha-

vasso, Cks omītu vu-. ²⁰ Bā tiṇi sopānāni.

vaṇṇamayan ti tīṇi sopānāni māpesi. sattaratanamayā vedikāparikkhepā
 ti¹. S. lokavivaraṇaṃ pāṭihāriyaṃ katvā majjhe maṇimayena sopā-
 nena otari. Sakko pattacīvaraṃ aggahesi, Suyāmo vālavijānīṃ, Sa-
 hampati Brahmā² chattaṃ dhāresi, dasasahassacakkavāladevatā dibba-
 5 gandhamālādīhi pūjayiṃsu. S-raṃ dhurasopāne patitṭhitam³ paṭhamam
 eva Sāriputtatthero vandi, pacchā sesaparisā. Tasmiṃ samāgame S.
 cintesi: „Moggallāno iddhiṃ ti pākaṭo, Upāli vinayadharo ti, Sāri-
 puttassa pana mahāpaṇṇāguṇo na pākaṭo, ṭhapetvā⁴ maṃ⁵ aṇṇo etena
 sadiso samapaṇṇo⁶ nāma n' atthi, paṇṇāguṇaṃ assa pākaṭaṃ karissā-
 10 mīti“ paṭhamam tāva puthujjanapaṇṇam⁷ pucchi, tam puthujjanā va
 kathayiṃsu⁸. Tato sotāpamānaṃ visaye paṇṇam pucchi, tam pi
 sotāpannā va kathayiṃsu, puthujjanā na jāniṃsu. Evaṃ⁹ sakadā-
 gāmivisaye anāgāmivisaye khīṇāsavavisaye mahāsāvaka-visaye ca paṇ-
 ham pucchi, tam pi heṭṭhimā heṭṭhimā¹⁰ na jāniṃsu, uparimā upari-
 15 nā¹¹ kathayiṃsu¹², aggasāvaka-visaye puṭṭhapāṇam pi aggasāvaka
 va kathayiṃsu¹³, aṇṇe na jāniṃsu. Tato Sāriputtattherassa visaye
 paṇṇam pucchi, tam therō va kathesi, aṇṇe na jāniṃsu. Manussā
 „ko nāma esa therō S-rā saddhiṃ kathesi“¹⁴ pucchitvā „dhamma-
 senāpati Sāriputto nāma“¹⁵ ti sutvā „aho mahāpaṇṇo“ ti vadiṃsu.
 20 Tato paṭṭhāya devamanussānaṃ antare therassa mahāpaṇṇāguṇo pā-
 kaṭo jāto. Atha naṃ S.

Ye ca saṃkhatadhammāse ye ca sekhā puthū idha

tesaṃ m nipako iriyaṃ puṭṭho pabrūhi mārissā¹⁶ ti

Buddhavisaye paṇṇam pucchitvā „imassa nu kho Sāriputta saṃkhittena
 25 bhāsitassa kathaṃ vitthārena attho daṭṭhabbo“ ti āha. Thero paṇ-
 ham¹⁷ oloketvā „S. maṃ sekhāsekhānaṃ¹⁸ bhikkhūnaṃ āgamanapaṭi-
 padaṃ pucchati“¹⁹ paṇṇe nikkamkho²⁰ hutvā „āgamanapaṭipadaṃ²¹
 nāma khandhādivasena bahūhi mukhehi sakkā kathetum, katarākārena²²
 nu kho kathento Satthu ajjhāsayaṃ gaṇhitum sakkhissāmiti“ ajjhāsaye
 30 kamkhi²³. S. „Sāriputto paṇṇe nikkamkho, ajjhāsaye pana me kam-
 khati, mayā naye adinne kathetum na sakkhissati, nayam assa

¹ Bā parikkemā, omitting ti. ² Bā mahābra-. ³ Bā patitṭhitam. ⁴ Bā adds

kira. ⁵ Bā sammāsambuddham. ⁶ Bā sārīputtaterassa paṇṇā pāpūṇitu sa-

mattho in the place of etena - - ⁷ Bā - jjanānaṃ visaye paṇṇam. ⁸ Bā patha-

maṃ tāva puthujjanā kath- ⁹ Bā tato. ¹⁰ Bā only one he-. ¹¹ Bā only one

u-. ¹² Bā vakathesum. ¹³ puthujjanā - - kathayiṃsu wanting in C°. ¹⁴ Bā

so therō-. ¹⁵ Bā satthāra brūhi mārissā ti. ¹⁶ Cks pucchati. ¹⁷ Bā nikkamkhā.

¹⁸ Cks -dā. ¹⁹ Bā kathaṃ kena kāraṇena. ²⁰ Cks -ī

dassāmīti¹ nayaṃ dassento¹ „bhūtaṃ idan ti², Sāriputta samanupassā³“ ti āha. Evaṃ kir’ assa ahosi. „Sāriputto mam’ ajjhāsayāṃ gahetvā kathento khandhavasena kathessatīti⁴ therassa saha nayadānena so pañho nayasatena nayasahassena upatṭhāsi⁴, so S-rā dinnanaye⁵ thatvā Buddhavisaye pañhaṃ kathesi. S. dvādasayojanikāya 5
parisāya dhammaṃ desesi, tiṃsapāṇakoṭṭiyo amatapānaṃ pivimsu. S.⁶ parisam uyyojetvā cārikaṃ caranto anupubbena Sāvattihim⁷ gantvā punadivase Sāvattihyaṃ piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭhikkanto bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭṭim pāvisi. Sāyaṇhasamaye bhikkhū therassa guṇakathaṃ kathetā dhammasabhāyaṃ nisīdimsu: „mahāpaṇño āvuso 10
Sāriputto puthupaṇño javanapaṇño tikkhapaṇño nibbedhikapāṇño, Dasabalena saṃkhitena pucchitapaṇhaṃ vitthārena kathesi⁸“ S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa saṃkhitena bhāsitaṃ vitthāren’ atthaṃ katheti⁹ yevā“ ti vatvā a. ā.: 15

A. B. Br. r. k. Bo. sarabhamigayoniyaṃ nibbattitvā⁹ araṇṇe paṭivasati¹⁰. Rājā migavittako ahosi thāmasampanno, aññaṃ manussaṃ manusso ti pi¹¹ na gaṇeti¹². So ekadivasaṃ migavaṃ gantvā amacce āha: „yassa passena migo palāyati ten’ eva so daṇḍo¹³ dātabbo“ ti. Te cintayimsu: „kadāci 20
gehamajje tṭhitāpi koṭṭhakaṃ virajjhanti¹⁴, utṭhitamigaṃ¹⁵ yena kenaci upāyena raṇṇo tṭhitatṭhānam eva āropessāmā“ ti cintetvā¹⁶ ca pana katikaṃ¹⁷ katvā raṇṇo dhuramaggaṃ adamsu. Te mahantaṃ gumbaṃ parikkhipitvā muggarādīhi bhūmim hanāpesuṃ¹⁸. Paṭhamam eva sarabhamigo utṭhāya tikkhattuṃ gumbaṃ anuparigantvā¹⁹ palāyanokāsaṃ olokeno sesadisāsu manusse bāhāya bāhaṃ dhanunā dhanuṃ āhacca niranatare²⁰ tṭhite disvā raṇṇo tṭhitatṭhāne yeva okāsaṃ addasa. So ummīlitesu²¹ 25

¹ Bā dadanto. ² Bā idan, omitting ti. ³ Ck -passasī, Cs passasī. ⁴ Bā upatṭhāpesi. ⁵ Bā -yena, Cs -yena corr. to -ye. ⁶ Bā devalokato otaritvā saṅkassanagaradvāre tṭhito satthā. ⁷ Cks -iyaṃ. ⁸ Bā -rena kathesi. ⁹ Ck Bā -etvā. ¹⁰ Bā omits paṭi. ¹¹ Bā añña manusse, omitting manusso ti pi. ¹² Cks bhaṇeti. ¹³ Cks omit daṇḍo. ¹⁴ so Cs; Ck virajjhanti, Bā vemajhe tṭhitamigavaṃ virujjhanti, Bā vemajhe tṭhitavaṃ virajjhanti. ¹⁵ Bā uruddhitam pi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Bā kathitāṃ. ¹⁸ Bā pothayisu. ¹⁹ Bā anuvivaranto, Bā anuparicaranto. ²⁰ Bā nicarante. ²¹ Bā ummilitvā tesam.

akkhīsu vālukaṃ khipamāno viya rājānaṃ abhimukho agamāsi. Rājā taṃ lahusampattaṃ¹ disvā saraṃ khipitvā virajjhi. Sara-
bhamigā nāma saraṃ vañcetum chekā honti: sare abhimukhaṃ
āgacchante vegaṃ gāhāpetvā³ tiṭṭhanti, pacchato āgacchante
5 vegenā purato va⁴ javanti⁵, uparibhāgenāgacchante⁶ piṭṭhiṃ
nāmenti, passenāgacchante thokaṃ apagacchanti, kucchimajjhaṃ⁷
sandhāyāgacchante⁸ parivattitvā patanti, sare atikkante vāta-
chinnavalābhakavegena palāyanti. So pi rājā tasmim parivattitvā
patite „sarabho me viddho“ ti nādaṃ muñci. Sarabho utthāya
10 vātaavegena palāyi balamaṇḍalaṃ bhijjitvā, ubhosu passesu ṭhitā⁹
amaccā sarabhaṃ palāyamānaṃ disvā ekato hutvā pucchimsu:
„migo kassa¹⁰ ṭhitaṭṭhānaṃ abhirūhīti¹¹“. „Rañño ṭhitaṭṭhā-
naṃ“ ti. „Rājā ‘viddho me’ ti vadati, ko nena¹² viddho ti,
nibbirajjho¹³ bho amhākaṃ rājā, bhūmi nena¹⁴ viddho¹⁵“ ti iti tenā-
15 nappakārena raññā saddhiṃ kelim karimsu. Rājā cintesi:
„ime maṃ paribhāsanti¹⁶, mama pamāṇaṃ na jānantīti“ gālhaṃ
nivāsetvā pattiko va khaggaṃ ādāya „sarabhaṃ gaṇhissāmīti“
vegena pakkhandi. Atha naṃ disvā tīpi yojanāni anubandhi.
Sarabho araṇṇaṃ pāvisi, rājāpi pāvisi yeva. Tattha¹⁶ sara-
20 bhamigassa gamanamagge saṭṭhihatthamatto¹⁷ mahāpūtipāda-
narakāvāto¹⁸ atthi, so tiṃsaḥatthamattaṃ¹⁹ udakena punṇo
tiṇehi²⁰ paṭicchanno. Sarabho udakagandhaṃ ghāyitvā va
āvātabhāvaṃ²¹ űatvā thokaṃ osakkitvā gato²². Rājā pana
ujukaṃ eva āgacchanto tasmim papati. Sarabho tassa pada-
25 saddaṃ asuṇanto nivattitvā taṃ apassanto „narakāvāte patito
bhavissatīti“ űatvā āgantvā²³ olokento naṃ gambhīrandake
appatitṭhaṃ kilamantaṃ disvā tena kataṃ aparādhaṃ hadaye

¹ Bā phalasampanna. ² Bā khapetvā vijhi. ³ Bā hāpetvā. ⁴ Bā omits puratova.

⁵ Bā jahanti. ⁶ Bā -gena. ⁷ C^k kucchima ajjhaṃ, Bā only kucchi. ⁸ Bā sa-
niyūgacchante. ⁹ Bā -ta. ¹⁰ Bā adds passe. ¹¹ Bā -ruyhi. ¹² Bā tena.

¹³ Bā nibbijjho. ¹⁴ Bā viddhā, C^{ks} vijjho. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Bā so
tattha. ¹⁷ I d saṭṭhihattathatto. ¹⁸ C^s -kaāvāto, Bā -pāḍakāpāto. ¹⁹ Bā -hatta-
patto. ²⁰ Pā adds ca. ²¹ Bā avātaṃ. ²² Bā okkami in the place of o. g.

²³ Pā omits ā.

akatvā sañjātakāruṇṇo „mā mayi passante va rājā¹ nassatu,
 imambhā nam dukkhā mocessāmīti“ āvāṭatīre thito „mā bhāyi
 mahārāja, aham tam dukkhā mocessāmīti“ vatvā attano piya-
 puttam uddharitum ussāham karonto viya tass' uddharapaṭṭhāya
 silāya yoggaṃ² kaivā va „vijjhissāmīti“ āgataṃ³ rājānam saṭṭhi- 5
 hatthā narakā uddharitvā assāsetvā piṭṭhiṃ āropetvā araṇṇā
 nīharitvā senāya avidūre otāretvā ovādam assa datvā pañcasu
 sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājā M-am vihāya gantum⁴ asakkonto
 āha: „sāmi sarabharāja⁵, mayā saddhiṃ Bārāṇasim ehi, dvāda-
 sayojanikāya te⁶ Barāṇasiyā⁷ rajjam dammi, tam karohīti“⁸. 10
 „Mahārāja, mayam tiracchānagatā, na no rajjen' attho, sace te mayi
 sineho atthi mayā dinnāni silāni rakkhanto raṭṭhavāsino pi silam⁹
 rakkhāpehīti“ tam ovaditvā araṇṇam eva pāvisi. So assu-
 punṇehi nettehi tassa guṇe saranto va senam sampāpupitvā
 senaṇḍaparivuto nagaram gantvā „ito paṭṭhāya sakalaratṭhavāsino 15
 pañcasilāni rakkhantū“¹⁰ ti dhammabheriṃ carāpesi. M-ena pana
 attano katagunaṃ kassaci akathetvā sāyam nānaggarasabhojanam
 bhuñjitvā alaṃkatasayane¹¹ sayitvā paccūsakāle M-assa guṇam
 saritvā utṭhāya sayanapitṭhe pallamkena nisiditvā pītipunṇena
 hadayena chahi gāthāhi udānam udānesi: 20

1. Āsimseth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J.I.p. 267.)
 passāmi vo 'ham attānam, yathā icchīm tathā ahu. 134.
2. Āsimseth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'ham attānam udakā thalam ubbhataṃ. 135.
3. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J.I.p. 450.) 25
 passāmi vo 'ham attānam, yathā icchīm tathā ahu. 136.
4. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J.I.p. 268.)
 passāmi vo 'ham attānam udakā thalam ubbhataṃ. 137.
5. Dukkūpanīto pi naro sapaṇṇo
 āsam na chindeyya sukhāgamāya, 30

¹ Cks add ko. ² Bā silayogaṃ. ³ Bā āgantvā. ⁴ Bā vinā vasitum. ⁵ Bā
 -bhamigārāja. ⁶ Bā tam. ⁷ Cks -siyam. ⁸ Bā karehīti. ⁹ Cks pañcasilam.
¹⁰ Bā -nena. ¹¹ Bā āsisattheva.

bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.

6. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati,
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

- 5 Āsinsethevā¹ 'ti āsachedakakammañ akatvā attano kamme āsañ ka-
roth' eva, na ukkaṇṭheyya, yathā icchin ti ahañ hi saṭṭhihatthā narakā
uṭṭhānañ icchin, so 'mhi tath' eva jāto, tato uṭṭhito yevā 'ti dīpeti, ahitā
hitā cā 'ti dukkhaphassā ca sukhaphassā ca maraṇaphassā ca jīvitaphassā cā
10 acintito pi² maraṇaphasso³ va āgacchatīti dasseti, acintitampīti mayā āvāṇe
patissāmīti na cintitañ, sarabhañ māressāmīti cintitañ, idāni pana me cintitañ
naṭṭhañ, acintitañ eva jātañ, bhogā ti yasaparivārā, ete cintāmayā na honti,
tasmañ nāṇavatā viriyañ eva kātappañ, viriyavato hi acintitañ pi hoti yeva.

- Tass' evaṃ udānentass' eva aruṇaṃ uṭṭhahi. Purohito
15 pāto va sukhaseyyapucchanaṭṭhañ āgantvā dvāre⁵ ṭhito tassa
udānagītasaddaṃ sutvā cintesi: „rājā hīyo migavañ agamāsi,
tatha sarabhamigañ viraddho bhavissati, tato amaccehi ava-
hasiyamāno „māretvā tañ ānessāmīti“⁶ khattiyamānen' eva
tañ anubandhanto saṭṭhihatthe narake patito bhavissati, da-
20 yālunā sarabharājena rañño dosañ acintetvā rājā⁷ uddhaṭo⁸
bhavissati, tena maññe udānañ udānetīti⁹. Evañ brāh-
maṇassa rañño paripuṇṇavyañjanañ udānañ sutvā sumajjite
ādāse mukhañ olokentassa chāyā viya raññā ca sarabhena ca
katakāraṇaṃ¹⁰ pākatañ ahoṣi. So nakhaggena dvārañ koṭ-
25 ṭhesi¹¹. Rājā „ko eso“ ti pucchi. „Ahañ deva purohito“ ti.
Ath' assa dvārañ vivaritvā „ito eh' ācariyā“¹² 'ti āha. So
pavisitvā rājānañ jayāpetvā ekamantañ ṭhito „ahañ mahārāja
tayā araññe katakāraṇañ jānāmi, tvañ ekañ sarabhamigañ
anubandhanto narake patito, atha nañ so sarabho silāya yoggañ¹³

¹ Bā āsisatthevā. ² Bā pi pātho attho. ³ Bā upamarāṇaphasena ahitā jīvita-
maraṇena hitā tesañ vitakkitho pi cintito in the place of sattānañ - - -. ⁴ Bā
-ssā. ⁵ Bā rājadvāre. ⁶ Bā āharissāmīti. ⁷ C^o rājānañ. ⁸ Bā uddharitho.
⁹ Bā -nesīti. ¹⁰ Bā katakammañ. ¹¹ Bā C^o ākoṭesi. ¹² Bā ito evatha ā-. ¹³
Bā silāyoggañ.

katvā narakato uddhari, so tvaṃ tassa guṇaṃ saritvā¹ udānaṃ udānesīti“ vatvā dve gathā abhāsi:

7. Sarabhaṃ giriduggasmiṃ yaṃ tvaṃ anusarī pure
alīnacittassa tvaṃ² vikkantaṃ anujīvasi³. 140.

8. Yo taṃ viduggā narakā samuddhari⁴
silāya yoggaṃ⁵ sarabho karitvā
dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi
alīnacittaṃ ta migāṃ vadesīti⁶. 141.

5

Tattha anusarīti⁷ anubandhi, vikkantaṃ ti uddharaṇatthāya⁸ kata-parikammaṃ, anujīvasīti⁹ upajīvasi¹⁰, tassānubhāvena tayā¹¹ jīvitaṃ laddhaṃ 10
ti attho, samuddharīti¹² uddhari¹³, ta migāṃ vadesīti⁶ taṃ suvaṇṇa-sarabhamigāṃ idha sirisayane nisīno vaṇṇesi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā saddhiṃ na¹⁴ migavaṃ āgato¹⁵ sabbaṃ pavattiṃ jānāti, kathaṃ nu kho jānāti¹⁶, pucchissāmi naṃ“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

15

9. Tvaṃ nu¹⁷ tatth' eva¹⁸ tadā ahosi
udāhu te koci naṃ¹⁹ etad akkhā²⁰,
vivattacchaddo²¹ nu si sabbadassī,
ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa bhiṃsarūpan ti. 142.

Tattha bhiṃsarūpan ti kin nu te²² ñāṇaṃ balavajātikaṃ²³, ten' 20
etaṃ²⁴ jānāsīti.

Brāhmaṇo „nāhaṃ sabbaññū Buddhho, vyañjanaṃ amakkhetvā²⁵ tayā kathitagāthānaṃ pana mayhaṃ attho upatthātīti²⁶“
dīpento dasamaṃ gātham āha:

10. Na c' ev' ahaṃ tattha tadā ahoṣiṃ,
na cāpi me koci naṃ etad akkhā,

25

¹ Bā anussaretvā. ² Cks tvaṃ, Bā tuva. ³ Bā -taṃ jivitaṃ labhi. ⁴ Ck ya uddhari, Cs uddhari only. ⁵ Bā yoggaṃ. ⁶ Bā tamevadesīti in the place of ta -. ⁷ Bā anussasariṭi. ⁸ Bā uttara-. ⁹ Bā jivita labhissatīti. ¹⁰ Bā omits u-. ¹¹ Bā tava. ¹² Bā -rinti, Cks uddharīti. ¹³ Bā uttāresi. ¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Bā gato. ¹⁶ Bā omits kathaṃ -. ¹⁷ Bā kiṃ tvaṃ. ¹⁸ Ck taḷava? Bā tatheva. ¹⁹ Bā ta. ²⁰ Cks akkho. ²¹ Bā vivattacchādo, Cs vivattacchaddā. ²² Bā bhisarūpaṃ tava in the place of kinute. ²³ Cks -jānitaṃ. ²⁴ Bā kenetaṃ. ²⁵ Bā samekkhitvā. ²⁶ Bā -hīti.

gāthāpadānañ ca subhāsītānañ

attham tad ānenti janinda dhīrā ti. 14.

Tattha subhāsītānañ ti vyañjanañ amakkhetvā¹ sutthu bhāsītānañ, attham tad ānenti² so tesam attho, tam ānenti² upadhārentīti.

- 5 Rājā tassa tussitvā bahum dhanam adāsi. Tato patthāya
ca dānādipuññābhirato ahosi, manussāpi³ puññābhiratā hutvā
matamatā saggapadam eva pūrayimsu. Ath' ekadivasam rājā
„lakkham vijjhissāmīti“ purohitam ādāya uyyānam gato. Tadā
Sakko devarājā bahū⁴ nave deve ca⁵ devakaññāyo ca⁶ disvā
10 „kin nu kāraṇa“ ti āvajjanto sarabhamigena narakā uddha-
ritvā rañño silesu patitthāpitabhāvañ⁷ ñatvā „rañño ānubhāvena
mahājano puññāni karoti, tena devaloko paripūrati, idāni kho
pana rājā lakkham vijjhitum uyyānam gato“ ti⁸ vīmaṁsitvā
„sīhanādam nadāpetvā sarabhamigassa guṇam kathāpetvā attano
15 ca Sakkabhāvañ jānāpetvā ākāse thito dhammam desetvā
mettāya c' eva pañcannañ ca sīlānam guṇam kathāpetvā⁹ āga-
missāmīti“ cintetvā uyyānam agamāsi. Rājāpi „lakkham vijjhissā-
mīti“ dhanum āropetvā saram sandahi¹⁰. Tasmiñ khaṇe Sakko
rañño ca lakkhassa ca antare attano ānubhāvena sarabham
20 dassesī. Rājā tam disvā saram na muñci. Atha nam Sakko
purohitassa sarīre adhimuccitvā¹¹ gāthāya ajjhabhāsi¹²:

11. Ādāya pattim¹³ paraviriyaḡhātīm¹⁴

cāpe saram kiṁ vicikicchase tuvañ,

nunno¹⁵ saro sarabham hantu khippañ,

- 25 annam hi etaṁ varapañña rañño ti. 144.

Tattha pattim¹⁶ ti vājapattēhi¹⁷ samannāgatañ, paraviriyaḡhātīm ti
paresam viriyaḡhātakañ, cāpe saram ti etaṁ pattisañkhātāñ¹⁸ saram cāpe
ādāya sannahitvā¹⁹ idāni tvañ vicikicchasi, hantū ti tayā vissaṭṭho hutvā esa

¹ Bā apekkhitvā. ² Bā tesam attham jānanti in the place of so tesam --. ³ Cks --ssāhi, Bā omits puññā --. ⁴ C^s -u. ⁵ Ck na vedo ce va, Bā pahu pāhunake deve. ⁶ Bā omits deva-. ⁷ Bā patitthita-. ⁸ Bā pi, Cks tam. ⁹ Bā kathetvā. ¹⁰ Bā saṇhayi. ¹¹ Bā -muñjitvā. ¹² Bā gāthā abhāsi. ¹³ Bā patṭam. ¹⁴ Bā ḡhātī. ¹⁵ Ck nunno, C^s nunne, Bā tunho, B^s tunne. ¹⁶ Bā^s patṭan. ¹⁷ Bā vāca-. ¹⁸ Bā patṭasahitañ. ¹⁹ C^s sannayihitvā, Bā saṇhayitvā.

saro khippaṃ imaṃ sarabhaṃ hantu¹, annaṃ hi etaṃ ti varapañña ma-
hārāja sarabho nāma rañño āhāro bhakkho ti attho.

Tato rājā gātham āha:

12. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ:

annaṃ migo brāhmaṇa khattiyassa,

pubbe kataṇ ca apacāyamāno,

tasmā migaṃ sarabhaṃ no hanāmīti. 145.

5

Tattha pubbekatañcā 'ti brāhmaṇa aham etaṃ² ekañsena jānāmi yathā
migo khattiyassa annaṃ, pubbe pana iminā mayhaṃ katagunaṃ pūjemi, tasmā
na hanāmīti.

10

Tato Sakko gāthadvayam āha:

13. N' eso³ migo mahārāja, asur' eso⁴ disampati,

etaṃ hantvā manussinda bhavassu amarādhipo. 146

14. Sace ca⁵ rāja⁶ vicikicchase tuvaṃ

hantuṃ migaṃ sarabhaṃ 'sahāyakaṃ me'

saputtadāro nara viriyasetṭha

gantā tuvaṃ⁷ Vetaraṇiṃ Yamassā 'ti. 147.

15

Tattha asureso⁸ ti asuro esa⁹ asurajetṭhako Sakko¹⁰ eso ti adhippā-
yena vadati, amarādhipo ti tvaṃ etaṃ Sakkaṃ māretvā sayāṃ Sakko deva-
rājā hohīti vadati, Vetaraṇiṃ Yamassā 'ti sace etaṃ sahāyo me ti cintetvā¹¹
na hanissasi¹² saputtadāro¹³ Yamassa Vetaraṇiṃ nirayaṃ¹⁴ gato¹⁵ bhaviṣsa-
sīti¹⁶ taṃ¹⁷ tasesīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15. Kāmaṃ ahaṃ jānapadā ca sabbe

puttā ca dārā ca sahāyasaṃghā

gacchemu taṃ Vetaraṇiṃ Yamassa

na tv-eva hañño¹⁸ yo mama pāṇad' assa¹⁹. 148.

25

¹ Bā hanatu. ² Bā petaiṃ. ³ Bā naso. ⁴ C^{ks} -roso. ⁵ C^k va. ⁶ Bā -jā. ⁷
Bā gantvā, C^{ks} gantvā tvaṃ. ⁸ C^{ks} -roso. ⁹ Bā eso. ¹⁰ Bā omits sakko. ¹¹
Bā māressasi. ¹² Bā -rena. ¹³ C^k -ṇi nirayaṃ, C^s -ṇi-, Bā -raniyaṃ. ¹⁴ Bā
gantvā. ¹⁵ all three MSS. -titi. ¹⁶ Bā naṃ. ¹⁷ Bā hañhi. ¹⁸ Bā pāṇadado.

16. Ayaṃ migo kicchagatassa¹ mayhaṃ
ekassa kattā vivanasmim² ghore³,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto
jānaṃ mahābrahme⁴ kathaṃ haneyyaṃ⁵ ti. 149.

5 Tattha yo mama pāṇadassā⁶ 'ti brāhmaṇa yo mama pāṇado⁶ assa
yena me piyaṃ⁷ jīvitāṃ dinnāṃ narakāṃ pavisantenāpi mayā so⁸ na tv-eva
hañño⁹ na bantabbo¹⁰, avajjho eso ti vadati, ekassa kattā vivanasmim¹¹
ghore ti dāruṇe araṇṇe paccatthikassa¹² sato ekassa asahāyassa¹³ mama kattā
kāraṇa jīvitassa dāyako, sv-āhaṃ taṃ iminā kataṃ¹⁴ tādisaṃ pubbekiccaṃ
10 saranto taṃ guṇaṃ jānanto yeva kathaṃ haneyyaṃ¹⁵.

Atha Sakko purohitassa sarīrato apagantvā¹⁶ Sakkatta-
bhāvaṃ māpetvā ākāse thatvā rañño guṇaṃ pakāsento

17. Mittābhirādhi¹⁷ ciraṃ eva¹⁸ jīva,
rajjaṃ imaṃ¹⁹ dhammaguṇe²⁰ pasāsa²¹,
15 nārīgaṇehi paricārayanto
modassu ratṭhe tidive Vāsavo. 150.

18. Akkodhano nīccapasannacitto
sabbātithiyācayogo [ca] bhavitvā²²
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
20 anindito saggam upehi tṭhānaṃ ti 151.
gāthadvayam āha.

Tattha mittābhirādhi²³ mitte ārādhento tosentō tesu adubbhamāno,
sabbātithi²⁴ sabbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe²⁵ atithipāhunake yeva katvā
pariharanto²⁶ yācitabbayuttako²⁷ hutvā, anindito ti dānādāni puññāni²⁸ ka-
25 raṇena pamudito devalokena²⁹ abhinandito³⁰ hutvā saggatṭhānaṃ upehiti³¹.

¹ C^s kicchā-, B^d kicchākatassa. ² B^d vīvarasmim. ³ C^k -rā. ⁴ C^k -ma. ⁵
C^k bhaṇe-, C^s bhane-. ⁶ B^d -dado. ⁷ B^d piya. ⁸ C^s yo. ⁹ C^k hañṇe, B^d
tatheva. ¹⁰ B^d hani, omitting na. ¹¹ B^d piva-. ¹² B^d pavithassa. ¹³ B^d
-yakassa. ¹⁴ C^k add taṃ. ¹⁵ C^k haṇeyyaṃ, C^s bhaṇeyya, B^d pāhaneyyaṃ.
16 B^d -gato. ¹⁷ C^s -dhi. C^k mittāhivarādhi, B^d mittādhirāvi. ¹⁸ B^d ciname.
19 B^d rajjavimāṇa, C^k rajjamimāṇa. ²⁰ B^d imassagane? ²¹ B^d vassāsā. ²²
B^d -tittipāhunake katvāni. ²³ B^d mittādhirā. ²⁴ B^d -tittiti. ²⁵ B^d -nā, C^k
-no. ²⁶ B^d paricārayanto. ²⁷ B^d sāmicitabba-. ²⁸ C^k puñña-. ²⁹ C^k meva-
lokēna, C^s cadeva-, B^d parato ceva loke ca. ³⁰ B^d anindito. ³¹ B^d upeti.

Evam vatvā Sakko devarājā „aham mahārāja taṃ pari-
gaṇhitum āgato, tvaṃ attānaṃ parigaṇhitum¹ nādāsi, appamatto
hohīti“ taṃ ovaditvā sakatṭhānam eva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān¹ eva pubbe pi Sāriputto saṃ-
khittena bhāsitassa vitthārena atthaṃ jānāti yevā“² 'ti vatvā j. s.: 5
„Tadā rājā Ānando ahosi, purohito Sāriputto, sarabho² aham evā“³ 'ti.
Sarabhamigajātakaṃ³. Terasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ Cs pariggahi-, B^d pariggahetabbam. ² B^d -bhamigo pana. ³ B^d adds dasa-
mam yattha yattha bhava jāto puriso homi paṇḍito abhirūpo mahāpaṇḍito dhāremi
piṭakattayaṃ labhītvāna metteyo karaṇam bhaveyyam. ⁴ B^d omits terasa --.

XIV. PAKIṆṆAKANIPĀTA.

1. Sālikedārajātaka.

Sampannam sālakedāran ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum¹ ā. k. Vatthum² Sāmajātaka āvibhavissati. S. pana
5 tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ bhikkhu gihi³ pose-
sīti“ pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kin te hontīti⁴“ „mātā-
pitaro⁵ bhante“ ti vutte „sādhu bhikkhu porāṇakapaṇḍitā tiracchānā
hutvā⁶ suvayoniyam⁷ nibbattitvāpi⁸ jinṇake⁹ mātāpitaro kulāvake ni-
pajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaram¹⁰ āharitvā posesun¹¹“ ti
10 vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā nāma rajjam kāreti¹². Tadā
nagarato pubbuttarāya¹³ disāya Sālindiyo¹⁴ nāma brāhmaṇa-
gāmo ahosi. Tassa pubbuttaradisāya Magadhakhettaṃ¹⁵.
Tattha Kosiyagotto nāma Sālindiyavāsī¹⁶ brāhmaṇo sahassa-
15 karīsamattaṃ khettaṃ gahetvā sālīm vapāpesi¹⁷. Uṭṭhite¹⁸
sasse¹⁹ vatīm thiraṃ kāretvā kassaci paññāsakarīsamattaṃ
kassaci saṭṭhikarīsamattan ti evaṃ pañcakarīsatatamattaṃ²⁰
kattikhettaṃ²¹ attano purisānañ űeva ārakkhatthāya datvā

¹ Bds mātu-. ² Bd paccuppannam vatthu. ³ Bd gihiṇo. ⁴ Cks honti. ⁵ Bd
adds me. ⁶ Bd hutvāpi. ⁷ Bd suvakayo-. ⁸ Ck nibbattetvāpi, Bd nippattetvā.
⁹ Bd jinṇa. ¹⁰ Bd adds āhāraṃ. ¹¹ Bd posisu. ¹² Bd -si. ¹³ Bd -ra. ¹⁴
Bds sāliddi-. ¹⁵ Bds add atthi. ¹⁶ Ck -si, Bd sāliddiyavāsi. ¹⁷ Bd vappesi.
¹⁸ Bd adds ca pana. ¹⁹ Ck vasse. ²⁰ Bds pañcasatakarīsamattaṃ. ²¹ Ck
kanti-, Bd omits katti.

sesaṃ pañcakarīsaṣatamattaṃ¹ bhaṭṭiṃ katvā² ekassa bhata-
 kassa adāsi, so tattha kuṭṭiṃ katvā rattiṃdivaṃ vasati. Khet-
 tassa pana pubbuttarabhāge³ ekasmiṃ sānupabbate mahantaṃ
 śimbalivanaṃ⁴, tattha⁵ anekāni suvasatāni vasanti. Tadā B.
 tasmīṃ suvasaṃghe suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, so va-
 yappatto abhirūpo thāmaṇvā⁶, sakaṭṭanābhīppamāṇo sarīro ahosi.
 Ath' assa pitā mahallakakāle „ahaṃ idāni dūraṃ gantuṃ na
 sakkomi, tvaṃ imaṃ gaṇaṃ pariharā“⁷ 'ti rajjaṃ⁸ niyyādesi.
 So punadivasato paṭṭhāya mātāpitunnaṃ gocarattāya gantuṃ
 nādāsi, suvagaṇaparivuto⁹ Himavantaṃ gantvā sayamjāta-
 sālivanesa¹⁰ yāvadatthaṃ sālīṃ khāditvā āgamanakāle mātā-
 pitunnaṃ pahonakaṃ gocaraṃ ādāya gantvā¹¹ mātāpitara
 poseti¹². Ath' assa ekadivasāṃ suvā ārocesuṃ: „pubbe
 imasmiṃ kāle Magadhakhetto sālī paccati¹³, idāni kin nu kho
 jātan ti¹⁴ tena hi jānāthā“¹⁵ 'ti dve suve paṇiṃsu. Suvā¹⁶
 gantvā Magadhakhetto otarantā tassa bhaṭṭiyā rakkhaṇaka-
 purisassa khetto otaritvā¹⁷ sālīṃ khāditvā ekaṃ sālīsīsaṃ
 ādāya simbalivanaṃ gantvā¹⁸ sālīsīsaṃ M-assa pādamūle pā-
 tetvā¹⁹ „evarūpā tattha²⁰ sālīti“ vadīṃsu. So punadivase
 suvagaṇaparivuto tattha gantvā tasmīṃ khetto otari. So²¹
 puriso suve sālīṃ khādante²² ito c' ito ca dhāvītvā vārento pi
 vāretuṃ na sakkoti. Sesā suvā²³ sālīṃ khāditvā tucchamukhā
 va gacchanti²⁴, suvarājā pana bahūni sālīsīsāni ekato katvā
 haritvā²⁵ mātāpitunnaṃ deti. Suvā punadivasato paṭṭhāya
 tatth' eva sālīṃ khādīṃsu. Atha so puriso²⁶ „sace ime 25

¹ Ck tesāṃ - -, Cs sesaṃ pañcakarīsaṣatamattaṃ, Bā sesapañcasatākariṣamattaṃ
 khettaṃ attano pūrisosānaṃ. ² Cks datvā. ³ Bā -radisā bhāge. ⁴ Ck sibba-,
 Bā sippa- and adds atthi. ⁵ Bā attha. ⁶ Bā thāmasampanno. ⁷ Bā omits
 rajjaṃ. ⁸ Bā -gaṇaṃ pariharanto. ⁹ Cks jātassaresusālī-, Bā sayamjātasālivanena.
¹⁰ Bā āharitvā in the place of ā. g. ¹¹ Bā -si. ¹² Bā paccanti. ¹³ Cks kathanti.
¹⁴ Bā te. ¹⁵ Bā otarīsu. ¹⁶ Bā āg-. ¹⁷ Bā thapetvā. ¹⁸ Bā tattha evarūpā.
¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ Bā adds disvā. ²¹ Bā adds yāvadatthaṃ. ²² Bā gac-
 chisu. ²³ Bā tehi parivuto hutvā āharitvā. ²⁴ Bā adds sūve sālī khādente
 disvā ito cito ca dhāvītvā vārento pi vāretuṃ nāsakkhi.

aññaṃ katipāhaṃ evaṃ khādissanti kiñci na bhavissati, brāhmaṇo sāliṃ agghāpetvā mayhaṃ iṇaṃ karissati, gantvā tassa ārocemīti¹ so sālimuttṭhinā saddhiṃ tathārūpaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā² brāhmaṇaṃ passitva vanditvā³ ekamantaṃ
 5 tṭhito „kiṃ bho purisa sampannaṃ sālikhettan“ ti puttṭho „āma brāhmaṇa sampannan“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Sampannaṃ sālikedāraṃ, suvā bhuñjanti Kosiya,
 paṭivedemi⁴ te brahme: na naṃ⁵ vāretum ussahe. 1.
2. Eko va⁶ tattha saṇṇo, so⁷ tesaṃ sabbasundaro
 10 bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchatīti. 2.

Tattha sampannan ti paripuṇṇaṃ avikalaṃ⁸, kedāraṃ ti khettaṃ, sabbasundaro ti sabbehi koṭṭhāsehi sundaro rattatuṇḍo jīṇjukasanni-bhakkhi rattapādo⁹ tihi rājihi parikkhittagīvo mahāmayūrapamāṇo so yāva-datthaṃ sāliṃ khādītva aññaṃ¹⁰ tuṇḍena gahetvā gacchati¹¹.

- 15 Brāhmaṇo tassa kathaṃ sutvā suvarāje sinehaṃ uppādetvā khettapālaṃ pucchi: „ambho purisa pāsaṃ oḍḍetum jānāsīti“.
 „Āma jānāmīti“. Atha naṃ gāthāya ajjhabhāsi:
 a. Oḍḍentu¹² vālapāsāni yathā bajjhetha¹³ so dijo,
 jivāṇ ca naṃ gahetvāna ānayetha¹⁴ mam' antike ti. 3.

- 20 Tattha oḍḍentū¹⁵ 'ti oḍḍayantu, vālapāsānīti assavālādirajjūmayā pāsā, jivāṇ ca naṃ ti jīvantaṃ ēva ca¹⁶.

- Taṃ sutvā khettapālo sāliṃ agghāpetvā iṇassa akata-bhāvena tuṭṭho gantvā assavāle¹⁷ vaṭṭetvā „ajja imasmiṃ tṭhāne otarissatīti“ sutvā suvaraṇṇo otaraṇaṭṭhānaṃ sallakkhetvā
 25 punadivase pāto va cātippamāṇaṃ pañjaraṃ¹⁸ katvā pāsaṃ¹⁹ oḍḍetvā suvānaṃ āgamaṇaṃ olokento kuṭiyaṃ nisīdi. Suvarā-jāpi suvagaṇaparivuto āgantvā aloluppacārātāya hiyyo²⁰

¹ Bā -cessāmīti. ² Bā adds sāliddhiyagāmaṃ gantvā. ³ Bā paṇṇākāraṃ datvā.

⁴ Bā -va-. ⁵ Bā taṃ. ⁶ Bā ca. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā avekallaṃ. ⁹ Cks -sanni-bhakkhi, Bā -sannibho bhakkhi. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā ujhantu. ¹³ Bā bajheyya. ¹⁴ Bā -yehi. ¹⁵ Bā ujhantū. ¹⁶ Bā adds ānayahiti ānehi. ¹⁷ Bā -laṃ. ¹⁸ Cks -se vātappahāre tesaṃ caraṇakam. ¹⁹ Bā -saṇca. ²⁰ Bā vi-hiyo, Ck bhiyyo, Cs hiyyo.

khāditatṭhāne oḍḍitapāse¹ pādaṃ² pavesento va otari. So attano baddhabhāvaṃ ñatvā cintesi: „sac' āhaṃ³ idān' eva baddharāvaṃ ravissāmi ñātakā⁴ bhayatajjitā gocaraṃ agahetvā va palāyissanti, yāva etesaṃ gocaragahaṇaṃ⁵ adhivāsessāmīti“ so tesaṃ suhitabhāvaṃ ñatvā maraṇabbhayatajjito hutvā tik-
khattuṃ baddharāvaṃ ravi. Sabbe⁶ palāyimsu. Suvarājā
„ettakesu me⁷ ñātīsu⁸ nivattitvā olokento pi n' atthi, kin nu kho mayā⁹ pāpaṃ¹⁰ katan“ ti vilapanto

4. Ete bhutvā ca¹¹ pītvā ca pakkamanti vihaṅgamā,

eko baddho 'smi pāsena, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā ti 4. 10
gātham āha. Khettpālo suvarājassa baddharāvaṃ suvānañ ca ākāse pakkhandanasaddaṃ sutvā „kin nu kho“ ti kuṭṭito¹² oruyha pāsattṭhānaṃ gantvā suvarājānaṃ¹³ disvā „yass' eva me¹⁴ pāso oḍḍito so eva¹⁵ baddho“ ti tuṭṭhamānaso suvarājānaṃ pāsato mocetvā dve pāde ekato¹⁶ bandhitvā¹⁷ Sālinḍiya-
gāmaṃ gantvā suvapotaṃ brāhmaṇassa adāsi. Brāhmaṇo¹⁸ balavasinehena M-aṃ ubhohi hatthehi daḷhaṃ gahetvā aṃke nisīdāpetvā tena saddhiṃ sallapanto dve gāthā abhāsi:

5. Udaraṃ nūna aññesaṃ suva accodaraṃ tava,

bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchasi¹⁹. 5. 20

6. Koṭṭhan nu tattha pūresi, suva veran nu te mayā,

puṭṭho me samma akkhāhi: kuhiṃ sāliṃ nidhīyasīti²⁰. 6.

Tattha udaraṃ nūnā 'ti aññesaṃ udaraṃ udaram eva maññe tava udaraṃ pana atīudaraṃ, tatthā 'ti tasmiṃ simbalivane, pūresīti vassā-rattatthāya pūresi, nidhīyasīti nidhesi.

25

Taṃ sutvā suvarājā madhurāya manussabhāsāya sattamaṃ gātham āha:

¹ Bā oḍḍiyaṃ. ² Bā pāsaṃ pāse. ³ Bā sace haṃ. ⁴ Bā adds me. ⁵ Bā -ṇā tāva. ⁶ Bā aṭṭha sabbe te suvā. ⁷ Bā omits me. ⁸ Bā ñātakasu. ⁹ Bā me. ¹⁰ Bā paramapā-. ¹¹ Bā pi. ¹² Bā -tiyā. ¹³ Cks -jā. ¹⁴ Bā omits me. ¹⁵ Bā sveva. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā adds daḷhaṃ ādāya. ¹⁸ Bā adds taṃ disvā. ¹⁹ Cks -ti. ²⁰ Bā nidayasīti, Cks -tīti.

7. Na me veraṃ tayā saddhiṃ, koṭṭho mayhaṃ na vijjati,
 iṇaṃ muñcāmi¹ iṇaṃ¹ dammi sampatto koṭṭisimbaliṃ,
 nidhiṃ pi tattha nidahāmi, evaṃ jānāhi Kosiya² 'ti. 7.

Tattha iṇaṃ muñcāmiṇaṃ dammīti² tava sāliṃ haritvā iṇaṃ muñ-
 5 cāmi c' eva³ dadāmi ca 'ti vadati⁴, nidhimpīti ekaṃ tattha simbalivane
 anugāmikanidhiṃ pi nidahāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo pucchi:

8. Kīdisan te iṇadānaṃ, iṇamokkho te kīdiso,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhāhi, atha pāsā pamokkhasīti. 8.

10 Tattha iṇadānaṃ ti iṇassa dānaṃ, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino
 nidhānaṃ.

Evaṃ brāhmaṇena puṭṭho suvarājā tassa vyākarento
 catasso gāthā abhāsi:

9. Ajātapakkhā taruṇā puttakā mayha Kosiya,
 15 te maṃ tathā⁵ bharissanti, tasmā tesāṃ iṇaṃ dade. 9.
 10. Mātāpitā ca me vuddhā⁶ jīṇṇakā gatayobbanā,
 tesāṃ tuṇḍena⁷ hātūna muñce⁸ pubbakataṃ⁹ iṇaṃ. 10.
 11. Aññe pi tattha sakuṇā khīṇapakkhā sudubbālā,
 tesāṃ puññatthiko dammi, taṃ nidhiṃ āhu paṇḍitā. 11.
 20 12. Edisam¹⁰ me iṇadānaṃ, iṇamokkho me ediso¹¹,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhātaṃ¹², evaṃ jānāhi Kosiya² 'ti. 12.

Tattha hātūnā 'ti haritvā, taṃ nidhiṃ ti taṃ puññakammaṃ paṇḍitā
 anugāmikanidhiṃ nāma kathenti, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino nidhānaṃ,
 nidhānanidhiṃ¹³ ti pi pāṭho, ayam eva attho.

- 25 Brāhmaṇo M-assa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto dve
 gāthā abhāsi:

13. Bhaddako vat' ayaṃ¹⁴ pakkhī¹⁵ dijo paramadhammiko,
 ekaccesu manussesu ayaṃ dhammo na vijjati. 13.

¹ C^s -mināṃ, B^d muñjāminna. ² C^s -mi naṃ. B^d muñjāminnaṃ. ³ B^d adds
 iṇaṃ. ⁴ B^d omits va-. ⁵ C^k te ma hātā, C^s te maṃ bhātā. ⁶ B^d vuḍḍhā.

⁷ C^s tuṇḍena. ⁸ C^s pubbe ca, B^d pañce. ⁹ B^d pubbe-. ¹⁰ B^d idisaṃ. ¹¹
 B^d ca idiso. ¹² B^d akkhāmi. ¹³ so B^d; C^{ks} nidhiṃnidhānaṃ for nidhīni-?

¹⁴ B^d vatāya. ¹⁵ all three MSS. -i.

14. Bhuñja sālin yathākāmaṃ saha sabbehi nātibhi¹,
puna pi suva passemu, piyaṃ me tava dassanan ti. 14.

Tattha bhuñja sālin ti ito paṭṭhāya nibbhayo hutvā bhuñja² 'ti karīsa-
sahassam pi tass'eva niyyādentō evaṃ āha, passemū 'ti attano ruciya āgataṃ
aññesu divasesu taṃ passeyyāma³ 'ti.

Evam³ M-am yācitvā piyaputtaṃ viya muducittena olo-
kento pādato bandhanam mocetvā satapākatelena pāde mak-
khetvā bhaddapīṭhe nisīdāpetvā kañcanataṭṭake madhulāje
khādāpetvā sakkharodakam⁴ pāyesi. Ath' assa suvarājā
„appamatto hohi brāhmaṇa“ 'ti vatvā ovaḍanto

15. Bhuttaṃ ca pītaṃ ca tav' assamamhi
rati⁵ ca no Kosiya te sakāse,
nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānam,
jiṇṇe ca mātāpitāro bharassū 'ti gātham āha. 15.

Tattha tavassamamhīti tava nivesane, ratīti abhirati.

Taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhahadayo⁶ udānam udānento

16. Lakkhī vata me uḍapādi ajja
yo⁷ addasāsim pavaram dijjānam,
suvassa sutvāna subhāsītāni
kāhāmi puññāni anappakānīti gātham āha. 16.

Tattha lakkhīti sirī pi puññam pi paññāpi.

M. brāhmaṇena attano dinnam karīsasahassam paṭikkhi-
pitvā aṭṭhakarīsamattam eva gaṇhi. Brāhmaṇo thambhe
nikkhaṇitvā tassa taṃ khettaṃ niyyādetvā añjalim paggayha
„gaccha sāmi, assumukhe matāpitāro assāsehi⁸ti“ vatvā⁹ taṃ
uyyojesi. So tuṭṭhamānaso sālisīsam ādāya gantvā mātā-
pitunnam purato nikkhipitvā „amma tāta uṭṭhethā“ 'ti āha.
Te assumukhā va bhāsamānā⁹ uṭṭhahiṃsu. Tāvad eva suva-

¹ Ck -hi. ² Bā -jāhīti. ³ Bā adds brāhmaṇo. ⁴ Bā sakkāro-. ⁵ Cks ratiṃ,
Bā rati. ⁶ Bā tuṭṭhamānaso. ⁷ Cks so. ⁸ Cks assāsetvā, Bā niyyādetvā
gandhamālādīhi pūjetvā khamāpetvā pacchāmi suvarājā ti assumukhe rodamāne
mātāpitāro assāsehi. ⁹ C^s hasamānā, Bā rodamānā.

gaṇā sannipatitvā „katham mutto si devā“ 'ti pucchimsu¹. So nesam² sabbaṃ vitthārato kathesi. Kosiyo pi suvaraṇṇo ovādam datvā tato paṭṭhāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ mahādānaṃ paṭṭhapesi.

5 Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha:

17. So Kosiyo attamano udaggo
annaṃ ca pānaṃ ca bhisam karitvā
annena pānena pasannacitto
santappayī samane³ brāhmaṇe cā 'ti. 17.

10 Tattha santappayīti gahitāni bhājanāni pūrento santappesi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhu mātāpitiposanaṃ⁴ nāma paṇḍitānaṃ vamsa“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā suvaṇṇa⁵ Buddhaparisā ahoṣi⁶, mātāpitaro mahārājakulāni, khetṭapālo Channo, brāhmaṇo Anando, suva-
15 rājā aham evā“ 'ti. Sālikedārajātakaṃ⁷.

2. Candakinnarajātaka.

Upaniyatīdam maṇṇe ti. Idam S. Kapilapuraṃ⁸ nissāya nigrodhārāme viharanto rājanivesane Rāhulamātaram ā. k. Idam pana jātakam Dūrenidānato paṭṭhāya kathetabbam. Sā pan'esā Nidāna-
20 kathā yāva⁹ Laṭṭhivane Uruvelakassapassa sihanādā¹⁰ Apanṇakajātake kathitā, tatoparam yāva Kapilavatthugamanā Vessantarajātake āvi-
bhavissati. S. pana pītu nivesane nisīditvā antarabhattachasamaye Mahā-
dhammapālajātakaṃ kathetvā katabhattakicco „Rāhulamātu vasaṇaṭ-
ṭhāne¹¹ nisīditvā tassā¹² guṇaṃ vaṇṇento¹³ Candakinnarajātakaṃ¹⁴ ka-
25 thessamīti“ rājānaṃ pattaṃ gāhāpetvā dvīhi aggasāvakehi saddhim Rāhulamātu vasaṇaṭṭhānaṃ pāyāsi. Tadā tassā pamukhe¹⁵ cattālisasa-
hassā¹⁶ nāṭakittiyo vasanti, tāsu¹⁷ khattiyakaṇṇānaṃ nēva navutiadhi-
kasahassam. Sā T-assa āgamanam ūtvā „sabbā¹⁸ kāsāvaṇ' eva¹⁹
nivāsentū“ 'ti tāsam ārocāpesi, tā tathā karimsu. S. āgantvā paṇṇattā-

¹ Bā -isu, Cks -i. ² Bā te-. ³ Cks -ṇa. ⁴ C -tupo-, Bā -tūnaṃ po-. ⁵ Bā -ṇā.

⁶ Bā ahesuṃ. ⁷ Bā kedāra-. ⁸ Bā -lavatthupu-. ⁹ Cks omit yāva. ¹⁰ Bā -daṃ.

¹¹ Bā nivesane. ¹² Bā omits tassā. ¹³ Bā guṇe kathento. ¹⁴ Bā -ri-. ¹⁵ Bā

-khā. ¹⁶ Bā -ssa. ¹⁷ Bā tāsam. ¹⁸ Bā sabba. ¹⁹ Ck -vaneva, Bā -sāve.

sane nisīdi. Atha tā¹ sabbāpi ekappahāren' eva viravimsu, mahā
 paridevasaddo ahosi. Rāhulamātā² paridevitvā sokam vinodetvā S-ram
 vanditvā rājagatena³ bahumānena sagāravena nisīdi. Rājā tassā⁴
 guṇakatham ārabhi: „bhante mama suṇhā ‘tumhehi kāsāvāni nivatthā-
 nīti’ sutvā kāsāvān’ eva nivāsesi, ‘mālādīni pariccattānīti’ sutvā⁵ mālā- 5
 dīni pariccejitvā bhūmisayanā va jātā⁶ tumhākaṃ pabbajitakāle vidhavā
 hutvā aññehi rājūhi pesitaṃ paṇṇākāraṃ na gaṇhi, evaṃ tumhesu
 asaṃhīracittā esā“ ti nānappakārehi tassā guṇakatham kathesi. S.
 „anacchariyaṃ mahārāja yaṃ esā idāni mama pacchime attabhāve
 mayi sasnehā⁷ asaṃhīracittā anaññaneyyā⁸ bhaveyya⁹, sā¹⁰ tiracchā- 10
 nayoniyam nibbattāpi mayi asaṃhīracittā anaññaneyyā¹¹ ahoṣīti“ vatvā
 tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. Himavantapadese kinnarayoniyam
 nibbatti. Candā nām' assa bhariyā. Te ubho pi Candanā-
 make¹² rajatapabbate vasimsu. Tadā Bārāṇasirājā amaccānaṃ 15
 rajjam niyyādetvā dve kāsāvāni nivāsetvā sannaddhapañcā-
 vudho ekako va Himavantaṃ pāvisi. So migamaṃsaṃ khā-
 danto ekaṃ khuddakanadim anussaranto¹³ uddham abhirūhi¹⁴.
 Candapabbatavāsino kinnarā vassārattasamaye¹⁵ anotaritvā
 pabbate yeva vasanti nidāghe¹⁶ otaranti. Tadā¹⁷ so Canda- 20
 kinnaro attano bhariyāya saddhim otaritvā tesu tesu thānesu
 gandhe vilimpanto¹⁸ pupphareṇum khādanto¹⁹ pupphapaṭe²⁰
 nivāsento pārupanto latādolāhi²¹ kilanto madhurassarena
 gāyanto taṃ khuddakanadim patvā ekasmim²² nivattaṭṭhāne²³
 otaritvā uduke pupphāni vikiritvā udakakilam kilitvā puppha- 25
 paṭe²⁰ nivāsetvā pārupitvā rajatapattavannāya vālukāya puppha-
 sayanaṃ²⁴ paññāpetvā ekaṃ veṇudaṇḍam²⁵ gahetvā sayane

1 C^s Bā sā. 2 Bā -tāpi. 3 Bā rājāgehe, B^s rājagehe 4 C^k Bā tassa 5 C^k
 omits mālādīni ---. 6 so C^{ks}; Bā pariccejji bhūmiyam sayatīti sutvā bhūmi-
 susayanāvajātā 7 C^{ks} -ho, B^s sinehā. 8 C^k anaññeyyā, C^s anaññeyyā, Bā
 anaññaneyyā, B^s anaññaneyyā. 9 C^s omits bhaveyya. 10 C^s esā, Bā omits sā.
 11 C^s ān-. 12 C^k candānāmā, C^s candānāmāya. 13 Bā anusañcaranto. 14 Bā
 -rūhi. 15 C^k vassa-, Bā vassavutthāsa-. 16 Bā -ghasamaye. 17 Bā adds ca.
 18 Bā adds tesu tesu thānesu. 19 C^k omits pukhā-. 20 Bā -paṭakena. 21 C^{ks}
 -lābhi, Bā -lādihi. 22 C^k eta-. 23 Bā nivattanathāne. 24 Bā puppāsanaṃ. 25
 Bā veṇudaṇḍakam.

nisīdimsu¹. Tato Candakinnaro veṇuṃ² vādentō madhura-
saddena³ gāyi, Candakinnari muduke hatthe⁴ nāmetvā tassā-
vidūre ṭhitā nacc' eva⁵ gāyi ca. So rājā tesam saddam sutvā
padasaddam asāvento saṇikam āgantvā⁶ paṭicchanne ṭhatvā te
5 kinnare disvā kinnariyā⁷ paṭibaddhacitto hutvā „taṃ kinna-
raṃ vijjhivā jīvitaṃ kkhayaṃ pāpetvā imāya saddhim saṃvāsam
kappessāmīti“ cintetvā⁸ Candakinnaraṃ vijjhi. So vedanā-
matto⁹ paridevamāno catasso gāthā āha¹⁰:

1. Upanīyatidaṃ¹¹ maññe, Cande lohitamadena¹² majjāmi¹³,
- 10 vijahāmi¹⁴ jivitaṃ, pāṇā me Cande¹⁵ nirujjhanti. 18.
2. Osadhi¹⁶ me, dukkhaṃ me¹⁷, hadayaṃ me dayhate, nitammāmi
tava Candiya socantiyā na naṃ aṇṇehi sokehi. 19.
3. Tiṇaṃ iva vanam iva miyyāmi¹⁸ nadi¹⁹ aparipuṇṇiyā va sussāmi
tava Candiya socantiyā na naṃ aṇṇehi sokehi. 20.
- 15 4. Vassam va sare²⁰ pabbatapāde²¹ imāni assūni vattare mayham
tava Candiya socantiyā na naṃ aṇṇehi sokehīti. 21.

Tattha upanīyatīti²² santativicchedam upanīyati²³, idaṃ ti jivitaṃ,
pāṇā me ti bhaddhe Cande mama jivitaṃ²⁴ nirujjhanti, osadhi¹⁶ me ti
jivitaṃ me osidati, nitammāmi atikilamāmi, tava Candiya ti idaṃ mama
20 dukkhaṃ, na naṃ aṇṇehi sokehīti²⁵ atha kho tava Candiya socantiyā
sokahetu, yasmā tvaṃ mama viyogena socissasi²⁶ tasmā ti atho, tiṇaṃ iva
vanam iva²⁷ ti tattha pāsāṇe khittatiṇaṃ iva mūle chinnavanam iva ca milā-
yāmīti vadati, sare pabbatapāde²⁷ ti yathā nāma pabbatapāde patiraṃ
vassam saritvā acchinuadhāraṃ vattati

25 M. imāhi catūhi gāthāhi paridevitvā pupphasayane²⁸ ni-
panno²⁹ va satim vissajjetvā parivattitvā sayi³⁰, rājā patitṭhito³¹
va, itarā Mahāsatte paridevante pi attano ratiyā mattā hutvā

¹ Bā nisīditvā. ² Bā veḷu. ³ Bā manuñña-. ⁴ Bā muduhatthena. ⁵ Bā nicci
ceva. ⁶ Bā gantvā. ⁷ Cks -riyaya. ⁸ Bā ṭhatvā. ⁹ Bā -patto. ¹⁰ Bā abhāsi.
¹¹ Ck Bā -tidam. ¹² Bā -maddane. ¹³ Bā paññāmi. ¹⁴ Bā jahāmi. ¹⁵ Cks
-do. ¹⁶ so Cks; Bā osāhi. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā milāyāmi. ¹⁹ Cks
nādim, Bā nadi. ²⁰ Bā vassam va, omitting sare. ²¹ Bā pabbate-, Cks omit
pabbata. ²² Cks -yantīti. ²³ Bā upaniyyati, Cks niyyāsi. ²⁴ Bā -te-. ²⁵ Bā
-hiti, Cks -hi. ²⁶ Cks -ti. ²⁷ Bā pabbatarepāde, Cks omit pabbata. ²⁸ Bā
pubbāsane. ²⁹ Bā nisinnu. ³⁰ Bā omits sayi. ³¹ Bā patitṭhito, Cks pi ṭhito.

tassa viddhabhāvaṃ na jānāti, visaññaṃ pana naṃ¹ parivattitvā nipannaṃ disvā „kin nu kho me sāmikassa² dukkhaṃ“ ti upadhārenti³ pahāramukhato⁴ paggharantaṃ lohitaṃ disvā piyasāmike uppannaṃ⁵ balavasokaṃ sandhāretuṃ asakkonti mahāsaddena paridevi. Rājā „kinnaro mato bhavissatīti“⁶ 5 nikkhamitvā attānaṃ dassesi. Candā taṃ⁷ disvā „iminā me coreṇa piyasāmiko viddho bhavissatīti“ kampamānā palāyitvā pabbatamatthake thatvā rājānaṃ aribhāsenti⁸ pañca gāthā āha⁹:

5. Pāpo kho⁸ rājaputto yo me icchitapatim varākiyā 10
vijjhi⁹ vanamūlasmiṃ¹⁰, so yaṃ¹¹ viddho chamā seti¹². 22.
6. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu rājaputta tava mātā
yo mayhaṃ hadayasoko¹³ kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁴. 23.
7. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu¹⁵ rājaputta tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁶. 24. 15
8. Mā ca putte mā ca patim addakkhi rājaputta tava mātā
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhi¹⁷. 25.
9. Mā ca putte¹⁷ mā ca patim¹⁸ addakkhi¹⁹ rājaputta tava jāyā
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 26.

Tattha varākiyā ti kapaṇāya, paṭimuñcatu²⁰ ti paṭilabhatu phusatu²⁰
pāpūṇaṃ, mayhaṃ kāmāhīti mayhaṃ kāmēna.

Rājā naṃ²¹ pañcahi gāthāhi paridevitvā²² pabbatamatthake thataṃ yeva assāsento

10. Mā tuvaṃ²³ Caude rodi²⁴, mā soci vanatimiramattakkhi,
mama tvaṃ hohisi bhariyā rājakule pūjitā nārīti 27. 25

gāthaṃ āha.

¹ Ck paṇṇaṃ. ² Bā piya sā-. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bā mahāsattassa dukkhato. ⁵ Cks -nna. ⁶ Ck naṃ. ⁷ Bā abhāsi. ⁸ Bā adds si. ⁹ Bā vijjhasi. ¹⁰ Ck cinamū-, Bā thanamū-. ¹¹ Bā yāha in the place of so yaṃ. ¹² Bā sesi. ¹³ Cks -kaṃ. ¹⁴ Cks ave-. ¹⁵ Cks -muccatu, Bā -muñjatu. ¹⁶ this verse is wanting in Bā. ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā putti. ¹⁹ Bā tamayi. ²⁰ Cks -muccatū, Bā muñjatū. ²¹ Bā taṃ. ²² Bā paribhāsetvā. ²³ Bā tvaṃ. ²⁴ Ck ruci.

Tattha Cande ti M-assa paridevanakāle nām' assā¹ sutattā evam āha, vanatimīramattakkhīti vanatimīrapupphasamānakkhī², pūjitā ti soḷsaṇṇam itthiṣaḥassānām jeṭṭhikā aggamahesī³ hessasi.

Candā tassa vacanam sutvā „tvam kim mam⁴ vadesīti⁵“
5 sīhanādaṃ nadantī anantaram gātham āha:

11. Api nūnāhaṃ marissaṃ na ca panāhaṃ rājaputta tava hessaṃ
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 28.

Tattha api nūnāhan ti api ekaṃsen' eva ahaṃ marissaṃ.

So tassā vacanam sutvā nicchandarāgo hutvā itaram
10 gātham āha:

12. Api bhīruke api jīvitukāmiḥ kimpurisi gaccha Himavantam,
tālissatagarabhojane⁶ araṇṇe taṃ⁷ migā ramissantīti⁸. 29.

Tattha api bhīruke ti bhīrujātike⁹, tālissatagarabhojane¹⁰ ti tvam
tālissapattagarabhojanā¹¹ migī¹², tasmā araṇṇe taṃ migā va¹³ ramissanti, na
15 tvam rājakulārahā¹⁴, gacchā 'ti naṃ¹⁵ avaca.

Vatvā ca pana nirapekkho hutvā pakkāmi. Sā tassa
gatabhāvaṃ űatvā oruyha M-aṃ ālīngitvā pabbatamatthakaṃ
āropetvā pabbatatale nipajjāpetvā sīsam assa attano űrusu katvā
balavaparidevaṃ¹⁶ paridevamānā dvādasā gāthā abhāsī:

20 13. Te pabbatā tā¹⁷ ca kandarā tā ca¹⁸ giriguhāyo,
tattha taṃ¹⁹ apassantī kimpurisa katham ahaṃ kāsā²⁰. 30.

14. Te paṇṇasanthatā²¹ ramaṇīyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
tattha²² taṃ apassantī kimpurisa katham ahaṃ kāsā²⁰. 31.

15. Te pupphasanthatā²³ ramaṇīyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
25 tattha taṃ -pe-²⁴. 32.

¹ Cks nāmassa. ² Ck -pupphamānakkhī, Cs -pupphapamānakkhī, Bā -samānā akkhī. ³ all three MSS. -si. ⁴ Ck kimam, Bā kim, omitting mam. ⁵ Cks -hīti. ⁶ Ck -no, Cs -nagarabhojano, Bā tālissatagarabhojanātasamā. ⁷ Bā tvam. ⁸ Ck rasmīti, Cs ramissanti, Bā ramissantīti. ⁹ Bā atibhīrukajā-, Bā api atibhīru-. ¹⁰ Bā tālissatagarabhojanā. ¹¹ Bā tālissapattagarapabbatāho-. ¹² Bā sīti. ¹³ Bā omits va. ¹⁴ Bā -le arahā. ¹⁵ Bā omits naṃ. ¹⁶ Cks omit paridevaṃ. ¹⁷ Bā omits tā. ¹⁸ Bā omits tā ca. ¹⁹ Bā yo ca tattheva tiṭṭanti tattheva taṃ. ²⁰ Bā akāsi. ²¹ Bā -saṇḍatā? ²² Bā tattheva. ²³ Ck -santha, Cs -santharā, Bā -saṇḍatā. ²⁴ Bā tattheva taṃ apassantaṃ kimpurisa katham ahaṃ akāsi.

16. Acchā¹ savanti giricaranadiyo² kusumābhikinnasotāyo,
tattha -pe-³. 33.
17. Nīlāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴,
tattha -pe-³. 34.
18. Pītāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴, 5
tattha -pe-⁵. 35.
19. Tambāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 36.
20. Tuṅgāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 37.
21. Setāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-,
tattha -pe-. 38. 10
22. Citrāni Himavato -pe-. 39.
23. Yakkhagaṇasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ. 40.
24. Kimpurisasēvite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ ti. 41. 15

Tattha te pabbatā ti yesu mayaṃ ekato⁶ abhīramimhā⁷ ime te pabbatā
tā ca kandarā tā ca giriguhāyo, tatth' eva⁸ tñitā tesu ahaṃ idāni taṃ apassantī⁹,
kathaṃ kāsaṃ ti¹⁰ kiṃ karissāmi, tesu pupphaphalapallavādisobhaṃ taṃ¹¹
apassantī¹² kathaṃ adbhivāsetuṃ sakkhissāmiti paridevati, paṇṇasanthatā¹³
ti tālisaṇṇattādigandhapāṇṇasantharā¹⁴, acchā ti pasannodikā¹⁵, nīlānīti 20
maṇimayāni, pītānīti sovaṇṇamayāni, tambānīti manosilāmayāni, tuṅgā-
nīti uccāni tikkhinaggāni, setānīti rajatamayāni, citrānīti¹⁶ sattaratana-
missakāni, yakkhagaṇasevite ti bhummadevatāsevitē¹⁷.

Iti sā dvādasahi gāthāhi paridevitvā M-assa ure hatthaṃ
ṭhapetvā santāpabhāvaṃ ñatvā „Cando jīvati yeva, tāvad 25
eva¹⁸ ujjhānakammaṃ¹⁹ katvā jīvitam assa dassāmiti“ cintetvā
„kin nu kho lokapālā nāma n' atthi, udāhu vippavutthā ādu

¹ Bā accā. ² Bā girivānanadiyo. ³ Bā tatheva taṃ ete. ⁴ Bā -nīyāni. ⁵ Bā
tatheva taṃ ete. ⁶ Bā adda va. ⁷ Bā -ruhimhā. ⁸ Ck natheva, C^s Bā ta-
theva. ⁹ all three MSS. -ti. ¹⁰ Cks kathaṃ tāsaṃ. ¹¹ Cks -bhaṃ, omitting
taṃ, Bā -bhantaṃ taṃ. ¹² Cks passanti, Bā apassanti. ¹³ Bā -saṇṇatā. ¹⁴
Bā -gandharasaddaṇṇasantharā. ¹⁵ Bā vippasannodakā. ¹⁶ Cks vici-. ¹⁷ Cks
bhumma - - tā, Bā -tāhi sevite. ¹⁸ Bā devatāni in the place of tāvadeva, B^s
devatā. ¹⁹ Bā uccāna-.

matā me¹ piyasāmikaṃ na rakkhantīti² devujjhānakammaṃ³ akāsi. Tassā sokavegena Sakkassāsanaṃ⁴ uṇhaṃ ahoṣi. So⁵ āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ñatvā brāhmaṇavaṇṇenāgantvā⁶ kuṇḍi-
kato⁷ udakaṃ gahetvā M-aṃ siñci⁸. Tāvad eva visaṃ⁹ an-
5 taradhāyi, vaṇṇo rūhi, „imasmiṃ ṭhāne viddho“ ti pi⁹ na
paññāyi¹⁰, M. sukhito utthāsi¹¹. Candā arogaṃ piyasāmikaṃ
divvā somanassappattā Sakkassa pāde vandantī anantaraṃ
gātham āha:

25. Vande te ayirabrahme¹² yo me icchitapatim¹³ varākiyā
10 amatenā abhisiñci samāgatasmim piyatamena¹⁴ 'ti. 42.

Tattha amatenā 'ti udakaṃ amataṃ maññamānā evaṃ āha, piya-
tamenā 'ti piyatarena, ayam eva vā pāṭho.

Sakko tesam ovādam adāsi: „ito paṭṭhāya Candapabba-
tato¹⁵ oruḥa manussapathaṃ mā gamittha, idh' eva vasatha“
15 'ti evaṇ ca pana ovaditvā sakatṭhānam eva gato. Candāpi
„kin no sāmi iminā paripanthatṭhānena¹⁶, ehi Candapabba-
tam eva gacchāma¹⁷“ 'ti vatvā osānagātham āha:

26. Vicarāma¹⁸ dāni girivaranadiyo¹⁹ kusumābhikinnasotāyo²⁰
nānādumasavanāyo²¹ piyamvadā aññamaññassā 'ti. 43.

20 S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe p' eṣā mayi asaṃhīracittā
anaññaneyyā yevā²²“ 'ti vatvā j. s. „Tadā rājā Anuruddho ahoṣi²³,
Candā Rāhulāmātā, kinnaro aham evā“ 'ti. Candakinnara-
jātakaṃ²⁴.

3. Mahāukkusajātaka.

25 Ukkā milācā²⁵ bandhantīti. Idam S. J. v. Mitta-
gandhakaupāsakaṃ²⁶ ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ parijinna-

¹ C's tename. ² B'd devatā uccānā-. ³ B'd -ssa ās-. ⁴ B'd sakko. ⁵ B'd -na
āg-. ⁶ B'd tuṇhigato. ⁷ B'd āsañci. ⁸ B'd adds nivattetvā. ⁹ B'd omits pi. ¹⁰
B'd -yati. ¹¹ B'd adds pi. ¹² B'd ayyare-. ¹³ B'd -taṃpa-. ¹⁴ C's candā-. ¹⁵
C's imināya, C's paripatta-, C's parinata-, B'd paripaṇhā-. ¹⁶ C's gacchā. ¹⁷
C's B'd vivarāma. ¹⁸ C's -diyā, B'd girivananadiyo. ¹⁹ B'd -sotayo, C's -sotāye.
²⁰ B'd -dumavasanaṃ. ²¹ B'd evā. ²² B'd rājā devadatto ahoṣi sakko anuruddho.
²³ B'd -rī-. ²⁴ C's vi-, B'd ci-. ²⁵ B'd mittabandha-.

kulassa putto saḥāyaṃ pesetvā aññataraṃ kuladhītaraṃ vārāpetvā
 „atthi pan' assa uppannakiccaṃ¹ nittharaṇasamattho mitto vā saḥāyo
 vā“ ti „n' atthīti²“ „tena hi mitte tāva ganthetū³“ ti vutte tasmiṃ
 ovāde ṭhatvā paṭhamāṃ tāva catūhi dovārikehi saddhiṃ mettiṃ akāsi.
 Athānupubbena nagaraguttikagaṇakamahāmattādīhi⁴ saddhiṃ mettiṃ 5
 katvā senāpatināpi uparājenāpi saddhiṃ⁵, tehi pana saddhiṃ ekato
 hutvā raññā saddhiṃ akāsi, tato asītiyā mahātherehi⁶ Ānandattherena⁷
 saddhiṃ ekato hutvā T-ena saddhiṃ mettiṃ⁸ akāsi. Atha naṃ S.
 saraṇesu ca sīlesu ca paṭiṭṭhāpesi, rājāpi 'ssa issariyaṃ adāsi, so
 Mittagandhako⁹ yevā 'ti pākaṭo jāto. Ath' assa rājā mahantaṃ 10
 gehaṃ datvā āvāhamāṅgalaṃ kāresi, rājānaṃ ādiṃ katvā mahājāno
 paṇṇākāre¹⁰ pahīni. Ath' assa bhariyā raññā pahitaṃ paṇṇākāraṃ
 uparājassa uparājena pahitaṃ senāpatissā 'ti eten' upāyena sakala-
 nagaravāsino ābandhitvā gaṇhi. Sattame divase mahāsakkāraṃ
 katvā¹¹ Dasabalaṃ nimantetvā pañcasatasamkhātassa¹² Buddha- 15
 pamukhassa saṃghassa¹³ mahādānaṃ datvā bhattakiccāvasāne S-rā
 katānumodanaṃ¹⁴ sutvā ubho pi jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭha-
 himsu. Dh. k. s.: „āvuso Mittagandhakaupāsako¹⁵ attano bhariyaṃ
 nissāya tassā vacanaṃ sutvā¹⁶ sabbehi mettiṃ¹⁷ katvā rañño santikā
 makāsakkāraṃ labhi, S-rā¹⁸ saddhiṃ pana mettiṃ katvā ubho pi 20
 jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭhitā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhik-
 khave idān' ev' esa etaṃ¹⁹ mātugāmaṃ nissāya mahantaṃ yasaṃ
 patto, pubbe²⁰ tiracchānayaṇiyaṃ nibbatto pi pan' esa etissā vaca-
 nena bahūhi saddhiṃ²¹ mettiṃ²² katvā puttasokato mutto“ ti 25
 vatvā²³ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eke²⁴ paccantavāsino yattha yattha²⁵
 bahuṃ maṃsaṃ labhanti tattha tattha gāmaṃ nivesetvā²⁶
 araṇṇe vicaritvā²⁶ migādayo māretvā maṃsaṃ āharitvā

¹ C⁹ B² -nnaṃ-. ² B² natthīti. ³ B² bandhetū. ⁴ B² omīti sgaṇaka. ⁵ B² adda
 mitti, B⁹ metti. ⁶ B² adda saddhiṃ. ⁷ B² adda pi. ⁸ B² mitti. ⁹ B² mid-
 dhaban-. ¹⁰ B² -rañ. ¹¹ B² ābandhitvā bho jāyampatitā sotāpattiphale pati-
 ṭṭhatvā in the place of ābandhitvā gaṇhi - - katvā. ¹² B² pañca satassa. ¹³
 B² -pamukha bhikkhusaṃghassa. ¹⁴ B² kathitāṃ anu-. ¹⁵ B² -bandhaka-. ¹⁶
 B² katvā. ¹⁷ B² mittāṃ. ¹⁸ B² tathāgatena. ¹⁹ B² ekaṃ. ²⁰ B² adda pi.
²¹ C⁹ omīti sa-. ²² B² mitti. ²³ B² tehi yācito. ²⁴ B² ekacce. ²⁵ B²
 nivā-. ²⁶ B² omits vi.

- puttadāraṃ¹ posenti. Tesāṃ gāmato avidūre mahājātassaro²,
tassa dakkhiṇapasse eko senasakuṇo pacchimapasse ekā sena-
sakuṇī uttarapasse sīho migarājā pācīnapasse ukkusasakuṇa-
rājā vasati, jātassaramajjhe pana unnatattṭhāne kacchapo vasati.
- 5 Tadā so seno senim „bhariyā me hohīti“ vāresi³. Atha naṃ
sā āha: „atthi pana te koci mitto“ ti. „N’ atthi bhadde“ ti.
„Amhākaṃ uppannabhayaṃ vā dukkhaṃ vā haraṇasamatthaṃ⁴
sahāyakaṃ⁵ laddhuṃ vaṭṭati, mitte tāva gaṇhāhīti“. „Kena⁶
saddhim mettīm⁷ karomi bhadde“ ti. „Pācīnapasse vasa-
10 tena ukkusarājena uttarapasse sīhena jātassaramajjhe kaccha-
pena saddhim⁸ karohīti“. So tassā vacanaṃ sampatiṇṇhitvā
tathā akāsi. Tadā te ubho saṃvāsaṃ kappetvā - tasmim yeva
sare ekasmiṃ dīpake kalambarukkho⁹ atthi samantā udakena
parikhitto tasmim - kulāvakaṃ katvā paṭivasimsu. Tesāṃ
- 15 aparabhāge dve potakā jāyimsu, tesāṃ pakkhesu asaṃjātesu
yeva ekadivasaṃ te jānapadā divasaṃ¹⁰ araṇṇe carantā¹¹
kiñci alabhitvā „na sakkā tucchahatthehi gharaṃ gantum, mac-
che vā kacchape vā gaṇhissāmā ‘ti“ saraṃ otarivā taṃ dīpakaṃ
gantvā tassa kalambassa¹² mūle nipajjitvā makasādihi khajja-
20 mānā tesāṃ palāpanatthāya¹³ araṇim manthetvā¹⁴ aggim nib-
battetvā¹⁵ dhūmaṃ karimsu. Dhūmo uggantvā¹⁶ sakūṇe pa-
hari¹⁷, sakūṇapotakā viravimsu. Jānapadā taṃ sutvā
„ambho sakūṇapotakānaṃ saddo, uttṭhetha ukkā bandhatha,
chātā sayitum na sakkoma, sakūṇamaṃsaṃ khāditvā va sa-
25 yissāmā“ ‘ti vatvā aggim jāletvā¹⁸ ukkā bandhimsu. Sakūṇikā
tesāṃ saddaṃ sutvā „ime ambhākaṃ potake khāditukāmā,
mayaṃ evarūpassa bhayassa haraṇatthāya mitte gaṇhimha,
sāmikāṃ ukkusarājassa santikaṃ pesessāmīti“ cintetvā „gaccha

¹ Bā -re. ² Bā adds atthi. ³ Bā vadati. ⁴ Bā niṭṭharāṇa-. ⁵ Bā mittam vā
sahāyaṃ vā. ⁶ Bā kehi. ⁷ Bā mittim. ⁸ Bā adds mitti. ⁹ Bā kadappa-. ¹⁰
Bā tisaṃ. ¹¹ Bā caritvā. ¹² Bā kadappassa. ¹³ Cās palāyana-, Bā palā-
panatthā. ¹⁴ Cās mante-, Bā bandhitvā. ¹⁵ Bā adds na sakkā tuccha. ¹⁶
Bā dhume uggatte. ¹⁷ Bā omits s. p. ¹⁸ Cās jalitvā.

sāmi, puttānaṃ no uppannabhayaṃ ukkusarāḥassa ārocehi¹⁴
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Ukkā milācā² bandhanti dīpe³,
pajā mamaṃ⁴ khādituṃ patthayanti,
mittaṃ sahāyaṇī ca vadehi⁵ senaka⁶,
ācikkha nātivasyanaṃ diḥānaṃ ti. 44.

Tattha milācā⁷ ti jānapadā, dīpe ti dīpakamhi, pajā mamaṃ ti
mama puttake, senakā 'ti senakasakupaṃ nāmenālapatī, nātivasyanaṃ ti
puttassa vyasanaṃ, diḥānaṃ ti amhākaṃ nātīnaṃ diḥānaṃ, idaṃ⁹ vyasanaṃ
ukkusarāḥassa santikaṃ gantvā ācikkhāhi vadati.

So vegena tassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā vassitvā¹⁰ attano
āgatabhāvaṃ jānapetvā katokāso upasaṃkamitvā vanditvā
„kīmkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho¹¹ dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Dijo diḥānaṃ pavaro si pakkhi¹²,
ukkusarāḥa saraṇaṃ taṃ upemi,
pajā mamaṃ khādituṃ patthayanti
luddā milācā¹³, bhava me sukhāyā 'ti. 45.

Tattha diḥo ti tvaṃ diḥo c' eva diḥo¹⁴ pavaro ca.

Ukkusarāḥa senakaṃ „mā bhāyīti“ assāsetvā tatiyaṃ
gāthāṃ āha:

3. Mittaṃ sahāyaṇī ca karonti paṇḍitā
kāle akāle sukham āsayānā¹⁵,
karomi te senaka etam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 46.

Tattha kāle akāle ti divā ca rattiṇ ca, ariyo ti idha ācāraariyo
adhippeto, ācārasampanno hi ācārasampannassa kiccaṃ karoti-eva, kim ettha
ācariyaṃ¹⁶ ti vadati.

¹ Bā adds vatvā. ² Bā cilābha, Bc ci-. ³ Bā rathādipe. ⁴ Bā mama. ⁵
Ck parehi. ⁶ Bā -kaṃ. ⁷ Bā tilācā, Bc ci-. ⁸ Bā mamā. ⁹ Bā imaṃ. ¹⁰
Bā vassetvā. ¹¹ Bā āgatakarapaṃ dassento. ¹² Ck pakkhira, Bā pakkhima.
¹³ Bā cilā. ¹⁴ Ck diḥe, Bā diḥānaṃ. ¹⁵ Bā esamānaṃ. ¹⁶ Bā karaṇiyaṃ.

Atha naṃ pucchi: „kiṃ samma rukkhāṃ ārūḥhā¹ milācā²“
 ti. „Na tāva abhirūhanti³, ukkā yeva bandhantīti“. „Tena hi tvaṃ
 sīghaṃ gantvā⁴ mama sahāyikaṃ assāsetvā mama āgamana-
 bhāvaṃ ācikkhā“⁵ ti. So tathā akāsi. Ukkusarājāpi gantvā⁵
 5 kalambassāvidūre⁶ milācānaṃ² abhirūhanaṃ olokento ekasmiṃ
 rukkhagge nisīditvā ekassa milācassa² abhirūhanakāle tasmiṃ
 kulāvakassa avidūraṃ⁷ abhirūḥhe sare nimujjitvā pakkhehi ca
 mukhehi ca udakaṃ āharitvā ukkāya upari āsiñci, sā nibbāyi.
 Milācā „imaṃ ca senakasakuṇaṃ⁸ potake c' assa⁹ khādissāmā“
 10 'ti otaritvā puna ukkaṃ jalāpetvā¹⁰ abhirūhiṃsu¹¹, puna ukkuso
 vijjhāpesi¹². Eten' upāyena baddhabaddhaṃ¹³ vijjhāpentass'
 ev' assa¹² aḍḍharatto jāto. So ativiya kilami¹⁴, heṭṭhā udare
 kilomakaṃ tanuttagataṃ¹⁵, akkhīni ratiāni jātāni. Taṃ disvā
 sakunikā sāmikaṃ āha: „sāmi atikilanto¹⁶ ukkusarājā, etassa
 15 thokaṃ vissamanatthāya gantvā kacchaparājassa kathehīti“.
 So tassā vacanaṃ sutvā ukkusaṃ upasaṃkamtvā gāthāya
 ajjhabhāsi:

4. Yaṃ hoti kiccaṃ anukampakena
 ariyassa ariyena kataṃ tava-y-idaṃ¹⁷,
 20 attānurakkhī bhava mā aḍayha,
 lacchāma putte tayi jīvamāne ti. 47.

Tattha kataṃ tavayidan¹⁸ ti tayā idaṃ, ayam eva vā pāṭho.

So tassa vacanaṃ sutvā sīhanādaṃ nadanto pañcamaṃ
 gātham āha:

25 1. Tav' eva¹⁹ rakkhāvaraṇaṃ karonto
 sarīrabhedāpi na santasāmi,
 karonti h' ete²⁰ sakhinaṃ²¹ sakhāro:
 paṇaṃ cājanti, satān' esa²² dhammo ti. 48.

¹ Bā abhirulē. ² Ck Bā ci-. ³ Bā -rūḥ. ⁴ Bā katvā. ⁵ Bā āg-. ⁶ Bā kad-.
⁷ Bā -re. ⁸ Bā senaka sakuna, Ck kārāpasakuna. ⁹ Bā ca. ¹⁰ Bā jā-. ¹¹
 Bā abhiruhi, Ck abhiharimsu. ¹² Ck vijjha-, Bā vijjā-. ¹³ Ck baddhabaddha,
 Bā bandhabandha. ¹⁴ Bā -matī. ¹⁵ Bā aṇukaṃgataṃ. ¹⁶ Bā ativiya kilamanto.
¹⁷ so Ck for tavēdaṃ, Bā tayidaṃ. ¹⁸ Bā tayidan. ¹⁹ Bā tameva. ²⁰ so Ck
 for etaṃ? Bā heke. ²¹ Ck Bā -naṃ. ²² Ck sataṃnesa.

Caṭṭhaṃ pana S. abhisambuddho hutvā tassa guṇaṃ vaṇṇento āha:

6. Sudukkaraṃ kammam akā aṇḍaj' āyaṃ vihaṅgamo
atthāya kuraro¹ putte² aḍḍharatte anāgate ti. 49.

Tattha kuraro³ ti ukkusa-rājā⁴, putte² ti senassa putte⁵ rakkhanto
tesaṃ atthāya aḍḍharatte anāgate⁶ yāva diyaḍḍhayāmaṃ vāyamaṃ karonto 5
dukkaraṃ akāsi.

Seno pi „ukkusa⁷ thokaṃ vissamāhi sammā“ 'ti vatvā
kacchapassa santikaṃ gantvā taṃ utthāpetvā „kiṃ samma
āgato sīti“ vutte „evarūpaṃ nāma bhayaṃ uppannaṃ, ukkusa-
rājā paṭhamayāmato paṭṭhāya vāyamanto kilami, ten' amhi 10
tava santikaṃ āgato“ ti vatvā sattamaṃ gātham āha:

7. Cutāpi eke⁸ khalita-ssakammunā
mittānukampāya paṭiṭṭhahanti,
puttā mam' aṭṭā⁹, gatim āgato 'smi,
atthaṃ caretha¹⁰ mama vārichannā¹¹ 'ti. 50. 15

Tass' attho: sāmi ekaccehi yasato vā dhanato vā cutāpi sakammaṇā¹²
khalitāpi¹³ mittānaṃ anukampāya paṭiṭṭhahanti, mamaṃ ca puttā aṭṭā¹⁴ āturā,
tenāhaṃ¹⁵ taṃ gatiṃ paṭisaraṇaṃ¹⁶ katvā āgato¹⁷, puttānaṃ jīvitadānaṃ
dadanto atthaṃ me carāhīti¹⁸.

Taṃ sutvā kacchapo itaraṃ gātham āha: 20

8. Dhanena dhaññena ca attanā va
mittaṃ sahāyaṃ ca karonti paṇḍitā,
karomi te senaka etam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 51.

Ath' assa putto avidūre nipanno pitu vacanaṃ sutvā „mā 25
me pitā kilamatu, ahaṃ pitu kiccaṃ karissāmīti“ cintetvā
navamaṃ gātham āha:

9. Appossukko tāta tuvaṃ nisīda,
putto pitu caratī¹⁹ atthacariyaṃ²⁰,

¹ Bḍ guruyo. ² C^{ks} putto. ³ Bḍ gururo, C^s kurare. ⁴ C^s -ja. ⁵ C^k putto.
⁶ Bḍ adds ti. ⁷ Bḍ -saṃ. ⁸ C^k ete, Bḍ heke. ⁹ Bḍ mapattā, C^{ks} mamajja.
¹⁰ Bḍ caratha. ¹¹ C^k -jananā, Bḍ -carati. ¹² Bḍ -mmunā. ¹³ Bḍ cali-. ¹⁴
C^{ks} ajja. ¹⁵ Bḍ tenaneva. ¹⁶ Bḍ omits paṭi. ¹⁷ Bḍ adds smiṃ. ¹⁸ Bḍ caretha
vāricarāti. ¹⁹ C^k arati. ²⁰ Bḍ omits caratī attha.

ahaṃ carissāmi tav' etam' atthaṃ
senassa putte paritāyamāno ti. 52.

Atha naṃ pitā gāthāya ajjhabhāsi:

10. Addhā hi tāta satān' esa dhammo
5 putto pitu yaṃ² caretha atthacariyaṃ,
app-eva maṃ disvā pavaddhakāyaṃ³
senassa puttā na viheṭṭhayeyyun⁴ ti. 53.

Tattha satānesa dhammo ti paṇḍitānaṃ esa dhammo, puttā nā 'ti⁵
senassa putte milācā⁶ na heṭṭhayeyyun⁷.

- 10 Evaṃ vatvā mahākacchapo „samma mā bhāyi, tvaṃ purato
gaccha, idān' ahaṃ āgamissāmīti⁸“ taṃ uyyojetvā udaye pa-
titvā⁹ kalalāṇ ca saṃkaḍḍhitvā¹⁰ ādāya dīpakaṃ gantvā aggim
pajjhāpetvā¹¹ nipajji. Milācā⁶ „kiṃ no senapotehi¹², imaṃ
kāṇakacchapaṃ¹³ parivattetvā māressāma, ayaṃ no sabbesaṃ
15 pahossatīti¹⁴“ valliyo uddharitvā jiyā¹⁵ gahetvā nivatthapiloti-
kāpi¹⁶ mocetvā tesu ṭhānesu bandhitvā kacchapaṃ parivatte-
tuṃ na sakkonti. Kacchapo te ākaḍḍhanto gantvā¹⁷ gam-
bhīraṭṭhāne udaye pati. Te pi kacchapalobhena tena¹⁸ saddhim
yeva patitvā udakapunnāya kucchiyā kilantā¹⁹ nikkhamitvā
20 „bho ekena²⁰ no ukkusena yāva aḍḍharattā ukkā vijjhāpitā,
idāni iminā kacchapena udaye pātetvā²¹ udakaṃ pāyetvā
mahodarā kat' amhā²², puna aggim karitvā aruṇe uggate pi
ime senapotake khāḍissāmā²³ 'ti aggim kātuṃ ārabhimṃsu.
Sakuṇikā tesam saddam²⁴ sutvā „sāmi, ime yāya²⁵ kāyaci
25 velāya²⁶ amhākaṃ puttake khāditvā gamissanti, sahāyassa no
sīhassa santikaṃ²⁷ gacchā²⁸ 'ti āha. So taṃ khaṇaṃ ñeva

¹ C^k tametam, B^d tatheva. ² B^d naṃ. ³ C^k pañcaddha-, B^d vavaḍḍha-. ⁴
so C^{ks}; B^d puttāni na hedayeyyun. ⁵ all three MSS. puttānīti. ⁶ C^k B^d ci-.
⁷ B^d nabodaye-. ⁸ C^k nāgami-, B^d idānāhāgami-. ⁹ B^d pavattetvā. ¹⁰ B^d
vallyo uddharitvā vallikālāṃ lañcasevāḍḍhañca saḍḍhitvā in the place of kala-
lañca -. ¹¹ B^d vijjhā-. ¹² B^d -takehi. ¹³ B^d kālā-. ¹⁴ so C²; C^k piyā,
B^d vallitoṭṭiyo. ¹⁵ B^d -kāhi. ¹⁶ B^d omits ga-. ¹⁷ B^d omits tena. ¹⁸ C^{ks}
-to, B^d kilamanto. ¹⁹ C^s etena. ²⁰ B^d patitvā. ²¹ B^d gakatāḍhammā. ²²
B^d katham. ²³ B^d sāya. ²⁴ B^d -yaṃ. ²⁵ B^d -ke.

tassa santikaṃ gantvā „kiṃ avelāya āgato sīti“ vutte¹ ādito
paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocetvā ekādasamaṃ gātham āha:

11. Pasū manussā mīgaviriya-seṭṭha

bhayadditā seṭṭham upabbajanti²,

puttā mam' aṭṭā³, gatim āgato 'smi,

5

tvaṃ no si rājā, bhava me sukhāyā 'ti. 54.

Tattha pasū ti sabbatiracchāne āha, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmī mīgesu
viriya-seṭṭha⁴. lokasmiṃ hi sabbatiracchānāpi manussāpi bhayatajjitā⁵
hutvā seṭṭham upagacchanti⁶, mama ca puttā aṭṭā⁷, sv-āhaṃ taṃ va gatiṃ⁸ katvā
āgato 'mhi⁹, tvaṃ amhākaṃ rājā, sukhāya me bhavā 'ti¹⁰.

10

Taṃ sutvā sīho gātham āha:

12. Karomi te senaka etam atthaṃ,

āyāma te taṃ disataṃ¹¹ vadhāya,

kathaṃ hi viññū bahu sampajāno

na vāyame attajanassa guttiyā¹² ti. 55.

15

Tattha taṃ disatan¹³ ti taṃ disasamūhaṃ¹⁴, taṃ tava paccatthikaṃ
gaṇan¹⁵ ti attho, bahū ti amitte¹⁶ hantuṃ samattho, sampajāno ti mit-
tassa bhayappattaṃ¹⁷ jānanto¹⁸, attajanassā 'ti attasamassa¹⁹ aṅgasamassa²⁰
mittassā 'ti attho.

Evaṃ ca pana vatvā „gaccha tvaṃ, putte samassāsehi“²⁰
taṃ uyyojetvā maṇivaṇṇaṃ udakaṃ maddamāno pāyāsi. Milācā
taṃ²¹ āgacchantāṃ disvā „kurarena“²² tāva amhākaṃ ukkā
vijjhāpitā²³, kacchapena amhākaṃ²⁴ nivatthapilotikānaṃ pi
assāmikā katā, idāni pana naṭṭh' amhā, sīho no jīvitakkhayaṃ
eva pāpessatīti²⁵ maraṇabhayaatajjitā yena vā tena vā²⁵ pāla-
yimsu. Sīho āgantvā rukkhamaṇi na kiñci addasa. Atha naṃ

25

¹ Bā -o. ² Bā -gacchanti. ³ Cks mamaṇja. ⁴ Bā -o. ⁵ Ck -tvā, Bā apatti-
titā. ⁶ Bā upajjanti. ⁷ Bā aṭṭā atuyā, Cks addhā. ⁸ Bā gatiṃ, omitting va,
Cks va hatim. ⁹ Ck omits mhi. ¹⁰ Ck sukhāyamevāti, Bā sukhāyamebhavā-
hiti; tattha pasūti - - wanting in C. ¹¹ Bā dipakaṃ. ¹² Bā vu-. ¹³ Bā
dipakaṃ. ¹⁴ Bā verasamohaṃ. ¹⁵ Ck gaṇan. ¹⁶ Bā samitte. ¹⁷ Bā bhayup-
patti. ¹⁸ Bā ajā-. ¹⁹ Ck atthaṃ samatthassa, Bā atthasamassa. ²⁰ Bā adds
jānassa. ²¹ Ck milānaṃ, Ck milāmatāṃ, Bā cīlātataṃ. ²² Bā kuruyena. ²³
Bā adds tathā. ²⁴ Cks -penamhāti. ²⁵ Cks omīti vā.

kuraro¹ ca kacchapo ca seno ca upasāṃkamtivā vandimsu.
So tesāṃ mittānisāṃsaṃ kathetvā „ito paṭṭhāya mittadhammaṃ
abhinditvā appanattā hothā“ 'ti ovaditvā pakkāmi. Te pi sa-
kaṭṭhānāni² gatā. Senasakuṇikā attano putte oloketvā „mitte
5 nissāya amhehi dārakā laddhā“ ti sukhasamaye³ senena saddhim
sallapanṭi mittadhammaṃ pakāsamānā cha gāthā abhāsi:

13. Mittaṇ ca kayirātha sakhāgharaṇ ca⁴,
ayiraṇ ca kayirātha sukhehi ayiro⁵,
nivatthakojo va sare 'bhiantvā⁶
10 modāma puttehi samaṇibhūtā. 56.
14. Sakamittassa kammaṇa sahāyassāpalāyino⁷
kūjantaṃ upakūjanti lomaśā⁸ hadayaṅgamaṃ. 37.
15. Mittaṃ sahāyaṃ adhigamma paṇḍito
so bhuñjati puttapaṣaṇḍanaṃ dhanāṃ vā,
15 ahaṇ ca puttā ca patī ca mayhaṃ
mittānukampāya samaṇibhūtā. 58.
16. Rājāvata sūravatā ca attho⁹,
sampannasakkhissa bhavanti h' ete,
yo¹⁰ mittavā yasavā uggatatto¹¹
20 asmiṇ ca loke modati¹² kāmakāmi¹³. 59.
17. Karaṇīyāni mittāni daliddenāpi senaka,
passa mittānukampāya samagg' amhā sa ṇātake¹⁴. 60.
18. Sūrena balavantena yo mettīm¹⁵ kurute dijo
evaṃ so sukhito hoti yathāham tvaṇ ca senakā 'ti. 61.

25 Tattha mittāṇā ca 'ti yaṃ kaṇṇi¹⁶ attano mittāṇ ca suhajjaṇ ca suhadaya-
sahāyaṇ ca sāmitṭhānikā¹⁷ ayiraṇ ca karoth' eva¹⁸, nivatthakojo-va sare bhi-
hantvā¹⁹ ti ettha kojo ti kavacaṃ²⁰, yathā nāma paṭimukkaṃ²¹ kavacaṃ sare
abhiantī²² nivāreti evaṃ mayā²³ mittabalena paccatthike abhiantvā puttehi

¹ Bā kakkuro. ² Bā yathāṭṭhā-. ³ Bā sukhānisinnasamaye. ⁴ so C^s; C^k
-garaṇca, Bā suhadayaṇca. ⁵ Bā sukhāgamāya. ⁶ C^k hi-. ⁷ C^s yassam-
palāyino. ⁸ Bā lomahaṇsa. ⁹ C^k attā, C^s atthā. ¹⁰ Bā so. ¹¹ Bā upaga-
¹² so C^s for lokasmi cā modati? Bā asmi dha loke dati. ¹³ Bā -kāsi. ¹⁴
C^s si nā-. ¹⁵ C^k mittīm, Bā mittam. ¹⁶ all three MSS. kiñci. ¹⁷ Bā sāpisa-
kaṃsaṃkhāta. ¹⁸ Bā karoteva. ¹⁹ C^s Bā sarehiantvā. ²⁰ Bā vajo. ²¹ Bā
paṭimutta. ²² C^s Bā -hanati. ²³ Bā add pi.

saddhiṃ modāmā 'ti vadati, sakamittassa kaṃṃenā 'ti sakassa mittassa parakkamena, sahāyassāpalāyino¹ ti sahāyassa apalāyino migarājassa, lomasa² ti pakkhino, amhākaṃ puttakā mañ ca³ tañ ca kūjantañ⁴ hada-
yaṅgamañ madhurassaraṃ nicchāretvā upakūjanti, samañgibhūtā ti ekaṭṭhāne
ṭhitā, rājāvatā sūravatā ca attho ti yassa sīhasadiso rājā ukkusakacchapa-
sadiṣa ca sūrā mittā ca⁵ honti tena rājāvatā sūravatā ca⁶ attho sakkā pāpuṇi-
tuṃ, bhavanti hete ti yo⁷ ca sampannasakhī⁸ paripuṇṇamittadhammo tassa
te⁹ sahāyā bhavanti¹⁰, uggaṭatto ti sirisobhaggena uggaṭabhāvo, asmiñ ca
loke ti idhalokasaṃkhāte asmiñ ca loke modati, kāmakāmañ itī sāmikañ āla-
pati, so hi kāme kāmanato¹¹ kāmakāmañ nāma, samaggamhā¹² ti samaggā¹³ 10
jāt' amhā, sañātake ti¹⁴ ñātakehi puttakehi¹⁵ saddhiṃ.

Evam sā chahi gāthāhi mittadhammassa guṇaṃ kathesi.
Te sabbe pi sahāyakā mittadhammañ abhinditvā va yāvatā-
yukaṃ ṭhatvā yathākammañ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva sa¹⁶ bhariyaṃ nissāya su- 15
khappatto pubbe pi sukhappatto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā seno ca
senī ca jayampatikā ahesuṃ¹⁷, puttakacchapo Rāhulo, pitā Mog-
gallāno, ukkuso Sāriputto¹⁸, siho pana aham evā“ 'ti. Mahā-
ukkusajātakaṃ.

4. Uddālakajātaka.

20

Kharājina¹⁹ jaṭilā paṃkadantā ti. Idam S. J. v. ekaṃ
kuhakaṃ²⁰ ā. k. So hi niyyānikasāsane pabbajitvāpi catupacca-
yatthaṃ²¹ tividhaṃ kuhakavatthum²² pūresi. Ath' assa agūṇaṃ
pakāsentā bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma bhikkhu evarūpe
niyyānike Buddhasāsane²³ pabbajitvā kuhanam²⁴ nissāya jīvikaṃ kappe- 25
tīti²⁵. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
„imāya nāmā“ 'ti rutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa
kuhako yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Cks -ssamapal-. ² Bā lomassā. ³ Bā puttakānañca. ⁴ Ck kuñj-. ⁵ Cks omit
ca. ⁶ Cs Bā omit ca. ⁷ Ck so. ⁸ Ck -sakkhi, Cs -sakkhi, Bā -sakhā. ⁹ Bā
tassete. ¹⁰ Bā sambha-. ¹¹ Bā rato. ¹² Cks -mhāsī. ¹³ Ck samaggamhā. ¹⁴
Cks omit sañātake ti. ¹⁵ Ck omits pu-; Bā reads puttehi. ¹⁶ Bā so. ¹⁷ Ck
ahosi. ¹⁸ Ck adds ahosi. ¹⁹ Cks -dinā. ²⁰ Bā adds bhikkhu. ²¹ Cs Bā -tthāya.
²² Cs kuhana-, Bā kuhaṇa-? ²³ Bā -nikasāsane, omitting buddha. ²⁴ Ck Bā
kuhakaṃ. ²⁵ Bā -sīti.

A. B. Br. r. k. Bo. tassa purohito ahosi paṇḍito vyatto. So ekadivasam uyyānakīlam gato ekam abhirūpaṃ gaṇikaṃ disvā paṭibaddhacitto tāya saddhim saṃvāsam kappesi. Sā tam paṭicca gabbhaṃ paṭilabhi, paṭiladdhabhāvaṃ¹ ñatvā
 5 tam āha: „sāmi gabbho me patitṭhito, jātakāle nāmaṃ karontī ayyakassa² nāmaṃ karomīti“. So „vaṇṇadāsiyā kucchismiṃ nibbattassa na sakkā kulanāmaṃ kātun“ ti cintetvā „bhadde, ayaṃ vātaghātarukkho³ Uddālo nāma, idha paṭiladdhattā ‘Uddālako’ ti ‘ssa nāmaṃ kareyyāsīti“ vatvā aṅgulimuddikaṃ
 10 adāsi: „sace dhītā hotu⁴ imāya naṃ poseyyāsi, sace putto atha naṃ vayappattaṃ mayhaṃ dasseyyāsīti“. Sā aparabhāge puttaṃ vijāyitvā Uddālako ti ‘ssa nāmaṃ akāsi. So vayap-
 patto mātaraṃ pucchi: „amma ko me pitā“ ti. „Purohito tātā“ ‘ti. „Yadi evaṃ vede uggaṇhissāmīti“ mātu hatthato
 15 muddikaṃ ca ācariyabhāgaṃ ca gahetvā Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa⁵ santike sippaṃ uggaṇhanto ekam tāpasagaṇaṃ disvā „imesaṃ santike varasippaṃ bhavissati, tam uggaṇhissāmīti“ sippalobhena pabbajitvā tesam vattapaṭi-
 vattaṃ katvā „ācariyā maṃ tumhākaṃ jānanasippaṃ⁶ sikkhā-
 20 pethā“ ‘ti āha. Te attano jānananiyāmena tam sikkhāpesuṃ. Pañcannaṃ tāpasasatānaṃ eko pi etena⁷ atirekapaṇṇo nāhosi, so yeva⁸ tesam paṇṇāya aggo, ath’ assa te sannipatitvā ācari-
 yaṭṭhānaṃ adamsu. Atha ne so āha: „mārisā tumhe niccaṃ vanamūlaphalāhārā araṇṇe yeva vasatha, manussapathaṃ
 25 kasmā na gacchathā“ ‘ti. „Mārisa, manussā nāma dānaṃ⁹ datvā anumodanaṃ kārāpentī¹⁰ dhammakathaṃ¹¹ kathāpentī paṇhaṃ pucchanti, mayaṃ tena bhayena tattha na gacchāma“. „Mārisā sace pi cakkavattirājā bhavissati maṃ¹² gahetvā kathanāṃ nāma mayhaṃ bhāro, tumhe mā bhāyathā“ ‘ti vatvā
 30 tehi saddhim cārikaṃ caramāno anupubbena Bārāṇasīyaṃ¹³

¹ Bā gabbhassa paṭiṭṭhita bhāvaṃ. ² Bā assā kiṃ in the place of ayyakassa. ³ Bā -ghāta-. ⁴ Bā -ti. ⁵ Bā -mokkhācariyassa. ⁶ C^k jānasi-. ⁷ Bā tena. ⁸ Bā sveva. ⁹ Bā mahādā-. ¹⁰ C^k karonti. ¹¹ C^k dhamma, Bā dhammikathanā, ¹² C^s manāṃ, C^k maṇaṃ. ¹³ Bā -sī.

patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sabbehi saddhim dvāra-
 gāme bhikkhāya cari. Manussā mahādānaṃ adaṃsu. Tāpasā
 punadivase nagaraṃ pavasiṃsu. Manussā mahādānaṃ adaṃsu.
 Uddālakatāpaso anumodanaṃ¹ karoti maṅgalaṃ vadati pañhaṃ
 vissajjeti. Manussā pasīditvā bahupaccaye adaṃsu. Sakala- 5
 nagaraṃ „paṇḍito gaṇasatthā dhammikatāpaso āgato“ ti saṃ-
 khubhi. Taṃ rañño pi kathayiṃsu. Rājā „kuhiṃ vasantīti“
 pucchitvā „uyyāne“ ti sutvā „sādhū ajja nesaṃ“² dassanāya
 gamissāmīti³ āha. Eko⁴ gantvā „rājā kira vo passitum
 āgacchatīti“ Uddālakassa kathesi. So⁵ isigaṇaṃ āmantetvā 10
 „mārisā, rājā āgamissati, issare⁶ ca nāma ekadivasam āra-
 dhettvā yāvajīvaṃ⁷ alaṃ hotīti“. „Kiṃ pana kātabbaṃ āca-
 riyā“⁸ ti. So evam āha: „tumbhesu ekacce vaggulivataṃ⁹
 carantu ekacce ukkuṭṭikappadhānaṃ anuyuñjantu ekacce kaṇ-
 ṭakapassayikā¹⁰ bhavantu ekacce pañcatapaṃ¹¹ tapantu ekacce 15
 udakorohanakammaṃ¹² karontu ekacce tattha tattha mante
 sajjhāyantu“¹³ ti. Te tathā karīṃsu. Sayam pana aṭṭha
 vā dasa vā paṇḍite vādine¹⁴ gahetvā manohare¹⁵ ādhārake ra-
 maṇīyaṃ potthakaṃ ṭhapetvā antevāsikaparivuto paññatte
 sāpassaye¹⁶ āsane nisīdi. Tasmiṃ khaṇe rājā purohitaṃ ādāya 20
 mahantena parivārena uyyānaṃ āgantvā¹⁷ te micchātapaṃ ca-
 rante disvā „apāyabbhayehi¹⁸ muttā¹⁹“ ti pasīditvā Uddālakassa
 santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante²⁰ nisinna tuṭṭha-
 mānaso purohitena saddhim²¹ sallapanto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kharājina jātilā paṃkadantā (Jāt. III. p. 236-37.)

25

dummukharūpā¹⁹ ye 'me²⁰ japanti

kacciṃ²¹ nu te mānusaḥ payoge

idaṃ vidū parimuttā apāyā ti. 62.

¹ Bā dānānu-. ² Bā te-. ³ Bā gamissāmi sveva gamissāmā ti. ⁴ Bā adds puriso. ⁵ Bā adds pi. ⁶ Bā -ro. ⁷ Bā adds jivituṃ. ⁸ Bā -vattaṃ. ⁹ Bā kaṇḍikesayikā. ¹⁰ Bā pañcā-. ¹¹ Bā udakaro-. ¹² Bā paṇḍitapādino. ¹³ Bā manorame. ¹⁴ Bā omits sū-. ¹⁵ Bā gantvā. ¹⁶ Bā -yamhā. ¹⁷ Bā mutto, C³ vuttā. ¹⁸ Bā -taṃ. ¹⁹ C³ rummakharupā, C³ rupā. ²⁰ Bā mantati. ²¹ C³ kacca, Bā kicci.

Tattha kharājīnā ti kharehi¹ ajinacammehi samannāgatā, paṇka-
dantā ti dantakaṭṭhassa akhādanena malaggahitadantā², dummukharūpā³
ti anañjitakkhā⁴ amaṇḍitarūpā lūkhasaṃghāṭidharā⁵, mānusaḥ payoge ti
manussehi kattabbakiriye, idaṃ vidū ti idaṃ tapakaraṇaṇ⁶ ca mantajjhānaṇ⁷
5 ca jānanta⁷, apāyā ti kacci ācariya⁸ ime⁹ catūhi apāyehi muttā ti pucchati.

Taṃ sutva purohito „ayaṃ rājā aṭṭhāne pasanno, tuṇhī
bhavitum na vaṭṭatīti“ cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Pāpāni kammāni karoṭṭha rāja
bahussuto ce na careyya dhammaṃ,
10 saḥassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā ti. 63.

Tattha bahussuto ce ti sace mahārāja¹⁰ bahussuto¹¹ paṇaṭivedo¹²
dasakusalakammaṃ¹³ na careyya tīhi dvārehi pāpān' eva kareyya, tiṭṭhantu tayo
vedā saḥassavedo¹⁴ pi samāno¹⁵ taṃ¹⁶ bāhusaccaṃ paṭicca aṭṭhasamāpatti-
15 saṃkhātāṃ caraṇaṃ apatvā apāyadukkhato na muñceyyā' ti.

Tassa vacanaṃ sutvā Uddālako cintesi: „rājā yathā vā
tathā vā isiṇaṇassa pasīdi, ayaṃ pana brāhmaṇo aticarantaṃ¹⁷
goṇaṃ tuṇḍe¹⁸ paharati¹⁹, vaḍḍhitabhatte²⁰ kacavaraṃ nipatati²¹,
kathessāmi tena saddhiṃ“ ti so²² tena saddhiṃ²³ kathento
20 tatiyaṃ gātham āha:

3. Saḥassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā,
maññāmi: vedā aphaḷā bhavanti,
sasaṃyamaṃ²⁴ caraṇaṃ²⁵ ñeva saccan ti. 64.

25 Tattha aphaḷā²⁶ ti tava vedā ca sesasippāni ca aphaḷāni āpajjanti, tāni
kasmā uggaṇhanti, sīlasaṃyamena saddhiṃ caraṇaṃ²⁵ ñeva ekaṃ saccan
āpajjati.

¹ Bā pakhurehi. ² kharājīnā --- dantā wanting in Cks. ³ Cks rummakkarūpā.

⁴ Bā -tamukkhā. ⁵ Bā lukhacivarasaṃghāṭi-. ⁶ Bā imaṃ pañcātapacaraṇaṇ. ⁷

Bā mantasajjhāyananti pañcaparimuttā apāyānantā. ⁸ Cks -yaṃ. ⁹ Ck Bā imehi.

¹⁰ Bā adds ahaṃ. ¹¹ Bā adds mhi. ¹² Bā paṇaṃanto pi. ¹³ Bā -kamma-

pathadhammaṃ. ¹⁴ Bā -bedāpi. ¹⁵ Bā -nā. ¹⁶ Bā adds bedaṇca. ¹⁷ Bā

caṇḍaṃ in the place of ati --. ¹⁸ Bā daṇḍena. ¹⁹ Bā -ranto viya. ²⁰ Bā

viddhi-. ²¹ so C; Ck nipati, Bā khīpanto viya in the place of nipatati. ²²

Ck omits so. ²³ Bā pa in the place of so --. ²⁴ Ck sasaṇṇa-. ²⁵ Ck -nā.

²⁶ Cks -lāyi.

Tato purohito catuttham¹ gātham āha:

4. Na h' eva vedā aphaḷā bhavanti,
 sasaṃyamaṃ² caraṇaṃ³ ñeva⁴ saccaṃ,
 kittiṃ hi⁵ pappoti adhicca vede,
 santiṃ pun' eti⁶ caraṇena danto ti. 65.

5

Tattha na hevā 'ti nāhaṃ vedā aphaḷā ti vadāmi, api⁷ kho pana sasaṃyamaṃ caraṇaṃ saccaṃ eva sabhāyabhūtaṃ uttamaṃ, tena hi sakkā dukkhā mucceṭṭum⁸, santiṃ punetīti⁹ samāpattisaṃkhātena caraṇena danto hadaya-santikaraṃ nibbānaṃ paṇuṇāti¹⁰.

Taṃ sutvā Uddālako „na sakkā iminā saddhiṃ paṭi- 10
 pakkhavasena ṭhātum¹¹, 'putto tavā¹²' ti vutte sinehaṃ akaronto
 nāma n' atthi, puttabhāvam assa kathessāmīti“ cintetvā pañca-
 maṃ gātham āha:

5. Bhaccā mātāpitā bandhū,
 yena jāto sa¹³ yeva so,
 Uddālako ahaṃ bhoto
 sotthiyākulavaṃsako ti. 66.

15

Tattha bhaccā ti mātāpitā ca sesabandhū¹⁴ ca bharitabbā nāma, yena pana jāto so yeva¹⁵ so hoti, attā yeva hi attano jāyati, ahaṃ ca tayā va Uddālarukkhamaṇe jāto¹⁶, tayā vuttam eva nāmaṃ kataṃ. Uddālako ahaṃ 20
 bho ti¹⁷.

So „ekamsena tvaṃ¹⁸ Uddālako“ ti vutte¹⁹ „āmā“ 'ti
 vatvā „mayā te mātu saññānaṃ²⁰ diṇṇaṃ, taṃ kuhin“ ti „idaṃ
 brāhmaṇā“ 'ti muddikaṃ tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo
 muddikaṃ sañjānitvā „nicchayena tvaṃ²¹ brāhmaṇo²², brāh- 25
 maṇadhamme²³ pana²⁴ jānāsīti“ vatvā brāhmaṇadhamme²³
 pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

¹ Cks omit catuttham. ² Cs -nañ. ³ Cks -lāyī. ⁴ Bā yeva. ⁵ Bā kittiṃca.
⁶ Bā punāti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā muñji-. ⁹ Bā punāti. ¹⁰ Bā -tīti. ¹¹ Bā
 vāretum. ¹² Bā adds tavā. ¹³ Bā sva. ¹⁴ Bā -dhuno. ¹⁵ Cks eva. ¹⁶ Bā
 janito. ¹⁷ Cks hoti, Bā bhotīti. ¹⁸ Ck omits tvaṃ. ¹⁹ Bā vutto. ²⁰ Bā
 saññānaṃ. ²¹ Cks taṃ. ²² Bā omits brā-. ²³ Bā -am. ²⁴ Bā omits pana.

6. Kathaṃ bho brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 67.
Uddālako pi tassa ācikkhanto sattamaṃ gātham āha:

7. Niraṃkatvā aggim ādāya brāhmaṇo
5 āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ,
evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū² 'ti. 68.

Tattha niraṃkatvā aggimādāyā ti niraṇṭaraṃ katvā aggim³ gahetvā
paricarati, āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ ti abhisecanakammaṃ⁴
10 karonto sammāpāsaṃ vājapeyyaṃ⁵ vā niraggalaṃ vā yajanto suvaṇṇayūpaṃ
ussāpeti, khemīti khemappatto, amāpayimsū⁶ 'ti ten' eva ca naṃ⁷ kāraṇena
dhamme ṭhitaṃ kathenti⁸.

Taṃ sutvā purohito tena kathitaṃ brāhmaṇadhammaṃ
garahanto aṭṭhamaṃ gātham āha:

15 s. Na suddhī⁹ secanen' atthi¹⁰ na pi¹¹ kevali¹² brāhmaṇo
na¹³ khanti na pi¹⁴ soraccaṃ, na pi¹⁵ so parinibbuto ti. 69.

Tattha secanena¹⁶ 'ti tena vuttesu brāhmaṇadhammesu ekaṃ dassetvā
sabbam paṭikkhipatī, idaṃ vuttaṃ hoti: aggiparicarapena¹⁷ vā udakasecanena
vā pasughātayaññena vā¹⁸ suddhī¹⁹ nāma n' atthi, na pi¹⁵ ettakena brāhmaṇo
20 kevaliparipuṇṇo hoti, na adhivāsanakhanṭi²⁰ na sīlasoraccaṃ na pi¹⁵ kilesa-
parinibbānena²¹ parinibbuto nāma hotīti.

Tato naṃ Uddālako „yadi evaṃ brāhmaṇo²² na hoti atha
kathaṃ hotīti“ pucchanto navamaṃ gātham āha:

9. Kathaṃ so brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
25 kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 70.

¹ C^k dasseti, C^s dassesi, B^d āpo siṇja yajaṃ usseti. ² B^d samāpassisū. ³
B^d jotiaggi. ⁴ B^d abhisekaka-. ⁵ B^d vāca-. ⁶ B^d samāpayimsu. ⁷ B^d neva
ca in the place of tenevacanaṃ. ⁸ B^d kathayimsu. ⁹ C^s suddhiṃ, C^k B^d
suddhi. ¹⁰ B^d secane navā atthi. ¹¹ C^k omits na pi; B^d has nāpi. ¹² C^k
-ī. ¹³ B^d sace. ¹⁴ B^d omits napi. ¹⁵ B^d nāpi. ¹⁶ B^d secanena atthi. ¹⁷
B^d aggissa pa-. ¹⁸ B^d -ghāta-, C^s omits pa-. ¹⁹ C^k suddhiṃ, B^d -i. ²⁰
B^d -ti, C^k -tiṃ. ²¹ B^d omits pari-. ²² B^d adds kevaliparipuṇṇo.

Purohito tassa¹ kathento itaraṃ gātham āha:

10. Akhettabandhū amamo nirāso

nillobhapāpo bhavalobhakhīṇo

evaṃkaro brāhmaṇo hoti² ikhemī,

dhamme t̥hitam tena amāpayimsū³ 'ti. 71.

5

Tattha akhettabandhū ti akhetto abandhū³ khettavattugāmanigama-pariggahena c' eva nātibandhavagottabandhavamittabandhavasahāyabandhava-sippabandhavapariggahena ca rahito, amamo ti sattasaṃkhāresu taṇhāditt̥hi-mamāyanārahito, nirāso ti lābhadhanaputtajīvitāsāvirahito, nillobhapāpo ti pāpalobhena visamalobhena rahito, bhavalobhakhīṇo ti⁴ khīṇabhavarāgo. 10

Tato Uddālako gātham āha:

11. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍalapukkusā

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

sabbesaṃ s̥tibhūtānaṃ atthi seyyo va pāpiyo ti. 72.

Tattha atthi seyyo va pāpiyo ti ete khattiyādayo sabbe pi hi soraccā- 15
dīhi samannāgatā honti, evambhūtānaṃ pana tesāṃ ayaṃ seyyo ayaṃ pāpiyo
ti evaṃ hīnukkaṭṭhatā atthi n' atthīti pucchati.

Ath' assa „arahattapattito paṭṭhāya hīnukkaṭṭhatā nāma
n' atthīti“ dasseturū brāhmaṇo gātham āha:

12. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍalapukkusā

20

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

sabbesaṃ s̥tibhūtānaṃ n' atthi seyyo va pāpiyo ti. 73.

Atha naṃ garahanto Uddālako gāthadvayam āha:

13. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍalapukkusā

25

sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,

sabbesaṃ s̥tibhūtānaṃ n' atthi seyyo va⁶ pāpiyo,

panaṭṭhaṃ⁷ carasi brāhmaṇānaṃ sotthiyākulavaṃsatan

ti⁸. 74.

¹ Bā pissa. ² Bā sammāpayisu. ³ Bā akhettabandhukena. ⁴ C^s add te. ⁵ C^k Bā suddhā. ⁶ Bā a. ⁷ C^k vana-, Bā paraṭṭha. ⁸ C^k sotthiyākulavaṃsantanti; pana - - satanti wanting in C^s.

Tass' attho: yadi etehi guṇehi samannāgatānaṃ viśeso n' atthi eko va vaṇṇo hoti, evaṃ sante taṃ¹ ubhatosujātābhāvaṃ nāsento panaṭṭhaṃ² carasi brāhmaṇāṃ³ caṇḍālasamo hosi sotthiyakulavaṃsaṃ⁴ nāsesīti⁵.

Atha naṃ purohito upamāya saññāpento gāthadvayam aha:

- 5 14. Nānārattehi vatthehi vimānam bhavati chāditaṃ,
na tesam chāyā vatthānaṃ, so rāgo anupajjatha. 75.
15. Evamevaṃ⁶ manussesu sadā sujjhanti mānavā⁷,
na tesam jātīm pucchanti dhammam aññāya subbatā ti. 76.

Tattha vimānaṃ ti gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā, chāyā ti tesam vatthānaṃ
10 chāyā, so nānāvidho⁸ rāgo na hoti⁹, sabbachāyā¹⁰ ekavaṇṇā va hoti, evam-
evaṃ¹⁰ ti manussesu pi evamevaṃ⁶ ekacce aññāpā brāhmaṇā akāraṇeṃ¹¹ eva
cātuvaṇṇe¹¹ suddhiṃ paññāpenti, esā atthīti mā gaṇhi, yadā pana ariyamaggena
mānavā¹² sujjhanti tadā tehi pavittāṃ¹³ nibbānadhammaṃ jānitvā subbatā
sīlavanto paṇḍitapurisā tesam jātīm me pucchanti¹⁴, nibbānappattito paṭṭhāya
15 jāti nāma nīratthakā ti.

Uddālako pana¹⁵ paccāharitum na¹⁶ sakkonto appaṭibhāno
nisīdi¹⁷. Atha brāhmaṇo rājānaṃ āha: „sabbe ete mahārāja
kuhakā, sakala-Jambudīpaṃ kohaṇṇeṃ¹⁸ eva nāsessanti, Uddā-
lakam uppabbajāpetvā upapurohitaṃ¹⁹ karotha, sese uppabbā-
20 jetvā phalakāvudhāni datvā sevake karothā“ 'ti. „Sādhu
ācariyā“ 'ti rājā tathā kāresi¹⁹. Te rājānaṃ upaṭṭhahantā
va²⁰ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“
'ti j. s.: „Tadā Uddālako kuhakabhikkhu ahoṣi, rājā Ānando, purohito
25 aham evā“ 'ti. Uddālakajātakaṃ²¹.

5. Bhisajātakam.

Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātārūpan ti. Idam S. J. v. uk-
kaṇṭhitabhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati.

¹ Bā tvaṃ. ² Bā sethaṃ, C^s pānaṭṭhaṃ. ³ all three MSS. brah-. ⁴ Bā -sataṃ.
⁵ Bā -setīti. ⁶ Bā -va. ⁷ C^s Bā -ṇa-. ⁸ Bā adda citro. ⁹ C^s na upeti, Bā
rāgo pi na hoti. ¹⁰ C^s -vā. ¹¹ Bā -a. ¹² C^s Bā -ṇa-. ¹³ Bā paṭividdhaṃ.
¹⁴ Bā sujhati. ¹⁵ C^s puna. ¹⁶ Bā a. ¹⁷ Bā -dati. ¹⁸ Bā omits upa. ¹⁹
Bā akāsi. ²⁰ Bā yathākamam. ²¹ C^s uddālajā-. 5. Morris, B. & C. p. 94.

Tadā pana S. „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“¹ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „kiṃ paṭicca“² 'ti „kilesaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā kilesaṃ paṭicca ukkaṇṭhasi“³, porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē bāhirapabbajjāṃ pabbajitvā vatthukāmakilesakāme ārabha uppajjanakasaññaṃ sa-
pathaṃ katvā harimsū“⁴ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa⁵ putto hutvā nibbatti, Mahākāñcanakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Ath' assa padasāpi⁶ caraṇakāle aparo pi putto jāyī⁷, Upakāñcanakamāro ti 'ssa nāmaṃ akaṃsu. Evaṃ paṭipāṭiyā⁸ satta puttā ahesuṃ. Sabbakaniṭṭhā pan' ekā dhītā, tassā Kāñcanadevīti nāmaṃ karimsu. Mahākāñcanakumāro vāyapatto Takkasilato sabbasippāni uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ mātāpitāro gharāvāsena bandhitukāmā „attanā“¹¹ samāna-jāṭiyakulato te dārikaṃ ānema¹², gharāvāsaṃ saṇṭhāpehīti¹³ vadiṃsu. „Amma tāta na mayhaṃ gharāvāseṇ' attho, mayhaṃ hi tayo bhavā ādittā viya sappatibhayā bandhanāgāraṃ viya palibuddhā¹⁴ ukkārabhūmi viya jegucchā hutvā upatthahanti, mayā supinena pi methunadhammo na diṭṭhapubbo, aññe¹⁵ vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā“¹⁶ 'ti vatvā punappuna¹⁷ yācito pi¹⁸ sahāye pesetvā tehi yācito pi na icchī. Atha naṃ sahāyā „samma kiṃ pana tvaṃ patthento kāme paribhuñjitum na icchasīti“¹⁹ pucchīṃsu. So tesāṃ nekkhammajjhāsayataṃ²⁰ ārocesi²¹. Taṃ sutvāssa²² mātāpitāro sesaputte nimantesuṃ, te pi na icchīṃsu. Kāñcanadevī pi na icchī²³ yeva. Aparabhāge mātāpitāro kalam akaṃsu. Mahākāñcana-panḍito mātāpitunnaṃ kattabbakiccaṃ katvā asītikoṭidhanena kapapiddhikānaṃ mahādānaṃ datvā cha bhātaro bhaginim ekaṃ dāsaṃ ekaṃ dāsīm ekaṃ sahāyaṃ ca ādāya mahābhinnikkha-

¹ Bā adds sī. ² Cks -thāsi, Bā -thito. ³ Bā -sālakusalassa. ⁴ Cks -sāhi.

⁵ Bā vijāyī. ⁶ Bā uggahitvā. ⁷ Bā āgacchā. ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā ānessāmi.

¹⁰ Bā balibandhanā. ¹¹ Cks aññaṃ. ¹² yācantāpi na lasu. ¹³ Bā nikkhama-

¹⁴ Bā adds sādhu samma sahāya bodhisattassa kathitameva kathesīti. ¹⁵ Bā

omits ssa.

Jataka. IV.

manam nikkhamitvā Himavantam pāvisi. Te tattha paduma-
saram nissāya ramanīye bhūmibhāge assamam katvā pabba-
jitvā vanamūlaphalāhārehi¹ yāpayimsu. Te araṇṇam gac-
chantā ekato va gantvā yatth' eko phalam vā pattam vā
5 passati tattha itare pi pakkosivā diṭṭhasutāni kathentā ucci-
nanti, gāmassa kammantaṭṭhānam viya hoti. Athācariyo
Mahākaṇḍinānāpaso cintesi: „ambhākam asītikoṭṭidhanam chaḍ-
ḍetvā pabbajitānam evam loluppavasena² phalāphalass' atthāya
vicaraṇam nāma appatirūpaṃ, ito paṭṭhāya aham eva phalā-
10 phalam āharissāmīti“ so assamam patvā sabbe pi te sā-
yaṇhasamaye sannipādetvā tam attham ārocetvā „tumhe idh'
eva samaṇadhammam karontā acchatha, aham phalāphalam
āharissāmīti“ āha. Atha nam Upakaṇḍinādayo „mayam
ācariya tumhe nissāya pabbajitā, tumhe idh' eva samaṇa-
15 dhammam karoṭha, bhaginī pi no idh' eva hotu, dāsī pi tassā
santike acchatu, mayam attha janā vārena phalāphalam āha-
rissāma, tumhe pana tayo vāramuttakā³ hothā“ 'ti vatvā
paṭiṇṇam gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya atthasu janesu ekeko
vārena phalāphalam āharati, sesā attano attano pāpuṇana-
20 koṭṭhāsam ādāya vasanaṭṭhānam gantvā attano paṇṇasālāyam
eva honti, akāraṇena ekato bhavitum na labhanti. Vārappatto
phalāphalam āharitvā - eko mālako atthitatta⁴ - pāsānaphalake
ekādasakoṭṭhāse katvā gaṇḍisaṇṇam datvā attano koṭṭhāsam
ādāya vasanaṭṭhānam pavasati⁵, sesā gaṇḍisaṇṇāya nikkha-
25 mitvā ullolaṃ⁶ akatvā gāravaparihārena gantvā attano attano
pāpuṇanakoṭṭhāsam ādāya vasanaṭṭhānam gantvā paribhuñjitvā
samaṇadhammam karonti. Te aparabbhāge bhisāni āharitvā
khādantā⁷ tattatapā ghoratapā parimāritindriyā kasiṇapari-
kammam karontā vihariṃsu. Atha tesam sīlatejēna Sakka-
30 bhavanam kampi. Sakko pi⁸ „kāma⁹ vimuttā¹⁰ nu kho ime

¹ C^{ks} -rāya. ² B^ā loluppacāravasena. ³ B^ā -muttāva. ⁴ B^ā tassa. ⁵ B^ā
-ṭhānam gantvā bhuñjitvā paṭivasati. ⁶ B^ā loluppaṃ. ⁷ B^ā adantā. ⁸ B^ā
adds āvajjanto tam kāraṇam ātāva. ⁹ C^{ks} kāpikāmā. ¹⁰ B^ā dhimuttā.

isayo no¹ ti saññaṃ¹ karoti yeva, so „ime tāva isayo pa-
 riggaṇhissāṃti“ cintetvā attano ānubhāvena M-assa koṭṭhāsaṃ
 tayo divase antaradhāpesi. So paṭhamadivase koṭṭhāsaṃ
 adisvā „mama koṭṭhāso² pammuttḥo³ bhavissatīti“ cintesi⁴,
 dutiyadivase „mama dosena⁵ bhavitabbaṃ, paṇāmanavasena⁶ 5
 mama koṭṭhāsaṃ na paṭṭhapesi, maññe“ ti cintesi, tatiyadivase
 „kena nu kho kāraṇena mayhaṃ koṭṭhāsaṃ na paṭṭhapenti⁷,
 sace me doso bhavissati⁸ khamāpessāṃti“ sāyaṇhasamaye
 gaṇḍikasaññaṃ⁹ adāsi. Sabbe¹⁰ sannipatitvā „kena gaṇḍi-
 sañña¹¹ dinnā“ ti āhaṃsu. „Mayā tātā¹²“ ti. „Kena kāra- 10
 ṇena ācariyā“ ti¹³. „Tātā tatiyadivase kena phalāphalaṃ
 ābhatan“ ti. Eko utṭhāya „mayā ācariyā“ ti vanditvā
 atṭhāsi. „Koṭṭhāse karontena te¹⁴ mayhaṃ koṭṭhāso kato“
 ti. „Āma ācariya, jeṭṭhakoṭṭhāso me¹⁵ kato“ ti. „Hiyo
 kenābhatan“ ti. Aparo utṭhāya „mayā“ ti vanditvā atṭhāsi. 15
 „Maṃ¹⁶ anussarīti“. „Tumhākaṃ me jeṭṭhakoṭṭhāso tṭhapito“
 ti¹⁷. „Ajjā kenābhatan“ ti. Aparo utṭhāya vanditvā atṭhāsi.
 „Koṭṭhāsaṃ karonto maṃ anussarīti“. „Tumhākaṃ¹⁸ jeṭṭha-
 koṭṭhāso kato“ ti. „Tātā, ajja mayhaṃ koṭṭhāsaṃ alabhan-
 tassa tatiyo divaso¹⁹, paṭhamadivase²⁰ koṭṭhāsaṃ adisvā²¹ 20
 ‘koṭṭhāsaṃ karonto maṃ pammuttḥo²² bhavissatīti’ cintesiṃ,
 dutiyadivase ‘mama koci doso bhavissatīti’ cintesiṃ, ajja pana
 ‘sace me doso atthi khamāpessāṃti’ cintetvā gaṇḍikasaññaṃ²³
 tumhe sannipātesesiṃ²⁴, ‘ete bhisakoṭṭhāse²⁵ tumhe karimhā’ ti
 vadatha, ahaṃ na labhāmi, etesaṃ thenetvā khādakaṃ nātum²⁶ 25
 vaṭṭati²⁷, kāme pahāya pabbajitānaṃ bhisamattaṃ thenaṃ²⁸
 nāma appatirūpan“ ti. Te tassa kathaṃ sutvā „aho sāha-

¹ Bā āsaṇka. ² Cks -saṃ. ³ Bā pamuttḥo. ⁴ Bā -tetvā. ⁵ Ck dāsena, Bā dosana. ⁶ Bā dosena. ⁷ Ck -tṭhā-. ⁸ Ck bhavitabbassati, Bā atthi te. ⁹ Bā gaṇḍisañ-. ¹⁰ Bā adds te. ¹¹ Cks -aṃ. ¹² Bā tāta katā. ¹³ Bā adds vanditvā aṭṭhāsi. ¹⁴ Bā -te, Ck Bā omit te. ¹⁵ Bā mayā. ¹⁶ Bā karonto maṃ. ¹⁷ Cks pi. ¹⁸ Bā adds me. ¹⁹ Bā tayo divaso, Cks tatiyadivase. ²⁰ Ck omits pa-. ²¹ Bā omits ko- ad-. ²² Bā pamuttḥo. ²³ Bā gaṇḍisañ-. ²⁴ Bā -temi. ²⁵ Ck hi-. ²⁶ Cks -tīti. ²⁷ Bā thenanaṃ.

sikakamman² ti sabbe va ubbegappattā¹ ahesuṃ. Tasmiṃ² assamapade vanajetthakarukkhe nibbattadevatāpi¹ otaritvā āgantvā tesaṃ³ ñeva santike nisīdi. Ānañjakāraṇaṃ³ kārīyamāno⁴ dukkhaṃ adhiṇāsetuṃ asakkonto ālānaṃ⁵ bhinditvā
 5 palāyitvā araṇṇaṃ pavittho eko vāraṇo kālena kālaṃ isigaṇaṃ vandati, so pi āgantvā ekamantaṃ atthāsi. Sappakīlāpanako⁶ eko vānaro ahikuṇḍikassa⁷ hatthato muñcitvā araṇṇaṃ pavisitvā tathā⁸ eva assame vasati, so pi taṃ divasaṃ isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Sakko „isigaṇaṃ parigaṇhissā-
 10 mīti“ tesaṃ santike adissamānakāyo⁸ atthāsi. Tasmiṃ khaṇe B-assa kaniṭṭho Upakañcanatāpaso utthāyāsanaṃ B-aṃ vanditvā sesānaṃ apacitiṃ dassetvā „ācariya ahaṃ aṇṇe apatthapetvā⁹ attānaṃ ñeva sodhetuṃ labhāmīti“¹⁰ pucchi. „Āma labhasīti“. So isigaṇamajjhe tathā¹¹ „sace te mayā bhisāni khādītāni eva-
 15 rūpo nāma homīti“ sapathaṃ karonto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātārūpaṃ
 bhariyaṃ ca so idha labhataṃ manāpaṃ
 puttehi dārehi samaṅgi¹⁰ hotu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 77.

20 Tattha assaṃ gavaṃ ti idaṃ so yattakāni¹¹ piyavattūni honti tehi vippayoge¹² tattakāni sokadukkhāni uppajantīti vatthukāme garahanto āhā¹³ ti veditabbaṃ¹⁴.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa¹⁵ mā evaṃ kathetha¹⁶, atibhāriyo te sapatho¹⁷“ ti kaṇṇe pidahi. Bo. pi naṃ „tāta, atibhāriyo te sapatho, na tvaṃ khādasi, tava pattāsane nisīdā¹⁸“
 25 ti āha. Tasmiṃ¹⁸ sapathaṃ katvā nisinne dutiyo pi bhātā¹⁹ utthāya M-aṃ vanditvā sapathena attānaṃ sodhento dutiyaṃ gātham āha:

¹ Bā ubbigga-. ² Bā asmiṃ. ³ Bā āṇ-. ⁴ Bā ka-. ⁵ Ck ālānaṃ, C^s alānaṃ, Bā alāhanaṃ, B^s alāhaṇaṃ. ⁶ Bā sabbakīlā-. ⁷ C^s -guṇṭhi-, Bā -kuṇḍa-. ⁸ Bā -kārena. ⁹ Bā aṇṇesaṃ apanāpetvā. ¹⁰ Ck samaggi. ¹¹ Ck ettha-, C^s etta-. ¹² Bā -gehi. ¹³ Bā abhāsi. ¹⁴ Ck^s -bbo. ¹⁵ Ck^s -sā. ¹⁶ Ck^s mā kathayā ti. ¹⁷ Bā adda kato. ¹⁸ Bā adda pathamaṃ. ¹⁹ Ck^s bhātu, Bā adda sahasa.

2. Mālañ ca so kāsiyañ¹ candanañ ca
dhāretu putt' assa bahū bhavanti²
kāmesu tibbañ kurutañ apekkhañ
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 78.

Tattha tibban ti vatthukāmakilesakāmesu bahalañ apekkhañ karotū 'ti 5
idañ so yass' etesu tibbā apekkhā hoti³ so tehi vippayoge⁴ mahantañ dukkhañ
pāpuṇāti dukkhaṇṇāpikkhepavasen' evaṃ āha.

Tasmiñ nisinne sesāpi attano attano ajjhāsayanurūpena
tañ tañ gāthañ abhāsimsu:

3. Pahūtadhañño kasimā yasassī 10
putte gihī dhanimā sabbakāme
vayañ apassañ gharam āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 79.
4. So khattiyo hotu⁵ pasayhakārī
rājābhirājā⁶ balavā yasassī 15
sa cāturantañ mahim āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 80.
5. So brāhmaṇo hotu avītarāgo
muhuttanakkhattapathesu yutto
pūjetu nañ raṭṭhapatī yasassī 20
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 81.
6. Ajjhāyakañ⁷ sabbasamattavedanañ⁸
tapassināñ⁹ maññatu sabbaloko
pūjetu nañ jānapadā samecca¹⁰
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 82. 25
7. Catussadañ gāmavarañ samiddhañ
dinnañ hi so bhuñjatu Vāsavena
avītarāgo maraṇaṇ upetu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 83.

¹ Bā -sika. ² so all three MSS. for -tu? ³ Bā honti. ⁴ Bā -gehi. ⁵ Cks
hoti. ⁶ Bā rājādhi-. ⁷ Bā -yi-. ⁸ Bā -samanta-. ⁹ C^s tapassinīna, Bā
tapassina, C^k tapassītināni. ¹⁰ Bā samajha.

8. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe
naccehi gītehi pamodamāno
mā¹ rājato vyasanam alatta kiñci
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 84.
- 5 9. Yaṁ ekaṛājā paṭhaviṁ vijetvā²
itthisahassassa³ ṭhapetu aggaṁ
sīmantiṇiṇaṁ pavarā bhavātu
bhisāni te brāhmaṇa yo⁴ ahāsi. 85.
- 10 10. Dāsinaṁ hi sā⁵ sabbasamāgatānaṁ
bhuñjeyya sādum avikampamānā
carātu lābhena vikatthamānā
bhisāni te brāhmaṇa yo⁶ ahāsi. 86.
- 15 11. Āvāsiko⁷ hotu mahāvihāre
navakammiko hotu Kajaṅgalāyaṁ
ālokaśandhiṁ divasā⁸ karotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 87.
- 20 12. So bajjhatū⁹ pāsasatehi chambhī¹⁰
rammā vanā niyyatu rājadhāviṁ
tuttehi so haññatu pācanehi
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 88.
- 30 13. Alakkamālī tipukaṇṇaviddho¹¹
laṭṭhihato sappamukhaṁ upetu
sakkacca baddho visikhaṁ carātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 89.
- 25 Tattha tatiyena vuttagāthāya kasimā ti sampannakasikammo, putte
gihi dhanimā sabbakāme ti putte labhatu gihi hotu sattavidhena ratana-
dhanena dhanimā hotu rūpādibhede sabbakāme labhatu, vayaṁ apassan ti
mahallakakāle pabbajjānurūpaṁ pi attano vayaṁ apassanto pañcakāmaguṇaṁ¹²
samiddhagharam eva āvasatū 'ti, idaṁ so pañcakāmaguṇagiddhā¹³ kāmagaṇa-
30 vippayogena mahāvināsaṁ pāpuṇantīti¹⁴ dassetuṁ katesi, catutthena vutta-
- ¹ Bds so. ² Bā vijitvā. ³ Bā -ssānaṁ. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā dāsinaṁ
hisā, Cks isīnaṁ bhisā. ⁶ Bā yā? ⁷ Ck -sa-. ⁸ Bā -santidivasam. ⁹
Ck bajjhatum, Cs -taṁ, Bā -tu. ¹⁰ Cks jambhi, Bā sambhi. ¹¹ Cks -ṇapitthe.
¹² Bā -kāma. ¹³ Ck -guṇagiddhā, Bā -guṇagiddho, Cs omits gāmaguṇagiddhā.
¹⁴ Bā -ṇāttīti.

gāthāya rājābhiraṇā¹ ti rājūnaṃ antare atirāṇā ti, idaṃ so issarānaṃ nāma
 issariye² parigalite mahantaṃ dukkhaṃ uppaṇṇatīti rajje dosaṃ dassento kathesi,
 pañcamena vuttagāthāya avītarāgo ti purohitaṭṭhānatanhāya satanho³, idaṃ
 so purohitassa purohitaṭṭhāne parigalite⁴ mahantaṃ domanassaṃ uppaṇṇatīti
 dassetuṃ kathesi, chaṭṭhena vuttagāthāya tapassīnaṃ ti tapasīlasampanno ti 5
 naṃ maññatu, idaṃ so lābhasakkārāpagame⁵ mahantaṃ domanassaṃ uppaṇṇatīti
 lābhasakkāragarahāvasena kathesi, sahāyatāpasena⁶ vuttagāthāya catussadaṃ ti
 ākiṇṇamanussatāya manussehi pahūtatthaññatāya dhaññena sulabhadārutāya⁷
 dārūhi sampannodakatāya udakenā⁸ ti catūhi ussannaṃ catussadasamannāgatan
 ti attho, Vāsavenā⁹ ti Vāsavena dinnāṃ viya acalaṃ Vāsavato laddhavarānu-
 bhāven¹⁰ ekam rājānaṃ āradheta¹¹ tena dinnāṃ ti pi attho, avītarāgo ti kad-
 dame sūkaro viya kāmapaṃke nīmuggo va hutvā, iti so pi kāmānaṃ ādinavāna
 eva kathento evam āha, dāsena vuttagāthāya gāmaṇīti gāmajetṭhako, ayam pi
 kāme garahanto yeva evam āha, Kañcanadeviyā vuttagāthāya yaṃ ti yaṃ itthiṃ ti¹²
 attho, ekaṇṇā ti aggarāṇā, itthisahassassā¹³ ti vacanānattatāya vuttaṃ, so-
 lassaṃ itthisahassānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapetū¹⁴ ti attho, sīmantinīnaṃ ti sī-
 mantadharānaṃ itthiṇaṃ ti attho, iti sā itthibhāve ṭhatvāpi duggandhaṃ gūtha-
 rāsīṃ viya kāme garahantī yeva evam āha, dāsīyā vuttagāthāya sabbasamāga-
 tānaṃ ti sabbesaṃ sannipatītānaṃ majjhe nisīditvā akampamānā anosakka-
 mānā sādurasāṃ bhuñjatū¹⁵ ti attho, dāsīnaṃ kira sāmikassa santike nisīditvā 20
 bhuñjanaṃ nāma appiyaṃ, iti sā attano appiyattā va evam āha¹⁶, caratu lā-
 bhena vikatthamānā ti lābhahetu kuhanakammaṃ karontī lābhasakkāraṃ
 uppādentī caratū¹⁷ ti attho, iminā sā dāsibhāve¹⁸ ṭhitāpi kilesavattthum eva¹⁹ garahati,
 devatāya vuttagāthāya āvāsiko ti āvāsajagganako, Kajaṅgalāyaṃ ti evaṃ-
 nāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā, ālokaśandhiṃ divasā 25
 ti ekadivaseṇ²⁰ ekam eva vātapānaṃ karotu, so kira devaputto Kassapabuddha-
 kāle Kajaṅgalanagaraṃ nissāya yojanike jīṇṇamahāvihāre āvāsikasamghatthero
 hutvā jīṇṇavīhāre navakammaṃ karonto va mahādukkhaṃ anubhavi, tasmā tad
 eva dukkhaṃ ārabha evam āha, hatthiṇā vuttagāthāya pāsasatehīti bahūhi
 pāsehi, chambhīti²¹ catusu pādesu gīvāya kaṭṭibhāge cā²² ti chasu ṭhānesu, 30
 tuttehi²³ dvikaṇṭakehi dīghalaṭṭhihi, pācanehi²⁴ dasapācanehi²⁵ amkusakehi
 vā, so kira attanā anubhūtaḍḍukhaṃ ōeva ārabha evam āha, vānarena vutta-
 gāthāya alakkamālīti ahigunṭhikena kaṇṭhe parikkhipitvā ṭhapitāya alakkamālāya
 samannāgato, tipukannaṇṇaviddho ti tipupilandhanena pilandhakannaṇṇo²⁶, laṭṭhi-
 hato ti sappakṭhaṃ sikkhāpiyamāno²⁷ laṭṭhiyāpi hato hutvā eso pi ahi- 35
 gunṭhikahatthe²⁸ attanā anubhūtaḍḍukhaṃ sandhāy²⁹ evam āha:

¹ Bā rājādhi-. ² Bā adds hi. ³ Bā samānāhīti. ⁴ Bā purohitaṭṭhāne hi pari-
 galite, C^s purohite galite. ⁵ Bā -mena. ⁶ Bā sahāyakena pana. ⁷ Bā s-
 bhaddā-. ⁸ Bā yaṃtiyaṃ itthīti? C^s santitaṃ itthīti. ⁹ C^s adds catūti, C^s has
 evamaññarātūti. ¹⁰ C^s -bhāge. ¹¹ Bā kilesakāmaṇṇavattthukāme. ¹² C^s jamhīti.
¹³ C^s rasa-. ¹⁴ C^s tipukannaṇṇapitthe ti tipupilandhantena pilandhakannaṇṇe. ¹⁵
 C^s sappam kilaṃ sikkhāpa-. ¹⁶ C^s -attho.

Evam tehi terasahi janehi sapathe kate M. cintesi: „kadāci ime ‘ayaṃ anattḥam eva natṭhan ti kathetīti’ mayi āsaṃkaṃ kareyyum, aham pi sapatham karomīti“. Atha naṃ karonto cuddasamaṃ gātham āha:

- 5 14. Yo ve anattḥam natṭhan ti cāha
 kāme va so labhataṃ bhuñjatan ca
 agāramajjhe maraṇaṃ upetu
 yo vā² bhonto saṃkati kañcid evā 'ti. 90.

Tattha bhonto ti ālapanāṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: bhonto yo anattḥa-
10 koṭṭhāsaṃ natṭhaṃ me ti vadati yo vā tumhesu kañci āsaṃkati so paṇḍakāma-
guṇe labhatu c' eva bhuñjatu ca ramaṇiyaṃ pabbajjāṃ alabhitvā agāramajjhe
yeva³ maratū 'ti.

Isihi pana sapathe kate Sakko „mā bhāyittha, ahaṃ ime
vīmaṃsanto bhisāni antaradhāpesiṃ, ime ca chaḍḍitakhela-
15 piṇḍaṃ viya kāme garahantā⁴ sapatham karonti, kāmagara-
hanakāraṇaṃ te pucchissāmīti“ cintetvā dissamānarūpo B-aṃ
vanditvā pucchamāno anantaragātham āha:

15. Yad esaṃānā⁵ vicaranti loke
 iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca bahunnam etaṃ
20 piyaṃ manuññaṃ idha jīvaloke,
 kasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 91.

Tattha yadesaṃānā⁴ ti yaṃ vatthukāmaṃ kilesakāmaṃ ca kasigorakkhā-
dīhi samavisamakammehi pariyesaṃānā⁶ sattā loke vicaranti etaṃ bahunnaṃ
devamanussānaṃ iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca piyaṃ ca manuññaṃ ca, kasmā isayo na-
25 ppasaṃsantīti attho, kāme ti iminā taṃ vatthum sarūpato dasseti.

Ath' assa pañhaṃ vissajjento M. dve gāthā abhāsi:

16. Kāmesu ve haññare bajjhare ca,
 kāmesu dukkhaṃ ca bhayaṃ ca jātaṃ,
 kāmesu bhūtādhipatī pamattā
30 pāpāni kammāni karonti mohā. 92.
 17. Te pāpadhammā pasavetva⁷ pāpaṃ
 kāyassa bhedā nirayaṃ vajanti,

¹ Cks -entīti. ² Cs vo, Bds yaṃ. ³ Ck -jjheneva. ⁴ Cks -tāya. ⁵ Cks sad-.
⁶ Ck -nāya. ⁷ Ck Bā -tvā.

ādīnavam kāmāgūṇesu disvā (Suttanipāta v. 50.)

tasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 93.

Tattha kāmesū 'ti kāmāhetu kāme nissāya kāyaduccaritādīni karontīti
attho, haññare ti daṇḍādīhi haññanti, bajjhare ti rajjubandhādīhi bajjhanti,
dukkhan ti kāyikacetasikam asātaṃ, bhayaṃ ti attānuvādādikam sabbam pi 5
bhayaṃ, bhūtādhipatīti Sakkaṃ ālapati, ādīnavan ti evarūpaṃ dosaṃ, so
pan' esa ādīnavo Dukkakkhandhādīhi suttehi dīpetabbo.

Sakko M-assa kathaṃ sutvā saṃviggamānaso anantaraṃ
gātham āha:

18. Vīmaṃsamāno isino bhisāni 10
tīre gahehvāna thale nidhesiṃ,
suddhā apāpā isayo vasanti,
etāni te brahmacārī bhisānīti. 94.

Tattha vīmaṃsamāno ti bhante ahaṃ ime isayo kāmādhimuttā vā no
vā ti vīmaṃsanto, isino ti tava mahesino santakāni bhisāni, tīre gahehvāna 15
'ti tīre nikkhattāni gahehvā thale ekamante nidhesiṃ, suddhā ti idāni mayā
tumbhākaṃ sapathakiriyaṃ nātaṃ: ime isayo suddhā apāpā hutvā vasantīti.

Taṃ sutvā Bo. gātham āha:

19. Na te natā no pana kīḷaneyyā
na bandhavā no pana te sahāyā, 20
kismiṃ paratthambha sahasanetta
isīhi tvaṃ¹ kīḷasi devarājā 'ti. 95.

Tattha na te natā ti devarāja mayaṃ tava natā vā kīḷitabbayuttakā vā²
kenaci na homa na pi tava nātakā na sahāyā, atha tvaṃ³ kismiṃ⁴ parattham-
bhaṃ kiṃ upatthambhaṃ katvā kiṃ nissāya isīhi saddhiṃ kīḷasīti attho. 25

Atha naṃ Sakko khāmapento vīsatiṃ gātham āha:

20. Ācariyo me si pitā va mayhaṃ,
esā paṭiṭṭhā khalitassa brahme,
ekāparādhaṃ khama bhūrīpañña,
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 96. 30

Tattha esā paṭiṭṭhā ti esā tava paṭiccayā⁵ ajja mama khalitassa aparā-
dhassa paṭiṭṭhā hotu, kodhabalā ti paṇḍitā nāma khaṇṭibalā bhavanti na
kodhabalā ti.

¹ C² B² tvaṃ. ² C² -baṃyuttakāsā. ³ C² taṃ. ⁴ B² kivā. ⁵ so C²; B² pādaccāyā.

M. ca Sakkassa devaraṇṇo khamitvā sayam isigaṇaṃ
khamāpento itaraṃ gātham āha :

21. Suvositaṃ isinaṃ ekarattaṃ

yaṃ Vāsavaṃ bhūtapat' addasāma,

5 sabbe va bhonto sumanā bhavantu

yaṃ brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti. 97.

Tattha suvositaṃ isinaṃ ekarattaṃ ti āyasmantānaṃ isīnaṃ eka-
rattaṃ pi imasmiṃ araṇṇe vasitaṃ suvasitaṃ eva, kiṃkāraṇā: yaṃ Vāsavaṃ
bhūtapatiṃ addasāma, sace hi mayaṃ nagare avasimbhā na imaṃ addasāma,
10 bhonto ti bhavanto sabbe pi sumanā bhavantu tussantu Sakkassa devaraṇṇo
khamantu, kiṃkāraṇā: yaṃ brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti² yasmā tum-
hākaṃ ācariyo bhisāni paṭilabhīti.

Sakko isigaṇaṃ vanditvā devalokam eva gato. Isigaṇo
pi jhānābhīṇṇaṃ nibbattetvā Brahmaloṇḍupago ahosi.

15 S. i. d. ā. „evam³ bhikkhū porāṇakapaṇḍitā sapathaṃ katvā kilese
jahimsū⁴“ ti vatvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
bhikkhu sotāpattiṃ pāle patitṭhahi. Jātakam samodhānento⁵ tisso
gāthā abhāsi:

22. Ahaṃ ca Sāriputto ca Moggallāno ca Kassapo

20 Anuruddho Puṇṇo Anando tadāsum satta bhātaro. 98.

23. Bhaginī Uppalavaṇṇā⁶, dāsī Khujjuttarā tadā,

Citto gahapati dāso, yakkho Sātāgiro tadā. 99.

24. Pārileyyo⁷ tadā nāgo, Madhuvāsetṭhavanaro⁸,

Kāḷudāyi tadā Sakko, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti 100.

25 Bhisajātakaṃ.

6. Suruciajātaḥ.

Mahesi Rucino bhariyā ti. Idam S. Sāvattim⁹ upa-
nissāya Migāramātu pāsāde viharanto Visākhāya mahāupāsikāya
laddhe atṭha vare ā. k. Sā hi ekadivasaṃ Jetavane dhammakathaṃ
30 sutvā Bhagavantaṃ saddhim bhikkhusaṃghena svātānāya nimantetvā
pakkāmi. Tassā pana rattiyā accayena cātuddīpako mahāmegho

¹ Bā paccapādi. ² Cks -sāni. ³ Cks omit evam. ⁴ Bā paja-. ⁵ Bā adds
puna satthā. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā pālle-. ⁸ so Cks; Bā poṭhapādo ca vanayo.
⁹ Bā -iyaṃ.

vassi. Bhagavā bhikkhū āmantetvā „yathā bhikkhave Jetavane vas-
sati evaṃ catūsu dīpesu vassati, ovassāpetha¹ bhikkhave kāyaṃ,
ayaṃ pacchimako me² cātuddīpako mahāmegho“ ti vatvā ovassāpita-
kāyehi³ bhikkhūhi saddhīm⁴ iddhibalena Jetavane antarahito Visākhāya
koṭṭhake pātur ahoṣi. Upāsikā „acchariyaṃ vata bho, abbhutaṃ
vata bho, T-assa mahiddhikatā mahānubhāvātā yatra hi nāma jaṇṇuka-
mattakesu⁵ pi oghesu vattamānesu kaṭimattesu pi oghesu vattamānesu
na hi nāma ekabhikkhussa⁶ pi pādā vā cīvarāni vā allāni bhavissan-
tīti“ haṭṭhā udaggā Buddha-pamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ parivisitvā
katabhattakiccaṃ Bhagavantaṃ etad avoca: „addhāhaṃ bhante Bhaga- 10
vantaṃ varāni yācāmi“. „Atikkantavarā kho Visāke“⁷ Tathā-
gatā“ ti. „Yāni ca bhante kappanti yāni ca anavajjānīti“. „Vadehi
Visāke“ ti. „Icchāmi“ ahaṃ bhante bhikkhusaṃghassa yāvajjivāṃ
vassikasāṭhikaṃ dātuṃ āgantukabhattaṃ dātuṃ gamikabhattaṃ dātuṃ⁸
gilānabhattaṃ dātuṃ gilānupaṭṭhākabhattaṃ dātuṃ gilānabhesajjāṃ⁹ 15
dātuṃ dhuvayāgūṃ dātuṃ bhikkhunisaṃghassa yāvajjivāṃ udaka-
sāṭhikaṃ dātuṃ“ ti. S. „kaṃ pana tvaṃ Visāke atthavasāṃ“
sāmpassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti“ pucchitvā tāya varāni-
saṃse¹⁰ kathite „sādhū sādhū Visāke, sādhū kho tvaṃ Visāke
imaṃ ānisaṃsaṃ sāmpassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti“¹¹ vatvā 20
„anuĵānāmi“¹² Visāke aṭṭha varānīti¹³ aṭṭha vare datvā anu-
modanaṃ katvā pakkāmi. Ath’ ekadivasaṃ Satthari pubbārāme
viharante¹⁴ dh. k. s.: „āvuso Visākhā mahāupāsikā mātugāmabhāve¹⁵
ṭhatvā¹⁶ Dasabalassa santikā aṭṭha vare labhi, aho mahāguṇā“ ti. S.
āgantvā „kāya nu tṭha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya 25
nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Visākhā idān’ eva mama santikā
vare labhi, pubbē pi¹⁷ labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

Atīte Mithilāyaṃ Suruci nāma rājā rajjaṃ karento
puttaṃ paṭilabhitvā tassa Surucikumāro t-eva¹⁸ nāmaṃ akāsi.
So vayappatto „Takkasilāya“¹⁹ sippaṃ uggaṇhissāmi²⁰ gantvā 30
nagaradvāre sālāyaṃ nisīdi. Bārāṇasirañño pi²¹ putto Brah-

¹ Ck ossāpetha. ² Bā omits me. ³ Ck ossāpita- ⁴ Bā jāṇukamattesu. ⁵ Bā
-ssā. ⁶ Ck -khā, C^s -khā corr. to -khe. ⁷ Bā omits g. d. ⁸ Bā salākabhattaṃ.
⁹ Bā aṭṭhavarānisaṃsaṃ. ¹⁰ Cks -saṃghe. ¹¹ pucchitvā --- yācasīti wanting
in C^s. ¹² Bā adds te. ¹³ Bā adds satthā. ¹⁴ Bā adds bhikkhu. ¹⁵ Bā
-gāmattabhāve. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pesā. ¹⁸ C^s Bā tveva. ¹⁹ Bā -yaṃ.
²⁰ Bā omits ug. ²¹ Bā omits pi.

madattakumāro nāma tath' eva gantvā Surucikumārassa ni-
sinnaphalake yeva nisīdi. Te aññamaññaṃ pucchitvā vissā-
sika hutvā ekato va ācariyassa santikaṃ gantvā ācariyabhāgaṃ
datvā sippaṃ paṭṭhapetvā nacirass' eva niṭṭhāpitasippā' ācari-
3 yaṃ āpucchitvā thokaṃ maggaṃ ekato va gantvā dvedhā-
pathe' ṭhitā aññamaññaṃ āliṅgitvā mittadhammānurakkha-
natthaṃ katikaṃ akaṃsu¹: „sace mama putto jāyati tava dhītā
tava putto⁴ mama dhītā tesāṃ āvāhavivāhaṃ karissāmā“ 'ti.
Tesu rajjaṃ karentesu⁵ Surucimahārājassa putto jāyī⁶, Suruci-
10 kumāro t' ev' assa⁷ nāmaṃ kariṃsu. Brahmaddattassa dhītā
jāyī⁶, Sumedhā ti 'ssā⁸ nāmaṃ kariṃsu. Surucikumāro va-
yappatto Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰.
Atha naṃ pitā rajje abhisinṇcitukāmo¹¹ „sahāyassa kira me
Bārāṇasirañño dhītā atthi, tam ev' assa aggamaheśiṃ karissā-
15 mīti“ tassā atthāya bahūṃ paṇṇākāraṃ datvā amacce pesesi.
Tesāṃ anāgatakāle yeva Bārāṇasirājā devīṃ pucchi: „bhadde
mātugāmassa nāma kiṃ atirekadukkhaṃ“ ti. „Sapattirosa-
dukkhaṃ¹² devā“ 'ti. „Tena hi bhadde amhākaṃ ekadhītaraṃ
Sumedhādevīṃ¹³ tamhā dukkhā mocetvā yo etaṃ ekikaṃ eva
20 gaṇhissati tassa dassāmā¹⁴“ 'ti āha. So tehi amaccehi āgan-
tvā tassā nāme gahite¹⁵ „tātā kāmaṃ mayā pubbe va mayhaṃ
sahāyassa paṭiññātā¹⁶ dārikā, imaṃ pana mayhaṃ na itthighaṭṭāya¹⁷
antare khipitukāmā, yo etaṃ¹⁸ ekikaṃ eva gaṇhāti tassa
dātukāmaṃ amhā“ 'ti āha. Te rañño santikaṃ pahīṇiṃsu.
25 Rājā¹⁹ „amhākaṃ mahantaṃ rajjaṃ sattayojanikaṃ Mithilana-
garaṃ tīṇi yojanasatāni rajjaparicchedo²⁰, heṭṭhimantena soḷasa
itthisahassāni laddhuṃ vaṭṭatīti“ vatvā na rocesi. Suruci-
kumāro pana Sumedhāya rūpasampadaṃ sutvā savanasāma-

¹ Bā niṭṭhita-, Cks -sippo. ² Ck omits pathe. ³ Bā kariṃsu. ⁴ Bā adds vā.
⁵ Bā karon-. ⁶ Bā vij-. ⁷ Bā tveva. ⁸ Cks tissa. ⁹ Bā uggahitvā. ¹⁰ Bā
āgañchi. ¹¹ Bā add hutvā. ¹² Bā sampattirosaṃ-. ¹³ Bā -dhañdevi. ¹⁴
Bā -mī. ¹⁵ Ck nāmagahito, C nāmeḥito. ¹⁶ Bā paṭiññākatā, omitting
dārikā. ¹⁷ Bā -gaṭṭāya. ¹⁸ Bā ekaṃ. ¹⁹ Bā add pana. ²⁰ Bā raṭṭha-.

saggena bajjhivā „ahan taṃ ekikam eva gaṇhissāmi, na
 mayhaṃ itthighaṭṭāya¹ attho, taṃ yeva² ānetū³“ ti mātāpi-
 tunnaṃ pesesi. Te tassa manāṃ abhinditvā bahum dhanāṃ
 pesetvā mahantena parivārena taṃ ānāpetvā⁴ kumārassa agga-
 mahesiṃ katvā ekato va abhisiñciṃsu. So Surucimahārājā 5
 nāma hutvā dhammena rajjāṃ karento tāya saddhiṃ piyaṣaṃ-
 vāsaṃ vasi. Sā pana dasavassasahassāni tassa gehe vasanti
 n' eva puttaṃ na dhītaraṃ alattha⁵. Atha⁶ nāgarā sanni-
 patitvā rājāṅgaṇe upakkositvā⁷ „kiṃ etan“ ti vutte „aṇṇo“
 doso n' atthi vamsānupālako vo⁸ putto n' atthi¹⁰, tumhākaṃ 10
 ekā va¹¹ devī, rājakulaṃ¹² nāma heṭṭhimantena soḷasahi itthi-
 sahassehi bhavitabbaṃ, itthighaṭṭaṃ gaṇha deva, ekā¹³ puṇṇa-
 vatī puttaṃ labhissatīti¹⁴ vatvā „tātā, kiṃ kathetha, ‘ahaṃ
 aṇṇaṃ na gaṇhissāmīti’ paṭiñṇaṃ datvā mayā esā ānitā,¹⁵ na
 sakkā musāvādaṃ kātuṃ, na mayhaṃ itthighaṭṭāya attho“ ti 15
 raṇṇā paṭikkhittā pakkamiṃsu. Sumedhā taṃ kathaṃ sutvā
 „rājā tāva saccavāditāya aṇṇā itthiyo na āneti¹⁵, ahaṃ eva
 pan' assa ānessāmīti“ raṇṇo mātu samabhariyāya¹⁶ thāne
 thatvā attano ruciya¹⁷ khattiyakaṇṇānaṃ sahasaṃ amacca-
 kaṇṇānaṃ sahasaṃ gahapatikaṇṇānaṃ sahasaṃ sabbasama- 20
 yanāṭakittihīnaṃ¹⁸ sahasaṃ ti cattāri itthisahassāni ānesi. Tāpi
 dasavassasahassāni rājakule vasitvā n' eva puttaṃ na dhītaraṃ
 labhiṃsu. Eten' ev' upāyena aparāni tikkhattuṃ cattāri cattāri
 sahasāni ānesi. Tāpi n' eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu.
 Ettāvata soḷasa itthisahassāni ānesuṃ. Cattālisa vassahassāni 25
 atikkamiṃsu, tāni tāya¹⁹ ekikāya vutthehi²⁰ dasahi saddhiṃ
 paṇṇāsa vassasahassāni honti. Atha nāgarā sannipatitvā puna
 upakkositvā „kiṃ nāṃ' etan²¹“ ti vutte „deva tumhākaṃ

¹ C^{ks} -gatāya. ² B^d tameva. ³ B^d ānetū. ⁴ B^d ānetvā. ⁵ B^d labhi. ⁶ B^d
 add naṃ. ⁷ B^d -siṃsu. ⁸ B^d raṇṇo. ⁹ B^d nāma pana te in the place of
 vo. ¹⁰ B^d na vijjati. ¹¹ B^d omit va. ¹² B^d -le ca. ¹³ B^d devā ti addhā
 tāsu. ¹⁴ B^d -hañca. ¹⁵ B^d -si. ¹⁶ B^d -riyā. ¹⁷ B^d add va. ¹⁸ B^s sabbe-
 savassanā-, B^d sabbesamassanā-, B^s sabbesavassanā-. ¹⁹ B^d add ānitāya. ²⁰
 all three MSS. vutthehi. ²¹ B^d kimetaṃ.

itthiyo¹ puttāṃ patthetum āṇāpethā“ ‘ti vadiṃsu. Rājā
 „sādhū“ ‘ti sampaticchitvā „bhadde² puttāṃ patthethā“ ‘ti
 āha. Tā tato paṭṭhāya puttāṃ patthayamānā³ nānā devatā
 namassanti nānā vatāni caranti⁴, putto n’ uppajjat’ eva. Atha
 5 rājā Sumedham āha: „bhadde puttāṃ patthehīti“. Sā „sādhū“
 ‘ti⁵ pannarasuposatthe aṭṭhaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ samā-
 dāya sirigabbhe sīlāni āvajjamānā kappiyamaññake nisīdi. Sesā
 ajavatagovatā hutvā⁶ uyyānaṃ agamaṃsu⁷. Sumedhāya sīlate-
 jena Sakkabhavanaṃ kampi. Sakko āvajjitvā⁸ „Sumedhā put-
 10 taṃ pattheti, puttāṃ assā dassāma“, na kho pana sakkā yaṃ
 vā taṃ vā dātum, anucchavikam assā puttāṃ upadhāressāmīti“
 upadhārento Naḷakāradevaputtāṃ passi. So hi puññasam-
 panṇo satto purimattabhāve Bārāṇasiyaṃ vasanto vappakāle⁹
 khettaṃ gacchanto ekaṃ paccekabuddhaṃ disvā dāsakamma-
 15 kare¹¹ „vapathā¹²“ ‘ti pahīnitvā sayāṃ nivattitvā pacceka-
 buddhaṃ gehaṃ netvā bhojetvā puna Gaṅgātīraṃ¹³ netvā
 puttena saddhiṃ ekato hutvā udumbarabhittipādaṃ¹⁴ naḷabhitti-
 kaṃ paṇṇasālaṃ katvā dvāraṃ yojetvā caṃkamaṃ katvā
 paccekabuddhaṃ tattha¹⁵ temāsāṃ vasāpetvā vutthavassaṃ dve
 20 pi pitāputtā ticīvarena acchādetvā uyyojayimṃsu¹⁶. Eten’ eva
 niyāmena satta¹⁷ paccekabuddhe tāya paṇṇasālāya vasāpetvā
 ticīvarāni adāṃsu. Dve pi pitāputtā naḷakārā hutvā Gaṅgātīre
 veḷuṃ upadhārentā paccekabuddhaṃ disvā evaṃ akamsū ‘ti pi
 vadanti yeva. Te kālāṃ katvā Tāvatisabhaṃ nibbattitvā¹⁸
 25 chasu kāmasaggesu¹⁹ anulomapaṭilomena²⁰ mahantaṃ devissa-
 riyaṃ²¹ anubhavanta²² vicaranti. Te tadā²³ cavitvā uparideva-
 loke nibbattitukāmā²⁴. Sakko Tathāgatabhāvaṃ űatvā tesu

¹ Bds deviyā. ² Bds tumhe. ³ Cks patthi-. ⁴ Bds vattāni paricaranti. ⁵ Bds
 add sampaticchi. ⁶ Bds add puttāṃ alabhitvā. ⁷ Cs āg-. ⁸ Bds -jjanto. ⁹
 Cs -mi, Bds -mīti. ¹⁰ Cks vayappattakāle. ¹¹ Ck -karo, Cs -kammare. ¹²
 Bds gacchathā. ¹³ Bds -re. ¹⁴ Bds -pāraṃ. ¹⁵ Bds tattheva. ¹⁶ Bds -jesuṃ.
¹⁷ Ck -e, Bs tassa, Bds sattaṭṭha. ¹⁸ all three MSS. nibbatte-? ¹⁹ Bds kāmā-
 vacarasa-. ²⁰ Bds anulomena. ²¹ Bds omit dev. ²² Bds -ti. ²³ Bds tato. ²⁴
 Bds add honti.

ekassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ āgantvā vanditvā t̥hitaṃ
 āha: „mārisa tayā manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti“. „Mahā-
 rāja, manussaloko nāma jeguecho paṭikkūlo, tattha t̥hitā dānā-
 dīni puññāni katvā devalokaṃ patthenti, tatra gantvā kiṃ
 karissāmīti“. „Mārisa devaloke paribhuñjitabbaṃ sampattim 5
 manussaloke paribhuñjissasi' pañcavīsatiyojanubbedhe² ratana-
 pāsāde vasissasi³, adhivāsehi⁴“. So adhivāsesi. Sakko tassa
 paṭiññaṃ gahetvā isivesena⁵ rājuyyānaṃ gantvā tāsāṃ itthiṇaṃ
 upari ākāse caṃkamanto attānaṃ dassetvā „kassā⁶ puttavaraṃ
 demi, kā puttavaraṃ gaṇhatīti⁷“ āha. „Bhante, mayhaṃ dehi, 10
 mayhaṃ dehīti“ hatthasahassāni ukkhipiṃsu. Tato⁸ āha:
 „ahaṃ sīlavatīnaṃ⁹ puttaṃ dammi, tumhākaṃ kiṃ sīlaṃ ko
 ācāro“ ti. Tā ukkhittahatthe sammiñjetvā „sace sīlavatīyā
 dātukāmo Sumedhāya santikaṃ gacchā“¹⁰ ti vadīṃsu. So ākāse
 yeva gantvā tassā vāsāgāre¹¹ sīhapañjare aṭṭhāsi. Ath' assā 15
 ārocayīṃsu: „etha devī, eko devarājā 'tumhākaṃ puttavaraṃ
 dassāmīti' ākāsenāgantvā sīhapañjare t̥hito“ ti. Sā garupari-
 hārenāgantvā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā „saccaṃ kira bhante
 tumhe sīlavatīyā puttavaraṃ dethā“¹² ti āha. „Āma demīti“. 20
 „Tena hi mayhaṃ dethā“¹³ ti. „Kiṃ pana te sīlaṃ, kathehi¹⁴, 20
 sace me ruccissati¹⁵ dassāmi te varan“ ti. Sā tassa vacanaṃ
 sutvā „tena hi suṇāhīti“ vatvā attano sīlaguṇaṃ¹⁶ kathenti
 pannarasa gāthā abhāsi:

1. Mahesī Rucino bhariyā ānītā paṭhamāṃ ahaṃ,
 dasavassasahassāni yaṃ maṃ Suruci-m-ānaya. 101. 25
2. Sāhaṃ brāhmaṇa rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ
 nābhijānāmi kāyena vācāya uda cetasā,
 Suruciṃ atimaññittha¹⁴ āviṃ vā yadi vā raho. 102.

¹ B^s -sīti, B^d -tīti. ² B^d add aṭṭhayojanavittāre. ³ C^k -ti. ⁴ B^s -se. ⁵
 B^d kassāhaṃ. ⁶ B^d gaṇhissatīti. ⁷ B^d add sakko. ⁸ B^d -vantānaṃ. ⁹
 B^d pāsādadvāre. ¹⁰ B^d add tā itthiyo. ¹¹ C^k -si, B^d -hīti. ¹² B^d ruccati.
¹³ B^s omits sīla. ¹⁴ so B^d = atimaññi ttha? B^d -maññattho, C^k -maññittho.

5. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ¹ ise,
musā me² bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā. 103.
4. Bhattu manāpassa³ pitā mātā cāpi suvāmino⁴
te maṃ brahma⁵ vinetāro yāva aṭṭhaṃsu jīvite. 104.
5. Sāhaṃ ahimsāratinī kāmasā dhammacārini
sakkaccaṃ te upaṭṭhāsiṃ rattindivam atanditā. 105.
6. Etena saccavajjena -pe-. 106.
7. Soḷasitthisahassāni sahabhariyāni⁶ brāhmaṇa
tāsu issā vā kodho vā nāhu mayhaṃ kudācanam. 107.
8. Hitena tāsam nandāmi, na ca me kāci⁷ appiyā,
attānaṃ vānukampāmi⁸ sadā sabbā sapattiyo. 108.
9. Etena saccavajjena -pe-. 109.
10. Dāse kammakare pesse⁹ ye c' aññe anujivino
posemi saha dhammena sadā pamuditindriyā. 110.
11. Etena saccavajjena -pe-. 111.
12. Samaṇe brāhmaṇe cāpi aññe cāpi vanibbake
tappemi annapānena sadā payatapāṇinī. 112.
13. Etena saccavajjena -pe-. 113.
14. Cātuddasiṃ¹⁰ pannarasiṃ¹⁰ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ^{10*}
pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāhitam
uposatham upavasāmi¹¹ sadā silesu saṃvutā. 114.
15. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ ise,
musā me bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā ti. 115.

Tattha mahesīti aggamaheṣī, Rucino ti Surucirañño, paṭhaman ti
25 soḷasannaṃ itthisahassānaṃ sabbapaṭhamam, yaṃ man ti yasmiṃ kāle maṃ¹²
Suruci ānayaṃ tato paṭṭhāyāhaṃ¹³ dasavassasahassāni ekikā va imasmiṃ gehe
vasiṃ, aṭṭhaññi itthā¹⁴ 'ti muhuttam pi sammukhā vā parammukhā vā aṭṭhaññi
ti¹⁵ idaṃ atikkamitvā maññamānaṃ¹⁶ na jānāmi na sarāmi, ise ti taṃ ālapati,
te maṃ ti sasuro ca sassu cā 'ti te ubho maṃ, vinetāro ti tehi vinīti' amhi,

¹ Cks -nam. ² Cks ce. ³ Cs manussa, Bā bhattu mamaṃ sassu. ⁴ Bā cāpi
ca sassurā. ⁵ Cs Bā -me. ⁶ Cks -yāti. ⁷ Cks kañci. ⁸ Cks attānaṃ va anu-
Bā attānaṃ vānammāmi? ⁹ Bā pose. ¹⁰ Cks Bā -ī. * (Min., Gram. Palie
XXIV, v. 24, Morris Therīg. p. 126, Dh. p. 404). ¹¹ Bā -vasi. ¹² Bā add
sukhasaṃvāsāya. ¹³ Bā paṭṭhāya sāhaṃ. ¹⁴ Cks -ittho. ¹⁵ Bā -maññati. ¹⁶
Cks maññanaṃ.

te me yāva jīvinisu tāva ovādam adamsu, ahimsāratinīti ahimsāsambhātāya
 iatiyā samannāgatā, mayā hi kunthakipilliko¹ pi na himsitapubbo, kāmasā ti
 ekanten' eva, dhammacārinīti dasakusalakammapathe pūremi², upaṭṭhāsin
 ti pādaparikammādini kiccāni karonti upaṭṭhahim³, sahabhariyānīti mayā
 saha ekasāmikassa bhariyābhūtāni, nāhū 'ti kilesaṃ nissāya issādammo vā
 kodhadhammo vā mayhaṃ na bhūtapubbo, hitenā 'ti yaṃ tāsāṃ hitaṃ ten' eva
 nandāmi, ure⁴ vutthā⁵ dhītarō viya tā disvā tussāmi, kācīti⁶ tāsū ekāpi
 mayhaṃ appiyā nāma n' atthi, sabbā piyavādītāy' eva⁷ anukampāmīti
 muducittena sabbā soḷasasahassāpi tā⁸ attānaṃ viya anukampāmi, saha
 dhammenā 'ti nayena⁹ kāraṇena, yo yaṃ kātum sakkoti taṃ tasmiṃ kamme
 yojemīti¹⁰ attho, pamuditindriyā ti¹¹ pesenti ca nīcaṃ pamuditindriyā
 va hutvā jeseṃ, are duṭṭhadāsa idan nāma karohīti evaṃ kujjhivā na me
 koci kathhaci pesitapubbo, payatapaṇṇinīti dhotahatthā pasāritahatthā va
 hutvā, pāṭihārikapakkaṇṇā¹² 'ti¹³ aṭṭhamicātuddasipannarasānaṃ¹⁴ pac-
 cuggamanānuggamanavasena cattāro divase¹⁵, sadā ti niccakāle¹⁶ pañcasu
 sīlesu samvutā tehi¹⁷ pibitagopitattabhāvā va homīti.

Evam tassā gāthāsatenā pi sahassena pi vaṇṇiyamānānaṃ
 guṇānaṃ pamāṇan nāma n' atthi, tāya pana paṇṇarasahi
 gāthāhi attano guṇānaṃ vaṇṇitakāle yeva Sakko attano
 bahukaraṇīyatāya tassā kathaṃ avicchinditvā „pahūtā abbhutā
 yeva te guṇā“ ti taṃ pasaṃsanto gāthadvayam āha:

16. Sabbe va te dhammaguṇā rājaṇputti yasassini
 samvījjanti tayi bhadde ye tvam kittesi attani. 116.
17. Khattiyo jātisampanno abhijāto yasassimā
 dhammarājā Videhānaṃ putto uppajjate tavan ti. 117.

Tattha dhammaguṇā ti sabhāvagūṇā bhūtaguṇā, [samvījjantīti ye
 tayā vuttā te sabbe va tayi upalabbhanti, abhijāto ti atijāto¹⁷, yasassimā
 ti yasasampannena parivārena samannāgato, uppajjatīti evarūpo tava putto
 uppajjissati, mā cintayīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassajātā taṃ pucchanti
 dve gāthā abhāsi:

¹ Ck kunda-, B^s -kādiko pi. ² Ck sūremi. ³ B^s upaṭṭhemi. ⁴ Ck vure. ⁵
 B^d vuṭṭha. ⁶ Ck^s kāmīti. ⁷ B^d^s piyakāyeva. ⁸ B^d -sahassānīpi, B^s sabba
 sahassāni pi. ⁹ B^d yena. ¹⁰ B^d payo-. ¹¹ Ck^s omīti. ¹² B^d^s add pañ-
 camī. ¹³ Ck^s -dasapannarasānaṃ. ¹⁴ Ck^s -sā, B^d^s divase labhati. ¹⁵ B^d^s
 -laṃ. ¹⁶ Ck^s te. ¹⁷ Ck^s abhijāto, B^d^s atijāto suddhajāto.

18. Rummī¹ rajojalladharo aghe vehāsayaṇ ṭhito
manuññaṃ bhāsasī² vācaṃ yaṃ mayhaṃ hadayaṃgamāṃ. 118.
19. Devatā nu si saggamhā isi vāsi³ mahiddhiko,
ko vāsi tvaṃ anuppatto, attānam me pavedayā 'ti. 119.

5 Tattha rummīti⁴ anañjitāmaṇḍito, Sakko āgacchanto ramaṇīyena tā-
pasavesenāgato, pabbajitavesenāgatattā pana sā evaṃ āha, aghe ti appaṭṭighe
ṭhāne, yaṃ mayhan ti yaṃ etaṃ⁵ mayhaṃ manuññāvācaṃ bhāsasī taṃ
bhāsamāno tvaṃ devatā nu si saggamhā idhāgato isi vāsi mahiddhiko ti
yakkhādisu ko vā tvaṃ asi idhānuppatto attānam me pavedaya yathābhūtaṃ
10 kathehīti vadati.

So tassā kathento cha gāthā āha:

20. Yaṃ devasaṃghā vadanti Sudhammāyaṃ samāgatā
so 'haṃ Sakko sahasakkho āgato 'smi tav' antike⁶. 120.
21. Itthi yā⁷ jīvalokasmiṃ yā hoti⁸ samacārini
15 medhāvinī silavatī sassudevāpatibbatā⁹. 121.
22. Tādisāya sumedhāya sucikammāya nāriyā
devā dassanam āyanti mānusiya amānusa. 122.
23. Tvaṃ bhadde¹⁰ suciṇṇena pubbesucaritena ca
idha rājakule jātā sabbakāmasamidhini. 123.
- 20 24. Ayaṃ ca te rājaputti ubhayattha kaṭaggaho
devalokūpapattī ca kittī ca idha jīvite. 124.
25. Ciraṃ sumedhe sukhinī dhammam attani pālaya,
esāhaṃ Tidivaṃ yāmi, piyam me tava dassanan ti. 125.

Tattha sahasakkho ti atthasahasassa¹¹ taṃ muhuttaṃ dassanavasena
25 sahasakkho, itthi yā¹² ti itthī, samacārini¹³ ti tīhi dvārehi samacariyāya
samannāgatā, tādisāyā¹⁴ ti yathārūpāya, sumedhāyā¹⁵ ti supaññāya, ubha-
yatthakaṭaggaho ti ayaṃ tava¹⁶ imasmiṃ ca attabhāve anāgate ca jayaggāho,
tesu¹⁷ anāgatesu¹⁸ devalokūpapatti¹⁹ idha jīvite pavattamāne²⁰ kitti cā²¹ 'ti
ayaṃ ubhayattha kaṭaggāho nāma, dhamman ti evaṃ sabhāvagunaṃ ciraṃ
30 attani pālaya, esāhan ti eso ahaṃ, piyam me ti mayhaṃ tava dassanaṃ
piyaṃ.

¹ B^s dummi. ² B^d -se. ³ B^d cāpi. ⁴ B^d dummiti. ⁵ B^s evaṃ. ⁶ B^d bha-
vantike. ⁷ B^s atthiyo, B^d itthiyo. ⁸ B^d honti. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^k
bhante, B^s tvaṃ ca bhadde. ¹¹ C^k atthasahassa, B^s atthahi sahasassa cintitaṃ.
¹² B^d yo. ¹³ C^k tādisiā. ¹⁴ B^s tāva. ¹⁵ B^s adds idhalokaparalokesu. ¹⁶
B^d -te. ¹⁷ B^d add ca. ¹⁸ C^k pamatta-. ¹⁹ C^k mā.

„Devaloke pana me kiccakaraṇīyaṃ atthi, tasmā gacchāmi,
 tvaṃ appamattā hohīti“ tassā ovādaṃ datvā pakkāmi. Naḷa-
 kāradevo¹ paccūsakāle cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ
 gaṇhi. Sā² ñatvā rañño ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṃ
 adāsi. Sā dasamāsaccayena puttaṃ vijāyi, Mahāpanādo ti³
 'ssa nāmaṃ karimsu. Ubhayaṛaṭṭhavāsino „sāmi puttassa no
 khīramūlan“ ti ekekaṃ kahāpaṇaṃ rājaṅgaṇe khipimsu,
 mahārāsi ahoṣi. Raññā paṭikkhattāpi ca „sāmi puttassa
 vaḍḍhitakāle paribbayo bhavissatīti“ agahetvā va pakkamimsu.
 Kumāro mahāparivārena vaḍḍhitvā vayappatto soḷasavassa-¹⁰
 kāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuni. Rājā puttassa
 vayaṃ oloketvā devīṃ āha: „bhadde puttassa me rajjā-
 bhisekakāle ramaṇīyaṃ assa pāsādaṃ kāretvā abhisekaṃ
 kāressāmā“ 'ti. Sā „sādhū deva“ 'ti sampaṭicchhi. Rājā
 vatthuvijjācariye pakkosāpetvā „tātā vaḍḍhakiṃ gahetvā am-¹⁵
 hākaṃ nivesanato avidūre puttassa me pāsādaṃ māpetha,
 rajjena naṃ abhisināissāmā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti bhū-
 mippadesaṃ vīmaṃsanti. Tasmiṃ khaṇe Sakkassāsanaṃ
 uṇhākāraṃ dassesi. So taṃ kāraṇaṃ ñatvā Vissakammaṃ
 āmantetvā „gaccha tāta Mahāpanādakumārassa āyāmaṃ vitthā-²⁰
 rato³ aḍḍhayanikaṃ⁴ ubbedhena pañcavīsatiyojanaṃ⁵ ratana-
 pāsādaṃ māpehīti“ pesesi. So vaḍḍhakivesena vaḍḍhakīnaṃ
 santikaṃ āgantvā „tumhe pātarāsaṃ bhuñjitvā ethā“ 'ti te
 pesetvā daṇḍakena bhūmiyaṃ pahari, tāvad eva vuttappakāro
 sattabhūmiko pāsādo uṭṭhahi. Mahāpanādaṃ pāsādamaṇ-²⁵
 galaṃ⁶ chattaṃ māṇḍalaṃ āvāhamaṇḍalaṃ ti tīṇi māṇḍalāni⁷
 ekato va ahesuṃ. Maṇḍalaṭṭhāne ubhayaṛaṭṭhavāsino sanni-
 patitvā māṇḍalacchaṇena sattavassāni vītināmesuṃ, n' eva
 ne rājā uyyojeti⁸, tesaṃ vatthālaṃ kārakhādaniyabhojani-

¹ Bds - devaputto pana. ² Bs adds gabbhapatiṭṭhitabbhāvaṃ, Bd patiṭṭhitabbhāvaṃ.

³ Bds āyāmena yojanaṃ vitthārato. ⁴ Bs aṭṭhaya-. ⁵ Bds -janikaṃ. ⁶ Ck B^s -daṃ-. ⁷ Cks omit māṇḍalāni. ⁸ Bs -si, Bd -suṃ.

yādiṃ¹ sabbaṃ rājakulasantakaṃ ñeva ahoṣi. Te sattasaṃ-
 vaccharaccayena upakkosivā Surucimahārājena „kim etan“ ti
 puṭṭhā „mahārāja amhākaṃ maṅgalaṃ bhuñjantānaṃ satta-
 vassāni gatāni², kadā maṅgalassa osānaṃ bhavissatīti“
 5 āhaṃsu. Tato rājā³ „tātā puttena me ettakaṃ kālaṃ na
 hasitapubbaṃ, yadā so hasissati tadā gamissathā“⁴ 'ti.
 Atha⁴ mahājano bheriṃ carāpetvā naṭe sannipātesi. Naṭasa-
 hassāni⁵ sannipatitvā satta koṭṭhāsā hutvā naccantā rājānaṃ
 hasāpetuṃ nāsakkhiṃsu. Tassa hi dibbanāṭakānaṃ dīṭṭhattā
 10 tesāṃ naccaṃ amanuññaṃ ahoṣi. Tadā Bhaṇḍukaṇṇa-
 Paṇḍukaṇṇa⁶ nāma dve nāṭakā chekā⁷ „mayāṃ rājānaṃ hasā-
 pessāmā“⁸ 'ti. Bhaṇḍukaṇṇo⁸ nāma⁹ rājadvāre mahantaṃ
 Atulaṃ nāma ambaṃ māpetvā suttagulaṃ khipitvā tassa
 sākāya laggāpetvā suttana Atulambaṃ¹⁰ abhirūhi. Atulambo
 15 pi¹¹ kira¹² Vessavaṇaambo¹³. Ath¹⁴ tam pi¹⁴ Vessavaṇassa
 dāsā gahetvā aṅgapaccaṅgāni chinditvā pātesuṃ. Sesanaṭā
 tāni¹⁵ samodhānetvā udakena siñciṃsu¹⁶. So¹⁷ pupphapaṭaṃ
 nivāsetvā ca pārupitvā ca naccanto va uṭṭhahi. Mahāpanādo
 tam pi disvā n'eva hasi. Paṇḍukaṇṇanaṭo¹⁸ rājaṅgaṇe dāru-
 20 citakaṃ kāretvā attano parisāya saddhiṃ aggiṃ pāvisi.
 Tasmiṃ nibbute citakaṃ udakena siñciṃsu. So sapariṣo
 pupphapaṭaṃ nivāsetvā ca pārupitvā na naccanto va uṭṭhahi.
 Tam pi disvā rājā n'eva hasi. Iti taṃ hasāpetuṃ asakkontā¹⁹
 manussā upaddutā ahesuṃ. Sakko taṃ kāraṇaṃ ñatvā
 25 „gaccha tātā, Mahāpanādaṃ hasāpetvā ehīti“ devanaṭakaṃ
 pesesi. So āgantvā rājaṅgaṇe ākāse ṭhatvā upaḍḍharaṅgaṃ²⁰

¹ C^k B^d -di. ² C^k gatā ti, C^s -vassāni dvitināmesuṃ nevano gatā ti. ³ C^k omī tato rājā. ⁴ B^d athassa. ⁵ C^k panaṭhaṭa- corr. to panaṭa-, C^s janāṭa-.
⁶ B^s -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca, B^d -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca. ⁷ C^s nāṭakajekā, B^d -kajethakā. ⁸ B^s -kaṇḍo, B^d -kaṇḍo. ⁹ B^d tāva. ¹⁰ hi dibba - - - atulambaṃ wanting in C^k. ¹¹ C^k ti. ¹² C^k kī. ¹³ B^s -sse ambo? ¹⁴ B^d tam hi.
¹⁵ C^s tāti, B^s -naṭakāti, B^d sesanaṭakā. ¹⁶ B^d abhisi-. ¹⁷ C^k adda sapariṣā.
¹⁸ B^s -kaṇṇo naṭo, B^d -kaṇḍo naṭo. ¹⁹ C^k B^d -to, C^s -te, B^s -tā? ²⁰ B^d upaḍḍha āgaṇi.

nāma dassesī, eko va hattho eko va pādo ekaṃ akkhiṃ ekā
dāṭhā¹ naccati² calati³ phandati, sesaṃ niccalaṃ ahosi. Taṃ
disvā Mahāpanādo thokaṃ sitaṃ akāsi. Mahājano pana
hasanto hasanto hassaṃ dhāretuṃ satim⁴ paccupaṭṭhāpetuṃ⁵
asakkonto aṅgāni vissajjetvā rājaṅgaṇe yeva papati⁶. Tasmiṃ 5
kāle maṅgalaṃ niṭṭhitaṃ. Sesam ettha

Panādo nāma so rājā

yassa yūpo suvaṇṇayo⁷ (II, 334, Therag. p. 32)

ti Mahāpanādajātakena⁸ vaṇṇetabbaṃ. Rājā Mahāpanādo
dānādini puññāni katvā āyupariyosāne devalokam eva gato. 10

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave Visākhā pubbe pi mama santikā
varaṃ labhi yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Mahāpanādo Bhaddaji
ahosi, Sumedhā devī Visākhā, Vissakammo Anando, Sakko⁹ aham
evā“ 'ti. Surucijātakaṃ.

7. Pañcūposathajātaka.

15

Appossukko dāni tvaṃ kapoṭā 'ti. Idaṃ S. j. v. upo-
sathike pañcasate upāsake ā. k. Tadā hi S. dhammasabhāyaṃ
catuparisaṃmajhe alaṃkatabuddhāsane nisīditvā muducittena parisaṃ
oloketvā „ajja upāsakānaṃ kathaṃ paṭicca desanā samuṭṭhahissatīti“
ñatvā upāsake āmantetvā „uposathik“ attha upāsakā“ ti pucchitvā 20
„āma bhante“ ti vutte „sādhu vo kataṃ, uposatho nāṃ esa porāṇa-
kapanditānaṃ vaṃso, porāṇakapanditā hi rāgādikilese niggahatthaṃ
uposathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

Atite Magadharatṭhādīnaṃ tiṇṇaṃ ratṭhānaṃ antare
aṭavi ahosi. Bo. Magadharatṭhe brāhmaṇamahāsālakule 25
nibbattitvā vayappatto kāme pahāya nikkhamitvā taṃ aṭaviṃ
pavisitvā assamaṃ katvā vāsaṃ kappesi. Tassa pana assa-
massa avidūre ekasmiṃ veṇugahane attano bhariyāya saddhiṃ

¹ Ck^s ṭhitā, C^s dāṭṭhikā, B^s dāṭha? Bā dādhi. ² Ck^s kaccati. ³ Bā^s add upa-
dhaṃ. ⁴ Ck^s hūsaṃtiṃ, B^s patiṃ? Bā sati. ⁵ B^s paccupaṭṭhetuṃ. ⁶ Bā^s
patati. ⁷ Bā^s -ṇamayo. ⁸ Bā^s -ke. ⁹ Bā^s add pana.

kapoṭasakuṇo vasati, ekasmiṃ vammike ahi¹, ekasmiṃ vana-
gumbe sigālo, ekasmiṃ vanagumbe accho. Te cattāro pi
kālena kālaṃ isiṃ upasamkamitvā dhammaṃ suṇanti. Ath'
ekadivasam kapoṭo bhariyāya saddhiṃ kulāvakā nikkhamitvā
5 gocarāya pakkāmi. Tassa pacchato gacchantiṃ kapoṭiṃ eko
seno gahetvā palāyi. Tassā viravasaddaṃ sutvā kapoṭo
nivattitvā olokento taṃ tena hariyamamānaṃ passi. Seno pi
taṃ viravantiṃ yeva māretvā khādi. Kapoṭo tāya viyogena
rāgapariḷāhena pariḍayhamāno cintesi: „ayaṃ rāgo maṃ ati-
10 viya kilameti, na dāni imaṃ aniggahetvā gocarāya pakka-
missāmīti“ so gocarapathaṃ pacchinditvā tāpasassa santikaṃ
gantvā rāganiggahāya² uposathaṃ samādiyitvā ekamante ni-
pajji. Sappo pi „gocaraṃ pariyesissāmīti“ vasanaṭṭhānā
nikkhamitvā paccantaḡāme gāvīnaṃ caranaṭṭhāne gocaraṃ
15 pariyesati. Tadā gāmaḡbhajakassa sabbaseto maṅgalausabho
gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ vammikapāde jaṇṇunā patitṭhāya
siṅgehi mattikaṃ gaṇhanto kilati. Sappo gāvīnaṃ pada-
saddena bhīto taṃ vammikaṃ pavisitum pakkhanto. Atha
naṃ usabho pādena akkami, so taṃ kujjhitvā ḡasi, usabho
20 tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Gāmaḡsino „usabho kira
mato“ ti sutvā sabbe ekato va āgantvā kanditvā taṃ gandha-
mālādihi pūjetvā āvāṭe nikhaṇitvā pakkamiṃsu. Sappo
tesaṃ gatakāle nikkhamitvā „ahaṃ kodhaṃ nissāya imaṃ
jīvitā voropetvā mahājanassa hadaye sokaṃ pavesesiṃ, na
25 dāni imaṃ kodhaṃ aniggahetvā gocarāya pakkamissāmīti“
nivattitvā assamaṃ gantvā kodhaniggahāya uposathaṃ sam-
ādiyitvā ekamante nipajji. Sigālo pi gocaraṃ pariyesanto
ekaṃ matahatthiṃ disvā „mahā me gocarō laddho“ ti tuṭṭho
gantvā soṇḡāya ḡasi, thambhe³ daṭṭhakālo viya ahoṣi, tattha
30 assādaṃ alabhitvā dante ḡasi, pāsāne⁴ daṭṭhakālo viya ahoṣi,
kucchiyaṃ ḡasi, kusūle⁵ daṭṭhakālo viya ahoṣi, naṅgutṭhe ḡasi,

¹ B^s āsiviso. ² B^s rāḡāḡini. ³ B^s -bho. ⁴ C^k -sāno. ⁵ cfr. J. I, 502; B^s kapāle.

ayathāle¹ datṭhakālo viya ahosi, vaccamagge ḍasi, ghatapūve² datṭhakālo viya ahosi. So lobhavasena khādanto antokucchiyaṃ pāvisi, tattha chātakāle³ māmsaṃ khādanti pipāsita-kāle lohitaṃ pivati nipajjanakāle antāni ca papphāsaṃ ca avattharitvā nipajjati. So „idh' eva me annapānaṃ ca sayanaṃ ca 5 nipphannaṃ, aññattha kiṃ karissāmīti“ cintetvā tatth' eva abhirato bahi anikkhamitvā antokucchiyaṃ yeva vasi. Aparabhāge vātātapena hatthikūṇape sukkhante karīsamaggo pihito. Sigālo antokucchiyaṃ upapacciyamāno⁴ appamaṃsalohito paṇḍusarīro hutvā nikkhamanamaggaṃ na passi. Ath' eka- 10 divasaṃ akālamegho vassi, karīsamaggo temiyamāno mudu⁵ hutvā vivaraṃ dasseti. Sigālo chiddaṃ disvā „aticiraṃ kilanto iminā chiddena palāyissāmīti“ karīsamaggaṃ sīsena pahari. Tassā⁶ sambādhatṭhānena⁷ vegena nikkhantassa⁸ sinṇasarīrassa⁹ sabbāni lomāni karīsamagge laggāni, tālak- 15 khandho¹⁰ viya nillomasarīro hutvā nikkhami. So „lobhaṃ nissāya mayā idaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ, idāni imaṃ anigga-hetvā gocaraṃ na gaṇhissāmīti“ cintetvā taṃ assamaṃ gantvā lobhaniggahāya uposathaṅgaṃ samādiyitvā ekamante nipajji. Accho pi araṇṇā nikkhamitvā atricchābhībhūto Malaratṭhe¹¹ 20 paccantagāmaṃ gato. Gāmaṃvāsino „accho kirāgato“ ti dhanudaṇḍādihattā nikkhamitvā tena pavitṭhaṃ gumbaṃ parivāresuṃ. So mahājanena parivāritabhāvaṃ ūatvā nikkhamitvā palāyi, palāyantam eva ca naṃ dhanūhi c' eva daṇḍena¹² ca pothesuṃ. So bhinnena sīsena lohiteṇa galanteṇa¹³ 25 attano vasaṇatṭhānaṃ gantvā „idaṃ dukkhaṃ mama atricchālobhavasena uppannaṃ, na dāni naṃ¹⁴ aniggahetvā gocaraṃ gaṇhissāmīti“ taṃ assamaṃ gantvā atricchāniggahāya uposathaṃ

¹ B^s ayakapāle. ² B^s ghaṇa-, B^d ghana-. ³ C^s jāta-, C^k natthachānakāle. ⁴ B^d uppajjamāno. ⁵ C^k muduṃ. ⁶ B^s tassa, B^d tassa pa. ⁷ C^k sambāda-. C^s sambātṭhānena, B^s -tṭhāne? B^d sampādhatṭhāne. ⁸ B^d nikkhamantassa. ⁹ C^k sinna-. B^s bhinna-, B^d bhinnaṃ-. ¹⁰ B^s kāla-, B^d kālakanto. ¹¹ B^d mallakaratṭhe, B^s malaya-. ¹² B^d daṇḍādīhi. ¹³ C^s gal-. ¹⁴ C^k nā --, B^d na idāni imaṃ.

samādiyivā ekamante nipajji. Tāpaso pi attano jātim nissāya
 mānavasiko hutvā jhānaṃ uppādetum na sakkoti. Ath' eko
 paccekabuddho tassa mānanissitabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ na
 lāmakasatto¹, Buddhamkuro esa, imasmiṃ yeva kappe sab-
 5 baññūtaṃ pāpuṇissati, imassa mānaniggahaṃ katvā samā-
 pattinibbattanākāraṃ karissāmīti“ tasmiṃ paṇṇasālāya nisinne
 yeva Uttarahimavantato āgattvā tassa pāsāṇaphalake nisīdi.
 So nikkhamitvā taṃ attano āsane nisinnaṃ disvā mānanissita-
 bhāvena anattamano² hutvā³ taṃ upasamkamitvā accharaṃ
 10 paharitvā „nassa⁴ vasala kālakaṇṇi muṇḍa samaṇaka, kim-
 atthaṃ mama nisīdanaphalake nisinna sīti“ āha. Atha naṃ
 so⁵ „sappurisa kasmā mānanissito si, ahaṃ paṭividdhapacceka-
 bodhiñāṇo, tvaṃ imasmiṃ yeva kappe sabbaññubuddho bha-
 vissasi, Buddhamkuro si, pāramitā⁶ pūretvā āgato aññaṃ⁷
 15 ettakaṃ nāma kālaṃ atikkamitvā Buddho bhavissasi, Buddhat-
 tabhāve⁸ Siddhattho nāma bhavissasīti⁹“ nāmaṃ ca gottañ ca
 kulaṃ ca aggasāvakādayo ca sabbe ācikkhitvā „kimatthaṃ
 mānanissito hutvā pharuso hosi, na-y-idaṃ tavānucchavikaṃ“
 ti ovādam adāsi. So tena evaṃ vutte pi n' eva naṃ vandi
 20 n' eva „kadā ahaṃ Buddho bhavissāmīti“ ādīni pucchi. Atha
 naṃ paccekabuddho „tava jātiyā¹⁰ mama guṇānaṃ¹¹ mahanta-
 bhāvaṃ jāna¹², sace sakkosi ahaṃ viya ākāse vicarāhīti“ vatvā
 ākāse uppatitvā attano pādapaṃsum tassa jaṭāmaṇḍale viki-
 ranto Uttarahimavantam eva gato. Tāpaso tassa gatakāle
 25 saṃvegappatto hutvā „ayaṃ samaṇo evaṃgarusarīro vāta-
 mukhe khittatūlapicu viya ākāse pakkhanto, ahaṃ jātimānena
 evarūpassa paccekabuddhassa n' eva pāde vandim n' eva
 'kadā¹³ Buddho bhavissāmīti' pucchim, jāti nāṃ' esā kim
 karissati, imasmiṃ loke silacaraṇam eva mahantaṃ, ayaṃ kho

¹ Ck -karisatto. ² Cks ananta-. ³ Ck sutvā. ⁴ Cks tassa. ⁵ Bds add āha.

⁶ Bs pāramiyo, Bd pāramiro. ⁷ Cks aññā. ⁸ Bd adds tthito. ⁹ Cks -tīti. ¹⁰ Cks add vā. ¹¹ Bd adds neva. ¹² Bds jānāsi. ¹³ Bds kadāhaṃ.

pana me māno vadḍhanto nirayaṃ upanessati, na dāni imaṃ
 mānaṃ aniggahetvā phalāphalattāya gamissāmīti“ paṇṇasālam
 pavisitvā mānaniggahāya uposathaṃ samādāya kaṭṭhattharikāya
 nisinno mahāñño kulaputto mānaṃ niggahetvā kaṣiṇaṃ bhā-
 vetvā¹ abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā nikkhamitvā caṃkamana- 5
 koṭiyaṃ pāsānaphalake nisīdi. Atha naṃ kapoṭādayo upa-
 saṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdimṃsu. M. kapoṭaṃ
 pucchi² „tvaṃ aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi,
 gocaraṃ pariyesasi, kin nu ajja uposathiko jāto sīti“. „Āma
 bhante“ ti. Atha naṃ „kena kāraṇeṇā“³ 'ti pucchanto³ pa- 10
 ṭhamaṃ gātham āha:

1. Appossukko dāni tuvaṃ⁴ kapoṭa,
 vihaṅgama⁵ na tava bhojanattho,
 khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
 kasmā bhavaṃ posathiko kapoṭo ti. 126. 15

Tattha appossukko ti nirālayo⁶, bhojanattho ti⁷ kim⁸ ajja tava
 bhojanena attho n' atthi.

Taṃ sutva kapoṭo dve gāthā abhāsi:

2. Ahaṃ pure giddhigato kapoṭiyā
 asmiṃ padesasmiṃ ubho ramāma, 20
 ath' aggahī sākuṇiko kapoṭiṃ,
 akāmakko tāya vinā ahoṣiṃ. 127.
- a. Nānābhava⁹ vip̐payogena tassā
 manomayaṃ vedanaṃ vediyāmi,
 tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi, 25
 rāgo mamaṃ mā punar āgamāsīti. 128.

Tattha ramāma 'ti imasmiṃ bhūmibhāge kāmaratiyā ramāma, sākuṇiko
 ti senasakuṇo.

¹ E^{ds} vadḍhetvā. ² C^{ks} pucchitvā. ³ B^s -taṃ. ⁴ C^k tvaṃ. ⁵ so all three
 MSS. ⁶ B^{ds} add nivātavutti. ⁷ C^{ks} nattho ti, E^{ds} omit bhojanattho ti, C^s
 ki. ⁸ B^d kaṃ. ⁹ B^{ds} -bhāvā.

Kapoṭena attano uposathakamme¹ vaṇṇite M. sappādisu ekamekaṃ pucchi. Te pi yathābhūtaṃ vyākariṃsu:

4. Anujjugāmi² uraga-ddujivha³
dāḥhāvudho⁴ ghoraviso si sappa⁵,
5 khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
kasmā bhavaṃ posathiko nu dīgho⁶. 129.
5. Usabho ahū balavā gāmikassa
calakkakū vaṇṇabalūpapanno,
[so] maṃ akkamī⁷, taṃ kupito aḍassim⁸,
10 dukkhābhitunno⁹ maraṇaṃ upāgami. 130.
6. Tato janā nikkhamitvāna gāmā
kanditva roditva upakkamiṃsu,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
kodho mamaṃ mā punar āgamāsi. 131.
- 15 7. Matāna¹⁰ maṃsāni bahū susāne,
manuññarūpaṃ tava bhojan' etaṃ,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
kasmā bhavaṃ posathiko sigālo. 132.
8. Pavissaṃ¹¹ kucchiṃ mahato gajassa
20 kuṇape rato hatthimaṃse pagiddho¹²,
uṇho ca vāto tikhiṇā ca¹³ rasmiyo
te sosayum tassa karīsamaggaṃ. 133.
9. Kiso ca paṇḍū ca ahaṃ bhadante,
na me ahuṃ nikkhamanāya¹⁴ maggo,
25 mahā ca meggho sahasā pavassi,
so temayi tassa karīsamaggaṃ. 134.
10. Tato ahaṃ nikkhamissaṃ bhadante
Cando yathā Rāhumukhā pamutto,

¹ C* B²l-ena. ² C²s -ī, B²d anuṭṭagāmi. ³ C²s -gadu-, B²d urādujivha. ⁴ C²s -dhā, B²d dādhāvudho. ⁵ B²s samma. ⁶ B²s dīgha. ⁷ C²s B²d -ī. ⁸ C²s aṇḍajim, B²s aḍassi, B²d adassi. ⁹ B²d dukkhātittuṇṇo. ¹⁰ C²s B²d -naṃ. ¹¹ so all three, MSS. ¹² C²s pahittho, B²s sugiddho, C² pagiddhe. ¹³ C²s va. ¹⁴ B²s -manassa.

- tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
lobho mamaṃ mā punar āgamāsi. 135.
11. Vammikathūpasmiṃ kipillikāni
nippothayanto tuvaṃ pure carāsi,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto 5
kasmā bhavaṃ posathiko nu accho¹. 136.
12. Sakaṃ niketaṃ atihīlayāno²
atricchatāya Malataṃ³ agañchimi⁴,
tato janā nikkhamitvāna gāmā
kodaṇḍakena paripothayimsu maṃ. 137. 10
13. So bhinnasīso ruhirakkhitaṅgo⁵
paccāgamāsiṃ sakaṃ⁶ niketaṃ,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
atricchatā mā punar āgamāsīti. 138.

Tattha anujjugāmiti ādhi taṃ ālapatī, calakkakū ti calamānaka- 15
kudho, dukkhābhittunno ti so usabho dukkhena abhittunno āturo hutvā,
bahū ti bahūni, pavissan ti pāvisiṃ, rasmiyo ti suriyarasmaṃ, nikkha-
missan ti nikkhamiṃ, kipillikāniti⁷ upacikāyo⁸, nippothayanto ti
khādamāno, atihīlayāno⁹ ti atimaññanto¹⁰ garahanto, kodaṇḍakena¹¹ 'ti
dhanudaṇḍehi c' eva muggarehi ca. 20

Evam te cattāro pi attano¹² uposathakammaṃ vaṇṇetvā
utthāya M-aṃ vanditvā „bhante tumhe aññesu divasesu imāya
velāya phalāphalatthāya gacchatha, ajja agantvā kasmā uposa-
thik' atthā“ 'ti pucchantā¹³ gātham āhaṃsu:

14. Yan no¹⁴ apucchittha tuvaṃ bhadante¹⁵ 25
sabbe va vyākariṃhā yathāpajānaṃ¹⁶,
mayam pi pucchāma¹⁷ tuvaṃ bhadante¹⁵:
kasmā bhavaṃ posathiko va¹⁸ brahme ti. 139.

¹ B^s accha, B^d ajja. ² B^d atipolayāno. ³ C^s malanaṃ, B^s mallayanaṃ, B^d mahalla ayaṃ taṃ. ⁴ B^d agacchi. ⁵ so C^{ks} for - añkitaṅgo? B^d rukiramakkhi-
taṅgo. ⁶ so all three MSS. for mamaṃ? ⁷ C^{ks} -nanti. ⁸ B^d -kādayo. ⁹
B^d atipolayāno. ¹⁰ B^s add's nindanto, B^d niddanto. ¹¹ B^s kāda-. ¹² B^d,
repeat attano. ¹³ C^k B^s -to. ¹⁴ C^k to, C^s te. ¹⁵ B^d bhaddante. ¹⁶ C^{ks}
-jānanaṃ. ¹⁷ C^{ks} tucchāma. ¹⁸ C^k ca, B^d nu.

So pi nesam vyākāsi:

15. Anūpalitto mama assamamhi
 paccakabuddho muhuttaṃ nisīdi,
 so maṃ avedī gatim āgatiṃ ca¹
 5 nāmaṃ ca gottaṃ caraṇaṃ ca sabbaṃ. 140.
 16. Evam p' ahaṃ na-ggahe² tassa pāde,
 na cāpi naṃ mānagatena pucchiṃ,
 tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
 māno mamaṃ mā punar āgamāsīti. 141.
 17. Tattha yanno³ ti yam atthaṃ tvaṃ amhe pucchi, yathāpajānan⁴ ti
 attano pajānananiyāmena⁵ taṃ mayaṃ vyākariṃha, anupalitto ti sabbakile-
 sehi alitto⁶, so maṃ avedīti so mama idāni gantabbaṭṭhānaṃ ca gataṭṭhānaṃ
 ca⁷ anāgate tvaṃ evaṃnāmo nāma⁸ Buddho bhavissasi evaṃgotto evarūpaṃ te
 silācaraṇaṃ⁹ bhavissatīti¹⁰ evaṃ nāmaṃ ca gottaṃ ca caraṇaṃ ca sabbaṃ maṃ
 15 avedī jānāpesi kathesi me ti attho, evaṃ paṇaṃ¹¹ naggāhe ti¹² evaṃ
 kathentassāpi tassāhaṃ¹³ attano mānaṃ nissāya pāde na vandim.

Evam M. attano uposathakaraṇaṃ¹⁴ kathetvā te ovaditvā
 uyyojetvā paṇṇasālaṃ pāvīsi, itare pi yathāṭṭhānāni gamimsu¹⁵.
 M. aparihīnaajjhāno Brahmālokaparāyaṇo ahosi, itare ca¹¹ tass'
 20 ovāde ṭhatvā saggaparāyaṇā ahesuṃ.

S. i. d. ā. „evaṃ upāsakā uposatho nām' esa porāṇakapaṇḍitānaṃ
 vaṃso, vasitabbo posathavāso“ ti¹⁷ j. s.: „Tadā kapoṭo Anuruddho
 ahosi, accho Kassapo, sigālo Moggallāno, sappo Sāriputto, tāpaso¹⁸
 ahaṃ evā“ ti. Pañcūposathajātakaṃ.

25

S. Mahāmorajātaka.

Sace hi tyāhaṃ dhanahetu gahito ti. Idam S. J. v. ekaṃ
 ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ā. k. Tam¹⁹ hi²⁰ bhikkhuṃ S. „saccaṃ kira

¹ Bā gatiṃ māgatiṃca. ² Es navandī. ³ Cks yanto. ⁴ Bds -jānanan. ⁵ Cs
 pajāyana-, Bā pajānani-. ⁶ Bds anupalitto. ⁷ Cks omit gataṭṭhānaṃ ca. ⁸ Bā
 omits nāma. ⁹ Es silāni te caraṇaṃ, Ck silāca-, Bā silānicaraṇaṃ. ¹⁰ Cks
 -sīti. ¹¹ Bds evampāhaṃ. ¹² Bā naṃ gandhīti. ¹³ Es tassa ahaṃ, Cs katha-
 tassāhaṃ. ¹⁴ Bds -kā-. ¹⁵ Es āg-, Bā ag-. ¹⁶ Cks itarā, omitting ca. ¹⁷ Bds
 add ca vatvā. ¹⁸ Bds add pana. S. Cfr. V. Fausböll's Ten Jātakas p. 111.
¹⁹ Ck tap. ²⁰ Bā omits hi.

tvam ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „bhikkhu,
ayam nandirāgo tādisaṃ kiṃ nāma nāloḷissati¹, na hi Sineru-uppā-
ṭanavāto sāmante² purāṇapaṇṇassa lajjati, pubbe sattavassasatāni
antokilesasamudācāraṃ vāretvā³ viharante⁴ visuddhasatte⁵ p’ esa⁶
āloḷesi⁷ yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. paccantapadese mora sakunīyā kucchis-
miṃ paṭisandhiṃ aggahesi. Gabbhe paripākagate mātā go-
carabhūmiyaṃ aṇḍaṃ pātetvā pakkāmi, aṇḍaṃ ca⁸ nāma mātu
ārogabhāve sati aññasmiṃ dīghajātikādiparipantho avijjamāne
na nassati⁹, tasmā taṃ aṇḍaṃ kaṇikāramakulaṃ viya suvaṇṇa- 10
vaṇṇaṃ hutvā pariṇatakāle attano dhammatāya bhijji, suvaṇṇa-
vaṇṇo moracchāpo nikkhami, tassa dve akkhini jīṇjukaphala-
sadiṣāni, tuṇḍaṃ pavālavannaṃ, tisso rattarājiyo gīvaṃ
parikkhipitvā piṭṭhimajjhena agamaṃsu. So vayappatto bhaṇḍa-
sakaṭamattasarīro abhirūpo ahosi, taṃ sabbe nīlamorā sanni- 15
patitvā rājānaṃ katvā parivārayiṃsu. So ekadivasaṃ udaka-
sonḍiyaṃ pāṇiyaṃ pivanto attano rūpasampattiṃ disvā cintesi:
„ahaṃ sabbamorehi atirekarūpasobho¹⁰, sac’ ahaṃ imehi sad-
dhiṃ manussapathe vasissāmi paripantho me uppajjissati¹¹,
Himavantaṃ gantvā eka¹⁰ va phāsukaṭṭhāne vasissāmīti“ so¹² 20
rattibhāge moresu patisallīnesu¹³ kañci ajānāpetvā¹⁴ Hima-
vantaṃ pavisitvā tisso pabbatarājiyo atikkamma catutthāya¹⁵
-ekasmiṃ araṇṇe padumasañchanno mahājātassaro, tassāvidūre¹⁶
ekaṃ pabbataṃ nissāya ṭhito mahānigrodharukkho atthi, tassa
sākhāya - nīlyi. Tassa pana pabbatassa vemajjhe manāpā 25
guhā¹⁷ atthi, so tattha vasitukāmo hutvā tassā¹⁸ pamukhe
pabbatatale nīlyi. Taṃ pana ṭhānaṃ n’ eva heṭṭhābhāgena
abhirūhituṃ na uparibhāgena otarituṃ sakkā, pakkhibhāla-

¹ so Ck; Cs nālāḷissati, Bā nālōlissati. ² Bās mahanto. ³ Bās adda ācāretvā, Bā acāretvā. ⁴ Bās -to. ⁵ Bās -satto. ⁶ Bās pi. ⁷ Cs āloḷesi, Bās lolesi.
⁸ Bās aṇḍajā, Bā aṇḍa ca. ⁹ Bās -nti. ¹⁰ Bā -sobhaggo. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā
adda kira. ¹³ Bā paṭi-. ¹⁴ Bās adda uppattitvā. ¹⁵ Bās adda pabbatarājiyā. ¹⁶
Bā tassāpi avi-. ¹⁷ Bās -po guho. ¹⁸ Bā tassa.

dīghajāṭikamanussabhayehi vimuttaṃ¹. So „idaṃ me phāsu-
 katthānan“ ti taṃ² divasaṃ tatth' eva vasitvā punadivase
 pabbataguhato utthāya pabbatamatthake puratthābhimukho ni-
 sinno udentāṃ³ suriyamaṇḍalaṃ disvā attano divārakkhā-
 5 varapaṭṭhāya⁴ „udet' ayaṃ cakkhumā ekarājā“ ti parittāṃ
 katvā gocarabbhūmiṃ otaritvā gocaraṃ gahetvā sāyaṃ āgantvā
 pabbatamatthake pacchābhimukho nisinno atthamentaṃ⁵ suriya-
 maṇḍalaṃ disvā rattirakkhāvarapaṭṭhāya⁶ „apet' ayaṃ cak-
 khumā ekarājā“ ti parittāṃ katvā eten' upāyena vasati. Atha
 10 naṃ ekadivasaṃ eko luddaputto araṇṇe vicaranto pabbata-
 matthake nisinnāṃ⁷ disvā attano nivesanaṃ āgantvā maraṇa-
 kāle⁸ puttaṃ āha: „tāta catutthāya pabbatarājiyā araṇṇe su-
 vaṇṇavaṇṇo moro atthi, sace rājā pucchati ācikkheyyāsīti“. Ath'
 ekasmiṃ divase Bārāṇasiraṇṇo Khemā nāma aggamaheśī
 15 paccūsakāle supinaṃ passi, evarūpo supino ahośi: suvaṇṇa-
 vaṇṇo moro dhammaṃ desesi, sā sādhuakāraṃ datvā dhammaṃ
 supāti, moro dhammaṃ desetvā utthāya pakkāmi, sā „mora-
 rājā gacchati⁹, gaṇhatha naṃ“ ti vadantī¹⁰ yeva pabujjhi,
 pabujjhivā¹¹ pana supinabhāvaṃ nātvā „supino ti vutte rājā
 20 na ādaraṃ¹² karissati, dohaḷo me ti vutte karissatīti“ cintetvā
 dohaḷiṇi viya¹³ hutvā nipajji. Atha naṃ rājā upasaṃkamitvā
 pucchi: „bhadde kin te aphāsukaṃ“ ti. „Dohaḷo me uppanno“
 ti. „Kiṃ icchasi bhadde“ ti. „Suvāṇṇavaṇṇassa morassa
 dhammaṃ sotuṃ devā“ ti. „Bhadde kuto tādisaṃ¹⁴ moraṃ
 25 lacchāmā¹⁵“ ti. „Deva sace na labhāmi jīvitāṃ me n' atthīti“.
 „Bhadde, mā cintayi, sace katthaci atthi labhissasīti“ rājā¹⁶
 naṃ¹⁷ assāsetvā gantvā¹⁸ rājāsane nisinno amacce pucchi:
 „ambho, devī suvaṇṇavaṇṇassa morassa dhammaṃ sotukāmā,

¹ Bā vinimu-. ² Ck omits taṃ. ³ Bā udayanta. ⁴ Bds divārakkhapatthāya.

⁵ Bds atthaṃ gamitaṃ. ⁶ Bā rattirakkhapatthāya. ⁷ Bā adds moraṃ. ⁸ Bā

-nāsannakāle. ⁹ Bds morarājāṃ gacchantāṃ disvā. ¹⁰ all three MSS. -ti. ¹¹

Bds add ca. ¹² Bā rājā anāda-. ¹³ Bs dohaḷiyaṃ, Cs omit viya. ¹⁴ Bds eva-

rūpaṃ. ¹⁵ Bā -mi. ¹⁶ Bds omit rājā. ¹⁷ Bds taṃ. ¹⁸ Bā omits ga-.

morā nāma suvaṇṇavaṇṇā hontīti¹. „Brāhmaṇā jānissanti devā“² 'ti. Rājā brāhmaṇe³ pucchi. Brāhmaṇā evaṃ āhaṃsu: „mahārāja, 'jalajesu macchā kacchapā kakkatākā, thalajesu migā haṃsā morā tittirā, ete tiracchānagatā manussā ca suvaṇṇavaṇṇā hontīti' amhākaṃ lakkhaṇamantesu āgatan“⁴ ti. 5 Rājā attano vijite luddaputte sannipātāpetvā „suvaṇṇavaṇṇo moro vo diṭṭhapubbo“⁵ ti pucchi. Sesā „na diṭṭhapubbo“⁶ ti āhaṃsu. Yassa pana pitarā ācikkhitaṃ so āha: „mayāpi na diṭṭhapubbo, pitā ca pana me 'asukatṭhāne nāma suvaṇṇavaṇṇo moro atthīti' kathesi“⁷. Atha nam rājā „samma mayhaṃ ca 10 deviyā ca jīvitam dinnam bhavissati, gantvā taṃ bandhitvā ānehīti“⁸ bahuṃ⁹ dhanam datvā uyyojesi. So puttadārassa dhanam datvā tattha gantvā M-am disvā pāse oḍdetvā „ajja³ bajjhissati, ajja bajjhissatīti“¹⁰ abandhitvā⁴ va mato. Devī patthanam alabhanti matā. Rājā „taṃ me moram nissāya 15 piyabhariyā⁶ matā“⁷ ti kujjhivā veravasiko⁷ hutvā „Himavante catutthāya pabbatarājiyā suvaṇṇavaṇṇo moro carati, tassa maṃsam khādinvā ajarāmarā hontīti“⁸ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā paṭṭam sārāmañjūsāyam⁸ ṭhapetvā kālam akāsi. Ath' añño rājā ahosi, so paṭṭe akkharāni disvā „ajarāmaro bhavissamīti“⁹ 20 tassa gahaṇatthāya ekaṃ luddam⁹ pesesi, so pi tatth' eva mato. Evaṃ cha rājaparivaṭṭā¹⁰ gatā, cha luddaputtā Himavante eva¹¹ matā. Sattamena¹² pana raññā pesito sattamo luddo „ajja ajj' evā“¹³ 'ti satta samvaccharāni bandhitaṃ¹³ asakkonto cintesi: „kin nu kho imassa morarājassa pāde 25 pāsassa asaṇcaraṇakāraṇaṃ¹⁴“ ti. Atha nam parigaṇhanto sāyampātāṃ¹⁵ parittam karontam disvā¹, „imasmim ṭhāne añño moro n' atthi, iminā brahmacārinā¹⁶ bhavitabbaṃ, brahma-

¹ Bds add pakkosāpetvā. ² Bd -u. ³ Cks a. ⁴ Bd abajjhivā. ⁵ Bd omits me.

⁶ Bd adds me. ⁷ Bd kodha va-. ⁸ Bd sārāmañjāyam. ⁹ Bd luddakaputtam, Es luddaputtam. ¹⁰ Bds -vattam katvā himavantaṃ. ¹¹ Bd yeva. ¹² Bd -me.

¹³ Bd bajhi-. ¹⁴ Bds abajhanakā-. ¹⁵ Cs -pānam, Ck -pānam. ¹⁶ Bds -cariyena.

cariyānubhāvena c' eva parittānubhāvena c' assa pādo pāse¹
na bajjhatīti²“ nayato pariggahetvā paccantajanapadaṃ gantvā
ekaṃ moriṃ bandhitvā yathā sā³ accharāya pahaṭāya⁴ vassati
pāṇimhi pahaṭe naccati evaṃ sikkhāpetvā ādāya gantvā B-assa
5 parittakaraṇato puretaram eva pāsāṃ oḍḍetvā accharaṃ pa-
haritvā moriṃ vassāpesi. Moro tassā saddaṃ suṇi, tāvad ev'
assa⁴ satta vassasatāni sannisinna-kilesa⁵ phaṇaṃ katvā pa-
haṭāsīvīso viya utṭhahi, so kilesāturo hutvā parittaṃ kātuṃ
asakkuṇitvā vegena tassā santikaṃ gantvā pāde pāsāṃ⁶ pave-
10 sento yeva ākāsa otari, satta vassasatāni asaṅkaraṇapāso⁷ taṃ
khaṇaṃ yeva saṅcaritvā pādaṃ bandhi. Atha naṃ luddaputto
latṭhiagge⁸ olambantaṃ disvā cintesi: „imaṃ morarājānaṃ cha
luddā bandhitaṃ na sakkhimsu, aham pi sattavassāni nā-
sakkhīm, ajja pan' esa imaṃ moriṃ nissāya kilesāturo hutvā
15 parittaṃ kātuṃ asakkuṇitvā āgama pāse baddho hetṭhāsīsako
olambati, evarūpo me sīlavā kilamito, evarūpaṃ aññassa⁹
paṇṇākāratthāya netuṃ ayuttaṃ, kim me rañña dinnena sakkā-
rena, vissajjessāmi naṃ“ ti. Puna cintesi: „ayaṃ nāgabalo
thāmasampanno, mayi upasaṃkamante¹⁰ 'esa maṃ māretuṃ
20 āgacchatīti' maraṇabhayaatajjito hutvā¹¹ phandaṃāno¹² pādaṃ
vā pakkhaṃ vā bhindeyya, anupagantvā va naṃ¹³ paṭicchanno
ṭhatvā khurappen' assa pāsāṃ chindissāmi¹⁴, tato sayam eva
yathāruciyaṃ gamissatīti¹⁵ so paṭicchanno¹⁵ ṭhatvā dhanuṃ āro-
petvā khurappaṃ sandahitvā¹⁶ kaḍḍhi¹⁷. Moro pi „ayaṃ
25 luddo maṃ kilesāturaṃ katvā baddhabhāvaṃ me ñatvā na
nirussukko¹⁸ acchissati¹⁹, kahaṃ²⁰ nu kho so“ ti cintetvā ito
c' ito ca oloketvā²¹ dhanuṃ āropetvā ṭhitaṃ disvā „maṃ

¹ Bā pādena pāso, Bs pādo pāso? ² Bās omit sā ³ Bā -tāya. ⁴ Bā suṇanto
tāvadeva. ⁵ Bās -sinno-. ⁶ Bās ;āse pādaṃ. ⁷ Bās -ṇakapā-. ⁸ Bā yaṭhi-.
⁹ Bās rañño. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bā omits hutvā. ¹² Bā bandha-. ¹³ Bā pa na.
¹⁴ Bās -mīti. ¹⁵ Bā -e, Bs -aṃ. ¹⁶ Bās sannayhitvā. ¹⁷ Bās ākaḍḍhi. ¹⁸
Bās nirūsaṃko. ¹⁹ Bās āgacchissati. ²⁰ Bās kathaṃ. ²¹ Bās vilo-.

māretvā ādāya gantukāmo bhavissatīti“ maññamāno maraṇa-
bhayatajjito hutvā jīvitam yācanto paṭhamam gātham āha:

1. Sace hi ty-āham dhanahetu gāhito¹

mā maṁ vadhī, jīvagāham gahetvā

rañño va² maṁ samma upanti nehi³,

5

maññe dhanam lacchasi napparūpan ti. 142.

Tattha sace hi tyāhan ti sace hi te aham, upantinehīti⁴ upantikam
nehi, lacchasi napparūpan ti lacchasi anapparūpan.

Tam sutvā luddaputto cintesi: „morarājā ayaṁ ‘maṁ
vijjhitukāmatāya khurappam sandahīti“ maññeti⁵, assāsessāmi⁶ 10
nan“ ti so assāsento dutiyam gātham āha:

2. Na me ayaṁ tuyha⁷ vadhāya ajja

samāhito cāpavare khurappo,

pāsaṁ ca ty-āham adhipātayissam,

yathāsukham gacchatu morarājā ‘ti. 143.

15

Tattha adhipātayissan ti chindayissam.

Tato moro dve gāthā abhāsi:

3. Yaṁ⁸ sattavassāni mam ānubandhi⁹

rattimdivam khuppipāsam sahanto

atha kissa maṁ pāsavas’ ūpanītam

20

pamuttave¹⁰ icchasi bandhanasmā. 144.

4. Pānātipātā virato nu s’ ajja,

abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,

yaṁ maṁ tuvaṁ pāsavas’ ūpanītam

pamuttave¹¹ icchasi bandhanasmā ti. 145.

25

Tattha yaṁ ti yasmā maṁ ettakam kālam tvaṁ anubandhi tasmā tvaṁ
pucchāmi: atha kissa maṁ pāsavasam¹² ūpanītam bandhanasmā pamocetum
icchasi attho, virato nu sajjā ‘ti virato nu si ajja, sabbabhūtesū¹³ ‘ti
sabbasattānam.

¹ Bā ggahito, Cs gahito, Ck gahito. ² Ck Bds ca. ³ Bā upantikam nehi. ⁴
Bds upāntikam ne-. ⁵ Bds sannayhīti. ⁶ Bds maññati. ⁷ Bds -am. ⁸ Cks
sam. ⁹ Cks -im. ¹⁰ Ck pamuttame, Bds pamuñcare. ¹¹ Ck pamuttam va, Bds
pamuñcare. ¹² Bds -vase. ¹³ Cks su, omitting ti.

Itoparam¹:

- 5 3. Pāṇātipātā viratassa brūhi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
- pucchāmi taṃ morarāja² taṃ attham -
ito cuto³ kiṃ labhate sukhaṃ so. 146.
6. Pāṇātipātā viratassa brūmi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
diṭṭhe va dhamme labhate pasamsaṃ
saggaṇ ca so yāti sarīrabhedā. 147.
- 10 7. Na santi devā, icc-āhu eke,
idh' eva jīvo vibhavaṃ upeti,
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ,
dattupaññattaṇ ca⁴ vadanti dānaṃ,
tesaṃ vaco arahataṃ saddahāno
15 tasmā ahaṃ sakuṇe bādhayāmi. 148.

Imā uttānasambandhā⁵ gāthā pālinayen' eva veditabbā, tattha iccāhu
eke ti ekacce samaṇabrāhmaṇā evaṃ kathenti, tesaṃ vaco arahataṃ
saddahāno ti tassa kira kulūpakā ucchedavādino naggasamaṇakā, te taṃ
paccekabodhiñāṇassa upanissayasampannam pi sattaṃ⁶ ucchedavādaṃ gaṇhā-
20 pesuṃ, so tesaṃ⁷ saṃsaggena kusalākusalaṃ⁸ n' atthiti gaṇetvā sakuṇe māreti,
evaṃ mahāsāvajjā esa⁹ asappurisasevanā¹⁰ nāma, te yeva cāyaṃ¹¹ arahanto ti
maññamāno evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. „tass' eva¹² paralokassa atthibhāvaṃ ka-
thessamīti¹³“ pāsalaṭṭhiyaṃ¹⁴ adhosiro olambāno va

- 25 8. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayaṃ antalikkhe,
imassa lokassa parassa vā te,
kathaṃ nu te āhu manussaloke ti gātham āha. 149.

¹ Bā adds vacanasambandho veditabbo, Bs vacanapativacanāṃ sambandho veditabbo. ² Cks -je. ³ Cks cito. ⁴ Bā duṭṭhu-, Bs daṭṭhu-. ⁵ Bā -a. ⁶ Cks santaṃ. ⁷ Bā tehi. ⁸ Bā -laphalaṃ. ⁹ Bā -vājjo esa. ¹⁰ Cs asappurusevanā. Bā asappurisassa sevanā. ¹¹ Bā ayaṃ, Bs tāyaṃ. ¹² Cks tayāva. ¹³ Cks kathāpessamīti. ¹⁴ Bā pāsāyaṭṭhiyaṃ.

Tattha imassā 'ti kin nu te imassa lokassa santakā¹ udāhu paralokassā
'ti bhummatthe vā² sāmivacanāṃ, kathānu te ti tesu vimānesu candasuriya-
devaputte³ kathānu kathenti, kiṃ atthīti⁴ udāhu n' atthīti kiṃ vā devā ti⁵
udāhu manussā ti vā.

Luddaputto gātham āha:

5

9. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayam antalikkhe,
parassa lokassa na te imassa,
devā ti te āhu manussaloke. 150.

Atha nam⁶ M. āha:

10

10. Etth' eva te nihatā⁷ hīnavādā
ahetukā ye na vadanti kamman
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ
dattupaññattaṃ⁸ ye ca vadanti dānaṃ ti. 151.

Tattha ettheva te nihatā ti sace candasuriyā devaloke tīhā na ma- 15
nussaloke sace ca te devā na manussā etth' eva⁹ etthake vyākaraṇe te tava¹⁰
kulūpakā hīnavādā nihatā honti, ahetukā ti visuddhiyā vā saṃkilesassa vā
hetubhūtakamman¹¹ n' atthīti evaṃvādā, dattupaññattan¹² ti ye ca¹³
dānaṃ lālakehi¹⁴ paññattan ti vadanti.

So M-tte kathente sallakkhetvā gāthadvayam āha:

20

11. Addhā hi saccam vacanaṃ tav' etaṃ,
katham hi dānaṃ aphalaṃ vadeyya.
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ,
dattupaññattaṃ¹² ca katham bhaveyya. 152.
12. Kathaṃkaro kintikaro kiṃ ācaram¹⁵
kiṃ sevamāno kena tapogūḇena,
akkhāhi me morarāja¹⁶ tam attham
yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyan ti. 153.

25

¹ Bds santikā. ² Bā adds etaṃ. ³ Bds ti etesu candimasuriyadevaputtesu. ⁴
Bā adds kathenti. ⁵ Bds omit ti. ⁶ Bā athassa. ⁷ Cks nī-. ⁸ Bā datthu-,
Bs datthu-. ⁹ Bā ettho. ¹⁰ Bds omit tava. ¹¹ Bā -taṃka-. ¹² Bā datthu-.
¹³ Cs se ca, Bā yaṃ ca. ¹⁴ Cs lāla-, Bds lāma-. ¹⁵ Bds kiṃsamācāraṃ. ¹⁶
Cks -je, Bā -jā.

Tattha dattupaññattañcā¹ 'ti dānañ ca dattupaññattam¹ nāma kathaṃ bhaveyyā 'ti attho, kathamkaro ti katarāṃ kammaṃ karonto² ahaṃ nirayaṃ na gaccheyyaṃ, itarāṃ tass' eva vevacanāni.

Tam sutvā M. „sac' āhaṃ³ imaṃ pañhaṃ kathessāmi
5 manussaloko tuccho viya kato⁴ bhavissati, tatth' ev' dhammi-
kānaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ atthibhāvaṃ kathessāmīti“ cintetvā
dve gāthā abhāsi:

12. Ye keci atthi samaṇā pathavyā
kāśāvavatthā⁵ anagāriyā te,
10 pāto va piṇḍāya caranti kāle,
vikālacariyāvīratā hi santo. 154.
14. Te tattha kālen' upasaṃkamitvā
pucchehi sante⁶ manaso pi yaṃ siyā,
te te⁷ pavakkhanti yathāpajānaṃ
15 imassa lokassa parassa c' atthan ti. 155.

Tattha santo ti santapāpā paṇḍitā paccekabuddhā, yathāpajānaṃ ti
te tuyhaṃ attano jānananiyāmena⁸ vakkhanti, kamkhaṃ te chinditvā kathessanti,
parassa catthan ti iminā nāma kammena manussaloke nibbattanti iminā
devaloke iminā nirayādīsū 'ti evaṃ imassa ca parassa ca lokassa atthaṃ
20 ācikkhissanti, te pucchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā nirayabhayaena tajjesi. So pana
pūritapāramipaccekabodhisatto suriyarasmisaṃphassaṃ⁹ olo-
ketvā t̥hitaṃ parinātapadumaṃ viya paripākagataññaṃ vicarati.
So tassa dhammakathaṃ suṇanto t̥hitapaden' eva t̥hito saṃ-
25 khāre parigaṇhitvā tilakkhaṇaṃ sammāsanto paccekabodhiñ-
ṇaṃ paṭivijjhi. Tassa paṭivedho ca M-assa pāsato makkho
ca ekakkhaṇe yeva ahosi. Paccekabuddho sabbakilese padā-
letvā bhavapariyante t̥hito udānaṃ udānento

¹ Bā daṭṭhu-. ² Bās add kintikaro ti kena kāraṇena karonto. ³ Cks svāhaṃ.

⁴ Bā jāto. ⁵ Bās kāśāya. ⁶ Cks pucchesi sante, Bā pucchāhi yaṃ te. ⁷ Bās tam. ⁸ Ck jānaniyā-, Bā pajānanani-. ⁹ Bā adds parassa ca.

15. Tacam va jīṇam urago purānam
paṇḍūpalāsam harito dumo va
esa-ppahīno mama luddabhāvo,
pajahām' aham¹ luddakabhāvam ajjā 'ti 156.

gātham āha.

5

Tass' attho: yathā jīṇam purānam² tacam urago jahāti yathā ca harito sampajjamāno nīlapatto dumo katthaci katthaci³ thitam paṇḍūpalāsam jahāti⁴ evam aham pi ajja luddabhāvam dāruṇabhāvam pajahitvā thito⁵, so⁶ dāni esa pahīno mama luddabhāvo, sādhu vata pajahām' aham luddakabhāvam ajjā 'ti⁷, pajahāmahan ti pajahim ahan ti attho⁷.

10

So⁸ imam udānam udānetvā „aham tāva sabbakilesa-bandhanehi mutto, nivesane pana⁹ bandhitvā me¹⁰ ṭhapitā bahū sakunā atthi, te katham mocessāmīti“ cintetvā M-am pucchi: „morarāja, nivesane me bahū sakunā baddhā atthi, te katham mocessāmā“ 'ti¹¹. Paccekabuddhato pi¹² sabbaññū- 15
Bodhisattānam ñeva upāyapariggahaññānam mahantataram hoti, tena tam¹³ āha: „yam vo maggena¹⁴ kilese khaṇḍetvā pacceka-bodhiññānam paṭividdham tam ārabba saccakiriyaṁ karotha, sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma¹⁵ na bhavissatīti“. So B-ttena dinnanayadvāre¹⁶ ṭhatvā saccakiriyaṁ karonto 20

16. Ye cāpi me sakunā atthi laddhā

satāni nekāni nivesanasmiṁ

tesam p' aham jīvitam ajja dammi

mokkhañ ca, te pattā¹⁷ sakam niketan ti 157.

gātham āha.

25

Tattha mokkhañca ne patto ti sv-āham¹⁸ mokkham patto pacceka-bodhiññānam paṭivijjhātvā thito te satte jīvitadānena anukampāmi, etena saccena sakam niketan ti sabbe pi te sattā attano¹⁹ vasanaṭṭhānam gacchantū 'ti vadati

¹ Bā ja-. ² Cks -na. ³ Bā only one ka-. ⁴ all three MSS. jahati. ⁵ Bā nīṭṭhito. ⁶ Bā omits so. ⁷ Bā ajja nam luddakabhāvam pajahāmi ahan ti attho in the place of pajahāmahan ti --. ⁸ Bā evam so. ⁹ Bā add me. ¹⁰ Bā omit me. ¹¹ Cks -māti. ¹² Bā hi. ¹³ Bā nam. ¹⁴ Bā yam yena bodhi-magge, Bā āha yena bodhimaggena. ¹⁵ Bā pana. ¹⁶ Bā -nayaṭṭhāne. ¹⁷ so Bā; Cks ne patto, Bā te patto. ¹⁸ Bā sacāham. ¹⁹ Bā repeats attano.

Ath' assa saccakiriyāya akālam eva sabbe¹ bandhanā muccitvā² tuṭṭharāvam³ ravantā sakatṭhānam eva gamimsu. Tasmim pana khape tesam tesam gehesu bilāle ādim katvā sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma nāhosi. Pacceka-
 5 buddho hattham ukkhipitvā sīsam parāmasi, tāvad eva gihi-
 liṅgam antaradhāyi, pabbajitaliṅgam patur ahoṣi. So satṭhi-
 vassathero⁴ viya ākappasampanno aṭṭhaparikkhāradharo hutvā
 „tvam me mahatī⁵ patiṭṭhā ahoṣi“ morarājassa añjalim pag-
 gayha padakkhiṇam katvā ākāse uppatitvā Nandamūlaka-
 10 pabbhāram agamāsi. Morarājāpi laṭṭhiaggato⁶ uppatitvā go-
 caram gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Idāni luddassa sattavassāni pāsahatthassa caritvāpi⁷ morarājānam
 niṣṣāya dukkhā muttabhāvam pakāseto S. osānagātham āha :

17. Luddo carī pāsahattho araṇṇe
 15 bādheturū⁸ morādhīpatim yasassim,
 bandhitva morādhīpatim yasassim
 dukkhā pamuñcī yathāham⁹ pamutto ti. 158.

Tattha bādheturū ti haretum¹⁰, ayam eva vā pāṭho, bandhitvā ti¹¹
 tassa dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhasamvego hutvā ti attho, yathāhan¹² ti
 20 yathā aham sayambhūṇāpene mutto evam eva so pi mutto ti.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
 bhikkhu arahattaṃ pāpuṇi): „Tadā morarājā aham eva ahoṣin“ ti.
 Mahāmorajātakam.

9. Tacchasūkarajātaka.

25 Yadesamānā¹³ vicarimhā 'ti. Idam S. J. v. dve ma-
 hallakatthere ā. k. Mahākosalo kira¹⁴ Bimbisārassa dhītaram
 dento dhītu nahāṇiyamulathāya¹⁵ Kāsigāmaṃ adāsi. Pasenadirājā¹⁶

¹ Ck sacakiriyāyamakālāceva sabbe, C^s -yāsamakālameva sabbe, B^d -yāya san-
 antarameva, B^s -yāya samantara. ² B^ds mocetvā. ³ B^d tuṭṭharāvam. ⁴ B^ds
 -vassikatthero. ⁵ B^d tvameva mama. ⁶ B^ds yaṭṭhi-. ⁷ B^ds -retvāpi. ⁸ so C^ks
 for -tu, B^d māretum. ⁹ C^ks -ci yathā aham, B^d pamodiyavataham. ¹⁰ C^ks bādhe-
 tunti bādheturū, B^d haretum ti bādheturū in the place of bādheturū ti haretum.
¹¹ B^s adds bandhi. ¹² C^ks yathā ahan. 9. Cfr. Jāt. vol. II, p. 404. ¹³ C^ks
 yaṃdesa-. ¹⁴ B^d adds raṇṇo. ¹⁵ B^d nāniya. ¹⁶ B^d kosalapā-.

Ajātasattunā pitari mārīte¹ taṃ gāmaṃ acchindi. Tesu tass' atthāya yujjhantesu paṭhamāṃ Ajātasattussa jayo ahoṣi. Kosalarājā parājayappatto amacce pucchi: „kena nu kho upāyena Ajātasattum gaṇheyyāma“² 'ti. „Mahārāja, bhikkhū nāma mantakusalā honti, carapurise pesetvā vihāre bhikkhūnaṃ kathaṃ parigaṇhitum vaṭṭatīti“³. 5 Rājā „sādhū“⁴ 'ti paṭisunivā „etha, tumhe vihāraṃ gantvā paṭicchannā hutvā bhaddantānaṃ kathaṃ parigaṇhathā“⁵ 'ti purise⁶ payojesi. Jetavane pi bahū rājapurisā pabbajitā honti, tesu dve mahallakatherā vihārapaccante paṇṇasālāya vasanti, eko Dhanuggahatissatthero nāma, eko Mantidattatthero nāma. Te sabbarattim supitvā paccūsakāle pa- 10 bujjhimsu. Tesu Dhanuggahatissatthero aggaṃ jāletvā āha: „bhante Dattatthera“⁷ 'ti. „Kiṃ bhante“⁸ ti. „Niddāyatha tumhe“⁹ ti. „Na⁴ niddāyāmi“⁵, kiṃ katabban“⁶ ti. „Bhante lālako“⁶ vatāyaṃ Kosalarājā, cāṭṭimattaṃ bhojanam eva bhuṇṇitum jānātīti“⁷. „Atha⁷ kiṃ⁸ bhante“⁹ ti. „Attano kucchimhi pāpakamattena Ajātasattunā parājito“⁹ ti¹⁰. 15 „Kiṃ¹¹ pana bhante katum vaṭṭatīti“¹². „Bhante Dattatthera“¹², yuddhaṃ nāma sakaṭabyūhacakkabyūhapadumabyūhavasena tividdhaṃ, tesu¹³ Ajātasattum gaṇhantena sakaṭabyūhaṃ katvā gaṇhitum vaṭṭatīti, asukasmiṃ nāma pabbatakhaṇḍamhi¹⁴ dvīsu passesu sūrapurise tṭhapetvā purato balaṃ dassetvā antopaviṭṭhabhāvaṃ ūtvā 20 naditvā vaggitvā kumina paviṭṭhamacchaṃ viya antomuṭṭhiyaṃ katvā va naṃ gaṇhetum sakkā“¹⁵ ti¹⁵. Payojitapurisā taṃ kathaṃ sutvā raṇṇo ārocesuṃ. Rājā mahatiyā senāya gantvā tathā katvā Ajātasattum gaṇhetvā saṃkhalikabandhanena bandhitvā katipāhaṃ nimma- 25 danā¹⁶ katvā „puna evarūpaṃ mā karīti“¹⁶ assāsetvā mocetvā dhītaraṃ Vajirakumārīkaṃ nāma tassa datvā mahantena parivārena vissajjesi. „Kosalaraṇṇā Dhanuggahatissattherassa saṃvidhānena Ajātasattu ga- hito“¹⁷ ti bhikkhūnaṃ antare kathā samuṭṭhahi, dhammasabbhāyaṃ pi tath' eva kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. S. āgantvā „kāya nu ttha bhik- khave etarahi kathāya sannisinā“¹⁸ ti pucchitvā „imāya nāma“¹⁹ 'ti 30 vutte „na bhikkhave idāṃ eva pubbe pi Dhanuggahatisso yuddha- saṃvidhāne cheko yevā“²⁰ 'ti vatvā a. ā.:

¹ C^k te, B^a pitarā mate, B^s pitari mate. ² B^d caraka pu-. ³ B^s mantidatta-.
⁴ C^k B^d omit niddāyatha tumhe ti na. ⁵ B^s -miti. ⁶ C^k lāla-, C^s lāla-, B^d balato, B^s bālako. ⁷ C^k add naṃ. ⁸ C^s omits kiṃ. ⁹ C^k add rājā for 'parā- jito'. ¹⁰ C^k add vadāpeti, cfr. II 4^g. ¹¹ B^s kinti. ¹² B^d mantida-. ¹³ B^s add bhāgineyyaṃ. ¹⁴ B^s pabbatakaṇṇe. ¹⁵ B^d sakkotīti. ¹⁶ B^s nim- maddanaṃ.

Atīte Bārāṇasiyaṃ nagarassa dvāragāmaṃvāsī¹ eko
vaḍḍhakī dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā āvāṇe patitaṃ ekaṃ
sūkarapotaṃ disvā ānetvā tacchasūkarō² ti 'ssa nāmaṃ katvā
posesi. So tassa upakārako ahosi: tuṇḍena rukke parivatte-
5 tvā deti, dāṭhāya veṭhetvā kālasuttaṃ kaḍḍhati, mukhena
ḍasitvā vāsinihādanamuggare āharati. So vuddhippatto³
mahābalo mahāsarīro ahosi. Vaddhakī⁴ tasmiṃ puttapemaṃ
paccupaṭṭhāpetvā „imaṃ idha vasantaṃ kocid eva himseyyā“
'ti araṇṇe vissajjesi. So cintesi: „ahaṃ imasmiṃ araṇṇe ekako
10 vasitum na sakkhissāmi, nātake pariyesitvā tehi parivuto
vasissāmīti“ so vanaghaṭṭāya sūkare pariyesanto bahu-sūkare
disvā tussitvā tisso gāthā abhāsi:

1. Yad esamānā⁵ vicarimha pabbatāni vanāni ca
anvesaṃ vicariṃ⁶ nātī te 'me adhigatā mayā. 159.
- 15 2. Bahum idaṃ⁷ mūlaphalaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako,
rammā c' imā girinadiyo, phāsu vāso bhavissati. 160.
3. Idh' evāhaṃ vasissāmi saha sabbehi nātibhi
appossukko nirāsaṃkī⁸ asoko akutobhayo ti. 161. (= p. 341).

Tattha yadesamānā ti yaṃ nātiganāṃ pariyesantā mayāṃ vicarimha,
20 anvesan ti ciraṃ vata anvesanto vicariṃ, te me ti te ime, bhakkho ti sv-eva
vanamūlaphalasamkhāto⁹ bhakkho, appossukko ti anussusuko hutvā.

Sūkarā tassa kathaṃ¹⁰ sutvā catutthaṃ gātham āhaṃsu:

4. Aññaṃ hi¹¹ lenaṃ¹² pariyesa, sattu no idha vijjati,
so taccha sūkare hanti idhāgantvā varaṃ varan ti. 162.
- 25 Tattha tacchā 'ti taṃ nāmenālapati, varaṃ varan ti¹³ hananto ca¹⁴
thūlamanāsaṃ varaṃ varaṃ nēva hanti¹⁵, itoparaṃ uttānasambandhagāthā
Pālinayen' eva vedītabbā.
5. Ko n' amhākaṃ¹⁶ idha sattu, ko nātī susamāgate
appadhamse¹⁷ padhamseti, tam me akkhātha¹⁸ pucchitā¹⁹. 163.

¹ all three MSS. -si. ² Bds tacchakasū-. ³ Bā vaḍhi-. ⁴ Bds atha vaḍḍhaki
pi. ⁵ Cks yaṃdesa-. ⁶ Bā vipulaṃ, Bs vipule. ⁷ Cs bahūcīdaṃ, Bā bahu-
cīdaṃ. ⁸ Bā -ko. ⁹ Ck svetamū-, Cs sveratamū-. ¹⁰ Bā vacanaṃ. ¹¹ Bā
aññañhi. ¹² Cs -naṃ. ¹³ Bds add sūkare. ¹⁴ Bā omits ca. ¹⁵ Bds hanati.
¹⁶ Bā numhā-. ¹⁷ Cs appadhamse, Bā duppadhamse, Bs duppadhamse, Ck omits
appadhamse. ¹⁸ Cks -ta, Bds -āhi. ¹⁹ Bā -to.

6. Uddhaggarāji migarājā balī dāṭhāvudho migo,
so taccha sūkaram¹ hanti idhāgantvā varam varam. 164.
7. Na no dāṭhā na vijjanti, balaṃ kāye samūbataṃ²,
sabbe samaggā hutvāna vasaṃ kāhāma ekakaṃ. 165.
8. Hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ bhāsasi tacchaka,
yo pi yuddhe palāyetha³ tam pi pacchā hanāmase ti. 166.

Tattha ko nambhākan⁴ ti aham⁵ tumhe disvā va ime sūkarā appa-
maṃsalohitā bhayena tesam⁶ bhavitabban ti cintesiṃ, tasmā no⁷ ācikkhattha:
ko nu⁸ amhākaṃ idha sattū, uddhaggarājīti uddhaggāhi sarīrarājīhi sa-
mannāgato, vyagghaṃ sandhāy⁹ evaṃ āhaṃsu, yo pīti yo amhākaṃ antare eko¹⁰
pi palāyissati tam pi mayaṃ pacchā hanissāmā⁹ ti.

Tacchasūkaro sabbe sūkare ekacitte katvā pucchi: „kāya
velāya vyaggho āgamissatīti“. „Ajja pāto va ekaṃ gahetvā
gato, sve pāto va āgamissatīti“. So yuddhakusalo „imasmiṃ
ṭhāne ṭhiteṇa¹⁰ sakkā jetup“ ti bhūmisīsaṃ jānāti¹¹, tasmā¹²
ekaṃ padesaṃ sallakkhetvā rattim eva sūkare gocaraṃ gāhā-
petvā balavapaccūsato¹² paṭṭhāya „yuddhaṃ nāma sakata-
vyuhādivasena tividhaṃ hotīti“ vatvā padumavyūhaṃ samvi-
dahi¹³: majjhatṭhāne khīrapāke¹⁴ sūkarapotake ṭhapesi¹⁵, te
parivāretvā tesam mātaro, tā parivāretvā vaṃjhasūkariyo¹⁶,²⁰
tāsaṃ anantarā sūkarapotake, tesam anantarā makuladāṭhe
taruṇasūkare, tesam anantarā mahādāṭhe¹⁷, tesam anantarā jarā-
sūkare¹⁸. Tato tattha tattha¹⁹ dasavaggaṃ viśativaggaṃ tim-
savaggaṃ ca²⁰ katvā balagumbaṃ ṭhapesi. Attano atthāya ekaṃ
āvātaṃ vyagghassa patanattāya ekaṃ suppasanthānaṃ pab-²⁵
bhāraṃ katvā khanāpesi, dvinnam āvātānaṃ antare attano
ṭhānatthāya²¹ pīṭhakaṃ kāresi. So thāmasampanne²² yodha-
sūkare gahetvā tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne sūkare assāsento vicari.

¹ Bds -re. ² Bs samo-, Bd sahatum. ³ Bd -seyya. ⁴ Bd num-. ⁵ Bds ayaṃ.

⁶ Bd ne-. ⁷ Bds me. ⁸ Bd pana. ⁹ Bd mārisṣamā. ¹⁰ Bd -to. ¹¹ Bd pajā-

¹² Cks balaca, Bd phalava. ¹³ Bd -dahati. ¹⁴ Bd khīrapivake, Bs bisivake. ¹⁵

Bd vasāpesi. ¹⁶ Bds vajjhā-, cfr. J. II 406. ¹⁷ Ck omits mahā, Bd tesam -

dāṭhe. ¹⁸ Bds jinnasū-. ¹⁹ Bd only one ta-. ²⁰ Bd -vaggaṃ viśativaggaṃ-

²¹ Bd vasanattāya. ²² Ck Bd -o.

Tass' evaṃ karontass' eva suriyo uggañchi¹. Atha vyaggha-
 rājā kūṭajaṭiḷassa assamapadā² nikkhamitvā pabbatatale aṭṭhāsi.
 Taṃ disvā sūkarā „āgato no bhante veritī“ vadiṃsu. „Mā
 bhāyatha, yaṃ esa karoti taṃ sabbam paṭipakkham³ hutvā
 5 karothā“⁴ ti. Vyaggho sarīraṃ vidhūnitvā osakkanto⁵ viya passā-
 vam⁶ akāsi, sūkarāpi tath' eva karīṃsu, vyaggho sūkare olo-
 kento⁷ mahānādaṃ nadi, te pi tath' eva karīṃsu. So tesam
 kiriyaṃ disvā cintesi: „na ime pubbasadisā⁸, ajja mayham⁹
 paṭisattuno hutvā vaggavaggā ṭhitā, saṃvidahako tesam¹⁰ senā-
 10 nāyako pi atthi, ajja mayā etesam santikaṃ gantuṃ na vaṭṭa-
 tīti“ maraṇabhayaabhīto va nivattitvā kūṭajaṭiḷassa santikaṃ
 gato. Atha naṃ so tucchahattham disvā navamaṃ gā-
 tham āha:

9. Pāṇātipātā virato nu ajja,
 15 abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,
 dāṭhā nu te miga viriyam¹⁰ na santi
 yo¹¹ saṃghapatto kapaṇo va¹² jhāyāsīti. 167.

Tattha saṃghapatto ti yo tvaṃ sūkarasaṃgham patto¹³ hutvā kiñci
 gocaraṃ alabhītvā kapaṇo viya jhāyasi.

20 Atha vyaggho tisso gāthā abhāsi:
 10. Na me dāṭhā na vijjhanti, balaṃ kāye saṃūhataṃ¹⁴,
 ñātī ca disvāna samañgi¹⁵ ekato
 tasmā¹⁶ jhāyāmi vanamhi ekako. 168.
 11. Im' assudaṃ yanti disodisaṃ pure (= H $\frac{407}{12}$)
 25 bhayadditā lenagavesino¹⁷ puthu,
 te dāni saṃgamma rasanti¹⁸ ekato,
 yatthaṭṭhitā duppasah' ajja¹⁹ te mayā. 169.

¹ Bā uggaçhati. ² Cks -dena. ³ Bā sabbapaṭipakkhā. ⁴ Ck B^s osakkanto. ⁵ Cks passāmaṃ. ⁶ Bā^s -ketvā. ⁷ Bā pubbe-. ⁸ Bā mayam. ⁹ Bā ne-. ¹⁰ so Cks for migaviriya? Bā vathaya, B^s vadhāya. ¹¹ Cks so. ¹² Bā -ṇā va, Ck kapaṇo va? ¹³ Bā -saṃghapatto. ¹⁴ Bā samo-. ¹⁵ Bā^s sāmaggi. ¹⁶ add va? ¹⁷ Bā lepaṃ-. ¹⁸ Cks saranti, Bā sāga vasanti. ¹⁹ Bā -sahacca.

12. Parināyakasampannā sahita ekavādino¹

te mañ samaggā himseyyuñ, tasmā nesañ apatthave² ti. 170.

Tattha samañgi³ ekato ti sahite⁴ hutvā ekato ðhite⁵, imassudan ti ime sudañ mayā⁶ akkhini ummiletvā olokitaṃattā va pubbe disā⁷ gacchanti, 5
puthū 'ti visuñ visuñ, yatthaññhitā ti yasmiñ bhūmibhāge ðhitā, pariñā-
yakasampannā ti senānāyakena sampannā, tasmā nesañ apatthave²
ti tena kāraṇena etesañ na paṭthemī⁸.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo

13. Eko va Indo asure jināti,

10

eko va seno hanti dije pasayha,

eko va vyaggho migasañghapatto

varañ varañ hanti, balañ hi tādisañ ti 171.

gātham āha.

Tattha migasañghapatto ti migagaṇaṃ patto hutvā varañ varañ 15
migañ hanti, balañ hi tādisañ ti tādisañ hi⁹ tassa balañ.

Atha vyaggho

14. Na h' eva Indo na¹⁰ seno na pi vyaggho migādhipo

samagge sahite ñāti vyaggho ca¹¹ kurute vase ti 172.

gātham āha.

20

Tattha vyaggho cā¹² 'ti vyaggasadiṣe¹³ hutvā sariravidhūnanādini kaṭva
ñhite vase na kurute, attano vasena¹³ vattāpetuñ na sakkotīti artho.

Puna jaṭilo taṃ ussāhento dve gāthā abhāsi:

15. Kumbhīlakā sakunakā sañghino gaṇacārino

sammodamānā ekajjham uppatanti dayanti¹⁴ ca. 173.

25

16. Tesañ ca ḍayamānānañ¹⁵ ek' ettha apavattati¹⁶,

tañ seno nitāleti¹⁷, veyyagghi yeva sā gatīti¹⁸. 174.

¹ Bā -cārino. ² so Cks; Bā apatthave, B^s apatthapesi. ³ Bā sāmaggi. ⁴ C^s Bā -to. ⁵ Bā -to. ⁶ Cks masā, Bā mahā. ⁷ Bā disodisañ. ⁸ Bā varañ
varañ hantuñ etesañ na paṭthemī, B^s varañ varañ hantisa na paṭthemī. ⁹
Cks omit tā-. ¹⁰ Cks na pi. ¹¹ Bā na byaggho. ¹² C^s vyaggho cā, Bā byaggho.
¹³ Bā vase. ¹⁴ so Cks for dayanti? Bā ḍiyanti, B^s upasanti. ¹⁵ Cks ḍayhamā-
Bā ḍiyamā-. ¹⁶ B^s apasakkati, Bā ekettha apasakkati. ¹⁷ Ck titāletim, C^s nitā-
letim. ¹⁸ Cks hatīti.

Tattha kumbhīlakā ti evaṃnāmakā khuddakasakuṇā, uppatantīti gocare¹ carantā uppatanti, dayanti² cā 'ti gocaraṃ gahetvā ākāseṇa gacchanti, ekettha apavattatīti³ eko etesu⁴ osakkivā⁵ ekapassena⁵ visuṃ gacchati, nitāletīti⁶ paharivā⁷ gaṇhati, veyyagghi yeva sā gatīti vyagghānaṃ⁸ esā ti veyyagghi, samaggānaṃ gacchantānaṃ⁹ pi esā, evarūpā gati vyagghānaṃ⁹ gati yeva nāma hoti, na hi sakkā sabbehi¹⁰ ekato gantum, tasmā yo evaṃ tattha eko gacchati taṃ gaṇhāti¹¹.

Evaṃ ca pana vatvā „vyaggharāja, tvaṃ attano balaṃ na jānāsi, mā bhāyi, kevalaṃ tvaṃ uaditvā pakkhanda¹², dve ekato gacchantā nāma na bhavissantīti“¹³ ussāhesi. So¹⁴ tathā akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹⁴

17. Ussāhito jaṭilena¹⁵ luddenāmisacakkhunā

dāṭhī dāṭhisu pakkhandi maññamāno yathā pure ti 175.

15 gātham āha.

Tattha dāṭhīti sayam dāṭhāvudho itaresu dāṭhāvudhesu pakkhandi, yathā pure ti yathā pubbe maññeti tath' eva¹⁶ maññamāno.

So kirāgantvā¹⁷ pabbatatale tāva atṭhāsi. Sūkarā „punāgato sāmi coro“ ti tacchakassa ārocesuṃ. So „mā bhāyitthā“¹⁸ ti te assāsetvā utṭhāya dvinnam āvātānaṃ antare pīṭhikāya atṭhāsi. Vyaggho vegaṃ janetvā tacchasūkaraṃ sandhāya pakkhandi. Tacchasūkaro parivattitvā pacchāmukho purima-āvāte pati. Vyaggho¹⁸ vegaṃ sandhāretum asakkonto gantvā suppapabbhāre āvāte patitvā puñjakito¹⁹ atṭhāsi. Tacchasūkaro vegen' utṭhāya²⁰ tassa antarasatthimhi dāṭhaṃ otāretvā yāva hadayā phārento²¹ gantvā²² maṃsaṃ khāditvā mukhena ḍasitvā bahiāvāte pātetvā „gaṇhath' imaṃ dāsaṃ' ti āha. Paṭhamā-

¹ Bā -rahi. ² so Cks; Bā diyanti. ³ Bā ekatte apasakkatīti. ⁴ Bā tesu. ⁵ C^s Bā add vā. ⁶ Bā -le-. ⁷ Bā tassa pa-. ⁸ Cks -na. ⁹ Bā gatīti byagghānaṃ samaggāvāsaṃ gacchantānaṃ pi esā evarūpā gati byagghāna. ¹⁰ Bā sabbeva. ¹¹ Bā -hāhīti. ¹² Bā -ditvā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā omits satthā and adds āha. ¹⁵ Cks -lakena. ¹⁶ Cks pubbe vāti maññāti tameva. ¹⁷ Bā kirāgantvā. ¹⁸ Bā adds ca. ¹⁹ C^s puñchakito, Bā pañchaliko, B^s puñchaliko. ²⁰ Bā vegena āvātā utṭhāya. ²¹ C^s phārento, C^s phārento, Bā phāletvā. ²² Bā omits ga-

gatā ekavāram eva tuṇḍotāraṇamattam eva labhiṃsu, pacchā
 āgatā „vyagghamaṃsaṃ nāma kīdisan“ ti vadiṃsu. Taccha-
 sūkaro āvātā uttaritvā sūkare oloketvā „kin nu kho na suṭṭhu
 tussathā“ 'ti āha. „Sāmi, eko tāva vyaggho gahito, añño¹
 pan² eko dasavyagghanāyako³ atthīti“. „Ko nām' eso“⁵
 ti. „Vyagghena ābhatābhatamaṃsakhādako kūṭajaṭilo“ ti.
 „Tena hi etha, gaṇhissāma nan“ ti tehi saddhiṃ vegena
 pakkhandi. Jaṭilo „vyaggho cirāyatīti“ tassa āgamanamaggaṃ
 olokeno sūkare⁴ āgacchante disvā „ime vyagghaṃ māretvā
 mam māraṇatthāya āgacchanti maññe“ ti palāyitvā ekaṃ⁵
 udumbaram abhirūhi⁴. Sūkarā „ekaṃ⁵ rukkhaṃ ārūḷho“ ti
 vadiṃsu. „Kiṃ rukkhaṃ“ ti⁶. „Udumbararukkhan“ ti⁷. „Tena
 hi mā cintayittha, idāni naṃ gahessāma⁸“ 'ti taruṇasūkare
 pakkositvā⁹ rukkhamūlato paṃsuṃ apabyūhāpesi, sūkarīhi
 mukhapūraṃ udakaṃ āharāpesi, ekaṃ ujukaṃ¹⁰ otiṇṇamūlaṃ¹¹
 eva aṭṭhāsi. Tato sesasūkare „tumhe apethā“ 'ti ussāretvā¹²
 jaṇṇukehi¹² paṭiṭṭhahitvā dāṭhāya mūlaṃ pahari, pharasunā
 pahaṭaṃ viya chinditvā gataṃ, rukkho parivattitvā pati¹³,
 kūṭajaṭilaṃ patantaṃ eva paṭicchinditvā¹⁴ maṃsaṃ bhakkhe-
 suṃ. Taṃ acchariyaṃ disvā rukkhadevatā²⁰

18. Sādhu sambahulā nātī¹⁵ api rukkhaṃ araṇṇajā,

sūkarehi samaggehi vyaggho ekāyane hatō ti 176.

gātham āha.

Tattha ekāyane hatō ti ekagamanasmiṃ yeva hatō.

Ubhinnaṃ pi pana tesāṃ hatabhāvaṃ pakāsento S. itaraṃ²⁵
 gātham āha:

19. Brāhmaṇaṃ c' eva vyagghaṃ ca ubho hantvāna sūkarā

ānandino pamuditā mahānādaṃ anādisuṃ¹⁶ ti. 177.

¹ Cks -ā. ² Bā añño ko byagghanāyako, Cks vyagghagghanako, cfr. II 498

³ Bā bahusū-. ⁴ Bā -ruihi. ⁵ Bā etaṃ. ⁶ Cks omit ti. ⁷ Bā omits udu-

⁸ Bā gaṇhissāmi. ⁹ Bā -osāpetvā. ¹⁰ Cks ujū-. ¹¹ Bā otiṇṇam. ¹² Bā ji-

¹³ C' paṭi, Bā paṭi taṃ. ¹⁴ Bā sampatiṭchitvā, Cs paṭicchitvā. ¹⁵ all three

MSS. -ti. ¹⁶ Bā anadisū, Bs panadisū.

Puna tacchasūkaro pucchi: „añño¹ pi vo amitto¹ atthīti“. Sūkara „n' atthi sāmīti“ vatvā „taṃ abhisiñcivā² rājānaṃ karissāmā“ 'ti udakaṃ pariyesantā jaṭilassa pāṇiyasaṃkhaṃ disvā taṃ dakkhiṇāvattasaṃkharatanaṃ³ pūretvā udakaṃ
 5 āharitvā⁴ tacchakaṃ⁵ udumbararukkhamūle yeva abhisiñcimsu. abhisekaudakaṃ⁶ āsittaṃ, sūkarim yev' assa aggamahesiṃ karimsu. Tato paṭṭhāya udumbarabhaddapīṭhake⁷ nisīdāpetvā dakkhiṇāvattasaṃkheṇa abhisekakaraṇaṃ pavattaṃ.

Tam pi atthaṃ pakāseto S. osānagātham āha:

10 20. Te su udumbaramūlasmiṃ sūkarā susamāgatā
 tacchakaṃ abhisiñcimsu: tvaṃ no rājāsi⁸ issaro ti. 178.

Tattha te su udumbaramūlasmiṃ ti te sūkarā, sukāro⁹ nipātamattaṃ, udumbaramūlasmiṃ ti udumbarassa mūle.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva¹⁰ pubbe pi Dhanuggahatisso
 15 yuddhasaṃvidahanaccheko¹¹ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kūṭajaṭilo Devadatto ahoṣi, tacchasūkaro Dhanuggahatisso, rukkhadevatā aham evā“ 'ti. Tacchasūkarajātakaṃ.

10. Mahāvāṇijajātaḥ.

Vāṇijā samitiṃ katvā ti. Idam S. J. v. Sāvattthivāsino
 20 vāṇije ā. k. Te kira vohāratthāya gacchantā Satthu mahādānaṃ datvā saraṇesu ca silesu ca paṭiṭṭhāya „bhante sace āroga¹² āga-missāma puna tumbhakaṃ pāde vandissāmā“ 'ti vatvā pañcamattehi sakaṭasatehi nikkhamitvā kantāraṃ patvā maggaṃ asallakkhetvā maggamūlā nirūḍake nirābhāre araṇṇe vicarantā ekaṃ nāgaparigga-
 25 hītaṃ nigrodharukkhaṃ disvā sakaṭāni mocetvā rukkhamūle nisīdimsu. Te tassa udakatintāni viya¹³ siniddhāni pattāni udakapunnāni viya ca sākāni disvā cintayimsu: „imasmim rukkhe udakaṃ sañcarantaṃ viya paṇṇāyati, imassa puratthimasākhaṃ chindāma, pāṇiyaṃ no dassatīti“.

¹ Bā - ā. ² Bās add no. ³ Bā - vatṭam-. ⁴ Bās abhiha-. ⁵ Bā - kasūkaraṃ.

⁶ Ck - kaṃ ud-. ⁷ Bā - pithe. ⁸ Cā rājā ti. ⁹ Ck sūkāre, Cs sukaro. ¹⁰ all three MSS. omit idāneva. ¹¹ Bā - ne cheko. ¹² Ck a-. ¹³ Bās add nīlāni.

Ath' eko¹ rukkhāṃ abhirūhitvā sākhaṃ chindi². tālakkhandhappamāṇā
 udakadhārā pavatti³, tam nahāyitvā⁴ ca pivitvā ca dakkhiṇasākhaṃ⁵
 chindimsu, tato nānaggarasabhojanaṃ nikkhami, tam bhuñjitvā pac-
 chimasākhaṃ chindimsu, tato alamkataitthiyo nikkhamimsu, tāhi
 saddhiṃ abhiramitvā uttarasākhaṃ chindimsu, tato satta ratanāni nik- 5
 khamimsu, tāni gahetvā pañca sakaṭasatāni pūretvā Sāvatthiṃ paccā-
 gantvā dhanāṃ saṃgopetvā gandhamālādihattā Jetavanaṃ gantvā
 S-raṃ vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisinnā dhammakathaṃ sutvā⁶
 punadvase mahādānaṃ datvā „bhante imasmiṃ dāne amhākaṃ-dhana-
 dāyikāya rukkhadevatāya pattiṃ demā“ 'ti pattiṃ adāmsu. S. niṭ- 10
 ṭhitabhattakicco „katararukkhadevatāya pattiṃ dethā“ 'ti pucchi.
 Vāṇijā nigrodharukkhe dhanassa laddhākāraṃ⁷ T-tassa ārocayimsu⁸.
 S. „tumhe tāva mattaññutāya taṇhāvasikā ahutvā dhanāṃ labhitha⁹,
 pubbe pana amattaññū taṇhāvasikā dhanāṃ ca jīvitaṃ ca jiyimsu¹⁰.
 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Bārāṇasīnagaraṃ (add: nissāya?) tam eva¹¹ pana
 kantāraṃ sv-eva nigrodho. Vāṇijā maggamūlā hutvā tam
 eva nigrodhaṃ passimsu.

Tam atthaṃ S. abhisambuddho hutvā kathento

1. Vāṇijā samitiṃ katvā nānārattāto¹² āgatā 20
 dhanahārāya¹³ pakkamimsu ekam katvāna gāmaṇiṃ. 179.
2. Te¹⁴ tam kantāraṃ āgama appabhakkhaṃ anodakam
 mahānigrodham addakkhūṃ sītaccchāyaṃ manoramaṃ. 180.
3. Te ca¹⁵ tattha nisīditvā tassa rukkhassa chādiyā¹⁶
 vāṇijā samacintesum bālā mohana pārutā: 181. 25
4. Addāyate¹⁷ ayaṃ rukkho api vāri ca¹⁸ sandati,
 imgh' assa purimaṃ sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 182.
5. Sā ca chinnā¹⁹ va pagghari acchaṃ vāriṃ anāvilam,
 te tattha nahātvā²⁰ ca pivitvā ca yāvat' icchimsu²¹ vāṇijā 183.
6. Dutiyam samacintesum bālā mohana pārutā: 30
 imgh' assa dakkhiṇam sākhaṃ mayam chindāma vāṇijā. 184.

¹ Bā atha ko, B^s atha kho. ² B^s add tato. ³ Bā -ttati. ⁴ so C^{ks}; Bā te
 tattha nahātvā. ⁵ C^{ks} -nāyasākhaṃ. ⁶ B^s add nimantetvā. ⁷ Bā laddhakāraṇam.
⁸ Bā -tassārocesum. ⁹ Bā al-. ¹⁰ B^s vijahimsu. ¹¹ Bā -siyam nagare tadeva.
¹² C^s Bā -ato. ¹³ Bā -rā. ¹⁴ Bā allāyate. ¹⁵ Bā pi. ¹⁶ Bā chāriyā. ¹⁷ Bā
 allāyate. ¹⁸ Bā abhivāriya, C^s api cārica. ¹⁹ B^s sā ca chindā. ²⁰ Bā
 nahātvā. ²¹ Bā ta-.

7. Sā ca chinnā¹ va pagghari sālīmaṃsodanaṃ bahū
appodavaṇṇe kummāse singiṃ bidaḷasūpiyo². 185.
8. Te tattha bhutvā ca pivitvā³ ca yāvat⁴ icchimsu vāṇijā
tatiyaṃ samacintesuṃ bālā mohena pārutā: 186.
- 5 9. Imgh' assa pacchimaṃ sākhaṃ mayaṃ chindāma vāṇijā,
sā ca chinnā⁴ va pagghari nāriyo samalaṃkatā 187.
10. Vicitravatthābharanā āmuttamaṇikuṇḍalā
api su vāṇijā ekā nāriyo paṇṇavisati⁵. 188.
11. Samantā parikarimsu⁶ tassa rukkhassa chādiya⁷;
10 te tāhi parivāretvā⁸ yāvat⁹ icchimsu vāṇijā 189.
12. Catutthaṃ samacintesuṃ bālā mohena pārutā:
imgh' assa uttaraṃ sākhaṃ mayaṃ chindāma vāṇijā. 190.
13. Sā ca chinnā⁷ va pagghari muttā veḷuriyā bahū
rajataṃ jātarūpaṃ ca kuttiyo paṭiyāni ca 191.
- 15 14. Kāsikāni¹⁰ ca vatthāni uddiyāne ca¹¹ kambale;
te tattha bhāre bandhitvā yāvat⁹ icchimsu vāṇijā 192.
15. Pañcamaṃ samacintesuṃ bālā mohena pārutā:
imgh' assa mūlaṃ chindāma, api bhiyyo labhāmase. 193.
16. Ath' uttbahi¹² satthavāho yācamāno katañjali:
20 nigrodho kiṃ aparajjhati¹³ vāṇijā, bhaddam atthu te. 194.
17. Vāridā purimā sākha, annapānaṃ ca dakkhiṇā,
nāridā pacchimā sākha, sabbakāme ca¹⁴ uttarā,
nigrodho kiṃ aparajjhati¹⁵ vāṇijā, bhaddam atthu te. 195.
18. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā
25 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁶, mittadūbho hi pāpako. 196.
19. Te ca tassa anādiyitvā¹⁷ ekassa vacanaṃ bahū
nisitāhi kuthārihi mūlato taṃ upakkamun ti 197.
- imā gāthā āha¹⁸.

Tattha samitiṃ katvā ti Bārāṇasiyaṃ samāgamaṃ katvā, bahū ekato
30 hutvā ti attho, pakkamimsu 'ti pañcahi sakaṭasatehi Bārāṇaseyyakaṃ bhaṇ-
ḍaṃ¹⁹ ādāya pakkamimsu, gāmaṇin ti ekaṃ paññāvantataraṃ satthavāhaṃ

¹ Cks sācchintā, Bā sāvacchindā. ² Bds siṅgaverala-. ³ Bds khādītva. ⁴ Ck sācchinnā, Bā sā ca chindā. ⁵ Bā pañca-. ⁶ Bds paricāriṃsu. ⁷ Ck chādiya, Bā chāriyā, Bs chāriya. ⁸ so Cks for -vāritā? Bds paricāretvā. ⁹ Ck sācchintā, Ck sā ca chintā? Bā sā va chindā. ¹⁰ Bā -yāni. ¹¹ Bā -yāni ca. ¹² Bā atu-
thehi, Bs athutthehi. ¹³ Bā maraṭhati, Cks² avarujjhati. ¹⁴ Bā va. ¹⁵ Ck a-
rujjhati, Ck avirujjhati, Bs aparajjhatta. ¹⁶ Bds bhinde-. ¹⁷ Cks anādiyitvā, Bā
te tassa anādiyitvā. ¹⁸ Bā avoca. ¹⁹ Bā bārāṇasito sakaṭabhaṇḍaṃ.

katvā, chādiyā ti chāyāya, addāyate¹ ti udakabharito² viya addo³ hutvā
 paññāyati, chinnā va paggharīti eko rukkhārohanakusalo abhirūhitvā taṃ
 chindi, sū⁴ chinnamattā va paggharīti dasseti, parato pi es' eva nayo, appo-
 davanne kummāse ti appodakapāyāsasadiṣe kummāse, siṅgin⁵ ti siṅgi-
 verādiḥaṃ uttaribhaṅgaṃ, bidalasūpiyo ti muggasūpādayo, vāṇijā ekā ti 5
 ekekassa vāṇijakassa, yattakā vā tattha⁶ vāṇijā tesu ekekassa ekakā va, satthavāhassa
 pana santike pañcaviṣati⁷ tithā ti pi attho⁸, parikarimsū⁹ 'ti parivāresuṃ, tāhi
 pana saddhiṃ nēva nāgānubhāvena sāpivitānasayanādāni paggharimsu, kuttiyo
 ti hatthatharādayo, paṭiyānīti uppāmāyapaccattharaṇāni setakambalāni¹⁰ pi
 vadanti yeva, uddiyāneca kambale ti¹¹ uddiyā nāma kambalā atthi, te 10
 tattha bhāre¹² bandhitvā ti yāvatakaṃ icchiṃsu tāvatakaṃ gahetvā pañca-
 sakaṭasatāni pūretvā ti attho, vāṇijā bhaddamatthu te ti ekekaṃ vāṇi-
 jaṃ ālapanto bhaddan te atthū 'ti āha, annapānānācā 'ti annaṃ ca pānaṃ ca
 adāsi, sabbakāme cā 'ti sabbakāme ca adāsi, mittadūbho hīti mittānaṃ
 dūbhanapuriso hi pāpako lāmakko nāma, anādiyitvā ti¹³ agahetvā, upak- 15
 kamun ti¹⁴ chinditum ārabhiṃsu.

Atha ne chindanattbhāya rukkhamaṇam upagate¹⁴ disvā
 nāgarājā cintesi: „ahaṃ etesaṃ pipāsītānaṃ pāṇīyaṃ dāpesiṃ,
 tato dibbabbhojanaṃ, atho¹⁵ sayanāni c' eva paricārikā¹⁶ ca
 nāriyo, tato pañcasakaṭasatapūraṃ¹⁷ ratanaṃ, idāni pana me 20
 rukkhamaṇaṃ mūlato chindissamā 'ti vadanti, ativiya luddhā, ṭhapetvā
 satthavāhaṃ sese¹⁸ māretum vaṭṭatitī“ so „ettakā sannaddha-
 yodhā nikkhamantu, ettakā va¹⁹ dhanuggahā, ettakā vammaṇo“
 ti sēnaṃ vicāresi²⁰.

Tam atthaṃ pakāsento S.

25

20. Tato nāgā nikkhamiṃsu sannaddhā paṇṇavīsati²¹

dhanuggahānaṃ tisatā cha sabassā ca vammaṇo ti 198.

gātham āha.

Tattha sannaddhā ti suvapparaṇatādivammakavacikā²², dhanugga-
 hānaṃ tisatā ti meṇḍavīsāpadhanudharānaṃ tīpi satāni²³, vammaṇo ti 30
 keṭakaphalakahatthū²⁴ chasahassā.

¹ Bds allā-. ² Bd -tā. ³ Cks -ā, Bd allā. ⁴ Cks yā. ⁵ Bd siṅgavaran. ⁶ Bd
 omits vā tattha. ⁷ Bd pañcaviṣatikā ti attho. ⁸ Cks upari-, Bd parivāyimsu, B^s
 parivāyāyimsu. ⁹ Cks -baloti. ¹⁰ C^s -neva-, Bd uddiyāni ca kammalānīti. ¹¹
 Cks raṇi. ¹² Bd adds tassa vacanaṃ. ¹³ Bds add mohā va. ¹⁴ Ck upagato,
 C^s upagato. ¹⁵ Bd atha. ¹⁶ Cks -rakā. ¹⁷ Bd sakaṭamarāṇi satta. ¹⁸ Bd ave-
 sese. ¹⁹ Bd omits va. ²⁰ Bd -ti. ²¹ Bd pañca. ²² Ck -vammagavacchikā,
 C^s -vammagavacchika, Bd vammikavacchitā. ²³ Cks add ca. ²⁴ Bd chekada-
 caraṇaphalakahatthā.

21. Ete hanatha bandhatha, mā vo muccittha¹ jīvitaṃ,
 ṭhapetvā satthavāhaṃ² sabbe bhasmaṃ³ karotha ne ti 199.
 ayaṃ nāgarājena vuttagāthā.

Tattha mā vo⁴ muccittha⁵ jīvitaṃ ti kassaci ekassa pi jīvitaṃ mā
 5 muccittha⁵.

Nāgā tathā katvā uttarattharaṇādīni pañcasu sakaṭasatesu
 āropetvā satthavāhaṃ gahetvā sayāṃ tāni sakaṭāni pāpentā
 Bārāṇasīṃ gantvā sabbadhanaṃ tassa gehe paṭisāmetvā taṃ
 āpucchitvā attano nāgabHAVANAM eva gatā.

10 Tam atthaṃ veditvā S. ovādasena gāthadvayaṃ āha:

22. Tasmā hi paṇḍito poso sampassaṃ atthaṃ attano
 lobhassa na vasaṃ gacche haneyyārisakaṃ⁶ manaṃ. 200.

23. Etam⁷ ādīnavaṃ nātvā taṇhā dukkhassa sambhavaṃ
 vītataṇho anādāno sato bhikkhu paribbaje. 201.

15 Tattha tasmā ti yasmā lobhasagā⁸ mahāvīnāsaṃ pattā satthavāho
 uttamasampattiṃ tasmā haneyyārisakaṃ⁹ manaṃ ti anto¹⁰ uppajjamā-
 nānaṃ nānāvidhānaṃ lobhasattūnaṃ¹¹ santakaṃ manaṃ lobhasampayuttacittaṃ¹²
 haneyyā 'ti attho, etamādīnavaṃ¹³ ti evaṃ lobhe ādīnavaṃ jānitvā, taṇhā
 dukkhassa sambhavaṃ ti jātīdidukkhassa ca taṇhā¹⁴ sambhavo tato etam
 20 dukkhaṃ nibbattati evaṃ taṇhā va¹⁵ dukkhassa sambhavaṃ nātvā vītataṇho
 anādānena anādāno¹⁶ maggena āgatāya satiyā¹⁷ sato hutvā bhikkhu paribbaje¹⁸
 iriyetha vattethā 'ti arahattena kūṭaṃ gaṇhi.

Imaṃ ca pana dhammadesanaṃ āharitvā „evaṃ upāsakā pubbe
 lobhavasikā vāṇijā mahāvīnāsaṃ pattā, tasmā lobhavasikena na bhavi-
 25 tabban“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne te vāṇijā
 sotāpatti-phale paṭiṭṭhitā): „Tadā nāgarājā Sāriputto ahosi, satthavāho
 aham evā“ 'ti. Mahāvāṇijajātakaṃ.

¹ Bā te muñjittha. ² Bās add va. ³ B bhasmī, Bā tasmiṃ. ⁴ B te. ⁵ Bā
 muñjittha ⁶ Ck haneyya disataṃ, Cs haneyyā disataṃ, Bā haneyyārisakaṃ.

⁷ Bās evam. ⁸ Bā -vasikā. ⁹ Cks -yyādisataṃ. ¹⁰ Bā attano. ¹¹ Bā -sutthu-
 naṃ. ¹² Cks -cittā, Bā -yuttaṃ manaṃ. ¹³ Bā evamā-. ¹⁴ Bā bhavataṇhā.

¹⁵ Bā omits va. ¹⁶ Bā anādāno ti taṇhāanādāno in the place of anādānena-.

¹⁷ Cks sati, Bā omits satiyā. ¹⁸ Bā adds ti.

11. Sādhinajātaka.

Abbhuto vata lokasmin ti. Idam S. J. v. uposathike upāsake ā. k. Tadā hi S. „upāsakā porāṇakapaṇḍitā attano uposathakammaṃ nissāya manussasarīren' eva devalokaṃ gantvā ciraṃ vasimsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.

5

A. Mithilāyaṃ Sādhīno nāma rājā dhammena r. kāresi. So catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dāna-sālā' kāretvā sakala-Jambudīpaṃ unnaṅgalaṃ katvā mahā-dānaṃ pavattesi. Devasikaṃ cha satasahassāni vayakaraṇaṃ² gacchanti, pañca silāni rakkhati uposathaṃ upavasati³, ratṭha- 10 vāsino pi tassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā mata-matā va devanagare yeva nibbattanti⁴. Sudhammadevasabhaṃ pūretvā nisinnā devaraṇṇo silācārādiguṇaṃ eva vaṇṇayanti. Taṃ sutvā sesadevāpi rājānaṃ datṭhukāmā ahesuṃ. Sakko devarājā tesam manam viditvā āha: „Sādhīnarājānaṃ datṭhu- 15 kam' atthā“ 'ti. „Āma devā“ 'ti. So Mātaliṃ āṇapesi: „gaccha⁵ Vejayaṇtaṃ rathaṃ yojetvā Sādhīnaṃ ānehīti“. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā⁶ rathaṃ yojetvā Videharatṭhaṃ agamāsi. Tadā punnamadivaso⁷ hoti⁸. Mātali manussānaṃ sāyamāsaṃ bhuñjitvā dvāresu sukhakathāya nisinnakāle canda- 20 maṇḍalena saddhiṃ rathaṃ pesesi. Manussā „dve candā utṭhitā“ ti vadantā candamaṇḍalaṃ pahāya⁹ rathaṃ āgacchantam disvā „nāyaṃ cando, ratho esa¹⁰, devaputto¹¹ paññayati, kass' etaṃ¹² manomayasindhavayuttaṃ dibbarathaṃ āneti, na aññassa amhākaṃ raṇṇo bhavissati, rājā hi no dhammiko 25 dhammarājā“ ti somanassajātā hutvā añjaliṃ paggayha ṭhitā paṭhamam gātham āhaṃsu:

1. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano:

dibbo ratho pāturu ahu Vedehassa yasassino ti. 202.

¹ Bā -lāyo. ² Bā veyyākāraṇaṃ. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -imsu. ⁵ Bā adds tvaṃ. ⁶ Bā sampaṭicchitvā. ⁷ Bā -mi-. ⁸ Bā ahoṣi. ⁹ Bā ohāya. ¹⁰ Bā eso. ¹¹ Bā adds pi. ¹² C^{ks} kassesa etaṃ, Bā kassa ekaṃ.

Tass' attho: abbhuto vata tesaṃ ambhākaṃ jāto¹ lokasmiṃ lomahaṃsano uppajji yassa dibbo ratho pātūr ahoṣi Vedehassa yasassino ti.

Mātali pi ratham ānetvā manussesu gandhamālādīhi² pūjentesu tikkhattuṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā rañño nive-
 5 sanadvāraṃ gantvā ratham nivattetvā pacchābhāge³ sihapañ-
 jarummāre⁴ t̥hapetvā ārohaṇasajjaṃ katvā aṭṭhāsi. Tam divasaṃ rājāpi dānasālā⁵ oloketvā „iminā niyāmena dānaṃ dethā“ 'ti āṇāpetvā uposathaṃ samādāya⁶ divasaṃ vītina-
 metvā amaccagāṇaparivuto alaṃkatamahātale pācīnasihapañ-
 10 jarābhimukho dhammayuttakaṃ⁷ kathento nisinno hoti. Atha naṃ Mātali rathābhirūhanatthaṃ⁸ nimantesi⁹, nimantetvā ādāya agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha :

2. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
 15 nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 203.
3. Eh' imaṃ ratham āruya¹¹ rājasetṭha disampati,
 devā dassanakāmā te tāvatimsā saindakā,
 saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare. 204.
4. Tato ca rājā Sādhino¹² pamukho ratham āruhi,
 20 saḥassayuttaṃ āruya¹³ agā devāna santike. 205.
5. Tam devā paṭinandimsu disvā rājānaṃ āgataṃ:
 svāgatan te mahārāja aho te adurāgataṃ,
 nisida dāni rājasi¹⁴ devarājassa santike. 206.
6. Sakko pi paṭinandittha Vedehaṃ Mithilaggahaṃ,
 25 nimantayī ca¹⁵ kāmehi āsanena ca Vāsavo. 207.
7. Sādhū kho¹⁶ si anuppatto āvāsaṃ vasavattinaṃ,
 vasa devesu¹⁷ rājasi sabbakāmasamiddhisu,
 tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 208.

Tattha samacchare ti acchanti, agā devāna santike ti devānaṃ
 30 santikaṃ agamāsi. Tasmiṃ hi ratham abhirūhitvā¹⁸ t̥hite ratho ākāsaṃ pak-
 khandi, so mahājanassa oloketass' eva antaradhāyi, Mātali rājānaṃ devalokaṃ

¹ so B^d; C^{ks} vatesaambhākaṃ rājā. ² C^{ks} -dīni. ³ B^d -yena. ⁴ B^d -pañca-
 raum-. ⁵ B^d -lāyo. ⁶ B^d -dayitvā. ⁷ B^d -yuttakathānaṃ. ⁸ C^s -na-. ⁹ B^d omits
 ni-. ¹⁰ B^d abhāsi. ¹¹ so all three MSS. for āruha? ¹² B^d add vedeḥo
 mithilaggaho. ¹³ C^{ks} abhiruyha. ¹⁴ B^d rājasi. ¹⁵ C^k ma, B^d -tayittha. ¹⁶
 C^k ko. ¹⁷ C^k B^s devasu. ¹⁸ B^d abhiharitvā.

nesi, tam disvā devatā ca Sakko ca haṭṭhatuṭṭhā paccuggamanam katvā paṭi-
santhāram karimūsu. Tam attham dassetuṃ tam devā ti ādi vuttaṃ. Tattha
paṭinandiṃsū 'ti punappuna nandiṃsu, āsanena cā 'ti rājanam ālīngitvā
idha nisidā 'ti attano Paṇḍukambalāsana ca kāmehi ca nimantesi, upaḍḍha-
rajjam katvā ekāsane nisidāpesitī attho.

5

Tassa Sakkena devaraññā dasayojanasahassam devana-
garam aḍḍhatiyā ca accharākoṭiyo Vejayantapāsādañ ca majjhe¹
bhinditvā dinnam sampattim anubhavantassa manussagaṇanāya
sattavassasatāni atikkantāni, ten' attabhāvena devaloke va
sakaṃ² puññam khīṇam, anabhirati uppannā, tasmā Sakkena 10
saddhim sallapanto

s. Aham pure saggagato ramāmi

naccehi gītehi ca vāditehi,

so dāni ajja na ramāmi sagge,

āyun³ nu khīṇo⁴, maraṇam nu santike

15

udāhu mūlho 'smi janindasetṭhā⁵ 'ti gātham āha. 209.

Tattha āyunnu khīṇo ti kin nu mama sarasena⁶ jīvitindriyam khīṇam
udāhu upacchedakammavasena maraṇam santike jātan ti pucchati, janinda-
setṭhā 'ti janindānam devānam setṭhā 'ti⁷.

Atha nam Sakko āha:

20

9. Na cāyu⁸ khīṇam⁹, maraṇam te dūre,

na cāpi mūlho naraviriyasetṭha,

tavañ ca¹⁰ puññāni parittakāni

sesam vipākam idha vedayato¹¹. 210.

10. Vasa devānubhāvena rājasetṭha disampati,

25

tāvatiṃsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 211.

Tattha parittakāniti idam ten' attabhāvena¹² devaloke vipākadayakāni
puññāni sandhāya vuttaṃ, itarāni pi tassa¹³ rañño puññāni paṭhaviyam paṃsu
viya appamāṇāni, vasa devānubhāvenā 'ti aham te¹⁴ attano puññāni
majjhe bhinditvā dassāmi mamānubhāvena vasā 'ti nam¹⁵ samassāsento āha. 30

¹ Bā mañcamajhe. ² Bās vasanakam in the place of va sakaṃ. ³ Bā āyu. ⁴

Cs khīṇam, Bs khīno. ⁵ Bā janindānam devānam setṭhā. ⁶ so Cks; Bs sarīre.

⁷ gāthamāha --- setṭhā ti wanting in Bā. ⁸ Ck nāyu, Cs tāyu. ⁹ Bās -o. ¹⁰

Bā tathe. ¹¹ Ck vedhayitto, Cs vedayitto. ¹² Bā tena att-. ¹³ Bā panassa.

¹⁴ Cks tena. ¹⁵ Bā tam.

Atha naṃ patikkhipanto M. āha:

11. Yathā yācitakaṃ yānaṃ yathā yācitakaṃ dhanam
evaṃsampadam ev' etaṃ yam¹ parato dānapaccayā. 212.
12. Na cāham etaṃ icchāmi yam¹ parato dānapaccayā,
5 sayamkatāni puññāni tam² me āveṇiyam³ dhanam. 213.
13. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalam bahum
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
yam katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 214.

Tattha yam parato dānapaccayā ti yam parena dinnattā labhati⁴ taṃ
10 yācitasadisam⁵ eva hoti, yācitakaṃ hi tuṭṭhakāle denti tuṭṭhakāle⁶ acchinditvā
gaṇhantīti⁷ vadati, samacariyāyā 'ti kāyādihi pāpassa akaraṇena, saṃya-
menā 'ti silasaṃyamena, damenā 'ti indriyadamanena, yam katvā ti yam
karitvā sukhito c' eva hoti na ca pacchā anutappati, tathārūpam eva kammaṃ
karissāmīti.

- 15 Ath' assa vacanaṃ sutvā Sakko Mātaliṃ āṇāpesi: „gac-
cha⁸, Sādhinarājānaṃ Mithilam netvā uyyāne otārehīti“. So
tathā akāsi. Rājā uyyāne caṃkamati, uyyānapālo disvā puc-
chitvā gantvā⁹ Nāradaṛaṇṇo ārocesi. So¹⁰ raṇṇo āgatabhāvaṃ
suttvā „tvaṃ purato gantvā¹¹ tassa ca mayhañ ca dve āsanāni
20 paññāpehīti“ uyyānapālaṃ uyyojesi. So tathā akāsi. Atha
naṃ rājā pucchi: „kassa dve āsanāni paññāpesīti“. „Ekaṃ
tumbhakaṃ, ekaṃ ambhakaṃ raṇṇo“ ti. Atha¹² rājā „ko aṇṇo
satto mama santike āsane nisīdissatīti“ vatvā ekasmiṃ nisī-
ditvā ekasmiṃ pāde ṭhapesi. Nāradaṛajā āgantvā tassa pāde
25 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, so kir' assa sattamo pana nattā¹³,
taḍā kira vassasatāyukakālo va hoti¹⁴. M. pana attano
puññabalena ettakaṃ kālaṃ vitināmeti¹⁵. So Nāradaṃ hatthe
gahetvā uyyāne vicaranto tisso gāthā abhāsi:

14. Imāni tāni khettāni imaṃ nikkhaṃ sukaṇḍalam
30 imā tā haritānopā imā najjo savantiyo 215.

¹ Bā yam. ² Bā tam. ³ O^k āvenim-, C^s āveni-, Bā āvenitam. ⁴ C^ks labbhati.

⁵ Bā yācitakasa-. ⁶ Bā atuṭṭhakāle. ⁷ C^ks gaṇhantīti. ⁸ Bā adds tāta. ⁹ Bā āg-.

¹⁰ Bā adds rājā. ¹¹ Bā adds uyyānaṃ samajjhettvā. ¹² Bā adds naṃ. ¹³ C^s
patanattā, Bā^s panatto. ¹⁴ Bā ahoṣi. ¹⁵ Bā -si.

15. Imā [tā] pokkharaniyo rammā cakkavākūpakūjitā
mandālakehi¹ sañchannā padumuppalakehi ca —
y' ass' imāni mamāyimsu kin nu te disataṃ gatā². 216.

16. Tānīdha³ khettāni so bhūmibhāgo
te ārāmā te vana 'me pacārā⁴ —
tam eva mayhaṃ janataṃ apassato
suññaṃ va⁵ me Nārada khāyate disā⁶ ti. 217.

5

Tattha khettānīti bhūmibhāge sandhāyāha, imaṃ nikkhan ti imaṃ
tādisaṃ eva udakaniddhamanaṃ⁷, sukuṇḍalan ti sobhanena⁸ musalapavesana-
kuṇḍalena⁹ samannāgataṃ, haritānopā¹⁰ ti udakaniddhamanassa ubhosu¹⁰
passesu haritapīpasañchannā¹¹ anupabhūmiyo¹², yassimāni mamāyimsu 'ti
tāta Nārada ye mama upaṭṭhākā ca orodhā ca imasmiṃ uyyāne mahantena ya-
sena mayā saddhiṃ vicarantā imāni ṭhānāni mamāyimsu piyāyimsu kataran nu
te disataṃ¹³ gatā kattha te pesitā, tānīdha khettānīti imasmiṃ uyyāne
tāva¹⁴ etāni uparopakavirūhaṇaṭṭhānāni¹⁵, te vana me pacārā¹⁶ ti ime te¹⁵
yeva vanapacārā¹⁷, vane viharabhūmiyo ti attho.

Atha naṃ Nārado āha: „deva tumhākaṃ devalokaṃ
gatānaṃ idāni sattavassasatāni, ahaṃ vo sattamo nattā¹⁸,
tumhākaṃ upaṭṭhākā¹⁹ sabbe²⁰ maraṇamukhaṃ pattā, idaṃ
vo attano santakaṃ rajjaṃ, anubhavatha naṃ²¹“ ti. Rājā²⁰
„tāta Nārada, nāhaṃ idhāgacchanto rajjatthāya āgato, puñña-
karaṇaattthāy' amhi āgato, ahaṃ puññaṃ eva karissāmīti“ vatvā

17. Diṭṭhā mayā vimānā²² obhāsenta²³ catuddisā

sammukhā devarājassa tidasānaṃ ca sammukhā. 218.

18. Vuttham²⁴ me bhavanaṃ dibbaṃ bhuttā kāmā amānusa²⁵
tāvatiṃsesu devesu sabbakāmasamiddhisu. 219.

19. So 'haṃ etādisaṃ disvā puññāy' amhi idhāgato,
dhammam eva carissāmi, nāhaṃ rajjena atthiko. 220.

¹ Cks maddā-. ² so Ck; C^s kinnu te disatāgatā, Bds kin nu te tādisaṃ gatā.
³ Bds tāni ca. ⁴ C^s vanime-, Bds te yeva ārāme vaname sañcarā, B^s te vaname
sañcarā. ⁵ so Cks for suñña va? Bds suññañca. ⁶ Bds me nāya nāyate disā.
⁷ Cks -niddhanā. ⁸ Bds -ṇena. ⁹ Bds puññapavesana-, Bds omits musalapa-
vesana. ¹⁰ Bds -nupā. ¹¹ Cks -tāṭṭhasañchanno. ¹² Bds anupā-. ¹³ Bds kataran
te idāni satta dāni sattavassasatāni disaṃ. ¹⁴ Bds tāneva. ¹⁵ Cks -kā-. ¹⁶
Bds sañcarā. ¹⁷ Cks caua-, Bds vanañcarā. ¹⁸ Bds panatto. ¹⁹ Bds add ca orodhā
ca. ²⁰ Bds omits sa-. ²¹ Bds anussāsā. ²² add va? Bds vimānāni. ²³ C^s Bds
-to. ²⁴ Ck vuttham, Bds vuttham.

20. Aḍaṇḍāvacaraṃ maggaṃ Sammāsambuddha-desitaṃ
taṃ maggaṃ paṭipajjissaṃ yena gacchanti subbatā ti āha. 220.

- Tattha vuttham¹ me bhavanaṃ dibban ti Vejayantaṃ sandhāyāha, sohaṃ etādisaṃ ti tāta Nārada so ahaṃ Buddhāñāpāna aparicchindaniyaṃ²
5 evarūpaṃ kāmagaṇasampattiṃ pahāya puññakaraṇatthāya idhāgato, aḍaṇḍāva-
caraṃ ti aḍaṇḍehi nikkhittadaṇḍasatthehi³ avacaritabbaṃ⁴ sammādiṭṭhipurekkhā-
raṃ aṭṭhaṅgikamaggaṃ, subbatā ti yena maggena subbatā sabbaññū Buddhā
gacchanti ahaṃ pi agatapubbaṃ diṣaṃ gantuṃ bodhitale nisīditvā taṃ eva
maggaṃ paṭipajjissāmi.
- 10 Evaṃ M. imā gāthā⁵ sabbaññutañāpāna⁶ saṃkhipitvā⁷ ka-
thesi. Atha naṃ Nārado puna pi āha: „rajjam deva anusāsā“
'ti. „Tāta na me rajjen' attho, satta vassasatāni⁸ niṭṭhita-
dānaṃ⁹ pana sattāhen' eva dātukāṃ' amhīti¹⁰“. Nārado
„sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā mahādānaṃ paṭi-
15 yādesi. Rājā sattāhaṃ dānaṃ datvā sattame divase kālaṃ
katvā Tāvatiṃsabhavane¹¹ nibbatti.

- S. i. dhammadesanaṃ ā. „evaṃ vasitabbayuttakaṃ uposatha-
kammaṃ nāmā“ 'ti dassetvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne
upāsakesu keci sotāpattiphale keci sakadāgāmiphale¹² paṭiṭṭhahimsu):
20 „Tadā Nāradaṛājā Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho, Sādhinarājā ahaṃ
evā“ 'ti. Sādhinajātakaṃ.

12. Dasabrāhmaṇajātaka.

- Rājā avoca Vidhūraṇ¹³ ti. Idam S. J. v. asadisadānaṃ
ā. k. Taṃ Aṭṭhanipāte Sucirajātake¹⁴ vitthāritam eva. Rājā kira
25 taṃ dānaṃ dadanto S-raṃ jeṭṭhakam katvā pañca bhikkhusatāni vi-
cinitvā gaṇhitvā mahākhīṇāsavānaṃ nēva adāsi. Ath' assa guṇaṃ¹⁵
kathentā „āvuso rājā asadisadānaṃ dento¹⁶ vicinitvā mahāphalaṭṭhāne
adāsīti“ dh. k. s. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave yaṃ

¹ Bā vuttham, Ck vuttham. ² Ck -cchitāniyaṃ, Cs -cchitāniyaṃ, Bā -cchindaniyaṃ. ³ Bās -hatthehi. ⁴ Ck paritabbaṃ, Cs pharitabbaṃ. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Ck -ṇe, Cs -ṇo? ⁷ Cks khipitvā. ⁸ Cks -satā. ⁹ Bās vigataṃ dānaṃ. ¹⁰ Bā -mombhiti. ¹¹ Bā adds yeva. ¹² Bā adds keci anāgāmiphale. ¹³ Bā vidū-.
¹⁴ so Cks; Bā vidūrajā-. ¹⁵ Bā guṇakathaṃ. ¹⁶ Cks dente, Bā dadanto.

Kosalarājā mādisassa Buddhassa upatṭhāko hutvā viceyyadānaṃ deti¹,
porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē pi viceyyadānaṃ dadāmsū²“ ti
vatvā a. ā.:

A. Kururattṭhe Indapattānagare Yuddhiṭṭhilagotto Ko-
ravvārājā³ r. kāresi. Tassa Vidhūro⁴ nāma amacco atthañ 5
ca dhammaṃ ca anusāsi. Rājā sakala-Jambudīpaṃ kho-
bhento⁵ mahādānaṃ deti, taṃ gahetvā bhuñjantesu eko pi
pañcasīlamattaṃ rakkhanto nāma n' atthi, sabbe dussīlā va,
dānaṃ rājānaṃ na toseti. Rājā „viceyyadānaṃ⁶ mahapphalaṃ“
ti sīlavantānaṃ dātukāmo hutvā cintesi: „Vidhūrapaṇḍitena⁴ 10
saddhiṃ mantayissāmīti“ so taṃ upatṭhānaṃ āgataṃ āsane
nisidāpetvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. upadḍhagātham āha. Parato rañño
ca Vidhūrassa ca vacanaṇṇavacanā⁷ hoti.

1. Rājā avoca Vidhūraṃ dhammakāmo Yuddhiṭṭhilo: (III, 401.) 15
brāhmaṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 222.
2. Virate methunā dhammā ye⁸ me bhuñjeyyu⁹ bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma¹⁰
yattha dinnaṃ mahapphalaṃ. 223.
3. Dullabhā brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā 20
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu¹¹ bhojanaṃ. 224.
4. Dasa khalu¹² mahārāja yā tā¹³ brāhmaṇajātiyo,
tesaṃ vibhaṅgaṃ¹⁴ vicayaṃ¹⁵ vitthārena suṇohi me. 225.
5. Pasibbake gahetvāna punṇe mūlassa saṃvute
osadhikāyo¹⁶ ganthenti nahāyanti¹⁷ japanti ca 226. 25
6. Tikicchakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 227.

¹ Cks denti. ² Bā adamsū. ³ Bā korabyo nāma rājā. ⁴ Bā vidū - throughout.

⁵ Bā - etvā. ⁶ Bā add katamaṃ. ⁷ Bā - naṃ pa-. ⁸ Cks yo. ⁹ Ck Bā - yyuṃ.

¹⁰ Bā - mi. ¹¹ Cks Bā - yyuṃ. ¹² Cks add mā. ¹³ Bā yathā, Cks omit yā tā.

¹⁴ Bā vibhagaṃ, Bā vibhāvaṃ. ¹⁵ Bā vicissaṃ. ¹⁶ Bā - ye. ¹⁷ Bā nāmayanti.

7. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te³ vuccanti brāhmaṇā,
aññe⁴ Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 228.
8. Virate⁵ methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
5 dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 229.
9. Kimkaṇikāyo gahetvāna ghosenti purato pi te,
pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsu sikkhare, 230.
10. Paricārakasamā⁶ rāja⁷, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 231.
- 10 11. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 232.
12. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 233.
- 15 13. Kamaṇḍaluṃ gahetvāna vaṃkadaṇḍaṇ ca⁹ brāhmaṇā
paccupessanti rājāno gāmesu nigamesu ca, 234.
14. 'Nādinne vuṭṭhahissāma¹⁰ gāmamhi ca vanamhi ca¹¹,
niggāhakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 235.
- 20 15. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 236.
16. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 237.
- 25 17. Parūḷhakacchanakhalomā¹² paṃkadantā rajassirā
okiṇṇā rajareṇūhi¹³ yācakā vicaranti te, 238.
18. Khāṇughātasamā¹⁴ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 239.

¹ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇṇā. ² Bā adds ca. ³ Bās te na. ⁴ Cks -o.
⁵ Bās -tā. ⁶ Bā -rasamā. ⁷ Ck cārāra, Bā carā. ⁸ Cks brahmaṇṇā, Bā
brahmaṇṇā. ⁹ Bā paṃkadatanaṇca. ¹⁰ Ck -hessāmi, Bā vuṭṭihissāma. ¹¹
Bās gāme vā nigamamhi vā. ¹² Bā -kacchānakhā-. ¹³ Cks -rāja-. ¹⁴ Bā
khāṇunaghāta-.

19. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 240.
20. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma 5
yattha dinnam mahapphalaṃ. 241.
21. Harīṭakam³ āmalakam³ ambajambuvibhīṭakam⁴
labujam⁵ dantapoṇāni beluvā padarāni ca 242.
22. Rājāyatanaṃ ucchupuṭam dhūmanettaṃ madhuañjanaṃ
uccāvacāni paṇiyāni vipaṇenti⁶ janādhīpa, 243. 10
23. Vāṇijakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 244.
24. Apetā te brāhmaṇṇā⁷, [iti rājā⁸ Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 245. 15
25. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ. 246.
26. Kasim vāṇijjam kārenti, posayanti ajeḷake,
kumāriyo paveccanti, vivāhant'⁹ āvahanti ca, 247. 20
27. Samā Ambaṭṭhavessehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 248.
28. Apetā te brāhmaṇṇā¹⁰, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 249. 25
29. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalaṃ. 250.

¹ Cks brahmaṇṇā, Bā brahmaṇā. ² Bā add ca. ³ Cks -kā, Bā haritakam. ⁴ Bā ambajambuvibhokam. ⁵ Bā pulapujam. ⁶ Cks vipaṇenti, Bā tikiṇanti, Bā kiṇanti. ⁷ Bā brahmaṇṇā. ⁸ Bā add ca throughout. ⁹ so C Bā for vivāhant? Ck vihānata. ¹⁰ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇāṇā.

30. Nikkhanṭabhikkhaṃ¹ bhuñjanti gāmesv-eke purohitā,
bahū te paṭipucchanti² aṇḍacchedā³ tilaṇḍakā⁴, 251.
31. Pasū pi tattha haññanti mahisā sūkarā ajā,
goghātakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
5 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 252.
32. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 253.
33. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
10 dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnaṃ mahapphalaṃ. 254.
34. Asicammaṃ gaheṭvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
vessapathesu⁶ tiṭṭhanti, satthaṃ abbāhayanti⁷ pi, 255.
35. Samā gopanisādehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
15 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 256.
36. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute⁸ 257.
37. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
20 dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnaṃ mahapphalaṃ. 258.
38. Araññe kuṭikaṃ katvā kuṭāni kārayanti te,
sasabīlāre⁹ bādhenti ā godhā¹⁰ macchakacchapaṃ, 259.
39. Luddakā te mahārāja¹¹, te pi vuccanti brāhmaṇā,
25 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 260.
40. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 261.

¹ so Cks; Bā nikkhitta-. ² Bā bahū jano pari-. ³ Bā antache-. ⁴ Ck nil-, C^s nilaṇḍi-, Bā nilaṇḍa-. ⁵ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇṇā. ⁶ Cks vessā-, Bā cessa-. ⁷ Cks abbhā-. ⁸ apētā - - bahussute wanting in C^s. ⁹ Bā^s sasāhi, Bā pilāraṃ. ¹⁰ Cks agodhā, Bā agodha. ¹¹ Bā te luddakasamā rāja.

1. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalam. 262.
42. Aññe dhanassa¹ kāmāhi heṭṭhā mañce pasakkhitā²,
rājāno upari nahāyanti somayāge upatṭhite, 263. 5
43. Malamajjanasamā³ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 264.
44. Apetā te brāhmaṇā⁴, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa silavante bahussute 265. 10
45. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalan ti. 266.

Tattha silavante ti maggenāgatasile, bahussute ti paṭivedhabahussute,
dakkhiṇam ti dānam, ye te ti ye dhammikā⁵ samaṇabrāhmaṇā tava dānam 15
bhuñjeyyum te dullabhā, brāhmaṇajātiyo⁶ ti brāhmaṇakulāni, tesam vi-
bhaṇṇam vicayan ti⁷ tesam brāhmaṇānam vibhāṇam⁸ mama paññāya vici-
bhāvaṃ⁹ vitthārena supohi, samvute¹⁰ ti baddhamukhe¹¹, osadhikāyo¹²
ganthentīti idam imassa rogassa bhesajjam¹³ idam imassā¹⁴ 'ti evam pilo-
tike¹⁵ bandhitvā manussānam denti, nahāyanti¹⁶ nahāpanam¹⁷ nāma 20
karonti, japanti cā 'ti bhūtavijjam parivattenti, tikicchakasamā ti vejja-
sadisā, te pi vuccanti¹⁸ te pi brāhmaṇā vā mayam abrahmaṇā vā ti ajānitvā
va vejjakammena jivikam kappentā vohārena brāhmaṇā ti vuccanti, akkhātā
te ti ime te mayā vejjabrāhmaṇā nāma akkhātā, nipatāmase ti vadehi dāni,
kim tādise brāhmaṇe nipatāma nimantanatthāya upasamkamāma, atthi te etehi 25
attho ti pucchati¹⁹, brāhmaṇā²⁰ ti brāhmaṇadhammato²¹, na te²² vuc-
cantīti te bāhitapāpatāya brāhmaṇā nāma na vuccanti, kimkapikāyo²³ ti
mahārāja apare brāhmaṇā attano brāhmaṇadhammam chaḍḍetvā jivikatthāya
rājarājamahāmattānam purato kamsatāle gahetvā vādentā gāyantā gacchanti,
pesanāni pīti dāsakammakarā viya pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsū 30
'ti rathasippam sikkhanti, paricārakasamā²⁴ ti dāsakammakarasadisā, daṇ-

¹ B^d dhanasā. ² so C^{ks}; B^d -mañje vamaḥkhitā. ³ B^d -majjasamā. ⁴ C^{ks}
brahmaṇā, B^d brahmaṇāññā. ⁵ B^d -ka. ⁶ C^{ks} -ṇā jātiyā. ⁷ C^{ks} vibhāṇā-,
B^d vibhaṇṇa vicinīsanti, B^s vicinissanti. ⁸ C^{ks} -gañca, B^d vibhaṇṇam. ⁹ B^d
vicinītvā bhavaṃ. ¹⁰ C^{ks} -to, B^d -vutte. ¹¹ B^d bandhana-. ¹² B^d ye. ¹³
C^{ks} -jjā. ¹⁴ B^d imassa rogassa bhesajjam. ¹⁵ B^d silokena. ¹⁶ C^{ks} nahāpay-,
C^s nahāy- corr. to nahāpay-, B^d nāpayanti. ¹⁷ B^d nahāpanam. ¹⁸ B^d pucchi.
¹⁹ C^{ks} brahmaṇāññā, B^d brahmaṇāññā. ²⁰ B^d add aññā. ²¹ C^{ks} omit te. ²²
C^{ks} kimkha-. ²³ all three MSS. -rika-.

1 dan ti vaṃkadanḍakattḥam¹, paccupessanti rājāno ti rājarājamahāmatte
 paṭicca āgamma sandhāya paccupessanti², gāmesu nigamesu cā 'ti tesam
 nivesanadvāre nisīdanti, niggāhakasamā ti niggāhakakārakehi balisādhaka-
 rājapurisehi samā yathā te purisā agahetvā na gamissāmā 'ti niggaham katvā
 5 gaphanti yeva tathā gāme vā vane vā aladdhā³ marantāpi⁴ na vuṭṭahissāmā
 'ti upavasanti, te pīti te pi balisādhakasadisā pāpadhammā, rajareṇūhīti
 rajena⁵ ca paṃsūhi ca okiṇṇā, yācakā ti dhanayācakā, khāpughātasamā⁶
 ti malinasarīratāya jhāmakkhettkhāpughātehi⁷ bhūmim khaṇitvā jhāmakkhāpuka-
 uddharapakamanussehi samānā agahetvā na gamissāmā 'ti niccalabhāvena ṭhitattā
 10 nikhaṇitvā ṭhapitavatikkhāpū⁸ viyā 'ti pi attho, te pīti te pi tathā laddham⁹
 dhanam vaḍḍhiyā payojetvā puna tath' eva ṭhitattā¹⁰ dussilābrāhmaṇā¹¹, ucchu-
 puṭan ti ucchuṃ c' eva phāṇitapuṭāṇ¹² ca, madhuañjanan ti madhuñ ca
 añjanañ ca, uccāvacaññīti mahagghasamagghāni¹³ paṇiyāññīti¹⁴ bhaṇḍāni,
 15 vivāpentīti¹⁵ vikkīṇanti, te pīti te pi imāni ettakāni vikkīṇitvā jīvikkappa-
 kapañjikabrāhmaṇā, pōsentīti gorasavikkayena jīvikkakappanattḥam pōsentī, pa-
 vecchāntīti¹⁶ attano dhītarō hiraññasuvāṇṇam gahetvā paresam denti, te evam
 paresam dadamānā vivāhanti¹⁷ attano puttānam atthāya gaṇhamānā āvahanti nāma
 ambaṭṭhavessehiṭi kuṭumbikehi c' eva gahapatīhi ca samānā te pi vohāravasena
 brāhmaṇā ti vuccanti, nikkhanta bhikkhañ¹⁸ ti gāmapurohitā¹⁹ hutvā attano
 20 atthāya nibaddhabhikkham, bahū te²⁰ ti bahujanā te gāmapurohite nakkhatta-
 muhuttamañgalāni²¹ pucchanti, aṇḍacchedātīlañchakā²² ti bhatīm gahetvā
 balivaddādīnam aṇḍacchedakā c' eva tisulādīnamkakarapena²³ lañchakā ca²⁴ lak-
 khaṇakārakā²⁵ ti attho, tatthā 'ti tesam gāmapurohitānam gehesu māmsavikkīṇa-
 nattham ete pasuādayo pi haññanti, te pīti te pi goghātakasamā²⁶ brāhmaṇā ti
 35 vuccanti, asīcamman ti asilaṭṭhiñ c' eva²⁷ kaṇḍavārapaṇ ca, vessapaṭhesu 'ti
 vāṇijānam gamanamaggesu, sattham abbāhayanīti²⁸ satthavāhānam hatthato
 sataṃ pi sahasam pi gahetvā satthe coraṭṭavim atibāhenti²⁹, gopanisā-
 dehīti gopālakehi c' eva nisādehi³⁰ ca gāmaghātakacorehi³¹ samā ti vuttam,
 te pīti evarūpā brāhmaṇā ti vuccanti, kuṭāni kārayanti te ti kuṭapāsādāni
 30 ropenti, sasabīlāre³² ti sase ca bīlāre ca, etena thalacare³³ mige dasseti, ā
 godhā³⁴ macchakacchapan ti thalajesu tāva ā godhato³⁵ mahante ca
 khuddake ca pāpyo³⁶ bādhenti mārenti jalajesu macchakacchape, te pīti te pi

¹ Bā paṇkadantanti dantakattḥam, Bs taṃkadanḍanti dantakattḥam. ² Bā upa-
 sevanti. ³ Ck aladdha, Cs aladdhe. ⁴ Bā mando pi. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Bā -ghāta-
 kasamā. ⁷ Bā -khettegghātakāhi. ⁸ Bā -ṇukā. ⁹ Bā -a. ¹⁰ Bā vicarantā. ¹¹ Bā
 -lā-. ¹² Bā phalānīta-. ¹³ Bā mahagghaappagghāni. ¹⁴ Ck paṇiyā-, Cs paṇi-,
 Bā paṇi-. ¹⁵ Ck -vipapōtīti, Bā vikkīṇantīti. ¹⁶ Cks pavegacchantīti. ¹⁷ so
 Cks for vivāhenti? Bā vivāhantīti. ¹⁸ Cks -tā-, Bā nikkhitta-. ¹⁹ Bā to,
 Cks gāme purohito. ²⁰ Bā bahujanā, Es bahujane, Cks bahūne. ²¹ Cks
 -ttamuhuttam-. ²² Ck nilacchi-, Cs nilaccha-, Bā nilāñcakā. ²³ Bā sulādīnā-
 gākārāpēna-. ²⁴ Bā omits la-ca. ²⁵ Bā lancanākārāpā. ²⁶ Cks goghātakasamaṇa.
²⁷ Bā asisattañ ceva. ²⁸ Cks avahayanīti omitting sattham. ²⁹ Bā sattham corā
 aṭavi āvahanti. ³⁰ Bā ne-. ³¹ Bā adds ca. ³² Cks -rā, Bā sasañ bilāran. ³³ Bā
 vanacare. ³⁴ Cks agodha. ³⁵ Bā agodhato pathāya. ³⁶ Ck pāpyo, Bā pāpyo.

luddakasamā brāhmaṇā ti vuccanti, aññe dhanassa kāmāhīti apare brāhmaṇā dhanam patthentā¹, heṭṭhāmañce pasakkhitā² ti kalim pavāha-kammaṃ³ kāressamā 'ti ratanamayaṃ⁴ mañcam kāretvā tassa heṭṭhā nipannā acchanti, atha tesaṃ⁵ somayāge uṭṭhite rājāno upari nahāyanti⁶, te kira yāge⁷ niṭṭhite āgantvā tasmim mañce nisīdanti, atha ne aññe brāhmaṇā kalim pavā-
hessamā 'ti⁸ nahāpenti⁶, ratanamañco c' eva⁹ rañño rājālamkāro ca sabbo¹⁰
heṭṭhā nipannass' eva hoti¹¹, te pīti te pi malamajjanehi¹² nahāpītehi⁶ sadisā
brāhmaṇā ti vuccanti.

Evañ c' ime vohāramattabrāhmaṇe¹³ dassetvā idāni para-
matthabrāhmaṇe dassento dve gāthā abhāsi: 10

46. Atthi kho brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu bhojanaṃ. 267.
47. Ekañ ca bhattaṃ bhuñjanti na ca majjaṃ pivanti te,
akkhātā te mahāraja, tādise nipatāmase ti. 268.

Tattha sīlavanto ti ariyasīlena samannāgatā, bahussutā ti paṭivedha- 15
bāhusaccena samannāgatā, tādise ti evarūpe bāhitapāpe paccakabuddhabrāhmaṇe
nimantanatthāya upasaṃkamāmā 'ti.

Rājā tassa kathaṃ sutvā pucchi: „samma Vidhūra evarūpā
aggadakkhiṇeyyā brāhmaṇā kahaṃ vasantīti“. „Uttara-Hima-
vante Nandamūlakapabbhāre mahārājā“ 'ti. „Tena hi paṇḍita 20
tava balena mayhaṃ te brāhmaṇe pariyesā“ 'ti tuṭṭhamānaso

48. Ete [kho] brāhmaṇā Vidhūra sīlavanto bahussutā,
ete Vidhūra pariyesa, khippaṇ ca te¹⁴ nimantayā 'ti 269.
gātham āha. M. „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaticchitvā
„tena hi mahārāja 'nagaraṃ alamkārapetvā sabbe nagara- 25
vāsino dānaṃ datvā uposathaṃ adhiṭṭhāya samādinnaṃ sīlā
hontū' 'ti bheriṃ carāpetvā tumhe pi saddhiṃ parijanena
uposathaṃ samādiyathā“ 'ti vatvā sayam pāto va bhuñjitvā
uposathaṃ samādāya sāyaṇhasamaye jātipupphavaṇṇaṃ sa-
muggaṃ¹⁵ āharāpetvā¹⁶ raññā saddhiṃ pañcapatiṭṭhitaṃ 30

¹ Bā paṭhenti. ² Bā mavekitā or malakitā. ³ Bā kalipavāhanakammaṃ. ⁴ Bā tenamayaṃ. ⁵ Bā ne-. ⁶ Bā nhā-. ⁷ Bā soma-. ⁸ Bā -mā ti. ⁹ Bā adda vattābhāraṇaṃ, Bā vatthābhāraṇe. ¹⁰ Bā -e. ¹¹ Bā honti. ¹² Cā -maccha-.
¹³ Bā -tte-. ¹⁴ Bā ne. ¹⁵ Cā sumu-, Bā suvaṇṇasamu-. ¹⁶ Bā āhā-.

patiṭṭhahitvā¹ paccekabuddhānaṃ guṇe anussaritvā vanditvā
 „Uttara - Himavante Nandamūlakapabbhāre vāsino pañca
 paccekabuddhasatāni² sve amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū“³ 'ti
 nimantetvā ākāse aṭṭha pupphamutṭhiyo vissajjesi. Tadā
 5 tattha pañcasatā paccekabuddhā vasanti, pupphāni gantvā
 tesāṃ upari patimsu, te āvajjantā naṃ⁴ kāraṇaṃ ñatvā
 „mārisā Vidhūrapaṇḍitena nimantit' amhā, na kho pan' esa
 ittarasatto, Buddhaṃkuro esa, imasmiṃ ñeva kappe Buddho
 bhavissati⁵, karissāma assa saṅgahan“⁶ ti nimantanāṃ adhi-
 10 vāsayaṃsu. M. pupphānaṃ anāgamanasaññāya adhvāsita-
 bhāvaṃ ñatvā „mahārāja sve paccekabuddhā āgamissanti,
 sakkārasammānaṃ karohīti“ āha. Rājā punadivase mahā-
 sakkāraṃ katvā mahātale mahārahāni āsanāni paññāpesi.
 Paccekabuddhā Anotattadahe katasarīrapaṭijagganāvelaṃ sal-
 15 lakkhetvā ākāsenāgantvā rājāṅgaṇe otariṃsu. Rājā ca B. ca
 pasannamānasā tesāṃ hatthato pattāni gaḥetvā pāsādaṃ āro-
 petvā nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇītena khādaniya-
 bhojaniyena parivisiṃsu. Bhattakiccapariyosāne ca puna-
 divasatthāyā 'ti evaṃ satta⁷ divase nimantetvā mahādānaṃ
 20 datvā sattame divase sabbaparikkhāre adaṃsu. Te⁸ anumo-
 danaṃ katvā ākāseṇa tatth' eva gatā, parikkhārāpi⁹ tehi
 saddhiṃ yeva gamiṃsu¹⁰.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „anacchariyaṃ bhikkhave Kosala-
 raṇṇo mama upaṭṭhākassa sato viceyyadānaṃ dātuṃ, porāṇaka-
 25 paṇḍitā anuppanne pi Buddhe adaṃsu yevā“¹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā
 rājā Anando ahoṣi, Vidhūrapaṇḍito aham evā“² 'ti. Dasabrāh-
 maṇajātakaṃ.

¹ Bā -ṭhapetvā. ² Bā pañcasatā paccekabuddhā. ³ Bā taṃ. ⁴ Cks -vissatīti.

⁵ Cks sattame. ⁶ Bā tena. ⁷ Cks -rā hi pi. ⁸ Bā parikkhārāpi sapaṇissā mahā-
 dānaṃ datvā āyuhapariyosāne saggapūraṃ pūrayiṃsu.

13. Bhikkhāparamparajātaka.

Sukhumālarūpaṃ disvā ti. Idam S.J.v. aññataraṃ kuṭumbikaṃ ā.k. So kira saddho¹ ahoṣi pasanno, T-tassa c' eva saṃghassa ca nibaddhaṃ mahāsakkāraṃ karoti. Ath' ekadivasam cintesi: „ahaṃ Buddharatanassa c' eva saṃgharatanassa ca paṇītabhojanāni² 5 c' eva sukhumavattāni ca dento niccam mahāsakkāraṃ karomi, idāni dhammaratanassāpi karissāmi, kin³ nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban⁴ ti. So bahum gandhamālādīni⁴ ādāya Jetavanam gantvā S-raṃ vanditvā pucchi: „ahaṃ bhante dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo⁵, kin³ nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban⁴ ti. 10 Atha naṃ S.⁶ „sace⁷ dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo dhamma-bhaṇḍāgārikassa Ānandassa sakkāraṃ karohīti⁸ āha. So „sādhū⁹ 'ti paṭisunītvā theram nimantetvā punadivase⁸ theram mahantena sakkārena attano geham netvā mahārāhāsane nisīdāpetvā gandhamālādīhi pūjetvā nānaggarasabhojanam datvā mahagghe ticivarapahonake sātāke 15 adāsi. Thero pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato na mayham anucchaviko, aggassa⁹ dhammasenāpatissa anucchaviko¹⁰ ti cintetvā piṇḍapātāṃ ca vatthāni ca vihāraṃ haritvā Sāriputtattherassa adāsi. So pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato ekantena dhammasāmi-Sammāsambuddhass' eva¹⁰ anucchaviko¹¹ ti cintetvā Dasabalassa adāsi. 20 S.attano uttaritaram adisvā piṇḍapātāṃ paribhuñji, cīvarasātāke agga-hesi. Bhikkhū dh.k.s.: „āvuso asuko nāma kuṭumbiko 'dhammaratanassa sakkāraṃ karomīti' dhammabhaṇḍāgārika-Ānandattherassa¹¹ dānam adāsi, thero 'na mayham anucchaviko' ti dhammasenāpatino adāsi, so pi 'nāyam mayham anucchaviko' ti T-tassa adāsi, T. aññam uttaritaram apassanto attano dhammasāmitāya 'mayham ev' eso¹² anucchaviko' ti tam piṇḍapātāṃ paribhuñji, cīvarasātāke gaṇhi, evam so piṇḍapāto yathānucchavikatāya¹³ sāmīno¹⁴ va pādamūlam gato¹⁵ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e.k.s.' ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁶ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto paramparāyathā- 30 nucchavikam gacchati, pubbe anuppanne Buddhe agamāsi yevā¹⁷ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Bā saddhāsampanno. ² Bā paṇītaṇi khādaniyabhojanīyāni. ³ Bās katham. ⁴ Bā bahugandhamālādīni. ⁵ Bā adds mhi. ⁶ Bā adds āha. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā places punadi- after paṭisunītvā. ⁹ Bā aggasāvakkassa. ¹⁰ Cks -buddho tasseeva. ¹¹ Bā -kassa ā-. ¹² Ck dhammasāmināmaheveso, Cs -sāmitāmaheveso, Bā -sāmitāya mayā veveso. ¹³ Bā yathā ā-. ¹⁴ Bā dhammasā-.

A. B. Brahmaddatto¹ agatigamanam pahāya dasa rājadhamme akopento dhammena r. kāresi. Evaṃ sante pi 'ssa vinicchayo² suñño viya ahoṣi. Rājā attano aguṇagavesako³ hutvā antoni-
 vesanādīni⁴ parigaṇhanto antopure ca antonagare ca dvāra-
 5 gāmesu ca attano aguṇaṃ kathentaṃ adisvā „janapade gave-
 sissāṃhīti“ amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā purohitena saddhiṃ
 aññātakavesena Kāśiraṭṭhe caranto kañci aguṇaṃ kathentaṃ
 adisvā paccante ekaṃ nigamaṃ patvā bahidvārasālāya nisīdi.
 Tasmiṃ khaṇe nigamavāsi⁵ asītikoṭivibhavo kuṭumbiko mahan-
 10 tena parivārena nahānatitthaṃ gacchanto sālāya nisinnaṃ su-
 vaṇṇavaṇṇaṃ sukhumālasarīraṃ rājānaṃ disvā uppannasineho
 sālāṃ pavisitvā⁶ „idh' eva hothā“ 'ti vatvā gehaṃ gantvā
 nānaggarasabhojanaṃ sampādāpetvā mahantena parivārena
 bhattachājanāni gāhāpetvā agamāsi. Tasmiṃ khaṇe Hima-
 15 vantavāsi⁵ pañcābhinnātāpasas⁷ āgantvā tatth' eva nisīdi.
 Nandamūlakapabbhārato paccekabuddho pi āgantvā⁸ tatth' eva
 nisīdi. Kuṭumbiko rañño hatthadhovanaṃ⁹ datvā nānaggarasehi
 sūpavyañjanehi bhattachāpātiṃ sajjetvā rañño upanesi. Rājā taṃ¹⁰
 gahetvā purohitabrāhmaṇassa¹¹ adāsi. Brāhmaṇo¹² gahetvā
 20 tāpasassa adāsi. Tāpasas paccekabuddhassa santikaṃ gantvā¹³
 vāmahatthena bhattachāpātiṃ¹⁴ dakkhiṇahatthena kamaṇḍaluṃ ga-
 hetvā dakkhiṇodakaṃ datvā patte bhattaṃ pakkhipi. So kañci¹⁵
 animantetvā anāpucchitvā paribhuñji. Tassa bhattakiccapari-
 yosāne kuṭumbiko cintesi: „mayā rañño bhattaṃ dinnaṃ rañña¹⁶
 25 brāhmaṇassa brāhmaṇena tāpasassa tāpasena paccekabuddhassa,
 paccekabuddho kañci¹⁷ anāpucchitvā va bhuñji¹⁸, kin nu kho
 imesaṃ ettakaṃ¹⁹ dānakāraṇaṃ, kiṃ imassa kañci¹⁷ anā-

¹ *Cs* brahmadatte rajjaṃ, *Bd* -datte rajjaṃ kārente. ² *Cs* vicchayo, *Bds* anucchaviko na hoti in the place of vi-. ³ *Ck* rājā guṇa-, *Cs* rājā aguna-, both omitting attano. ⁴ *Cks* attano ni-. ⁵ all three MSS. -si. ⁶ *Bds* add paṭisanthāraṃ katvā. ⁷ *Cs* -ñña-, *Bd* -ñño-. ⁸ *Cks* gantvā. ⁹ *Bds* -naudakaṃ. ¹⁰ *Bd* naṃ. ¹¹ *Bd* -tassa-. ¹² *Bd* adds pi. ¹³ *Bd* āg-. ¹⁴ *Bd* adds gahetvā. ¹⁵ all three MSS. kiñci. ¹⁶ *Cks* -o. ¹⁷ *Bd* ki-. ¹⁸ *Bd* paribh-. ¹⁹ *Bd* -kānaṃ.

pucchitvā va bhuñjanakāraṇaṃ, anupubbena¹ pucchissāmīti“ so ekekaṃ upasaṃkamitvā vanditvā pucchi, te pi 'ssa kathesum:

1. Sukhumālarūpaṃ disvāna ratthā vivanaṃ āgataṃ
kūṭāgāravarūpetam mahāsayanam upocitaṃ 269.
2. Tassa te² pemakenāhaṃ adāsīm³ baddham⁴ odanaṃ 5
sālīnaṃ vicitāṃ bhattaṃ sucīm maṃsūpasecanaṃ⁵, 270.
3. Taṃ tvaṃ bhattaṃ⁶ patiggaḃha brāhmaṇassa adāpayi⁷
attanā⁸ anasitvāna⁹, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 271.
4. Ācariyo brāhmaṇo mayhaṃ kiccākiccesu vyāvaṭo
garu ca āmantanīyo¹⁰ ca, dātum arahāmi bhojanaṃ. 272. 10
5. Brāhmaṇaṃ dāni pucchāmi Gotamaṃ rājapūjitaṃ:
rājā te bhattaṃ pādāsi sūciṃ maṃsūpasecanaṃ¹¹, 273.
6. Taṃ tvaṃ bhattaṃ¹² patiggaḃha isissa bhojanaṃ adā,
akhettaññū si¹³ dānassa, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 274.
7. Bharāmi putte dāre ca gharesu gathito ahaṃ, 15
bhuñja¹⁴ mānusaḃe kāme anusāsāmi rājino. 275.
8. Āraññakassa¹⁵ isino cirarattaṃ¹⁶ tapassino
vaddhassa¹⁷ bhāvitattassa dātum arahāmi bhojanaṃ. 276.
9. Isiṃ ca dāni pucchāmi kisaṃ dhamanisaṇṭhataṃ¹⁸
parūḷhakacchanakhalomaṃ paṃkadantaṃ rajassiraṃ: 277. 20
10. Eko araññe viharasi¹⁹, nāvakaṃkhasi²⁰ jīvitaṃ,
bhikkhu kena tayā seyyo yassa tvaṃ bhojanaṃ adā. 278.
11. Khaṇant' ālukalambāni²¹ bilālitaḃkaḃlāni²² ca
dhunaṃ sāmākanivāraṃ saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ²³ 279.
12. Sākaṃ bhisāṃ madhuṃ²⁴ maṃsaṃ badarāmalakāni ca 25
tāni ābhatva²⁵ bhuñjāmi, atthi me so pariggaho. 280.

1 Bā adds te. 2 Bā tass eva. 3 all three MSS. -si. 4 Bā vaḃḃham. 5 Cks
-sevanaṃ. 6 Bā sattaṃ, Cks pattaṃ. 7 Bā adāsaya. 8 Bā attānaṃ. 9 Bā
aṇayitvāna, Cā anavaṃsitvā. 10 Bā āpanantiyo. 11 all three MSS. suci, Ck
-sevanaṃ. 12 Cā pattaṃ. 13 Cks -amñāsī. 14 so all three MSS. for bhuñjaṃ?
15 Bā araññi-. 16 Cks -a. 17 Bā vuddhassa. 18 Bā kissaṃ dhamanisaṇṭhataṃ.
19 Bā viḃhāsi. 20 Cks nāvakaṃ-. 21 Bā khaṇamālu-. 22 Bā bilālī-, Cks bilāni-.
23 Bā saṃghāriya pasāriyaṃ, Cks saṃghāṭiyaṃ pasāṭiyaṃ. 24 Bā -u. 25 so Cks;
Bā āharitvā.

13. Pacanto apacantassa¹ amamassa sakiñcano²
anādānassa sādāno dātum arahāmi bhojanam. 281.
14. Bhikkhuñ ca dāni pucchāmi tuṇhīm āsīna subbatam:
isi³ te bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴, 282.
- 5 15. Tam tvaṃ bhattam patiggaṃha tuṇhī bhuñjasi ekako,
nāññam kañci⁵ nimantesi, ko 'yam dhammo, nam' atthute. 283.
16. Na pacāmi na pācemi na chindāmi na chedaye,
taṃ maṃ akiñcanam ñatvā sabbapāpehi āratam⁶ 284.
17. Vāmena bhikkham ādāya dakkhiṇena kamaṇḍalum
10 isi me bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴. 285.
18. Ete hi dātum arahanti⁷ samamā sapariggahā,
paccanikam ahaṃ maññe yo dātāraṃ nimantaye ti. 286.

Tattha vivanan⁸ ti nirūdakasadisaraṃ⁹ imaṃ paccantaṃ āgataṃ, kūṭā-
gāravarūpetan¹⁰ ti kūṭāgāravare¹¹ upagataṃ, ekaṃ¹² varakūṭāgāravāsinaṃ¹³
15 ti attho, mahāsayanamupocitan ti tatth'eva supaññattaṃ srisayanam¹⁴
upocitam, tassa te ti evarūpaṃ tam¹⁵ disvā ahaṃ pemaṃ akāsiṃ¹⁶, tassa
tava pemakena baddhamodanan¹⁷ ti uttamam odanam¹⁸, vicitan ti apa-
gatakhandaḥkālakehi vicittatandulehi kataṃ, adāpayīti¹⁹ adāsi²⁰, attānaṃ ti
attanā²¹, ayam eva vā pāṭho, anasitvānā²² 'ti abhuñjitvā, ko yaṃ dhammo
20 ti mahārāja ko esa tuṇhīkaṃ sabhāvo, namatthu te ti namo tava atthu yo
tvaṃ attanā²¹ abhuñjitvā parassa adāsi, ācariyo ti kuṭumbiya esa mayhaṃ
ācārasikkhāpako ācariyo, vyāvaṇṇo ti uyyutto, āmantaniko²³ ti āmantetabba-
yuttako, mayā dinnam²⁴ gahetum anurūpo, dātumarahamīti tasmā ahaṃ
evarūpassa ācariyassa bhojanam dātum arahamīti rājā brāhmaṇassa guṇam
25 vappesi, akhettaṃñūsīti²⁵ nāhaṃ tam dānassa khettaṃ mayi²⁶ dinnam
mahapphalaṃ na²⁷ hotīti evaṃ attānaṃ dānassa akhettaṃ jānāsi²⁸ maññe ti²⁹,
anusāsamīti attano atthaṃ pahāya³⁰ rañño atthaṃ ca dhammaṃ ca anusā-
sāmi, evaṃ attano aguṇam kathetvā³¹ āraññakassā³² 'ti isino guṇam kathesi,
isino ti sīlādiguṇapariyesakassa, tapassino ti tapanissitakassa, vaddhassā³³

¹ Bā paccanto apaccassa. ² Bā kiñcino, Ck kisañcano, B^s akiñcano. ³ Cks -ī.
⁴ Ck sucimaṃsūpasevanam, Bā suci-. ⁵ Bā kiñci. ⁶ C^s -nam, Bā arakam. ⁷
Bā -ati. ⁸ Ck vicinau, C^s vica-. ⁹ Bā nirudakaaraññasa-. ¹⁰ Ck -varun, C^s
-carun. ¹¹ Bā -rena. ¹² Cks okam, B^s evam. ¹³ Bā omits vara. ¹⁴ Ck -na.
¹⁵ Bā omits tam. ¹⁶ all three MSS. -si. ¹⁷ Bā vadḍha-. ¹⁸ Bā uttamod-.
¹⁹ Cks -yinti, Bā -yiti. ²⁰ Cks -siṃ. ²¹ Bā -no. ²² Cks anayi-. ²³ so Cks;
wanting in Bā. ²⁴ Bā adds bhattam. ²⁵ Bā -ñūsiti. ²⁶ Bā mayā. ²⁷ Bā
omits na. ²⁸ Cks -nasi. ²⁹ Cks maññesi. ³⁰ Bā atthāya, omitting pahāya.
³¹ Bā gahetvā. ³² Bā araññi-. ³³ Bā vadḍh-.

'ti paṇḍitassa guṇavaddhassa¹, nāvakaṃkhasīti² sayam dullabhabhojano
 hutvā evarūpaṃ bhojanaṃ aṇṇassa desi³. kiṃ attano jīvitam na kaṃkhasi,
 bhikkhu kenā 'ti ayam bhikkhu katarena guṇena tayā seṭṭhataro, khaṇaṃ-
 tālukalambānīti⁴ khaṇanto ālukalambāni ālūni c' eva tālakandāni⁵ ca,
 bilālatakkalāni⁶ cā 'ti bilālīkandatakkalakandāni ca, dhunan ti sāmākaṇ⁷ 5
 ca nivāraṇaṃ ca dhuntivā, saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ⁸ ti ete sāmākanivāre⁷
 dhunanto saṃsūretvā⁹ puna sukkhāpīte pasāretvā¹⁰ suppena pappoṭetvā koṭṭe-
 tvā taṇḍule ādāya pacitvā bhuñjāmīti vadati, sākaṃ ti yaṃ kiñci sūpeyya-
 paṇṇaṃ, maṃsaṃ ti sīhaviḥāsādimāṃsaṃ, tāni āharitvā ti tāni sākādāni
 āharitvā, amamassā 'ti taphādīṭṭhimamattarāhitassa¹¹, sakiñcano¹² ti sapali- 10
 bodho¹³, anādānassa 'ti niggaḥaṇassa, dātumarahāmīti evarūpassa¹⁴
 paccekabuddhassa attanā¹⁵ laddhabhojanaṃ dātum arahāmi, tunhīmāsīnaṃ
 ti kiñci avatvā nisīnaṃ, akiñcanaṃ ti rāgakiñcanaḍḍhi¹⁶ rahitaṃ, āraṇaṃ
 ti viratāṃ sabbapāpāni paḥaya ṭhitaṃ, kamaṇḍalun ti kamaṇḍalum, ete hīti
 ete rājādayo tayo janā ti tatthaṃ pasāretvā te niddisanto¹⁷ evam āha, dātu- 15
 marahantīti mādisassa dātum arahanti, paccanīkaṃ ti paccanīkapaṭipadaṃ
 dāyakassa nimantaṇaṃ, ekaviṣatiyā anesaṇāsu aṇṇatarāya¹⁸ piṇḍapaṭipīṇḍa-
 pariyesanāya¹⁹ jīvīkakkappaṇasaṃkhātā micchājīvaṇṇapatti nāma hoti.

Tassa²⁰ vacanaṃ sutvā kuṭumbiko attamano dve osāna-
 gāthā abhāsi:

20

19. Atthāya vata me ajja idhāgacchi rathesabho,
 ito pubbe na jānāmi²¹ yattha dinnam mahapphalaṃ. 287.
 20. Raṭṭhesu giddhā rājāno, kiccākiccesu brāhmaṇā²²,
 isi²³ mūlaphale giddhā²⁴, vippamuttā ca bhikkhavo ti. 288.

Tattha rathesabho ti rājānaṃ sandhāyāha, kiccākiccesū 'ti rañño 25
 kiccakaraṇiye²⁵, bhikkhavo ti paccekabuddhā, bhikkhavo pana sabbabhavēhi²⁶
 vippamuttā.

Paccekabuddho tassa dhammam desetvā sakaṭṭhānam eva
 gato, tathā tāpaso. Rājā pana katipāhaṃ tassa santike va-
 sitvā Bārānasim eva gato.

80

¹ Bā -vuḍḍh-. ² Cks na ca-. ³ Bā desiti. ⁴ C^s namtā-, Bā khaṇamālu-. ⁵
 Bā latātantāni. ⁶ Bā pilāli-. ⁷ Cks sāma-. ⁸ Bā saṃhariyapasāriyaṃ, Cks
 -ghāṭiyaṃ pasāṭiyaṃ. ⁹ so Bā for saṃghāretvā? Cks saṃsāvetvā. ¹⁰ Ck
 pasācetvā, C^s -vetvā. ¹¹ Cks -mamanta-? Bā -mamā-. ¹² Ck' kiñcano, Bā
 akiñcano. ¹³ Bā apa-. ¹⁴ Bā adds anādānassa, Bā adānassa. ¹⁵ Bā -no. ¹⁶
 Ck rāha-, C^s rājā. ¹⁷ C^s naddisanto, Bā nindayanto. ¹⁸ Cks -rā. ¹⁹ Bā
 piṇḍapaṭipari-. ²⁰ Bā adds tam. ²¹ Bā yo haṃ ajja pajānāmi. ²² Cks -no.
²³ C^s isi, Bā isi? ²⁴ Bā -o. ²⁵ Bā -yesu. ²⁶ Cks -ve.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto
yathānucchavikaṃ gacchati, pubbe pi gato yevā" 'ti vatvā j. s.:
„Tadā kuṭumbiko¹ dhammaratanassa sakkārakuṭumbiko ahosi, rājā
Ānando, purohito Sāriputto, hemavatako² tāpaso aham evā" 'ti.
5 Bhikkhāparamparājātakam. Pakiṇṇkavaggavaṇṇanā niṭ-
ṭhitā³.

¹ Bā dhamapujitaku-. ² Cks -kā, Bās himavanta-. ³ pakiṇṇaka - - wanting
in Bā.

XV. VĪSATINIPĀTA.

1. Mātaṅgajātaka.

Kuto nu āgacchasi rummavāsiti¹. Idam S. J. v. Udena-
vaṁsarājānaṁ sandhāya kathesi. Tasmiṁ hi kāle āyasmā Piṇḍola-
bhāradvājo Jetavanato ākāseṇa gantvā yebhuyyena Kosambiyāṁ 5
Udenassa raṇṇo uyyānaṁ divāvihārāya gacchati. Thero kira puri-
mabhava rajjāṁ karonto dīgham addhānaṁ tasmiṁ uyyāne mahāpari-
vāro sampattim² anubhavi. So tena pubbāciṇṇena yebhuyyena tatth'
eva divāvihāraṁ nisīditvā phalasamāpattisukhena³ vītināmeti. Tasmiṁ
ekadivasaṁ tattha gantvā supupphitaśālamūle nisinne⁴ Udeno sattāhaṁ 10
mahāpānaṁ pivitvā „uyyānakīlaṁ⁵ kīḷissāmiti“ mahantena parivārena
uyyānaṁ gantvā maṅgalasilāpatte aññatarāya itthiyā amke nipanno
surāmadamattatāya niddaṁ okkami. Gāyantā nisinnitthiyo turiyāni
chaḍḍetvā uyyānaṁ pavisitvā pupphaphalādīni vicinantiyo therāṁ disvā
gantvā vanditvā nisīdimṣu. Thero⁶ dhammakathaṁ kathento nisīdi. 15
Itarāpi itthi amkaṁ⁷ cāletvā rājānaṁ pabodhetvā „kuhiṁ tā vasaliyo
gatā“ ti vutte „ekaṁ samaṇaṁ parivāretvā nisinnā“ ti āha. So
kuddho gantvā therāṁ akkositvā⁸ paribhāsivā „handā ca taṁ samaṇaṁ
tambakipillakehi⁹ khādāpessāmiti“ kodhavasena therassa sarīre tamba-
kipillakapuṭaṁ⁹ bhindāpesi. Thero ākāse ṭhatvā tass' ovādaṁ datvā 20
Jetavane gandhakuṭṭidvāre yeva otarivā Tathāgatena „kuto āgato sīti“
puṭṭho¹⁰ tam atthaṁ ārocesi. S. „na kho Bhāradvāja Udeno idān'
eva pabbajite viheṭṭheti, pubbe pi viheṭṭhay' evā¹¹“ 'ti vatvā¹² tena
yācito a. ā.:

¹ Bā du. ² Bā -iyo. ³ Bā add vasitvā divasaṁ. ⁴ Cks -o. ⁵ Bā -likāṁ.
⁶ Bā add tāsaṁ. ⁷ Bā aṇṇaṁ. ⁸ Bā pa-. ⁹ Bā tampakimili-. ¹⁰ Bā add
thero. ¹¹ Bā vihesi yevā, Bā viheṭṭhesiyevā. ¹² Bā add tuṇhi ahoṣi.

A. B. Br. r. k. M. bahinagare caṇḍalayoniyam nibbatti,
 Mātaṅgo ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Aparabhāge viññūtaṃ patto
 Mātaṅgapaṇḍito ti pākaṭo ahoṣi. Tadā Bārāṇasiseṭṭhino dhītā
 Diṭṭhamaṅgalikā nāma ekamāsadvemāsavārena mahāparivārā
 5 uyyānakīlikā¹ gacchati. Ath' ekadivasaṃ M. kenaci kam-
 mena nagaraṃ pavisanto antaradvāre Diṭṭhamaṅgalikāṃ disvā
 ekamantaṃ apagantvā allīyitvā aṭṭhāsi. Diṭṭhamaṅgalikā sāṇi-
 antarena oloketi taṃ disvā „ko eso“ ti pucchitvā „caṇḍālo
 ayye“ ti vutte „adiṭṭhapubbayuttakaṃ vata passāmā“ 'ti gan-
 10 dhodakena akkhīni dhoṇitvā tato nivatti. Tayā saddhim nik-
 khantajano „are“ duṭṭha caṇḍāla, ajja taṃ nissāya ambhākaṃ
 amūlakaṃ surābhataṃ naṭṭhan“ ti kodhābhībhūto Mātaṅga-
 paṇḍitaṃ hatthehi ca pādehi ca pothetvā² asaṇṇam³ katvā
 pakkāmi. So muhuttaṃ vītināmetvā paṭiladdhasaṇṇo cintesi:
 15 „Diṭṭhamaṅgalikāya pariṇāso maṃ niddosaṃ akāraṇena pothesi,
 Diṭṭhamaṅgalikāṃ labhitvā va uṭṭhahissāmi no⁴ alabhitvā“ ti
 adhiṭṭhāya gantvā tassā pitu nivesanadvārena nipajji. So
 „kena kāraṇena nipanno sīti“ vutte „aṇṇam kāraṇam n' atthi:
 Diṭṭhamaṅgalikāya me attho“ ti āha. Eko divaso atīto, tathā
 20 dutiyo tatiyo catuttho pañcama chaṭṭho ca. Bodhisattānaṃ
 adhiṭṭhānaṃ nāma samijjhati⁵, tasmā sattame divase Diṭṭha-
 maṅgalikāṃ nīharitvā tassa adāmsu. Atha naṃ sā „uṭṭhehi
 sāmi, tumhākaṃ gehaṃ gacchāmā“ 'ti āha. „Bhadde tava
 pariṇāso amhi supothito⁶, dubbalo, maṃ ukkhipitvā piṭṭhiṃ
 25 āropetvā⁷ ādāya gacchā⁸“ 'ti. Sā tathā katvā nagaravāsinaṃ
 passantānaṃ ñeva nagarā nikkhamitvā caṇḍālagāmaṃ⁹ gatā.
 Atha naṃ M. jātisambhedavītikkaṃ akatvā va katipāhaṃ
 gehe vasāpetvā cintesi: „aham eva taṃ lābhaggayasaggappat-
 taṃ¹⁰ karonto pabbajitvā va kātum sakkhissāmi¹¹ na itarathā¹²“

¹ Bās -naṃ kilītaṃ. ² Bā hare. ³ Eā podhe-. ⁴ Eās vis-. ⁵ Cks add ce.

⁶ Bā -iechati. ⁷ Cks supoṭh-, Bā pothito. ⁸ so Bās; Cā āropeta, Cā āropeti for āropeti? ⁹ Bā gacchāhi. ¹⁰ Bā -makam. ¹¹ Cks -ttā. ¹² Cks -mīti. ¹³ Cks irathā.

ti. Atha nam āmantetvā „bhadde mayi araṇṇato kiñci anā-
 harante¹ amhākaṃ jīvika na-ppavattati², yāva mamāgamanā
 mā ukkaṇṭhi, ahaṃ araṇṇaṃ gamissāmīti“ vatvā gehavāsino³
 pi „imaṃ mā pamajjitthā“⁴ 'ti ovaḍitvā araṇṇaṃ gantvā sa-
 maṇakapabbajjaṃ⁴ pabbajitvā appamatto sattame divase aṭṭha 5
 samāpattiyo pañca abhiññā⁵ uppādetvā „idāni Diṭṭhamaṅgali-
 kāya⁶ avassayo bhavituṃ sakkhissāmīti“ iddhiyā gantvā caṇḍāla-
 gāmadvāre otaritvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehadvāraṃ agamāsi.
 Tassāgamanam sutvā⁷ nikkhamitvā „sāmi kasmā maṃ anāthaṃ
 katvā pabbajito sīti“ paridevi. Atha nam „bhadde, mā cin- 10
 tayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṃ yasaṃ karissāmi,
 api⁸ kho pana 'na⁹ mayhaṃ Mātaṅgo¹⁰ sāmiko, Mahābrahmā
 me sāmiko' ti ettakaṃ parisamajjhe vattuṃ sakkhissasīti“.
 „Āma sāmi sakkhissāmīti“. „Tena hi 'idāni te sāmiko kuhin'
 ti puṭṭhā 'Brahmalokaṃ gato' ti vatvā 'kadā āgamissatīti' 15
 vutte 'ito sattame divase puṇṇamāya¹¹ candaṃ bhinditvā āga-
 missatīti' vadeyyāsīti¹²“ nam vatvā¹³ Himavantam eva gato.
 Diṭṭhamaṅgalikāpi Bārāṇasiyaṃ mahājanamajjhe¹⁴ tesu tesu
 ṭhānesu tathā kathesi. Mahājano „aho¹⁵ Mahābrahmā samāno
 Diṭṭhamaṅgalikaṃ na gacchati, evam etaṃ bhavissatīti“ sad- 20
 dahi. B. pi puṇṇamadivase candassa gamanamajjhe ṭhitakāle
 Brahmattabhāvaṃ māpetvā sakalaṃ Kāsiraṭṭhaṃ dvādasa-
 yojanikaṃ Bārāṇasinagaraṃ ca ekobhāsaṃ katvā candaṃ bhin-
 ditvā otaritvā Bārāṇasiyā¹⁶ uparupari tikkhattuṃ paribbha-
 mitvā mahājanena gandhamālādīhi pūjyamāno¹⁷ caṇḍālagāmā- 25
 bhimukho ahosi. Brahmabhaddā sannipatitvā caṇḍālagāmakaṃ¹⁸
 gantvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehaṃ suddhavatthehi chādetvā
 bhūmiṃ ca¹⁹ catujātiyagandhehi opuñchetvā²⁰ pupphāni vikiritvā

¹ Ck anārabhante. ² Bā -ttantiti. ³ Bās -nam. ⁴ Bā tāpasapa-. ⁵ Bā -āyo.

⁶ Ck -kā. ⁷ Bās add gehato. ⁸ Bās add ca. ⁹ Bās omit na. ¹⁰ Bā -gapaṇ-
 -ito. ¹¹ Bā -yaṃ. ¹² Ck -sīti iti, Bā -si iti. ¹³ Bā adds mahāsatto. ¹⁴ Bā
 -janassa-. ¹⁵ Bā amhākaṃ. ¹⁶ Cks -yaṃ. ¹⁷ Ck pūjaya-, Cs pūjemāno. ¹⁸ Cks
 -ikaṃ. ¹⁹ Cks -iyaṃ, Bās -mica. ²⁰ Cks opuñjetvā, Bās upalimpitvā.

dhūmaṃ datvā celavitānaṃ pasāretvā mahāsayaṇaṃ paññāpetvā gandhatelehi dīpaṃ jāletvā dvārerajatapaṭṭavannaṃvālukaṃ¹ okiritvā pupphāni vikiritvā dhaje bandhiṃsu. Evaṃ alaṃkate gehe M. otaritvā anto pavisitvā thokaṃ sayanapiṭṭhe nisīdi.

5 Tadā Diṭṭhamaṅgalikā utunī hoti², ath' assā³ aṅguṭṭhakena nābhiṃ parāmasi, kucchiyaṃ gabbho patitṭhāsi. Atha naṃ M. āmantetvā „bhadde gabbho te patitṭhito, tvaṃ puttaṃ vijāyissasi, tvam pi putto pi te lābhaggaṃyasaṃgappattā bhavissatha, tava pādadhovanaudakaṃ⁴ sakala-Jambudīpe rājūnaṃ abhiseka-

10 udakaṃ⁵ bhavissati, naḥānodakaṃ pana te amatosadhaṃ bhavissati, ye naṃ⁶ sīse āsīṇcissanti te sabbadā⁷ rogehi muccissanti. Kāḷakaṇṇiṃ⁸ parivajjessanti, tava pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vandantā sahaṃsaṃ dassanti, tathā savanaṭṭhāne ṭhatvā vandantā sataṃ dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekaṃ

15 kaḥāpaṇaṃ datvā vandissanti, appamattā hohīti⁹ naṃ ovaḍitvā gehā nikkhamitvā mahājanassa passantass' eva uppatitvā candamaṇḍalaṃ pāvisi. Brahmabhaddā sannipatitvā ṭhitakā va rattiṃ vītināmetvā pāto va Diṭṭhamaṅgalikaṃ suvaṇṇasivikaṃ āropetvā sīsen' ukkhipitvā nagaraṃ pavisiṃsu. Mahābrahma-

20 bhariyā ti naṃ upasaṃkamitvā mahājano gandhamālādīhi pūjesi, pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vanditūṃ labhantā sahaṃsatthavikaṃ denti, sotapathe ṭhatvā vanditūṃ labhantā sataṃ denti, cakkhupathe vanditūṃ labhantā ekaṃ kaḥāpaṇaṃ denti, evaṃ dvādaśaśojanikaṃ Bārāṇasīṃ gahetvā vicarantā atṭhārasakoṭidhanaṃ

25 labhiṃsu. Atha naṃ nagaraṃ pariharitvā ānetvā nagaramajjhe mahāmaṇḍapaṃ katvā sāṇiṃ⁹ parikkhipitvā¹⁰ mahantena siri-sobhaggena tattha vasāpesuṃ. Maṇḍapasantike yeva satta-dvārakoṭṭhakaṃ sattaḥhūmakapāsādaṃ¹¹ kātuṃ ārabhiṃsu, mahantaṃ navakammaṃ ahoṣi. Diṭṭhamaṅgalikā maṇḍape yeva

30 puttaṃ viyāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase brāhmaṇā

¹ Bā -vaṇṇaṃ-. ² Bās ahoṣi. ³ Cks Bā assa. ⁴ Cs Bā -naṃ uda-. ⁵ Bā -sekodakaṃ. ⁶ Cs ye nā, Ck Bā ye na. ⁷ Bās sabba. ⁸ Cks -ī, Bā -i. ⁹ Bā sāṇiā. ¹⁰ Bās add mahāsayaṇaṃ paññāpetvā. ¹¹ Bā -bhumikaṃ.

sannipatitvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyakumāro¹ ti² nāmañ
karimsu. Pāsādo pana dasahi māsehi niṭṭhito. Tato paṭṭhāya³
mahantena yasena tasmim vasati. Maṇḍavyakumāro pi ma-
hantena parivārena vaḍḍhati, tassa sattatṭhavassakāle yeva
Jambudīpatale uttamācariyā sannipatimsu, te tañ tayo vede⁵
uggaṇhāpesuñ, soḷasavassakālato⁴ paṭṭhāya brāhmaṇānañ bhat-
tañ⁵ paṭṭhapesi, nibaddhañ soḷasa brāhmaṇasahassāni ca⁶
bhuñjanti, catutthe dvārakoṭṭhake brāhmaṇānañ dānañ dīyati.
Ath' ekasmiñ mahāmahadivase⁷ gehe bahum pāyāsāñ paṭiyā-
desuñ, soḷasa brāhmaṇasahassāni catutthe dvārakoṭṭhake nisī-¹⁰
ditvā suvaṇṇarasavaṇṇena⁸ navasappinā pakkamadhukhaṇḍa-
sakkharāhi⁹ ca abhisamkhatañ pāyāsāñ paribhuñjanti, kumāro
pi sabbālāṃkārapatimaṇḍito suvaṇṇapādukā¹⁰ āruya hatthena
kañcanakadaṇḍaṃ¹¹ gahetvā „idha sappiñ detha, idha madhun“
ti vicārento carati. Tasmim khaṇe Mātaṅgapaṇḍito Himavante¹⁵
assamapade nisinno „ko¹² nu kho Dīṭṭhamaṅgalikāya puttassa
pavattīti“ olokento tassa atitthena pakkhantabhāvañ disvā
„ajj“ eva gantvā māṇavañ dametvā yattha dinnāñ mahapphalañ
hoti tattha dānañ dāpetvā āgamiṣṣāmīti“ cintetvā ākāseṇa
Anotattadahañ gantvā mukhadhovanādīni katvā manosilātale²⁰
ṭṭhito rattadupaṭṭaṃ¹³ nivāsetvā kāyabandhanañ bandhitvā pañ-
sukūlasaṃghāṭiñ pārūpitvā¹⁴ mattikāpattañ ādāya ākāseṇa
gantvā catutthe dvārakoṭṭhake dānagge yeva otaritvā eka-
mantañ atṭhāsi. Maṇḍavyo¹⁵ ito c' ito ca olokento tañ disvā
„evaṃvirūpo¹⁶ saṃkārayakkhasadiso¹⁷ ayañ pabbajito imañ¹⁸ 25
ṭṭhānañ āgacchanto kuto¹⁹ āgacchasīti“ tena saddhiñ salla-
panto paṭhamāñ gātham āha:

¹ Bā -ḍappa-. ² Bā adds ssa. ³ Bā adds sā. ⁴ Bā so soḷa-. ⁵ Bā adds
divase gehe. ⁶ Cs Bā omit ca. ⁷ Bā mahāsamaya-. ⁸ Bās suvaṇṇasarakena.
⁹ Bā sakkūrapakka-. ¹⁰ Bā -kāni. ¹¹ Cs laṇḍaka-, Ck lañcanaka-. ¹² so all
three MSS. ¹³ Bā omits ratta. ¹⁴ Bā pārūmpetvā. ¹⁵ Bā adds kumāro. ¹⁶
Bās evarūpo. ¹⁷ Cs saṃkhāra-, Bā saṅkararukkha-, B° saṅkārurukha-. ¹⁸
Bā idañ pi. ¹⁹ Bā adds nu.

1. Kuto nu āgacchasi rummavāsi¹
 otallako paṃsupisācako va
 saṃkāracolaṃ paṭimucca² kaṇṭhe,
 ko re tuvaṃ hohisi adakkhiṇeyyo ti. 1.

5 Tattha rummavāsīti¹ anañjitaamaṇḍitaghaṭṭitasamaṅghāṭitapilotikavasano²,
 otallako ti lāmaḥ olambavilambanantakadharo⁴ vā, paṃsupisācako vā 'ti
 saṃkāraṭṭhāne piṣāco viya, saṃkāracolaṃ ti saṃkāraṭṭhāne laddhapilotikaṃ,
 paṭimuccā⁵ 'ti paṭimuñcitvā⁶, adakkhiṇeyyo ti tvaṃ adakkhiṇeyyo ime-
 saṃ paramadakkhiṇeyyānaṃ nisinnaṭṭhānaṃ eko⁷ hutvā⁸ āgato.

10 Taṃ sutvā M. muducitten' eva tena saddhiṃ sallapanto
 dutiyaṃ gātham āha:

2. Annaṃ tava idaṃ⁹ pakataṃ yasassi,
 taṃ khajjare bhuñjare piyyare ca,
 jānāsi¹⁰ tvaṃ paradattūpajivīṃ,
 15 uttiṭṭha, piṇḍaṃ labhataṃ sapāko ti. 2.

Tattha pakataṃ ti paṭiyattaṃ¹¹, yasassīti parivārasampanna¹², taṃ
 khajjare ti taṃ khajjanti¹³ c' eva bhuñjanti¹⁴ ca, piyyare ti¹⁵ pivanti¹⁶ ca,
 kimkāraṇā mayhaṃ kujjhasi, uttiṭṭha piṇḍaṃ ti upatiṭṭhitvā labhitabbaṃ
 piṇḍaṃ utthāya ṭhitehi vā diyyamānaṃ hetthā ṭhatvā labhitabbaṃ piṇḍaṃ
 20 labhataṃ, sapāko ti 'sapākacaṇḍālo'¹⁷ pi¹⁸ labhatu, jātisampannā hi yattha
 katthaci labhanti, sapākacaṇḍālassa pana ko deti¹⁹, dullabhapiṇḍo ahaṃ, tasmā
 me jīvītapavattanattamaṃ bhojanaṃ dāpehi kumārā 'ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

3. Annaṃ mama idaṃ²⁰ pakataṃ brāhmaṇānaṃ²¹
 25 attatthāya saddahato mama idaṃ²²,
 apehi ettho, kim idhaṭṭhito si,
 na mādisā tuyhaṃ dadanti jammā 'ti. 3.

¹ Bā du-. ² Bā -muñca. ³ so C^s; C^k -ghaṭṭisamvaseno. Bā ānañcitomaṇḍite
 saṃghāṭitaṃ pilo -- corr. to ānañcitamaṇḍitaghaṭṭitasamaṅghāṭipilo --, B^s anañ-
 jinomaṇḍi --. ⁴ Bā -bananantakasuttadharo corr. to -bakanantaka-, B^s -ba-
 kuttakadharo. ⁵ Bā -muñcā. ⁶ C^{ks} -mucci-. ⁷ B^s -ttāna ko. ⁸ Bā^s add kuto.
⁹ so C^s for tavēdaṃ, Bā tava yidaṃ. ¹⁰ Bā C^s add maṃ. ¹¹ Bā pari-. ¹²
 all three MSS. -nnaṃ. ¹³ C^{ks} omit ti taṃ khajjanti. ¹⁴ C^{ks} -ati. ¹⁵ C^{ks}
 omit piyyareti. ¹⁶ C^{ks} piyanti. ¹⁷ C^{ks} sū-. ¹⁸ C^{ks} hi pi. ¹⁹ B^s vadati. ²⁰
 so C^{ks} for mamēdaṃ, Bā mama yidaṃ. ²¹ so all three MSS. for brahmānaṃ?
²² so all three MSS. for mamēdaṃ.

Tattha attatthāyā ti attano vaddhiatthāyā¹, a pehi ettho ti imambā
thānā apagaccha, na mādisā ti mādisā jātisampannānaṃ² udiceabrāhmaṇānaṃ³
denti na tuyhaṃ⁴ caṇḍālassa, gaccha jammā 'ti.

Tato M. gātham āha:

4. Thale ca ninne ca vapanti bijam 5
anūpakhetto phalam āsasānā⁵,
etāya saddhāya dadāhi dānaṃ,
app-eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti. 4.

Tass' attho: kumāra sassaphalaṃ āsimsamānā tīsu pi khettesu bijam
vapanti, tattha ativuṭṭhikāle thale sassam sampajjati ninne pūtikam hoti ātape⁶ 10
nadiṃ ca talākaṃ ca nissāya kataṃ oghena vuyhati, mandavuṭṭhikāle thale khetto
vipajjati ninne thokaṃ sampajjati anūpe⁷ sampajjat' eva samavuṭṭhikāle thale
khetto⁸ thokaṃ sampajjati itaresu sampajjat' eva, tasmā yathā phalaṃ āsiri-
samānā tīsu pi khettesu vapanti tathā tvam pi etāya phalasaddhāya⁹ āgata-
gatānaṃ sabbesaṃ ēva dānaṃ dehi¹⁰, app-eva nāma evaṃ dadanto dakkhiṇeyye 15
ārādheyyāsi labheyyāsi.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

5. Khettāni mayhaṃ viditāni loke
yes' āhaṃ bijāni patitṭhapemi,
ye brāhmaṇā jātīmantūpapannā 20
tānīdha¹¹ khettāni supesalānīti. 5.

Tattha yesāhaṃ ti yesu ahaṃ, jātīmantūpapannā ti jātīyā ca
mantehi ca upapannā.

Tato M. dve gāthā abhāsi:

6. Jātīmado¹² ca atimānitā ca 25
lobho ca doso ca mado ca moho
ete aguṇā yesu va¹³ santi¹⁴ sabbe
tānīdha khettāni apesalāni. 6.
7. Jātīmado¹² ca atimānitā ca
lobho ca doso ca mado ca moho 30

¹ Bā vuḍhi-. ² Ck Bā mādisā-. ³ Bā adds dānaṃ. ⁴ Bās tuyhanti. ⁵ Bā
āsiṅkhamānā corr. to āsamānā, Bā āsasamānā? ⁶ Bās anupakhetto. ⁷ Bā anu-
pakhetto. ⁸ Cks -am. ⁹ Cks -saddhāya. ¹⁰ Cs deha, Bās deti. ¹¹ Bā tāni ca.
¹² all three MSS. jāti-. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Ck panti.

ete aguṇā yesu na santi sabbe
tānīdha¹ khetṭāni supesalānīti. 7.

Tattha jātīmado ti aham asmi jātisampanno ti evaṃ uppannamado²,
atimānītā cā 'ti³ añño mayā saddhim jātīdāhi sadiso n' atthiti atikkamma
5 pavattamāno, atilobhādayo⁴ lubbhanadussanamajjanamuyhanamattā⁵ ca, a pe-
salānīti evarūpā hi puggalā āsīvisabharitā viya vammikā appiyasīlā honti, eva-
rūpānaṃ dinnadānaṃ⁶ na mahapphalaṃ hoti, tasmā mā⁷ etesaṃ pesalakhettabhāvaṃ
maññittho⁸, na hi jātīmantā saggaḍāyakā, ye pana jātīmānādirahitā ariyā tāni
khetṭāni supesalāni tesu dinnāni mahapphalaṃ te saggaḍāyakā hontīti.

10 Iti so M-tte punappuna kathente kujjhivā „ayaṃ ativiya
bahuṃ vippalapati, kuhiṃ gatā ime dovārikā, na imarū⁹ caṇ-
ḍalaṃ nīharantīti“ gātham āha:

s. Katth' eva bhaṭṭhā¹⁰ Upajotiyo ca

Upajjhāyo athavā Bhaṇḍakucchi¹¹,

15 imassa daṇḍaṇ ca vadhaṇ ca datvā (= supra p. 205.)

gale gahetvā khalayātha¹² jamman ti. 8.

Tattha kattheva¹³ bhaṭṭhā¹⁴ ti imesu tisu dvāresu ṭhapitā Upajotiyo¹⁵
ca Upajjhāyo ca Bhaṇḍakucchi¹⁶ cā 'ti tayo dovārikā kva gatā ti attho.

Te pi tassa vacanaṃ sutvā vegenāgantvā vanditvā „kiṃ
20 karoma devā“ 'ti āhaṃsu. „Ayaṃ vo jammo caṇḍalo diṭṭho“
ti. „Na passāma deva, kutoci āgatabhāvaṃ na jānāmā“ 'ti.
„Ko p' esa¹⁷ māyākāro vā vijjādharo vā¹⁸ bhavissatīti“. „Idāni
kiṃ tiṭṭhathā“ 'ti. „Kiṃ karoma devā“ 'ti. „Imassa mukham
eva pothetvā bhindantā daṇḍavelupesikāhi piṭṭhiṃ¹⁹ uppātentā²⁰
25 vadhaṇ ca datvā gale gahetvā etaṃ jamman khalayātha¹²,
ito nīharathā“ 'ti. M. tesu attano santikaṃ anāgatesv-eva²¹
uppatitvā ākāse ṭhito gātham āha:

¹ Eḍ tāni ca. ² C^{ks} uppannamāno, Bḍ uppannamaddo, C^s uppannaṃ mano.

³ C^{ks} -māntāni. ⁴ Bḍ omits ati. ⁵ B^s rañjana, Bḍ rañcana in the place of majjana. ⁶ Bḍs dinnāni-. ⁷ C^{ks} omit mā. ⁸ C^k mā ñittho. ⁹ Bḍ yimarū.

¹⁰ C^k katthaṃ haṭṭhā, C^s kattha haṭṭhā, Bḍs kvattha gatā. ¹¹ Bḍs gaṇḍa-. ¹²

Bḍs gala-. ¹³ C^{ks} katthe, Bḍs kvattha. ¹⁴ C^s haṭṭhā, Bḍs gatā. ¹⁵ C^{ks} upa-

yojito. ¹⁶ Bḍs gaṇḍa-. ¹⁷ Bḍs cesa. ¹⁸ Bḍ adds coro vā. ¹⁹ Bḍs piṭṭhi

camman. ²⁰ Bḍ uppādentō, B^s uppātantō, C^{ks} uddhaṭantā. ²¹ C^{ks} -gateyeva.

9. Girin nakhena' khaṇasi ayo dantena² khādasi
jātavedaṃ padahasi yo isiṃ paribhāsaṣīti. 9.

Tattha jātavedaṃ padahasīti aggiṃ gilituṃ vāyamasī.

Imaṇ ca pana gāthaṃ vatvā M. passantass' eva māṇa-
vassa ca brāhmaṇānaṃ ca ākāse pakkhandi. 5

Tam atthaṃ pakāseṇ S. gāthaṃ āha:

10. Idaṃ vatvāna Mātāṅgo isi saccaparakkamo
antalikkhasmiṃ pakkāmi brāhmaṇānaṃ udikkhatan ti. 10.

Tattha saccaparakkamo ti sabhāvaparakkamo.

So pācīnadisābhimukho gantvā ekāya vīthiyā otaritvā 10
„padavalaṇṇaṃ³ paññāyatū“ 'ti adhiṭṭhāya pācīnadvārasamipe
piṇḍāya caranto missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā ekissā⁴ sālāya
nisīditvā missakabhattaṃ paribhuñji. Nagaradevatā⁵ „ayam
amhākaṃ ayyam viheṭhetvā kathetīti“ asahamānā āgamimsu.
Ath' assa jeṭṭhakayakkho gīvaṃ gaḥetvā parivattesi, sesade- 15
vatā sesabrāhmaṇānaṃ⁶ gīvaṃ gaṇhitvā parivattesuṃ. B-tte
muducittatāya pana „tassa putto“ ti taṃ⁷ na mārenti kevalaṃ
kilamenti⁸ yeva. Maṇḍavyassa sīsaṃ parivattitvā⁹ piṭṭhipassā-
bhimukhaṃ jātaṃ, hatthapādā ujukā thaddhā va aṭṭhaṃsu,
akkhīni kālakatassēva viparivattimsu, so thaddhasarīro va 20
nipajji. Sesabrāhmaṇā mukhena khelaṃ vamaṇṭā aparāparaṃ
parivattanti¹⁰. „Ayye puttassa te kiñci¹¹ jātan“ ti Diṭṭha-
maṅgalikāya ārocayimsu¹². Sā vegenāgantvā puttaṃ disvā
āha¹³ „kiṃ etan“ ti vatvā gāthaṃ āha:

11. Āveṭhitaṃ¹⁴ piṭṭhito uttamaṅgaṃ,
bāhaṃ pasāreti akammaneyyaṃ,
setāni¹⁵ akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttaṃ akāsi evan ti. 11.

25

¹ Ck girantakhena, Cs girannakhena, Eds girinakhena. ² Eds -tehi. ³ Ck -lan-
jaṃ, Cs -lañchaṃ. ⁴ Bā -āya. ⁵ Cks -re-. ⁶ Cks sesaṃ-. ⁷ Bā naṃ. ⁸ Bā
-manti. ⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā adds māṇavā. ¹¹ Bā kiṃ. ¹² Ck ācorayimsu. ¹³
Eds omit āha. ¹⁴ Bā āveḷi-. ¹⁵ Cks so-.

Tattha āveḥhitaṇ¹ ti parivattitaṇ.

Ath' assā tasmiṇ ṭhāne ṭhitajano ārocetum gātham āha:

12. Idhāgamā samaṇo rummavāsī²

otallako paṇsupisācako va³

saṁkāracolaṇ paṭimucca kaṇṭhe,

so te imaṇ⁴ puttam akāsi evaṇ⁵ ti. 12.

Sā taṇ sutvā cintesi: „aṇṇass' etaṇ balaṇ n' atthi, nis-
saṁsayam Mātaṅgapaṇḍito bhavissati⁶, sampannamettābhāvano
kho pana dhīro na ettakaṇ janaṇ kilamētvā gamissati, kataran

10 nu kho disaṇ gato bhavissatīti⁷“ tato pucchantī gātham āha:

13. Katamaṇ disaṇ agamā bhūripaṇṇo,

akkhātha me māṇavā etaṇ atthaṇ,

gantvāna taṇ paṭikaremu⁸ accayaṇ,

app-eva naṇ puttam labhemu jīvitam ti. 13.

15 Tattha gantvānā⁹ ti tassa santikaṇ gantvā, taṇ paṭikaremu⁸ acca-
yaṇ ti⁹ accayaṇ paṭikarissāma desessāma khamāpessāma nau ti, puttam la-
bhemu jīvitam ti app-eva nāma puttassa jīvitam⁹ labheyyāma.

Ath' assā tattha ṭhitā māṇavā¹⁰ evaṇ¹¹ āhaṇsu:

14. Vehāsayam agamā bhūripaṇṇo

pathaddhuno pannarase va cando,

api cāpi so purimaṇ disaṇ agaṇṇhi

saccappaṭiṇṇo isi sādthurūpo ti. 14.

25 Tattha pathaddhuno¹² ti ākāsapathasaṁkhātassa addhuno majjhe ṭhito
pannarase¹³ cando viya, api cāpi so ti api ca kho pana so¹⁴ puratthimaṇ
disaṇ gato.

Sā tesam vacanaṇ sutvā „mama sāmiṇ¹⁵ upadhāressā-
mīti¹⁶“ suvaṇṇakalāsasuvannaṇsarakāni gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā
tena padavalaṇjassa¹⁶ adhiṭṭhitatṭhānaṇ patvā tenānusārena
gacchantī tasmiṇ pīṭhikāya nisīditvā bhuñjamāne tassa¹⁷ santikaṇ

¹ Bā āveḥhi-. ² Bā du-. ³ Bā ca. ⁴ Bā idam. ⁵ Cks etan. ⁶ Bā -tīti. ⁷ Cks
paṭikiriyeṇu. ⁸ Bā add taṇ. ⁹ Cks -tum. ¹⁰ Ck -vakā. ¹¹ Bā kathentā
gātham. ¹² Ck paccuthaddhuno. ¹³ Bā -sa. ¹⁴ Cks omit so. ¹⁵ Bā -ikaṇ. ¹⁶
Bā -laṇcassa. ¹⁷ Cks bhuñjamānassa.

gantvā vanditvā atṭhāsi. So¹ taṃ disvā thokaṃ odanaṃ patte
thapesi. Diṭṭhamaṅgalikā suvaṇṇakalasena tassa udakaṃ adāsi.
So tatth' eva² hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi. Atha
naṃ sā „kena me puttassa vo vippakāro kato“ ti pucchanti
gātham āha:

15. Āveṭhitam³ piṭṭhito uttamaṅgam,
bāham pasāreti akammaneyyam,
setāni akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttam akāsi evan ti. 15.
- Tatoparā⁴ tesam vacanapaṭivacanagāthā⁵ honti: 10
16. Yakkhā have santi mahānubhāvā
anvāgatā isayo sādhurūpā,
te duṭṭhacittam kupitam viditvā
yakkhā hi te puttam akaṃsu evam. 16.
17. Yakkhā ca me puttam akaṃsu evam, 15
tvam ñeva me mā kuddho brahmacāri,
tumhe va⁶ pāde saraṇam gatāsmi
anvāgatā⁷ puttasokena bhikkhu. 17.
18. Tad eva hī⁸ etarahī⁸ ca mayham
manopadoso mama n' atthi⁹ koci, 20
putto ca te vedamadena matto
attham na jānāmi adhicca vede. 18.
19. Addhā have bhikkhu muhuttakena
sammuyhat' eva¹⁰ purisassa saññā¹¹,
ekāparādham¹² khama bhūripaṇṇā, (supra p. 313.) 25
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 19.

Tattha yakkhā ti nagarapariggahakā¹³ yakkhā, anvāgatā ti anugatā¹⁴
isayo sādhurūpā guṇasampannā ti evam jānamānā ti attho, te ti te isiṇam
guṇam natvā¹⁵ puttam duṭṭhacittam kupitacittam disvā¹⁶, tvam ñeva me ti

¹ Cks omit so. ² Bā tasseva. ³ Cks avedhi-, Bā āveḷi-. ⁴ Bā -ram. ⁵ Bā
adds nāma. ⁶ Cs ca. ⁷ Cks addhā-. ⁸ all three MSS. -i. ⁹ Cks na matthi.
¹⁰ Bā -te ca. ¹¹ Cks -am. ¹² Bā etā-. ¹³ Cs -ggā-, Bā -ggahaka. ¹⁴ Cks
omit anu-. ¹⁵ Bā guṇaṇṇūta. ¹⁶ Bā viditvā.

sace yakkhā kupitā evam akāṁsu karontu¹, devatā nāma pāṇiyauṁka-
mattena² santappetuṁ sakkā, tasmāhaṁ tesam na bhāyāmi, kevalam tvam ñeva
me puttassa mā kujjhi, anvāgatā ti āgatā sāmi³, bhikkhū 'ti M-am ālapanti
puttassa jīvitadānam⁴ yācati, ta deva hīti Diṭṭhamaṅgalike⁵ tadā tava puttassa
5 maṁ akkosanakāle ca mayham manopadoso n' atthi etarahi ca taya⁶ yācamānāya
pi mama tasmim manopadoso n' atthi yeva, vedamadenā 'ti tayo me vedā
uggahitā ti madena, adhiccā 'ti te⁷ vede uggahetvāpi⁸ atthānattham na jānāti.
muhuttakenā 'ti yaṁ kiñci uggahetvā⁸ muhuten' eva.

Evam tāya⁹ khamāpiyamāno M. „tena hi tesam¹⁰ yakkhā-
10 nam palāyanatthāya¹¹ amatosadham dassāmīti“ vatvā gā-
tham āha:

20. Idañ ca mayham uttiṭṭhapiṇḍam¹²

Maṇḍavyo¹³ bhuñjatu¹⁴ appapañño,

yakkhā ca te nam¹⁵ na viheṭhayeyyūṁ,

15 putto ca te hohiti so arogo ti. 20.

Tattha uttiṭṭhapiṇḍaṁ ti uecchitthakaṁ¹⁶ piṇḍaṁ ti pi pātho.

Sā M-assa vacanam sutvā „detha sāmi amatosadhan“ ti
suvaṇṇasarakam upanāmesi¹⁷. M. uecchitthakañjikaṁ¹⁸ tattha
āsiñcivā „paṭhamam ñeva ito upaddham tava puttassa mukhe
20 opitvā¹⁹ sesam cāṭiyam udakena missetvā sesabrāhmaṇānam
mukhe ophi²⁰, sabbe pi²¹ nirogā bhavissantīti“ vatvā up-
patitvā Himavantam eva gato. Sāpi tam sarakam sisenādāya
„amatosadham me laddham“ ti vadanti²² nivesanam gantvā
paṭhamam puttassa mukhe kañjīm²³ opi²⁴. Yakkho palāyi,
25 itaro paṁsum puñchanto²⁵ utthāya „amma kim etan“ ti āha.
„Tayā kataṁ tvam eva jānissasi, ehi tāta²⁶ dakkhiṇeyyānam
te²⁷ vippakāram passā²⁸“ 'ti. So te disvā vippaṭisārī ahoṣi.

¹ Ck -to, Cs -tā. ² Cks pāṇiyam-, Bā -ulluṅga-, B° -ulluṁka-. ³ Bā smi. ⁴ Cks -nañca. ⁵ Cks add na. ⁶ Cs tasi, Bā tati. ⁷ Bā omits te. ⁸ Bā -hi-.
⁹ Bā tāyam. ¹⁰ Cks te. ¹¹ so all three MSS. for palāpa-? ¹² Bā uttitta-. ¹³ Ck tam mañ-, Cs ta mañ-, Bā tava mañ-. ¹⁴ Cks bhuñjitu. ¹⁵ Cks sam. ¹⁶ Cks ueci-, Bā uecchita piṇḍam uecchittha. ¹⁷ Cks -kāmesi. ¹⁸ Ck ueci-, Cs uddhittha-, Bā uecchitthakiñciyabhataṁ. ¹⁹ Bā oñcivā, B° ositvā. ²⁰ Bā oñcāpehi, B° oñcāpehi. ²¹ Bā va. ²² Bā omits va-. ²³ Bā kiñcikaṁ. ²⁴ Bā osiñci. ²⁵ Bā puñc-, Cks puñj-. ²⁶ Bā adds tava. ²⁷ Bā tam. ²⁸ Bā passāhi.

Atha naṃ mātā „tāta Maṇḍavya, tvaṃ¹ bālo, dānassa mahapphalatṭhānaṃ na jānāsi, dakkhiṇeyyā nāma evarūpā na honti, Mātaṅgapapaṇḍita-sadisā va honti, ito paṭṭhāya mā etesaṃ dussilānaṃ dānam adāsi, silavantānaṃ dehīti“ vatvā²

21. Maṇḍavya bālo si parittapaṇṇo
yo puṇṇakkhattānaṃ akovido si³,
mahakkasāvesu dadāsi⁴ dānaṃ
kiliṭṭhakammesu asaṇṇatesu. 21.

22. Jaṭā ca kesā ajināni vatthā
jarūdapānaṃ va⁵ mukhaṃ parūlhaṃ,
pajaṃ imaṃ passatha rummarūpiṃ⁶,
na jaṭājinan tāyati⁷ appapaṇṇaṃ. 22.

23. Yesaṃ rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā
khīṇāsavā arahanto tesu dinnāṃ mahapphalan 23.

ti āha. 15

Tattha mahakkasāvesū 'ti mahakkasāvesu⁸ mahantehi rāgakasāvādhi⁹
samannāgatesu, jaṭā ca¹⁰ kesā ti tāta Maṇḍavya¹¹ dakkhiṇeyyesu ekaccānaṃ
kesā jaṭā¹² katvā baddhā¹³, ajinānivatthā ti sakburāni sammāni vatthāni,
jarūdapānaṃ vā 'ti tiṇagahanena¹⁴ jippakūpe¹⁵ viya mukhaṃ dīghamassutāya¹⁶
parūlhaṃ¹⁷, pajaṃ imaṃ ti imaṃ evarūpaṃ anaṇṇitāmaṇḍitaṃ¹⁸ lūkhavesaṃ 20
pajaṃ passatha, na jaṭājinan ti etaṃ jaṭājinan imaṃ appapaṇṇaṃ pajaṃ
tāyituṃ na sakkoti, silaṇṇaṇa¹⁹ tapokammān' eva imesaṃ sattānaṃ paṭiṭṭhā²⁰
honti, yesaṃ ti tasmā²¹ yesaṃ ete raṇṇanadussanamuyhanasabhāva²² rāgādayo
atthavattukā ca²³ avijjā virājitā vigatā vigatattā yeva ca etesaṃ kilesānaṃ ye
khīṇāsavā arahanto tesu dinnāṃ mahapphalan. 25

„Tasmā tvaṃ tāta ito paṭṭhāya evarūpānaṃ dussilānaṃ
adatvā loke atṭhasamāpattilābhino pañcābhiññādharmika-
samanabrāhmaṇā ca paccekabuddhā ca (add: ye?) santi tesāṃ
dānaṃ dehī, ehi tāta tava kulūpake amatosadhaṃ pāyetvā

1 Cks tarii. 2 Bā adds imaṃ gāthamāha. 3 Ck akocidoyi. Cs akocidosi. 4 Cks
dadāhi. 5 Ck Bā -ca, Cs charūpadānaṃ ca. 6 Bā du-. 7 Cks -te. 8 Cks -kā-.
9 Cks su. 10 Bā adds tava. 11 Cks kesa jaṭā, Bā na kesā jaṭānaṃ. 12 Bā
bandhāya. 13 Cs -pe, Ck -po. 14 Bā -kupo. 15 Bā adds ca. 16 Bā parulakesā.
17 Cks anijjita-. 18 Bā silapaṇṇāpa, Ck silaṇṇaṇa. 19 Bā -āni. 20 Bā yasmā.
21 Cks rajjena - -. Bā rañcana - -. 22 Cks va.

aroge karissāmīti¹ vacanaṃ vatvā ucchiṭṭhakañjikam¹ gāhāpetvā
 udakacāṭiyam pakkhipitvā soḷasannaṃ brāhmaṇasahassānaṃ
 mukhesu² āsiñcāpesi. Ekeko paṃsum puñchanto³ va utṭhahi⁴.
 Atha te brāhmaṇā „imehi caṇḍālucchiṭṭhakam⁵ pītan⁶“ ti
 5 abrahmaṇe karimsu. Te lajjitā Bārāṇasito nikkhamitvā Mejjha-
 ratṭham⁶ gantvā Mejjharañño⁶ santike vasiṃsu. Maṇḍavyo
 pana tatth⁷ eva vasi. Tadā Vettavatīnagaraṃ upanissāya
 Vettavatīnadītīre Jātimanto nām⁸ eko brāhmaṇo pabbajito jātīm
 nissāya mahantaṃ mānam akāsi. M. „etassa mānam bhindissā-
 10 mīti⁹“ taṃ ṭhānaṃ āgantvā tassāsanne uparisote vasaṃ kappesi.
 So ekadivasaṃ dantakaṭṭham khāditvā imaṃ dantakaṭṭham
 „Jātimantassa jaṭāsu laggatū¹⁰“ ti adhiṭṭhāya nadiyaṃ pātesi,
 taṃ¹¹ tassa udakaṃ ācamantassa¹² jaṭāsu laggi. So taṃ disvā
 va „nassa vasalā¹³“ ti vatvā „kuto ayaṃ kālakaṇṇī āgatā¹⁴,
 15 upadhāressāmi nan¹⁵“ ti uddhasotaṃ gacchanto M-aṃ disvā
 „kiṃjātiko sīti¹⁶“ pucchi. „Caṇḍālo ‘smīti¹⁷“. „Tayā nadiyā
 dantakaṭṭham pātitan¹⁸“ ti. „Āma mayā¹⁹“ ti. „Nassa vasala
 caṇḍāla kālakaṇṇi, mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā²⁰“ ti vatvā
 heṭṭhāsote vasantenāpi tena pātite dantakaṭṭhe paṭisotaṃ
 20 āgantvā jaṭāsu laggante²¹ so²² „nassa vasala, sace idha va-
 sissasi sattame divase sattadhā muddham phalissatīti²³“ āha.
 M. „sac²⁴ āham etassa kujjhissāmi sīlaṃ me arakkhitaṃ bha-
 vissati, upāyen²⁵ ev²⁶ assa mānam bhindissāmīti²⁷“ sattame divase
 suriyuggamanaṃ nivāresi. Manussā ubbālha²⁸ Jātimantaṃ²⁹
 25 tāpasam upasāṃkamitvā „bhante tumhe suriyuggamanaṃ na
 dethā³⁰“ ti pucchimsu. So āha: „na me taṃ kammaṃ, nadītīre
 pan³¹ eko caṇḍālo vasati, tass³² etaṃ kammaṃ bhavissatīti³³“.
 Manussā M-aṃ upasāṃkamitvā „tumhe bhante suriyass³⁴ ug-

¹ Cks ucci-, Bā -gañcitam corr. to -kañcitam. ² Bā mukhe. ³ Bā puñc-, Cks puñj-. ⁴ Cks utṭhi. ⁵ Ck -lusiṭṭhakam, Cs -lucci-, Bā -lucciṭṭhakam corr. to -lucci-. ⁶ Bā majha-. ⁷ Bā adds anusotaṃ gantvā. ⁸ Bā ācap-, Cs ācar- corr. to ācam-. ⁹ all three MSS. -to. ¹⁰ Bā -esu. ¹¹ Cks omit so. ¹² all three MSS. ubba-. ¹³ Ck -tā, Cs -ta.

gantum¹ na dethā“ ’ti pucchiṃsu. „Āmāvuso“ ti. „Kim-
kāraṇā“. „Tumhākaṃ kulūpakatāpaso² maṃ niraparādham
abhisapi, tasmim āgantvā khamāpanatthāya mama pādesu patite
suriyaṃ vissajjessāmīti“. Te gantvā taṃ kaḍḍhantā ānetvā
M-assa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā āhaṃsu: „suriyaṃ³
vissajjetha bhante“ ti. „Na sakkā vissajjetum, sac’ āhaṃ
vissajjessāmi imassa sattadhā muddhā phalissatīti“. Atha⁴
„bhante kiṃ karomā“ ’ti. So „mattikāpiṇḍaṃ⁵ āharathā“ ’ti
āharāpetvā⁶ „imaṃ tāpasassa sīse ṭhapetvā tāpasam otāretvā
udake ṭhapethā“ ’ti ṭhapāpetvā suriyaṃ vissajjesi. Suriyasmiṃ⁷
hi paṭaṭamatte mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji, tāpaso uduke
nimujji. M. taṃ dametvā „kahan nu kho⁸ soḷasa brāhmaṇa-
sahassāni vasantīti“ upadhārento „Mejjharaṇṇo santike“ ti
ñatvā „te damessāmīti“ iddhiyā gantvā nagarasāmaṇṇe otaritvā
pattam ādāya nagare piṇḍāya cari⁹. Brāhmaṇā taṃ disvā¹⁰
„ayaṃ idha ekadvedivase vasantō pi amhe appatitṭhe karissa-
tīti“ vegena gantvā „mahārāja māyākāro¹¹ eko vijjādharo¹² āgato,
gaṇhāpetha naṃ“ ti raṇṇo ārocesum. Rājā „sādhū“ ’ti sam-
paṭicchī. M. pi missakabhattaṃ ādāya aññataraṃ kuḍḍaṃ
nissāya pīṭhikāya nisinnō bhuñjati. Atha naṃ¹³ aññavihitakaṃ¹⁴
āhāraṃ paribhuñjamānaṃ eva raṇṇā pahitapurisā asinā¹⁵ pa-
haritvā jīvitakkhayaṃ pāpesum. So kālaṃ katvā Brahma-loke
nibbatti. Imasmiṃ kira jātake B. koṇḍadamako ahosi, so ten’
eva paratantiyuttabhāvena¹⁶ jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Devatā
kujjhittvā sakalam eva Mejjharatṭhaṃ¹⁷ unhakallavassam¹⁸ vassā-
petvā¹⁹ ratṭhaṃ aratṭhaṃ akāmsu. Tena vuttaṃ²⁰:

24. Upahāṇṇamāne²¹ Mejjhā²² Mātāṅgasmiṃ yasassine
sapārisajjo²³ ucchiṇno Mejjharaṇṇam²⁴ tadā ahū²⁵ ti. 24.

¹ Bā sūriyuggamaṇaṃ. ² Bā -pako-. ³ Bā adds naṃ. ⁴ Bā -ka-. ⁵ Ck āhā-.
⁶ Bā adds dāni, B^s tāni. ⁷ Bā carati. ⁸ Ck -karo. ⁹ Ck -dhārā, C^s -dhara.
¹⁰ Ck^s omit atha naṃ. ¹¹ Bā adds gīvaṃ. ¹² C^s -sattabhāvena, Bā maritanti-
ayutta-. ¹³ Bā majharatṭha. ¹⁴ Bā unhakukkulavassam. ¹⁵ Bā vasitvā. ¹⁶ Ck^s
omit t v. ¹⁷ Bā -no, Ck upahāṇḍamaṇaṃ, C^s upahāṇḍavanaṃ. ¹⁸ so Ck; C^s
-o. Bā majho. ¹⁹ C^s -jje. ²⁰ so Ck Bā for -rājā? C^s mejjheraṇṇam. ²¹ Ck^s
tadāhu, Bā tadā āhū.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe pi Udeno pabbajite¹ viheṭṭheti² yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Maṇḍavyo Udeno ahosi. Mātāṅgapāṇḍito³ aham evā“ 'ti. Mātāṅgajātakaṃ.

2. Citta-Sambhūta-jātaka.

5 Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ ti. Idam S. J. v. āyasmato Mahākassapassa piyasaṃvāse dve saddhivihārake⁴ ā. k. Te kira aññamaññaṃ appaṭivibhattabhogā paramavissāsikā ahesuṃ, piṇḍāya carantāpi ekato va gacchanti ekato va āgacchanti, vinābhavituṃ na sakkonti. Dhammasabbhāyaṃ bhikkhū tesu yeva vissāsaṃ vaṇṇa-
10 yamāṇā⁵ nisīdiṃsu. S. āgantvā „kāya uu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave imesaṃ ekasmiṃ attabhāve vissāsikattaṃ⁶, porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantāpi mittabhāvaṃ⁷ na vijahiṃsu yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Avantiraṭṭhe Ujjeniyaṃ⁸ Avantimahārājā nāma
15 r. kāresi. Tadā Ujjeniyā⁹ bahi caṇḍālagāmaṃ hoti¹⁰. M. tattha nibbatti. Aparo pi satto tass' eva mātuccāputto hutvā nibbatti. Tesu eko Citto nāma ahosi, eko Sambhūto nāma¹¹. Te ubho pi vayappattā caṇḍālavamsadhopanaṃ nāma sippaṃ uggahhitvā ekadivasaṃ „Ujjeninagaradvāre¹² sippaṃ dasses-
20 sāmā¹³“ 'ti eko uttaradvāre sippaṃ dassesi eko pācīnadvāre¹⁴. Tasmiṃ¹⁵ ca nagare dve diṭṭhamaṅgalikāyo ahesuṃ ekā setthi-dhītā ekā purohitadhītā. Tā¹⁶ bahukhādaniyabhojaniyamālā-gandhādīni¹⁷ gāhāpetvā „uyyānakīlikāni kilissāmā“ 'ti ekā uttaradvārena nikkhami ekā pācīnadvārena¹⁸. Tā te caṇḍāla-
25 putte sippaṃ dassente disvā „ke ete“ ti pucchitvā „caṇḍāla-puttā“ ti sutvā „apassitabbayuttakaṃ vata passimhā“ 'ti

¹ Ck -to. ² Ck piheṭṭhako, Cs viheṭṭhako, Bā vihedhate corr. to vihedheti. ³ Bā adds pana. ⁴ Bā -ike. ⁵ Bā vaṇṇayantā. ⁶ Cks vissāsikaṃ. ⁷ Ck mittā-, Cs mittā- corr. to mitta-. ⁸ Bā -yanagare. ⁹ Cs uddeniyaṃ. ¹⁰ Bā ahosi. ¹¹ Bā adds ahosi. ¹² Bā -resu. ¹³ Cks -mī. ¹⁴ Ck -rena, Cs -rena corr. to -re. ¹⁵ Cks tasmiṃ, Bā tasmī. ¹⁶ Cs dhīnā tā, Bā dhītā corr. to dhītā tā, Bā dhīnā tā corr. to dhītā. ¹⁷ Ck bahum - - diṣi. Cs bahukhādaniyabhojaniyaṃ mālāgandhādīni, Bā bahukhādaniyāmbhojaniyaṃ - - corr. to -yabhojaniya - -. ¹⁸ Cks add nikkhami.

gandhodakena akkhīni dhovivā¹ nivattiṃsu. Mahājano² „are³
 dutṭhacaṇḍāla, tumhe nissāya mayam amūlakāni surābhaddādini
 na labhimhā“⁴ 'ti te ubho pi bhātike pothetvā anayavyasanam
 pāpesi⁵. Te paṭiladdhasaṇṇā utṭhāya aññamaññassa santikam
 gacchantā ekasmiṃ ṭhāne samāgantvā aññamaññassa tam
 dukkhupattim ārocetvā roditvā paridevitvā⁶ „kin ti karissāmā“
 'ti cintetvā⁷ „imaṃ⁸ amhākam jātim nissāya dukkham uppan-
 nam, caṇḍalakammaṃ kātuṃ na sakkhissāma⁹, jātim paṭicchā-
 detvā brāhmaṇamāṇavavaṇṇena¹⁰ Takkaṣilaṃ gantvā sippam
 uggaṇhissāmā“¹¹ 'ti sannitṭhānam katvā tattha gantvā dham-
 mantevāsikā disāpāmekkhācariyassa santike sippam paṭṭha-
 pesum. Jambudīpatale dve kira caṇḍalā jātim paṭicchādetvā¹²
 sippam uggaṇhantīti sūyittha. Tesu Cittapaṇḍitassa sippam
 nitṭhitam, Sambhūtaṃ na tāva nitṭhāti¹³. Ath' ekadivasam
 eko gāmaṇvāsī¹⁴ „brāhmaṇavācanakam¹⁵ karissāmiti“ ācariyam
 nimantesi. Tam eva¹⁶ rattiṃ devo vassitvā¹⁷ magge kandarā-
 dīni pūresi. Ācariyo pāto va Cittapaṇḍitam pakkosāpetvā
 „tāta aham gantum na sakkhissāmi, tvam māṇavehi saddhim
 gantvā maṅgalaṃ vatvā tumhehi laddham bhuñjitvā amhehi
 laddham āharā“¹⁸ 'ti pesesi. So „sādhū“¹⁹ 'ti māṇavake²⁰ ga-
 hetvā gato. Yāva māṇavā nahāyanti c' eva mukhāni ca dho-
 vanti tāva manussā pāyāsam vadhetvā „nibbātū“²¹ 'ti ṭha-
 pesum. Māṇavā tasmiṃ anibbute yeva āgantvā nisīdimsu.
 Manussā dakkhiṇodakam datvā tesam purato pātiyo ṭhapesum.
 Sambhūto muddhādhatuko²² viya hutvā sītalo ti saṇṇāya pā-
 yāsaṇḍam ukkhipitvā²³ mukhe ṭhapesi, so tassa ādittaayogulo
 viya mukham dahi²⁴, so kampamāno satim anupaṭṭhāpetvā
 Cittapaṇḍitam oloketvā caṇḍalabhāsāya „evam²⁵ khaḷu²⁶“²⁷ ti

¹ Bā adds va. ² Ck - nā. ³ Bā hare. ⁴ Bā - sum. ⁵ Bā adds bhādika. ⁶ Bā
 mantetvā. ⁷ Cks idam. ⁸ Bā - mā ti. ⁹ Cks - vavattena. ¹⁰ Bā adds brahmaṇa
 māṇavavaṇṇena takkaṣilaṃ gantvā. ¹¹ Cks tiṭṭhāti, Bā nitṭhitam. ¹² all three
 MSS. - i. ¹³ Bā - nikaṃ. ¹⁴ Cā tasmiṃ. ¹⁵ Cā vasi-. ¹⁶ Cks māna-. ¹⁷ Cā
 muddham-, Bā luddha-. ¹⁸ Cks ukkhitvā. ¹⁹ Bā dahati. ²⁰ Bā eva ²¹ Cā
 khaḷu, Bā khaḷu khaḷu, Cā kaḷu?

- āha. So pi tath' eva satim anupaṭṭhāpetvā caṇḍālabhāsāya³
 „niggala² niggala³“ ti āha. Mānavā aññamaññaṃ oloketvā
 „kimbhāsā nām' esā“ ti vadimsu. Cittapaṇḍito maṅgalaṃ
 abhāsi. Mānavā⁴ nikkhamitvā vaggavaggā hutvā tattha tattha⁵
 5 nisīditvā bhāsaṃ sodhentā „caṇḍālabhāsā“⁶ ti űatvā „are
 duṭṭhacaṇḍālā, ettakaṃ kālāṃ 'brāhmaṇā v' amhā“⁷ ti vatvā
 vañcayitthā⁸ „ti ubho pi ne“⁹ pothayimsu. Ath' eko sappuriso
 „apethā“¹⁰ ti vāretvā „ayaṃ tumbhākaṃ jātiyā doso, gacchatha,
 katthacid eva¹⁰ pabbajitvā jīvathā“¹¹ ti te uyyojesi. Mānavā
 10 tesāṃ caṇḍālabhāvāṃ ācariyassa ārocesuṃ. Te pi araññaṃ
 pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā nacirass' eva¹¹ tato cavitvā
 Nerañjarāya tīre migiyā kucchismiṃ nibbattimsu. Te mātu-
 kucchito nikkhantakālato paṭṭhāya ekato vicaranti, vinābhavi-
 tum na sakkonti. Te ekadivasāṃ gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ
 15 rukkhamaṇḍale sīsena sīsāṃ siṅgena siṅgaṃ tuṇḍena tuṇḍāṃ
 alliyāpetvā romanthayamāne¹² ṭhite disvā eko luddo¹³ satim
 khipitvā ekappahāren' eva jīvita voropesi. Tato cavitvā
 Nammadātīre¹⁴ ukkusayoniyaṃ nibbattimsu. Tatrāpi te vud-
 dhippatte¹⁵ gocaraṃ gahetvā sīsena sīsāṃ tuṇḍena tuṇḍāṃ
 20 alliyāpetvā ṭhite disvā eko yaṭṭhiluddako ekappahāren' eva
 bandhitvā vadhi. Tato pana cavitvā Cittapaṇḍito¹⁶ Kosambi-
 yaṃ purohitassa putto hutvā nibbatti¹⁷. Sambhūta-
 paṇḍito Uttarapañcālārañño putto hutvā nibbatti. Te nāmagahaṇa-
 divasato paṭṭhāya attano jātim sarimsu. Tesu¹⁸ Sambhūta-
 25 paṇḍito niraṇṭaraṃ saritum asakkonto catutthaṃ caṇḍāla-jātim eva
 anussarati, Cittapaṇḍito paṭipāṭiyā catasso pi¹⁹, (add: so?) soḷasa-
 vassakāle nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ

¹ Bā adds eva, B³ evaṃ. ² Bā omits niggala. ³ C³ niggila niggilā, B³ niggilī.

⁴ Bā adds bahi. ⁵ C³ only one tattha. ⁶ Bā caṇḍālabhāsan. ⁷ C³ camhā, Bā brahmaṇāmhā. ⁸ C³ vañcithā. ⁹ Bā te. ¹⁰ Bā ese. ¹¹ C³ cirasseneva, C³ cirassaneva. ¹² C³ romanta-, Bā romadhayamāne corr. to romandha-, B³ romayamāne. ¹³ Bā luddako. ¹⁴ Bā rammadānaditīre. ¹⁵ Bā vudhi-. ¹⁶ C³ adds pana vitva, C³ pana cavitvā cittapaṇḍito. ¹⁷ C³ omit nibbatti. ¹⁸ Bā omits tesu. ¹⁹ Bā tisso jātiyo in the place of pi.

pabbajitvā jhānābhiññam¹ nibhattetvā jhānasukhena vītinā-
mento² vasi. Sambhūtapāṇḍito pitu accayena chattam ussā-
petvā chattamaṅgaladivase³ yeva mahājanamajjhe maṅgala-
gītaṃ katvā udānavasena dve gāthā abhāsi. Tam sutvā „am-
hākaṃ rañño maṅgalagītaṃ“ ti orodhāpi gandhabbāpi tam eva 5
gītaṃ gāyanti, anukkamena „rañño piyagītaṃ“ ti sabbe pi
nagaravāsino tam eva gāyanti. Cittapāṇḍito Himavantapadesa
vasanto yeva „kin nu kho mama bhātikena Sambhūtena chat-
tam laddham udāhu na tāvā“ ti upadhārento laddhabhāvaṃ
ñatvā „navarajjam⁵ tāva idāni⁶ bodhetum na⁷ sakkhissāmi⁸, 10
mahallakakāle naṃ upasaṃkamitvā dhammaṃ kathetvā pabbā-
jessāmīti“ cintetvā paṇṇāsa vassāni āgantvā⁹ rañño putta-
dhitāhi vaḍḍhitakāle iddhiyā gantvā uyyāne otaritvā maṅgala-
silāpatte suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Tasmim khaṇe eko
dārako¹⁰ tam gītaṃ gāyanto dārūni uddharati. Cittapāṇḍito 15
tam pakkosi. So āgantvā vanditvā¹¹ aṭṭhāsi. Atha naṃ āha:
„tvaṃ pāto paṭṭhāya imam eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aṇṇānaṃ na
jānāsīti“. „Bhante aṇṇāni pi bahūni jānāmi, imāni pana me¹¹
rañño piyagītāni, tasmā imāni eva gāyāmīti“. „Atthi pana
rañño gītassa paṭigītaṃ gāyanto“ ti. „N’ atthi bhante“ ti. 20
„Sakkhissasi pana tvaṃ paṭigītaṃ gāyitum“ ti. „Jānanto
sakkhissāmīti“. „Tena hi tvaṃ rañña¹² dvīsu gītesu gāyitesu¹³
idaṃ tayena¹⁴ katvā gāyassū¹⁵“ ti gītaṃ datvā¹⁶ „gantvā¹⁷ rañño
santike gāyi¹⁸, rājā te pasīditvā mahantaṃ issariyaṃ dassa-
tīti“ uyyojesi. So sīghaṃ mātu santikaṃ gantvā attānaṃ 25
alamkārapetvā rājadvāraṃ gantvā „eko kira dārako tumhehi
saddhīm paṭigītaṃ gāyissatīti“ rañño ārocāpetvā „āgacchatū“
ti vutte gantvā vanditvā¹⁹ „tvaṃ kira tāta paṭigītaṃ gāyissa-

¹ Bā -ññā. ² Bā -metvā. ³ -galika-. ⁴ Bā no vā. ⁵ Bā neva-. ⁶ Bā adds
gamtvāpi, Bā gantvāpi. ⁷ Bā nā, Ck omit na. ⁸ Ck -mi. ⁹ Cā āg-. ¹⁰
Bā adds rañño. ¹¹ Bā dve. ¹² Ck rañño. ¹³ Ck omit gāyitesu. ¹⁴ Ck na-
yena, Cā taya, Bā tatiyaṃ. ¹⁵ Ck gāyissā, Cā gāyissa, Bā gāyissū. ¹⁶ Ck
bhatvā. ¹⁷ Ck adds satto. ¹⁸ so all three MSS. for gāhi or gāyissasi? ¹⁹
Bā ekamantaṃ aṭṭhāsi.

sīti“ puṭṭho „āma deva, sabbaṃ rājapariśaṃ sannipātāpetha“
 'ti sannipatitāya pariśāya rājānaṃ āha: „tumhe tāva deva
 tumbhākaṃ gītaṃ gāyatha, athāhaṃ paṭigītaṃ¹ gāyissāmīti“.
 Rājā²

- 5 1. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 passāmi Sambhūtaṃ mahānubhāvāṃ
 sakammanā⁵ puññaphalūpapannaṃ. 25.
 2. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 10 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 kaccin nu⁵ Cittassa⁶ pi evaṃ eva
 iddho mano tassa yathāpi mayhaṃ ti 26.
 gāthadvayam āha.

- Tattha na kammanā³ kiñcana⁴ moghamatthīti sukaradukkatesu
 15 kammesu kiñcana⁷ ekakammam pi moghaṃ nāma n' atthi nipphalaṃ na hoti,
 vipākaṃ datvā va⁸ nassatīti aparāpariyavedaniyakammaṃ⁹ sandhāyāha, Sam-
 bhūtaṃ ti passāmi¹⁰ ahaṃ āyasmantaṃ Sambhūtaṃ sakena kammanā¹⁰ puñña-
 phalūpapannaṃ¹¹, sakammaṃ nissāya puññaphalena upapannaṃ taṃ passāmīti
 attho, kaccin nu⁴ Cittassa⁶ pīti mayhaṃ hi dve janā ekato hutvā naciraṃ
 20 sīlaṃ rakkhīma, ahaṃ tāva tassa phalena mahantaṃ yasaṃ patto, kacci nu¹²
 kho me bhātikassa Cittassāpi evaṃ eva mano iddho samiddhoti.

Tassa gītāvasāne dārako gāyānto tatiyaṃ gātham āha:

3. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 na kammanā¹² kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 25 Cittaṃ vijānāhi tath' eva deva,
 iddho mano tassa yathāpi tuyhaṃ ti. 27.

Taṃ sutvā rājā catutthaṃ gātham āha:

4. Bhavaṃ nu Citto, sutam aññato te,
 udāhu te koci naṃ¹³ etad akkhā,
 30 gāthā sugītā, na maṃ¹⁴ atthi kaṃkhā,
 dadāmi te gāmaṃvaram sataṃ cā 'ti. 28.

¹ Bā omits gītaṃ. ² Bās add āha. ³ Bā -unā. ⁴ Bā kiñcinu. ⁵ Bā kiñci nu.

⁶ Bā -ssā. ⁷ Cks -nā, Bā kiñcinu. ⁸ Bā vi. ⁹ Bā -paravedaniya- ¹⁰ Bā

kammena. ¹¹ Bā -nanti. ¹² Bā -unā. ¹³ read: naṃ?

Tattha sutamaññato¹ ti ahañ Sambhūta bhātā Citto nāmā 'ti vadamassa Cittass' eva nu te santikā sutan ti attho, koci nan ti udāhu mayā Sambhūtarañño bhātā Citto dīṭṭho ti koci te etam atthañ ācikkhi², sugītā ti sabbathāpi ayañ gāthā sugītā, n' atth' ettha mama kaṁkhā, gāṁavarañ satañca 'ti gāṁavarānañ te satañ dadāmi ti vadati.

5

Tato dārako pañcamāñ gātham āha:

5. Na cāhañ³ Citto⁴, sutam aññato me,

isi⁵ ca me etam atthañ asaṁsi,

gantvāna rañño paṭigāhi gātham,

api te varañ⁶ attamano dadeyyā 'ti. 29.

10

Tattha etamatthan ti tumhākañ uyyāne nisinno eko isi mayhañ etam atthañ ācikkhi.

Tam sutvā rājā „so mama bhātā Citto bhavissati, idāñ' eva nañ gantvā passissāmīti“ purise āpāpento gāthadvayañ āha:

15

6. Yojentu ve rājarathe sukate cittasibbane,

kacchañ nāgānañ bandhatha, gīveyyañ paṭimuñcatha. 30.

7. Āhaññaruñ⁷ bherimudiñgasamkhe,

sīghāni yānāni ca yojayantu,

ajj' ev' ahañ⁸ assamañ tañ gamissañ

20

yatth' eva dakkhissañ⁹ isiñ nisinnan ti. 31.

Tattha āhaññaruñ ti āhaññantu¹⁰, assamañ tañ ti tañ assamañ.

So evañ vatvā vararathañ¹¹ abhiruyha sīghañ gantvā uyyānavāre rathañ ṭhapetvā Cittapaṇḍitañ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantañ nisinno tuṭṭhamānaso atthamañ gātham āha:

25

8. Suladdhalābbhā¹² vata me ahosi

gāthā sugītā parisāya majjhe,

so¹³ 'hañ isiñ sīlavatūpapannañ

disvā patīto sumano 'hañ asmīti. 32.

30

¹ Bds add te. ² all three MSS. -kkhiñ. ³ Cks vāhañ. ⁴ Cks etto. ⁵ Ck Bā -i. ⁶ Bā api nu vo dhañ, api nu te dhañ. ⁷ Bā āhaññantu. ⁸ Bds ajje-vāhañ. ⁹ read: -ssam? ¹⁰ Bā āhaññantū ti āhanantu. ¹¹ Ck varathañ, Ck vaparathañ. ¹² Bds -bho. ¹³ Ck yo.

Tass' attho: suladdhalābho vata¹ mayhañ chattamaṅgaladivase parisāya majjhe, gītagāthā sugītā vata ahośi, sv-āhañ ajja silavatasampannañ isinñ disvā pītisomanassappatto jāto ti

So Cittapaṇḍitassa diṭṭhakālato paṭṭhāya somanassappatto „bhātikassa me pallaṃkaṃ attharathā“ 'ti ādini āṇāpento navamañ gātham āha:

9. Āsanañ udakañ pajjaṃ² patigaṇhātu³ no bhavañ,
agghe bhavantañ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavañ ti. 33.

Tattha agghe ti atithino dātabbayuttakasmim agghe bhavantañ āpucchāma,
10 kurutu no ti imañ no agghaṃ bhavañ patigaṇhātu⁴.

Evam madhurapaṭisanthāraṃ katvā rajjañ majjhe bhinditvā dento itarañ gātham āha:

10. Rammañ ca te āvasathañ karontu,
nārīgaṇehi paricārayassu⁵,
15 karoḥi okāsaṃ anuggahāya,
ubho p' imañ issariyañ karomā 'ti. 34.

Tattha issariyañ ti Kampillaraṭṭhe⁶ Uttarapañcālanagare rajjañ majjhe bhinditvā dve pi janā karoma anubhavāma.

Tassa tañ vacanañ sutvā Cittapaṇḍito dhammañ desento
20 cha gāthā abhāsi:

11. Disvā phalañ duccharitassa rāja
attho suciṇṇassa mahāvipākañ
attānaṃ eva⁷ paṭisaññamissañ,
na patthaye⁸ puttañ pasuñ dhanāñ vā. 35.

25 12. Das' ev' imā vassadasā maccānañ idha jīvitañ,
appattañ ñeva⁹ tañ odhiñ nalo chinno va sussati. 36.

13. Tattha kā nandikā khiddā kā rati kā dhanesañā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 37.

14. So ahañ su-ppajānāmi¹⁰, maccu me na-ppamajjati,
30 antakenādhippannassa kā rati kā dhanesañā. 38.

¹ Bā adds me ti. ² Bā majjañ. ³ Bā paṭi-. ⁴ Bā omits paṭi. ⁵ Bās paricāri-, Cks parivāra-. ⁶ Bās kapila-. ⁷ Cks evaṃ. ⁸ Cks -yemi. ⁹ Cks appattañ ñeva, Bā appattaññeva. ¹⁰ Bā so hametañ pa-

15. Jātī narāṇaṃ adhamā janinda
caṇḍālayonī dipadākaṇiṭṭhā¹,
sakehi kammehi supāpakehi
caṇḍālagabbhe avasimha pubbe. 39.
16. Caṇḍālāhumha Avantīsu² migā Nerañjaraṃ pati 5
ukkuṣā Nammadātīre³, ty-ajja brāhmaṇakhattiyā. 40.

Tattha duccecaritassā 'ti mahārāja tvaṃ sucaritass' eva phalaṃ jānāsi,
aham paṇa duccecaritassāpi phalaṃ passāmi yeva, mayaṃ⁴ ubho duccecarita-
phalena ito catutthe attabhāve caṇḍālayoniyāṃ nibbattā, tattha naciraṃ sīlaṃ
rakkhītvā tassa phalena tvaṃ khattiyakule nibbatto aham brāhmaṇakule, ev' 10
āhaṃ⁵ duccecaritassa⁶ phalaṃ sucīṇassa ca mahāvīpakaṃ disvā attānaṃ eva
sīlasāññaṃena paṭisaññaṃissaṃ, puttaṃ vā pasuṃ vā dhaṇaṃ vā na patthemī,
dasevīmā vassadasā⁷ ti mahārāja maṇḍadasakaṃ khiḍḍādasakaṃ vaṇṇa-
dasakaṃ baladasakaṃ paññādasakaṃ hānidasakaṃ⁸ pabbhāradasakaṃ vaṇṇa-
dasakaṃ⁹ momūhadasakaṃ sayanadasakaṃ ti imesaṃ hi dasaṇṇaṃ dasakānaṃ 15
vasena das' eva vassadasā imesaṃ¹⁰ maccānaṃ idha¹¹ manussaloke jīvitaṃ, tayi-
dan niyameṇa¹² sabbā¹³ ekādasā¹⁴ pāpuṇāti, atha kho appattaṃ ñeva taṃ
odhiṃ naḷo chinno va sussati, ye pi sakalaṃ vassasataṃ jīvanti tesam pi
maṇḍadasake pavattarūpā¹⁵ rūpadhammā¹⁶ chīnditvā¹⁷ ātape khittanaḷo viya
tath' eva sussanti antaradhāyanti, taṃ odhiṃ atikkamītvā khiḍḍādasakaṃ na 20
pāpuṇāti, tathā khiḍḍādasakādīsu pavattā vaṇṇadasakādīni, tatthā 'ti tasmīṃ
evaṃ sussaṃāne jīvite kāmaṃ ca kāmagaṇe nissāya abhinandanā¹⁸ kā kāyakiḷā-
vasena¹⁹ khiḍḍā kā somaṇassavasena rati kā dhaṇesaṇā, kim me puttēhi kiṃ
dārehi²⁰, mutto 'smi etamhā puttadārabandhanā ti attho, antakenādhī-
panassā 'ti jīvitantakarena maccunā abhibhūtaṃ, dipadā²¹ kaniṭṭhā ti 25
dipadānaṃ²² antare lāmakā, avasimhā 'ti dve pi mayaṃ vasimha, caṇḍālā-
humhā 'ti mahārāja ito pubbe catutthajāti²³ Avantiraṭṭhe²⁴ Ujjeninagare caṇḍālā-
humhā²⁵. Tato cavitvā Nerañjaraṃ pati²⁶ Nerañjarātīre²⁷ ubho migā ahumhā,
tattha dve pi amhe ekaṃhiṃ rukkhamaḷe aṇṇamaṇḍaṃ nissāya ṭhite eko lud-
dako eken' eva sattippahāreṇa jīvitaṃ voropesi. Tato cavitvā²⁸ Nammadānadi- 30
tīre²⁹ kurarā ahumhā³⁰, tatrāpi³¹ no nissāya ṭhite eko nesādo ekappahāreṇa
eva bandhitvā jīvittakkhayaṃ pāpesi. Tato cavitvā tyajja brāhmaṇakhattiyā

¹ Bā dvi-. ² Bā -humhā avantī. ³ Bā ramma-. ⁴ Bā adds hi. ⁵ Bā etāhaṃ.
⁶ phalaṃ jānāsi - - duccecaritassa wanting in C. ⁷ Ck omit dasakaṃ. ⁸ Ck
pavaṇṇa-. ⁹ Ck imaṃ. ¹⁰ so Ck; C⁹ tasidaṃ na niyameṇa, Bā naṃ niyameṇa
corr. to na ni-. ¹¹ Bā adds eva. ¹² Bā -dasā corr. to dasa. ¹³ Bā -ttā- ¹⁴
Ck rūpā-. ¹⁵ Bā vich-. ¹⁶ Bā nanditā, ¹⁷ Bā -kiḷidivasena. ¹⁸ Ck adds murehi.
¹⁹ Bā dvi-. ²⁰ so both MSS. ²¹ Ck ahumhā. ²² Bā -titi. ²³ Bā -rānādītīre.
²⁴ Bā adds ukkuṣā. ²⁵ Bā rammadātīre. ²⁶ Bā ukkuṣāhumhā. ²⁷ Bā tatthāpi.

ti te mayaṃ ajja brāhmaṇakhattiyā jātā, ahaṃ Kosambiyāṃ brāhmaṇakule nibbatto, tvaṃ idha rājā jāto ti.

Evam assa¹ atīte² lāmakajātiyo pakāsetvā idāni imissāpi jātiyā āyusaṃkhārāparittataṃ³ dassetvā puññassa⁴ ussāhaṃ
 5 janento catasso gāthā abhāsi:

17. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
 jarūpanītassa na santi tāṇā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsi kammāni dukkhudrayāni⁷. 41.
18. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
 jarūpanītassa na santi tāṇā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁸ vākyam,
 mā kāsi kammāni dukkhapphalāni. 42.
19. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
 15 jarūpanītassa na santi tāṇā,
 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsi kammāni rajassirāni. 43.
20. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu⁹,
 vaṇṇaṃ jarā hanti narassa jīyato
 20 karoḥi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
 mā kāsi kammaṃ¹⁰ nirayūpapattiyā¹¹ ti. 44.

Tattha upanīyatīti mahārāja idaṃ jīvitam maraṇaṃ upagacchati¹², idaṃ
 hi imesaṃ sattānaṃ appamāyūṃ saṃkhārāparittatāya pi tītiparittatāya pi¹³
 parittaṃ suriyuggamane tiṇagge ussāvabindusadisam, na santi tāṇā ti na hi
 25 jarāmarāṇaṃ upanītassa puttādayo tāṇā nāma honti, mama¹⁴ vākyan ti
 mama etaṃ vacanaṃ, mā kāsīti mā rūpādikāmaguṇe¹⁵ hetu pamādaṃ āpajjitvā
 nirayādisu dukkhavaḍḍhanāni kammāni kari, dukkhapphalānīti dukkha-
 vipākāni, rajassirānīti kilesarajena okinnasīsāni, vaṇṇan ti jīramānassa
 narassa sarīravaṇṇaṃ jarā hanti, nirayūpapattiyā ti nirassāde niraye up-
 30 pajjanatthāya¹⁶.

¹ Bā evaṃ tassa. ² Bā -tā. ³ Ck -tā, Bā -kaṃ. ⁴ Bā puññesu. ⁵ both MSS.
 -ti. ⁶ Bā eva. ⁷ so Ck; Bā dukkhindriyāni. ⁸ both MSS. eva. ⁹ Bā -yūṃ.
¹⁰ Bā -āni. ¹¹ Bā nirayupavattiyā, Ck nirayuppattiyā. ¹² Ck -gacchi. ¹³ Ck
 sarasaparipattitāya tītipariyantitāya in the place of saṃkhāra - - -. ¹⁴ Bā eva,
¹⁵ so Ck; Bā -ṇā for ṇānaṃ? ¹⁶ Ck -yam.

M-tte kathente rājā tussitvā¹ tisso gāthā abhāsi:

21. Addhā hi saccaṃ vacanaṃ tav' etaṃ,
yathā isi² bhāsasi evaṃ etaṃ,
kāma ca me santi anapparūpā,
te duccajā³ mādisakena bhikkhu. 45.

22. Nāgo yathā paṇkamajjhe vyasanno⁴
passaṃ thalaṃ nābhisambhoti⁵ gantuṃ
evaṃ p' ahaṃ⁶ kāmapaṇke vyasanno⁴
na bhikkhuno maggaṃ anubhajāmi. 46.

23. Yathāpi mātā ca⁷ pitā ca⁷ puttam
anusāsare kinti sukhī bhaveyya⁸
evaṃ pi maṃ tvaṃ anusāsa bhante
yaṃ ācaram⁹ pecca sukhī bhaveyyan ti. 47.

Tattha anapparūpā ti aparittajātikā bahū aparimitā, te duccajā¹⁰
mādisakenā¹¹ ti bhātika tvaṃ kilese pahāya t̥hito, ahaṃ pana kāmapaṇke¹²
nimuggo, tasmā mādisakena¹³ te kāma duccajā, nāgo yathā ti iminā attano
kāmapaṇke nimuggabhāvassa upamaṃ dasseti, tattha vyasanno¹⁴ ti visanno¹⁵
anupaviṭṭho¹⁶, ayam eva vā pāṭho, maggaṃ ti tumhākaṃ ovādānusāsanimaggaṃ
nānubhajāmi pabbajituṃ na sakkomi, idh' eva pana me t̥hitassa ovādān dethā
'ti, anusāsare ti anusāsanti. 20

Atha naṃ M. āha:

24. No ce tvaṃ¹⁷ ussahase¹⁸ janinda
kāme ime mānusake pahātuṃ
dhammaṃ¹⁹ balim paṭṭhapayassu²⁰ rāja
adhammakāro ca²¹ te mā hu raṭṭhe. 48.

25. Dūtā vidhāvantu²² disā catasso
nimantakā²³ samanabrāhmaṇānaṃ,
te annapānena²⁴ upaṭṭhahassu
vatthena senāsanapaccayena ca. 49.

¹ Bā bujhivā. ² both MSS. -i. ³ Ck duccakā. ⁴ Ck vyasanto, Bā byasanno.

⁵ Bā -sabbhotu. ⁶ Ck evaṃ-, Bā evamaham. ⁷ Ck va. ⁸ tam odhim atikka-
mitvā - - - sukhī bhaveyya wanting in Cs. ⁹ Bā yathā ciraṃ. ¹⁰ Cks omit
te duccajā. ¹¹ Bā -seṇa. ¹² Cks vyasanto, Bā byasanno. ¹³ Ck visante, Cs
visanne, Bā visannova. ¹⁴ Cs pavivṭho. ¹⁵ Cks tvaṃ. ¹⁶ all three MSS. ussā-
¹⁷ Bā dhammi. ¹⁸ Ck -pasassu, Cs -passu, Bā upaṭṭhahassu. ¹⁹ Cks omit ca.
²⁰ Bā -ti. ²¹ Bā -ti. ²² Cks sanna-.

26. Anuena pānena pasannacitto
 santappaya samañabrāhmaṇe ca,
 datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
 anindito saggaṃ upeti tñānaṃ. 50.
- 5 27. Sace ca taṃ¹ rāja mado saheyya
 nārīgaṇehi² paricārayantaṃ³
 imam eva gāthaṃ manasīkarohi
 bhāsehi c' enaṃ⁴ parisāya majjhe: 51.
28. Abbhokāsasayo jantu vajantyā⁵ khīrapāyito
 10 parikiṇṇo supānehi sv-ājja⁶ rājā ti vuccatīti. 52.

Tattha⁷ dhammaṃ⁸ balin ti dhammena samena anatirittabalin gāṇha
 'ti attho, adhammakāro ti porāṇakarājūhi tñapitaṃ vinicchayadhammaṃ
 bhinditvā pavattā⁹ adhammakariyā, nimantakā¹⁰ ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe
 nimantetvā pakkosakā, yathānubhāvaṃ ti yathābalaṃ yathāsattiṃ, ima me va
 15 gāthan ti idāni vattabbaṃ sandhāyāha, tatrāyaṃ adhippāyo: mahārāja sace
 taṃ mado abhibhaveyya sace te nārīgaṇaparivutassa rūpādayo vā¹¹ kāmaguṇe
 rajjasukhaṃ vā ārabba māno uppajjeyya ath' evaṃ¹² cinteyyāsi: ahaṃ pure
 caṇḍālayoniyaṃ nibbatto chaṇḍassa tiṇakuṭimattassa¹³ abhāvā abbhokāsasayo aho-
 siṃ, tadā hi me¹⁴ mātā caṇḍālī araṇṇaṃ¹⁵ dārupaṇṇādināṃ atthāya¹⁶ gacchantī
 20 maṃ kukkuragaṇassa majjhe abbhokāse nīpajjāpetvā attano khīraṃ pāyetvā
 gacchati, so 'haṃ kukkurehi parivārīto tehi yeva saddhiṃ sunakhiyā khīraṃ
 pivtvā vadḍhito, evaṃ nīcajacco hutvā ajja rājā nāma jāto ti. Iti kho tvaṃ¹⁷
 mahārāja imiṇā atthena attānaṃ ovaḍanto yo¹⁸ pubbe abbhokāsasayo jantu
 araṇṇaṃ¹⁵ vajantyā caṇḍāliya ito c' ito ca anusaṃcarantiyā¹⁹ sunakhiyā ca²⁰
 25 khīraṃ pāyito supānehi²¹ parikiṇṇo²² vadḍhito so ajja rājā ti vuccatīti²³ imaṃ
 gāthaṃ bhāseyyāsiṃti.

Evaṃ M. tass' ovādaṃ²⁴ datvā „dinno te mayā ovādo,
 idāni tvaṃ pabbaja vā mā vā attanā va attano kammaṃ²⁵
 vipākāṃ paṭiseviṣṣāmi²⁶“ vatvā ākāse uppatitvā tassa mat-
 30 thake pādarajam²⁷ pātento Himavantam eva gato. Rājāpi taṃ

¹ C^s sacce taṃ? B^d sace taṃ. ² all three MSS. -ri-. ³ B^d -riyantaṃ. ⁴ C^k
 bhāsesi me naṃ. ⁵ C^k echantyā, C^s echanajatyā corr. to echanatyā. ⁶ B^d
 svajja. ⁷ B^d addh ussahase ti ussāhasi. ⁸ B^d dhammi. ⁹ C^k -tta. ¹⁰ B^d -ti-
¹¹ B^d omits vā. ¹² C^ks athemaṃ. ¹³ B^d -ssāpi. ¹⁴ C^ks maṃ. ¹⁵ B^d -ñña.
¹⁶ C^k -paṇṇamakaviādināṃ ādāya, C^s -makaci ādināṃ ādāya. ¹⁷ C^ks taṃ. ¹⁸
 B^d yoso, C^ks so. ¹⁹ B^d -saṃsar-. ²⁰ B^d omits ca. ²¹ C^ks -ṇe, B^d sunakhehi.
²² C^ks -ṇṇa. ²³ B^d vuccati. ²⁴ B^d tassa o-. ²⁵ C^ks kammaṃ. ²⁶ C^ks -vissa-
 mīti, B^d -viṣṣatīti. ²⁷ B^d pādarajam, C^ks rājam.

disvā uppannasamvego jetṭhaputtassa rajjam datvā balakāyam
nimantetvā Himavantābhimukho pāyāsi. M. tassa gamanam¹
ñatvā isigaṇaparivuto āgantvā tam² ādāya gantvā pabbājetvā
kasiṇaparikkammaññāci. So jhānābhinnānam nibbattesi. Iti
te ubho pi Brahmālokūpagā ahesum. 5

S. i. d. ā. „evam bhikkhave porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bha-
vantarāṇi gacchantāpi³ dāḥavissāsā va ahesun“ ti vatvā j. s.: „Tadā
Sambhūtapāṇḍito Ānando ahoṣi, Cittapāṇḍito aham evā“⁴ ti. Citta-
Sambhūta-jātakaṃ.

3. Sivijātaka.

10

Dūre apassen therō ti. Idam S. J. v. asadisadānam ā. k.
Tam Aṭṭhanipāte Sovirajātaka⁵ vitthāritam eva. Tadā pana rājā
sattame divase sabbaparikkhāre datvā anumodanam yāci. S. akatvā⁶
va pakkāmi. Rājā bhuttapātārāso vihāram gantvā „kasmā bhante
anumodanam akatthā“⁷ ti āha. S. „asuddhā mahārāja parisā“ ti 15
vatvā „na ve kadariyā devalokaṃ vajantīti“ gāthāya dhammaṃ desesi.
Rājā pasīditvā saḥassagghanakena⁸ siveyyakena uttarasamghena
T-tam pūjetvā nagaram pāvīsi. Punadivase dh. k. s.: „āvuso Kosala-
rājā asadisadānam datvā tādiseṇāpi dānena atitto Dasabalena dhamme
desite puna sataṣaḥassagghanakaṃ⁹ siveyyakavattham adāsi, yāva 20
atitto vatāvuso¹⁰ dānena rājā“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhik-
khavē e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹¹ ti vutte¹² „bhikkhave
bāhirabhaṇḍam nāma sudinnaṃ¹³, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpaṃ
unnaṃgalaṃ katvā devasikaṃ¹⁴ chasatasahassapariccāgena dānam
dadamānā bāhiradānena atittā ‘piyassa dātā piyaṃ labhatīti’¹⁵ sam- 25
pattānam¹⁶ yācakānam akkhīni uppāṭetvā adamsū“ ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivimahārāje r.
kārente M. tassa putto hutvā nibbatti. Sivikumāro ti ssa
nāmaṃ karīmsu. So vayappatto Takkaṣilaṃ gantvā ugghaṭṭha-

¹ Bā tassāga-. ² Ck nam, Bā omits tam. ³ Bā gantvāpi. ⁴ Cfr. Cariyāpi-
ṭaka p. 77. ⁵ so Cks, see vol. III, 469; Bā sivrājātaka. ⁶ Ck katvā, Bā avatvā.

⁷ so Cks; Bā na karitthā, Bā na katvāritthā. ⁸ Bā sataṣaḥassagghani-. ⁹ Ck
atittāvuso, Bā atitto vata ā-. ¹⁰ Bā add na. ¹¹ Cks suddam. ¹² Bā repeats de-.

¹³ Cks -ntīti. ¹⁴ Bā -tta.

sippo āgantvā pitu sippaṃ dassetvā uparajjaṃ labhitvā apara-
 bhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamanāṃ pahāya dasa-
 rājadhamme akopetvā dhammena r. kārento catūsu dvāresu
 nagaramajjhe nivesanadvāre¹ ti cha dānasālā² kāretvā deva-
 5 sikaṃ chasatasahassapariccāgena mahādānaṃ pavattesi, atṭha-
 micātuddasapannarasesu³ niccaṃ dānasālaṃ gantvā dānaṃ
 olokesi. So ekadā puṇṇamadivase pāto va samussitasetachatte
 rājapallanke nisinno attanā⁴ dinnadānaṃ āvajjanto bāhira-
 vatthum attanā adinnaṃ nāma adisvā „mayā bāhiravatthum
 10 adinnaṃ nāma n' atthi, na maṃ bāhiradānaṃ toseti, aham
 ajjhakkadānaṃ dātukāmo, aho vat' ajja mama⁵ dānasālagata-
 kāle⁶ kocid' eva⁷ yācako bāhiravatthum ayācivā⁸ ajjhakkassa
 nāmaṃ gaṇheyya, sace⁹ me koci hadayamaṃsassa nāmaṃ
 gaṇheyya kaṇayena¹⁰ uraṃ paharivā pasannaudakato sanālaṃ
 15 padumaṃ uddharanto viya lohitaṃbindūni paggharantaṃ¹¹ hada-
 yaṃ niharitvā dassāmi, sace sarīramaṃsassa nāmaṃ gaṇheyya
 avalekhanasatthēna¹² lekhento¹³ viya sarīramaṃsaṃ otāretvā
 dassāmi, sace me koci¹⁴ lohitaṃ nāmaṃ gaṇheyy' antamukhe
 pakkhipitvā¹⁵ upanītabhājanaṃ pūretvā lohitaṃ dassāmi, sace
 20 vā pana koci 'gehe me kammaṃ na-ppavattati'¹⁶, gehe me
 dāsakammaṃ karohīti' vadeyya rājavesaṃ apanetvā bahi ṭhatvā¹⁷
 attānaṃ¹⁸ sāvetvā dāsakammaṃ karissāmi, sace me¹⁹ koci ak-
 khīnaṃ nāmaṃ gaṇheyya tālamiñjaṃ²⁰ nīharanto viya akkhīni
 uppāṭetvā dassāmīti²¹ cintesi. Iti so²²

25 Yaṃ kiñci mānusaṃ dānaṃ adinnaṃ me na vijjati
 yo pi yāceyya maṃ cakkhum dadeyyaṃ avikampito ti
 cintetvā soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahātvā sabbālaṃkāra-
 paṭimaṇḍito nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā alaṃkatahatthik-

¹ Bds add cā. ² Bds -lāyo. ³ Bds -catuddasipannarasīsu. ⁴ Bd -no ⁵ Cks
 mayi. ⁶ Cs Bd -laṃga-. ⁷ Cks kodeva. ⁸ Ck āy-. ⁹ Bd adds hi. ¹⁰ Ck
 kanasena, Cs kaṇasena. ¹¹ Ck repeats pa-. ¹² Bd -sattakena. ¹³ Cks lekhanto,
 Bd telasiṅga likkhanto. ¹⁴ Bd omits me koci. ¹⁵ Bd pakkhanditvā. ¹⁶ Bd
 -vatti. ¹⁷ Bd bāhiraṃ katvā, Ck bāhiṭhatvā. ¹⁸ Cks atta-. ¹⁹ Bd omits me.
²⁰ Bds -bījaṃ. ²¹ Bd adds āha.

khandhavaragato dānaggaṃ agamāsi. Sakko tassa ajjhāsayaṃ
viditvā „Sivirājā ‘ajja sampattayācakānaṃ cakkhūni uppāṭetvā
dassāmīti’ cintesi, sakkhissasi nu kho dātuṃ udāhu no“ ti
tassa vīmaṃsanatthāya jarāpatto andhabrāhmaṇo viya hutvā
rañño dānaggaṃ gamanakāle ekasmiṃ unnatapadese hatthaṃ 5
pasāretvā rājānaṃ jayāpetvā aṭṭhāsi. Rājā tadabhimukhaṃ
vāraṇaṃ pesetvā „brāhmaṇa kiṃ vadesīti“ pucchi. Atha naṃ
Sakko „mahārāja tava dānajjhāsayaṃ nissāya samuggagatena
kittighosena sakalalokasannivāso nirantaro¹, ahañ ca andho,
tvam dvicakkhū“ ‘ti vatvā cakkhum yācanto paṭhamāṃ gā- 10
tham āha:

1. Dūre apassan thero va² cakkhum yācitum āgato,
ekanettā bhavissāma, cakkhum me dehi yācito ti. 53.

Tattha dūre ti ito dūre vasanto, thero³ ti jarājipṇo⁴, thero⁴, ekanettā
ti ekaṃ nettaṃ mayhaṃ dehi, evaṃ dve pi⁵ ekanettā bhavissāma⁶. 15

Taṃ sutvā M. „idān’ evāhaṃ pāsāde⁷ nisinno cintetvā
āgato, alro me lābhā⁸, ajja vata me manoratho matthakaṃ
pāpuṇissati, adinnapubbadānaṃ dassāmīti“ tuṭṭhamānaso duti-
yaṃ gātham āha:

2. Kenānusiṭṭho idha-m-āgato si 20
vanibbaka cakkhupathāni yācitum,
sduccajaṃ yācasi uttamaṅgaṃ
yam āhu nettaṃ purisena duccajan ti. 54.

Tattha vanibbakā ‘ti taṃ ālapati, cakkhupathānīti cakkhūnaṃ⁹
etaṃ¹⁰ nāmaṃ, yamāhū ‘ti yaṃ paṇḍita duccajan ti kathanti. Itoparaṃ 25
uttānasambandhā¹¹ gāthā Pālinayen’ eva veditabbā¹².

3. Yam āhu devesu Sujampatīti
Maghavā ti naṃ āhu manussaloke,

¹ Bds - taraṃ puṇo. ² Cks omit va. ³ Bd omits jarā. ⁴ Bd adds viya. ⁵
Bd omits pi. ⁶ Bd -miti, Bs -māti. ⁷ Bd -dehi. ⁸ Bds -bho. ⁹ all three
MSS. -unam. ¹⁰ Bd eva. ¹¹ Bd -a. ¹² Cks -am, Bd -o.

tenānūsīṭṭho idha-m-āgato 'smi
vanibbako cakkhupathāni yācituṃ. 55.

4. Vanibbako mayha vaṇiṃ¹ anuttaraṃ :

dadāhi me cakkhupathāni yācito,

5 dadāhi me cakkhupathaṃ anuttaraṃ

yam āhu nettaṃ purisena duccayaṃ². 56.

5. Yena atthena³ āgañchi⁴ yam attham abhipatthayaṃ

te te ijjhantu saṃkappā: labha cakkhūni brāhmaṇa. 57.

6. Ekan te yācamānassa ubhayaṃ dadāmi ahaṃ,

10 sa⁵ cakkhumā gaccha janassa pekkhato,

yad icchase⁶ tvaṃ tan te⁷ samijjhatū 'ti. 58.

Tattha vanibbako ti yācan,⁸ tassa vaṇiṃ ti yācanaṃ, te te⁹ ti te tava
tassa atthassa⁹ saṃkappā, sa cakkhumā ti so tvaṃ mama cakkhūhi cakkhumā
huvā, yadicchase¹⁰ tvaṃ tan te¹¹ samijjhatū 'ti yaṃ tvaṃ mama saṃ-
15 tikā icchasi taṃ te samijjhatu.

Rājā ettakaṃ kathetvā „idh' eva mayā akkhīni uppāṭetvā
dātuṃ asāruppan“ ti cintetvā brāhmaṇaṃ ādāya antepuraṃ
gantvā rājāsane¹² nisīditvā Sīvakaṃ¹³ nāma vejjaṃ pakkosā-
petvā „akkhiṃ me sodhehi“ āha. „Amhākaṃ kira rājā
20 akkhīni uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo“ ti sakalanagare
ekakolāhalam ahoṣi. Atha senāpatiādayo rājavallabhā ca
nāgarā¹⁴ ca orodhā ca sabbe sannipatitvā rājānaṃ vārentā
tisso gāthā avocuṃ:

7. Mā no deva adā cakkhum, mā no sabbe parākari¹⁵,

25 dhanam dehi mahārāja muttā veḷuriyā bahū. 59.

8. Yutte deva rathe dehi ājāniye c' alaṃkate¹⁶,

nāge dehi mahārāja hemakappanavāsase¹⁷. 60.

¹ Ck vaṇi, Bā vani; read: vanibbino mayha vaṇiṃ anuttaraṃ? ² Bā add rājā
āha. ³ Cks annena. ⁴ Cks -ji, Bā āgacchati. ⁵ Cks sama. ⁶ Bā -si. ⁷
Cks dada te in the place of tan te. ⁸ Cks only one te. ⁹ Bā andhassa. ¹⁰
Bā -si. ¹¹ Ck natadāte in the place of yad - - te, C. tadate. ¹² Bā rājanive-
sane. ¹³ Bā sīvikaṃ. ¹⁴ Cks Bā na. ¹⁵ Bā parakka-. ¹⁶ Bā omits c. ¹⁷
Cks -kappaṇa-, Bā -kappaṇi-.

9. Yathā taṃ Sivayo¹ sabbe sayoggā sarathā sadā²
samantā parikareyyuṃ³ evaṃ dehi rathesabhā 'ti. 61.

Tattha parākīriti⁴ pariccaji, akkhīsu hi dinnesu tvaṃ r. na kāressasi, añño rājā bhaviṣṣati, evaṃ tayā mayā paricattā nāma bhaviṣṣamā 'ti adhippāyen' evaṃ āhaṃsu, parikareyyuṃ³ ti parivāreyyuṃ, evaṃ dehīti yathā taṃ 5 avikalacakkhuṃ⁵ Sivayo⁶ parivāreyyuṃ evaṃ bāhiradhanam⁷ ev' assa dehi mā akkhīni, akkhīsu⁸ dinnesu na taṃ Sivayo⁶ parivāressantīti.

Atha rājā tisso gāthā abhāsi:

10. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
bhūmyā⁹ so patitaṃ pāsaṃ¹⁰ gīvāya¹¹ paṭimuṇcatī. 62. 10
11. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
pāpā pāpataro hoti sampatto Yamasādanam¹². 63.
12. Yaṃ¹³ hi yāce taṃ¹⁴ hi dade, yaṃ na yāce na taṃ dade,
sv-āhaṃ tam eva dassāmi yaṃ maṃ yācati brāhmaṇo ti. 64.

Tattha paṭimuṇcatīti paveseti, pāpā 'pāpataro ti lāmakāpi lāma- 15 kataro nāma hoti, sampatto Yamasādanam¹² ti Yamassa āṇāpavattīṭṭhānaṃ, Ussadanirayaṃ esa-ppatto yeva nāma hoti, yaṃ hi yāce ti yaṃ yācako yāceyya dāyako pi tam eva dadeyya na ayācitaṃ, ayaṃ ca brāhmaṇo maṃ cakkhuṃ yācati na muttādikam¹⁵ dhanam, tad ev' assāhaṃ¹⁶ dassāmīti vadati.

Atha naṃ amaccā „kiṃ patthetvā cakkhūni desīti“ 20
pucchantā

13. Āyun nu vaṇṇan nu sukhaṃ balan nu
kiṃ patthayāno nu janinda desi,
kathaṃ¹⁷ hi rājā Sivinaṃ¹⁸ anuttaro
cakkhūni dajjā parolokahetū 'ti gātham āhaṃsu. 65. 25

Tattha parolokahetū 'ti mahārāja kathaṃ nāma tumhādiso paṇḍita-
puriso sandiṭṭhikaṃ¹⁹ issariyaṃ pahāya parolokaketu cakkhūni dadeyyā²⁰ 'ti.

¹ Cs siviyo, Bā siviyo, B^s sīghayo. ² Cks saha. ³ Cks -ki-. ⁴ Bā pa-
rakka-. ⁵ Bā -kalla-. ⁶ Bā sivi-. ⁷ Cks dehidhanam. ⁸ Bā adds hi. ⁹ Bā
bhūmmaṃ ¹⁰ Cks pāyaṃ. ¹¹ Bā -yaṃ. ¹² all three MSS. -dhanam. ¹³ Bā
yaṃ. ¹⁴ Bā taṃ, Ck na. ¹⁵ Bā omit kaṃ. ¹⁶ Bā eva svāhaṃ. ¹⁷ Bā kathaṃ.
¹⁸ Ck -vī-. ¹⁹ Cks -ṭṭha-. ²⁰ Bā -yyāthā.

Atha nesam kathento rājā gātham āha:

14. Na v' āham etaṃ yasasā¹ dadāmi,
 na puttam icche na dhanam na raṭṭham,
 sataṇ ca dhammo carito purāṇo,
 5 icc-eva dāne ramate² mano maman³ ti. 66.

Tattha na vāhan ti na ve aham, yasasā¹ ti dibbassa vā mānussassa vā yasassa kāraṇā⁴, na puttamicche ti imassa cakkhudānassa⁵ phalena n' evāham puttam icchāmi na dhanam na raṭṭham, api ca sataṇ paṇḍitānaṃ sabbaññubodhisattānaṃ esa āciṇṇo samāciṇṇo⁶ porāṇakamaggo yadidaṃ pāramīpūraṇaṃ
 10 nāma, na hi pāramiyo pūretvā⁷ bodhitale⁸ sabaññutaṃ pāpuṇitum samatto nāma n' atthi⁹, ahaṇ ca pāramiyo pūretvā Buddho bhavitukāmo, icc-evaṃ dāne ramate¹⁰ mano maman¹¹ ti iminā¹² kāraṇena mama mano dāne yeva nirato¹³ ti vadati.

Sammāsambuddho pi dhammasenāpati-Sāriputtatherassa pana¹⁴ Cariyā-
 15 piṭakaṃ desento, mayhaṃ dvīhi akkhīhi pi sabbaññūtañāṇam eva piyataran¹⁶ ti dīpetum

Na me dessā ubho cakkhū, attānaṃ me na dessiyaṃ¹⁵, (Cariyāp. p. 7S.16)
 sabbaññūtaṃ piyaṃ mayhaṃ, tasmā cakkhuṃ adās' ahaṇ ti āha.

Mahāsattassa pana kathaṃ sutvā amaccesu appaṭibhānes

- 20 M. Sīvakevjaṇṇaṃ¹⁵ gāthāya ajjhabhāsi:

15. Sakhā ca mitto ca mamāsi Sīvaka¹⁷
 susikkhito, sādhu karohi me vaco,
 laddhatvaṇ¹⁸ cakkhūni mamaṃ jigimsato¹⁹
 hatthesu ṭhāpehi²⁰ vanibbakassā²¹ 'ti. 67.

- 25 Tass' attho: samma Sīvaka tvaṃ mayhaṃ sahāyo ca mitto ca vejjasippe²²
 cāsi²³ susikkhito, sādhu me vacanaṃ karohi, mama jigimsato²⁴ upadhārentassa olokontass' eva tālamiñjaṃ²⁵ viya me akkhīni uddharitvā imassa yācakassa hatthesu ṭhāpehīti.

- Atha naṃ Sīvako āha: „cakkudānaṃ nāma bhāriyaṃ,
 30 upadhārehi²⁶ devā“ 'ti. „Sīvaka, upadhāritaṃ mayā, tvaṃ mā

¹ Cks yassā. ² Bā -ti. ³ Bā mamā. ⁴ Cks -naṃ. ⁵ Cks -dāna. ⁶ Bā omits sa-. ⁷ Bā apū-. ⁸ Bā bodhipallaṅke. ⁹ Bā atthi. ¹⁰ Cks -ti, Bā -ti. ¹¹ Bā mamā. ¹² Cks add me. ¹³ Bā omits ni. ¹⁴ Bā omits pana. ¹⁵ Cs desi-, Bā desiya, Bā vedasiyo? ¹⁶ Bā sivaṇṇaṃ vajjaṃ. ¹⁷ Bā -vi-. ¹⁸ so Cks for uddhatva? Bā uddharetvā. ¹⁹ Cs jihim-, Bā mama jigīsato. ²⁰ so Bā for ṭhāpehi? Cks āvesi. ²¹ all three MSS. vaṇi-. ²² Ck adds cāsiṇṇa. ²³ Bā omits cāsi. ²⁴ Cks jihim-, Bā jigīsato. ²⁵ Bā -bijaṃ. ²⁶ Cks -hīti.

papañcam karohi, mā mayā saddhiṃ bahum kathehīti¹. So cintesi: „ayuttam mādisassa susikkhitavejjassa² rañño akkhīsu satthapātanan³“ ti so nānābhesajjāni ghaṃsitvā bhesajjacuṇṇena niluppale⁴ paribhāvetvā⁵ dakkhiṇaakkhim⁶ upasiṃghāpesi, akkhi⁷ parivatti⁸, dukkhā vedanā uppajji. „Sallakkhehi mahārāja, 5 paripākakaraṇam mayham bhāro“ ti. „Apehi tāta, mā papañcam karīti“. So paribhāvetvā puna upasiṃghāpesi, akkhi akkhikūpato muñci⁹, balavatarā vedanā udapādi. „Sallakkhehi mahārāja, sakkom’ aham paṭipākatikam¹⁰ kātun“ ti. „Mā papañcam karīti“. So tatiyavāre kharataram paribhāvetvā 10 upanāmesi, akkhi¹¹ osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nahārusuttana¹² olambamānam aṭṭhāsi. „Sallakkhehi narinda, punapākatikakaraṇam mayham balan ti. „Mā papañcam karīti“. Adhimattā vedanā udapādi¹³, lohitaṃ pagghari, nivatthasātakā¹⁴ lohiteṇa temimsu. Orodhā ca amaccā 15 ca rañño pādamūle patitvā „deva akkhīni mā dehīti“ mahāparidevaṃ parideviṃsu. Rājā vedanam adhivāsetvā „tāta mā papañcam karīti“ āha. So „sādhu devā“ ’ti vāmahatthena akkhim dhāretvā¹⁵ dakkhiṇahatthena satthakam ādāya akkhisuttakam chinditvā akkhim gahetvā M-assa hatthe ṭhapesi. 20 So vāmakkhinā dakkhiṇakkhim oloketvā vedanam adhivāsetvā „ehi brāhmaṇā“ ’ti brāhmaṇam pakkosivā¹⁶ „mama ito akkhito sataguṇena sahasaguṇena¹⁷ sabbaññūtaññakkhim eva piyam, tassa me idam¹⁸ paccayo hoti“ ’ti brāhmaṇassa¹⁹ adāsi. So tam ukkipitvā attano akkhimhi ṭhapesi, tam tassānubhāvena 25 vikasitaniluppalam viya hutvā patiṭṭhāsi. M. vāmaakkhinā tassa tam akkhim disvā „aho sudinnaṃ mayā akkhidānan“ ti²⁰

¹ Bā -tassa vejjassa. ² C^k satthāyapātanan, Bā satthapātun. ³ Bās -lam. ⁴ all three MSS. -vi-. ⁵ C^s -im. ⁶ Bā -ttitvā. ⁷ so Bā; C^s muṇḍi for muccei? ⁸ C^k -pākakikam, C^s -pākkakam. ⁹ C^k -ī. ¹⁰ Bā nhārusuttakena. ¹¹ C^k adds salakkhehi, C^s salla-. ¹² Bā -kūnam. ¹³ Bās akkhīni dhovitvā. ¹⁴ Bās -sāpetvā. ¹⁵ Bā adds satahasaguṇena. ¹⁶ Bā piyataram tassa idam me. ¹⁷ Bā adds akkhim. ¹⁸ C^k akkhīni and C^s akkhīni in the place of akkhidānanti.

antosamuggatāya pītiyā¹ nirantaram puṭṭho² hutvā itaram pi akkhiṃ adāsi. Sakko tam pi attano akkhiṃhi ṭhapetvā rājanivesanā nikkhamitvā mahājanassa olokontass' eva nagarā nikkhamitvā devalokam eva gato.

5 Tam atthaṃ pakāsento S. diyaḍḍhaṃ gātham āha:

16. Codito Sivirājena Sīrako³ vacanaṃkaro
rañño cakkhūni uddhatvā⁴ brāhmaṇass' upanāmaye,
sacakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisīti. 68.

Rañño nacirass' eva akkhīni rūhiṃsu, ruyhamānāni⁵ ca
10 āvāṭabhāvaṃ⁶ appatvā⁷ kambalagenḍukena⁷ viya uggatena maṃsa-
piṇḍena pūretvā cittakammarūpakassa viya akkhīni ahesuṃ,
vedanā pacchijji. Atha M. katipāhaṃ pāsāde vasitvā „kiṃ
andhassa rajjenā 'ti, amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā uyyānaṃ
gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti“ cintetvā amacce
15 pakkosāpetvā tesam tam atthaṃ ārocetvā „eko muḍhadho-
vanādidāyako kappiyakārako ca mayhaṃ santike bhavissati,
sarīrakiccaṭṭhānesu pi me rajjukaṃ bandhathā“ 'ti vatvā sā-
rathīṃ āmantetvā „rathaṃ yojehīti“ āha. Amaccā pan' assa
rathena gantuṃ adatvā suvaṇṇasivikāya naṃ netvā pokkha-
20 raṇīṭire nisīdāpetvā ārakkhaṃ saṃvidhāya paṭikkamiṃsu.
Rājā pallaṃkena⁸ nisinno attano dānaṃ āvajjesi⁹. Tasmiṃ
khaṇe Sakkassa āsanaṃ uḥhaṃ ahosi, so āvajjanto¹⁰ tam
kāraṇaṃ disvā „mahārājassa varaṃ datvā cakkhu paṭipāka-
tikaṃ karissāmīti“ cintetvā tattha gantvā¹¹ M-assa avidūre
25 aparāparaṃ caṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹²

17. Tato so katipāhassa uparūlhesu cakkhusu
sūtaṃ¹³ āmantayi rājā Sivīnaṃ ratṭhavaddhano: 69.

¹ Bā omits pī-. ² C^s puṭṭho, Bā puṭṭho. ³ Bā -vi-. ⁴ Bā uddharitvā. ⁵ Bā ruha-. ⁶ Bā^s pakatibhā-. ⁷ C^{ks} -heṇḍu-, Bā -gaṇḍu-. ⁸ Bā pallaṅke. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^s āvajjento. ¹¹ C^{ks} āg-. ¹² Bā adds āha. ¹³ all three MSS. su-.

18. Yojehi sārathi yānaṃ, yuttaṃ ca paṭivedaya,
uyyānabhūmiṃ gacchāma pokkharaṇṇe¹ vanāni ca. 70.
19. So ca pokkharaniyā tīre pallamkena upāvisi,
tassa Sakko pātur ahu devarājā Sujampatīti 71.
imā gāthā āha.

5

Sakko pi² M-ttena padasaddaṃ sutvā „ko eso“ ti vutte
20. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṃ varassu rājīsi³ yaṃ kiñci manas' icchasīti 72.
gātham āha.

Evaṃ vutte rājā gātham āha:

10

21. Pahūtam⁴ me dhanam Sakka balaṃ⁵ koso c' anappako⁶,
andhassa me sato dāni maraṇam űeva⁷ ruccatīti. 73.

Tattha maraṇam űeva ruccatīti devarāja idāni mayhaṃ andhabhāvena
maraṇam eva ruccati⁸, tam me dehīti.

Atha naṃ Sakko āha: „Sivirāja kiṃ pana tvaṃ maritu- 15
kāmo hutvā maraṇam rocesi udāhu andhabhāvenā“ 'ti.
„Andhabhāvena devā“ 'ti. „Mahārāja dānam nāma na keva-
laṃ, samparāyattham eva dīyati⁹, diṭṭhadhammatthāya¹⁰ pi pac-
cayo hoti, tvaṃ ca ekaṃ¹¹ cakkhuṃ yācito dve adāsi, tena
saccakiriyaṃ karohīti“ gātham¹² samuṭṭhāpetvā

20

22. Yāni saccāni dipadinda¹³ tāni bhāsassu khattiya,
saccan te bhaṇamānassa puna cakkhuṃ bhavissatīti āha. 74.

Taṃ sutvā M. „Sakka, sace si¹⁴ mama cakkhuṃ dātu-
kāmo aññaṃ upāyaṃ mā kari, mama dānanissanden' eva me¹⁵
cakkhuṃ uppajjatū¹⁶“ 'ti vatvā Sakkena „mahārāja¹⁷, aham¹⁸ 25
Sakko¹⁹ ahaṃ devarājā ti na²⁰ paresaṃ cakkhuṃ dātuṃ sak-
komi, tayā dinnassa²¹ dānassa phalen' eva te cakkhuṃ
uppajjissatīti“ vutte „tena hi mayā dānaṃ sudinnan“ ti vatvā
saccakiriyaṃ karonto²²

¹ Bā -rañña, B^s -rañca. ² Bā^s sakkassa, omitting pi. ³ Bā^s -isi. ⁴ Bā pahu-.

⁵ Bā phalaṃ? ⁶ Bā omits c. ⁷ Bā^s -nañceva. ⁸ Cks ruccatīti. ⁹ Ck jiyati,
C^s ji-, Bā diyati ¹⁰ Cks -ttāya. ¹¹ Cks eka. ¹² Bā^s kathaṃ. ¹³ Bā dvi-. ¹⁴
Bā pi ¹⁵ Bā omits me. ¹⁶ Bā upapa-. ¹⁷ Cks -jena. ¹⁸ Cks nevāhaṃ. ¹⁹
Cks omit ahaṃ. ²⁰ Cks omit na. ²¹ Bā dinna. ²² Bā adds gāthamāha.

23. Ye mañ¹ yācitum āyanti nānāgottā vanibbakā
 yo² pi mañ yācate tattha so pi me manaso piyo,
 etena saccavajjena cakkhum me upapajjathā 'ti 75.
 gātham āha.

5 Tattha so pi me ti³ ye⁴ mañ yācitum āgacchanti yo⁵ pi so pi tesu⁶ āga-
 tesu⁷ mañ⁸ yācati so pi me manaso piyo, etenā 'ti sace mama sabbe pi
 yācakā piyā saccam ev' etañ mayā vuttañ etena me saccavacanena ekañ⁹
 cakkhum upapajjetha¹⁰ upapajjatū¹¹ 'ti āha.

Ath' assa vacanānantaram eva paṭhamañ cakkhum uda-
 10 pādi. Tato dutiyassa uppajjanatthāya¹²

24. Yam mañ so yācitum āgā¹³ dehi cakkhun ti brāhmaṇo
 tassa cakkhūni pādāsīm brāhmaṇassa vanibbiko¹⁴. 76.

25. Bhiyyo mañ āvisi pīti somanassañ c' anappakañ,
 etena saccavajjena dutiyam me upapajjathā 'ti 77.

15 gāthadvayam āha.

Tattha yañ man ti yo mañ¹⁵, so ti so cakkhuvikalabrāhmaṇo¹⁶ dehi
 me cakkhun ti yācitum āgato, vanibbiko¹⁷ ti yācantassa, bhiyyo mañ
 āvisīti brāhmaṇassa cakkhūni datvā andhakālato¹⁸ tasmīm andhakāle tathā-
 rūpañ¹⁹ vedanañ āganetvā aho sudinnañ me dānañ ti paccavekkhantañ mañ
 20 bhiyyo atirekatarā pīti āvisi mama hadayañ pavitthā, somanassañ ca me²⁰
 anantañ aparimāṇañ uppajji²¹, etenā 'ti sace mama tadā anappakañ pīti-
 somanassañ uppannañ²² saccam ev' etañ mayā vuttañ etena me sacca-
 vacanena dutiyam pi cakkhum upapajjatū²³ 'ti āha.

Tañ khaṇañ ñeva dutiyam pi cakkhum udapādi, tāni pan'
 25 assa cakkhūni n' eva pākatikāni na dibbāni, Sakkabrāhmaṇassa²⁴
 hi dinnacakkhum²⁵ puna pākatikañ kātum na sakkā, upahata-
 vatthuno²⁶ ca dibbacakkhum nāma na uppajjati²³, tāni pan'

¹ Ck sañ, Cs sañmā. ² Cks so. ³ Bā ye manti. ⁴ Cs yo. ⁵ Cks ye. ⁶ Bā
 te pi yācakesu in the place of yo pi so pi tesu, Fs te pi yo pi tesu. ⁷ Bā
 āgacchantesu. ⁸ Bā so mañ. ⁹ Cks eka. ¹⁰ Cks uppajjatha. ¹¹ Cks uppaj-
 jantu. ¹² Bā upa-. ¹³ Cks āga, Bā agā. ¹⁴ Bā vanibbako. ¹⁵ Bā adds
 yācati. ¹⁶ Bā -vikallo-. ¹⁷ Bā vanibbako. ¹⁸ Cks anandha-; Bā add paṭṭhāya.
¹⁹ Cks -pi. ²⁰ Bā mama. ²¹ Bā upa-. ²² Bā -nnanti. ²³ Bā upa-. ²⁴
 Bā athassabrā-. ²⁵ Bā dinnam-. ²⁶ Cks -uto.

assa saccapāramitācakkhūṇīti¹ vuttāni, tesam uppatṭisamakālam
eva Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā² sannipatitā va ahosi³.

Ath' assa Sakko mahājanamajjhe⁴ yeva thutīm karonto

26. Dhammena bhāsītā gāthā Sivīnam raṭṭhavaddhana,
etāni tava nettāni dibbāni paṭidiyyare⁵. 78. 5

27. Tirokuḍḍam⁶ tiroselaṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhontu⁷ te ti 79.
gāthadvayam āha.

Tattha dhammena [bhāsītā ti mahārāja imā te gāthā dhammena sa-
bhāven' eva bhāsītā, dibbānīti dibbānubhāvayuttāni, paṭidiyyare ti paṭi- 10
diyyanti⁸, tirokuḍḍan ti mahārāja imāni te cakkhūni devatānaṃ cakkhūni
viya parakuḍḍam paraselaṃ yaṃ kiñci pabbataṃ⁹ samatiggayha atikkhamitvā
samantā dasadisā yojanasataṃ rūpadassanaṃ anubhontu sādhentū¹⁰ 'ti attho

Iti so ākāse ṭhatvā mahājanamajjhe imā gāthā bhāsivā¹¹
„appamatto hohīti“ M-am ovaditvā dēvalokam eva gato. M. 15
pi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaraṃ pavisitvā
Candakaṃ¹² pāsādaṃ abhirūhi¹³. Tena cakkhūnaṃ paṭiladdha-
bhāvo sakala-Siviraṭṭhe pākato¹⁴ jāto. Ath' assa dassanattaṃ
raṭṭhavāsino¹⁵ bahum paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹⁶. M.
„imasmiṃ mahājanasannipāte mama dānaṃ vaṇṇessāmīti“
rājadvāre mahāmaṇḍapaṃ kāretvā samussitasetacchatte rāja- 20
pallaṃke nisinno nagare bheriṃ carāpetvā sabbaseniyo sanni-
pātetvā „ambho Siviraṭṭhavāsino, imāni me dibbacakkhūni disvā
ito paṭṭhāya¹⁷ adatvā mā bhuñjitthā¹⁸“ 'ti vatvā dhammaṃ
desento catasso gāthā abhāsi:

28. Ko n' idha vittaṃ na dadeyya¹⁹ yācito 25

api viṣiṭṭhaṃ supiyam pi attano,

tad iṅgha sabbe Sivayo²⁰ samāgatā

dibbāni nettāni mam' ajja passatha. 80.

¹ Bā -tā- corr. to -tānubhāvena-. ² Bā -purisā. ³ Bā ca ahesuṃ. ⁴ Bā
-janassa majhe. ⁵ Bā -dissare. ⁶ Bā -kuṭam. ⁷ Cks -bhonti. ⁸ Bā -dissati.
⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā sodh-. ¹¹ Cks abhā-. ¹² Bā suc-. ¹³ Bā -rūyha. ¹⁴
Bā -to. ¹⁵ Bā sakalara-. ¹⁶ Cks ag-. ¹⁷ Bā adds dānaṃ. ¹⁸ Bā -jathā. ¹⁹
Bā nu dadeyyaṃ. ²⁰ Bā sivi-.

29. Tirokuḍḍaṃ tiroselāṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhonti¹ me. 81.
30. Na cāgamattā param² atthi kiñci
maccānaṃ³ idha jīvite⁴,
5 datvāna mānusaṃ⁵ cakkhuṃ
laddham [me] cakkhuṃ amānusaṃ. 82.
31. Etam pi disvā Sivayo⁶ detha dānāni bhuñjatha,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
aninditā⁷ saggāṃ upetha⁸ ṭhānan ti. 83.
- 10 Tattha ko nīdhā 'ti ko nu idha, api viṣiṭṭhaṃ ti uttamam pi sa-
mānaṃ, cāgamattā ti cāgapamānato aññaṃ varam nāma n' atthi, idha
jīvite ti imasmiṃ jīvaloke, idha jīvitaṃ⁹ ti pi pāṭho, imasmiṃ jīvaloke jīva-
mānānaṃ ti attho, amānusaṃ ti dibbacakkhuṃ mayā laddhaṃ, iminā kāraṇena
veditabbam etaṃ: cāgato uttamam nāma n' atthīti, etampi disvā ti etaṃ
15 mayā laddhaṃ dibbacakkhuṃ disvāpi.

Itimāhi¹⁰ catūhi gāthāhi dhammaṃ desetvā tato paṭṭhāya
anvaddhamāsaṃ pannarasuposathe¹¹ mahājanaṃ¹² sannipātā-
petvā niccaṃ imāḥ¹³ eva gāthāhi dhammaṃ desesi. Taṃ sutvā
mahājano dānādīni puññāni katvā devalokaṃ pūrento va¹⁴
20 agamāsi¹⁵.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave porāṇikapapaṇḍitā bāhiradānena asan-
tuṭṭhasampattayācakānaṃ¹⁶ attano cakkhūni uppādetvā adamsū“ 'ti
vatvā¹⁷ j. s. Tadā Sīvakavejjo¹⁸ Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho.
sesaparisaṃ Buddhaparisaṃ, Sīvirājā pana aham evā¹⁹ 'ti. Sivijātakaṃ.

25

4. Sirimandajātaka.

Paññāyupetaṃ siriya vihinan¹⁸ ti. Ayaṃ Sirimandapañho¹⁹
Mahāummagge āvibhavissati. Sirimandajātakaṃ¹⁹.

¹ Bā -te. ² Bās varam. ³ Cks mantānaṃ. ⁴ Bā -taṃ. ⁵ Cks datvā mānu-
sakaṃ. ⁶ Bā -vi-. ⁷ Bā anandiko, Bā anidito. ⁸ Bā upehi. ⁹ so all three
MSS. for jivinaṃ or jivitaṃ? ¹⁰ Bā iti. ¹¹ Bā -thesu. ¹² Bā -ne. ¹³ Bā
omits va ¹⁴ Cā Bā āg-. ¹⁵ Cā asantusṭha, Cā Bā asantuṭṭhā-. ¹⁶ Bās add
saccāni pakāsetvā. ¹⁷ Bā sīvikavejjo. ¹⁸ Cā viñhi-, Bā navhi-. ¹⁹ Bā
-meṇa-.

5. Rohantamigajātaka.

Ete yūthā¹ patiyantīti. Idam S. Veluvane v. āyasmato Anandassa jivitapriccāgam ā. k. So pan' assa jivitapariccāgo Asītinipāte Cullahamsajātake Dhanapāladamane āvibhavissati. Evaṃ tenāyasmatā Satthu atthāya jivite pariccatte dh. k. s.: „āvuso āyasmā 5 Anando sekhapaṭisambhidappatto hutvā D-assāthāya jīvitam paricca-jīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mam' atthāya jīvitam pariccaji yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k.² Khemā nām' assa aggamahesī ahosi. Tadā 10 B. Himavantapadese migayoniyam nibbattitvā suvaṇṇavaṇṇo ahosi sobhaggappatto, kaṇiṭṭho pi 'ssa Cittamigo nāma suvaṇṇavaṇṇo va³ ahosi, kaṇiṭṭhabhaginī pi Sutanā nāma suvaṇṇavaṇṇā va ahosi. M. pana Rohanto⁴ nāma migarājā ahosi. So Himavante dve pabbatarājiyo atikkamitvā tatiyāya antare 15 Rohantaṃ nāma saraṃ nissāya asītimigasahassaparivāro vāsaṃ kappesi. So andhe jinne mātāpitaro posesi. Ath' eko Bā-rānasito avidūre nesādagāmaṃ vāsī nesādaputto Himavantaṃ pavitṭho M-aṃ disvā attano gāmaṃ āgantvā aparabhāge kālaṃ karonto puttassa ārocesi: „tāta amhākaṃ kammabhūmiyaṃ 20 asukasmim nāma thāne suvaṇṇavaṇṇo migo vasati, sace rājā puccheyya katheyyāsīti“⁵. Ath' ekadivasaṃ Khemā nāma devī paccūsakāle supinaṃ addasa, evarūpo supino hoti⁶: suvaṇṇavaṇṇo migo⁷ kañcanapīṭhe nisīditvā suvaṇṇakimkīṇikaṃ koṭṭento⁸ viya madhurena⁹ sarena deviyā dhammaṃ deseti, sā 25 sādhu-kāraṃ datvā dhammaṃ suṇāti, migo¹⁰ dhammakathāya anīṭṭhitāya eva utṭhāya gacchati, sā „migaṃ gaṇhathā“ 'ti vadanti¹¹ yeva pabujjhi. Paricārikāyo tassā saddaṃ sutvā „supihitadvāravātapānaṃ gehaṃ, vātassa¹² pi okāso n' atthi, ayyā imāya velāya migaṃ gaṇhāpetīti¹³“ avahasimsu. Sā tasmiṃ 30

¹ all three MSS. yūdhā. ² Ck² kāresi. ³ Bā omits va. ⁴ Bā rohano. ⁵ Bā add aparabhāge kālaṃkato ahosi. ⁶ Bā ahosi. ⁷ Bā adds āgantvā. ⁸ Bā ākoṭṭento. ⁹ Bā madhūra. ¹⁰ Bā adds pi. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bā janassā. ¹³ Bā -pethā.

khāṇe „supino ayan“ ti ñatvā cintesi: „supino¹ ti vutte² rājā
 anādaro bhavissati, dohaḷo³ ti vutte pana ādarena pariye-
 sissatīti⁴ suvaṇṇavaṇṇamigassa⁵ dhammakathaṃ suṇissāmīti“
 sā gilānālayaṃ katva nipajji. Rājā āgantvā „bhadde kin te
 5 aphāsukan“ ti pucchi. „Deva aññaṃ⁶ n' atthi: dohaḷo pana
 me uppanno“ ti. „Kiṃ icchasīti⁷“. „Suvāṇṇavaṇṇassa
 dhammikamigassa dhammaṃ sotuṃ devā“ ti. „Bhadde, yaṃ
 n' atthi tattha te dohaḷo uppanno, suvaṇṇavaṇṇo⁸ nāma migo
 yeva n' atthitīti“. Sā⁹ „sace na labhāmi idh' eva me maraṇaṃ“ ti
 10 raṇṇo piṭṭhiṃ datvā nipajji. Rājā „sace atthi labhissasīti“
 parisamajjhe nisīditvā Morajātake vuttanayen' eva amacce
 brāhmaṇe ca pucchitvā „suvāṇṇavaṇṇā migā nāma hontīti“
 sutvā luddake sannipātāpetvā¹⁰ „ken' evarūpo¹¹ migo diṭṭho,
 kena suto“ ti pucchitvā tena nesādaputtana pitu santikā
 15 sutaniyāmena kathite „samma, tassa te migassa ānītakāle
 mahantaṃ sakkāraṃ karissāmi, gaccha ānehi naṃ“ ti vatvā
 paribbayaṃ datvā taṃ pesesi. So pi „sac' āhaṃ deva taṃ
 ānetuṃ na sakkhissāmi cammam assa anessāmi, taṃ ānetuṃ
 asakkonto lomāni pi 'ssa ānessāmi, tumhe mā cintayitthā“ ti
 20 vatvā nivesanaṃ gantvā puttadārassa paribbayaṃ datvā tattha
 gantvā taṃ migarājānaṃ disvā „kismiṃ nu kho tṭhāne pāsaṃ
 oḍḍetvā imaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmīti“ vīmaṃsanto pāṇiya-
 titthe okāsaṃ passi, so daḷhaṃ cammayottaṃ vaṭṭetvā M-assa
 pāṇiyapivanaṭṭhāne yaṭṭhiyā¹² pāsaṃ oḍḍesi. Punadivase M.
 25 asītiyā migasahasseehi saddhiṃ gocare caritvā „pakatitithe
 yeva pāṇiyaṃ pivissāmīti“ tattha gantvā otaranto yeva pāse
 bajjhi. So „sac' āhaṃ idān' eva baddharāvaṃ¹³ ravissāmi
 ñātigāṇo¹⁴ pāṇiyaṃ apivītvā va bhīto¹⁵ palāyissatīti¹⁶“ cintetvā

¹ Bā adds me diṭṭho. ² Bā sace vakkhāmi in the place of vutte. ³ Bā adds me uppanno. ⁴ Cks -ssati. ⁵ Bā -vaṇṇassa migassa-. ⁶ Cks añña. ⁷ Bā -si devīti. ⁸ Bā adds viya. ⁹ Bā adds tassa vacanaṃ sutvā. ¹⁰ Bā -pātetvā. ¹¹ Bā keneva eva-. ¹² Bā yaṭhi. ¹³ Bā bhandhanaravaṃ. ¹⁴ Bā -ā. ¹⁵ Bā -ā, adding vanaṃ. ¹⁶ Bā -antīti.

yaṭṭhiyaṃ allīyitvā attano vase yattetvā pāṇiyaṃ pivanto viya
 ahosi. Atha asītiyā migasahassānaṃ pāṇiyaṃ pivitvā uttaritvā
 ṭhitakāle „pāsaṃ chindissāmīti“ tikkhattuṃ ākaḍḍhi¹, paṭhama-
 vāre cammaṃ chijji, dutiye² mamsaṃ, tatiye³ nahāruṃ chin-
 ditvā pāso aṭṭhiṃ āhacca aṭṭhāsi. So chinditūṃ asakkonto 5
 baddharāvaṃ⁴ ravi, migagaṇo⁵ bhāyitvā tīhi ghaṭāhi palāyi⁶.
 Cittamigo tiṇṇaṃ pi ghaṭānaṃ⁷ antare M-aṃ adisvā „idaṃ
 bhayaṃ uppajjamānaṃ mama bhātu uppannaṃ bhavissatīti“
 cintetvā tassa santikaṃ gantvā⁸ taṃ baddhaṃ⁹ passi. Atha
 naṃ M. disvā „bhātika mā idha tiṭṭha, sāsamaṃ idam 10
 ṭhānaṃ“ ti vatvā uyyojento paṭhamam gātham āha:

1. Ete yūthā⁹ paṭiyanti bhītā maraṇā¹⁰ Cittaka,
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha 'ti. 84.

Tattha ete ti cakkhupathaṃ atikkamitvā dūragate¹² sandhāyāha, paṭi-
 yantīti paṭigacchanti palāyantīti attho, Cittakā 'ti 'haṃ ālapati, tayā saha 15
 'ti tvaṃ etesaṃ mama ṭhāne ṭhatvā rājā hohīti ete tayā saddhiṃ jīvissantīti.

Tato ubhinnaṃ pi tisso ekantarikagāthā¹³ honti:

2. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ aham jahissāmi, idha hessāmi¹⁶ jīvitaṃ¹⁷. 85.
3. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā, 20
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 86.
4. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hessāmi jīvitaṃ ti. 87.

Tattha Rohantā¹⁹ 'ti M-aṃ nāmena ālapati, avakaḍḍhatīti²⁰ gaḷati²¹,
 sokena avakaḍḍhiyati²², te hi nūnā 'ti te amhākaṃ mātāpitāro ekamsen' eva 25
 dvīsu pi amhesu idha matesu aparināyikā hutvā apaṭijaggiyamānā sussitvā ma-
 rissantī, tasmā bhātika Citta gaccha tvaṃ²³, tayā saha te jīvissantīti attho,
 idha hessāmīti²⁴ imasmīṃ yeva ṭhāne jīvitaṃ jahissāmīti vatvā

¹ Bā -itvā. ² Bā -yavāre. ³ Bā bandharavaṃ. ⁴ Bā -ā. ⁵ Bā -yīṇsu. ⁶
 Bā -ṭhakānaṃ. ⁷ Cks āg-. ⁸ Bā bapḍhanaṃ. ⁹ Cks yūthādhā. ¹⁰ Cks -nassa.
¹¹ Cks tvaṃ. ¹² Bā dūraṃ-. ¹³ Bā -āyo. ¹⁴ Bā rohana. ¹⁵ Cks Bā ava-
 kassati. ¹⁶ Bā hi-. ¹⁷ Bā adds bodhisatto āha. ¹⁸ all three MSS. ava-
 kassati. ¹⁹ Bā rohanā. ²⁰ Bā -kassati. ²¹ Bā gaḷayati. ²² Bā kaḍḍhiyati. ²³
 Bā tuvaṃ. ²⁴ Bā hi-.

B-assa dakkhiṇapassam nissāya tam sandhāretvā assā-sento atthāsi. Sutanāpi nāma migapotikā palāyitvā migānam antare ubho bhātike apassanti „idaṃ bhayaṃ mama bhātikā-nam uppannam bhavissatīti“ nivattitvā tesam santikaṃ āgatā,
 5 nam¹ āgacchantiṃ disvā M. pañcamam gātham āha:

5. Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddho 'smi āyase,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 88.

Tattha bhīrū 'ti mātugāmo nāma appamattikenāpi bhāyati, tena nam evaṃ āapati, kūṭe ti paṭicchannapāse, āyase ti so hi anto udae ayakkhandham
 10 koṭṭetvā³ tattha sārādārum yaṭṭhiṃ bandhitvā oḍḍito, tasmā evam āha. tayā sahā 'ti te asītisahassamigā tayā saddhiṃ jīvissanti.

Tatoparā⁴ purimanayen' eva tisso gāthā honti:

6. Nāham Rohanta⁵ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁶,
 na tam aham jahissāmi, idha hessāmi jivitaṃ. 89.
 15 7. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 90.
 8. Nāham Rohanta gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁷,
 na tam baddham jahissāmi, idha hessāmi⁸ jivitaṃ ti. 91.

Tattha te nūnā 'ti idhāpi mātāpitāro va sandhāyāha.

20 Sāpi tath' eva paṭikkhipitvā M-assa vāmapassam nissāya assāsayamānā⁹ atthāsi. Luddo pi te mige palayante disvā baddharāvaṇ¹⁰ ca sutvā „baddho bhavissati migarājā“ ti gālham kaccham bandhitvā migamāraṇasattiṃ ādāya vegenā-gacchi¹¹. M. āgacchantam disvā navamam gātham āha:

- 25 9. Ayaṃ so luddako eti ruddarūpo¹² sahāvudho,
 so¹³ no vadhissati ajja usunā sattiyā-m-apīti. 92.

Tattha ruddarūpo¹² ti dāruṇajātiko, sattiyāmapīti sattiyāpi no paharitvā vadhissati, tasmā yāva so nāgacchatī tāva palāyathā 'ti.

¹ Bā tam. ² Cks tvaṃ. ³ Bā koṭe-. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Bā rohana. ⁶ Cs Bā -kas-sati. ⁷ Bā -kassati. ⁸ Bā hi-. ⁹ Bā assāsiyamānā. ¹⁰ Bā bandharavaṇ. ¹¹ Cs vegenāñchi, Bā vegenāgacchati. ¹² Bā ludda-. ¹³ Bā yo.

Taṃ disvāpi Cīttamigo na palāyi. Sutanā pana saka-
bhāvena saṇṭhātuṃ¹ asakkonti maraṇabhayaabhītā thokaṃ palā-
yitvā „ahaṃ dve bhātike pahāya kuhiṃ palāyissāmi”² attano
jīvitam jahitvā nalāṭena maccum ādāya punāgantvā bhātu
vāmapasse aṭṭhāsi. 5

Taṃ atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha

10. Sā muhuttaṃ palāyitvā bhayaṭṭhā² bhayatajjitā
sudukkaraṃ akarā bhīru maraṇāy’ ūpanivattathā ti. 93.

Tattha maraṇāyūpanivattathā ’ti’ maraṇatthāya upanivatti

Luddo pi āgantvā te tayo jane ekato tṭhite disvā metta- 10
cittaṃ uppādetvā ekakucchiyaṃ nibbattabhātaro³ viya te
maññaṃāno cintesi: „migarājā tāva pāse baddho, ime pana
dve janā hirottappabandhena baddhā, kin nu kho ime⁴ etassa
hontīti”⁵ atha ne pucchanto

11. Kin nu te ’me migā honti, muttā baddhaṃ⁵ upāsare, 15
na taṃ cajitum icchanti jīvitassa⁶ pi kāraṇā ti 94.

Tattha kin nu te me ti kin nu te ime, upāsare ti upāyanti.

Ath’ assa B. ācikkhi:

12. Bhātaro honti me ludda saudariyā ekamātukā,
na maṃ cajitum icchanti jīvitassa pi kāraṇā ti. 95. 20

So tassa vacanaṃ sutvā bhiyyosomattāya muducitto ahosi.
Citto⁷ migarājā tassa muducittaṃ⁸ ūtvā „samma ludda⁹, mā
tvaṃ etaṃ migarājānaṃ ’migamatto¹⁰ yevā’¹¹ ti maññittha,
ayaṃ hi asītiyā migasahassānaṃ rājā silācārasampanno sabba-
sattesu muducitto mahāpaṇño andhe jīṇṇe mātāpitaro poseti, 25
sace tvaṃ evarūpaṃ dhammikaṃ¹¹ māresi etaṃ mārento mātā-
pitaro ca no¹² mañ ca bhaginiṃ ca me ti amhe pañca pi jane
māresi yeva, mayhaṃ pana bhātu jīvitam dento pañcannam pi
no¹³ jīvitadāyako sīti”¹⁴ vatvā

¹ Bā sandhāretuṃ. ² Bā bhayaṭṭhā. ³ Cks nibbattā-. ⁴ Cks me. ⁵ Bā bandhaṃ.
⁶ Bā -ssā. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā -ttatāṃ. ⁹ Bā -aka. ¹⁰ Bā migāmato. ¹¹ Bā adda
migaṃ. ¹² Bā ma. ¹³ Bā jānānaṃ.

18. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
pañcannaṃ jīvitaṃ dehi, bhātaraṃ muñca luddakā 'ti 96.
gātham āha. So tassa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto
„mā bhāyi sāmīti“ vatvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 14. So vo ahaṃ pamokkhāmi mātāpettibharaṃ¹ migaṃ,
nandantu mātāpitāro muttaṃ disvā mahāmigaṃ ti. 97.

Tattha vo ti nipātamattaṃ, muttam² ti bandhanā muttaṃ passivā.

- Evaṃ ca pana vatvā cintesi: „rañño dinno yaso³ mayhaṃ
kiṃ karissati, sac' āhaṃ imaṃ migarājānaṃ vadhiṃsāmi ayaṃ
10 vā⁴ me paṭhavi bhinditvā⁵ vivaraṃ dassati asani vā me mattha-
kaṃ patissati, vissajjessāmi naṃ“ ti so M-aṃ upasaṃkamitvā
yatṭhiṃ pātetvā cammayottaṃ chinditvā migarājānaṃ āliṅgitvā
udakapariyante nipajjāpetvā muducittena saṇikaṃ pāsā⁶ mo-
cetvā nahārūhi nahāruṃ maṃsena maṃsaṃ cammena cammaṃ
15 samodhānetvā udakena lohitaṃ dhovitvā mettācittena pu-
nappuna parimajji. Tassa mettānubhāvena M-assa ca pāra-
mitānubhāvena sabbāni nahārumaṃsacammāni sandhīyimsu,
pādo sañchannachavisañchannalomo⁷ ahoṣi, asukaṭṭhāne bad-
dho ahoṣīti pi na paññāyi, M. sukhappatto hutvā atṭhāsi.
20 Tam disvā Cittamigo somanassajāto luddassa anumodanaṃ
karonto

15. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi

yathāham ajja nandāmi muttaṃ disvā mahāmigaṃ ti 98.
gātham āha.

- 25 Atha M. „kin nu kho esa luddo maṃ gaṇhanto attano
kammena gaṇhi udāhu aññassa āṇattiyā“ ti cintetvā gahita-
kāraṇaṃ pucchi. Luddaputto āha: „sāmi, na mayhaṃ tum-
hehi kammaṃ atthi, rañño pana aggamaheṣi Khemā nāma
tumhākaṃ dhammakathaṃ sotukāmā, tadatthāya rañño āṇattiyā
30 tvaṃ mayā gahito“ ti. „Samma evaṃ sante maṃ vissajjento

¹ Bā -pitti-. ² Ck^s muttā. ³ Bā dinnayasena. ⁴ Ck^s va, Bā ca. ⁵ Bā bhijjivā.

⁶ Ck^s -saṃ. ⁷ Ck^s sañchavi-.

atidukkaraṃ karosi, ehi maṃ netvā rañño dassehi, deviyā dhammaṃ kathessāmīti¹. „Sāmi¹, rājāno nāma kakkhaḷā, ko jānāti kiṃ bhavissati², mayhaṃ rañño dinnena yasena kammaṃ n' atthi, gaccha tvaṃ yathāsukhaṃ“ ti. Puna M. „iminā maṃ vissajjentena atidukkaraṃ kataṃ, yasapaṭilābhaupāyam assa 5 karissāmīti“ cintetvā „samma pitthiṃ tāva me hatthena parimajjā³“ 'ti āha. So parimajji, hattho suvaṇṇavaṇṇehi lomahi pūri⁴. „Sāmi imehi lomahi kiṃ karomīti“. „Samma imāni haritvā⁵ rañño ca deviyā ca dassetvā 'imāni tassa suvaṇṇavaṇṇamigassa lomaṇīti' vatvā mama thāne thatvā imāhi gāthāhi 10 deviyā dhammaṃ desehi, taṃ⁶ sutvā yeva hi 'ssā⁷ dohaḷo paṭippassambhissatīti⁸“. „Dhammaṃ cara mahārājā“ 'ti dasa-dhammacariyagāthā uggaṇhāpetvā pañcasilāni datvā appamādena ovaditvā uyyoyesi. Luddaputto M-aṃ ācariyaṭṭhāne ṭhapetvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu thānesi van- 15 ditvā lomāni paduminipattena gahetvā pakkāmi. Te pi naṃ⁹ tayo janā thokaṃ anugantvā mukhena gocaraṃ ca pāṇiyaṃ ca gahetvā mātāpitunnaṃ santikaṃ gamiṃsu¹⁰. Mātāpitaro „tāta Rohanta¹¹, tvaṃ kira¹² baddho, kathaṃ mutto“ ti pucchanta¹³

16. Kathaṃ¹⁴ pamokkho āsi¹⁵ upanītasmiṃ jīvite, 20
kathaṃ putta amocesi kūṭapāsamha¹⁶ luddako ti 99.
gātham āhaṃsu.

Tattha upanītasmiṃ ti tava jīvite maraṇantike¹⁷ upanīte kathaṃ pamokkho āsi¹⁵.

Taṃ sutvā B. tisso gāthā abhāsi:

25

17. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāhi vācāhi Cittako maṃ amocayi. 100.
18. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāhi vācāhi Sutaṇā maṃ amocayi. 101.

¹ Cks -ssāmi, omitting ti sāmi. ² Ck -tīti. ³ Bā -āhī ⁴ all three MSS. puri. ⁵ Cks nīha-. ⁶ Cks omit taṃ. ⁷ Bā tassā. ⁸ Bā pasam-. ⁹ Bā omits naṃ. ¹⁰ Cks āg-. ¹¹ Bā rohana. ¹² Bā adds pāse. ¹³ Cks -to. ¹⁴ Bā adds tvaṃ for te? ¹⁵ Bā asi. ¹⁶ Bā -hā. ¹⁷ Cs maraṇasantike, Bā -santikaṃ.

19. Suvā kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsitaṃ sutvāna luddako maṃ amocayīti. 102.

Tattha bhaṇan ti bhaṇanto, hadayaṅgan ti hadayaṅgamaṃ, dutiya-
gāthāya bhaṇan ti bhaṇamānā, sutvā ti so imesaṃ ubhinnaṃ vācaṃ sutvā.

- 5 Ath' assa mātāpitāro anumodantā āhaṃsu:

20. Evaṃ ānandito¹ hotu saha dārehi luddako

yathā may' ajja nandāma disvā Rohantam² āgatan ti. 103.

Luddo pi araṇṇā nikkhamitvā rājakulaṃ gantvā rājānaṃ
vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Taṃ disvā rājā³

- 10 21. Nanu tvaṃ avacā⁴ ludda: migacammāni āharim⁵,
atha kena nu vaṇṇena migacammāni nāharitī⁶. 104.

Tattha migacammānīti migāṃ vā cammaṃ vā, āharin ti āharissāmi,
idaṃ vuttaṃ hoti: ambho ludda, nanu tvaṃ evaṃ avaca: migāṃ ānetuṃ asak-
konto cammaṃ āharissāmi⁷, taṃ asakkonto lomānīti, so tvaṃ kena kāraṇena
15 n' eva migāṃ na migacammaṃ āharitī⁸.

Taṃ sutvā luddo

22. Āgamā⁹ c' eva hatthatthaṃ kūṭapāsaṃ ca so migo,
abajjhi, taṃ ca migarājāṃ taṃ ca muttā upāsare. 105.

23. Tassa me āhu¹⁰ saṃvego abbhuto lomahaṃsano,

- 20 imaṃ c' āhaṃ migāṃ haṇṇe ajja hassāmi¹¹ jīvitan ti āha. 106.

Tattha āgamā¹² ti mahārāja so migo mama hatthatthaṃ hatthapassaṃ
c' eva¹³ mayā odditaṃ kūṭapāsaṃ ca āgato tasmiṃ ca kūṭapāse abajjhi, taṃ ca
muttā upāsare ti taṃ ca baddhaṃ apare muttā abaddhā ca dve migā assā-
santā¹⁴ taṃ nissāya aṭṭhaṃsu, abbhuto ti pubbe abhūtapubbo, imaṃ cāhaṃ
25 ti aha me saṃviggassa etad ahoṣi: sace ahaṃ imaṃ migāṃ haṇissāmi ajj' eva
imaṃsiṃ yeva ṭhāne jīvitaṃ jahissāmi¹⁵.

24. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā,

kathaṃvaṇṇā kathaṃsīlā, bālhaṃ kho te paṣaṃsasīti 107.

idaṃ so rājā vimhayavasena punappuna pucchati. Taṃ

- 30 sutvā luddo

¹ Cks anindito. ² Bā rohaṇam. ³ Bds add āha. ⁴ Bā -ca. ⁵ Bā -ri, Cks -raṃ.

⁶ Bā -rāti. ⁷ Bā ānessāmi. ⁸ Bā -rantīti. ⁹ Ck -ma, Bā -maṇ. ¹⁰ so all

three MSS. ¹¹ Bā ajjeva hissāmi. ¹² all three MSS. -man. ¹³ Bā pāsāṇceva.

¹⁴ Cks assāsessā. ¹⁵ Bā adds taṃ sutvā rājā āha.

25. Odātasiṅgā sucivālā jātarūpatacūpamā,
pādā lohitakā tesam, añjitakkhā manoramā ti gātham āha. 108.

Tattha odātasiṅgā ti rajatadāmasadisasiṅgā, sucivālā ti camari-
vālasadisena¹ sucinā vālena samannāgatā, lohitakā ti rattaromapavālasadisā²,
pādā ti khurapariyantā, añjitakkhā ti añjitehi³ viya visuddhapañcappasādehi⁴ 5
akkhihi samannāgatā.

Iti so kathento va M-assa suvaṇṇavaṇṇāni lomāni rañño
hatthe ṭhapetvā tesam migānaṃ sarīraṇaṃ pakāsento

26. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā,
mātāpettibharā⁴ devā, na te so abhihārayan⁵ ti 109. 10
gātham āha.

Tattha mātāpettibharā ti jinne andhe mātāpitāro posenti, etādisā
tesam⁶ dhammikā, na te so abhihārayan⁵ ti so migarājā na sakkā kenaci
tava paṇṇākārathāya abhiharitun ti attho, abhihārayin⁷ ti pi pāṭho, so te
ahan taṃ⁸ paṇṇākārathāya nābhihārayin⁹, na āharin ti attho. 15

Ito so M-assa ca Cittamigassa ca Sutanāya ca miga-
potikāya guṇe kathetvā „mahārāja ahan tena migaraññā attano
lomāni dassetvā ‘mama ṭhāne ṭhatvā dasahi dhammacariyā-
gāthāhi¹⁰ deviyā dhammaṃ katheyyāsīti*’ āpatto“ ti vatvā

¹ Bā cāmari-. ² Bā rattanakhapa-. ³ Cks -te. ⁴ Bā -pitti-. ⁵ Cks -yun.
⁶ Cs Bā ne-. ⁷ Cks -hārayan. ⁸ Bā so ahaṃ te taṃ. ⁹ Bā -yi, Cks -yūm.
¹⁰ Bā rājadhā-.

* After katheyyāsīti B. reads as follows:
uggaṇṇhāpito āpatto“ ti¹. Taṃ sutvā rājā taṃ sattaratanakhacite rājapallāṃke
nisīdāpetvā sayam deviyā saddhiṃ nīcāsane ekamantaṃ nisīditvā taṃ añjalim
paggayha yāceti. So dhammaṃ desento āha:

1. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
2. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
3. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
4. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu² balesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.

¹ Bā omits ti. ² Bā vāhakesu? Bā vāhanesu.

kañcanapīthe nisīditvā tāhi gāthāhi dhammaṃ desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. Rājā tussitvā luddaputtaṃ mahantena yasena santappento

27. Dammi nikkhasataṃ ludda thullaṇ ca maṇikuṇḍalaṃ
 5 catussadaṇ¹ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ² 110.
 28. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṇ ca gavaṃ sataṃ,
 dhammena rajjaṃ kāressaṃ, bahukāro me si luddaka. 111.
 29. Kasī vanijjā iṇadānaṃ³ uñchācariyāya luddaka —
 etehi⁴ dāraṃ posehi, mā pāpaṃ akara⁵ punaṃ⁶ ti 112.
 10 gāthā āha.

Tattha thullan ti mahagghaṃ, maṇikuṇḍalaṃ ti pasādhanaṃ ca te dammi, catussadaṇ⁷ ti caturassadaṇ⁸, catuussāsakaṃ ti attho, ummāpupphasirinnibhaṃ⁹ ti nīlapaccattharaṇatāya⁹ ummāpupphasadisāya¹⁰ nibhāya obhūsa samannāgaṃ kālavaṇṇadārusāramayaṃ vā, sādisiyo ti añña-

¹ Bā caturassaṇ. ² Bā umārapupphasannibhaṃ. ³ Cks ina-, Bā iṇṇadānaṃ. ⁴ Bā etena. ⁵ Bā -ri, Ck -raṇ. ⁶ Bā -nā. ⁷ Bā caturassan. ⁸ Ck -rā-, Bā omits ca. ⁹ Ck -natthanāya, Ck -natthatāya, Bā nīlapaccattaraṇatthā. ¹⁰ Cks bahupakāro, Bā bahūkāro.

5. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
6. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhesu janapadesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
7. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
8. Dhammaṃ cara mahārāja nigapakkhīsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
9. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo suciṇṇo sukhaṃ āvhati¹,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
10. Dhammaṃ cara mahārāja, indo devā sabrahmaṇā
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo².
11. Tatth' ev' ete vattapadā³, esā va anusāsani,
sapaññaṃ sevi Kalyāṇi sā eti tidiṃ gataṃ ti.

Iti nesādaputto M-ena desitaniyāmena Akāsagaṇgaṃ otārento viya Buddha-līhāya dhammaṃ desesi. Mahājano sādhu-kārasahassāni pavatteti. Dhammakathaṃ sutvā yeva deviyā dohaḷo paṭippassambhi etc.

¹ read: dhammo āvhati sukhaṃ? ² so both MSS. for pamādo; p. 111, 25, vol. III ⁴¹², Dh. v. 371 is likewise to be read pamādo, then the metre will be right. ³ Bā tattheva te vatthapadā.

maññaṃ rūpena ca bhogena ca sadisā, usabhañca gavaṃ satan ti usa-
bhajeṭṭhakaṃ katvā gavasataṃ ca te dammi, kāressan ti dasarājadhamme
akopento dhammen' eva rājāṃ kāressāmi, bahukāro¹ me sīti suvaṇṇa-
vaṇṇassa migarañño ṭhāne ṭhatvā dhammassa desitattā tvaṃ mama bahūpakāro,
migarājena² vuttaniyāmen' eva te ahaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpito, kaśi³
vaṇijjā ti samma luddaka, ahaṃ migarājāṃ⁴ adisvā tassa vacanam eva sutvā
pañcasu sīlesu paṭiṭṭhito, tvaṃ pi ito paṭṭhāya sīlavā hohi yāni tāni kaśi vaṇijjā⁵
inadānaṃ⁶ uñchācariyā 'ti ājīvamukhāni etena sammāājīvena tava puttadāraṃ
posehi, mā puna pāpaṃ karīti.

So rañño kathaṃ sutvā „na me gharāvāsen' attho, 10
pabbajjāṃ anujāna⁷ devā“ 'ti⁸ anujānāpetvā raññā dinnam⁹
dhanam puttadārassa datvā Himavantam pavisitvā isipabbajjāṃ
pabbajitvā atṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmalo-ka-parāyano
ahosi. Rājāpi M-assa ovāde ṭhatvā saggapadam¹⁰ pūresi.
Ovādo¹¹ vassasahassam¹² pavatti¹³. 15

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi mam' atthāya Ānandena
jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo¹⁴ Channo aho-
si, rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, mātāpitāro mahārājakulāni,
Sutanā Uppalavaṇṇā, Cittamigo Ānando, asītimigasahassāni Sākiyagaṇo,
Rohantamigarājā¹⁵ aham evā“ 'ti. Rohantamigajātakam¹⁶. 20

6. Haṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. Anan-
dattherassa jīvitapariccāgam eva ā. k. Tadāpi hi dhammasa-
bhāyaṃ therassa guṇakathaṃ kathentesu bhikkhusu S. āgantvā¹⁷
pucchitvā¹⁸ „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Ānandena¹⁹ mam'
atthāya jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā a. ā.: 25

A. B. Bahuputtako nāma rājā r. kāresi, Khemā²⁰ nām'
assa aggamaheṣi aho- si. Tadā M. suvaṇṇahaṃsayoniyaṃ nib-
battitvā navutihaṃsasahassaparivuto²¹ Cittakūṭe vasi. Tadāpi

¹ Cks bahupakāro, Bā bahūkāro. ² Cks -je. ³ Bā -jānam. ⁴ Bā -āni. ⁵ Cks
ina-. ⁶ Bā -nātha. ⁷ Ck omits anu - - ti. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā saggapūram. ¹⁰
Bā tassa o-. ¹¹ Bā vassasatasahassam. ¹² Bā -ttati. ¹³ Bā -ako. ¹⁴ Bā
omits rohanta. ¹⁵ Bā rohāna-. ¹⁶ Bā adds kāya nuttha bhikkhave e. k. s. ti.
¹⁷ Bā adds imāya nāmā ti vutte. ¹⁸ Bā pi ā-. ¹⁹ Bā adds tveva. ²⁰ Bā chana-.

devī vuttanayen¹ eva supinaṃ disvā rañño suvaṇṇavaṇṇahaṃsa²ssa¹
 dhammadesanāsavane² dohaḷaṃ ārocesi. Rājāpi pucchitvā
 „suvaṇṇavaṇṇahaṃsā nāma³ Cittakūṭapabbate vasantīti“ ca
 sutvā Khemaṃ nāma saraṃ⁴ kāretvā nānappakārāni nivāpa-
 5 dhaññāni ropāpetvā catūsu kaṇṇesu devasikaṃ abhayaghosa-
 naṃ ghosāpesi ekaṃ ca luddaputtaṃ haṃsānaṃ gahaṇatthāya
 payojesi. Tassa payojitākāro ca tena tattha sakunānaṃ upa-
 parikkhitabhāvo ca suvaṇṇahaṃsānaṃ āgatakāle rañño āro-
 cetvā pāsaodḍitanīyāmo⁵ ca M-assa pāse baddhaniyāmo ca
 10 Sumukhassa haṃsasenāpatino tīsu haṃsaghaṭṭasu taṃ adisvā
 nivattanaṃ ca sabbaṃ Mahāhaṃsajātake āvibhavissati, idhāpi
 M.yatṭhipāse bandhitvā⁶ pāsayaṭṭhiyaṃ olambanto⁷ yeva gīvaṃ
 pasāretvā haṃsānaṃ gatamaggaṃ olokeno Sumukhaṃ āgac-
 chantam disvā „āgatakāle naṃ vīmaṃsissāmīti“ cintetvā tas-
 15 miṃ āgate tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
 harittaca hemavaṇṇa kāmaṃ Sumukha pakkama. 113.
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ
 anapekkhamānā⁸ gacchanti, kiṃ eko avahīyasi. 114.
- 20 3. Pat' eva⁹ patataṃ¹⁰ seṭṭha, n' atthi baddhe¹¹ sahāyatā¹²,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 115.

Tattha bhayameritā ti bhayeritā bhayatajjitā bhayacalitā, harittaca
 hemavaṇṇā 'ti dvīhi¹³ vacanehi tam evālapati, kāmaṃ ti suvaṇṇattaca su-
 vaṇṇavaṇṇa sundaramukha ekasena pakkamāhi yeva, kiṃ te idhāgamanenā 'ti
 25 vadati, ohāyā 'ti maṃ jahitvā uppatitā¹⁴, anapekkhamānā¹⁵ ti te ca me¹⁶
 nātakā mayi anapekkhā va gacchanti, patevā 'ti uppat' eva¹⁷, mā anīghāyā¹⁸
 'ti ito¹⁹ gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṃ mā hāpesi.

¹ Bā -ṇassa-. ² Cks -nasavana. ³ Bā add atthīti. ⁴ Bā saraṇaṃ. ⁵ Cks
 pāsam-, Bā haṃsānaṃod-. ⁶ so all three MSS. ⁷ Cks -te, Bā -batto. ⁸ Cks -naṃ.
⁹ Cks pate ca, Bā pageva. ¹⁰ Ck panataṃ, Cs pattaṃ, Bā pakataṃ. ¹¹ Bā
 bhante. ¹² Ck -nā, Bā -kū. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Cks -to. ¹⁵ Cks -kkhā. ¹⁶
 Bā mama. ¹⁷ Cks uppatteva. ¹⁸ all three MSS. -ani-. ¹⁹ Bā etto. ²⁰ Bā
 pattabbāyāya.

Tato Sumukho paṃkapiṭṭhe nisīditvā

4. Nāhaṃ dukkhapareto ti¹ Dhataratṭha tavaṃ² jahe,
jīvitāṃ maraṇaṃ vā me tayā saddhiṃ bhavissatīti 116.
gātham āha.

Tattha dukkhapareto ti mahārāja tvaṃ maraṇadukkhapareto ti³ 5
ettaken' eva nāhaṃ⁴ jahāmi.

Evaṃ Sumukhena sīhanāde kate Dhataratṭho

5. Etad ariyassa kalyāṇaṃ yaṃ tvaṃ Sumukha bhāsasi,
taṃ ca vīmaṃsamāno⁵ 'haṃ pata te taṃ⁶ avassajin ti 117.
gātham āha. 10

Tattha etad ariyassā⁷ ti yaṃ tvaṃ nāhaṃ tavaṃ⁸ jahe ti bhāsasi etaṃ
ācārasaṃpannassa ariyassa kalyāṇaṃ uttamavacanaṃ, pata te taṃ ti ahaṃ ca
na taṃ vissajjetukāmo evaṃ avacaṃ atha kho taṃ vīmaṃsamāno pata tu⁹ iti
etaṃ vacanaṃ avassajin, gacchā¹⁰ ti taṃ avocaṃ ti attho.

Evaṃ tesaṃ kathayantānaṃ¹¹ ñeva luddaputto daṇḍaṃ 15
ādāya vegenāgato. Sumukho Dhataratṭhaṃ assāsento¹² tassā-
bhimukho gantvā apacitīṃ dassetvā haṃsarañño guṇe kathesi,
tāvad eva luddo muducitto ahosi, so tassa muducittataṃ ñatvā
puna gantvā haṃsarājam eva assāsento aṭṭhāsi. Luddo pi
haṃsarājānaṃ upasaṃkamitvā chaṭṭhaṃ gātham āha: 20

6. Apadena padaṃ yāti antalikkhe caro dijo¹³,
ārā pāsāṃ na bujji tvaṃ haṃsānaṃ pavaruttamo ti. 118.

Tattha apadena padan ti mahārāja tumhādiso antalikkhacaro¹⁴ dijo
apadena¹⁵ akāse padaṃ katvā yāti, na bujjhīti¹⁶ so tvaṃ evarūpo dūrato va
imaṃ¹⁷ pāsāṃ na bujji¹⁸ nāvajānīti¹⁹ pucchati. 25

M. āha:

7. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (II⁵²₆, III³³¹₈)
atha jālaṇ ca pāsāṃ ca āsajjāpi¹⁸ na bujjhatīti. 119.

¹ Bā smi. ² Bās tvaṃ. ³ Cks omit ti. ⁴ Bā nāhantaṃ. ⁵ Bā -nā. ⁶ so
all three MSS. for patā t' etaṃ? ⁷ Bā tvaṃ. ⁸ so Bā; Ck panataṃ, Cs
pantaṃ. ⁹ Bā kathenti-. ¹⁰ Bā -setvā. ¹¹ Bā dvi-. ¹² Cks -kkhe-. ¹³ Bā
-de. ¹⁴ Cks na bujjhati, Bā nibbujhīti. ¹⁵ Ck idaṃ, Bā omits imaṃ. ¹⁶ Cs
adds taṃ. ¹⁷ Bā na jānāsīti. ¹⁸ Bās -jjapi, Cks -jjhāpi

Tattha parābhavo ti samma luddaputta yadā parābhavo avaḍḍhi¹ vināso sampatto hoti atha so² poso jīvitasaṅkhaye patte jālaṇ ca pāsāṇ ca patvāpi na jānāti attho.

Luddo³ haṁsarañño kathaṁ abhinanditvā Sumukhena .
5 saddhiṁ sallapanto tisso gāthā abhāsī:

8. Ete haṁsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavaṇṇa tvaṇ ca naṁ⁴ avahīyasi. 120.

9. Ete⁵ bhutvā pivitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaṁ ñev⁶ eko⁶ upāsasi. 121.

10. Kin nu t' āyaṁ⁷ dijo hoti, mutto baddhaṁ upāsasi,
ohāya sakuṇā yanti⁸, kiṁ eko avahīyasīti. 122.

Tattha tvaṇ ca naṁ⁹ ti tvaṁ eva ohiyyasīti pucchati, upāsasīti
payirupāsasi.

Sumukho āha:

15 11. Rājā me so dijo mitto sakhā pānasamo ca me,
n' eva naṁ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyan¹⁰ ti. 123.

Tattha yāva kālassa pariyāyan ti luddaputta yāva jīvitakālassa
pariyosānaṁ ahaṁ etaṁ na jahissāmi yeva.

Taṁ sutvā luddo pasannacitto hutvā „sac' āhaṁ evaṁ-
20 sīlasampannesu imesu aparajjhissāmi paṭhavī pi me vivaraṁ
dadeyya, kiṁ me rañño santikā laddhena dhanena, vissajjes-
sāmi ne“ ti cintetvā:

12. Yo ca tvaṁ sakhino hotu¹¹ pāṇaṁ cajitum icchasi
so te sahāyaṁ muñcāmi, hotu rājā tavānugo ti 124.

25 gātham āha.

Tattha yo ca tvaṁ ti yo nāma tvaṁ, so te ti so ahaṁ, tavānugo ti
esa haṁsarājā tava vasaṁ anugato hotu, tayā saddhiṁ ekatthāne vasatu.

Evaṇ ca pana vatvā Dhataratṭhaṁ yaṭṭhipāsato otāretvā
tīraṁ¹² netvā pāsāṁ muñcitvā muducittena lohitaṁ dhovitvā

¹ Bā avuḍḍhi. ² Bā omits so. ³ Bā adds pi. ⁴ Ck tvaṇca na, Bds tvaṇcenam.
⁵ Bā eko. ⁶ Bā tvaṇceveko. ⁷ Bā kiṁ nu tyāyaṁ. ⁸ Cks hanti. ⁹ Bds tvaṇ-
cenan, Ck tvaṇcatan, Cs tvaṇcatan? ¹⁰ so al three MSS. for paryayan? ¹¹ so
all three MSS. for hetu? ¹² Bā saratīraṁ.

nahāruādīni paṭipādesi. Tassa muducittatāya M-assa pārami-
tānaṃ ānubhāvena ca tāvad eva pādo sacchavi¹ ahosi, bandha-
natthānam² pi na paññāyi. Sumukho M-am³ oloketvā tuṭṭha-
citto anumodanaṃ karonto⁴

13. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi (III²³¹₁₂) 5

yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijādhipan ti. 125.

Tam sutvā luddo „gacchatha sāmīti“ āha. Atha naṃ M.
„kiṃ pana tvaṃ samma maṃ attano atthāya bandhi udāhu
aññassāṇattiyā“ ti pucchitvā⁵ tena tasmim kārane ārocite „kin
nu kho me ito va Cittakūṭaṃ gantuṃ seyyo udāhu nagaran“ 10
ti vīmaṃsanto „mayi nagaraṃ gate luddaputto dhanam la-
bhissati deviyā dohaḷo paṭippassamthissati Sumukhassa mitta-
dhammo pākaṭo bhavissati⁶, tathā mama ñāṇabalena⁷ Khemaṃ
va saraṃ abhayadakkhiṇaṃ katvā labhissāmi⁸, tasmā nagaram
eva gantuṃ seyyo“ ti saniṭṭhānaṃ katvā „ludda, tvaṃ amhe 15
kācenādaya rañño santikaṃ nehi, sace no rājā vissajjetukāmo
bhavissati vissajjessatīti“ āha. „Rājāno nāma sāmī kakkhaḷā,
gacchatha tumhe“ ti. „Mayaṃ tādisaṃ luddam pi muduka-
rimhā¹⁰, rañño ārādhane amhākaṃ ko¹¹ bhāro, nehi yeva no
sammā“ ti. So tathā akāsi. Rājā haṃse disvā¹² somanassa- 20
jāto hutvā dve pi haṃse kañcanapīṭhe nisīdāpetvā madhulāje
khādāpetvā madhūdakaṃ¹³ pāyetvā añjalim paggayha dhamma-
kathaṃ āyāci. Haṃsarājā tassa sotukāmataṃ viditvā paṭha-
maṃ tāva paṭisanthāram akāsi. Tatr' imā haṃsassa ca rañño
ca vacanapaṭivacanagāthā honti: 25

14. Kaccin nu¹⁴ bhoto kusalaṃ,
kacci¹⁵ bhoto anāmayaṃ,
kacci¹⁵ raṭṭham idam phītaṃ
dhammena-m-anusāsati¹⁶. 126.

1 Ck sañchavi, Cs sachavi. 2 Bā bandhaṭṭhānam. 3 Bā bodhisattaṃ. 4 Bā
adds gāthamāha. 5 Bā pucchi. 6 Cks -issatīti. 7 Cks -laṃ. 8 Bā gamissāmi.
9 Cks -hehīti. 10 Bā mudukaṃ ka-. 11 Bā omits ko. 12 Bā adds va. 13
Bā madhurodakaṃ. 14 Bā kiñci in the place of kaccinnu. 15 Bā kiñci. 16
so Cks; in the place of Bā -sasi.

15. Kusalam^c eva me haṁsa, atho haṁsa anāmayaṁ,
atho raṭṭham idaṁ phītaṁ dhammena-m-anusāsati¹. 127.
16. Kacci² bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kacci² ārā amittā te chāyā dakkhiṇato-r-iva³. 128.
- 5 17. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho ārā amittā me chāyā dakkhiṇato-r-iva⁴. 129.
18. Kacci² te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā⁵. 130.
19. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
10 puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 131.
20. Kacci² te bahavo puttā sujātā raṭṭhavaddhana
paññājavena sampannā, sammodanti tato tato. 132.
21. Satam⁶ eko ca me puttā Dhataratṭha mayā sutā,
tesam tvaṁ kiccam⁷ akkhāhi, nāvarajjhanti⁸ te vaco ti. 133.
- 15 Tattha kusalan ti ārogyaṁ, itaraṁ tass' eva vevacanāṁ, phītan ti
kacci⁷ te idaṁ raṭṭham phītaṁ subhikkhaṁ dhammena ca naṁ⁹ anusāsati¹⁰
pucchati, doso ti aparādhō, chāyā dukkhiṇatorivā⁴ ti yathā nāma dak-
khiṇadisābhīmukhaṁ¹¹ chāyā na vaḍḍhati evaṁ kacci⁷ te amittā na vaḍḍhanti
vadati, sādīsīti¹² jātigottakulapadesehi¹³ samānā, evarūpi hi aticārini na hoti,
20 assavā ti vacanapaṭiggāhikā¹⁴, puttarūpayasūpetā ti puttehi ca rūpena
ca yasena ca upetā, paññājavena¹⁵ ti paññāvegena, paññaṁ¹⁵ jāvēpetvā tāni
tāni kiccāni paricchinditum samatthā ti pucchati, sammodanti ti yattha yattha
niyuttā honti tato tato sammodant' eva¹⁶ na virujjhanti¹⁷ pucchati, mayā sutā¹⁸
ti mayā vissutā¹⁷, maṁ hi loko bahuputtarājā ti vadati, iti te maṁ nissāya
25 pākāṭā jātā ti mayā sutā nāma hontīti vadati, tesam tvaṁ kiccamakkhā-
hīti tesam mama puttānaṁ idaṁ¹⁸ nāma karontū¹⁹ ti tvaṁ kiccam akkhāhi
na te vacanaṁ avarajjhissanti²⁰, ovādaṁ tesam²¹ dehīti adhippāyena¹⁷ evam āha.

Taṁ sutvā M. tesam ovādaṁ dento pañca gāthā abhāsi:

22. Upapanno²² pi ce hoti jātiyā vinayena vā
30 atha pacchā kurute yogaṁ kicce āpāsu²³ sīdati. 134.

¹ so Cks; Bā -nusāmi corr. to -sāsāmi, Bc -nusāsāmi, against the metre. ² Bā kiñci. ³ Cks -ṇakoriva. ⁴ Cks -teriva. ⁵ Bā -dā-. ⁶ Bā -tam. ⁷ Bā kiñci. ⁸ Bā -ru-. ⁹ Bā omit ca naṁ. ¹⁰ Cks -sayīti. ¹¹ so Cks; Bā -khi. ¹² Cks sa-. ¹³ Bā jātibhoga gotta-. ¹⁴ Cks -gga-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Bā -dento. ¹⁷ Bā visutā. ¹⁸ Bā imaṁ. ¹⁹ Bā karentu. ²⁰ Cks avajjhissanti, Bā avarajjhanti. ²¹ Bā ne-. ²² Cks uppa-. ²³ Bā apadāsu, Bc āpadāsu.

23. Tassa saṃhīrapaññassa vivaro jāyate mahā,
nattamandho¹ va rūpāni phullāni-m-anupassati². 135.
24. Asāre sārāyogaññū matim na tv-eva vindati,
sarabho va³ giriduggasmiṃ antarā yeva sīdati. 136.
25. Hīnājacco pi ce hoti utṭhātā⁴ dhitimā naro
ācārasīlasampanno nise aggīva bhāsati. 137. 5
26. Etaṃ ve⁵ upamaṃ katvā putte vijjāsu vācaya,
saṃvirūbheṭṭha⁶ medhāvī khettabījaṃ⁷ va vuṭṭhiyā ti. 138.

Tatha vinayenā 'ti ācārena, pacchā kurute yogan ti so⁸ ce sikkhi-
tabbasikkhāsu⁹ daharakāle yogam¹⁰ viriyam akatvā pacchā mahallakakāle karoti 10
evarūpo pacchā tathārūpe dukkhe vā āpadāsu vā uppannāsu sīdati¹¹ attānam
uddharitum¹² na sakkoti, tassa saṃhīrapaññassa 'ti tassa asikkhitattā¹³
tato haritabbapaññassa¹⁴ aniccabuddhino¹⁵, vivaro ti bhogādīnam chiddam
parihānīti attho, nattamandho¹⁶ ti nattandho¹⁷, idam vuttam hoti: yathā
nattandho¹⁸ rattikāpo rattim candobhāsādīhi thūlarūpāni passati sukhumāni¹⁹ 15
passitum na sakkoti evam asikkhito²⁰ saṃhīrapañño kismīcid²¹ eva bhaye
uppanne sukhumakiccāni²² passitum na sakkoti oḷārikān' eva passati, tasmā tava
putte daharakāle yeva sikkhāpetum vaṭṭatīti, asāre ti nissāre²³ lokāyata-
vedasamaye²⁴, sārāyogaññū ti sārāyutto esa samayo ti maññamāno matim
na tv-eva vindati, bahuṃ sikkhitvāpi²⁵ paññam na labhati yeva, giriduggas- 20
miṃ ti so evarūpo yathā nāma sarabho attano vasanaṭṭhānam āgacchanto antarā-
magge visamam pi saman ti maññamāno giridugge vegenāgacchanto narakappa-
pātam patvā²⁶ antarā va²⁷ sīdati āvāsam na pāpuṇāti evam etaṃ²⁸ asāram
lokāyatavedasamayasaṃsārasaññāya²⁹ uggahetvā mahāvināsam pāpuṇāti, tasmā
tava putte atthanissitesu vaḍḍhiāvaheṣu kicesu yojetvā sikkhāpehīti, nise ag- 25
gīvā 'ti mahārāja hīnājātiko pi utṭhānādiguṇasampanno rattim aggikkhandho
viya obhāsati, etaṃ ve³⁰ ti etaṃ³¹ mayā vuttam natandhan³² ca aggīn ca
upamaṃ katvā tava putte vijjāsu vācaya³³, sikkhitabbayuttāsu sikkhāsu yojeḥi,
evam yutto hi yathā sukhettesu vuṭṭhiyā bījam virūhati³⁴ [tath' eva medhāvī
saṃvirūhati³⁵ yasena ca bhogehi ca vaḍḍhatīti. 30

¹ Bds rattim-. ² Ck pullāni-, Bds thūlāni anu-. ³ Bd omits va ⁴ Cks utṭhe-.
⁵ Bd etañca. ⁶ Bd -rūlhotha? ⁷ Bd khette. ⁸ Bd -yo. ⁹ Cks -tabbari-. ¹⁰
Cks yogam, Bd yoga. ¹¹ Cks kiñci in the place of sīdati. ¹² Bd uttari-. ¹³
Ck Bd -tatthā. ¹⁴ Bd niceam phalanabuddhino. ¹⁵ Bd rattimandho. ¹⁶ Bd
rattandho. ¹⁷ Ck Bd sumukhāni. ¹⁸ Cks asa-. ¹⁹ Ck kismīcid, Cs kismicid.
²⁰ Bd -māni-. ²¹ Cks -ra. ²² Bds -yataneveda-. ²³ Cks omit pi. ²⁴ Bd pa-
titvā. ²⁵ Bd yeva. ²⁶ Bd evam. ²⁷ Bd -yatanabedasamayam sārāsāññāya. ²⁸
Cks evam ve, Bds etaṃ ce. ²⁹ Cks evam. ³⁰ Bd rattandhan. ³¹ Cks vācāya,
Bd dhāpaya. ³² Bd saṃvi-. ³³ Cs saṃvi-, Bd yam virūhati.

Evam M. sabbarattim rañño dhammam desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. M. aruṇuggamanavelāyam eva rājānam¹ sīlesu paṭiṭṭhāpetvā appamādena ovaditvā saddhim Sumukhena uttarasīhapañjarena nikkhamitvā Cittakūṭam
5 eva gato.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi iminā mam’ atthāya jīvitam pariccattam evā“² ti vatvā j. s.: „Tadā luddo Channo ahoṣi. rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, haṃsapaṇṇasā Sākiyagaṇo³, Sumukho Ānando, haṃsarājā aham evā“⁴ ti. Haṃsajātakaṃ.

10

7. Sattigumbajātaḥ.

Migaluddo⁵ mahārājā ti. Idam S. Maddakucchismiṃ migadāye v. Devadattam ā. k. Devadattena hi silāya pavittāya Bhagavato pāde sakalikāya⁶ khate⁷ balavedanā uppajjimsu⁸. T-assa dassanatthāya bahū bhikkhū sannipatimsu. Atha Bh. parisam sannipatitam⁹ disvā „bhikkhave, imam senāsanaṃ atisambādham, sannipāto mahā bhavissati, mamañ ca sīvīkāya Maddakucchimi nethā“¹⁰ ti āha. Bhikkhū¹¹ tathā karimsu. Jivako T-assa pādam phāsukaṃ akāsi. Bhikkhū Satthu santike nisinnā va k. s.: „āvuso, Devadatto sayam pi pāpo parisāpi ssa pāpā, iti so pāpo pāpaparivāro va viharatīti“.
20 S. „kim kathetha bhikkhave“ ti pucchitvā „idam¹² nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Devadatto pāpo pāpaparivāro yevā“¹³ ti vatvā a. ā.:

A. Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā r. kāresi. M. araññāyatane ekasmiṃ sānupabbate simbalivane
25 ekassa suvarañño putto hutvā nibbatti, dve bhātaro ahesum. Tassa pana pabbatassa uparivāte coragāmako ahoṣi pañcannaṃ corasatānaṃ nivāso, adhovāte assamo pañcannaṃ isisatānaṃ nivāso. Tesam suvapotaṇṇaṃ¹⁴ pakkhanikkhamanakāle vātamaṇḍalikā udapādi, tāya pahaṭo eko suvapotako¹⁵

¹ Bā adds pañcasu. ² Bā -ṇā. ³ Bā -ddako. ⁴ Ck sakalikāyakhālikāya, Bā sakkhalikāya. ⁵ Bā khitte. ⁶ Bās -jji. ⁷ Bā te bhī. ⁸ Cks imāya. ⁹ Cks suka-. ¹⁰ Cks sukapoto.

coragāmake corānaṃ āvudhantare patito, tassa tattha patitattā
 Sattigumbo t' eva¹ nāmaṃ kariṃsu, eko assame vālukathale
 pupphantare pati, tassa tattha patitattā Pupphako t' eva¹
 nāmaṃ kariṃsu. Sattigumbo corānaṃ antare vadḍhito, Pup-
 phako isiṇaṃ. Ath' ekadivasaṃ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ⁵
 rathavaṃ abhirūhitvā mahantena parivārena migavaṃtthāya²
 nagarato avidūre supupphitaphalitaramaṇīyaṃ upavanaṃ³ gan-
 tvā „yassa passena migo palāyati tass' eva⁴ gīvā“ ti vatvā
 rathā oruyha paṭicchādetvā dinne⁵ koṭṭhake dhanum ādāya
 aṭṭhāsi. Purisehi migānaṃ utṭhapanatthāya vanagumbesu poṭhi- ¹⁰
 yamaṇesu⁶ eko eṇimigo utṭhāya gamanamaggam olokeno raṇṇo
 ṭhitatṭhānass' eva vivittaṃ disvā tadabhimukho pakkhanditvā
 palāyi. Amaccā „kassa passena migo palāyito“ ti pucchantā
 „raṇṇo passenā“ ti ṇatvā raṇṇā saddhiṃ keḷiṃ kariṃsu. Rājā
 asmimānena tesāṃ keḷiṃ asahanto „idāni taṃ migāṃ gahissā- ¹⁵
 mīti“ rathaṃ āruyha „sīghaṃ pesehīti“ sārathiṃ ānāpetvā
 migena gatamaggaṃ paṭipajji. Rathaṃ vegena gacchantāṃ
 paṇisa⁷ anubandhituṃ nāsakkhi⁸. Rājā sārathidutiyo⁹ yāva
 majjhantikā gantvā migāṃ adisvā nivatto¹⁰ tassa coragāmassa
 santike ramaṇīyaṃ kandaraṃ disvā rathā oruyha nahātvā¹¹ ca ²⁰
 pivitvā ca paccuttari. Ath' assa sārathi rathassa uttarattha-
 raṇaṃ otāretvā rukkhacchāyāya paṇṇāpesi. So tattha nipajji,
 sārathi pi tassa pāde sambāhanto nisīdi, rājā antaranarā
 niddāyati c' eva pabujjhati ca. Corāgāmakavāsino¹² corāpi raṇṇo
 ārakkhatthāya¹³ araṇṇaṃ eva pavisiṃsu, coragāmake Satti- ²⁵
 gumbo c' eva bhattarandhako Patikolambo¹⁴ nāmaṃ eko puriso
 cā 'ti dve va¹⁵ ohīyīṃsu. Tasmim khape Sattigumbo gāmakā
 nikkhamitvā rājānaṃ disvā „imaṃ niddāyamānaṃ eva māretvā
 ābharaṇāni gahessāma“ 'ti cintetvā Patikolambassa¹⁵ santikaṃ
 gantvā taṃ¹⁶ kāraṇaṃ ārocesi.

30

¹ Bā trevassa. ² Bā -vadhāya. ³ Bā uparambhavanaṃ. ⁴ Cks add so ⁵ so Cks;
 Bds ninna. ⁶ Ck poṭhi-, Bā pota-. ⁷ Bds | u-. ⁸ Bds -iṃsu. ⁹ Bā -thinādu-
¹⁰ Bā nivattento. ¹¹ Bā nhāyitvā. ¹² Bā omits ka ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bds
 -lu-. ¹⁵ Ck vema, Cs ceva. ¹⁶ Bā omits taṃ.

Tam atthaṃ pakāśento S. pañca¹ gāthā abhāsi:

1. Migaluddo mahārājā Pañcālānaṃ rathesabho
nikkhanto saha senāya ogaṇo vanam āgamā. 139.
2. Tatth' addasā araṇṇāsmiṃ takkarānaṃ kuṭiṃ katan,
5 tassā kuṭiyā nikkhamma suvo luddāni bhāsati: 140.
3. Sampannavāhano poso yuvā sammatṭhakunḍalo²
sobhati lohituphiṣo divā suriyo va bhāsati. 141.
4. Majjhantike sampatike sutto rājā sasārathi,
hand' assābharaṇaṃ sabbaṃ gaṇhāma sahasā mayā. 142.
- 10 5. Nisīthe pi raho dāni sutto rājā sasārathi,
ādāya vatthaṃ maṇikunḍalaṃ ca
hantvāna sākhāhi avattharāmā³ 'ti. 143.

Tattha migaluddo ti luddo viya migānaṃ gavesanto migaluddo ti vutto,
ogaṇo ti gaṇaṃ⁴ ohīno⁵ hutvā, takkarānaṃ kuṭiṃ katan ti so rājā
15 tattha araṇṇe corānaṃ vasanatthūya katan gāmakam addasa, tassā ti tato
corakuṭito kato⁶, luddāni bhāsati⁷ Patikolambena⁸ saddhiṃ dāruṇāni va-
canāni katesi, sampannavāhano ti sampannaassavāhano, lohituphiṣo ti
rattena uphisapaṭṭhena⁹ samannāgato, sampatike⁹ ti sampati idāni evarūpe
ṭhitamajjhantikakāle ti attho, sahasā ti sāhasena pasayha kāraṇaṃ¹⁰ katvā,
20 gaṇhāmā 'ti vadati, nisīthe pi raho dāni ti nisīthe pi idāni pi raho, idam
vadati: yathā nisīthe aḍḍharattasamaye manussā kilantā sayanti raho¹¹ hoti
idāni pi¹² ṭhitamajjhantike pi¹³ tath' eva 'ti, hantvāna 'ti rājānaṃ māretvā
vatthābharaṇāni 'ssa gaḥetvā atha naṃ pāde gaḥetvā kaḍḍhitvā ekamante sākhāhi
paṭicchādema, iti so vegena sakiṃ nikkhamati sakiṃ Patikolambassa⁷ santikaṃ
25 gacchati.

So tassa vacanaṃ sutvā nikkhamitvā olokento rājabhāvaṃ
ñatvā bhīto:

6. Kin nu ummattarūpo va Sattigumba pabhāsasi,
durāsadā hi rājāno aggi pajjalito yathā ti gātham āha. 144.
- 30 Atha naṃ suvo gāthāya ajjhabhāsi:
7. Atha tvaṃ Patikolamba¹⁴ matto thullāni gajjasi¹⁵,
mātari¹⁶ mayha¹⁷ naggāya kin nu tvaṃ vijigucchase ti. 145.

¹ Cks -camāṃ. ² Bds -lī. ³ Cks apa-. ⁴ Ed omits ga-. ⁵ Bā adds parihino.

⁶ so all three MSS. for gato? ⁷ Bā patikolamb-. ⁸ Ck -paṭṭhena, Bā -pattena.

⁹ Bā -ti-. ¹⁰ Bā kāraṇaṃ. ¹¹ Bā adds nāma. ¹² Bā omits pi. ¹³ Bā adds kāle.

¹⁴ Bā patikolamb-. ¹⁵ Ck gajjati, Cg gacchati, Bā gacchasi. ¹⁶ Bā -rā. ¹⁷ Bds mayhaṃ.

Tattha atha tvaṇ ti naṇu tvaṇ, matto ti corāṇaṃ uccittasuraṇ¹ labhitvā tāya matto hutvā pubbe mahāgajjitāni gajjasi, mātari² corajettakassa bhariyaṃ sandhāyāha, sā tadā sākābhāṇaṃ nivāsetvā carati, vijigucchase ti mama mātari naggāya kin nu tvaṇ idāni corakammaṇ jigucchasi³.

Rājā pabujjhitvā tassa tena saddhiṃ manussabhāsāya⁵ kathentassa vacanaṃ sutvā „sappaṭibhayaṃ idaṃ tñānaṃ“ ti sārathim utthāpento imaṃ gātham āha:

8. Utthehi samma taramāno, rathaṃ yojehi sārathi,
sakuṇo⁴ me na ruccati⁵, aññaṃ gacchāma assaman ti. 146.

So⁶ siṅhaṃ utthahitvā rathaṃ yojetvā: 10

9. Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhano,
adhiṭṭha mahārāja, aññaṃ gacchāma assaman ti 147.
gātham āha.

Tattha balavāhano ti balavāhano⁶ mahāthāmaassasampanno ti attho,
adhiṭṭhā⁷ ti abhirūha⁸. 15

Abhirūḷhamatte yeva tasmiṃ sindhavā vātavegena pak-
khandimsu. Sattigumbo rathaṃ gacchantāṃ disvā sambha-
mappatto⁹ dve gāthā abhāsi:

10. Ko nu 'me va¹⁰ gatā sabbe ye asmiṃ paricārakā¹¹,
esa gacchati Pañcālo mutto tesāṃ adassanā. 148. 20

11. Kodaṇḍakāni gaṇhatha sattiyo tomarāni ca,
esa gacchati Pañcālo, mā vo muñcittha jīvitan ti. 149.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime¹², asmiṃ ti imasmiṃ assame, pari-
cārakā¹³ ti corā, adassanā ti etesaṃ¹⁴ corāṇaṃ adassanena, mutto esa
gacchatīti¹⁵ etesaṃ hatthato mutto hutvā esa adassanaṃ gacchatīti pi attho, 25
kodaṇḍakāni dhanūni¹⁶, jīvitan ti tumhākaṃ jīvitaṭṭhānaṃ¹⁷ mā muñ-
cittha, āyudhahatthā dhāvitvā gaṇhatha naṇ ti.

Evaṃ tassa viravitvā aparāparaṃ vidhāvantass' eva rājā
isīnaṃ assamaṇ patto. Tasmiṃ khaṇe isayo phalāphalattāya

¹ Bā uccittā-. ² all three MSS. -rāti. ³ Bās -si kātum na icchasi. ⁴ Cks
-nā. ⁵ Cks -anti. ⁶ Bā adds pi. ⁷ Ck bā-. ⁸ Bā -ruiya. ⁹ Bā samvegappatto.
¹⁰ Cks omit va. ¹¹ Ck parivā-, Bā -cārikā. ¹² Cks imesaṃ. ¹³ Cs Bā -rikā.
¹⁴ Bā tesāṃ. ¹⁵ Cks gacchati. ¹⁶ Bā -nuṇ. ¹⁷ Cs jīvinantānaṃ, Bās jīvantānaṃ.

gatā, eko Pupphasuvo¹ ca² assamapade³ hoti, so rājānaṃ disvā
paccuggamaṇaṃ katvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

12. Athāparo paṭinandittha suvo lobhatuṇḍako:
5 svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṃ,
issaro si anupatto, yaṃ idh' atthi pavedaya: 150.
13. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ. 151.
14. Idam pi pāṇiyam⁴ sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
10 tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 152.
15. Araññe uñchāya⁵ gatā ye asmiṃ paricārakā⁶,
sayam utthāya gaṇhavho, hatthā⁷ me n' atthi dātave ti. 153.

Tattha paṭinanditthā 'ti rājānaṃ disvā va tussi, lobhatuṇḍako ti
rattatuṇḍo sobhaggappatto, madhuke ti madhukaphalāni, kāsūmāriyo ti
15 evaṇṇāmākāni phalāni kārāphalāni⁸ vā, tato piva 'ti tato⁹ gahetvā pāṇiyam¹⁰
pipa¹¹, ye asmiṃ paricārakā⁶ ti mahārāja ye imasmiṃ assame vicarapākā
isayo te araṇṇaṃ uñchāya gatā, gaṇhavho ti phalāni¹² gaṇhatha, dātave ti dātum.

Rājā tassa paṭisanthāre pasiditvā

16. Bhadrako vat' ayaṃ¹³ pakkhī diyo paramadhammiko,
20 ath' eso itaro pakkhī suvo luddāni bhāsati. 154.
17. Etaṃ¹⁴ hanatha bandhatha, mā vo¹⁴ muñcittha jīvitam,
icc-evaṃ vilapantassa sotthim patto 'smi assaman ti 155.
gāthadvayam āha.

Ettha itaro ti corakuṭṭiyam suvako, iccevan¹⁶ ti ahaṃ pana tassa evaṃ
25 vilapantass' eva¹⁷ imaṃ assamaṃ sotthinā patto.

Rañño kathaṃ sutvā Pupphako dve gāthā abhāsi:

18. Bhātaro 'sma mahārāja sodariyā¹⁸ ekamātukā
ekarukkhasmiṃ saṃvaddhā¹⁹ nānākhettagatā ubho. 156.
19. Sattigumbo ca corānaṃ ahaṃ ca isinaṃ idha,
30 asataṃ so sataṃ ahaṃ tena dhammena no vinā ti. 157.

¹ Bā -suko. ² Cs Bā va. ³ Bā adds ṭhito. ⁴ Cks -ni-, Bā -ñi-. ⁵ Bā araṇṇaṃ
uccāya. ⁶ Bā -ri-. ⁷ Cs -am. ⁸ Cks omit kārāphalāni. ⁹ Bā adds phalākato.
¹⁰ Bā pāṇiyamālakato, Cks Bā pāṇiyam. ¹¹ Bā piva. ¹² Bā phālāphalāni. ¹³
Bā vatāyaṃ. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā te. ¹⁶ Cks -vā. ¹⁷ Bā -tassa. ¹⁸ Bā saud-
¹⁹ Bā -vaḍḍhā

Tattha bhātaro smā 'ti mahārāja so cāhañ ca¹ ubho bhātaro homa,
corānau ti so corānañ santike sañvaddho² ahañ isīnañ santike, asatañ
so satañ ahan ti so asādhūnañ dussilānañ santikañ upagato³, ahañ
sādhūnañ silavantānañ, tena dhammena no vinā ti mahārāja tañ Satti-
gumbañ corā coradhammena corakiriyāya vinesuñ mañ isayo isidhammena silā- 5
cārena, tasmā so pi tena coradhammena no vinā hoti aham pi isidhammena
no vinā homi.

Idāni tañ dhammañ vibhajanto

20. Tattha vadho ca bandho ca nikatī vañcanāni ca

ālopā⁴ sahasākārā, tāni so tattha sikkhati. 158.

10

21. Idha saccañ ca dhammo ca ahimsā saññamo damo,

āsanūdakadāyīnañ⁵ amke vaddho 'smi⁶ Bhārata 'ti 159.

gāthadvayam āha.

Tattha nikatitī patirūpakena⁷ vañcanā⁸, vañcanānīti ujukavañcanāñ⁹
eva⁹, ālopā ti divā gāmaghāto, sahasākārā ti gehañ pavisitvā maraṇena 15
tājjetvā sāhasikakammakaraṇāni, saccañ ti sabhāvo¹⁰, dhammo ti sucārita-
dhammo, ahimsā ti mettacittapubbabhāvo¹¹, saññamo ti silaṇ¹², damo ti
indriyadamañ, āsanūdakadāyīnañ¹³ ti adhigatānañ¹⁴ āsanañ ca udakañ
ca dānasilānañ, Bhārata 'ti rājānañ ālapati.

Idāni rañño dhammañ desento imā gāthā abhāsi:

20

22. Yam yam hi rāja bhajati satañ¹⁵ vā yadivā asañ

silavantāñ visilañ vā vasañ¹⁶ tass' eva gacchati. 160.

23. Yādisañ kurute mittāñ yādisañ c' ūpasevati¹⁷

so pi tādisako hoti sahavāso hi tādiso. 161.

24. Sevamāno¹⁸ sevamānañ samphuṭṭho samphusañ¹⁹ param 25

saro diddho²⁰ kalāpañ va²¹ alittam upalimpati²². 162.

25. Upalepahayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā,

pūtimacchañ kusaggena yo naro upanayhati

kusāpi pūti²³ vāyanti, evañ bālūpasevanā. 163.

¹ Cs Bā ca ah-. ² Bā -vadho. ³ Bā upā-. ⁴ Cks -pa, cfr. supra p. 11, 18.

⁵ Cks -dāsīnañ, Bā -dāyikañ. ⁶ Bā aṅgevuddho-. ⁷ Cks -pena. ⁸ Bā -nāni.

⁹ Cs ujukena vañ-, Bā ujukam vañ-. ¹⁰ Bā yathā sa-. ¹¹ Bā -bhāgo. ¹²

Bā silasaññamo. ¹³ Cks -dānañ, Bā -dāyīnañ. ¹⁴ Bā abbhāg-. ¹⁵ Bā san-

tañ. ¹⁶ Cks vasañ. ¹⁷ Cks -sañvūpa-, Bā cupa-. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹

Ck sampuṭṭho sampu-. ²⁰ Bā du-, Cks diṭṭho. ²¹ Cks -pañca. ²² Cks -lippiati.

²³ all three MSS. -i.

26. Tagarañ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhī¹ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 164.
27. Tasmā phalapuṭassēva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
5 asanto nirayaṃ nenti² santo pāpenti suggatin ti. 165.

Tattha sataṃ³ vā yadivā asan ti sappurisaṃ vā asappurisaṃ vā, sevamāno sevamānan ti seviyamāno ācariyo sevamānaṃ antevāsikaṃ, samphuṭṭho⁴ antevāsikena⁵ phuṭṭho⁶ ācariyo, samphusaṃ⁴ paran ti paraṃ antevāsikaṃ⁷ samphusanto⁴ ācariyo⁸, alittan ti naṃ⁹ antevāsikaṃ pāpam dhammena alittan so ācariyo visadiddho¹⁰ saro sesaṃ¹¹ sarakalāpaṃ viya¹² lippati¹³, evaṃ bālūpasevanā ti bālūpasevano¹⁴ pūtimacchaṃ upanayhanaṃ¹⁵ kusaggaṃ viya hoti, pāpakammaṃ akaronto pi¹⁶ avaṇṇaṃ akittim labhati, dhīrūpasevanā ti dhīrūpasevī hi¹⁷ puggalo tagarādīgandhajātīpaliveṭṭhita-pattaṃ¹⁸ viya hoti, paṇḍito bhavitum asakkonto pi kalyāṇamittasevī guṇakittim labhati, phalapuṭassevā¹⁹ ti gandhapuṭassēva¹⁹ gandhapaliveṭṭhanapaṇassēva²⁰, 15 sam pākamattano ti kalyāṇamittasamaggavasena²¹ attano paripākam pari-bhāvaṇaṃ²² ñatvā ti attho, pāpenti suggatin ti santo sammāditṭhikā attānaṃ nissite satte saggam eva pāpenti²³ desanaṃ yathānusandhim eva pāpesi²³.

- 20 Rājā tassa dhammakathāya²⁴ pasīdi. Isigaṇo pi āgato. Rājā isayo vanditvā „bhante maṃ anukampamānā mama vasaṇaṭṭhāne vasathā“ 'ti vatvā tesam paṭiññāṃ gahetvā nagaraṃ gantvā suvānaṃ abhayaṃ adāsi. Isayo pi tattha agamaṃsu²⁵. Rājā isigaṇaṃ uyyāne vasāpento yāvajīvaṃ upaṭṭha-
- 25 hitvā saggapadaṃ²⁶ pūresi. Ath' assa putto pi chattaṃ ussāpetvā isigaṇaṃ paṭijaggi yevā 'ti tasmiṃ kulaparivaṭṭe satta-rājāno²⁷ dānaṃ pavattayimsu. M. araññe vasanto yeva yathā-kammaṃ gato.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Devadatto²⁸ pāpaparivāro
30 yevā“ 'ti vatvā j. s. „Tadā Sattigumbo Devadatto ahoṣi, corā

¹ all three MSS. -i. ² Bā yanti. ³ Bās santaṃ. ⁴ Ck sampu-. ⁵ Cks -vāsi-kāvā. ⁶ Ck pu-. ⁷ Bās ācariyaṃ. ⁸ Bās antevāsī. ⁹ Bā taṃ. ¹⁰ Bā -duṭṭho. ¹¹ Cks yesaṃ. ¹² Cks visaṃ. ¹³ all three MSS. lippati. ¹⁴ Bā -sevihi, C -sevino. ¹⁵ Cks upanayha. ¹⁶ Cks karonto. ¹⁷ so Cks for pi? Bās omit hi. ¹⁸ Cks -jātāmpali-, Bā takkarādīgandhajāti-. ¹⁹ Cks -ṭassa. ²⁰ Bā -pattasseva. ²¹ Cks -vā-. ²² Bā pāripākabhāvaṃ. ²³ Bā -eti. ²⁴ Bā omits dhamma. ²⁵ Bā āg-. ²⁶ Bā saggapūraṃ. ²⁷ Bā adds isigaṇassa. ²⁸ Bās add pāpo.

Devadatta-parisā, rājā Anando, isigaṇo Buddhaparisā, Pupphakasuvo aham evā¹ 'ti. Sattigumbajātakaṃ.

8. Bhallāṭiyajātaka.

Bhallāṭiyo nāma ahosi rājā ti. Idam S. J. v. Mallikādevim¹ ā. k. Tassā kira ekadivasam rañña² saddhim³ sayanam⁴ nissāya⁵ 5 kalaho ahosi. Rājā kujjhivā tam na olokesi. Sā cintesi: „nūna⁴ T. rañño⁵ mayi kuddhabhāvaṃ⁶ na jānātīti“. S. tam kāraṇam⁷ natvā punadvase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvattim piṇḍāya pavisitvā rañño gehadvāram gato. Rājā paccuggantvā pattam gahetvā S-ram pāsādam āropetvā paṭipāṭiyā bhikkhusaṃgham nisidāpetvā dakkhiṇodakaṃ 10 datvā paṇītenāhārena parivisitvā bhattakiccāvasāne ekamantarā nisīdi. S. „kin nu kho mahārāja Mallikā na paññāyatīti“ pucchitvā „attano sukhadamadamattāyā“ 'ti rutte „nanu mahārāja tvaṃ pubbe kinnarayoniyaṃ nibbattitvā ekarattim kinnariyā vinā hutvā sattavassasatāni paridevamāno vicarīti“⁸ vatvā tena yācito a. ā.: 15

Atīte B. Bhallāṭiyo nāma rājā r. kārento „aṅgārapakkaṃ migamaṃsaṃ khādissāmiti“ rajjam amaccānam niyyādetvā sannaddhapañcāvudho susikkhitakoleyyakasunakhagaṇa-parivuto⁹ nagarā nikkhamitvā Himavantam pavisitvā anu Gaṅgam gantvā upari abhirūhitum asakkonto ekaṃ Gaṅgam 20 otinṇam¹⁰ nadim disvā tadanusārena gacchanto migasūkarādayo vadhitvā aṅgārapakkamaṃsaṃ khādanto uccatthānam abhirūhi. Tattha ramaṇiyāya nadikāya paripunnakāle thanappamānodikā¹¹ hutvā sandati, aññadā jaṇṇupparamānodikā¹² hoti. Tattha nānappakāramacchakacchapā¹³ vicaranti, udaka- 25 pariyanthe rajatapattavannā¹⁴ vālukā, ubhosu tīresu nānāpupphaphalabharitavinamitā rukkhā pupphaphalarasamattehi nānāvihanāgabbamaragaṇehi¹⁵ samparikiṇṇā vividhamigasamghanisevitacchāyā¹⁶. Evaṃ ramaṇiyāya hemavatakanadiyā¹⁷ tīre

¹ Bds -kam-. ² Cks rañño, omitting saddhim. ³ Cks -nan-. ⁴ Bds nanu. ⁵ Ck -ā. ⁶ Cks kujjha-. ⁷ Ck ka-. ⁸ Bds -raṭṭi. ⁹ Ck -kāleyyaka-. ¹⁰ Bds -a. ¹¹ Bds thanampa-. ¹² Bds jaṇṇukam pa-. ¹³ Bds -rakā-. ¹⁴ Cks -a. ¹⁵ Cs -vihaga-, Bds vihaṅgama. ¹⁶ Bds -nisevitā sitacchāyā. ¹⁷ Bds hemavannakunṇanadiyā.

dve kinnarā aññamaññaṃ āliṅgitvā paricumbitvā nānappa-
kārehi paridevantā rodanti. Rājā tassā nadiyā tīrena Gandha-
mādanam abhirūhanto¹ te kinnare disvā „kin nu te“ ete kin-
narā evaṃ paridevanti, pucchissāmi ne“ ti cintetvā sunakhe
5 oloketvā accharam pahari, susikkhitā koleyyakā³ sunakhā tāya
saññaya gumbam pavasitvā udarena nipajjimsu. So tesam
paṭisallinabhāvam⁴ natvā dhanukalāpaṃ c' eva sesāvudhāni ca
ṭhitarukkham nissāya ṭhapetvā padasaddam akaronto saṇi-
kam⁵ tesam santikam gantvā „kimkāraṇā tumhe rodathā“ 'ti
10 kinnare pucchi.

Tam attham dassento⁶ S. tisso gāthā abhāsi:

1. Bhallāṭṭiyo nāma ahosi rājā,
rajjam pahāya migavam acāri so⁷,
agamā girivaram⁸ Gandhamādanam
15 sampupphitam kimpurisānuciṇṇam. 166.
2. Sālūrasaṃghan ca nisedhayitvā⁹
dhanukalāpaṃ ca so nikkhipitvā¹⁰
upāgamī vacanam vattukāmo
yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesum. 167.
- 20 3. Himaccaye Hemavatāya tīre
kim idhaṭṭhitā¹¹ mantayavho abhiṇham,
pucchāmi vo mānusedehavaṇṇe:
katham vo jānanti manussaloke ti. 168.

Tattha sālūrasaṃghan ti sunakhaganam, himaccaye ti catunnam¹²
25 hemantamāsanaṃ¹³ atikkame, Hemavatāya 'ti imissā Hemavatanadiyā¹⁴ tīre.

Raṇño vacanam sutvā kinnaro tuṇhī ahosi. Kinnarī pana
raññā saddhim sallapi:

4. Mallaṃgirim¹⁵ Paṇḍarakam Tikūṭam
sītodiya¹⁶ anuvicarāma¹⁷ najjo,

¹ Bā -ruyhanto. ² Bā omits te. ³ C^s koleyya, C^k kāleyya. ⁴ Bā -sallinam, omitting bhāvam. ⁵ Bā -ni-. ⁶ Bā^s pakāse-. ⁷ C^k acari yo, C^s vari so, Bā -vam sa acāri so. ⁸ read: girivaram agamā? ⁹ Bā nisādhā- for nisāda-? ¹⁰ C^k nikkhamitvā. ¹¹ C^k kimaddhaṭṭhitā, C^s kimadha-. ¹² C^k -añca. ¹³ C^k hemantamāsam, Bā hemavantam māsanaṃ. ¹⁴ Bā^s -vatāya-. ¹⁵ Bā mallagiri. ¹⁶ Bā -dakā. ¹⁷ C^k ca anu-.

miḡā manussā va¹ nibhāsavaṇṇā
jānanti no kimpurisā ca² luddā 'ti. 169.

Tattha Mallāḡirin³ ti samma luddaka mayaṁ imaṁ Mallāḡiriṇ ca
Paṇḍarakaṇ ca Tikūṭaṇ ca imā najjo anuvicarāma, Mallāḡirin⁴ ti pi pāṭho, ni-
bhāsavaṇṇā ti nibhāsamānavañṇā⁵ dissamānakasarirā ti. 5

Tato rājā tisso gāthā abhāsi:

5. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane rodatha appatītā. 170. 10
6. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi⁸ piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane vilopatha appatītā. 171.
7. Sukiccharūpaṁ paridevayavho, 15
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane socatha appatītā ti. 172.

Tattha sukiccharūpan ti suṭṭhu dukkhappattā viya hutvā, āliṅgito⁶
cāsi piyo piyāyā 'ti tayā⁹ piyāya tava piyo āliṅgito ca asi¹⁰, āliṅgiyo cāsīti¹¹ 20
pi pāṭho, ayam ev' attho, kimidha vane ti kimkāraṇā idha vane antaranarā
āliṅgitvā paricumbitvā piyaṁ¹² kathaṁ kathetvā puna appatītā rodathā 'ti.

Tatoparā ubhinnaṁ pi allāpasallāpagāthā honti:

8. May' ekarattiṁ¹³ [vip]pavasimha ludda
akāmakā aññamaññaṁ sarantā,
tam ekarattiṁ¹⁴ anutappamānā
socāma, sā ratti punaṁ na hessati. 173. 25
9. Yam ekarattiṁ anutappath' etaṁ¹⁵
dhanam va naṭṭham pitaram va¹⁶ petam —

¹ so all three MSS. ² Bā ti. ³ Cks mallan. Bā mallagirin. ⁴ Bā mālāḡirin.

⁵ Bā -mānussavaṇṇā. ⁶ Cks -giyo. ⁷ so all three MSS. for idhā? ⁸ Bā vāsi.

⁹ Bā tava. ¹⁰ Cks āsi. ¹¹ Cks āliṅgimassīti. ¹² Bā piya. ¹³ Cks mayameka-.

Bā mayekarattam. ¹⁴ Bā -am. ¹⁵ Ck Bā -ppatetaṁ. ¹⁶ Cks -raṇ ca.

pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:

kathaṃ vināvāsam akappayittha. 174.

10. Yam imaṃ¹ naḍiṃ passasi sīghasotaṃ
nānādumacchadanam³ selakūtaṃ³
5 tam me piyo uttari vassakāle
mamañ ca maññaṃ⁴ anubandhatīti⁵. 175.

11. Ahañ ca aṃkolakaṃ ocināmi
atimuttakaṃ⁶ sattaliyothikaṃ⁷ ca,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
10 ahañ ca naṃ mālinī⁹ ajjhupessaṃ. 176.

12. Ahañ c' idaṃ¹⁰ kuravakaṃ¹¹ ocināmi
uddālaka¹² pāṭalisinduvāritā¹³,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 177.

- 15 13. Ahañ ca sālissa¹⁵ supupphitassa
oceyya pupphāni karomi mālaṃ¹⁶,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 178.

14. Ahañ ca sālassa supupphitassa
20 oceyya pupphāni karomi bhāraṃ,
idaṃ ca no hohiti¹⁷ santharatthaṃ¹⁸
yatth' ajja 'maṃ¹⁹ viharissāmu²⁰ rattiṃ. 179.

15. Ahañ ca kho²¹ akalūṃ²² candanañ ca
silāya²³ piṃsāmi pamattarūpā,
25 piyo ca me hohiti⁸ rositaṅgo
ahañ ca naṃ rositā ajjhupessaṃ. 180.

16. Athāgamā salilaṃ sīghasotaṃ
nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre,

¹ Cks yayimaṃ. ² Ck -mācadanam, Cs -māchadanam. ³ Bā -kulaṃ. ⁴ Bās mañña. ⁵ Cks -baddhatīti. ⁶ Bā adhi-. ⁷ Bā -liyodhi-. ⁸ Bā he-. ⁹ Ck Bā -ni, Cs -niṃ. ¹⁰ Bā ahañca taṃ. ¹¹ Cs khu- corr. to ku-, Bā kurakaṃ. ¹² all three MSS. -ka. ¹³ Bā sindhu-. ¹⁴ Cks -niṃ, Bā -ni. ¹⁵ Bā -lassa. ¹⁶ Cks -liṃ. ¹⁷ Cks hoti, Bā hehiti. ¹⁸ Ck santa-, Bā sanharattaṃ. ¹⁹ Bā hattañjimaṃ. ²⁰ Bā -ma. ²¹ Cks vo. ²² Bā aggalūṃ. ²³ Bā -yaṃ.

- apūratha¹ tena muhuttakena,
 sāyaṃ nadī āsi mayā suduttarā. 181.
17. Ubhosu tīresu mayāṃ tadā t̥hitā
 sampassantā ubhayo aññamaññaṃ,
 sakim pi rodāma sakim hasāma, 5
 kicchena no agamā saṃvarī sā. 182.
18. Pāto ca kho uggate sūriyamhi²
 catukkaṃ nadiṃ uttariyāna ludda
 āliṅgiyā aññamaññaṃ mayāṃ ubho
 sakim pi rodāma sakim hasāma. 183. 10
19. Tīh' ūnakaṃ satta satāni ludda
 yam idha³ mayāṃ vippavasimha pubbe,
 vās' ek' imaṃ jīvitāṃ bhūmipāla,
 ko n' idha kantāya vinā vaseyya. 184.
20. Āyuṇ ca vo⁴ kīvatako nu samma, 15
 sace pi jānātha vadetha āyura,
 anussavā⁵ vaddhato⁶ āgamā vā
 akkhātha me taṃ avikampamānā. 185.
21. Āyuṇ ca no vassasahassa⁷ ludda,
 na c' antarā pāpako atthi rogo, 20
 appaṇ ca dukkhaṃ sukhaṃ eva bhiyyo,
 avitarāgā vijahāma jīvitān ti. 186.

Tattha mayekarattin⁸ ti mayāṃ ekarattin⁹, vippavasimhā¹⁰ ti vippa-
 yuttā hutvā vasimhā¹¹ ti¹², anutappamānā ti aniccamānānaṃ nāma no eka-
 ratto aṭṭo¹³ ti taṃ ekarattin⁹ anucintayamānā, puna na hessatīti puna na 25
 bhavissati nāgamissatīti socāma, dhanāṃ va naṭṭhaṃ pītaṃ va petān
 ti¹² dhanāṃ vā naṭṭhaṃ pītaṃ vā mātaraṃ vā petāṃ kālakataṃ kin nu kho
 tumhe cintayamānā kena kāraṇena taṃ ekarattin¹³ vināvāsaṃ akappayittha,
 idam me ācikkhathā¹⁴ ti pucchati, yamimaṃ¹⁵ ti yaṃ idam, selakūṭaṃ¹⁶ ti
 dvinnāṃ selānaṃ antare sandamānaṃ, vassakāle ti ekassa¹⁶ meghassa utthāya 30

¹ Ck āpu-, Bā amu-. ² Cks su- ³ so C^s Bā; Ck idha for idhā? ⁴ C^s yovā,
 Bā te. ⁵ Bā -vo. ⁶ C^s vaddhano? Bā vuddhato. ⁷ Bā -am. ⁸ Cks mayameka-,
 Bā -rattan. ⁹ Cks rattin, omitting eka, Bā^s ekarattaṃ. ¹⁰ Bā omits ti. ¹¹
 Bā omits aṭṭo. ¹² Ck Bā omit dhanāṃ va ---. ¹³ Bā -am. ¹⁴ Ck yaman,
 C^s yayiman. ¹⁵ Bā -kulan. ¹⁶ Cks etassa.

vassanakāle, amhākaṃ hi imasmiṃ vanaṣaṇḍe rativasena vicaratānaṃ eko megho
 utthahi, atha me piyasāmiko kinnaro maṃ pacchato āgacchatīti maññamāno
 etaṃ nadiṃ uttarīti āha, ahañcā 'ti ahaṃ pan' etassa paratiraṃ gatabhāvaṃ
 ajānantī supupphitāni amkolakādīni pupphāni ocināmi, tattha sattaliyothi-
 5 kañcā¹ 'ti kandalapupphaṇi ca suvaṇṇapayodhikaṇi ca ocinantī pana piyo ca me
 mālabhārī bhavissatī ahañ, ca naṃ mālinī hutvā ajjhupessan ti iminā kā-
 raṇena ocināmi, uddālakā pāṭalisinduvārītā² ti ime hi³ mayā ocitā yevā
 'ti vadati, oceyyā 'ti ocinitvā, [akaluṃ⁴ candanañcā 'ti kālākaluṃ ca⁵
 rattacandanaṃ ca, rositaṅgo ti vilittasārīro, rositā ti⁶ vilittā⁷ hutvā
 10 ajjhupessan ti sayane upāgamiṣṣāmi⁸, nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre
 ti etāni mayā ocinitvā tīre thapitāni⁹ pupphāni nudantaṃ harantaṃ, su-
 dattarā ti tassā hi oratīre¹⁰ thitakāle yeva nadiyā udakaṃ āgataṃ, taṃ
 khanaṃ yeva suriyo atthamito¹¹, vijjutā¹² niccharanti, kinnarā nāma udaka-
 bhīrukā honti, iti sā otaritum na visahi, tenāha: sīyaṃ naḍī mayā duruttarā¹³
 15 ti, sampassantā ti¹⁴ vijjuniecharaṇakāle passantā, rodāma 'ti andhakarakāle
 apassantā rodāma vijjuniecharaṇakāle¹⁵ passantā hasāma, saṃvaritī ratti,
 catukkan ti tucchāṃ, uttariyānā 'ti uttaritvā, tīhūnakan ti tīhi ūnāni
 sattavassasatāni, yamidha mayan ti yaṃ kalam idha mayāṃ vippavasimha
 so ito tibi ūnakāni sattavassasatāni hontīti vadati, vāsekiman ti vāsaṃ¹⁶
 20 ekaṃ imaṃ tumhākaṃ eva vassasataṃ imaṃ jīvitan ti vadati, ko nīdhā 'ti
 evaṃ parittake jīvite ko nu idha kantāya vinā bhaveyya, ayuttaṃ tava piya-
 bhariyāya vinā bhavitun ti dīpeti, kīvatako nū 'ti rājā kinnariyā vacanaṃ
 sutvā imesaṃ āyuppaṃānaṃ pucchissāmiti cintetvā tumhākaṃ kittako āyū 'ti
 pucchati, anussavā¹⁷ sace vo kassaci vadantassa vā sutāṃ mātāpitunnaṃ vā
 25 vaddhānaṃ¹⁸ mahallakānaṃ santikā āgamo¹⁹ atthi atha me tato anussavā
 vaddhato²⁰ āgamo¹⁹ vā etaṃ avikampamānā akkhātha, na cantarā ti amhākaṃ
 vassasahassaṃ āyū²¹ antarā ca no pāpako jīvitantarāyakaro rogo pi n' atthi.
 avitarāgā ti aññamaññāṃ avigatapemā hutvā.

Taṃ sutvā rājā „ime hi nāma tiracchānagatā hutvā eka-
 30 rattim²² vippayogena sattavassasatāni rodantā vicaranti, ahaṃ
 pana tiyojanasatike rajje mahāsampattiṃ pahāya araṇṇe vi-
 carāmi, aho akiccekāri 'mhīti“ tato ca nivatto²³ Bārāṇasīṃ
 gantvā „kin te mahārāja Himavante acchariyaṃ diṭṭhaṃ“ ti

¹ Bā -yodhikaṇ cā. ² Ck -pāṭalasindhuvārakā, C^s -pāṭalasinduvārakā, Bā -pā-
 talisindhavārītā. ³ Bā pi. ⁴ Bā āgalu. ⁵ Bā kālāgalu. ⁶ Cks omit ti. ⁷
 Cks vilittatā. ⁸ Bā upa-. ⁹ Cks thitāni, Bā thapitāni. ¹⁰ Bā oramatīre. ¹¹ Cks
 attamino, Bā aṭṭaṅgamito. ¹² Bā vijjutatā. ¹³ Bā suduttarā. ¹⁴ Cks passan-
 tāni. ¹⁵ Bā vijjutatā-. ¹⁶ Bā vassekimetivassam in the place of vāsekimanti-
 vāsaṃ. ¹⁷ Cks anussavā. ¹⁸ Bā buddhānaṃ. ¹⁹ Bā -mā. ²⁰ Bā bu-. ²¹
 Bā -um. ²² Bā ekaṃ rattam. ²³ Bā va vivatto.

amaccehi puṭṭho sabbaṃ ārocetvā tato paṭṭhāya dānādini da-
danto bhoge bhuñji.

Tam atthaṃ pakāsento S.

22. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ

Bhallāṭṭiyo ittaraṃ jīvitaṃ ti

nivattatha na¹ migavaṃ acāri

adāsi dānāni abhuñji bhoge ti 187.

5

imaṃ² gāthaṃ vatvā puna vadanto dve gāthā abhāsi:

23. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ

sammodatha mā kalahaṃ akattha

mā vo tapi³ attakammāparādhō

yathāpi te kimpuris' ekarattim⁴. 188.

10

24. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ

sammodatha mā vivādaṃ akattha

mā vo tapi⁵ attakammāparādhō

yathāpi te kimpuris' ekarattim⁶ ti. 189.

15

Tattha amānusānaṃ ti kiṇṇarānaṃ, attakammāparādhō ti attano
kammadoso, kimpurisekarattim⁶ ti yathā te kimpurise ekarattim kato attano
kammadoso tapi⁷ tathā tumhe mā tapīti⁸ attho.

Mallikā devī T-assa dhammadesanaṃ sutvā uṭṭhāyāsanaṃ añjalim 20
paggayha D-assa thutiṃ karonti osānagātham āha:

25. Vividhaṃ⁹ adhimanaṃ¹⁰ suṇom' ahaṃ

vacanapathaṃ tava-m-atthasamhitam¹¹,

muñca giram¹² nudas' eva¹³ me daram,

samaṇa sukhāvaha jīva me ciraṃ ti. 190.

25

Tattha vividhaṃ¹⁴ adhimanaṃ¹⁵ suṇomahaṃ ti bhante tumhehi
vividhehi nānākāraṇehi alaṃkaritvā desitaṃ dhammadesanaṃ¹⁶ adhimanaṃ¹⁵ pa-
sannacittā hutvā suṇomi. vacanapathaṃ ti taṃ tumhehi vuttaṃ vividha-
vacanaṃ, muñca giram¹² nudaseva¹⁷ me daram ti kaṇṇasukhaṃ ma-
dhuraṃ giram muñcanto mama hadaye sokadarathaṃ nudasi yeva harasi yeva¹⁸, 30

¹ Bds omit na. ² Bā idam. ³ Bā tapi. ⁴ Cs -se eka-, Bā -rattam. ⁵ Bā
kappi. ⁶ Bā -an. ⁷ Bā tappi, Cks tampl. ⁸ Bā tappiti. ⁹ Cks -dha. ¹⁰ Cs
-māna. ¹¹ Bā tavamamattasāññitam. ¹² Cks giri. ¹³ Ck nudayeva, Cs nūda-
yeva, Bds nudasseva. ¹⁴ all three MSS. -dha. ¹⁵ Cks -mānā. ¹⁶ Bā adds
ahaṃ. ¹⁷ Cks nudayeva, Bds nudasseva. ¹⁸ Bā omits h. y.

samaṇasukkhāvaha jīva me ciraṇ ti bhante buddhasamaṇa dībbamānusa-
lokiyalokuttarasukkhāvaha jīva me ciraṇ mama sāmi dhammarāja ciraṇ jīvā 'ti.

Kosalarājā tato paṭṭhāya tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasi.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā kinnaro Kosalarājā ahoṣi, kinnarī Mallikā
5 devī ahoṣi, Bhallāṭiyarājā¹ aham evā“ 'ti. Bhallāṭiyajātakam².

9. Somanassajātaka.

Ko taṃ himsati heṭhetīti. Idam S. J. v. Devadattassa
vadhāya parisakkanam ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva
pubbe p' esa mama vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

10 Atīte Kururaṭṭhe Uttaraṇāṇānagare Reṇu nāma
rājā r. kāresi. Tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasata-
tāpasaparivāro Himavante³ vasitvā loṇambilasevanatthāya
cārikam caranto Uttaraṇāṇānagaram patvā rājuyyāne va-
sitvā sapariso⁴ piṇḍāya caranto rājadvāram pāpuṇi. Rājā isi-
15 ganam disvā iriyāpathe⁵ pasanno alamkatamahāthale nisīdā-
petvā paṇītena āhārena parivisitvā „bhante imam vassārattam
mama uyyāne vasathā“ 'ti vatvā tehi saddhiṃ uyyānam gantvā
vasanattānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā vanditvā
nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbe pi te rājanivesane bhuñjanti.
20 Rājā pana aputtako putte⁶ pattheti, puttā n' uppajjanti.
Vassārattaccayena Mahārakkhito „idāni Himavanto ramaṇiyo,
tattā' eva gamissāmā“ 'ti rājānam āpucchitvā raññā kata-
sakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhantikasamaye
maggā okkamma ekassa sandacchāyassa⁷ rukkhassa heṭṭhā
25 taruṇatinapiṭṭhe sapariso nisīdi. Tāpasā katham samuṭṭhā-
pesum: „rājagehe vaṃsānurakkhako putto n' atthi, sādhu vat'
assa sace rājā puttam labheyya paveni ghaṭṭiyethā⁸“ 'ti.
Mahārakkhito pi tesam katham sutvā „bhavissati nu kho

¹ C^{ks} bhallāṭirājā, B^d bhallāṭika-. ² C^{ks} -ṭijā-, B^d -tikajā-. 9. Cfr. Cariyā-P.
p. 92. ³ B^{ds} add ciraṇ. ⁴ B^{ds} -rivāro. ⁵ B^d -ena. ⁶ B^{ds} -am. ⁷ B^{ds}
sita-. ⁸ C^k -ṭi-, B^{ds} ghaṭṭiyeyyā.

rañño putto udāhu no“ ti upadhārento „bhavissatīti“ ñatvā
 evam āha: „mā bhonto cintayittha, ajja paccūsakāle eko deva-
 putto cavitvā rañño aggamehesiyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇ-
 hissatīti“. Taṃ sutvā eko kūṭajaṭilo „idāni rājakulūpako
 bhavissāmīti“ cintetvā tāpasānaṃ gamanakāle gilānālayaṃ 5
 katvā nipajjitvā „ehi gacchāmā“ 'ti vutte „na sakkomīti“
 āha. Mahārakkhito tassa nipannakāraṇaṃ ñatvā „yadā sak-
 kosi tadā āgaccheyyāsīti“ isigaṇaṃ adāya Himavantam eva
 gato. Kuhako pi nivattitvā vegena gantvā rājadvāre
 ṭhatvā „Mahārakkhitassa upaṭṭhānakatāpaso¹ āgato“ ti rañño 10
 ārocāpetvā raññā vegena pakkosāpito pāsādaṃ abhiruyha
 paññattāsane nisīdi. Rājā kuhakaṃ vanditvā ekamantaṃ ni-
 sinno isīnaṃ ārogyaṃ pucchitvā „bhante atikhippaṃ ni-
 vattittha², vegena ken' atthena āgat' atthā“ 'ti āha. „Āma
 mahārāja, isigaṇo sukhaṃ nisinno 'sādhu vat' assa sace rañño 15
 pavenipālako putto uppajjeyyā' 'ti kathaṃ samuṭṭhāpesi, ahaṃ
 taṃ kathaṃ sutvā 'bhavissati nu kho rañño putto' ti dibba-
 cakkhunā olokento mahiddhikaṃ⁴ devaputtaṃ 'cavitvā agga-
 mahesiyā Sudhammāya kucchismiṃ⁵ nibbattissatīti' disvā 'ajā-
 nantā gabbhaṃ nāseyyuṃ, ācikkhissāmi nesaṃ' ti tumhākaṃ 20
 kathanatthāya āgato, kathitaṃ te mayā, gacchāmi ahaṃ ma-
 hārājā“ 'ti. Rājā „bhante na sakkā gantun“ ti tuṭṭho pa-
 sannacitto⁶ kuhakaṃ⁷ tāpasāṃ uyyānaṃ netvā vasanaṭṭhānaṃ
 saṃvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhuñjanto
 vasati, Dibbacakkhuko t' ev' assa⁸ nāmaṃ ahosi⁹. Tadā B. 25
 Tāvatisabhavanā¹⁰ cavitvā tattha paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa
 c' assa nāmagahaṇadivase Somanassakumāro t' eva
 nāmaṃ karimsu, so kumārāparihāren' eva vaḍḍhati. Kuhaka-
 tāpaso uyyānass' ev' ekasmiṃ¹¹ passe nānappakāraṃ sū-
 peyyasākaṃ ca¹² valliphalāni ca ropetvā paṇṇikānaṃ hatthe 30
 vikiṇanto dhaṇaṃ saṇṭhapesi. B-assa sattavassikakāle rañño

¹ Bā upaṭṭhaka. ² Ck nivattitvā. ³ Bds add udāhuno. ⁴ Cs Bā -ka. ⁵ Bā -imhi. ⁶ Bds -mānaso. ⁷ Bā kuhika. ⁸ Bā tvevassa. ⁹ Bā hoti. ¹⁰ Bā -nato. ¹¹ Bā omits ev. ¹² C^s -sāka, C^k -sāvaka.

paccanto kuppi. So „Dibbacakkhutāpasam mā pamajjīti“
 kumāram paṭicchāpetvā „paccantaṃ vūpasamessāmīti“ gato.
 Ath' ekadivasam kumāro „jaṭilaṃ passissāmīti“ uyyānam gantvā
 kūṭajaṭilaṃ ekaṃ gaṇṭhikakāsāvaṃ¹ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā
 5 ubhohi hatthehi dve udakaghaṭe gahetvā sā kavatthusmiṃ²
 udakaṃ āsiṇcantam disvā „ayaṃ kūṭajaṭilo attano samaṇa-
 dhammaṃ akatvā paṇṇikakammaṃ karotīti“ ñatvā „kiṃ karosi
 paṇṇika gahapatikā“ 'ti taṃ lajjāpetvā avanditvā va nik-
 khami³. Kūṭajaṭilo „ayaṃ idān' eva evarūpo paccāmitto⁴, ko
 10 jānāti kiṃ karissati, idān' eva naṃ nāsetum vaṭṭatīti“ cintevā
 rañño āgamanakāle pāsāṇaphalakaṃ ekamantaṃ khipitvā
 pāṇīyaghaṭaṃ bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīraṃ
 telena makkhetvā paṇṇasālāṃ pavisitvā sasīsaṃ pārupitvā
 mahādukkhaṃ pappatto viya⁵ mañce⁶ nipajji. Rājā āgantvā na-
 15 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ apavisitvā⁷ „mama
 sāmikaṃ Dibbacakkhukaṃ passissāmīti“ paṇṇasāladvāraṃ
 gantvā taṃ vippakāraṃ disvā „kin nu kho etan“ ti anto
 pavisitvā taṃ nipannaṃ disvā pāde parimajjanto paṭhamam
 gātham āha:

- 20 1. Ko taṃ himsati heṭṭheti⁸,
 kin nu⁹ dummano socasi¹⁰ [appatīto],
 kass' ajja mātāpītaro rudantu¹¹,
 kv-ajja setu¹² nihato paṭhavyā ti. 191.

Tattha himsatīti paharati, heṭṭheṭīti¹³ akkosati, kvajja setu 'ti ko
 25 ajja sayatu.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo nitthananto¹⁴ utthāya dutiyaṃ
 gātham āha:

2. Tuṭṭho 'smi deva tava dassanena,
 cirass' apassāmi taṃ bhūmipāla,

¹ Bds kaṇṭhita- ² Ck sākha, Cs sāvaka-. ³ Bd nikkhamitvā nagaraṃ gato. ⁴ Cks paṭicchā. ⁵ Ck piya. ⁶ Bd mañjake. ⁷ Bd pavisetvā. ⁸ Bd hedheti, Bs bodheti. ⁹ Cks omit nu. ¹⁰ so all three MSS. for socasi dummano? ¹¹ Bd rucantā, Bs durantā. ¹² Ck sotu, Cs so, read: ko ajja setu. ¹³ Cks vihe-, Bds bodheti. ¹⁴ Bds nitthu-.

- ahiṃsako Renu-m-anuppavissa¹
 puttena te heṭhayito⁴ 'smi devā 'ti. 192.
 Itoparā uttānasambandhagāthā Pāḷinayen' eva veditabbā.
 3. Āyantu dovārikā khaggabaddhā³,
 kāsāviyā yantu⁴ antepuran taṃ,
 hantvāna⁵ taṃ Somanassaṃ kumāraṃ
 chetvāna sīsaṃ varaṃ āharantu. 193.
 4. Pesitā rājino dūtā kumāraṃ etad abravuṃ:
 issarena vitiṇṇo si, vadhappatto si⁶ khattiya. 194.
 5. Sa rājabutto paridevayanto
 dasaṅgulim añjalim paggaḥetvā:
 aham pi icchāmi janinda daṭṭhuṃ,
 jīvaṃ panetvā⁷ paṭidassayetha⁸. 195.
 6. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā rañño puttaṃ adassayūṃ,
 putto ca pītaṃ disvā dūrato v' ajjhabhāsatha⁹: 196. 15
 7. Āgañchu¹⁰ dovārikā khaggabaddhā³
 kāsāviyā hantu mamaṃ janinda,
 akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:
 aparādho ko n' īdha mam' ajja atthīti. 197.

Tattha ahiṃsako ti ahaṃ kassaci ahiṃsako sīlācūrasampanno, Renu- 20
 manupavissā 'ti mahārāja Reṇu ahaṃ tava puttena¹¹ mahāparivārena anu-
 pavisitvā are kūṭatāpasa kasmā tvaṃ īdha vasīti vatvā pāsāpaphalakaṃ khipitvā
 ghaṭaṃ bhinditvā hatthehi ca pādehi ca koṭṭentena¹² viheṭhito 'smīti evaṃ so
 abhūtaṃ eva bhūtaṃ viya katvā rājānaṃ saddahāpesi, āyantu 'ti gaacchantu,
 mama sāmimhi vipaṭṭipannakālato paṭṭhāya mayi pi so na lajjissatīti kujjhivā 25
 tassa vadhaṃ āpāpento evaṃ āha, kāsāviyā ti¹³ coraghātakā, te pi pharasu-
 hatthā attano vidhānena gaacchantū 'ti vadati, varan ti varaśīsaṃ chīnditvā
 āharantu, rājino ti bhikkhave rañño santike¹⁴ dūtā rañña pesitā¹⁵ vegena
 gavtvā mātara alaṃkaritvā attano amke nisidāpitaṃ¹⁶ kumāraṃ parivāretvā etad
 abravuṃ, issarena¹⁷ 'ti rañña, vitiṇṇosīti pariccatto si, sa¹⁷ rājabutto ti¹⁸ 30
 bhikkhave tesaṃ vacanaṃ sutvā maraṇabhayatajjito mātu amkato utṭhāya so

¹ B^d anupavissā. ² C^{ks} -yittho, B^d pothayito. ³ all three MSS. -bandhā. ⁴ C^k
 kāsāviyāyantu, C⁹ kāsāviyāy, B^d -viyāhantu. ⁵ C^{ks} gan-. ⁶ B^d vadhaṃ passāsī.
⁷ B^d maṃ netvā. ⁸ C^{ks} -yātha. ⁹ B^d omits v. ¹⁰ C^k āgañcu, C⁹ āhañju, B^d
 āgacchuṃ. ¹¹ C^{ks} putto. ¹² B^d koṭṭe-. ¹³ C^{ks} kāsācika, omitting ti. ¹⁴ B^d
 -kā. ¹⁵ C^k adds ti, B^d omits r. p. ¹⁶ C^{ks} -tuṃ. ¹⁷ C^{ks} so. ¹⁸ C^{ks} pi.

rālaputto, paṭidassayethā¹ ti dassetha, tassā² ti bhikkhave te dūtā tassa kumārassa taṃ vacanaṃ sutvā māretuṃ avisahantā goṇaṃ viya naṃ rajjuyā parikaḍḍhantā netvā rañño dassayum³, kumāre pana nīyamāne dāsigaṇaparivutā³ saddhiṃ orodhehi Sudhammāpi devī nāgarāpi mayāṃ niraparādhaṃ kumāraṃ
5 māretuṃ na dassāmā ti tena saddhiṃ yeva agamaṃsu⁴, āgacchun ti⁵ tumhākaṃ āṇāya mama santikaṃ āgamaṃsu⁶, hantuṃ mamaṃ ti maṃ māretuṃ, ko nīdhā ti ko nu idha mama aparādho yena maṃ tvaṃ māresīti⁷ puechi.

Rājā „bhavaggaṃ atinīcaṃ, tava doso atimahā“ ti tassa dosam kathento

- 10 s. Sāyaṇ ca pāto udakaṃ sajāti⁸
aggaṃ sadā paricaraṇappamatto⁹,
taṃ tādisaṃ saṃyataṃ brahmacāriṃ
kasmā tvaṃ¹⁰ brūsi gahapatīti¹¹ gātham āha. 198.

Tattha udakaṃ sajātīti¹² udakoroḥaṇakammam karotīti¹³, taṃ¹⁴
15 tādisaṃ ti taṃ¹⁵ tathārūpaṃ mama sānīṃ Dībbacakkhutāpasam kasmā tvaṃ¹⁶
gahapativādēna samudācarasīti vadati.

Tato kumāro „deva mayhaṃ gahapatīṃ ñeva gahapatin ti vadantassa ko doso“ ti vatvā

9. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva
20 pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto¹⁷,
brāhmaṇo gahapati¹⁸ tena hotīti gātham āha. 199.

Tattha mūlā ti mūlakādīmūlā¹⁹, phalā ti²⁰ nānāvīdhāni valliphalāni,
te rakkhati gopayatappamatto²¹ ti te esa tava kulūpakatāpasas paṇṇika-
25 kammaṃ karonto nisīditvā rakkhati vatīṃ²² katva gopayati appamatto, tena
kāraṇena so²³ tava brāhmaṇo gahapati nāma hoti.

„Iti naṃ aham pi gahapatīti²⁴ kathesiṃ²⁵, sace na sadda-
hasi catūsu dvāresu paṇṇike pucchāpehīti“. Rājā pucchāpesi.

¹ Cks -dassayatha, Bds -dissayethā. ² Bā ada-. ³ Bā omits gaṇa. ⁴ Bā āg-, Cs agamiṃsu. ⁵ Bā āgacchantī. ⁶ Cks agamiṃsu. ⁷ Bā mārāpesīti. ⁸ Ck sañchātī, Cs sañjātī. ⁹ so Ck; Cs -carata-, Bds -cāri-. ¹⁰ Cks tvaṃ. ¹¹ so all three MSS. for gahapatīti. ¹² Cks sañjātīti. ¹³ Ck karoṭi, Cs karoti, Bs karoḥīti. ¹⁴ Cks omit taṃ. ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā taṃ. ¹⁷ Bā goppiyatippamatto. ¹⁸ so all three MSS. for gahapatī brāhmaṇo? ¹⁹ Cks -la. ²⁰ Cks phalā ni, Bds phalānīti. ²¹ Bā -tyappa-. ²² Ck catiṃ, Bā ti. ²³ Cs nesa, Ck neya. ²⁴ Bā gahappa-. ²⁵ Bā kathemi. ²⁶ Bā pi.

Te „āma¹ mayam imassa hatthato paṇṇam² ca phalāphalāni³
ca vikiṇāmā“⁴ 'ti⁴ āhaṃsu. Paṇṇavatthum pi upadharāpetvā
paccakkham akāsi. Paṇṇasālam pi 'ssa pavisitvā kumārassa
parisā⁵ paṇṇavikkayaladdham kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṃ nī-
haritvā rañño dassesi⁶. Rājā M-assa niddosabhāvaṃ ūatvā: 5

10. Saccam kho etaṃ vadasī⁷ kumāra,
pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto⁸,
brāhmaṇo gahapati⁹ tena hotīti gātham āha. 200.

Tato M. cintesi: „evarūpassa bālassa rañño santike 10
vāsato Himavantaṃ pavisitvā pabbajitum varaṃ¹⁰, paris-
majjhe yev' assa dosaṃ āvikatvā āpucchitvā ajj' eva nikkha-
mitvā pabbajissāmīti“ so parisāya namakkāraṃ katvā

11. Suṇantu mayhaṃ parisā samāgatā
sanegamā¹¹ jānapadā ca sabbe: 15
bāl' āyaṃ, bālassa vaco nisamma¹²
ahetunā ghātayate¹³ janindo ti. 201.

Tattha bālāyaṃ bālassa 'ti ayaṃ rājā sayam-bālo imassa bālassa kūṭa-
jaṭilassa vacanaṃ sutvā ahetunā va¹⁴ maṃ ghātaye¹⁵ ti.

Evañ ca pana vatvā¹⁶ attānaṃ¹⁷ anujānāpento itaraṃ 20
gātham āha:

12. Daḷhasmi mūle visate¹⁸ virūḷhe
dunnikkhayo veḷu pasākhajāto,
vandāmi pādāni tavaṃ¹⁹ janinda,
anujāna²⁰ maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 202. 25

Tattha visate ti visāle mahaṇṭe jāte, dunnikkhayo ti dunnikkhaḍ-
ḍhiyo²¹.

¹ Bā pi. ² C^{ks} paṇṇa. ³ Bā mūlāpha-. ⁴ Bās -miti. ⁵ Bā pu-. ⁶ C^{ks}
-suṃ. ⁷ all three MSS. -si. ⁸ Bā -yatimappa-. ⁹ C^k -ṇa-, C^s -ṇā-, Bās sa
brāhmaṇo gahapati; read: gahapati brāhmaṇo? ¹⁰ Bā varanti. ¹¹ C^{ks} omit sa.
¹² Bā ani-. ¹³ Bā ghātaye maṃ. ¹⁴ C^k -nā vaṃ, Bā -nā ma ¹⁵ C^k ghāye,
Bā ghātayate. ¹⁶ Bā adds pitaraṃ vanditvā. ¹⁷ Bā adds pabbajāya. ¹⁸ Bā -te.
¹⁹ Bā tava. ²⁰ C^{ks} -nā. ²¹ Bā -nikayāto.

Tatoparā rañño ca puttassa vacanapaṭivacanagāthā honti:

13. Bhuñjassu bhoge vipule¹ kumāra,
 sabbañ ca te issariyam dadāmi,
 ajj' eva tvañ Kurunañ² hohi rājā,
 5 mā pabbajī³, pabbajjā hi dukkhā. 203.
14. Kin nū 'dha⁴ deva tavam⁵ atthi bhogā,
 pubbe v' aham⁶ devaloke ramissañ
 rūpehi saddehi atho rasehi
 gandhehi passehi manoramehi. 204.
- 10 15. Bhuttā⁷ me bhogā tidivasmi⁸ deva
 parivāritā⁹ accharāsañ gaṇena,
 tavañ¹⁰ ca bālañ paraneyyañ¹¹ vidditvā
 na tādise rājakule vaseyya¹². 205.
- 15 16. Sacc' āhañ¹³ bālo paraneyya' āham¹⁴ asmi,
 ekāparādhāñ khama putta mayhañ,
 puna pi ce edisakañ bhavēyya
 yathāmatin somanassañ karohīti. 206.

Tattha dukkhā ti tāta pabbajjā nāma parapaṭibaddhā¹⁵ jīvikatthā¹⁶
 dukkhā mā pabbajī rājā hohīti tañ¹⁷ yāci, kinnū dha devā¹⁸ ti¹⁹ deva ye
 20 tava bhogā²⁰ tesu kin nāma bhuñjitabbam atthi, parivāritā²¹ ti paricāritā²²
 ayam eva vā pāṭho, tassa kira jātissaraññāpañ uppajji, tasmā evam āha, para-
 neyya²³ ti andhañ viya yaṭṭhiyā²⁴ parena netabbam²⁵, tādise ti²⁶ tādissassa
 rañño santike na paṇḍitena vasitabbam, mayā attano ñāpabaleña ajja jīvitañ
 laddhañ, nāhañ tava santike vasissāmi ti ñāpetum evam āha, yathāmatin ti
 25 sacc' puna mayhañ evarūpo dōso hoti atha tvañ yathājjhāsayam karohīti
 puttam khamāpesi.

M. rājānañ ovadanto²⁵ atṭha gāthā abhāsi:

¹ Cks -laphale. ² Cs -rū-. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks omit dha, all three
 MSS. nu. ⁵ so all three MSS. for tavañ. ⁶ Bā cāhañ. ⁷ Bā adds ca. ⁸
 all three MSS. -smiñ. ⁹ Ck -kā, Bā -cārikā. ¹⁰ Bā tu-. ¹¹ Ck -pi-, Cs -ni-.
¹² Cks -yya. ¹³ Bā sacāhañ. ¹⁴ so Ck; Cs Bā -neyyoham; read: -neyy' ah' ?
¹⁵ Bā -bandha. ¹⁶ Cs -kañtā, Bā -tatthā corr. to -katthā. ¹⁷ Bā nañ. ¹⁸ Cks
 kinnu cā ti, Bā kinn nu-. ¹⁹ Cks -ge, Bs -go. ²⁰ Bā -cārikā, Bs -cāritā. ²¹
 Cks parivārito. ²² Cs yaṭṭhi, Bā pathaviyā. ²³ Cks -bbā. ²⁴ Cks hi. ²⁵ Bā
 ovādanto.

17. Anisamma kataṃ kammaṃ anavatthāya cintitaṃ —
bhesajjassēva vebhaṅgo vipāko hoti pāpako. 207.
18. Nisamma ca kataṃ kammaṃ sammāvatthāya¹ cintitaṃ —
bhesajjassēva sampatti vipāko hoti bhadrako. 208.
19. Alaso gihī kāmabhogī² na sādhu, (III $\frac{154}{23}$) 5
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu. 209.
20. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti³ ca vaddhati. 210. 10
21. Nisamma daṇḍaṃ paṇayeyya⁴ issaro,
vegā⁵ kataṃ tapate bhūmipāla⁶,
sammāpaṇidhi ca⁷ narassa atthā
anānutappā te bhavanti pacchā. 211.
22. Anānutappāni hi ye karonti 15
vibhajja kammāyatanāni loke
viññūpasatthāni⁸ sukhudrayāni⁹
bhavanti vaddhānumatāni¹⁰ tāni. 212.
23. Āgañchu¹¹ dovārikā khaggabaddhā¹²
kāśāviyā hantu¹³ mamaṃ janinda,
mātuc-ca¹⁴ aṃkasmi¹⁵ ahaṃ nisinno 20
ākaddhito sāhasā¹⁶ tehi deva. 213.
24. Kaṭukaṃ¹⁷ hi sambādham sukiccha¹⁸ patto,
madhuraṃ piyaṃ jīvitāṃ laddha¹⁹ rāja
kicchen' ahaṃ²⁰ ajja vadhā pamutto²¹, 25
pabbajjam evābhimano 'ham asmīti. 214.

¹ Bā -vattāya. ² Ck -gi, Bā -gō. ³ Bā -i, Cks -iñ. ⁴ Cks pāna-, Bā pana-. ⁵ Ck vahā, C^s vehā, Bā vegāsā, B^s cegāsā. ⁶ Ck -lam. ⁷ so Bā for sammāpaṇi-hitā? Ck -paṇidhi, C^s yammāpaṇiya, Cks omit ca. ⁸ Ck -sattāni, Bā -sathāni? ⁹ Bā sukhindriyāni. ¹⁰ Bā^s buddhā-. ¹¹ Ck -um, C^s āgañju, Bā agacchum. ¹² Bā -bandho. ¹³ Bā hautum. ¹⁴ Bā^s -tuñca. ¹⁵ Ck akasmīm, C^s aṃkasmiīm, Bā aṅgasmi. ¹⁶ so all three MSS. for sahasā? ¹⁷ Cks -kañ. ¹⁸ C^s sukicca corr. to sukiccha, Bā sukiccaṃ. ¹⁹ so all three MSS. for laddhu? ²⁰ all three MSS. -nāham. ²¹ C^s vidhā-, Bā^s vadhāya mutto.

- Tattha anisammā 'ti anoloketvā anupadhāretvā, anavatthāya cintitaṃ
 ti¹ na ca avatthapetvā² na³ tuletva na³ tūretvā cintitaṃ, vipāko hoti pā-
 pako ti tassa hi yathā nāma bhesajjassa vebhaṅgo⁴ vipattiṃ evaṃ evaṃ⁵ vi-
 pāko hoti pāpako, asaṇṇato ti kāyādīhi asaṇṇato dussilo, taṃ na sādhu
 5 'ti taṃ tassa kodhanatthaṃ⁶ na sādhu, nānisammā 'ti anisāmetvā kiñci kam-
 maṃ na kareyya, paṇapeyyā⁷ 'ti paṭṭhapeyya pavatteyya, vegā ti vegena
 sahasā, sammāpaṇidhi cā 'ti sammāpaṇidhinā yoniso ṭhapitena cittaṃ katā
 narassa atthā pacchā anānutappā bhavantīti attho, vibhajjā 'ti imāni kātuma
 yuttāni imāni kātuma ayuttānīti evaṃ aññāya⁸ vibhajitvā, kammāyatanānīti
 10 kammāni, vaddhānumatānīti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni⁹ honti, kaṭu-
 kaṇi ti deva kaṭukasambādhaṃ sukicchaṃ maraṇabbayaṃ patto 'mhi, laddhū¹⁰
 'ti attano nānabalena labhitvā, pabbajja me vābhimano ti pabbajjābhi-
 mukhacitto yev' asmi.

Evam M-ena dhamme desite rājā devīm āmantetvā

- 15 25. Putto vatāyaṃ¹¹ taruṇo¹² Sudhamme
 anukampako Somanasso¹³ kumāro
 taṃ yācamāno na labhāmi s' ajja¹⁴,
 arahāsi naṃ¹⁵ yācitave tuvaṃ pīti gātham āha. 215.

Tattha yācitave ti yācitum.

- 20 Sā pabbajjāyaṃ eva uyyojenti
 26. Ramassu bhikkhācariyāya putta,
 nisamma dhammesu paribbajassu,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam
 anindito Brahman upeti ṭhānaṃ ti gātham āha. 216.

- 25 Tattha nisammā 'ti pabbajanto¹⁶ ca nisāmetvā micchādīṭhikānaṃ pab-
 bajiṃ pahāya sammādīṭhiyuttaṃ niyyānikaṃ pabbajiṃ pabbaja.

Atha rājā gātham āha :

27. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca,
 dukkhitam¹⁷ maṃ¹⁸ dukkhāpayase¹⁹ Sudhamme,

¹ Cks add -tanti. ² C^s -tthajetvā, B^d anavatthāto, B^s anavatthāpetvā. ³ B^d a.
⁴ Cks vebhaṅgo, B^d -jasseva vebhaṅgā. ⁵ B^d eva. ⁶ B^d kodhanantaṃ. ⁷ C^s
 pāpapeyyā, B^d paṇapeyya. ⁸ B^d evaṃ paññāya. ⁹ Cks anuv-. ¹⁰ B^d laddhā.
¹¹ B^d tavāyaṃ. ¹² Ck -ṇe. ¹³ B^d -ssa. ¹⁴ B^d svajja. ¹⁵ Cks no. ¹⁶ all
 three MSS. pabbajj-. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ read: maṃ dukkhitam. ¹⁹ so B^d for
 dukkhayase, C^s dukkhitavase, C^k dukkhabhave.

yācassu puttāṃ iti vuccamānā
bhiyyo va ussāhayase kumāraṃ ti. 217.

Tattha yādisaṇḁā 'ti yādisaṃ idaṃ tvaṃ vadesi taṃ acchariyarūpaṃ
va¹, dukkhitaṃ ti pakatiyāpi maṃ dukkhitaṃ bhiyyo dukkhāpayasi².

Puna devī gātham āha:

5

28. Ye vip̐pamuttā anavajjabhōjino³
parinibbutā lokam imaṃ caranti
taṃ⁴ ariyamaggaṃ paṭipajjamānaṃ
na ussahe vārayitum kumāraṃ ti. 218.

Tattha vip̐pamuttā ti rāgādīhi vip̐pamuttā, paṇinibbutā ti kilesa- 10
parinibbānena nibbutā, tamariyamaggaṃ⁵ ti taṃ tesam Buddhādīnaṃ ari-
yānaṃ santakaṃ maggaṃ paṭipajjamānaṃ mama puttāṃ vāretum na vussa-
hāmi⁶ devā 'ti.

Tassā vacanaṃ sutvā rājā osānagātham āha:

29. Addhā have sevitaḁbā sapaṇṇā (III ³⁰⁶/₂₂) 15
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino
yes' āyaṃ sutvāna subhāsitaṃ
appossukkā⁷ vītasokā Sudhammā ti. 219.

Tattha bahuṭṭhānacintino [ti bahukāraṇacintino⁸, yesāyaṃ ti yesaṃ
ayaṃ Somanassakumārassēva hi⁹ subhāsitaṃ sutvā appossukkā jātā, rājāpi tad 20
eva sandhāyāha.

M. mātāpitara vanditvā 'sace mayhaṃ doso atthi kha-
mathā¹⁰ 'ti āha, mahājanassa añjaliṃ katvā Himavavantābhi-
mukho gantvā manussesu nivattesu manussavaṇṇenāgantvā
devatāhi sattapabbatarājiyo atikkamitvā Himavantaṃ nīto, 25
Vissakammena nimmitāya paṇṇasālāya isipabbajjaṃ pabbaji,
taṃ¹¹ tattha yāva soḁsavassakālā rājakulaparićārikavesena¹²
devatā yeva upaṭṭhahimsu. Kūṭajatilam pi mahājano pothetvā
jivitakkhayaṃ pāpesi. M. jhānābhiññaṃ nibbattetvā Brahma-
lokūpago¹³ ahoṣi. 30

¹ Bā omits va. ² Cks dukkhayāsi, Bā dukkhapayāsi. ³ Bā bhogi-. ⁴ Cks nam?

⁵ Cks nam-? ⁶ Cā Bā us-. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -kāracin-, Bā -karaṇacin-.

⁹ Bā adds sā. ¹⁰ Cks -tā. ¹¹ Cks tvā. ¹² Ck -vāraka-, Cā -cāraka-. ¹³

Cks -ūpagato.

S. i. d. ā.: „evam bhikkhave pubbe p' esa mayham vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kuhako Devadatto ahosi, mātā Mahāmāyā, Rakkhito“¹ Sāriputto, Somanassakumāro aham evā“ 'ti. Somanassajātakam.

5

10. Campeyyajātakam.

Kā nu vijjurivābhāsīti. Idam S. J. v. uposathakammam ā. k. Tadā hi S. „sādhū vo kataṃ“¹ upāsakā uposathavāsam vasantehi, porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya uposathavāsam vasiṃsu yevā“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

10

A. Aṅgaratṭhe Aṅge ca Magadharatṭhe Magadhe ca r. kārente Aṅga-Magadha-ratṭhānam antare Campā nāma nadī, tattha nāgabHAVanam ahosi, Campeyyo nāma nāgarājā r. kāresi. Kadāci Magadharājā Aṅgaratṭham gahhāti, kadāci Aṅgarājā Magadharatṭham. Ath' ekadivasam Magadharājā
 15 Aṅgena saddhim yujjhivā yuddhaparājito assam āruya palāyanto Aṅgarāṇño yodhehi anubaddho punnam Campānadinam patvā „parahatthe maraṇato nadim pavisitvā matam seyyo“² ti assen' eva saddhim nadim otari. Tadā Campeyyo nāgarājā anto udaye ratanamandapam nimminivā mahāparivāro mahā-
 20 pānam pivati. Asso raṇṇā saddhim udaye nimujjivā nāgarāṇño purato otari. Nāgarājā alamkatapaṭiyattam rājānam disvā sineham uppādetvā āsanā utṭhāya „mā bhāyi mahārājā“ 'ti rājānam attano pallamke nisīdāpetvā udaye nimuggakāraṇam pucchi. Rājā yathābhūtam kathesi. Atha nam „mā bhāyi
 25 mahārāja, ahan tam dvinnam ratṭhānam sāmikam karissāmi“³ assāsetvā sattāham mahantaṃ yasam anubhavivā sattame divase Magadharājena saddhim nāgabHAVANā nikkhami². Magadharājā nāgarājassānubhāvena Aṅgarājānam gahetvā jīvitā voropetvā dvīsu ratṭhesu r. kāresi. Tato patṭhāya raṇṇo ca
 30 nāgarājassa ca vissāso thiro ahosi, rājā anusaṃvaccharam

10. Cfr. Cariyā-. P. p. 85. ¹ Cks Bā katham, Bās add kammam. ² Cks -itvā.

Campānadītīre ratanamandapaṃ kāretvā mahantena pariccā-
 gena nāgarañño balikammaṃ karoti¹, so mahantena pari-
 vārena nāgabhanā nikkhamitvā balikammaṃ paṭicchati,
 mahājano nāgarañño sampattiṃ oloketi. Tadā B. dalidda-
 kule nibbatto rājaparisāya saddhiṃ nadītīraṃ gantvā taṃ 5
 nāgarājassa sampattiṃ disvā lobhaṃ uppādetvā taṃ upatṭha-
 yamāno² dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā Campeyyanāgarājassa
 kālakiriyato sattame divase cavitvā tassa vasanapāsāde³ sirisa-
 yanapiṭṭhe nibbatti, sarīraṃ sumanadāmavaṇṇaṃ mahantaṃ
 ahosi. So taṃ disvā vipaṭṭisārī hutvā „mayā katakusala- 10
 nissandena chasu kāmaggasu⁴ issariyaṃ koṭṭhe⁵ paṭisāmitaṃ
 dhaññaṃ viya ahosi, sv-āhaṃ imissā tiracchānayaṇiyaṃ⁶
 paṭisandhiṃ gaṇhiṃ, kim me jīvitena⁷ ‘ti maraṇacittaṃ⁷
 uppādesi. Atha naṃ Sumanā nāma nāgamānavikā disvā „ma-
 hānubhāvo Sakko nibbatto bhavissatīti“ sesanāgamānavikā- 15
 naṃ⁸ saññaṃ adāsi, sabbā nānāturīyahatthā āgantvā tassa
 upahāraṃ karimsu. Tassa taṃ nāgabhanāṃ Sakkabhavanāṃ
 viya ahosi, maraṇacittaṃ paṭippasambhi, sappasarīraṃ vija-
 hitvā sabbālaṃkārapaṭimaṇḍito sayanapiṭṭhe nisīdi. Ath’ assa
 tato paṭṭhāya yaso mahā ahosi, so tattha nāgarajjaṃ karento 20
 aparabhāge vipaṭṭisārī hutvā „kim me imāya tiracchānayaṇiyā,
 uposathavāsaṃ vasitvā ito muñcitvā manussapathaṃ gantvā
 saccāni paṭivijjhātvā dukkhass’ antaṃ karissāmīti“ cintetvā
 tato paṭṭhāya tasmiṃ yeva pāsāde uposathakammaṃ karoti,
 alaṃkatanāgamānavikā tassa santikaṃ gacchanti, yebhuyena 25
 sīlaṃ bhijjati. So tato paṭṭhāya pāsādā nikkhamitvā uyyā-
 naṃ gacchati, tā⁹ tatrāpi gacchanti, uposatho¹⁰ bhijjat’ eva¹¹,
 so¹² cintesi: „mayā ito nāgabhanā nikkhamitvā manussa-
 lokaṃ gantvā uposathavāsaṃ vasitum vaṭṭatīti“ so tato

¹ Bā kareti. ² Cks patthayamāno. ³ Cks sayanapā-, Bds add sirigabbhe. ⁴
 Bā kāmaggasū. ⁵ Bds -esu. ⁶ Bā -yā. ⁷ Bds maraṇāya-. ⁸ Cks omit nāga-
⁹ Cks omit tā. ¹⁰ Bā -thakammaṃ. ¹¹ Ck bhijjato va, Cs bhijjanteva, Bā
 bhijjate. ¹² Bā tato.

- paṭṭhāya uposathadivasesu nāgabhanā nikkhamitvā ekassa paccantagāmassa avidūre mahāmaggasamīpe vammikamatthake „mama cammādīhi atthikā cammādīni gaṇhantu, maṃ kīlāsappaṃ vā¹ kātukāmā kīlāsappaṃ karontū“² ti sarīraṃ dāna-
- 5 mukhe³ vissajjetvā bhoge ābhuñjitvā nipanno uposathavāsāṃ vasati. Mahāmaggena⁴ gacchantā ca āgacchantā ca taṃ disvā gandhādīhi pūjetvā pakkamanti, paccantagāmaवासिनो⁵ „mahānubhāvo nāgarājā“ ti tassa upari maṇḍapaṃ karitvā samantā vālukaṃ okiritvā gandhādīhi pūjayimsu. Tato paṭṭhāya
- 10 manussā M-tte paṣīditvā pūjaṃ katvā puttaṃ patthenti⁶. M. pi uposathakammaṃ karonto cātuddasīpannarasesu vammikamatthake nipajjitvā pāṭipade⁷ nāgabhanāṃ gacchati, tass’ evaṃ uposathaṃ⁸ karontassa addhā⁹ vītivatto. Ekadivasaṃ Sumanā aggamahesī āha: „deva tvaṃ manussalokaṃ gantvā
- 15 uposathaṃ upavasasi, manussaloko ca sāsāṃko sappatibbhayo, sace te bhayaṃ uppajjeyya atha mayaṃ yena nimittena jāneyyāma taṃ no ācikkhā¹⁰“ ti. Atha naṃ M. maṅgalapokkharāṇiyā tīraṃ netvā „sace maṃ bhadde koci paharitvā kilamessati imissā pokkharāṇiyā udakaṃ āvilaṃ bhavissati,
- 20 sace supaṇṇā gaheṣṣanti¹¹ udakaṃ pakkamissati¹², sace ahigunṭiko¹³ gaṇhissati udakaṃ lohitavaṇṇaṃ bhavissatīti“ evaṃ tassā tīṇi nimittāni ācikkhitvā cātuddasauposathaṃ¹⁴ adhiṭṭhāya so¹⁵ nāgabhanā nikkhamitvā tattha gantvā vammikamatthake nipajji sarīrasobhāya vammikaṃ sobhayamāno, sarīraṃ hi ’ssa
- 25 rajatadāmaṃ viya setaṃ ahosi, matthako rattakambalabheṇḍuko¹⁶ viya, imasmiṃ pana jātake B-assa sarīraṃ naṅgalasīsappamāṇaṃ¹⁷ viya ahosi, Bhūridattajātake ūruppamāṇaṃ, Saṃkha-pālaajātake ekadoṇikanāvappamāṇaṃ. Tadā eko Bārāṇasīvāsimāṇavo Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmokkhasaācariyassa santike

¹ Bā omits vā. ² Bā -kho. ³ Bā -gge. ⁴ Bā add gantvā. ⁵ Bā adds dhitarāṃ pathenti. ⁶ C^s paṭi-. ⁷ Bā -thakammaṃ. ⁸ Bā karonto addhānaṃ. ⁹ Bā -āhi. ¹⁰ Bā -o gaheṣṣati. ¹¹ C^s pakkaddhissati, C^s pakkatṭhissati, B^s pakkuyissati? ¹² Bā -kuṇḍiko. ¹³ Bā cātuddasī. ¹⁴ Bā omits so. ¹⁵ Bā -legenduko. ¹⁶ C^s naṅgula-.

ālambanamantaṃ¹ uggaṇḥitvā tena maggena attano gehaṃ
 gacchanto M-aṃ disvā „imaṃ sappam gahetvā gāmanigama-
 rājadhānisu kilāpento² dhanam uppādessāmīti“ cintetvā dibbo-
 sadhāni gahetvā dibbamantaṃ parivattetvā tassa santikaṃ
 agamāsi. Dibbamantaṃ sutakālato paṭṭhāya M-assa kaṇṇesu ⁵
 tattasālākappavesanakālo viya jāto, matthako sikharena abhi-
 matthiyamāno³ viya jāto. So „ko nu kho eso“ ti bhoganta-
 rato sīsam ukkhipitvā olokeno ahigaṇḥikaṃ⁴ disvā cintesi:
 „mama visam mahantaṃ, sace 'haṃ'⁵ kujjhitvā nāsāvātaṃ
 vissajjessāmi etassa sarīraṃ bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, ¹⁰
 atha me sīlaṃ khaṇḍaṃ bhavissati, na taṃ olokeṣṣāmīti“ so
 akkhīni nimmīletvā sīsam bhogantare ṭhapesi. Ahigaṇḍika-
 brāhmaṇo⁶ osadham khāditvā⁷ mantaṃ parivattetvā kheḷaṃ
 M-assa sarīre opi⁸, osadhānaṃ ca mantassa cānubhāvena
 kheḷena phutṭhaphutṭhatṭhāne⁹ photānaṃ¹⁰ utṭhānakālo viya ¹⁵
 jāto, atha naṃ so naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhitvā diḍḍhato nipajjā-
 petvā ajapadena daṇḍena uppīletvā dubbalaṃ katvā sīsam
 daḥham gahetvā¹¹ nippīlesi. M. mukhaṃ vivari, ath' assa
 mukhe kheḷaṃ opitvā¹² osadhamantaṃ katvā dante bhindi,
 mukhaṃ¹³ lohitassa pūri. M.¹⁴ silabhedabhayena evarūpaṃ ²⁰
 dukkhaṃ adhiyāsento akkhīni ummīletvā olokanamattam pi na
 kari. So pi „nāgarājānaṃ dubbalaṃ karissāmīti“ naṅguṭṭhato
 paṭṭhāy' assa aṭṭhīni cunṇayamāno viya sakalasarīraṃ mad-
 ditvā paṭṭakaveṭhanan¹⁵ nāma veṭhesi, tantamajjitan nāma
 majji¹⁶, naṅguṭṭhe gahetvā dussapoṭhiman¹⁷ nāma poṭhesi¹⁸. ²⁵
 M-assa sakalasarīraṃ lohitamakkhitaṃ ahosi, so¹⁹ mahāve-
 danaṃ adhiyāseti²⁰. Ath' assa dubbalabhāvaṃ ūtvā vallīhi

¹ Bā ālambāyana-. ² Cā kilā-. ³ Cās abhimanti-, Bā abhipattaya-, Bā abhi-
 matthaya-. ⁴ Cā -gaṇḥikaṃ, Cā -gaṇḍikaṃ, Bā -kuṇḍikaṃ. ⁵ Bā sacāhaṃ. ⁶
 Bā -kuṇḍika-. ⁷ Bā saṃkharitvā. ⁸ Cā mapi, Bā khipi, Bā ukkhipi. ⁹ Cās
 puṭṭhaphuṭṭha-, Bā phuṭhaphuṭṭha-. ¹⁰ Cās poṭhānaṃ. ¹¹ Bā katvā. ¹² Bā
 khipetvā. ¹³ Bā mukhe. ¹⁴ Bā adda attano. ¹⁵ Bā paṭṭakena vedhimān.
¹⁶ so Cās; Bā tantamajhimān nāma majhi. ¹⁷ so Cās; Bā -poṭheyyaṃ. ¹⁸ Bā
 poḍhesi. ¹⁹ Cās omit so. ²⁰ Bā -sesi.

peḷaṃ karitvā tattha naṃ pakkhipitvā paccantagāmaṃ netvā
mahājanamajjhe kilāpesi, nilādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādīsu
saṇṭhānesu aṇumthulādīsu pamānesu yaṃ yaṃ brāhmaṇo icchati
M. taṃ tad eva katvā naccati, phaṇasatam¹ pi phaṇasa-
5 hassam² pi karoti yeva. Mahājano pasīditvā bahuṃ dhanam
adāsi, ekadivasam eva kahāpaṇasahassam³ saḥassagghaṇake⁴
ca parikkhāre labhi⁵. Brāhmaṇo ādito va „saḥassam labhitvā
vissajjessāmīti“ cintesi, taṃ pana dhanam labhitvā „paccanta-
gāme yeva tāva me ettakaṃ dhanam laddhā rājarājamahā-
10 maccānam⁶ santike bahuṃ labhissāmīti“ sakataṃ ca sukha-
yānaṃ ca gahetvā sakate parikkhāre ṭhapetvā sukhayānake
nisinno mahantena parivārena M-am gāmanigamādīsu kilā-
pento „Bārānasiyam Uggasenarañño santike⁷ kilāpetvā vissaj-
jessāmīti“ agamāsi. So maṇḍuke māretvā nāgarāñño deti.
15 Nāgarājā punappuna „n' esa⁸ maṃ nissāya māressatīti“ na
khādati. Ath' assa madhulāje adāsi. M. „sa⁹ āham gocaraṃ
gaṇhissāmi anto peḷāya eva maraṇaṃ bhavissatīti“ te pi na
khādati¹⁰. Brāhmaṇo māsamattena¹⁰ Bārānasiṃ patvā dvāra-
gāmesu kilāpento bahuṃ dhanam labhi. Rājāpi taṃ¹¹ pakko-
20 sāpetvā „amhākaṃ kilāpehīti“ āha. „Sādhu deva, sve panna-
rase tumbhākaṃ kilāpessāmīti“. Rājā „sve nāgarājā rājaṅgaṇe
naccissati, mahājano sannipatitvā passatū“ 'ti bheriṃ carā-
petvā punadivase rājaṅgaṇaṃ alaṃkārapetvā brāhmaṇaṃ pakko-
sāpesi. So ratanapeḷāya M-am netvā citratthare¹² peḷaṃ ṭha-
25 petvā 'nisīdi. Rājāpi pāsādā oruḷha mahājanaparivuto rājā-
sane¹³ nisīdi. Brāhmaṇo M-am nīharitvā naccāpesi. Mahājano
sakabhāvena saṇṭhātum na sakkoti, celukkhepasahassāni
vattanti¹⁴, B-assa upari sattaratanavassam vassati. Tassa
gahitassa māso sampūri, ettakaṃ kalam nirāhāro va ahoṣi.

¹ Cks pana-. ² Ck paṇa-. ³ Bā -añceva. ⁴ Bā -nike. ⁵ Bā labhati, Cks
-raṃ labhi. ⁶ Bā -mattānaṃ. ⁷ Cks omit santike. ⁸ Bā -naṃ esa. ⁹ Bā
khādi. ¹⁰ Bā samāsamattena, Cks mahāsattena. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Bā vicittattare.
¹³ Bā rājāsayaṇe. ¹⁴ Bā pava-.

Sumanā „aticirāyati me piyasāmiko, idāni 'ssa idha anā-
 gacchantassa māso sampunno, kin nu kho kāraṇaṇ“ ti gantvā
 pokkharaniṃ oloketi lohitavannaṃ udakaṃ disvā „ahi-
 guṇḍikena¹ gahito bhavissatīti“ nātvā nāgabhanā nikkha-
 mitvā vammīkasantikaṃ gantvā M-assa gahitaṭṭhānaṃ ca 5
 kilamitaṭṭhānaṃ ca disvā² kanditvā paccantaḡāmaṃ gantvā
 pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā Bārāṇasīṃ³ gantvā rājaṅgaṇe⁴
 parisamajjhe ākāse rudamānā atṭhāsi. M. naccanto va ākāsaṃ
 olovento⁵ taṃ disvā lajjito pelaṃ pavisitvā nipajji. Rājā
 tassa pelaṃ pavitṭhakāle „kin nu kho kāraṇaṇ“ ti ito c' ito 10
 ca olovento taṃ ākāse ʃhitaṃ disvā paṭhamam gātham āha:

1. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā,
 devatā nu si gandhabbī, na taṃ maññāmi mānusiṇ⁶ ti. 220.

Tattha na taṃ maññāmi mānusiṇ⁶ ti abha taṃ mānusiṇti na maññāmi,
 tayā ekāya devatāya gandhabbiyā vā bhavitum vaṭṭatīti vadatī. 15

Idāni tesam vacanapaṭivacanagāthāyo⁷ honti:

2. N' amhi devī na gandhabbī na mahārāja mānusi,
 nāgakaṇṇ' amhi⁸ bhadante, atthen' amhi idhāgatā. 221.
 3. Vibbhantacittā kupitindriyāsi,
 nettehi te vāriḡaṇā savanti⁹, 20
 kin te naṭṭhaṃ, kim pana paṭṭhayānā
 idhāgatā nāri, tad imḡha brūhi. 222.
 4. Yam uggatejo urago ti cāhu¹⁰
 nāgo ti taṃ¹¹ āhu jano¹² janinda
 taṃ aggahī puriso jīvikattho, 25
 taṃ bandhanā muṇca, paṭi¹³ mam' eso. 223.
 5. Kathaṃ nv-ayaṃ balaviriṇyūpapanno
 hatthattḡhaṃ āgaṇchi¹⁴ vanibbakassa,
 akkhāhi me nāgakaṇṇe taṃ atthaṃ,
 kathaṃ vijānemu gahītanāgaṃ. 224. 30

¹ Bā -kuṇḍi-. ² Bā adds roditvā. ³ Cks -siyam. ⁴ Bā rajadvāre. ⁵ Bā
 -ketvā. ⁶ Cks -sī, Bā -si. ⁷ all three MSS. -naṃpaṭi-. ⁸ Bā asmi. ⁹ Bā vasanti.
¹⁰ Cks cāha. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Bā -nā. ¹³ Ck paṭiṇi, Cs Bā -ti. ¹⁴ Bā āgacchi.

6. Nagaram¹ pi nāgo bhasmañ kareyya,
tathā hi so balaviriyyūpapanno,
dhammañ ca nāgo apacāyamāno,
tasmā parakkamma tapo karotīti. 225.

- 5 Tattha atthenamhīti ahañ ekañ kāraṇaṃ paṭicca idhāgatā, kupitindriyā ti kilantindriyā, vāriṇaṃ ti assubindughaṭṭā, urago ti cāhū ti urago ti cāyaṃ mahājano katheti², puriso ti ayaṃ puriso taṃ nāgarājānaṃ jīvikkatthāya aggahesi, vanibbakassā³ ti imassa vanibbakapurisassa kathan nu esa mahānubhāvo samāno hatthattaṃ āgato ti pucchati, dhammañcā⁴ ti
10 pañcaśīladhammaṃ uposathavāsadhamañ ca⁵ guruñ⁶ karonto viharati, tasmā iminā purisena gahito pi sac⁷ āhañ imassa upari nāsāvātaṃ vissajjesāmi bhusamuṭṭhiñ⁸ viya karissati evaṃ me sīlaṃ bhijjissatīti sīlabhedabbayaṃ⁹ parakkamma⁷ taṃ dukkhaṃ adhiṇvāsetvā tapo karoti viriyaṃ eva karotīti āha.

Rājā „kahañ⁸ pan⁹ eso⁹ iminā gahito“ ti pucchi. Ath⁹
15 assa sā ācikkhantī

7. Cātuddasiṃ pannarasiṃ ca rāja
catuppathe sammati¹⁰ nāgarājā,
taṃ aggahī puriso jīvikkattho,
taṃ bandhanā muñca, patī mam⁹ eso ti gātham āha. 226

- 20 Tattha catuppathe ti catukkamaggassa āsannaṭṭhāne ekasmiṃ vammīke caturaṅgasamannāgataṃ adhiṭṭhānaṃ adhiṭṭhahitvā uposathavāsaṃ vasanto nippajjati¹¹ attho, taṃ¹² bandhanā ti taṃ evaṃ dhammikaṃ gupavantaṃ nāgarājānaṃ etassa¹³ dhanāṃ datvā peḷabandhanā pamuñca.

Evaṃ ca pana vatvā puna pi¹⁴ yācantī¹⁵ dve gāthā abbhāsi:

- 25 s. Soḷas⁹ itthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
vārigehāsaya¹⁶ nāriyo¹⁷ tāpi taṃ saraṇaṃ gatā. 227.
9. Dhammena mocehi asāhasena
gāmena nikkhena gavaṃ satena,
ossatṭhakāyo urago carātu,
30 puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 228.

¹ C^s nāgam. ² B^d -si. ³ B^d uposathaṃ vāsaddhammañca. ⁴ B^d guruñ. ⁵ C^k -i, C^s -ī, B^d bhasmamūṭhi. ⁶ B^d -yā. ⁷ C^s parakkama, B^d parakkamañ. ⁸ B^d kathaṃ. ⁹ C^k B^d panoso. ¹⁰ B^s sampati. ¹¹ B^d nippajjiti. ¹² C^k omi taṃ. ¹³ C^k ekassa. ¹⁴ B^d adds taṃ. ¹⁵ all three MSS. -ti. ¹⁶ B^d -geha-. ¹⁷ C^k nāriṣo, B^d nāri.

Tattha soḷasā¹ 'ti mā tvaṃ esa yo vā so vā daliddanāgo ti maññittha,
etassa hi ettikā² sabbālaṃkārapatimaṇḍitā itthiyo vā³, sesā sampatti aparimāṇā
ti dasseti, vārigehāsaya⁴ ti udakacchadanāṃ udakagabbhaṃ katvā tattha
sayanasilā, ossaṭṭhakāyo ti nissaṭṭhakāyo hutvā, carātū 'ti caratu.

Atha naṃ rājā tisso gāthā abhāsi :

5

10. Dhammena mocemi asāhasena

gāmena nikkhena gavaṃ satena.

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā. 229.

11. Dammi⁵ nikkhasataṃ ludda thullaṇ ca maṇikuṇḍalaṃ

10

catussadaṇ⁶ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ⁷. 230.

12. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṇ ca gavaṃ sataṃ,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 231.

Tattha luddā 'ti rājā uragaṃ mocetuṃ ahiguṇḍikaṃ⁸ āmantetvā tassa 15
dātabbaṃ deyyadhammaṃ dassento evaṃ āha. gāthā pana heṭṭhā vuttatthā yeva.

Atha naṃ luddo āha :

13. Vināpi dānā tava⁹ vacanaṃ janinda¹⁰,

muñcemu naṃ uragaṃ bandhanasmā,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

20

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 232.

Tattha tava¹¹ vacanaṃ ti mahārāja vināpi dānena tava vacanam eva
ambhākaṃ garuṃ¹², muñcemu naṃ ti muñcissāmi etaṃ ti vadati.

Evaṇ ca pana vatvā M-aṃ peḷato nīhari. Nāgarājā
nikkhamitvā pupphantaraṃ pavisitvā taṃ attabbhāvaṃ vija- 25
hitvā māṇavakavaṇṇena alaṃkatasarīro¹³ paṭhaviṃ bhindanto
viya nikkhamitvā aṭṭhāsi. Sumanā ākāsā otaritvā tassa san-
tike ʾthitā. Nāgarājā¹⁴ añjalim paggayha rājānaṃ namassa-
māno aṭṭhāsi.

¹ Bā soḷasitthi. ² Bā ettakā. ³ Bā vā. ⁴ all three MSS. -geha-. ⁵ Ck^s
dhammi. ⁶ Bā caturassaṇa. ⁷ Bā ummārapupphāsannibhaṃ. ⁸ Bā -kuṇḍi-
Bā -guṇṭhi-. ⁹ Ck^s tha. ¹⁰ read: dānā vinā te v.j.? ¹¹ Ck^s omits tava. ¹²
Ck^s garu. ¹³ Bā adds hutvā. ¹⁴ Bā -jānaṃ.

Tam atthaṃ pakāśento S. dve gāthā abhāsi:

14. Mutto Campeyyako nāgo rājānaṃ etad abravi:
 namo te Kāsirāj' atthu¹ namo te Kāsivaddhana,
 añjalin te paggaṇhāmi², passeyyam me nivesanaṃ. 233.
- 5 15. Addhā hi dubbissasam³ etam āhu
 yaṃ mānuso vissase⁴ amānusaṃhi,
 sace ca maṃ yācasi etam atthaṃ
 dakkhemu te nāga nivesanānīti. 234.

Tattha passeyyamme nivesanaṃ ti mama nivesanaṃ Campeyya-
 10 nāgabhavanaṃ ramaṇiyaṃ passitabbayuttakaṃ taṃ te ahaṃ dassetukāmo taṃ
 sabalavāhanaṃ āgantvā⁵ passa narindā 'ti vadati, dubbissasam⁶ ti dubbissa-
 saniyaṃ⁷, sace cā 'ti sace maṃ yācasi passeyyāma te nivesanāni api ca kho
 pana taṃ na saddahāmiti vadati.

Atha naṃ saddahāpetuṃ sapathaṃ karonto M. dve
 15 gāthā abhāsi:

16. Sace hi⁸ vāto girim āvaheyya
 cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
 sabbā ca⁹ najjo paṭisotaṃ¹⁰ vajeyyuṃ
 na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ. 235.
- 20 17. Nabhaṃ phaleyya udadhī pi susse
 saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūṭadharā vasundharā
 siluccayo¹² Meru samūlam ubbahe
 na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 236.

Tattha saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūṭadharā vasundharā ti ayaṃ bhūta-
 25 dharā ti ca vasundharā ti ca¹³ saṃkhaṃ gatā mahāpāṭhavī kilāñjaṃ viya saṃ-
 vaṭṭeyya, samūlam ubbahe ti evaṃ Mahāsinerupabbato samūlo utthāya
 purāṇapaṇṇaṃ viya ākāse pakkhandeyya.

So M-ena evaṃ vutte pi asaddahanto

18. Addhā hi dubbissasam¹⁴ etam āhu
 30 yaṃ mānuso¹⁵ vissase amānusaṃhi,

¹ Ck -rājā, Cs -rāja, both omitting tthu. ⁷ Bā paggayhāmi, B^s paggaṇhāmi?

⁸ Ck dubbissasac, B^s duppiśāsam. ⁴ read: vissas? ⁵ Bā gantva. ⁶ Ck dubbissan, B^s dubbissāsan. ⁷ Cks bhisāsaniyaṃ, Bā dubbissāsaniyaṃ. ⁸ Bā pi. ⁹ Ck va. ¹⁰ Ck -ta. ¹¹ so Cks for saṃvaṭṭaye? Bā -ṭṭeyya. ¹² Bā sikhū.

¹³ Cks vasu-. ¹⁴ Bā dubbisāsam. ¹⁵ Bā manusso.

sace ca mañ yācasi etam atthañ
dakkhemu te nāga nivesanāñti. 237.

Puna pi tam eva gātham vatvā „tvañ mayā katagunañ
jānitum arahasi, saddahitum pana yuttabhāvañ vā ayutta-
bhāvañ vā ahañ jānissāmīti“ pakāsento itarañ gātham āha: 5

19. Tumhe kho 'ttha' ghoravisā ulārā,
mahātejā khippakopī ca hotha,
mama kāraṇā bandhanasmā pamutto
arahasi no jānitaye² katāñti. 238.

Tattha ulārā ti ulāraṇi, jānitaye ti jānitum.

10

Atha nañ saddahāpetum puna sapathañ karonto M.

20. So³ paccatañ niraye ghorarūpe
mā kāyikañ sātamañ alattha kiñci
peḷḷaya baddho maraṇaṇ upetu
yo tādisaṇ kamma katañ na jāne ti gātham āha. 239. 15

Tattha paccatan ti paccatu, kamma katan ti katakammañ, evaṇ
gūṇakāraṇaṇ tumbhādisaṇ yo na jānāti so evarūpo hotū ti vadati.

Ath' assa rājā saddahitvā thutim akāsi:

21. Saccapaṭiñṇā tavamañ esa hotu,
akkodhanañ hohi⁴ anūpanāhi⁵,
sabbañ ca te nāgakulañ supaṇṇā⁶
aggim⁷ va gimhāsu vivajjayantū 'ti. 240. 20

Tattha tavameśa hotū 'ti tava eśa paṭiñṇā saccā hotu, aggim⁸ va gim-
hāsu vivajjayantū 'ti yathā mañsañ gimhakāle santāpañ anicchanā jala-
mānañ aggim vivajjenti evaṇ vivajjentu dūrato va pariharantu. 25

M. pi rañño thutim karonto itarañ gātham āha:

22. Anukampasī⁹ nāgakulañ janinda
mātā yathā suppiyañ ekaputtañ,
ahañ ca te nāgakulena saddhim
kāhāmi veyyāvatiṇaṇ ulārañ ti. 241. 30

¹ read: tumhe 'ttha kho? ² Cks -taniye. ³ Cks yo. ⁴ Bds hoti. ⁵ Ck Bā
anupānāhi, Cs anūpanāhi. ⁶ Cks -a. ⁷ Ck Bā -i, Cs -ī. ⁸ Cks -ī, Bā -i. ⁹
all three MSS. -si.

Taṃ sutvā rājā nāgabHAVANAṃ gantukāmo senaṃ gamana-sajjaṃ kātuṃ¹ ānāpento

23. Yojentu ve rājarathe sucitte
kambojake assatare sudante,
5 nāge ca yojentu suvaṇṇakappaṇe²,
dakkhemu nāgassa nivesanānīti gātham āha. 242.

Tattha kambojake assatare sudante ti susikkhite kambojakaraṭṭha-sambhave assatare yojentu.

Itarā abhisambuddhagāthā:

- 10 24. Bherimutiṅgā paṇavā ca saṃkhā
āvajjayimsu³ Uggasenassa rañño,
pāyāsi rājā bahu sobhamāno
purakkhato nārigaṇassa majjhe ti. 243.

- Tattha bahu sobhamāno ti bhikkhave Bārāṇasirājā soḷasahi nārisa-
15 hassehi purakkhato⁴ parivārīto tassa⁵ nārigaṇassa majjhe Pārānasito nāga-
bhavanaṃ gacchanto ativiya sobhamāno pāyāsi.

- Tassa nagarā nikkhantakāle yeva M. attano ānubhāvena
nāgabHAVANE [sabbaratanamayaṃ⁶ pākāraṇ ca dvārattālake ca
dissamānarūpe katvā nāgabHAVANAGAMANAMAGGAṃ⁷ alaṃkata-
20 paṭiyattaṃ māpesi. Rājā sapariśo⁸ tena maggena nāga-
bhavanaṃ pavisitvā ramaṇiyaṃ bhūmibhāgaṃ ca pāsāde ca
addasa.

Tam atthaṃ pakāseto S. āha:

21. Suvaṇṇacitakam⁹ bhūmiṃ addakkhi Kāsivaddhano
25 sovaṇṇaye¹⁰ ca pāsāde veluriyaphalakathate. 244.
26. Sa rājā pāvisi vyambhaṃ Campeyyassa nivesanaṃ
ādiccavaṇṇupanibhaṃ kaṃsavijjupabhassaraṃ. 245.
27. Nānārukkhehi sañchannaṃ nānāgandhasameritaṃ¹¹
so¹² pāvekkhi Kāsirājā Campeyyassa nivesanaṃ. 246.
30 28. Pavitṭhamhi Kāsirañño¹³ Campeyyassa nivesane
dibbā¹⁴ turiyā vajjimsu nāgakaṇṇā ca naccayum. 247.

¹ Bḍ senagamananiṃ sajjāpetum. ² Cks -ṇe. ³ read: āvajjayims'; Cks āvajjimsu.
⁴ Cks -ta. ⁵ Bḍ -ā. ⁶ Bḍ sattaratana-. ⁷ Bḍ -gānimaggam. ⁸ Bḍ sapari-
vāro. ⁹ Bḍs -citta-. ¹⁰ Bḍs sovaṇṇamaye. ¹¹ Bḍ -samīritam. ¹² Cks omit
so. ¹³ Bḍ -e. ¹⁴ Ck -a.

29. Tam nāgakaññā caritam gaṇena
 anvāruhi¹ Kāsirājā pasanno,
 nisīdi sovaṇṇamayamhi pīthe
 sāpassaye² candanasāralitte ti āha. 248.

Tattha suvaṇṇacitakan³ ti suvaṇṇavālūkaya santhataṃ⁴, vyamhan ti 5
 alambkatanāgabhavanaṃ, Campeyyassā⁵ ti nāgabhavanaṃ pavisitvā Campeyya-
 nāgarājassa nivesanaṃ pāvisi, kāmāviṇṇupabhassaraṃ ti meghamukhe
 suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇaviṇṇu⁶ viya obhāsamānaṃ, gandhasameritaṃ ti nānā-
 vidhehi dibbagandhehi anusañcaritaṃ⁷, caritaṃ⁸ gaṇenā⁹ ti taṃ nivesanaṃ
 nāgakaññānaṃ¹⁰ caritaṃ anusañcaritaṃ, candanasāralitte ti dibbasāra- 10
 candanena anulitte.

Tattha nisinnamattass' ev' assa nānaggarasaṃ dibba-
 bhojanaṃ upanāmesuṃ tathā soḷasannaṃ itthisahassānaṃ
 sesaparīsāya⁹ ca. So¹⁰ sattāhamattaṃ sapaṇiso dibbannapānā-
 dīni paribhuñjitvā dibbehi kāmagaṇehi abhiramitvā sukhasa- 15
 yane nisinno M-assa yaṃ vaṇṇetvā „nāgarāja tvaṃ eva-
 rūpaṃ sampattiṃ paḥāya manussaloke vammikamatthake ni-
 pajjitvā kasmā uposathavāsaṃ vasaṣīti“ pucchi. So pi
 'ssa kathesi.

- Tam atthaṃ pakāseto S. āha: 20
 a. So tattha bhutvā ca atho ramitvā
 Campeyyakaṃ Kāsirājā avoca:
 vimānasetthāni imāni tuyhaṃ
 ādiccavaṇṇāni pabhassarāni,
 n' etādisaṃ atthi manussaloke, 25
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 249.
 31. Tā kambukāyūradharā suvatthā
 vatthaṅgulī tambatalūpapannā
 paggayha pāyenti¹¹ anomavaṇṇā¹²,
 n' etādisaṃ atthi manussaloke, 30
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 250.

¹ all three MSS. -i. ² Bds so-. ³ Bds -citta-. ⁴ Bā sandataṃ? ⁵ Cks su-
 vaṇṇasañcaraṇaṃ-, Bs suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇaṃ, Bā suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇa-.
⁶ Ck adds va naccanto. ⁷ Cs omits ca. ⁸ Bā -kaññāgaṇena. ⁹ Bā sesarājapari-
¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Ck pāyanti, Cs pāsanti. ¹² Cks -am.

32. Najjo ca khemā¹ puthulomamacchā
adāsakuntābhirudā sutitthā,
n' etādisaṃ etc. 251.
- 5 33. Koṇcā mayūrā diviyā ca haṃsā
vaggussarā kokilā sampatanti, etc. 252.
34. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo
uddālakā pāṭaliyo ca phullā, etc. 253.
35. Imā ca te pokkharāṇṇo² samantato
diviyā ca gandhā satataṃ sampatanti³.
10 n' etādisaṃ atthi manussaloke,
kimatthiyaṃ nāga tapo karosi⁴. 254.
36. Na puttahetu na dhanassa hetu
na āyuno vāpi⁵ janinda hetu,
manussayoniṃ abhipatthayāno
15 tasmā parakkamma tapo karomīti. 255.

Tattha tā ti soḷasasahassanāgakaṇṇā sandhāyāha, kambukāyūradharā
ti suvaṇṇābharaṇadharā, vaṭṭaṇṇulīti pavāṇakurasadisavaṭṭaṇṇalī, tambata-
lūpapannā ti abhirattehi hatthapādātehi samannāgatā, pāyenti ti dibba-
pānāṃ ukkhipitvā taṃ pāyenti, puthulomamacchā ti puthulapattehi nānā-
20 macchehi samannāgatā, adāsakuntābhirudā ti adāsasaṃkhātehi⁶ sakūṇehi
abhirudā, sutitthā ti sundaratitthā, diviyā ca haṃsā ti dibbahamsā ca,
sampatantīti manuññaravaṃ ravantā⁷ rukkhato rukkhaṃ sampatanti, dibbā
ca gandhā ti tāsu pokkharāṇṇesu satataṃ dibbagandhā vāyanti, abhipattha-
yāno ti patthayanto vicarāmi, tasmā ti tena kāraṇena parakkamma viriyaṃ
25 paggaḥetvā tapo karomi uposathaṃ upavasāmiti.

Evam vutte rājā

37. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso⁸
alamkato kappitakesamassu
surosito lohitaandanena
30 gandhabbarājā va⁹ disā pabhāsasi. 256.
38. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbhehi kāmehi samaṇṇibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje¹⁰ tam atthaṃ:
seyyo ito kena manussaloko¹¹ ti āha. 257.

¹ Cks temā, Bds khomā. ² Cks -ā. ³ so Cks for patanti? Bds sampavāyanti. ⁴
Bds add Bodhisatto āha. ⁵ Bds cāpi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bds -ti. ⁸ Cks
vihatattha-. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bds -ja. ¹¹ Cks -ke.

Tattha surosito ti suvillitto.

Ath' assa ācikkhanto nāgarājā āha:

39. Janinda nāññatra manussalokā
suddhī ca' saṁvijjati saṁyamo ca',
ahañ ca laddhāna manussayoniṁ
kāhāmi jātimaṇassa² antan ti. 258.

5

Tattha suddhī cā' 'ti mahārāja aññatra manussalokā amatamahānibbāna-
saṁkhātā suddhī vā sīlasaṁyamo vā n' atthī, antan ti manussayoniṁ laddhā
jātimaṇassa antaṁ karissāmīti tapo karomi.

Taṁ sutvā rājā

10

40. Addhā have sevitabbā sapaññā (supra $\frac{453}{15}$)
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna tavañ⁴ ca nāga⁵
kāhāmi⁶ puññāni anappakānīti. 259.

Tattha nariyo² 'ti [imā tava nāgakaññā⁷ ca tavañ ca disvā bahūni 15
puññāni karissāmīti vadati.

Atha naṁ nāgarājā

41. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna mamañ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti āha. 260.

20

Tattha karohiti kareyyāsi mahārāja⁸.

Evam vutte Uggaseno gantukāmo hutvā „nāgarāja ciraṁ
vasit' amha⁹, gamissāmā¹⁰ 'ti āpucchi. Atha naṁ M. „tena hi
mahārāja yāvadicchakaṁ dhanāṁ gaṇhā¹¹ 'ti dhanāṁ dassento 25

42. Idañ ca me jātarūpaṁ pahūtaṁ¹¹

rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā,

ito haritvā sovaṇṇaḥharāni

[kāraya] rūpiyassa ca pākāraṁ karontu¹². 261.

¹ Bā vā. ² Bās jātijarāmara. ³ Bās nā-. ⁴ Bās tu-. ⁵ Ck rāja. ⁶ Cks ka-.
⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā -jā ti. ⁹ Ck -hā, C^s vasitama, Bās vasimhā. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹
Bā bahutaṁ. ¹² so all three MSS. for -- suvaṇṇaṁ gharāni rūpiyassa cā--?

43. Muttā¹ ca vāhasahassāni pañca
velūriyamissāni ito haritvā
antepure bhūmiyaṃ santharantu,
nikkaddamā hohiti² nīrajā³ ca. 262.

5 44. Etādisaṃ āvasa rājasettha
vimānasetthaṃ bahu sobhamānaṃ
Bārāṇasim⁴ nagaraṃ iddhaphitaṃ⁵
rajjaṃ ca⁶ kārehi anomapañña⁷ 'ti. 263.

Tattha rāsīti tesu tesu thānesu tālappamānarāsiyo⁷, sovaṇṇagharānīti
10 suvaṇṇagehēni, nikkaddamā ti 'evan te⁸ antepure bhūmi nikkaddamā ca
nīrajā⁹ ca bhavissati, etādisaṃ ti evarūpaṃ suvaṇṇamayaṃ rajatapākāraṃ
muttāvelūriyasanthatabhūmibhāgaṃ¹⁰, phītan ti phītaṃ taṃ¹¹ Bārāṇasinagaraṃ
ca āvasa, anomapañña¹² 'ti alāmakapañña¹².

Rājā tassa kathaṃ sutvā¹³ adhivāsesi. Atha M. nāga-
15 bhavane bheriṃ carāpesi: „sabbā rājaparisā yāvadicchakaṃ
hiraññasuvaṇṇādikaṃ dhanam gaṇhantū¹⁴“ 'ti rañño ca ane-
kehi sakataṣatehi dhanam pesesi. Tadā rājā mahantena
yasena nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasim eva gato. Tato
paṭṭhāya kira Jambudīpatalaṃ sahirāññaṃ jātāṃ¹⁵.

20 S. i. d. ā. „evam porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya upo-
sathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā ahigunḍiko¹⁶ Devadatto
ahosi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputto, Campeyyanāgarājā
aham evā“ 'ti. Campeyyajātakaṃ.

11. Mahāpalobhanajātaka.

25 Brahmaloḷkā cavitvānā 'ti. Idam S. J. v. visuddha-
saṃkilesaṃ ā. k. Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana
S. „bhikkhū mātugāmo nāma esa visuddhasatte pi saṃkiliṭṭhe¹⁷
karontīti¹⁸“ vatvā a. ā.:

¹ Cks muttānaṃ. ² Bā he-. ³ Cks Bā nīrajā. ⁴ Bā -sī. ⁵ Ck iddhampitā, C^s iddhampitā, Bā iddhampitaṃ. ⁶ Cks rajjaṃ, omitting ca. ⁷ Bā -ñā-. ⁸ Bā evaṃsante. ⁹ Cks nīrajā. ¹⁰ Bā -saṇṭhata-. ¹¹ Bā omītaṃ. ¹² all three MSS. -ñña. ¹³ Bā adds taṃ. ¹⁴ Bā harantu. ¹⁵ Bā sahirāññaṃ suvaṇṇajātāṃ, Ck sahirāññajātāṃ. ¹⁶ Bā -kunḍi-. ¹⁷ Cks -ṭṭhaṃ. ¹⁸ Bā karontīti.

A. B. Cūlapalobhane vuttanayena atītavatthum vitthāre-
tabbam. Tadā pana M. Brahmaloḥkā cavitvā Kāsirañño¹ putto
hutvā nibbatti, Anitthigandha-kumāro nāma ahosi, itthi-
naṃ hatthe na saṇṭhāti, purisavesena² thaññaṃ pāyenti, jhā-
nāgāre vasati³, itthiyo na passati.

Tam attham pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

1. Brahmaloḥkā cavitvāna devaputto mahiddhiko
rañño putto udapādi sabbakāmasamiddhisu. 264.
2. Kāmā vā kāmasaññā vā Brahmaloḥke na vijjati,
sv-āssu⁴ tāy' eva saññāya kāmehi vijigucchatha. 265.
3. Tassa c' antepure āsi jhānāgāraṃ sumāpitam,
so tattha patisallīno⁵ eko rahasi jhāyatha. 266.
4. Sa rājā paridevesi⁶ puttasokena aṭṭito⁷:
ekaputto c' ayaṃ mayham, na ca kāmāni bhuñjati. 267.

Tattha sabbakāmasamiddhisū 'ti sabbakāmānaṃ samiddhisu sampatti-
yuttassa⁸ rañño putto hutvā eko devaputto nibbatti, svāssū⁹ 'ti so kumāro,
tāyevā 'ti tāya Brahmaloḥke nibbattitāya jhānasaññāya eva, sumāpitan ti
pitarā suddham¹⁰ manāpam katvā māpitam¹¹, rahasi jhāyathā 'ti mātu-
gāmaṃ apassanto vasi, paridevesīti¹² vilapati.

Pañcamā¹³ rañño paridevanagāthā:

- a. Ko nu kh' ettha¹⁴ upāyo¹⁵ so, ko vā jānāti kiñcanaṃ,
ko¹⁶ me puttaṃ palobheyya yathā kāmāni patthaye ti. 268.

Tattha kho nu khettha¹⁷ so ti ko nu kho ettha etassa kāmānaṃ
bhuñjanaupāyo, ko nu kho idh' upāyo¹⁸ so ti pi pāṭho¹⁹, aṭṭhakathāyam pana
ko nu kho etaṃ upavasitvā upalāpanakāraṇaṃ²⁰ jānāti vuttam, ko vā jānāti
kiñcanaṃ ti ko vā etassa pabuddhanakāraṇaṃ²¹ jānāti attho.

Tatoparaṃ diyaḍḍhaabhisambuddhagāthā²²:

- e. Ahū kumārī²³ tatth' eva vaṇṇarūpasamāhitā
kusalā naccagītassa vādite ca padakkhiṇā,
sā tattha upasāṃkamma rājānaṃ etad abravīti. 269.

¹ Bds kāsikā. ² Bā adds naṃ. ³ Bds nisīdi. ⁴ Cks svāssa. ⁵ Bā patisallīno.
⁶ Bā -vasi. ⁷ Ck aṭṭhito? Cs aṭṭhino? Bā adhito? ⁸ Bā sampattissu tittassa.
⁹ Ck svāssā, Bā svāsu, Cs svāssā. ¹⁰ Ck rājā suṭṭha, Cs rājā suṭṭhu in the
place of pi- su-. ¹¹ Cs mātaraṃ. ¹² Bā -vasīti. ¹³ Cks -maṃ, Bā -māpi. ¹⁴
Cks khetta, Bā khotta, Bs khvettha. ¹⁵ Cks -yā. ¹⁶ Bds -yo. ¹⁷ Cks khetta,
Bā khottha. ¹⁸ Cks -yā. ¹⁹ Cks add ti. ²⁰ Bā upalobhana-. ²¹ so Cks; Bā
palibuddhakā-, Bs palibuddhana-. ²² Bā diyaḍḍhā-. ²³ all three MSS. -i.

Tattha ahū ti bhikkhave, tattheva antepure cūlanāṭakānaṃ antare ekā taruṇakumārīkā ahoṣi, paḍakkhiṇā ti susikkhitā.

7^a. Ahaṃ kho taṃ¹ palobheyyam sace bhattā bhavissatīti upaḍḍhagāthā kumārīkāya vuttā.

5 Tattha sace bhaṭṭā ti sace esa mayhaṃ pati bhavissati².

Taṃ tathāvādinim rājā kumārīm etad abravi:

7^b. Tvaṃ ñeva naṃ palobhehi, tava bhattā bhavissatīti. 270.

Tattha tava bhattā bhavissatīti tav' esa pati bhavissati³, tvaṃ ñeva tassa⁴ aggamaheṣi bhavissasi, gaccha naṃ palobhehi, kāmarasaṃ jānāpehiti.

10 Evaṃ vatvā rājā „imissā kira okāsaṃ karontū“⁵ 'ti kumārassa⁶ upaṭṭhānaṃ pesesi. Sā paccūsakāle vīṇaṃ ādāya gantvā kumārassa sayanagabbhassa bahi avidūre ṭhatvā agganakhehi vīṇaṃ vādentī madhurena sareṇa gāyitvā taṃ palobhesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. āha:

- 15 8. Sā ca antepuraṃ gantvā bahuṃ kāmūpasamhitāṃ hadayaṅgamā pemaṇiyā citragāthā abhāsatha. 271.
 9. Tassā ca gāyamānāya saddaṃ sutvāna nāriyā kāmaccchand' assa uppajji, janaṃ so paripucchatha: 272.
 10. Kass' eso saddo ko vā so bhaṇati⁶ uccāvacaṃ bahuṃ
 20 hadayaṅgamāṃ pemaṇiyaṃ atho⁷ kaṇṇasukhaṃ mama. 273.
 11. Esā kho pamadā⁸ deva, khiddā esā anappikā, sace tvaṃ kāme⁹ bhuñjeyya bhiyyo bhiyyo chādeyyu¹⁰ taṃ. 274.
 12. Imgha āgaccha coreṇa¹¹, avidūramhi gāyatu, assamassa samīpamhi santike mayha gāyatu. 275.
 25 13. Tirokuḍḍamhi gāyitvā jhānāgāramhi pāvīsi, bandhi naṃ¹² anupubbena āraññaṃ¹³ iva kuñjaraṃ. 276.
 14. Tassa kāmarasaṃ ñatvā issādhanno ajāyatha: ahaṃ eva kāme bhuñjeyyaṃ, mā añño puriso ahu. 277.
 15. Tato asīm gahetvāna purise hantuṃ upakkami:
 20 ahaṃ eva eko bhuñjissaṃ, mā añño puriso siyā. 278.

¹ Bā naṃ. ² Bā -tīti. ³ Cks omit bha-. ⁴ Bā ñevassa. ⁵ Cks -rassā. ⁶ read bhaṇat'. ⁷ Bā aho. ⁸ Bā pamudā. ⁹ Cks kāmaguṇe. ¹⁰ Bā chanteyyaṃ corr. to chaneyyaṃ, B^s chādeyya, omitting taṃ. ¹¹ so Cks for āgacchat' oreṇa? Bā āgacchantoreṇaṃ. ¹² Ck bandināṃ, Bā bandhituṃ. ¹³ Bā a-.

16. Tato janapadā¹ sabbe vikkandimsu samāgatā:
putto ty-ayam² mahārāja janam heṭṭety-adūsakam³. 279.
17. Tañ ca rājā vihähesi⁴ sambā raṭṭhato⁵ khattiyo:
yāvata⁶ vijitam mayham na te vattabba tāvade⁷. 280.
18. Tato so bhariyam ādāya samuddam upasamkami,
pannasālam karitvāna⁸ vanam uñchāya⁹ pāvisi. 281. 5
19. Ath' ettha isi-m-āgañchi¹⁰ samuddam uparūpari,
so tassa geham pāvekkhi bhattakāle¹¹ upaṭṭhite. 282.
20. Tañ ca¹² bhariyā palobhesi, passa yāva sudāruṇam,
cuto so brahmacariyambā iddhiyā parihāyatha. 283. 10
21. Rājaputto ca uñchāto vanamūlaphalam bahum
sāyam kācena ādāya¹³ assamam upasamkami. 284.
22. Isī ca khattiyam disvā samuddam upasamkami,
vehāsayaṃ¹⁴ gamissan ti sīdat' eso mahaṇṇave. 285.
23. Khattiyo ca isim disvā sīdamānam mahaṇṇave
tass' eva anukampāya imā gāthā abhāsatha: 286. 15
24. Abhijjamāne vārisim sayam¹⁵ āgamma¹⁶ iddhiyā¹⁷
missībhāv' itthiyā¹⁸ gantvā samsīdasi mahaṇṇave. 287. (II p. 330.)
25. Āvaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopana
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 288. 20
26. Analā mudusambhāsā duppūrā tā²⁰ nadīsamā, (II p. 326.)
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 289.
27. Yam eṭa upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṇṭhānam khippam anudahanti nam²¹. 290.
28. Khattiyassa vaco sutvā isissa²² nibbidā²³ ahu,
laddhā porāṇakam maggam gacchat' eso vihäyasam²⁴. 291. 25
29. Khattiyo ca isim disvā gacchamānam vihäyasam²⁵
samvegam alabhī dhīro pabbajjam samarocayi. 292.
30. Tato so pabbajitvāna kāmarāgam virājayi²⁶,
kāmarāgam virājetvā Brahmaloṅkūpago ahū 'ti. 293. 30

¹ Cks jā-. ² Cs tyāham, Bā tyāyam. ³ Cks -ti dū-, Bā hetetyadū-, B^s he-
theyyadū-. ⁴ so Cks for vivāsesi? Bā vimāhesi, B^s vipāhesi. ⁵ Ck samahā-
raṭṭhāno, C^s mahāraṭṭhāto, Bā simāraṭṭhato, B^s tamhā raṭṭhato. ⁶ Ck yācatā,
C^s yāvata. ⁷ Cks kāvade. ⁸ Cks -tvāva. ⁹ Cks navamunchāya, B^s vanamucchāya.
¹⁰ Bā āgacchi. ¹¹ Cks bhatte-. ¹² Cks tava. ¹³ Cks kācenādāya, Bā kājena
ādāya. ¹⁴ Bā vehāyasam. ¹⁵ B^s ayaṃ. ¹⁶ Bā akamma. ¹⁷ Bā siddhiyā. ¹⁸
Cks missīgāmitthiyā, Bā misisāvitthāyā. ¹⁹ Ck -se. ²⁰ Bā dupūrato. ²¹ Bā tañ.
²² C^s isisan? ²³ Bā -do. ²⁴ C^s vihäsayam corr. to vihäyasam. ²⁵ C^s vihä-
sayam corr. to vihäyasam, Bā vihäsam. ²⁶ Cks -si.

Tattha antepuran ti kumārassa vasanaṭṭhānaṃ, bahun¹ ti bahun² nā-
 nappakārakaṃ, kāmūpasamhitān ti kāmanissitaṃ pavattayamānā, kāmāc-
 chandassā³ ti assa Anitthigandhakumārassa kāmācchando uppajji, janān ti
 attano santikāvacaraṃ parivārakajanaṃ⁴, uccāvacan ti uggataṃ⁵ anuggataṃ
 5 ca, bhuñjeyyā⁶ ti sace bhuñjeyyāsi, chādeyyun ti⁷ ete kāmā nāma tava
 ruceyyuṃ, so pamadā⁸ ti sutvā tuṇhī ahosi, itarā⁹ punadvase pi gāyi,
 evaṃ kumāro paṭibaddhacitto hutva tassāgamanāṃ¹⁰ rocento paricūrike¹¹ āman-
 tetvā imghā¹² ti gātham āha, tirokuḍḍamhīti sayanagabbhakuḍḍassa bahi,
 mā añño ti añño kāme paribhuñjanto puriso nāma mā siyā, hantun
 10 upakkamīti antaravithiyaṃ otaritvā¹³ māretun ārabhi, vikkandimsū¹⁴ ti
 kumārena katipayesu purisesu pahaṭesu purisā palāyitvā¹⁵ gehāni pavisiṃsu, so
 purise alabhanto thokaṃ vissami, tasmīn khaṇe rājaṇigane sannipatitvā upakko-
 siṃsu, janān heṭhetiyadūsakan¹⁶ ti niraparādhān janān heṭheti taṃ
 gaṇhāpethā¹⁷ ti vadimsu, rājā upāyena kumārān gaṇhāpetvā imassa kiṃ kattab-
 15 san ti pucchī, deva aññaṃ n' atthi: imaṃ pana kumārān tāya kumārīkāya
 saddhīm raṭṭhā pabbājetun vattatīti vutte tathā akāsi, taṃ atthaṃ pakāsento
 S. tañcā¹⁸ ti ādim āha, tattha vihāhesīti¹⁹ pabbājesi, na te vattabba tā-
 vāde²⁰ ti yattakaṃ²¹ mayhaṃ vijitā²² tattake tayā na vattabbaṃ, uñchāyā²³
 ti phalāphalattāya, tasmiṃ pana vanaṃ pavitṭhe itarā yaṃ tattha pacitabba-
 20 yuttakaṃ atthi taṃ pacitvā tassāgamanān²⁴ olokenā paṇṇasāladvāre nisīdati,
 evaṃ kile gacchante ekadivasān antaradīpavāsi²⁵ eko iddhimantatīpaso assa-
 mato²⁶ nikkhamitvā maṇiphalakaṃ viya udakaṃ maddamāno va ākāse uppatitvā
 bhikkhācārān gacchanto paṇṇasālāya uparibhāgaṃ patvā dhūmaṃ disvā imasmīn
 ṭhāne manussā vasanti maññe ti paṇṇasāladvāre otari, sā taṃ disvā nisīdā-
 25 petvā paṭibaddhacittā hutvā itthikuttaṃ²⁷ dassetvā tena saddhīm anācārān cari,
 taṃ atthaṃ pakāsento S. athetthā²⁸ ti ādim āha, tattha isīmagāñchīti²⁹ isī
 āgañchi³⁰, samuddaṃ uparūparitī samuddassa matthakamatthakena³¹
 passa yāva sudāruṇān ti passatha bhikkhave tāya kumārīkāya yāva sudā-
 ruṇān kammaṃ katan ti attho, sāyan ti sāyaṇhasamaye, disvā taṃ vija-
 30 hituṃ asakkonto sakaladivasān tatth' eva hutvā sāyaṇhasamaye rājaputtaṃ
 āgataṃ disvā palāyituṃ vehāsaṃ³² āgamiṣṣan ti uppatanākāraṃ karonto patitvā
 mahāṇṇave sīdati, isīm disvā ti anubandhamāno gantvā passitvā, anukam-
 pāyā³³ ti sac' āyaṃ bhūmiyā āgato abhaviṣṣa palāyitvā araṇñaṃ paviseyya,

¹ Cks bahū. ² Bā -u. ³ Bā paricārika-. ⁴ Bā -tañca. ⁵ Bā chandeyyun
 tantī. ⁶ Bā pamudā. ⁷ Bā -ro. ⁸ Bā tassā āg-. ⁹ Bā -rike. ¹⁰ Cks onatvā,
 Bā otaretvā, Bā otāre-. ¹¹ Bā palāpetvā. ¹² Cks -ti dūsa-, Bā janān pāteyya-
 dusakan. ¹³ so Cks; Bā vivāhe-. ¹⁴ Ck na te vattabbākātāvade, Cks -bbakātā-
 vade. ¹⁵ Cks yatta. ¹⁶ Bā jivitaṃ. ¹⁷ Bā uccā-. ¹⁸ Bā tassaga-. ¹⁹ Cks
 -si, Cks antaredīpavāsi, Bā antaradīpakāvāsi. ²⁰ Bā assamapadato. ²¹ Bā
 -kuṭṭaṃ. ²² Bā -gacchīti. ²³ Bā āgacchī. ²⁴ Bā omits matthaka. ²⁵ Bā
 vehāyasam.

12. Pañcapanḍitajātaka. (508.) 13. Hatthipālajātaka. (509.) 473

ākāsenāgato¹ bhavissati² tasmā samudde patito pi³ uppatanākāram eva⁴ karotiti
anukampaṃ uppādetvā tass' eva anukampāya abhāsatha, tāsāṃ pana gūthānaṃ
attho Tikanipāte vutto yeva, nibbidā⁵ ahū 'ti kāmesu nibbedo⁶ jāto, porāṇa-
kaṃ maggaṃ ti pubbe adhigataṃ jhānavisesaṃ, pabbajitvānā 'ti taṃ itthiṃ
manussavāsaṃ⁷ netvā nivattitvā araṇṇe isipabbajjaṃ pabbajitvā kāmarāgaṃ⁸
virājayi virājetvā Brahmaloḍḍipago ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave mātugāmaṃ paṭicca visuddha-
sattāpi⁹ saṃkilissantīti“ vatvā s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkhaṇṭi-
tabhikkhu arahattaṃ patto): „Tadā Anitthigandhakumāro jāham eva
ahosin“ ti. Mahāpalobhanajātakaṃ. 10

12. Pañcapanḍitajātaka.

Pañcapanḍitajātakaṃ Mahāummagge⁹ āvisabhavissati. Pañca-
panḍitajātakaṃ.

13. Hatthipālajātaka.

Cirassaṃ vata passāmiti. Idaṃ S. J. v. nekkhammaṃ¹¹ 15
ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. nekkhammaṃ¹²
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Esukārī nāma rājā ahoṣi. Tassa purohito dahara-
kālato paṭṭhāya piyasahāyo¹³. Te ubho pi aputtakā ahesuṃ.
Te ekadivasaṃ sukhasamaye¹⁴ nisinnā mantayimsu: „amhākaṃ¹⁵ 20
issariyaṃ mahantaṃ, putto vā dhītā vā n' atthi, kin nu kho
kattabban“ ti. Tato rājā purohitaṃ āha: „samma sace tava
gehe putto jāyissati mama rajjassa sāmiko bhavissati, sace
mama putto jāyissati tava gehe bhogānaṃ sāmiko bhavissatīti“
evaṃ ubho pi aññamaññaṃ saṅgaraṃ¹⁶ akaṃsu. Ath' eka- 25
divasaṃ purohito bhogagāmaṃ gantvā āgamanakāle dakkhiṇa-
dvārena nagaraṃ pavisanto bahinagare ekaṃ bahuputtikaṃ

¹ Bā -na āg-. ² Bā -titi. ³ Cks hi. ⁴ Cks -kāramme. ⁵ Bā -do. ⁶ Bā -dho.
⁷ Bā -ssā-. ⁸ Ck Bā -satthāpi. ⁹ Bā -umaṅge. ¹⁰ Cks omīti pañca-. ¹¹ Bā
mahābhikkhamanaṃ. ¹² Bā nekkhammaṃ. ¹³ Bā omīti piya. ¹⁴ Bā -sayane.
¹⁵ Bā saṅka-.

nāma duggatitthim passi, tassā satta puttā sabbe va ārogā¹,
eko pacanabhājanakapallam gaṇhi² eko sayanakāṭasārakam,
eko purato gacchati eko pacchato, eko aṅgulim gaṇhi, eko
amke nisinno eko khandhe. Atha nam purohito pucchi:
5 „bhadde imesaṃ dārakānaṃ pitā kuhin“ ti. „Sāmi imesaṃ
pitā nāma nibaddho n' atthīti“. „Evarūpe satta putte kin ti
katvā alatthā“ 'ti. Sā aññaṃ gahaṇaṃ³ apassantī nagara-
dvāre thitaṃ nigrodharukkhaṃ dassetvā „sāmi etasmiṃ nig-
rodhe adhivattthadevatāya⁴ santike patthetvā labhim, etāya me
10 puttā dinnā“ ti āha. Purohito „tena hi gaccha tvaṃ“ ti rathā
oruyha nigrodhamūlaṃ gantvā sākhāya gahetvā cāletvā „ambho
devaputta⁵, tvaṃ rañño santikā kin nāma na labhasi⁶, rājā
vo⁷ anusaṃvaccharam sahasaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti,
tassa putte na desi, etāya duggatitthiyā tava ko upakāro
15 kato yen' assā satta putte adāsi, sace amhākaṃ rañño puttaṃ
na desi ito⁸ sattame divase samūlaṃ chindāpetvā khaṇḍā-
khaṇḍikaṃ kāressāmīti“ rukkhadevataṃ tajjetvā pakkāmi. So
eten' eva niyāmena punadivase pi punadivase pīti⁹ paṭipāṭiyā
cha divase kathesi, chaṭṭhe pana divase sākhāya gahetvā
20 „rukkhadevate, ajj' ekarattimattakam eva sesaṃ, sace me
rañño puttaṃ na desi sve taṃ niṭṭhapessāmīti¹⁰“ āha.
Rukkhadevatā āvajjetvā¹¹ taṃ kāraṇaṃ tatvato¹² ñatvā „ayaṃ
brāhmaṇo puttaṃ alabhanto mama vimānaṃ nāsessati, kena
nu kho upāyena tassa puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ catunnaṃ
25 mahārājānaṃ santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. Te
„mayaṃ tassa puttaṃ dātuṃ na sakkhissāmā“ 'ti vadimsu.
Atṭhaviṣatīyakkhasenāpatīnaṃ santikaṃ agamāsi, te pi tath'
evāhaṃsu. Sakkassa¹³ devarañño santikaṃ gantvā kathesi,
so pi „labhissati nu kho rājā anucchavike putte¹⁴ udāhu no“

¹ Bā ar-. ² Cks omit ga-. ³ so Cks; Ck Bā -naṃ. ⁴ Bā -vattāya-. ⁵ Bā devate.
⁶ Ck labhisi, Bā labhi. ⁷ Bā te. ⁸ Bā adds taṃ. ⁹ Bā omits pu- pīti. ¹⁰ Bā
niṭṭhā-. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā tathato. ¹³ Bā sakka. ¹⁴ Cks nucchaviko
putto.

ti upadhārento puññavante cattāro devaputte passi, te kira purimabhavē Bārāṇasiyaṃ pesakārā hutvā tena kammena laddhakam pañca koṭṭhāse¹ katvā cattāro koṭṭhāse paribhuñjimsu, pañcamam gahetvā ekato va dānam dadimsu², te tato cutā Tāvatisabhavane nibbattimsu, tato Yāmabhavane ti evam³ anulomapaṭilomaṃ chasu devalokesu sampattiṃ anubhavantā vicaranti, tadā pana nesaṃ Tāvatisabhavanato cavitvā Yāmabhavanam gamanavāro. Sakko nesaṃ⁴ santikam gantvā pakko-sitvā „mārisā tumhehi manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti, Esukārirañño aggamahesiyā kucchismiṃ nibbattathā“⁵ ti āha. Te tassa vacanam sutvā „sādhu deva, gamissāma, na pana amhākaṃ rājakulen⁶ attho, purohitassa gehe nibbattitvā daharakāle yeva kāme pahāya pabbajissāmā“⁷ ti vadimsu. Sakko „sādhū“⁸ ti tesam paṭiññam gahetvā āgantvā rukkhadevatāya tam attham ārocesi. Sā tuṭṭhamānasā Sakkaṃ vanditvā attano vimānam eva gatā. Purohito pi punadivase balavapurise⁹ sannipātāpetvā vāsipharasuādini gahetvā¹⁰ rukkhamaḷam gantvā rukkhasākhāya gahetvā „ambho devate, ajja mayham¹¹ yācantassa sattamo divaso, idāni te niṭṭhānakālo“¹² ti āha. Tato rukkhadevatā mahantenānubhāvena khandhavivarato nikkhamitvā madhurena sarena tam āmantetvā „brāhmaṇa, tiṭṭhatu eko putto, cattāro¹³ putte dassāmīti“¹⁴ āha. „Mama putten¹⁵ attho n¹⁶ atthi, amhākaṃ rañño puttam dehīti“. „Tumhe va demīti“. „Tena hi mama dve rañño dve dehīti“. „Rañño na demi, cattāro pi tumhe va demi“, tayā ca laddhamattā bhavissanti, agāre pana aṭṭatvā¹⁷ daharakāle yeva pabbajissantīti“. „Tvaṃ¹⁸ kevalam putte dehi, apabbajanakāraṇam pana amhākaṃ bhāro“¹⁹ ti. Sā tassa puttavaram datvā attano bhavanam pāvisi. Tato paṭṭhāya devatāya sakkāro mahā pavatti²⁰. Jeṭṭhakadevaputto cavitvā purohitassa

¹ Bā -sañ. ² Bā adamsu. ³ Bā te-. ⁴ Bā -mi. ⁵ Bā bahupu-. ⁶ Bā gāhāpetvā. ⁷ Bā add tam. ⁸ Bā add te. ⁹ Bā tuyham va dammīti. ¹⁰ Ck hīti. ¹¹ Bā demiti. ¹² Ck aṭṭha-. ¹³ Bā add me. ¹⁴ Bā ahoṣi.

brāhmaṇiṃ kucchismiṃ nibbatti. Tassa nāmagahanādivase
 Hatthipālo ti nāmaṃ katvā apabbajanatthāya hatthigopake
 paṭicchāpesuṃ. So tesam santike vaḍḍhati. Tassa padasā-
 gamanakāle dutiyo cavitvā tassā kucchismiṃ nibbatti. Tassa
 5 pi jātakāle Assapālo ti nāmaṃ karimsu. So assagopakānaṃ
 santike vaḍḍhati. Tatiyassa jātakāle Gopālo ti nāmaṃ ka-
 rimsu. So gopālakehi saddhiṃ vaḍḍhati. Catutthassa jāta-
 kāle Ajapālo ti nāmaṃ karimsu. So ajapālakehi saddhiṃ
 vaḍḍhati. Te vuddhim anvāya sobhaggappattā ahesuṃ. Atha
 10 nesam pabbajjābhayena¹ rañño vijitā pabbajite nīharimsu,
 sakala-Kāsiraṭṭhe ekapabbajito pi nāhosi. Te kumārā pha-
 rusā² ahesuṃ, yāya disāya gacchanti tāya disāya āhariyamānaṃ
 paṇṇākāraṃ vilumpanti. Hatthipālassa soḷasavassakāle sarīra-
 sampattiṃ disvā rājā ca purohito ca „kumārakā³ mahallakā
 15 jātā, chattussāpanasamaye⁴ tesam kin nu kho kātābbaṃ“ ti
 mantetvā „ete abhisittakālato paṭṭhāya atissarā bhavissanti,
 tato pabbajitā āgamissanti, te disvā pabbajissanti, etesaṃ
 pabbajitakāle janapado ulloḷo bhavissati, vīmaṃsāma⁵ tāva
 ne pacchā abhisīṇissāmā“⁶ 'ti cintetvā ubho pi isivesaṃ
 20 gahetvā bhikkhaṃ carantā⁶ Hatthipālakumārassa nivesana-
 dvāraṃ agamaṃsu. Kumāro te disvā va tuṭṭho pasanno upa-
 saṃkamitvā vanditvā tisso gāthā abhāsi:

1. Cirassaṃ vata passāma (cfr. Saṃyutta-N. ed. by L. Feer p. 1.)
 brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
 25 mahājaṭaṃ bhāradharaṃ⁷
 paṃkadantaṃ rajassiraṃ. 294.
2. Cirassaṃ vata passāma isiṃ dhammaguṇe ratam
 kāsāyavatthavasanaṃ vākacīraṃ paṭicchadam. 295.
3. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ patigaṇhātu no bhavaṃ, (³⁹⁶/₇)
 30 agghe bhavantaṃ pucchāma, aggaṃ kurutu no bhavanti. 296.

¹ Bds pabbajita-. ² Bds atipha-. ³ Bds adds atipharussā ahesuṃ. ⁴ Cks Bds -yo.

⁵ Bds vimaṃsissāma. ⁶ Bds -ti. ⁷ Bds khāli-.

Tattha brāhmaṇaṇ ti bāhitapāpaṃ¹ brāhmaṇaṃ, devavaṇṇinaṇ ti seṭṭhavaṇṇinaṃ ghoratapaṃ parimāritindriyaṃ² pabbajitattabhāvaṃ³ uggaṭapan ti attho, bhāradharaṇ⁴ ti khāribhāradharaṇ, isin ti silakkhandhādayo pariyesitvā t̥hitaṇ, dhammaguṇe ratan ti sucaritakoṭṭhāse abhirataṇ, āsananaṇ ti idaṃ tesāṇ nīṣīdanatthāya āsanaṇ paññāpetvā gandhodakaṇ ca pādabbañjānaṇ⁵ ca upanetvā āha, agghe ti ime sabbe pi āsanādayo agghe bhavantaṇ pucchāma, kurutu no ti ime no agghe bhavaṇ paṭigaṇhātū 'ti.

Evam so tesu ekekaṇ vārena⁶ vārenaṇa. Atha naṃ purohito āha: „tāta Hatthipāla, tvaṃ amhe 'ke ime' ti mañña-māno evaṃ kathesīti, 'hemavatakā'⁷ isayo' ti, na mayaṃ tāta isayo, esa rājā Esukārī, ahan te pitā purohito“ ti. „Atha kasmā isivesaṇ gaṇhitthā“ 'ti. „Tava vīmaṇsanatthāyā“ 'ti. „Mamaṃ⁸ kiṃ vīmaṇsathā“ 'ti. „Sace amhe disvā na pabbajissati atha naṃ rajje abhisin̄cituṇ āgat' amhā“ 'ti. „Tāta na me rajjen' attho pabbajissāṃ' ahan“ ti. Atha naṃ pitā „tāta Hatthipāla, nāyaṃ kālo pabbajjāyā“ 'ti vatvā yathājjhāsayaṃ anusāsento catutthaṃ gātham āha:

4. Adhicca vede pariyesa vittaṃ,
putte gehe tāta patiṭṭhapetvā
gandhe rase paccanubhutva⁹ sabbam
araññaṃ sādhu, muni so pasattho¹⁰ ti. 297.

Tattha adhiccā 'ti sajjhāyitvā¹¹, putte ti chattaṇ ussāpetva nāṭaka-parivārena upaṭṭhāpetvā puttadhītāhi vadḍhitvā te putte gehe patiṭṭhapetvā ti attho, sabbān ti ete ca gandharase¹² sabbam vatthukāmaṇ anubhavitvā, araññaṇ¹³ sādhu muni so pasattho¹⁴ ti pacchā mahallakakāle pabbajitassa araññaṇ sādhu laṭṭhakaṇ hoti yo ca evarūpe kāle pabbajati so muni Buddhādīhi ariyehi pasattho ti vadati.

Tato Hatthipālo gātham āha:

5. Vedā na saccā na ca vittalābho,
na puttālābhena¹⁵ jaraṇ vihanti¹⁶, 30

¹ Cks -pa. ² Ck -ya. ³ Bā -jitabhāvaṇ. ⁴ Bā khāri-. ⁵ Cs pādabbañ-, Bā pādamuñcaṇaṇa. ⁶ Ck -nā, Bā omits vārena. ⁷ Bā himavantakā; read: hemavatakā isayo ti evaṃ kathesīti? ⁸ Ck Bā mama. ⁹ Ck -bhotvaṇ, Cs -bhotva, Bā pañcānubhutvā, Bā paccanubhutvā. ¹⁰ Ck pasatto. ¹¹ Bā sajjhāpayitvā. ¹² Bā -rase ca sesaṇa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Ck pasanto. ¹⁵ Cks -bhona. ¹⁶ Bā vijah-.

gandhe rase muccanam¹ āhu santo,
sakammanā² hoti phalūpapattīti. 298.

Tattha na saccā³ ti yañ ca saggamaggañ ca dadanti⁴ na tañ saccan
ti⁵ tucchā nissārā nipphalā honti, vittalābho ti dhanalābho pañcasādhā-
5 rapattā⁶ sabbo ekasabhāvo na hotīti⁷, jaran ti tāta jarañ vā vyādhimaraṇaṃ
vā na koci puttalābhena paṭibāhati nāma⁸, dukkhamulā h' ete upadhayo⁹,
gandhe rase ti gandhe ca rase ca sesesu¹⁰ ārammaṇesu ca muccanam¹¹
pamuttim¹² eva Buddhādayo paṇḍitā kathenti, sakammanā² ti attano¹³
katakammen⁷ eva sattānaṃ phalūpapatti¹⁴, kammassakā hi tāta sattā¹⁵ ti.

10 Kumārassa vacanaṃ sutvā rājā gātham āha:

6. Addhā hi saccan vacanaṃ tav' etaṃ:
sakammanā² hoti phalūpapatti,
jiṇṇā ca mātāpitāro ca tava-y-ime¹⁶,
passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṃ ti. 299.

15 Tattha vassasatan ti ete vassasataṃ arogaṃ taṃ passeyyumu, tvam pi
vassasataṃ jīvanto mātāpitāro posassū 'ti vadati.

Taṃ sutvā kumāro „deva tvam kin nām' etaṃ vadasīti“
vatvā dve gāthā abhāsi:

20 7. Yass' assa¹⁷ sakkhī maraṇena rāja
jarāya metti naraviriyasetṭha
yo cāpi jaññā [na] marissaṃ kadāci
passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṃ. 300.

8. Yathāpi nāvaṃ puriso dakamhi
ereti ce naṃ upaneti tīraṃ
25 evam pi vyādhī satataṃ jarā ca
upanenti maccaṃ¹⁸ vasaṃ antakassā 'ti. 301.

Tattha sakkhīti mittadhammo, maraṇenā 'ti datto¹⁹ mato mitto²⁰
mato ti sammuti maraṇena, jarāyā 'ti pākāṭā²¹ jarāy' eva saddhiṃ yassa

¹ Bā puñcanam. ² Bā -unā. ³ Cks saccānī. ⁴ so Cks; Bā yañ saggāṇa
vadanti. ⁵ Ck saddhañci, Bds sādheti. ⁶ so Cs; Ck -ttā, Bā pivaṇaṇa sū-,
Bs pañcannam sādha-. ⁷ Cks hontīti. ⁸ Bā patibahikaṃsamatto nāma atthi, Bs
paṭibāhitaṃ samatto nāma atthi. ⁹ Bds upaccayo. ¹⁰ Cks sesaṃ. ¹¹ Bā
muñca-. ¹² Bā omits pa. ¹³ Bā -nā. ¹⁴ Bds add phalanibbatti hoti. ¹⁵ Bā
yitāta-. ¹⁶ read -taro tavēme? ¹⁷ Bds yassassu. ¹⁸ Bā upaneti maccu. ¹⁹
Bā adds ca. ²⁰ Bā citto ca. ²¹ Bā -ṭa.

metti bhaveyya yass' etaṃ maraṇaṃ ca jarā ca mittabhāvena nādhigaccheyyā¹
'ti attho, ereti cenān ti mahārāja yathā nāma puriso nadītitthe udakamhi²,
nāvaṃ ṭhapetvā paraṭiraḡāmiṃ³ janaṃ āropetvā sace arittena⁴ uppilento piyena
kaḍḍhanto cāleti⁵ ghaṭṭeti atha naṃ paraṭiraḡaṃ upaneti evaṃ vyādhi ca jarā ca
niccaṃ antakassa maccuno vasaṃ upanenti⁶ yevā 'ti.

5

Evam imesaṃ sattānaṃ jīvitasaṃkhārassa parittabhāvaṃ
dassetvā „mahārāja, tumhe tiṭṭhatha, tumhehi saddhiṃ katha-
yantam eva hi maṃ⁷ vyādhijarāmarāṇāni upagacchanti, appa-
mattā hothā“ 'ti ovādaṃ datvā rājānaṃ ca pitaraṃ ca vanditvā
attano paricārake gahetvā Bārāṇasirajjaṃ pahāya „pabbajissā-
mīti“⁸ nikkhami. „Pabbajjā nāṃ' eṣā sobhanā bhavissatīti“
Hatthipālakumārena saddhiṃ mahājano nikkhami⁹, yojanikā
parisā ahosi¹⁰. So tāya parisāya saddhiṃ Gaṅgātiraṃ patvā
Gaṅgāya udakaṃ oloketvā parikammaṃ¹¹ katvā jhānāni
nibattetvā¹² cintesi: „ayaṃ samāgamo mahā bhavissati,¹⁵
mama tayo kaniṭṭhabhātaro mātāpitaro rājā devīti sabbe
sapaṛisā¹³ pabbajissanti, Bārāṇasī suṇṇā¹⁴ bhavissati, yāva
etesaṃ āgamaṇā¹⁵ idh' eva bhavissāmīti¹⁶“ so tatth' eva ma-
hājanassa ovādaṃ dento¹⁷ nisīdi. Punadivase rājā ca purohito
ca cintayīṃsu: „Hatthipālakumāro tāva r. pahāya mahājanaṃ²⁰
ādāya 'pabbajissāmīti' gantvā Gaṅgātīre nisinno, Assapālaṃ
vimaṃsitvā abhisīṇicissāmā“ 'ti te isivesen' eva tassāpi¹⁸ geḥa-
dvāraṃ agamaṃsu. So pi te disvā pasannamānaso upasaṃ-
kamitvā „cirassaṃ vatā“ 'ti ādīni vadanto tath' eva paṭipajji.
Te pi taṃ tath' eva vatvā attano āgatakāraṇaṃ kathayīṃsu.²⁵
So „mama bhātike Hatthipālakumāre sante kathaṃ¹⁹ paṭha-
mataraṃ mayham eva setacchattaṃ pāpuṇātīti“ pucchitvā
„tāta bhātā te 'na mayhaṃ²⁰ rajjen' attho pabbajissāmīti'
vatvā nikkhanto“ ti vutte „kahaṃ pan' eso idānīti²¹“

¹ so Bds; Cks nāgaccheyyā. ² Cks -kampī. ³ Cs Bā -mi. ⁴ Ck arittena. ⁵ Bā ca-
⁶ Bā -neti. ⁷ Cks mama. ⁸ Bā adds nagarato. ⁹ Bā -itvā. ¹⁰ Bā ahesum.
¹¹ Bā kasinapari-. ¹² Cks -tti-. ¹³ so Cs Bā; Ck sabbasapaṛisā. ¹⁴ Cks -sīṇi
suṇṇaṃ, Bds -sī suṇṇo. ¹⁵ Bā adds tāva. ¹⁶ Bā -māti. ¹⁷ Bds dassento. ¹⁸
Bds tassa. ¹⁹ Cks omī kathaṃ. ²⁰ Cks add na. ²¹ Ck -mi

„Gaṅgātīre nisinno“ ti vutte „tāta mama bhātārā chaddita-kheḷena¹ kammaṃ n' atthi, bālā hi parittakapaṇṇā sattā etaṃ kilesaṃ jahitum na sakkonti, ahaṃ pana jahissāmīti“² raṇṇo ca pituno³ ca dhammaṃ desento dve gāthā abbāsi:

- 5 9. Paṃko ca kāmā palipo³ ca kāmā (vol. III $\frac{2+1}{4}$)
 manoharā duttarā maccudheyyā⁴,
 etasmaṃ paṃke palipe vyaśannā⁵
 hīnattarūpā⁶ na taranti pāraṃ. 302.
- 10 10. Ayaṃ pure luddam akāsi kammaṃ,
 sv-āyaṃ gahīto, na hi mokkh' ito me,
 orundhiyā naṃ parirakkhissāmī⁷,
 māyaṃ puna luddam akāsi kamman ti. 303.

Tattha paṃko ti yo koci kaddamo, palipo ti sukkumavālukamisso saṃhakaddamo⁸, tattha kāmā laggāpanavasena paṃko nāma osīdāpana-vasena⁹ palipo nāmā ti vuttā, duttarā ti daratikkamā, maccudheyyā¹⁰ ti maccuno adhiṭṭhānaṃ, etesu hi laggā e' eva anupavittā ca sattā uttaritum asakkontā Dukkhaḥkhandhāpariyāye vuttappakāraṃ¹¹ dukkhaṃ e' eva maraṇaṃ ca pāpuṇanti, ten' evāha: etasmaṃ paṃke palipe vyaśannā¹² hīnattarūpā¹³ na taranti pāraṃ ti, tattha vyaśannā¹⁴ ti saṇṇā, viśannā¹⁵ ti pi pāṭho, ayaṃ ev' attho, hīnattarūpā¹⁶ ti hīnaśītasabhāva, na taranti pāraṃ ti nibbāna-pāraṃ gantum na sakkonti, ayaṃ ti mahārāja ayaṃ mam' attabhāvo pubbe assagopakehi saddhiṃ vadḍhanto¹⁷ mahājanassa vilumpanaheṭhanādivasena¹⁸ bahum luddaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, svāyaṃ gahito ti so ayaṃ tassa kammasa vipāko mayā gahito, na hi mokkhito me ti saṃsāravatte¹⁹ sati na hi mokkho ito akusala-phalato mama²⁰, orundhiyā naṃ parirakkhissāmīti idāni naṃ kūyavacīdvārāni²¹ pidahanto orundhitvā²² parirakkhissāmīti, kiṃ-kāraṇa: māyaṃ puna luddam akāsi kammaṃ, ahaṃ hi ito paṭṭhāya pāpaṃ akatvā kalyāṇaṃ eva karissāmī.

„Titthatha tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentam eva vyādhi-jarāmāraṇāni upagacchantīti“²³ ovaḍitvā yojanikaṃ parisāmi

¹ Bā adds mama. ² Bā pitu. ³ Cks -pā. ⁴ Ck -yya. ⁵ Bā viśannā. ⁶ Ck hīnanta-, C^s bhīnanta-, Bā hinatta-. ⁷ so all three MSS. for -isāmī. ⁸ Ck sapa-, Bā kaṇhā-. ⁹ Cks omits vasena. ¹⁰ all three MSS. -yyan. ¹¹ Cks -ra. ¹² Cks vyā-, Bā vi-. ¹³ Ck Bā hi-. ¹⁴ all three MSS. viśannā. ¹⁵ Cks vyaśannā, Bā omits ti saṇṇā vyaśannā. ¹⁶ Ck -ttha-, C^s -nta-, Bā hinatta-. ¹⁷ Bā vaddh-. ¹⁸ Bā -vihethanā-. ¹⁹ Cks -rapavatte. ²⁰ Bā mamatthi. ²¹ Bā -camaṇodvā-. ²² Cks ru-.

gaheṭvā¹ nikkhamitvā Hatthipālakumārass' eva santikaṃ gato.
So tassa ākāse nisīditvā dhammaṃ desetvā „bhātika, ayaṃ
samāgamo mahā bhavissati, idh' eva tāva homā“ 'ti āha.
Itaro pi „sādhū“ 'ti sampaticchi. Punadivase rājā ca puro-
hito ca ten' ev' upāyena Gopālakumārassa nivesanaṃ gantvā 5
tenāpi tath' eva paṭinanditā² attano āgamanakāraṇaṃ³ ācik-
khiṃsu. So pi Assapālakumāro viya paṭikkhipitvā „ahañ
cirato⁴ paṭṭhāya pabbajitukāmo va vane naṭṭhagoṇo viya pab-
bajjaṃ upadhārento vicarāmi, tena me [naṭṭhagoṇassa padaṃ
viya bhātinaṃ⁵ gatamaggo diṭṭho, sv-āhaṃ ten' eva maggena 10
gamissāmīti“ vatvā

11. Gavāṃ va naṭṭhaṃ puriso yathā vane
pariyesatī⁶ rāja apassamāno
evaṃ naṭṭho Esukārī⁷ mam' attho,
so 'haṃ kathaṃ na gaveseyya rājā 'ti gātham āha. 304. 15

Tattha Esukārīti rājānaṃ ālapati, mamaṭṭho ti vane goṇo viya
mama pabbajjāsainkhāto attho naṭṭho, so haṃ ti so ahaṃ ajja pabbajitānaṃ
maggāṃ disvā kathaṃ pabbajjaṃ na gaveseyyaṃ, mama bhātikānaṃ gatamaggaṃ
eva gamissāmīti narindā 'ti.

Atha naṃ „tāta Gopālaka, ekāhaṃ dvīhatīhaṃ āgamehi, 20
amhe samassāsetvā pacchā pabbajissasīti“ vadīṃsu. So
„mahārāja, ajja kattabbaṃ⁸ kammaṃ 'sve karissāmīti' na
vattabbaṃ, kalyāṇakammaṃ nāma ajja ajj' eva kātābbaṃ“ ti
vatvā itaraṃ gātham āha:

12. Hiyyo ti hiyyo ti⁹ poso pare ti [parihāyati], 25
anāgataṃ n' etam atthīti nātvā
uppannachandaṃ [ko] panudeyya dhīro ti. 304.

Tattha hiyyo¹⁰ ti sve ti attho, pare ti punadivase, idaṃ vuttaṃ hoti:
yo mahārāja ajjakammaṃ¹¹ sve ti sve¹² kattabbaṃ pare ti vatvā na karoti so tato
parihāyati na taṃ kammaṃ¹³ kātuṃ sakkotīti evaṃ Gopālo Bhaddekaratta- 30

¹ Ck pariga-. ² Bđ -itvā, Ck -dhitā. ³ C^s paṭigamana-. ⁴ Ck cito. ⁵ Bđ -tikānaṃ.
⁶ Ck -ti, Bđ anvesatī. ⁷ read naṭṭho-? Ck -rī. ⁸ C^s Bđ -bba. ⁹ Ck hiyye hiyyo
ti, C^s bhīyyo hi bhīyyo ti, Bđ hiyyo ti hiyya ti. ¹⁰ Ck hiyye, C^s bhīyyo. ¹¹
Bđ ajjakattabbaṃ kammaṃ. ¹² Ck omit sve ti. ¹³ Ck kātuṃ kammaṃ.

suttan¹ nāma kathesi, sv-āyam attho Bhaddekarattasuttana kathetabbo, netam-atthīti yaṃ anāgataṃ taṃ² n' etam atthīti nītvā, uppannachandan ti kusalacchandam³ ko paṇḍito panudeyya hareyya

Evaṃ Gopālakumāro dvīhi gāthāhi dhammaṃ desetvā
 5 „tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentaṃ yeva vyādhi-
 jarāmarañāni upagacchantīti“ yojanikaṃ⁴ parisam gahetvā
 nikkhamitvā dvinnaṃ bhātikānaṃ santikaṃ gato. Hatthipālo
 tassāpi ākāse nisīditvā⁵ dhammaṃ desesi. Punadivase rājā ca
 purohito ca ten' ev' upāyena Ajapālakumārassa nivesanaṃ gantvā
 10 tenāpi tath' eva paṇinanditā⁶ attano āgamanakāraṇaṃ ācikkhi-
 tvā „chattam⁷ ussāpessāmā“ ti⁸ vadimsu. Kumāro āha: „may-
 haṃ bhātikā kuhin⁹“ ti. „Te 'ambhākaṃ rajjen' attho n'
 atthīti' setacchattaṃ pahāya tiyojanaṃ¹⁰ parisam gahetvā
 nikkhamitvā Gaṅgātīre nisinnā“ ti. „Nāhaṃ¹¹ mama bhātikhehi
 15 chadditakheleṃ sisenādāya vicariissāmi, ahaṃ pi pabbajissā-
 mīti“. „Tāta, tvaṃ tāva daharo ambhākaṃ batthabhāro,
 vayappattakāle pabbajissasīti¹²“. Atha naṃ kumāro „kiṃ
 tumhe kathetha, nanu ime sattā daharakāle pi mahallakakāle pi
 maranti yeva, ayaṃ daharakāle marissati ayaṃ mahallakakāle
 20 ti, kassa¹³ hatthe vā pāde vā nimittaṃ n' atthi¹⁴, ahaṃ mama
 maraṇakālaṃ na jānāmi, tasmā idān' eva pabbajissāmīti“ vatvā
 dve gāthā abhāsi:

13. Passāmi vo 'haṃ daharim¹⁵ kumārim (III ³⁹⁵₁)

25 mattūpamaṃ ketakapupphanettaṃ,
 abhutta¹⁶ bhoge paṭhame vayasmiṃ
 ādāya maccu vajate kumārim. 306.

14. Yuvā sujāto sumukho sudassano
 sāmo kusumbhaparikiṇṇamassu, —
 hitvāna kāme paṭigaccha gehaṃ,
 30 anujāna maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 307.

¹ Majjhima Nik. III, 4. ² Bā omits taṃ. ³ Bā uppanaku-. ⁴ Bā -niya. ⁵ Bā omits ā. n. ⁶ Bā -itvā. ⁷ Bā adds te. ⁸ Cks -mīti. ⁹ Bā kuhi gacchantīti.
¹⁰ Bā -nikam. ¹¹ Bā tenāpi tehi nāma in the place of nāhaṃ. ¹² Cks -tīti.
¹³ Bā kassaci. ¹⁴ Cks -iti. ¹⁵ Cks -raim, Bā -ri. ¹⁶ Bā -tvā, Cks abhutta.

Tattha vo ti nipātamattaṃ, passāmi c' evā¹ 'ti attho, mattūpaman ti
 hāsabhāsālilāvilāsehi² mattaṃ viya carantaṃ³, ketakapupphanettaṃ ti
 ketakapupphapattaṃ⁴ viya puthulāyatanettaṃ, abhutta⁵ bhoge ti abhuttvā
 bhoge, vajate ti evaṃ⁶ uttamarūpadharaṃ⁷ kumārīṃ paṭhamavaye vatta-
 mānaṃ abhuttabhogaṃ eva mātāpītunnaṃ upari mahantaṃ sokaṃ pādetvā maccu 5
 gahetvā va gacchati, sujāto ti sussaṇṇhito, sumukho ti kañcanādāsapuppha-
 candasadisamukho, sudassano ti uttamarūpadharitāya sampannadassano,
 sāmo ti suvaṇṇasāmo, kusumbhaparikiṇṇamassū 'ti sannisinnaṭṭhena
 ca sukhumaṭṭhena ca taruṇakusumbhakesarasadisaparikiṇṇamassu⁸, iminā eva-
 rūpo pi kumāro maccuvasaṃ gacchati, tathāvidham pi hi Sineruṃ uppātentō⁹ 10
 viya nikkaruṇo maccu ādāya gacchatīti dasseti, hitvāna kāme paṭigaccha
 gehaṃ anujāna maṃ pabbajissāmi devā 'ti 'deva' puttadārabandha-
 nasmiṃ hi uppanne 'taṃ bandhanaṃ ducchediyaṃ¹⁰ hoti, tenāhaṃ puretaraṃ
 heva kāme ca gehaṃ ca hitvā idān' eva pabbajissāmi¹¹, anujāna maṃ ti

Evaṃ ca pana vatvā „tiṭṭhatha tumhe, maṃ tumhehi 15
 saddhiṃ kathentaṃ eva vyādhijarāmarañāni upagacchantīti“
 te ubho pi vanditvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā nikkhamitvā
 Gaṅgātīraṃ eva agamāsī. Hatthipālo pi tassāpi¹² ākāse nisī-
 ditvā dhammaṃ desetvā¹³ „samāgamo mahā bhavissatīti“
 tath' eva nisīdi. Punadivase purohito pallaṃkamajjhagato¹⁴ 20
 nisīditvā cintesi: „mama puttā pabbajitā, idān' ahaṃ ekaṃ
 va manussakhānuko¹⁵ jāto 'mhi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“
 brāhmaṇiyā saddhiṃ mantento

15. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṃ,

pahīnasākhāṃ pana khānuṃ¹⁶ āhu,

25

pahīnaputtassa maṃ' ajja hoti

Vāsetṭhi bhikkhācariyāya kālo ti gātham āha. 308.

Tattha labhate samaññaṃ ti rukkho ti vohāraṃ labhati, Vāsetṭhīti
 brāhmaṇiṃ ālapati, bhikkhācariyāya 'ti mayham pi pabbajjāya kālo, puttā-
 naṃ santikam eva gamissāmīti. 30

So evaṃ vatvā brāhmaṇe pakkosāpesi. Saṭṭhibrāhmaṇa-
 sahaṃsāni sannipatiṃsu. Atha ne¹⁷ āha: „tumhe kim karissathā“

¹ so Bā; Cks cceva. ² Cks bhāvabhāvalilā-, Bā hāsabhāsavi-. ³ Bā -ti. ⁴ Bā
 -mattaṃ. ⁵ Cs Bā -tvā. ⁶ Bā etaṃ. ⁷ Cs -ra, Bā -rā. ⁸ Bā -sadisaṃ-. ⁹
 Bā unmadento? ¹⁰ Bā ducchedanīyaṃ. ¹¹ Cks -mīti. ¹² Bā tassa pi ¹³ Bā
 -sento. ¹⁴ Bā -kavaramajha-. ¹⁵ Bā -pu-. ¹⁶ Bā -ṇum. ¹⁷ Bā nesam.

'ti. „Tumhe pana' ācariyā“ 'ti. „Ahaṃ mama puttassa santike pabbajissāmīti“. „Na tumhākam eva nirayo uṇho, mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Asītikotīdhanam brāhmaṇiṇiṃ niyyādetvā yojanikaṃ brāhmaṇaparisaṃ gahetvā² nikkhamitvā⁵ puttānaṃ santikaṃ eva gato³. Hatthipālo tāya pi parisāya ākāse tthatvā⁴ dhammaṃ desesi. Punadivase brāhmaṇi cintesi: „mama cattāro puttā setacchattaṃ pahāya 'pabbajissāmā' 'ti gatā, brāhmaṇo pi purohitaṭṭhānena saddhiṃ asītikotīdhanam chaḍḍetvā puttānaṃ űeva santikaṃ gato, ahaṃ idha kiṃ¹⁰ karissāmi, puttassa⁵ gatamaggen' eva gamissāmīti“ sā atītaṃ udāharaṇaṃ āharantī udānagātham āha:

16. Aghasmi koṇcā va yathā himaccaye
tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā
gacchanti puttā ca patī ca mayhaṃ,
15 sāhaṃ kathaṃ nānuvaje pajānaṃ ti. 309.

Tattha aghasmi koṇcā va yathā ti yath' eva ākāse koṇcā sakupaṇaṃ asajjamāṇā gacchanti, himaccaye ti vassān' accayena, tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā ti atīte kira channavutisahasā⁸ suvaṇṇahaṃsā vassārattapahonaṃ sālīṃ Kaṇṇanaguhāyaṃ nikkhipitvā himassa⁹ bhayena bahi²⁰ anikkhamitvā cātumāsāṃ tatth' eva vasanti, atha nesaṃ Unnanābhī nāma makkakaṇṇo guhadvāre jālāni bandhati, taṃ¹⁰ haṃsā dvinnam taruṇahaṃsānaṃ hi dvigupāni¹¹ vaṭṭaṃ denti, te thāmasampannatāya¹² taṃ jālāni chinditvā purato gacchanti, sesā tesāṃ gatamaggena gacchanti, sā tam atthaṃ pakāsentī evam āha, idaṃ vuttaṃ hoti: yath' eva ākāse koṇcasakupaṇaṃ asajjamāṇā gacchanti²⁵ tathā himaccaye vassānātikkaṃ dve taruṇahaṃsā tantāni¹³ jālāni padāletvā gacchanti, atha nesaṃ gatamaggena itare haṃsā, idāni pana mamaṃpi puttā taruṇahaṃsā jālāni viya kāmajālāni¹⁴ chinditvā gatā, mayāpi tesāṃ gatamaggena gantabban ti iminā adhippāyena gacchanti puttā ca patī ca mayhaṃ, sv-āhaṃ¹⁵ kathaṃ nānuvaje pajānaṃ ti āha.

30 Iti sā „kathaṃ ahaṃ evaṃ pajānanti na pabbajissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā āha¹⁶: „tumhehi

¹ B^d adds kiṃ. ² B^d ādāya. ³ B^d adds va. ⁴ C^k tthatvā. ⁵ B^d puttānaṃ ca. ⁶ B^d katāni. ⁷ B^d -leyya. ⁸ B^d chana-. ⁹ B^d vassa. ¹⁰ B^d omīti taṃ. ¹¹ B^d -ṇa. ¹² C^k -pannāya. ¹³ B^d tāni. ¹⁴ C^k omīti jālāni viya kāmā. ¹⁵ B^d sāhaṃ. ¹⁶ B^d evamāha.

kiṃ karissathā¹ 'ti'. „Tumhe pana² ayye³ ti. „Ahaṃ⁴ pabbajissāmīti⁵. „Mayam pi pabbajissāmā⁶ 'ti. Sā tam vibhavaṃ chaḍḍetvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā puttānaṃ santikaṃ eva gatā ti. Hatthipālo pi⁷ tāya pi parisāya ākāse nisīditvā dhammaṃ desesi. Punadivase rājā „kuhiṃ purohito⁸ 5 ti pucchi. „Deva purohito brāhmaṇī c' assa⁹ sabbāṃ dhanāṃ chaḍḍetvā dvitīyojanikaṃ⁷ parisāṃ gahetvā puttānaṃ santikaṃ eva⁹ gatā¹⁰ ti. Rājā „assāmikadhanaṃ ambhakaṃ pāpuṇātīti¹¹ tassa gehato dhanāṃ āharāpesi. Ath' assa aggamaheśi⁹ „rājā¹⁰ kiṃ karotīti¹¹ pucchitvā „purohitassa gehato dhanāṃ 10 āharāpetīti¹² vutte „purohito kuhiṃ¹³ ti vatvā „sapajāpatiko pabbajjatthāya¹³ nikkhanto¹⁴ ti sutvā „ayaṃ rājā brāhmaṇena ca brāhmaṇiyyā ca catūhi puttehi ca¹⁵ jahitaṃ ukkāraṃ¹⁴ chaḍḍitaṃ¹⁵ khelaṃ mohena mūlho attano gharaṃ āharāpesi¹⁶, upa-māya naṃ bodhessāmīti¹⁷ sūnato maṃsaṃ āharāpetvā rājaṇ- 15 gaṇe rāsiṃ kārapetvā¹⁸ ujumaggāṃ¹⁹ vissajjetvā jālaṃ pa-rikkhipāpesi. Gijjhā dūrato va disvā tass' atthāya otarimsu, tattha sappañña²⁰ jālaṃ pasāritaṃ ñatvā atibhārikā hutvā „ujukaṃ uppatitum na sakkhissāmā²¹ 'ti attanā khāditamaṃsaṃ chaḍḍetvā²¹ jālaṃ analliyitvā ujukaṃ eva uppatitvā gamimsu, 20 andhabālā pana tehi chaḍḍitavamitaṃ khāditvā bhāriyā hutvā ujukaṃ uppatitum asakkontā gantvā jāle bajjhiṃsu. Ath' ekaṃ gijjhaṃ ānetvā deviyā dassayimsu, sā tam ādāya rañño santikaṃ gantvā „ehi tāva mahārāja, rājaṅgaṇe ekaṃ²² kiriyaṃ passissāmā²³ 'ti sihapañjaraṃ vivaritvā „ime gijjhe olokehi 25 mahārājā²⁴ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Ete bhutvā vamtivā ca pakkamanti vihaṅgamā

ye ca bhutvā na vamiṃsu te me hatthattham āgatā. 310.

¹ Bā -tha, omitting ti. ² Bā adds kiṃ. ³ C^s -o. ⁴ C^k adds pana. ⁵ Bā omits pi. ⁶ Bā ca. ⁷ C^s yoj-, Bā^s tiyoj-. ⁸ Bā -ke, omitting eva. ⁹ all three MSS. -si. ¹⁰ Bā adds tāta, C^k ti. ¹¹ Bā^s karissatīti. ¹² C^ks pabbaja-. ¹³ C^ks omit ca. ¹⁴ C^ks -ra. ¹⁵ C^s Bā -ta. ¹⁶ C^s Bā -ti. ¹⁷ Bā^s chaḍḍa-pessāmā ti. ¹⁸ Bā kāretvā. ¹⁹ Bā ujum-. ²⁰ C^k -a. ²¹ Bā^s add vamtivā. ²² Bā^s etaṃ. ²³ Bā^s so.

18. Avamī brāhmaṇo kāme, te¹ tvaṃ paccāvamissasi²,
vantādo puriso rāja na so hoti pasamsiyo³ ti. 311.

Tattha bhutvā vamtivā cā 'ti maṃsaṃ khāditvā vamtivā ca, paccā-
vamissasīti paṭiparibhuñjissasi, vantādo ti parassa vamtikhādako, pa-
5 samsiyo ti so taṇhāvasiko bālo Buddhādīhi paṇḍitehi pasamsitabbo na hoti.

Taṃ sutvā rājā vipṭaṭṭisārī ahosi, tayo bhavā ādittā viya
upaṭṭhahimṃsu, so „ajj” eva r. pahāya mama pabbajitum vaṭṭa-
tīti“ uppannasamvego deviyā thutim karonto gātham āha:

19. Paṃke va⁴ posam palipe vyasannaṃ⁵
10 balī yathā dubbalaṃ uddhareyya
evam pi maṃ tvaṃ udatāri⁶ bhoti
Pañcālī gāthāhi subhāsītāhīti. 312.

Tattha vyasannaṃ⁷ ti nimuggaṃ, visannaṃ ti pi pāṭho, uddhareyyā
'ti kesesu vā hatthesu vā gahetvā ukkhipitvā thale ṭhapeyya, udatārīti⁸
15 kāmapaṃkato uttārasi⁹, udatāsīti¹⁰ pi pāṭho, ayam ev' attho, uddhatāsīti pi
pāṭho, uddhārīti¹¹ attho, Pañcālīti Pañcālarājadhīte.

Evaṃ ca pana vatvā taṃ khaṇaṃ ñeva pabbajitukāmo
hutvā amacce pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
„Tumhe pana¹² devā“ 'ti. „Ahaṃ Hatthipālassa santike
20 pabbajissāmīti“. „Mayaṃ pi pabbajissāma devā“ 'ti. Rājā
dvādasayojanike Bārāṇasīnagare r. chaḍḍetvā „atthikā seta-
chattaṃ ussāpentū“ 'ti amaccaparivuto tiyojanaṃ¹³ parisam
gahetva kumārass' eva santikaṃ¹⁴ gato. Hatthipālo tassāpi¹⁵
parisāya ākāse nisīno dhammaṃ desesi.

25 S. rañño pabbajitabhāvaṃ pakāsento
20. Idaṃ vatvā mahārājā Esukārī disampati
raṭṭhaṃ hitvāna pabbajī nāgo chetvā va¹⁶ bandhanan ti 313.
gātham āha.

¹ Bā so. ² C^k Bā pacchā-. ³ C^{ks} -iko. ⁴ Bā ca. ⁵ C^s vyasuttaṃ, Bā
byasannaṃ. ⁶ Bā^s uddhakārī. ⁷ Bā byāsanaṃ. ⁸ Bā^s uddhatārīti. ⁹ so all
three MSS for -resi? ¹⁰ Bā uddhamtāsīti. ¹¹ C^s uddhāpīti, Bā uddharīti.
¹² Bā adds kiṃ. ¹³ Bā -na. ¹⁴ Bā -ke. ¹⁵ Bā tassa pi. ¹⁶ C^{ks} -tvāna.

Punadivase nagare ohīnājano sannipatitvā rājadvāraṃ
gantvā deviyā ārocetvā nivesanaṃ pavisitvā devīm vanditvā
ekamantaṃ ṭhito

21. Rājā ca¹ pabbajjam arocayittha² 5
ratṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,
tuvam pi³ no⁴ hohi⁵ yath' eva rājā,
amhehi guttā anusāsa rajjan ti gātham āha. 314.

Tattha anusāsā 'ti amhehi guttā⁶ hutvā dhammena r. kārehi.

Sā mahājanassa kathaṃ sutvā sesagāthā abbhāsi:

22. Rājā ca pabbajjam arocayittha⁷ 10
ratṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 315.

23. Rājā ca⁸ pabbajjam arocayittha⁷ 15
ratṭhaṃ pahāya naraviriyaseṭṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni. 316.

24. Accenti⁹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo, (cfr. Saṃyutta Nikāya I p.3.)
vayogunā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke 20
hitvāna kāmāni manoramāni. 317.

25. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo,
vayogunā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni¹². 318. 25

26. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹³ rattiyo
vayogunā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
sītibhūtā sabbam aticca saṅgan ti. 319.

¹ Bā omits ca. ² Bās āro-, Cks arocayitvā. ³ Cks si. ⁴ Cks ne ⁵ Bās hoti.

⁶ Bās sugutto. ⁷ Cks arocayitvā. ⁸ Bā pi. ⁹ Ck Bās accanti. ¹⁰ Bā vāyanti.

¹¹ Bā accanti. ¹² Bā yato-. ¹³ Bā bhayanti.

Tattha ekā ti puttadhītikilesasambādhehi muñcitvā imasmīn loke ekikā
 va carissāmi, kāmānīti rūpādayo kāmagaṇe, yathodhikānīti¹ yena yena
 odhinā ʔitāni tena tena² ʔhitān' eva jahissāmi, na kiñci avassissāmi³ attho,
 accenti³ kālā ti pubbaṇhādayo kālā atikkamanti, tarayantīti⁴ atucchā
 5 hutvā āyusaṃkhārān khepayamānā⁵ gacchanti, vayoḡuṇā ti paṭhamavayādayo
 tayo mandadasakādayo vā dasa koṭṭhāsā, anupubbaṃ jahantīti uparūpari-
 koṭṭhāsān appatvā [tattha tatth' eva nirujjhanti, sītibhūtā ti uphakāra-
 uphasabhāve kilese pahāya sītulā hutvā, sabbamaticca saṅgan ti rāga-
 saṅgādikaṃ sabbasaṅgaṃ atikkamītvā ekā carissāmi, Hatthipālakumārassa
 10 santikaṃ gantvā pabbajissāmi.

Iti sā imāhi gāthāhi mahājanassa dhammaṃ desetvā
 amaccabhariyāyo pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“⁶ ti.
 „Tumhe pana ayye“⁶ ti. „Ahaṃ pabbajissāmīti“⁷. „Mayaṃ
 pi pabbajissāmā“⁸ ti. Sā „sādhū“⁹ ti rājanivesane suvaṇṇa-
 15 koṭṭhāgarādīni vivarāpetvā „asukaṭṭhāne ca mahānidhānaṃ
 nidahitaṃ“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā „dinnaṃ ñeva harantū“¹⁰
 'ti vatvā suvaṇṇapaṭṭaṃ mahātale thambhe bandhāpetvā na-
 gare bheriṃ carāpetvā mahāsampattiṃ chaḍḍetvā nagarā
 nikkhami. Tasmiṃ khaṇe sakalanagaraṃ saṃkhubhitaṃ¹¹:
 20 „rājā kira devī ca r. pahāya 'pabbajissāmā' ti nikkhantā,
 mayaṃ idāni¹² kiṃ karissāmā“¹³ ti. Tato manussā yathāpūritān'
 eva gehāni chaḍḍetvā putte hatthe¹⁴ gahetvā nikkhamimsu,
 sabbā paṇā¹⁵ pasāritaniyāmen' eva ʔhitā, nivattitvā olokento
 nāma nāhosi, sakalanagaraṃ tucchān ahoṣi. Devī pi tiyo-
 25 janapariṣaṃ¹⁶ gahetvā tatth' eva gatā. Hatthipālo tassāpi
 pariṣāya ākāse nisinna dhammaṃ desetvā dvādasayojanikaṃ
 pariṣaṃ gahetvā Himavantaḡbhimukho pāyāsi. „Hatthipāla-
 kumāro dvādasayojanikaṃ Bārāṇasīn tucchān katvā 'pabba-
 jissāmīti' mahājanaṃ ādāya Himavantaṃ gacchati, kimaṅga¹⁷
 30 pana mayan“ ti sakala-Kāśiraṭṭhaṃ saṃkhubhitaṃ¹⁸. Aparā-
 bhāge pariṣā tiṃsayojanikā¹⁹ ahoṣi, so tāya pariṣāya saddhiṃ

¹ Bā yato-. ² Bā adds tathā. ³ Bā accanti. ⁴ Ck taranti, C^s tarantīti. ⁵
 Ck^s add khādayamānā. ⁶ Ck -o, Bā pana kiṃ ayye. ⁷ Ck^s itvā-. ⁸ Bā idha.
⁹ Bā -esu. ¹⁰ Ck paṇā. ¹¹ Bā -nikaṃ pa-. ¹² Bā kiṃmaṅga. ¹³ Bā^s
 -khubbhi. ¹⁴ Ck tisa-, Bā tiyo-.

Himavantaṃ pāvisi. Sakko āvajjanto taṃ pavattiṃ ñatvā
 „Hatthipālakumāro nekkhammaṃ¹ nikkhanto, mahāsamāgamo
 bhavissati, vasaṇatthānaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“ Vissakammaṃ²
 āṇāpesi: „gaccha āyāmāto chattiṃsayaḥjanāṃ vitthārato
 pannarasayaḥjanāṃ assamaṃ māpetvā pabbajitaparikkhāre³
 sampādehīti“. So „sādhū“⁴ ti patisūṇitvā Gaṅgatiṃ ramaṇīye
 bhūmibhāge vuttappamāṇaṃ assamapadaṃ māpetvā paṇṇa-
 sālāsu kaṭṭhattharaṇapaṇṇattharaṇaāsanādīni⁵ paññāpetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre māpesi⁶. Ekekissā paṇṇasālāya dvāre
 ekeko caṃkamo rattitthānadivāṭṭhānaparicchinnō⁷ katasudhā-¹⁰
 parikammo ālambanaphalako, tesu tesu ṭhānesu nānāvapaṇṇa-
 surabhikusumasañchannā⁸ pupphagacchā, ekekassa caṃ-
 kamassa koṭiyaṃ ekeko udakabharito kūpo, tassa santike
 ekeko phalarukkhō, so eko⁹ va sabbaphalāni phalati, idaṃ
 sabbaṃ devatānubhāvena ahosi. Vissakammo⁹ assamaṃ⁸ mā-¹⁵
 petvā paṇṇasālāsu pabbajitaparikkhāre ṭhapetvā „ye keci
 pabbajitukāmā ime parikkhāre gaṇhantū“¹⁰ ti jātihiṅgulakena
 bhittiyā akkharāni likhitvā attano ānubhāvena bheravasadde
 migapakkhiduddasike amanusse ca paṭikkamāpetvā sakatthā-
 naṃ eva gato. Hatthipālakumāro ekapadikamaggena Sakka-²⁰
 dattiyaṃ assamaṃ pavisitvā akkharāni disvā „Sakkena mama
 mahābhinnikkhamanaṃ¹⁰ nikkhantabhāvo ñāto bhavissatīti“
 dvāraṃ vivaritvā paṇṇasālāṃ pavisitvā isipabbajjaliṅgaṃ¹¹
 gahetvā nikkhamitvā caṃkamaṃ otaritvā katipaye aparā-
 paraṃ caṃkamitvā sesajanakāyaṃ pabbajetvā assamapadaṃ²⁵
 vicārento taruṇaputtānaṃ itthinaṃ¹² majjhe¹³ ṭhāne paṇṇa-
 sālāṃ¹⁴ adāsi, tato anantaraṃ mahallakittthinaṃ, tato anan-
 taraṃ vañjhittthinaṃ¹⁵, samantā parikkhipitvā pana purisānaṃ

¹ Bā mahābhinnikkhamanaṃ. ² Bā visu-. ³ Bā -ṇamaya āsanā-, Ck kaṭṭhat-
 tarapaṇṇasattaraās-, Ck kaṭṭhattharaṇapaṇṇasattaraās-. ⁴ Ck -hi. ⁵ Cks rattitthikā
 paricchinnō. ⁶ Bā -o. ⁷ Bā ekeko. ⁸ Bā assamapadaṃ. ⁹ Ck gaṇhātū, Ck
 gaṇhatu. ¹⁰ Cks -nikkhammaṃ, Bā -nekkhamanaṃ. ¹¹ Cks -jjaṃ-. ¹² Ck itthi-
 gajaṃ, Ck Bā itthinaṃ. ¹³ Bā majja-. ¹⁴ Ck -lā. ¹⁵ Ck vajjh-, Bā majhi-.

adāsi. Ath' eko rājā „Bārāṇasiyaṃ kira rājā n' atthīti“
 āgantvā alaṃkatapaṭṭiyattanagaraṃ¹ oloketvā rājanivesanaṃ
 āruya tattha tattha ratanarāsiṃ disvā „evārūpaṃ nagaraṃ
 pahāya pabbajīakālato paṭṭhāya pabbajjā nāṃ' esā ulārā bha-
 5 vissatīti“ surāsoṇḍena maggaṃ pucchitvā Hatthipālassa santi-
 kaṃ pāyāsi. Hatthipālo tassa vanantaṃ² āgatabhāvaṃ nītvā
 paṭimaggaṃ gantvā ākāse nisinna parisāya dhammaṃ desetvā
 assamapadaṃ netvā sabbaṃ parisāṃ pabbājesi. Eten' upā-
 yena aññe pi cha rājāno pabbajīṃsu. Satta rājāno bhoge³
 10 chaḍḍayīṃsu⁴. Chattiṃsayaohaniko assamo nirantaro⁵ paripūri.
 Yo kāmavitakkādīsu aññataraṃ vitakketi mahāpuriso tassa
 dhammaṃ desetvā Brahmavihārabhāvanam eva ca⁶ kaṣiṇa-
 bhāvanaṃ ca ācikkhati, ne⁷ yebhuyena jhānābhīññaṃ⁸ nib-
 battetvā tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā Brahmaloce nibbattiṃsu,
 15 tatiyakoṭṭhāsaṃ tidhā katvā eko koṭṭhāso Brahmaloce nibbatti,
 eko chasu kāmāggesu, eko isīnaṃ pāricariyaṃ⁹ katvā
 manussaloce, tīsu kusalasampattīsu nibbattiṃsu. Evaṃ Hat-
 thipālassa sāsanaṃ apagatanirayaṭiracchānayaṇipettivisaṃsāra-
 kāyaṃ¹⁰ ahoṣi.

20 Imasmiṃ Tambapaṇḍīpe paṭhaviāḷaka - Dhammaguttatthero
 Kāṭakandhakāravāsi - Phussaḍevatthero¹¹ Uparimaṇḍalakamalavāsi-
 Mahāsaṃgharakkhitatthero¹² Malimahādevatthero¹³ Bhaggirivāsi-Mahā-
 devatthero¹⁴ Vāmantapabbhāravāsi-Mahāsīvattthero¹⁵ Kālavallimaṇḍapa-
 vāsi-Mahānāgatthero Kuddālasamāgame Mūgapakkhasamāgame Cūla-
 25 sutasomasamāgame Ayogharapaṇḍitasamāgame Hatthipālasamāgame ca
 sabbapacchā nikkhantapurisā¹⁶ ahesuṃ, tenāha Bhagavā:

Abhittharetha kalyāṇe ti (Dhp. v. 116.)

kalyāṇaṃ hi¹⁷ turitaturiten' eva kātappaṃ.

¹ Bā - yattaṃ-. ² Bā vanantaraṃ. ³ C^{ks} sattaṛājabhoggā. ⁴ Bā chaḍḍitvā. ⁵ Bā - rā. ⁶ Bā - naṃ ceva. ⁷ Bā omits ne. ⁸ Bā - ā. ⁹ Bā paricā-. ¹⁰ C^k - nirayaṃ-, C^s - nirayaṃ - - visayaṃ-, Bā - taṃniraya - - yoniyāṃpetti-. ¹¹ Bā katakandarākāra-. ¹² Bā uparimaṇḍakamolavāsi-. ¹³ Bā mālayamahā-. ¹⁴ Bā taggadivāsi-. ¹⁵ Bā gāmanta-. ¹⁶ Bā - parisā. ¹⁷ Bā tattha kalyāṇaṃ, omitting hi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Esukārī rājā Suddhodana-mahārājā ahosi, devī Mahāmāyā, purohito Kassapo, brāhmaṇī Bhaddakāpilānī, Ajapālo Anuruddho, Gopālo Moggallāno, Assapālo Sāriputto, sesaparisā Buddhaparisā, Hatthipālo aham eva“ 'ti. 5
Hatthipālajātakam.

14. Ayogharajātaka.

Yamekarattim paṭhaman ti. Idam S. J. v. mahā-nekkhammaṃ² ũeva ā. k. Tadā pi hi so „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṃ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.: 10

A. B. Br. r. k. Brahmādhātassa rañño aggamahesī gab-bham paṭilabhitvā laddhagabbhaparihārā pariṇatagabbhā pac-cūsasamanantare³ puttaṃ vijāyi. Tassā⁴ purimattabhāve ekā sapattī⁵ „tava jātaṃ pajam khāditum labhissāmīti“ pattha-naṃ ṭhapesi, sā kira sayam vāṃjhā hutvā puttamātukodhena⁶ 15
taṃ patthanam katvā yakkhayoniyam nibbatti. Itarā rañño aggamahesī hutvā imam puttaṃ vijāyi. Sā yakkhinī tadā okāsam labhitvā deviyā passantiyā⁷ va bhībhaccharūpā⁸ hutvā āgantvā taṃ dāraṃ gahetvā palāyi. Devī „yakkhinī me⁹
puttaṃ gahetvā palāyatīti“ mahāsaddena viravi. Itarāpi dāra- 20
kaṃ mūlakakandaṃ¹⁰ viya murumurāyanti¹¹ khāditvā devim¹² hatthavikārādīhi rosetvā¹³ tajjetvā¹⁴ pakkāmi. Rājā¹⁵ sutvā „kim sakkā yakkhiniyā kātun“ ti tuṇhī ahosi, puna deviyā vijāyanakāle gāḷham ārakkham akāsi. Devī puna puttaṃ vijāyi. Yakkhinī¹⁶ āgantvā tam pi khāditvā gatā. Tatiyavāre 25
tassā kucchiyam M. paṭisandhim gaṇhi. Rājā mahājanam sannipātāpetvā¹⁷ „deviyā jātaṃ jātaṃ pajam ekā yakkhinī

¹ Bā -bbinekkhamanāṃ. 14. Cfr. Cariyā-P. p. 94. ² Bā -nikkhamanāṃ. ³ Bā -samayantare. ⁴ Bā tassa. ⁵ Ck -im, Cs -i, Bā sapattakkā. ⁶ Bā puta-hetu-. ⁷ Bā -ye, Ck -ya. ⁸ Ck bhimbha-, Bā vibhacca-, Bā vibhacca-. ⁹ Cks me yakkhinī. ¹⁰ Bā mūlakandaṃ. ¹¹ Cks -ti, Bā murumurākaronti. ¹² Bā deviyā. ¹³ Bā pakāsetvā. ¹⁴ Bā tajjantā. ¹⁵ Bā adds taṃ vacanaṃ, Bā tam. ¹⁶ Bā sā ya-. ¹⁷ Bā -pātetvā.

khādati, kin nu kattabban“ ti pucchi. Ath' eko „yakkhā
 nāma tālapaṇṇassa bhāyanti, deviyā hatthapādesu tālapaṇṇam
 bandhitum vaṭṭatīti“ āha, aparo „ayogharassa' bhāyanti,
 ayogharam katum vaṭṭatīti“ āha. Rājā „sādhū“ 'ti attano
 5 vijite kammāre sannipātetvā „ayogharam karoṭhā“ 'ti āṇā-
 petvā āyuttake² adāsi. Antonagare yeva ramaṇīye bhūmi-
 bhāge geham paṭṭhapesum, thambhe ādim³ katvā sabbe⁴ ge-
 hasambhārā ayomayā va ahesum, navahi māsehi ayomayam
 mahantaṃ caturassasālam⁵ niṭṭhānam agamāsi, tam niccam
 10 pajjalitapadīpam eva hoti. Rājā deviyā gabbhaparipākam
 ṇatvā ayogharam alamkārapetvā tam ādāya ayogharam pāvisi.
 Sā tattha dhaññapuññalakkhaṇam⁶ puttam vijāyi, Ayogha-
 rumāro t' ev' assa⁷ nāmaṃ karimsu. Tam dhātinaṃ datvā
 mahantaṃ ārakkham samvidahitvā⁸ rājā devim ādāya nagaram
 15 padakkhiṇam katvā alamkatapāsādatalam eva abhirūhi.
 Yakkhi⁹ pi udakavāram gantvā Vessavaṇassa udakam¹⁰ ha-
 ranti¹¹ jīvitakkhayaṃ pattā. M. ayoghare yeva vaḍḍhitvā
 viññūtaṃ patto tatth' eva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā „ko me
 puttassa vayapadeso¹²“ ti amacce pucchitvā „solasavasso
 20 deva sūro¹³ thāmasampanno yakkhasahassam pi paṭibāhitum
 samatto“ ti sutvā „r. assa dassāmīti“ sakalanagaraṃ alam-
 kārapetvā „ayogharato tam nīharitvā ānethā“ 'ti āha. Amaccā
 „sādhū devā“ 'ti dvādasayojanikaṃ¹⁴ Bārāṇasim alamkārapetvā
 sabbālamkāravibhūsitam maṅgalavāraṇam ādāya tattha gantvā
 25 kumāram alamkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā „deva kula-
 santakam alamkatanagaraṃ padakkhiṇam katvā pitaram Kā-
 sirājānam vandatha, ajj' eva setacchattam labhissathā“ 'ti
 āhaṃsu. M. nagaram padakkhiṇam karonto ārāmarāmaṇeyyakam
 vaṇṇapokkharanībhumirāmaṇeyyakam pāsādarāmaṇeyyakādīni

¹ Bā atheko yakkhīni nāma ayogharam. ² Ck ay-. ³ Bā ādikam. ⁴ Bā -a. ⁵ C¹s caturassālam, Bā catusā-. ⁶ Ck -ṇa, Bā -nasampannam. ⁷ Bā tvevassa.
⁸ Bā -dahi. ⁹ Bā yakkhīni. ¹⁰ Ck -ka. ¹¹ Bā vāhanti. ¹² Bā vayappatta-
 padeso. ¹³ Ck Bā su-. ¹⁴ Bā -niyam.

disvā cintesi: „mama pitā maṃ ettakaṃ kālāṃ bandhanāgāre
 vasāpesi, evarūpaṃ alaṃkatanagaraṃ daṭṭhuṃ na adāsi¹, ko
 nu kho mayhaṃ doso“ ti amacce pucchi. „Deva, n' atthi
 tumhākaṃ doso, tumhākaṃ pana dve bhātike ekā yakkhiṇī
 khādi, tena vo pitā ayoghare vasāpesi, ayogharena tumhākaṃ 5
 jīvitāṃ laddhaṃ“ ti. So tesaṃ vacanaṃ sutvā cintesi: „ahaṃ
 dasamāse Lohakumbhiniraye viya² Gūthaniraye viya ca mātu-
 kucchimhi vasitvā mātukucchito nikkhantakālato paṭṭhāya
 soḷasa vassāni etasmiṃ³ bandhanāgāre vasim, bahi oloketum
 pi na labhim⁴, yakkhiniyā hatthato mutto pi panāhaṃ n' eva 10
 ajaro na amaro, kim me rajjena, rajje tthitakālato paṭṭhāya
 dunnikkhamanaṃ⁵ hoti, ajj⁶ eva mama pitaraṃ pabbajjāṃ
 anujānāpetvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajissāmīti“ so na-
 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā rājakulaṃ pavisitvā rājānaṃ van-
 ditvā aṭṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṃ oloketvā balavasine- 15
 hena amacce olokesi. Te „kim karoma devā“ ti vadiṃsu.
 „Puttaṃ me ratanarāsinihi tṭhapetvā tīhi saṃkhehi abhisin-
 citvā kañcanaṃālāṃ⁷ setacchattaṃ⁸ ussāpethā“ ti. M. pitaraṃ
 vanditvā „na mayhaṃ rajjen⁹ attho, ahaṃ pabbajissāmi, pab-
 bajjāṃ me anujānāthā“ ti āha. „Tāta rajjāṃ paṭikkhipitvā 20
 kimkāraṇā pabbajasīti“¹⁰. „Deva ahaṃ mātukucchimhi dasa-
 mase Gūthaniraye viya vasitvā kucchito nikkhanto yakkha-
 bhayena¹¹ soḷasa vassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketum
 pi na labhim, Ussadaniraye khitto viya ahosiṃ, yakkhinito¹²
 mutto 'mhīti pi ajarāmaro¹³ na homi, maccu nāṃ¹⁴ esa na¹⁵ 25
 sakkā kenaci jinitum¹⁶, bhava ukkaṇṭhito¹⁷ 'smi, yāva me vyā-
 dhijarāmarapaṇi nāgacchanti tāvad eva pabbajitvā dhammaṃ
 carissāmi, alaṃ me rajjena, anujāna maṃ devā“ ti vatvā
 pitu dhammaṃ desento āha:

¹ Bā nādāsi ² Bā add ca. ³ Cks eka-. ⁴ Bās add ussadaniraye khitto viya
 ahosi. ⁵ Bā -maṃ. ⁶ Bā -aṇca. ⁷ Bā -jissatīti. ⁸ Bā yakkhani-. ⁹ Bā
 -nihatthato. ¹⁰ Bā ajaro amaro. ¹¹ Bā ni, Ck nāme na. ¹² Bās add vañ-
 cetum. ¹³ Bā ukkakkhito.

1. Yam ekarattim paṭhamam gabbhe vasati mānava¹
abbh' uṭṭhito va sayati sa gaccham na nivattati. 320.
2. Na yujjhamānā na balena vassitā
narā na jīranti² na cāpi mīyare,
5 sabbam hi tam jātijarāy' upaddutam,
tam me matī hoti: carāmi dhammam. 321.
3. Caturaṅginim senam subhimsarūpam
jayanti raṭṭhādhipatī pasayha,
na maccuno jayitum³ ussahanti,
10 tam me etc. 322.
4. Hatthīhi assehi rathehi pattini
parivāritā muccare ekaceyyā⁴,
na maccuno muccitum⁵ ussahanti, etc. 323.
5. Hatthīhi assehi rathehi pattihi
15 sūrā⁶ pabhañjanti⁷ padhamsayanti.
na maccuno bhañjitum⁸ ussahanti, etc. 324.
6. Mattā gajā bhinnagaḷā pabhinnā
nagarāni maddanti janam hananti,
na maccuno madditum ussahanti, etc. 325.
- 20 7. Issāsino katahatthāpi dhīrā
dūrepātī⁹ akkhaṇavedhino pi
na maccuno vijjhitum ussahanti, etc. 326.
8. Sarāni khīyanti sasalakānanā,
sabbam hi tam khīyati dīgham antaram,
25 sabbam hi tam bhañjare kālapariyāyam¹⁰, etc. 327.
9. Sabbesam evam hi narānarīnam¹¹
calācalam pāṇabhuno 'dha jīvitam¹²
paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo, etc. 328.

¹ C^s B^d -na-. ² C^k B^d ji-. ³ B^d -tum. ⁴ C^{ks} -veyyā. ⁵ B^d muñci-. ⁶ all three M^s S. su-. ⁷ C^k pahañjanti, B^d pabhiñjanti? ⁸ C^k mubhañjitum, B^d muñcitum. ⁹ B^d dūrepātī, B^s dūrepātī, C^{ks} pure pātī. ¹⁰ C^{ks} kālakīyā. ¹¹ C^k narānanārī, C^s narānanārīm, B^d naranārīnam. ¹² C^k pāṇabhuno dha-pivikam, C^s pāṇabhuno dajīvitam, B^d pāṇabhūpo.

10. Dumapphalāneva¹ patanti mānavā
daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā
nariyo² narā majjhimaporisā ca, etc. 329.
11. Nāyaṃ vayo tārakarājasannibho,
yad abbhatitāṃ³ gatam eva dāni taṃ⁴, 5
jinṇassa⁵ hī n' atthi ratī kuto sukhaṃ, etc. 330.
12. Yakkhā pisācā athavāpi petā
kupitāpi te assasantī manusse,
na maccuno assasit' ussahanti⁶, etc. 331.
13. Yakkhe pisāce athavāpi pete 10
kupite pi te nijjhapanāṃ karonti,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 332.
14. Aparādhake dūsake heṭhake ca
rājāno daṇḍenti viditva⁷ dosaṃ,
na maccuno daṇḍayit' ussahanti⁸, etc. 333. 15
15. Aparādhakā dūsakā heṭhakā ca
labhanti te rājino⁹ nijjhapetum,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 334.
16. Na khattiyo ti na pi brāhmaṇo ti¹⁰, 20
na aḍḍhakā balavā tejavāpi, —
na maccurājassa apekha-m-atthi¹¹, etc. 335.
17. Sihā ca vyaggghā ca atho pi dīpiyo
pasayha khādanti vipphandamānaṃ,
na maccuno khāditum¹² ussahanti, etc. 336.
18. Māyākārā¹³ raṅgamajjhe karontā¹⁴ 25
mohenti¹⁵ cakkhūni janassa tāvade,
na maccuno mohayit' ussahanti¹⁶, etc. 337.

¹ so all three MSS. for -niva? ² Bds nā-. ³ Ck abhhanīnaṃ, Bđ yadubbhattitaṃ.

⁴ or dānitaṃ? Ck dhānitaṃ, Bđ gatamevanādi. ⁵ Ck Bđ jinṇassa, C^s chinṇassa.

⁶ Bđ -sitaṃ mussahanti. ⁷ Bđ viditvāna. ⁸ Bđ -tuṃ muss-. ⁹ Bđ rājāno, C^s rājito?

¹⁰ Bds pi na ca br. pi. ¹¹ Ck apekhamatti, Bđ apekkhamatti. C^s apekhamatti corr. to -matthi?

¹² all three MSS. -tuṃ. ¹³ C^s -raṇ. ¹⁴ C^s -to. ¹⁵ C^s Bđ mohanti. ¹⁶ C^s mohitum.

19. Āsīvisā kupitā uggatejā
 ḍasanti¹ mārenti pi te manusse,
 na maccuno ḍasitum³ ussahanti, etc. 338.
20. Āsīvisā kupitā yaṁ ḍasanti
 5 tikicchakā tesam visam hananti,
 na maccuno dāṭṭhavisam hananti, etc. 339.
21. Dhammantarī Vetaṇṇī ca Bhojo
 visāni hantvāna bhujaṅgamānaṁ
 sūyanti te kālakatā tath' eva, etc. 340.
- 10 22. Vijjādharā ghoram adhīyamānā
 adassanaṁ osadhehi vajanti,
 na maccurājassa vajant' adassanaṁ³, etc. 341.
23. Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ, (Dh. p. 126, Jāt. I. 31,
 dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, [Therag. 35.]
- 15 24. esānisaṁso dhamme suciṇṇe:
 na duggatiṁ gacchati dhammacārī. 342.
24. Na hi dhammo, adhammo ca ubho samavipākino, (Dhp. 90, 3,
 adhammo nirayaṁ neti, dhammo pāpeti suggatin ti. 343.

Tattha yamekarattin ti yebhuyyena sattā mātukucchimhi paṭisandhiṁ
 20 gaṇhantā rattin gaṇhanti, tasmā evam aha, ayaṁ pan' ettha attho: yaṁ eka-
 rattin vā divā vā paṭhamam eva paṭisandhiṁ gahetvā mātukucchisaṁkhāte
 gabbhe vasati, mānava ti satto kalalabhāvena paṭiṭṭhāti, abbhūṭṭhitō va
 sayatīti⁴ so mānava yathā nāma valāhakasaṁkhāto abbho⁵ uṭṭhito nibbatto
 vāyuvagāhato⁶ paṭigacchati tath' eva

- 25 Paṭhamam kalalaṁ⁷ hoti, kalalā⁸ hoti abbudaṁ, (Cfr. Milinda- p. 421.)
 abbudā jāyati⁹ pesī, pesiyā¹⁰ jāyate¹¹ ghano.
 ghanā pasākhā¹² jāyanti kesū lomā nakhāni¹³ ca
 Yaṁ c' assa bhuñjati mātā annapānaṁ ca bhojanaṁ
 tena so tattha yāpeti¹⁴ mātukucchigato naro ti
- 20 imam¹⁵ mātukucchiyaṁ kalalādibhāvaṁ kucchito ca nikkhanto mandadasa-
 kādibhāvaṁ āpajjamāno satatam samitam gacchati, sa gacchaṁ na nivattatīti

¹ Cks ḍayhanti, Bḍ ḍassanti. ³ Bḍ ḍassitum. ³ Cks -ti dassanaṁ, Bḍ na
 maccuno rājassa vajanti adass-. ⁴ Ck vassati, Bḍ vasayātīti. ⁵ Cks abbhā. ⁶
 Bḍ -vegena hato. ⁷ Ck kalaṁ, Cs kalalā. ⁸ Ck kalā. ⁹ Ck -ti, Bḍ -te. ¹⁰
 Cs pesi, Ck omits pesiyā. ¹¹ Cks nibbattate. ¹² Ck pasākhā, Cs pasākha, Bḍ
 pañcasākhā. ¹³ Bḍ nakhāpi. ¹⁴ Bḍ -si. ¹⁵ Cs idam, Bḍ tattha imam.

sa cāyaṃ¹ evaṃ gacchanto puna abbudato kalalabhāvaṃ pesiādito vā abbu-
 dādibhāvaṃ khiḍḍadasakato² mandadasakabbhāvaṃ vaṇṇadasakādito vā³ khiḍḍā-
 dasakūḍibhāvaṃ pāpuṇitūṃ na nivattati⁴, yathā paṇ' eso valāhako vūtavegena
 saṃcunṇiyamāno⁵ ahaṃ asukaṭṭhāne nāma uṭṭhito puna nivattitvā tatth' eva⁶
 gantvā pakatibhāvena ṭhassāmīti⁷ na labhati yad assa gataṃ⁸ taṃ gataṃ eva⁹
 yaṃ antarahitaṃ taṃ antarahitaṃ eva hoti tathā so pi kalalāḍibhāvena gaccha-
 māno gacchat' eva, tasmīṃ tasmīṃ koṭṭhāse saṃkhārā purimapurimānaṃ¹⁰
 paccayā hutvā paccato anivattitvā tattha tatth' eva bhijjanti, jarākāle saṃ-
 khārā amhehi esa pubbe yuvā thāmasampanno kato¹¹ puna taṃ¹² nivattitvā
 tath' eva karissāmā 'ti na labbhanti¹³, tattha tatth' eva antarādhāyanti¹⁴ dasseti,
 na yujjhamānā ti ubhato mūḷhasaṅgāme¹⁵ yujjhaṇṭā, na balena vassitā¹⁶
 ti na kāyabalena vā yodhabalena vā¹⁷ upagatā samannāgatā, na jīraṇṭi¹⁸
 purimanakāraṃ¹⁹ āharitvā evarūpāpi narā na jīraṇṭi na cāpi miyyare²⁰ ti
 attho veditabbo, sabbam hi taṃ ti mahārāja sabbam eva hi idaṃ pāpi-
 maṇḍalaṃ²¹ mahāyante²² pīḷiyamānā uccughatṭikā viya jātiyā ca jarāya ca²³
 upaddutaṃ niccaṃ pīḷitaṃ, tamme matī hotīti²⁴ tena kāraṇena mama pabba-
 jitvā dhammaṃ carāmīti matī hoti cittaṃ uppajjati, caturaṅginin ti hatthi-
 ādhi caturaṅgehi samannāgataṃ, senaṃ subhimsarūpan ti suṭṭhu bhīmsa-
 jātikaṃ²⁵ senaṃ, jayanti²⁶ kadāci ekacce rājāno attano senāya jinati²⁷, na
 maccuno ti te²⁸ pi rājāno mahāsenassa maccuno senaṃ jayitūṃ na ussa-
 hanti, na vyādhijarāmarāṇāni madditūṃ sakkonti, muccare ekaceyyā²⁹ ti
 tehi hatthiādhi parivāritā ekacce paccāmittānaṃ hatthato muccanti, maccuno
 pana santikā muccitūṃ na sakkonti, pabhañjanti³⁰ ete hi hatthiādhi
 paccatthikarājūnaṃ nagarāni bhañjanti³¹, padhamsayanti³² mahājanaṃ
 dhamisento³³ padhamsento³⁴ jīvitakkhayaṃ pāpentī, na maccuno ti te pi³⁵
 maraṇakāle patte maccuno bhañjītūṃ na sakkonti. bhinnagaḷā pabhinna ti
 rīsu ṭhānesu pabhinnā³⁶ evaṃ bhinnā hutvā madaṃ³⁷ galanti³⁸ paggharitamadā
 ti attho, na maccuno ti te pi mahāmaccuṃ madditūṃ na sakkonti, issāsino
 ti issāsā dhanuggahā, katahatthā ti susikkhitā, dūrepātīti saraṃ dūre
 pātetūṃ samatthā, akkhaṇavedhino ti aviraddhavedhino vijjūllokene³⁹
 vijjhanasamatthā vā, sarāṇīti Anotattādini mahāsarāṇī⁴⁰ khīyanti yeva,
 saseḷakāṇaṃ ti sapabbatavanasaṇḍā⁴¹ mahāpaṭhavi pi khīyati⁴², sabbam
 hi taṃ ti sabbam idaṃ saṃkhāragataṃ dīgham antaraṃ thatvā⁴³ khīyat' eva,

¹ C^s sabhāvaṃ. ² B^d khiddāda-. ³ B^d omitsjvā. ⁴ B^d -titi. ⁵ C^k saṃcunni-,
 C^s saṃsaṃcunni-, B^d sucunṇamāno viya, B^d sucunṇiyamāno. ⁶ B^d satheva.
⁷ C^k ṭṭha-. ⁸ B^d yaṃ disaṃ kataṃ. ⁹ B^d omits purima. ¹⁰ C^s karo, B^d
 gato. ¹¹ B^d naṃ. ¹² C^k labhanti. ¹³ C^s calha-?, B^d byule-, B^s bvūḷha? ¹⁴
 C^k omits yodhabalena vā. ¹⁵ C^k ji-, B^d ja-. ¹⁶ B^d maṇṇa-. ¹⁷ C^k meyyare,
 B^d na cāpi na-, C^s na cāpi na corr. to na cāpi mi-. ¹⁸ C^k -la. ¹⁹ B^d -tena.
²⁰ C^s hoti. ²¹ C^s -takaṃ, B^d bhīmsanaka-jātikaṃ. ²² B^d jayanti. ²³ B^d
 atite. ²⁴ B^d ekaceyyā. ²⁵ B^d pabhiñ-, B^s na bhiñ-. ²⁶ B^d pabhiñ-. ²⁷ so
 all three MSS. ²⁸ B^d vidhamisento. ²⁹ C^k bhinnā. ³⁰ B^d maddaṃ. ³¹ C^k
 gal-. ³² B^d add pi. ³³ C^k omits su. ³⁴ C^k -yanti. ³⁵ B^d katvā.

kappuṭṭhānaggiṃ patvā Mahāmeru pi aggimukhe madhusittakam viya vilīyat' eva, anumatto pi¹ samkhāro tātum na sakkoti, kālapariyāyan² ti kālapariyāyam³ nassanakālavāram⁴ patvā sabbam bhañjare⁵, sabbasamkhāragataṃ bhijjat' eva⁶, tassa pakāsanattham Sattasuriyasuttaṃ⁷ āharitabbaṃ, calācalan ti cañcalaṃ sakabhāvena tātum asamattham nānābhāvavinābhāvasabhāvam eva, pānabhuno dha jīvitan ti idhaloke imesaṃ pānabhūtānaṃ jīvitaṃ, paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo ti surādhutto hi suraṃ disvā udare baddham sātakaṃ datvā pipat' eva, nadikūle jātadumo va kūle lujjamāne⁸ lujjati, yathā esa paṭo ca⁹ dumo ca¹⁰ cañcalā evaṃ sattānaṃ jīvitaṃ devā 'ti, dumap-phalānevā¹¹ 'ti yathā pakkāni phalāni vātāhatāni¹² dumaggato bhūmīyaṃ patanti idhaloke tath' eva ime mānavā jarāvātāhatā¹³ jīvita¹⁴ galitvā¹⁵ maraṇapaṭhavīyaṃ patanti, daharā ti antamaso kalalabhāve tītāpi majjhimaporisā nārīnarānaṃ majjhe tītā ubhatovyañjanakanapumsakā, tārakarājāsannibho ti yathā tārarājā kālapakkhe¹⁶ khīṇo puna juphapakkhe pūrati na evaṃ
 15 sattānaṃ vayo¹⁶, vayo sattānaṃ hi yad abbhātitaṃ¹⁷ gataṃ¹⁸ eva dāni taṃ¹⁹ na²⁰ tassa punāgamaṇaṃ atthi, kuto ratīti jarājīṇassa kāmāgūnesu rati pi n' atthi, te paṭicea uppañjanakasukhaṃ kuto yeva, yakkhā ti mahiddhikā yakkhā, piśācā ti paṃsupisācākā, petā ti pettivisayikā, assasanti²¹ assāvātena upahananti²² āvisanti²³ vā attho, na maccuno ti maccuṃ pana te pi²⁴ assā-
 20 sena vā upahanitum āvisitum vā²⁵ na sakkonti, nijjhāpanaṃ karonti²⁶ balikkamavasena khamāpentī pasādentī, aparādhake ti rājāparādhakārake²⁷, dūsake ti rājādūsake, heṭhake ti sandhicchedādīhi lokaviṭṭhake, rājāno ti rājāno, vīditva²⁸ dosan ti dosaṃ jānitvā yathārūpena daṇḍanti²⁹, na maccuno ti te pi maccuṃ daṇḍayitum na sakkonti, nijjhāpetun ti sakkhīhi³⁰
 25 attano niraparādhabhāvaṃ pakāsetvā pasādetvā, na adḍhakā balavā tejavā-pīti ime adḍhā ayaṃ kāyabalaññābalādīhi balavā ayaṃ tejavā ti evaṃ pi na maccurājassa apekkha-m-atthi³¹, ekasūm pi satte apekkhā pemaṇe sineho n' atthi, sabbam evābhimaddatīti dasseti, pasāyha³² 'ti balakkārena abhibhavitvā, na maccuno ti te pi maccuṃ khādītum na sakkonti, karontā³³ ti māyaṃ
 30 karontā³⁴, mohenti³⁵ abhūtaṃ bhūtaṃ katvā dassentā³⁶ mohenti³⁷, ugga-tejā ti uggateṇa visena³⁸ samannāgatā, tikicchakā ti visavejjā, Dham-mantari Vetaraṇī ca Bhojo ti ete evaṇṇamakā vejjā, ghoramadhīyamānā ti ghorāṇā nāma vijjāṇā adhiyanta, osadhehi³⁹ ghorāṇā vā gaudhā-

¹ Cks anumatto ti. ² so all three MSS. for -pariyāyan. ³ Bā -ya. ⁴ Ck nassakāla-. ⁵ Bā bhu-. ⁶ Cks bha-. ⁷ cfr. Westerg., Codd. Orient. I, 34. ⁸ Cs nu-. ⁹ Cks Bā va. ¹⁰ Cks va. ¹¹ Bā vāta-. ¹² so Ck; Cs jarānavānahatā, Bā jarātena hatā, Bā tena hatā. ¹³ Ck pītā. ¹⁴ Cks galitvā. ¹⁵ Bā kālā-. ¹⁶ Cks omit vayo. ¹⁷ Bā yadubbhatitā, Ck yadabbhatīti, Cs yadabbhanitā. ¹⁸ Bā ka-. ¹⁹ Bā -kaṇi. ²⁰ Cks omit na. ²¹ Cks -hanti. ²² Bā maccu --, Cks maccu pana te su. ²³ Cks omit vā. ²⁴ all three MSS. rāja-. ²⁵ Bā -tvāna. ²⁶ Bā daṇḍanti. ²⁷ so Cks; Bā sikkhati. ²⁸ Ck Bā -matti. ²⁹ Bā -to. ³⁰ Bā moha-. ³¹ Cks -to. ³² Bā visatejēna. ³³ Bā tehi osadhehi.

riṃ vā vijjāṃ sāvetvā osadhiṃ ādāya te¹ paccatthikānaṃ adassanaṃ vajanti².
dhammo ti sucaritadhammo, rakkhātīti yena rakkhito taṃ paṭirakkhati,
sukhaṃ ti chasu, kāmasaggesu³ sukhaṃ āvahati pāpetīti paṭisandhivasena
upaneti.

Evam M. catuvīsati-gāthāhi⁴ pitu dhammaṃ desetvā⁵
„maharāja tumhākaṃ rajjaṃ tumhākaṃ eva hotu, na mayhaṃ
iminā attho, tumhehi pana saddhiṃ kathentam eva maṃ⁶
vyādhijarāmarānāni⁶ upagacchanti, tiṭṭhatha tumhe“ ti vatvā
ayadāmaṃ bhinditvā⁷ mattahatthi viya Kañcanapañjaraṃ bhin-
ḍitvā⁸ sihapotako viya kāme pahāya mātāpitaro vanditvā nik-¹⁰
khami. Ath' assa [pitā „mama pi rajjen' attho n' atthīti“ r.
pahāya tena saddhiṃ yeva uikkhami. Tasmim nikkhante⁹
devī pi amaccāpi brāhmaṇagahapatikādayo pīti sakalanagara-
vāsino gehāni chaḍḍetvā nikkhamiṃsu. Samāgamo mahā
ahosi, parisā dvādasayojanikā¹⁰ jātā, taṃ ādāya M. Hima-¹⁵
vantaṃ pāvisi. Sakko tassa nikkhantabhāvaṃ nātvā Vissa-
kammaṃ¹¹ pesetvā dvādasayojanāyāmaṃ sattayojanavithāraṃ
assamapadaṃ¹² kāresi, sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi.
Tatoparaṃ¹³ M-assa pabbajjā¹⁴ ca ovādadānaṃ ca Brahmaloka-
parāyanatā ca parisāya anapāyagamanīyatā¹⁵ ca sabbā heṭṭhā-²⁰
vuttanāyena eva veditabbā.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹⁶
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni
ahesuṃ, parisā¹⁷ Buddhaparisā, Ayogharapaṇḍito aham evā“ 'ti.
Ayogharajātakaṃ. Vīsatinipāṭavannaṃ nīṭhitā¹⁸.²⁵

¹ Bā tehi osadhehi. ² Cks vadanti. ³ Cks kāmaggessu. ⁴ Bā -tiyā gā- ⁵
Cks omit maṃ. ⁶ Cks omit jarā. ⁷ Bā chindetvā. ⁸ Bā omits matta - - bh n-
ditvā. ⁹ Bā adds yeva. ¹⁰ Bā -niyā. ¹¹ Bā viṣu-. ¹² Bā adds māpetvā. ¹³
Bā iro. ¹⁴ Bā pabbajjitvā. ¹⁵ Bā anappāyatā, Bā anupāyatā. ¹⁶ Bā mahābhi-
nikkhamanaṃ. ¹⁷ Bā sesapa-. ¹⁸ Bā -tassa vannaṃ nīṭhitā samattā.

Formerly published:

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

